

ntrosque codices decem et septem, quas tamen A evangelista Matthæus certi mysterii gratia quatuordecim ponit, a qua, velut juvenili ætate, in populo Dei regum tempora cœperunt. Hæc namque in hominibus ætas apta gubernando solet existere regno.

V. Quinta, quasi senilis ætas, a transmigratione Babylonis usque adventum Domini Salvatoris in carnem, generationibus et ipsa quatuordecim, porro annis quingentis octoginta novem extenta; in qua, ut gravi senectute fessa, malis crebrioribus plebs Hebræa quassatur.

VI. Sexta, que nunc agitur, ætas, nulla generationum vel temporum serie certa, sed ut ætas decrepita, ipsa totius sæculi morte consumenda.

Has ærumnosas plenasque laboribus mundi ætates quique felici morte vicerunt.

VII. Septima janæ sabbati perennis ætate suscepti.

VIII. Octavam beatæ resurrectionis ætatem, in qua semper cum Domino regnent, exspectant. Ad quam nos feliciter sua gratia pervenire ipse concedat qui cuncta tempora creaverat, et æternitate semper manet perenni, trinus et unus omnipotens Deus, B qui est benedictus in sæcula. Amen.

BEATI RABANI MAURI

FULDENSIS ABBATIS ET MOGUNTINI ARCHIEPISCOPI

COMMENTARIORUM IN MATTHÆUM

LIBRI OCTO. (ANNO 822-826.)

PRÆFATIO

AD HAISTULPHUM ARCHIEPISCOPUM MOGUNTINUM.

Domino beatissimo ac merito venerabili, et in C conspectu Domini sincera charitate charissimo Patri HAISTULPHO archiepiscopo, RABANUS indignus presbyter æternæ pacis in Christo optat salutem.

Memor illius præcepti quod per vas sibi aptum olim Sapientia protulit, dicens: *In tota anima tua time Deum, et sacerdotes ejus sanctifica; datum brachiorum tuorum et sacrificium sanctificationis offeres initia sanctorum* (Eccli. vii), decrevi, sancte Pater, opus quod, divina gratia largiente, in expositionem sancti Evangelii secundum Matthæum, non sine labore tamen, confeceram, tuæ sanctitati dirigere, ut tuo sancto examine probatum, si dignum judicaveris ad legendum, fratribus sub tuo regimine constitutis illud tradas; non quasi per necessarium, cum multi scriptores me in illo vestigio præcesserint, sed quasi magis commodum, cum plurimorum sensus ac sententias in unum contraxerim, ut lector pauperulus, qui librorum copiam non habet, aut cui in pluribus scrutari profundos sensus Patrum non licet, saltem in isto sufficientiam suæ indigentiae inveniat. Plures enim fuere qui ante nos in Evangelium Matthæi tractatus eliderunt: nam Origenis hinc viginti duo [viginti quinque], ut Hieronymus testis est*, exstant volumina et totidem ejusdem homiliae, comaticumque interpretationis genus; et Theophili, Antiochenæ urbis episcopi, commentarii; Hippolyti quoque martyris, et Theodori Heracleotæ, Apolli-

naris Laodicensis [Apollinariique Laodicensi], ac Didymi Alexandrini. Et Latinorum, Hilarii Pictaviensis, Victorini et Fortunatiani. Scripsit quoque prædictus vir beatus Hieronymus, petente Eusebio, in hoc Evangelium commentarium, sed ut pro brevitate temporis de ejus sermonibus dicam, omissa veterum auctoritate, quos nec legendi, nec sequendi facultas ipsi data est, historicam interpretationem digessit breviter, et interdum spiritualis intelligentiæ flores admiscuit, perfectum opus reservans in posterum. Hæc quippe non in ejus suggillationem protuli, cujus ingenium et studium quod in divinorum librorum interpretatione et expositione habuit, maxime miror, sed ut ostendam causam quæ nos compulit præsens opus aggredi. Cum enim fratres D qui nobiscum Evangelium legere disponebant conquererentur quod in Matthæum non tam plenam et sufficientem expositionem haberent sicut in ceteros evangelistas, laborantibus beato Ambrosio Mediolanensi episcopo, et venerabili Patre Augustino, Bedaque famulo Domini, ad legendum habebant, eorum precibus coacta est parvitas nostra præsens opus aggredi, non tam propriis viribus aut ingenio confidens, quam divino adjutorio et fraternæ charitati, quæ omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet (I Cor. xiii); cui solummodo cessi, detrahentium atque insultantium non curans vaniloquium, qui magis præsumptioni quam pietati nostrum forsitan

* In præf. in Commentarios super Matthæum.

deputabant laborem. Et non mirum, cum magis A in ipso Evangelio sub nomine Matthæi titulum parati sint aliena laerare, quam propria opuscula condere. Quorum quia nemo potest calumniam et invidiosus morsus devitare, nisi qui omnino nihil scribit, magis eligo vanam surda aure pertransire querulam, quam otiose torpens Christi negligere gratiam, cui soli placere optantes, vanos honorem rumuseculos nihili ducimus. Aggregatis igitur hinc inde insignissimis sacre lectionis atque dignissimis artificeibus, quid in opusculis suis in beati Matthæi verbis senserint, quid dixerint, diligentius inspicere curavi: Cyprianum dico atque Eusebium, Hilarium, Ambrosium, Hieronymum, Augustinum, Fulgentium, Victorinum, Fortunatianum, Orosium, Leonem, Gregorium Nazianzenum, Gregorium papam Romanum, Joannem Chrysostomum, et ceteros Patres, B quorum nomina scripta sunt in libro vite (Phil. iv). Horum ergo lectioni intentus, quantum mihi præ innumeris monasticæ servitutis retinaculis licuit, et pro nutrimento parvulorum, quod non parvam nobis ingerit molestiam et lectionis facit injuriam, ipse mihi dictator simul, et notarius, et librarius existens, in schedulis ea mandare curavi quæ ab eis exposita sunt, vel ipsis eorum syllabis, vel certe meis breviandi causa sermonibus. Quorum videlicet quia operosum erat vocabula interserere per singula, et quid a quo auctore sit dictum nominatim ostendere, commodum duxi eminens e latere primas nominum litteras imprimere, perque has virum, ubi ejusque Patrum incipiat, ubi sermo quem translati desinat, intimare, sollicitus per omnia ne majorum dicta furari et hæc quasi mea propria componere dicar. Multumque obsecro et per Dominum legentes obtestor ut si qui forte nostra hæc, qualiæque sint, opuscula transcriptione digna duxerint, memorata quoque nominum signa, ut in nostro exemplari reperiunt, affigere meminerint. Præter hæc quoque nonnulla, ut sine læsione aliorum dicam, quæ mihi auctor lucis aperire dignatus est, proprii sudoris indicia per notas vocabuli agnominisque mei, ubi opportunum videbatur, adnexui, totumque opus in libros octo distinxui, illud maxime observans, ubicunque potui, ut ubi evangelista sermones Domini consummatos esse referebat, ibi librorum terminos constituerem. Disposui etiam per ipsos libros duos ordines capitulorum: unum, quem D

in ipso Evangelio sub nomine Matthæi titulum reperi; alterum, quem huic operi præponendum noviter condidi. Quos utique coloribus, ne confusionem lectori facerent, distinguere curavi, priorem atramento, alterum minio conscribens. Illum nempe ob hoc ponens ut si quis forte Evangelium legens, invenerit sententiam cujus allegoriam ignorans scire desideret, notet capitulum quod in margine pagine eidem sententiæ prescriptum est, et statim recurrens ad tractatum, revolvat librum, et querat ibi ipsum capitulum quod ante in Evangelio adnotavi, et sic sine ulla mora inveniet quod desideravit. Sequens verò capitulorum ordo, qui minio sparsim in volumine conscriptus est, ad superliminarem paginam respondet, quam in capite hujus operis, ob compendium quærendi et commode inveniendi, diligenter lectori cum singulis capitulis distinctim ordinantes præposuimus, ut quæ illic prænotata sunt, eorum indicio in libro conscripta reperiat. Omnia vero ad utilitatem fratrum et ad commoditatem legentium parare satagemus, optantes ut ad plurimorum perveniant profectum. Si quis forte despicit hunc laborem nostrum quasi superfluum, cum multi plenius et perfectius de iisdem rebus tractaverint, legat ea quæ sibi elegerit, nobiliumque doctorum amplissimis reficiatur cœnis, et dimittat hæc nostra, licet paupercula, illis qui perfectorum non possunt capere cibum, quorum non venter pinguis repletus hortorum fastidit olera, sed leguminum assuescit comedere cibaria: sciat tamen verum esse illud vulgo proverbium, quod utilior est sitienti parvus pure aquæ haustus, quam nauseanti largissima conditi vini pocula. De cætero quoque obsecro venerationem tuam, antistitem charissime, ut si præsens opus dignum habitu ducas, ab hoc exemplari, quod tibi transmissi, rescribere illud jubeas, et rescriptum diligentius requirere facias, ne Scriptoris vitium dictatoris dereputetur errori, sed magis qui seminat, simul gaudeat, et qui metit (Joan. iv), fructumque pariter congregent in vitam æternam.

Orantem pro nobis sanctam paternitatem vestram gratia superni-Protectoris conservare atque ad defensionem Ecclesiæ suæ sanctæ semper corroborare dignetur.

* Summarium, ut moris est nostri, capiti cuique suum præposuimus. Edit.

INCIPIUNT

COMMENTARIA IN MATTHÆUM.

LIBER PRIMUS.

PROCEMIUM.

Expositionem scripturus in Evangelium beati Matthæi, opportunum esse judicavi, paucis primum

intimare quam ob causam idem evangelista ipsum Evangelium exorsus sit scribere, et qua lingua, et quo ordine, ut illi qui aggrediuntur hoc opus legere,

statim in capite ipsius inveniant prænotatum scriptorem sancti Evangelii, et quibus illud scripserit. Narrant quidem historię quod iste Matthæus apostolus et evangelista, qui et Levi cognomen sumpsit de tribu, ex publicano electus a Christo et a peccante translatus, primum evangelizaverit Judæis. Verum cum pararet transire ad gentes, patria primus lingua, id est, Hebræis litteris, Evangelium composuerit, propter eos qui ex circumcissione crediderunt, dereliqueritque eis illud ad memoriam, a quibus proficisceretur ut gentibus prædicaret. In quo animadvertendum est quod ubicunque evangelista iste, sive ex persona sua, sive ex Domini Salvatoris, veteris Scripturę testimoniis utitur, non sequatur Septuaginta translatorum auctoritatem, sed Hebraicam: e quibus illa duo sunt: *Ex Ægypto vocavi filium meum*; Et: *Quoniam Nazaręus vocabitur.* (Aug.) Nam Matthæus suscepisse intelligitur incarnationem Domini secundum stirpem regiam, et pleaque secundum hominum præsentem vitam et facta et dicta ejus exsequi, unde et in principio Evangelii sui taliter exorsus, ait:

CAPUT PRIMUM.

Genealogia Christi enumeratur, et in tres tessarades dividitur, et de desponsatione matris ejus narratur.

[I.] *Liber generacionis Jesu Christi.* (Aug.) Quo exordio suo satis ostendit generationem Christi secundum carnem, se suscepisse narrandam. Secundum hanc enim Christus filius hominis est, quod etiam seipse sæpissime appellat, commendans nobis quod misericorditer dignatus sit esse pro nobis. Nam illa superna et æterna generatio, secundum quam Filius Dei unigenitus est ante omnem creaturam, quia omnia per ipsum facta sunt, ita ineffabilis est, ut de illa dictum a propheta Isaia intelligatur: *Generacionem ejus quis enarrabit?* (Isa. LIII.) Quanquam et de temporali ejus nativitate, qua *verbum caro factum* est, et virgo Spiritu sancto gravida filium peperit, et virgo permansit, hæc prophetica sententia possit non inconvenienter accipi, ne sacrę ædificationis discors compago non hæreat. Igitur Matthæus, corrupto humani generis initio per prævaricationem, in primo Novi Testamenti libro respondens primo libro veteris legis, ubi scriptum est: *Hic est liber generacionis cœli et terræ* (Gen. II); et rursum: *Hic est liber generacionis Adæ* (Gen. v); Adæ videlicet veteri, per quem totus corruptus est mundus, A iam opponens novum, in quo restaurata sunt omnia, et quæ in cœlo et quæ in terra consistunt; dedit manifeste intelligi quod ipsius scripserit secundum carnem generationem, qui electos suos in filiorum Dei assumeret adoptionem. Quare autem *librum* dixerit *generacionis*, cum parvam libri particulam teneat generatio, hoc intelligitur quod consuetudinem gentis suę secutus sit. Consuetudo enim Hebræorum est ut voluminibus ex eorum principiis imponant nomina, ut est Genesis, Exodus et cæteri libri legales. Quod autem dicit, *Jesu Christi*, rega-

lem et sacerdotalem in eo exprimit dignitatem. Nam Jesus qui nominis hujus præsigium prætulit, primus post Moysen in populo Israel ducatum tenuit, et filios Israel in terram repromissionis induxit, Aaron vero, mystico consecratus unguento, primus in lege sacerdos fuit. Salvator igitur noster, quem *unxit Deus oleo lætitię præ omnibus participibus ejus* (Psal. XLIV), et Rex est, de quo propheta dicit: *Multiplicabitur imperium ejus, et pacis non erit finis* (Isa. IX); et angelus ad Mariam, potentiam regni ejus demonstrans: *Dabit, inquit, illi Dominus Deus sedem David patris ejus, et regnabit in domo Jacob in æternum, et regni ejus non erit finis* (Luc. I). Et Sacerdos idem est, de quo dicit Psalmista: *Juravit Dominus, et non pœnuebit eum, tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech* (Psal. CIX).

Filii David, filii Abraham. (Hieron.) Ordo præposterus, sed necessario commutatus. Si enim primum posuisset Abraham, et postea David, rursus ei repetendus fuerat Abraham, ut generacionis series texeretur. Ideo autem, cæteris prætermissis, horum filium nuncupavit, quia ad hos tantum facta est de Christo repromissio. Ad Abraham: *In semine*, inquit, *tuo benedicentur omnes gentes* (Gen. XXII), quod est Christus. Ad David: *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam* (Psal. CXXXI).

Abraham genuit Isaac, Isaac autem genuit Jacob. Exsequitur ergo humanam generacionem Christi Matthæus, ab ipso promissionis Christi exordio, hoc est, ab Abraham generatores commemorans, quos perducit ad Joseph virum Marię, de qua natus est Jesus. (MAURUS.) Mystice quoque demonstrat quomodo, de gentilitatis caligine, quasi de Ægyptia servitute, per quadraginta duos viros, ac si ejusdem numeri mansiones, ad virginem Mariam, pleno sancti Spiritus gurgite fluentem, ac si intelligibilem Jordanem, duce Domino Jesu Christo, velut Josue filio Nun, ventum sit; ipsumque Christum de Maria natum esse testatur, qui velut hamus in retis capite, sic in fine genealogię positus, et in mare hujus mundi a Patre missus, tortuosum draconem aduncatum occisus occidit, atque humani generis mortem mortuus mortificavit. Et ideo velut fune duplicato, iterato videlicet uniuscujusque nomine, in retis similitudinem genealogię ordo contextitur, donec ab hujus principio, hoc est, ab Abraham ad hamum usque, hoc est, Christum, adveniatur; de quo ad sanctum Job dicitur: *Nunquid aduncabis Leviathan hamo tuo, aut armilla perforabis maxillas ejus?* (Job. XL.) (Greg.) In hamo igitur incarnationis Christi iste captus est, quia dum in illo appetit escam corporis, transfixus est aculeo divinitatis.

Judas autem genuit Phares et Laram de Thamar. (Hieron.) Notandum in genealogia Salvatoris, nullam sanctarum assumi mulierum, sed eas quas Scriptura reprehendit, ut qui propter peccatores venerat, de peccatricibus nascens, omnium peccata deleret. Unde et in consequentibus Ruth Moabitibus po-

nitur, et Bethsabee [Bersabea] uxor Uriæ. (MAURUS.) Ad interiorē vero intellectum, in omnibus istis quatuor, ventura ad Dominum Ecclesia de gentilitatis errore figuratur, quæ prius aliena, ignominiosis plena et sterilis habebatur, sed ad Christum ut legitima conjuncta est matrona, et plures adoptivos parit Deo filios, quam Synagoga, quæ prius ut propriam videbatur Dominum habere virum. Thamar ergo interpretatur *amaritudo*, vel *commutans*, sive *palma*; et merito hæc omnia conveniunt sanctæ Ecclesiæ, quæ amara prius fuit in idololatria et turpi conversatione, sed modo dulcis est per fletum compunctionis, et studium pii laboris. Hæc commutans recte dicitur, quia ex peccatrice commutata est in justam, et ex odiosa in amatam, quæ palmæ rite assimilatur, propter certamen laborum et victoriæ præmium. De illa quippe bene per Psalmistam dicitur: *Justus ut palma florebit, sicut cedrus Libani multiplicabitur (Psal. xci)*. Raab quoque *latitudo*, vel *fames*, seu *impetus*, interpretatur; et quid in hoc, nisi sanctæ Ecclesiæ nobilitas prædicatur, cui etiam per Isaiam dicitur: *Dilata locum tentorii tui, et pelles tabernaculorum tuorum extende; ne parcas, longos fac funiculos tuos, et clavos tuos consolida; ad dexteram enim et ad levam penetrabis, et semen tuum gentes hereditabit (Isa. ltv)*. Habet ergo famem ista, non *famem panis neque sitim aquæ, sed audiendi verbum Dei (Amos viii)*, et faciendi voluntatem ejus. De hac quidem impetus egreditur, quia velocitas prædicationis, flante Spiritu sancto, in totam mundi latitudinem dirigitur. Unde bene per Ezechielem dicitur: *Ubi erat impetus Spiritus, illuc gradiebantur, nec revertebantur cum ambularent (Ezech. i)*. Denique Ruth, quæ vel *videns*, vel *festinus*, sive *definiens*, interpretatur, merito Ecclesiam significat, quæ in puritate cordis Dominum contempletur et secundum Psalmistam, *festinat manus ejus dare Deo (Psal. lxxvii)*. Hæc definit, id est, firmiter in fide et dilectione Dei persistere decernit. Unde et Paulus ait: *Certus sum enim, quia neque mors, neque vita, neque angelus, neque principatus, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare a charitate Dei, quæ est in Christo Jesu (Rom. viii)*. Bersabea vero, quæ interpretatur *puteus satietatis*, vel *puteus septimus*, abundantiam gratiæ Spiritus sancti in Ecclesia fieri designat. Dono itaque spirituali, hoc est, septenario, facta est Ecclesia puteus satietatis, quia factus est in ea *fontis aquæ salientis in vitam æternam (Joan. iv)*.

Naason autem genuit Salmon. (Hieron.) Ipse est Naason princeps tribus Juda, sicut in Numeris legitimus (Num. ii).

Jesse autem genuit David regem. Regem dicit David, non quod ipse solus in ista genealogia regum fuerit positus, cum ab ipso usque ad transmigratio-nem Babylonis qui scribuntur regnaverint, sed quia

A David primus de tribu Juda rex fuit, per quam ordo decurrit genealogiæ.

David autem rex genuit Salomonem ex ea quæ fuit Uriæ. (MAUR.) Quæritur, cum tres reliquæ extraneæ mulieres nominibus propriis sint positæ, cur sola non nominetur Bersabee, sed hoc solum dicatur quod uxor fuerit Uriæ? Igitur hoc ideo putatur factum, quia tres aliæ supra scriptæ, licet criminose fuerint, in partibus tamen filiorum, per quos currit genealogia, non solum non culpari, sed etiam laudari meruerunt. Hæc vero, adulterio simul et homicidio perpetrato, Davidi regi genuit filium, in tantum culpabili conjugio, ut merito in Salvatoris genealogia videatur non nominata; nomen vero viri ejus, id est, Uriæ, quasi justis hominis ponitur, ut ex hoc etiam sceleris immanitas memoretur, dum uxoris causa occisus in memoriam revocatur. Mystice autem David Christum significat, qui interpretatur *manu fortis*, et *desiderabilis*. Et quid fortius leone, qui *vicit de tribu Juda, radix David*? Quomodo vero sit desiderabilis, Scriptura ostendit, dicens: *Ecce venit desideratus cunctis gentibus (Apoc. v)*. Et Petrus ait: *In quem et desiderant angeli prospicere (I Petr. i)*. Urias vero, qui interpretatur *lux mea Dei*, significat diabolum, qui transfiguratur se in angelum lucis, audens Deo dicere: *Lux mea Dei, et Ero similis Altissimo (Isai. xlv)*. Hujus erant pessimo conjugio delegati omnes, quos gratia Dei liberat, ut Ecclesia sine macula et ruga Salvatori proprio sponsa copuletur.

Joram autem genuit Oziam, Ozias autem genuit Jonathan. (Hieron.) In quarto Regum volumine legimus de Joram Ochoziam fuisse generatum, quo mortuo, Josabeth filia regis Joram, soror Ochoziæ, tulit Joas filium fratris sui, et eum interneconi, quæ exercebatur ab Athalia, subtraxit: cui successit in regnum filius ejus Anasias, post quem regnavit filius ejus Azarias, qui appellatur et Ozias, cui successit Jonathan filius ejus. Cernis ergo, quod secundum fidem historiæ tres reges in medio fuerunt, quos hic Evangelista prætermisit. Joram quippe non genuit Oziam, sed Ochoziam, et reliquos quos enumeravimus. Verum quia evangelistæ propositum erat, tres tessaradecades in diverso temporum statu ponere, et Joram generi se miscuerat impiissime Jezabel, idcirco usque ad tertiam generationem ejus memoria tollitur, ne in sanctæ nativitatibus ordine poneretur. (Hilar.) Dictum quoque ita erat per prophetam, non nisi quarta generatione in throno regni Israel quemquam de domo Achab esse sessurum. Purgata igitur labe familiæ gentilis, tribusque præteritis, jam regalis in quarta generationum consecutionum origo numeratur.

Et post transmigratio-nem Babylonis, Jechonias genuit Salathiel. (Hieron.) Si voluerimus Jechoniam in fine primæ tessaradecadis ponere, in sequenti non erunt quatuordecim, sed tredecim. Sciamus

• Ex versione D. Hieronymi juxta Hebraicam veritatem.

ergo Jechoniam priorem ipsam esse, quem et Joachin; secundum autem (id est Joachin) filium, non patrem, quorum prior per α et μ , sequens per χ et ν scribitur, quod scriptorum vitio et longitudine temporum apud Græcos Latinosque confusum est. Hæc beatus Hieronymus historiam sequens, ita exponit. Cæterum venerabilis Pater Augustinus in lib. de Consensu evangelistarum (Lib. II, c. IV) ita dicit: Unus quippe in illis progenitoribus numeratur, id est Jechonias, a quo facta est quedam in extraneas gentes deflexio, quando in Babyloniam transmigratum est. Ubi autem ordo a rectitudine deflectitur, atque ut eat in diversum, tanquam angulum facit, illud quod in angulo est bis numeratur, in fine scilicet, prioris ordinis, et in capite ipsius deflexionis. Et hoc ipsum jam præfigurabat Christum a circumcissione ad præputium, tanquam a Jerusalem ad Babyloniam quodammodo migraturum, et hinc atque hinc utrisque in se credentibus tanquam lapidem angularem futurum. Hæc tunc in figuram præparabat Deus rebus in veritate venturis. Nam et ipse Jechonias, ubi angulus iste præfiguratus est, interpretatur *præparatio Dei*. Sic ergo jam non quadraginta duæ, quot faciunt ter quatuordecim, sed propter unum bis numeratum, quadraginta una generationes sunt, si et ipsum Christum annumeremus, qui huic regendæ vitæ nostræ temporali atque terrenæ tanquam numero quadragenario regaliter præsidet.

Jacob autem genuit Joseph. (Hieron.) Hunc locum objecit nobis Julianus Augustus de dissonantia evangelistarum, cur evangelista Matthæus Joseph filium dixerit Jacob, et Lucas filium eum appellaverit Heli, non intelligens consuetudinem Scripturarum, quod alter secundum naturam, alter secundum legem ei pater sit. Scimus enim hoc per Moysen Domino jubente præceptum, ut si frater aut propinquus absque liberis mortuus fuerit, alius ejus accipiat uxorem ad suscitandum semen fratris vel propinqui sui. (Aug.) Antiqua est enim consuetudo adoptandi etiam in illo populo Dei, ut sibi filios facerent, quos non ipsi genuissent. Nam excepto quod filia Pharaonis Moysen adoptaverat, (illa quippe alienigena fuit) ipse Jacob nepotes suos ex Joseph natos, verbis manifestissimis adoptavit dicens: *Nunc itaque filii tui duo, qui nati sunt tibi, priusquam ad te venirem mei sunt: Ephraim et Manasse tanquam Ruben et Simeon, erunt mihi. Natos autem si genueris postea, tibi erunt* (Gen. XLVIII). Unde etiam factum est, ut duodecim tribus essent Israel, excepta tribu Levi, quæ templo serviebat, cum ea quippe tredecim fuerint, cum duodecim fuissent filii Jacob. Unde intelligitur Lucas patrem Joseph, non a quo genitus, sed a quo fuerat adoptatus, suscepisse in Evangelio suo. Cujus progenitores sursum versus commemorat, donec exiret ad David. Quomodo autem hujus rei constet ratio, Africanus historiographus scribens ad

Aristidem quemdam de Evangeliorum dissonantia, ostendit, ita dicens: « Nobis ergo imminet ostendere quomodo Joseph dicatur secundum Matthæum quidem patrem habuisse Jacob, qui deducitur per Salomonem; secundum Lucam vero Heli, qui deducitur per Nathan, atque isti ipsi, id est, Jacob et Heli, qui erant duo fratres, habentes alius quidem Mathan, alius vero Matthat [Melchi] patrem, ex diverso genere venientes, etiam isti Joseph avi esse videantur. Est ergo modus iste: Mathan et Matthat diversis temporibus de una eademque uxore, Cestha nomine, singulos filios procrearunt, quia Mathan, qui per Salomonem descendit, uxorem eam primus acceperat, et relicto uno filio, Jacob nomine, defunctus est. Post cujus obitum, quoniam lex viduam alii viro non velat nubere, Matthat, qui per Nathan genus ducit, cum esset ex eadem tribu, sed non ex eodem genere, relictam Mathæ accepit uxorem, ex qua et ipse suscepit filium nomine Heli: per quod ex diverso patrum genere efficiuntur Jacob et Heli uterini fratres, quorum alter, id est, Jacob, fratris Heli sine liberis defuncti, uxorem ex mandato legis accipiens, genuit Joseph, natura quidem germinis, suum filium: propter quod et scribitur: *Jacob autem genuit Joseph*; secundum vero legis præceptum, Heli efficitur filius, cujus Jacob, quia frater erat, uxorem ad suscitandum fratri semen acceperat; et per hoc rara invenitur atque integra generatio, et ea quam Matthæus enumerat dicens: *Jacob autem genuit Joseph*; et ea quam Lucas competenti observatione designat, dicens, quod putabatur esse filius Joseph, qui fuit Heli; qui et ipse, subsonante eadem distinctione, Heli esse filius putabatur, qui fuerat Matthat, quia legalem hanc successionem, quæ velut adoptione quadam erga defunctos constat magis quam germinis veritate, aperte satis per hoc indicavit, observans Evangelista ne plane in ejusmodi successionibus genuisse aliquem nominaret; per quod digna distinctione non descendens, sed ascendens, usque ad Adam, et ad ipsum usque pervenit Deum. Hæc autem nobis non ad subitum reperta, aut absque ullis auctoribus commentata sunt, sed ipsi hæc Salvatoris nostri secundum carnem propinqui, seu studio tanti seminis demonstrandi, sive edocendi, quæ secundum veritatem gesta sunt, tradiderunt. » Hæc Africanus his ipsis syllabis profert, excepto quod pro Matthat posuit Melchi, quia fortasse vel codex illius sic habuit, vel historia in qua hæc didicerat eundem Matthat reperit binominem.

Virum Mariæ. (Hieron.) Cum virum audieris, suspicio tibi non subeat nuptiarum, sed recordare consuetudinis Scripturarum, quod sponsæ vocentur uxores.

De qua natus est Jesus, qui vocatur Christus. (MAUR.) Pulchre non de quibus, sed de qua, posuit, ut de sola virgine, sine semine maritali, natum demonstraret.

* Vide ecclesiasticam Historiam Eusebii, lib. 1, cap. 6; et Nicephori, lib. 1, cap. 11.

Quod autem primum dicit : *De qua natus est Jesus*, A etc., ac deinde sequitur : *Qui vocatur Christus*.... proprium nomen, id est, *Jesus*, prius ponit, quod ante conceptum ejus ab angelo nominatum est (*Luc. 1*). Deinde convenienter aptatur, quod in pontificibus et regibus prius in imagine procedebat, hoc est, *Christus*, ut ille, in quo hæc duo nomina mystica convenerunt, distingueretur a cæteris, qui in figura ejus iisdem nominibus sed divisim nuncupati præcesserunt. Verum illi quoniam ad breve tempus vitæ hujus, christi appellabantur, ad solam veri Christi imaginem conservandam, quamvis compositione quadam mystica consecrati olei, tamen hujus quæ inter nos haberi solet materiæ liquore [ac liquoris] perungebantur. Verus autem hic, qui de cælis venerat, et cui omnia quæ præcedebat gesta fuerunt, B Christus non humanis opibus quæsitata sumit unguenta, sed novo ac singulari modo paterno Spiritu infusus, et unctus Christus efficitur, sicut multis ante sæculis de eo vates Isaias prælixerat, ex persona ipsius Christi, dicens : *Spiritus Domini super me, propter quod unxit me, evangelizare pauperibus misit me, prædicare captivis remissionem et cæcis visum* (*Isai. LXI; Luc. IV*). Nec solus Isaias hæc divinis prædixit oraculis, sed et David similiter inspiratus, testatur de Christo, dicens ad ipsum Christum : *Sedes tua, Deus, in sæculum sæculi, virga æquitatis, virga regni tui : dilexisti justitiam, et odisti iniquitatem ; propterea te unxit Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ participibus tuis* (*Psal. XLIV*). In quibus verbis primo quidem eum evidenter Deum designat. Secundo C vero, per æquitatis virgam, sceptrum in eo regale commemorat; post vero etiam qualiter Christus effectus sit inquit dicens quod unctus sit Deus a Deo, non oleo communi, sed oleo lætitiæ, nec sicut participes sui, id est, illi qui in imagine præcesserunt, sed præ participibus suis. Oleo vero lætitiæ in sacris voluminibus intellectu mystico Spiritus sanctus designatur. Sed et de pontificatu ejus idem David alio in loco tale aliquid arcanis signat eloquiis, tanquam ex persona Patris de Filio pronuntiantis : *De ventre, inquit, ante Luciferum genui te. Juravit Dominus, et non pœnitebit eum, tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech* (*Psal. CIX*). Illic autem Melchisedech in divinis voluminibus sacerdos fuisse Dei summi refertur (*Gen. XIV*), sed qui non oleo D communi perunctus sit, neque qui ex successione generis suscepit sacerdotium, sicut apud Hebræos fieri mos erat; et ideo secundum ordinem ipsius sacerdos futurus dicitur Christus, qui non olei liquore, sed virtute cœlestis Spiritus consecratur. Idcirco denique cum multi ante, apud Hebræos oleo in hoc ipsum solemniter consecrato uncti sint christi, et sive reges, sive prophetae, sive etiam pontifices, per hoc fuerint instituti, nullus tamen ipsorum vel genti, vel discipulis aut sectatoribus ex suo vocabulo nomen dare potuit, et appellare discipulos Christianos, nisi hic solus, qui verus est Christus et non oleo

* Euseb., Hist. Eccles., lib. 1, cap. 1.

humano, sed paterno Spiritu perunctus. Hic sectatorum suorum populos, et universam per totum mundum sui nominis gentem, ex veri Christi vocabulo appellari fecit perenni nomine Christianos (*Act. XI*).

(MAUR.) Notandum autem quod ipsi progenitores Christi, qui in genealogia ejus adnumerati sunt, non sine grandi mysterio ab evangelista assumuntur, maxime cum Apostolus dicat : *Omnia in figura contingebant illis* (*I Cor. X*), sed sicut humanam nativitatem Christi præcesserant tempore, ita quoque testimonium illi dabant ex præfiguratione. Nam nullus eorum est, qui non aut nomine, aut actu incarnationem Christi significet, et ipsum esse demonstret, qui in patriarchis præfiguratus, et in prophetis promissus, atque in apostolis prædicatus est. Igitur Abraham, qui interpretatur *pater multorum*, vel *pater videns populum*, quem significat hoc nomine, nisi illum de quo ipsi ita promissum est : *In semine, inquit, tuo benedicentur omnes cogitationes terræ?* (*Gen. XXII*). Et Isaias ait : *Si posuerit pro peccato animam suam, videbit semen longævum, et voluntas Domini in manu ejus dirigetur* (*Isai. LIII*); et item cum inquit : *Domine Pater noster, et Redemptor noster, a sæculo nomen tuum. Abraham nescivit nos, et Israel ignoravit nos* (*Isai. LXIII*). Quomodo autem Abraham actu significaverit Salvatorem, testatur illud quod Domini præcepto exivit de terra sua et de cognatione sua (*Gen. XII*), ut apud exteros locupletaretur, et esset in gentem magnam, quod nunc cernimus veraciter impletum, cum Christus, relicta terra et cognatione Judæorum, præpollet, ut videmus, in populis gentium (*Gen. XIV*). Et illud quod Abraham cum trecentis decem et octo vernaculis suis quatuor reges debellavit, ac Lot liberavit, quid aliud significat, quam quod nos Christus per crucem, quam exprimit tau littera, trecentenarium numerum continens, a dominatu carnalis sensus, qui nos antea variis vitiis captivatos exsperaverat, liberavit? Isaac quoque, qui interpretatur *risus*, vel *gaudium*, significat illum de quo dixit ad pastores angelus : *Annuntio vobis gaudium magnum, quod erit omni populo* (*Luc. II*). Et ipsa Veritas suis discipulis ait : *Iterum videbo vos, et gaudebit cor vestrum, et gaudium vestrum nemo tollet a vobis* (*Joan. XVI*). Et item : *Petite, inquit, et accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum* (*Ibid.*). Quomodo vero actibus suis Isaac significet Christum, longum est per totum enumerare, cum pene omnes actus ejus, quos Scriptura narrat, convenienter mysterio ad Christum, ut est illud, quo mactandus ipse ad aram portaverit ligna (*Gen. XXII*), sicut Christus crucem passionis suæ proprio gestavit corpore. Et quod in typo Ecclesiæ Rebeccam duxit uxorem, quæ gemellos ei peperit (*Gen. XXV*), sicut Christo Ecclesia per baptismi fontem duos parit populos. Jacob, qui interpretatur *superplantator*, vel *supplantans*, significat eum de quo dicit Psalmista : *Supplantasti omnes insurgentes in me, subitus sine* (*Psal. XVII*). Hic

quidem in erectione et unctione lapidis, et in somnio suo (*Gen. xxviii*) significat passionem Christi et resurrectionem ejus, quem unxit *Deus oleo lavitæ præ participibus suis*. Bethel quippe, ubi Jacob visionem vidit, significat Ecclesiam, quæ vere est *domus Dei*, quia domus est *panis, qui de cælo descendit* (*Joan. vi*), et *porta cæli*, quia ibi Filius Dei in terram descendit, et homines sancti ad cælum ascendant. Judas *confitens*, vel *glorificans*, interpretatur, et significat illum qui in Evangelio dixit: *Confiteor tibi, Pater, Domine cæli et terræ* (*Matth. xi*). Et Psalmista ait: *Gloriosus Deus in sanctis suis* (*Psal. lxxvii*), hoc est, Christus in membris suis. Phares, *divisio*, sive *divisit*, demonstrat eum qui in Evangelio dicit: *Cum venerit Filius hominis in majestate sua, et omnes angeli cum eo, tunc sedebit super sedem majestatis suæ, et congregabuntur ante eum omnes gentes, et separabit eos ab invicem, sicut pastor segregat oves ab hædis*, et reliqua (*Matth. xxv*). Et Apostolus: *Vivus est, inquit, sermo Dei et efficax, et penetrabilior omni gladio ancipiti, et pertingens usque ad divisionem animæ ac spiritus, conpogum quoque ac medullarum, et discretor cogitationum* (*Hebr. iv*). Zara, *oriens*, sive *ortus*, interpretatur, et Zacharias ait: *Visitavit nos oriens ex alto* (*Luc. i*). Et alibi scriptum est: *Ecce, vir oriens nomen ejus* (*Zach. vi*). Esrom, *sagittam vidit, vel atrium ejus*, denotat ipsum de quo dicitur: *Sagittæ potentis acutæ* (*Psal. cxix*); sagittæ Christi sunt præcepta Evangelii, vel vindictæ judicis. Atrium vero significat abundantiam gratiæ, et latitudinem charitatis, per quam omnes invitans ad se ipsa Veritas, ait: *Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos* (*Matth. xi*). Aram, *electus*, sive *exclusus* dicitur. Et propheta ex persona Patris ad Filium loquitur: *Ecce puer meus, electus meus, dedi spiritum meum super ipsum* (*Isai. xlii*). Quis est iste puer electus, nisi qui a pueritia reprobatum malum, et elegit quod bonum est? (*Isai. vii*). Psalmista quoque ait: *Excelsus super omnes gentes Dominus*, et reliqua (*Psal. cxii*). Aminadab autem, qui interpretatur *populus meus voluntarius*, significat eum qui dixit: *Nemo tollit a me animam meam, sed ego pono eam, et iterum sumo eam* (*Joan. x*). Iste vero caput est illius populi, ex cujus persona Psalmista loquitur Domino, ita dicens: *Voluntarie sacrificabo tibi, et confitebor nomini tuo, Domine, quoniam bonum est* (*Psal. lxxxiii*). Naason, *serpentinus*, vel *augurium*, figurat eum qui in Evangelio dixit: *Sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis* (*Joan. iii*). Augurium ergo hic pro vaticinio vel revelatione intelligi debet, cujus vaticinium in tria prophetiæ tempora respicit. In præteritum, ut est: *Vidit Abraham diem meum, et gavisus est* (*Joan. viii*). In præsens, ut est: *Quid cogitatis mala in cordibus vestris?* (*Matth. ix*). In futurum, ut est hoc: *Erunt enim sicut angeli Dei in cælo* (*Matth. xxii*). Et illud: *Solvite templum hoc, et in tribus diebus excitabo illud* (*Joan. ii*). Salmon, qui interpretatur *sensus*, vel *sensibilis*, non inconvenien-

ter Christum figurat, quem Apostolus dixit *Dei virtutem et Dei sapientiam esse* (*I Cor. i*), qui bene sensibilis dicitur. Nam in Evangelio legitur dixisse: *Teiigit me aliquis. Nam et ego sensi de me virtutem existere* (*Luc. viii*). Et item: *Quid cogitatis mala in cordibus vestris?* (*Matth. ix*). Vere sensibilis, qui cogitata ut facta, et futura ut præsentia cernit sicut de eo scribitur, qui fecit quæ futura sunt. Boos, in quo *robur*, vel in ipso *fortitudo*, vel in *fortitudine*, interpretatur, apte ad Christum transferri potest, quia ipse est brachium Domini, de quo propheta dicit: *Ecce Dominus in fortitudine veniet, et brachium ejus dominabitur* (*Isai. xl*). Et ipse de se in Evangelio ait: *Ego si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad meipsum* (*Joan. xii*). Omnis enim virtus hominis in morte desinit. Verbum autem quod *caro factum est*, de infirmitate fortius, de morte vivacius, de humilitate excelsius factum est. Obed, id est, *serviens* significat eum qui de semetipso ait: *Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare* (*Matth. xx*). Et apostolus: *Qui cum in forma Dei esset, inquit, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo* (*Philip. ii*). Jesse, interpretatur *insulæ libamen*. Insulæ Ecclesiæ sunt de gentibus, quæ in mari istius mundi positæ, tunduntur quotidie persecutionum æstibus, de quibus insulis Isaias dicit: *In doctrinâ glorificate Dominum, in insulis maris nomen Domini Dei Israel*. (*Isai. xxiv*). Insulæ ergo libamen sacrificium est corporis et sanguinis Domini, quod quotidie sancta Ecclesia cum votis et laudibus Deo offerre solet, commemorationem digne agens passionis et resurrectionis Dominicæ. David, *desiderabilis* vel *fortis manu*, nulli dubium quin Christum significet, de quo Psalmista ait: *Speciosus forma præ filiis hominum* (*Psal. xlv*), et item: *Dominus, inquit, fortis, Dominus potens in prælio* (*Psal. xxiii*): cujus gesta quomodo Dominica facta significant, tractatores sanctarum Scripturarum sufficienter exponunt. Salomon quoque rex et filius regis, qui interpretatus Latine, sonat *pacificus*, vel *pacatus erit*, illum denotat de quo Propheta precatur, dicens: *Deus, judicium tuum Regi da, et justitiam tuam filio Regis* (*Psal. lxxi*). Et paulo post: *Orietur, inquit, in diebus ejus justitia et abundantia pacis, donec extollatur luna; et dominabitur a mari usque ad mare, et a flumine usque ad terminos orbis terræ* (*Ibid.*). Quod autem gesta plurima Salomonis, et maxime quod templum Domino cum omni studio et diligentia ædificavit, figuram Salvatoris nostri et Ecclesiæ teneant, non est ignotum. Roboam, *impetus populi mei* interpretatur, et significat velocem conventum populorum ad fidem Christi post incarnationem ejus. Quod Propheta in Spiritu prævidens ait: *Omnes gentes quascunque fecisti, venient et adorabunt coram te, Domine, et honorificabunt nomen tuum* (*Psal. lxxxv*). Abia, in nostram linguam convertitur *pater dominus*, ostenditque illum de quo propheta ait:

Parvulus natus est nobis, et filius datus est nobis, et factus principatus ejus super humerum ejus, et vocabitur nomen ejus admirabilis, consiliarius, Deus fortis, pater futuri sæculi, princeps pacis, et reliqua (Isai. ix). Asa, tollens sive attollens, significat eum de quo Joannes dicit : Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi (Joan. 1). Et propheta Ezechiel ex persona Domini de convocatione gentium loquens, ait : Tollam vos de gentibus, et congregabo vos de universis terris, et inducam vos in terram vestram, ait Dominus Deus (Ezech. xxxvi). Josaphat, ipse judicans, sed melius Dominus judicabit, interpretari potest : quod illi maxime convenit, de quo scriptum est : Paravit in judicio sedem suam, et ipse judicabit orbem terræ in æquitate (Psal. ix). Et item : Dominus judicabit fines terræ. Et ipsa Veritas de se ait : Pater non judicat quemquam, sed omne judicium dedit filio (Joan. v). Joram, ubi est excelsus ? aut quis est excelsus ? sed melius sublimabitur, quem significat, nisi illum de quo ait Isaias : Hæc dixit excelsus, et sublimis, habitans in æternitate, et sanctum nomen ejus, in excelso, et in sancto habitans, et cum contrito et humili spiritu, ut vivificet spiritum humilium et cor contritorum ? (Isai. lvii.) Et Psalmista ait : Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat, et humilia respicit in cælo et in terra ? (Psal. cxii.) Et ipse Dominus in Evangelio ait : Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, filius hominis qui es in cælo (Joan. iii). Ozias, id est, robustus Domini, vel fortitudo Domini, ille est, de quo ipse Salvator in Evangelio ait : Cum fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt omnia quæ possidet ; si autem fortior illo superveniens, vicerit eum, universa ejus arma auferet in quibus confidebat, et spolia illius distribuet (Luc. 1). Ipse quippe principem hujus mundi ejecit foras, quia : Dextera Domini fecit virtutem, et fortitudo ac laudatio nostra, Dominus factus est nobis in salutem (Psal. cxvii). Joatham vero, consummatus, vel perfectus, significat illum de quo dicit Apostolus : Consummatus factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis æternæ (Hebr. v). Et ipse in Evangelio ait : Non est discipulus super magistrum (Math. x). Perfectus autem omnis erit, si sit sicut magister ejus (Luc. vi). Achaz, id est, continens, sive comprehendens, ille veraciter est, qui dixit : Omnia quæcunque habet Pater, mea sunt (Joan. xvi). Et item : Data est mihi, inquit, omnis potestas in cælo et in terra (Math. xxviii). Ipse quippe est manus Dei, omnia continens, de qua dicit propheta : Cælum palmo metitur, et terram pugillo concludit (Isai. xl). Ezechias, confortavit Dominus, vel fortitudo Domini, interpretatur, illum demonstrans qui discipulis suis ait : In mundo pressuram habebitis ; sed confidite, quia ego vici mundum (Joan. xvi). Et secundum Danielem : Lapis abscisus de monte sine manibus (Dan. ii), comminuit testam, ferrum, æs, argentum et aurum. Manasses, obliiviosus, ejus typum nomine tenet ex cujus persona Ezechiel propheta dixit : Si autem impius egerit pæ-

nitentiam ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, et custodierit universa præcepta mea, et fecerit judicium et justitiam, vita vivet, et non morietur, omnium peccatorum ejus, quæ operatus est, non recordabor (Ezech. xviii, xxxiiii). Et in Evangelio ipse ad paralyticum ait : Confide, fili, dimittuntur tibi peccata tua (Math. ix). Amon fidelis sive nutricius, ille est de quo dicit Psalmista : Fidelis Dominus in omnibus verbis suis, et sanctus in omnibus operibus suis (Psal. cxliv). Fidelis autem inde dicitur, quia jus sunt promissa semper vera, quæ in utramvis sicut partem, speranda sunt pariter et pavescenda. Quomodo ergo nutricius sit, ostendit ipse, dicens ad urbem peccatricem : Jerusalem, Jerusalem, quæ occidis prophetas, et lapidas eos qui ad te missi sunt, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas suas, et noluiti ? (Math. xxiii.) Josias, qui interpretatur ubi est incensum Domini, vel in quo est incensum Domini, vel Domini salus, illum significat de quo in Evangelio scriptum est, fugit in montem solus orare (Math. xiv ; Luc. ix). Et item de eo dicit : factus est in agoniam, et prolixius orabat (Luc. xxii). Quod vero incensum orationem significet, Psalmista testatur dicens : Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo (Psal. cxl). Quis autem sit Domini salus Isaias ex persona Domini loquens, ostendit dicens : Terra sicut vestimentum atteretur, et habitatores ejus sicut hæc interibunt ; salus autem mea in sempiternum erit (Isa. li) ; ille utique qui, angelo teste, salvum faciet populum suum a peccatis eorum (Math. 1). Jechonias, præparans, sive præparatio dicit ; et illum significat de quo Isaias ait : In novissimis diebus erit præparatus mons domus Domini in vertice montium, et elevabitur super colles, et confluent ad eum omnes gentes (Isai. ii). Et ipse in Evangelio discipulis suis ait : Si abiero, et præparavero vobis locum, iterum veniam, et accipiam vos ad meipsum, ut ubi ego sum, et vos sitis (Joan. xiv). Notandum autem, quod si Joakim et Joachin distinguantur, id est, pater et filius, prior Domini resurrectio, sequens Domini præparatio dicitur, quæ utraque Domino Christo bene conveniunt, quia ipse est, qui secundum prophetarum dicta, et secundum promissionem suam, tertia die a mortuis resurrexit, nos a peccatorum morte resurgere fecit, et in die judicii omnes electos suos generaliter resuscitans, ad regnum invitat æternum, dicens : Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi (Math. xxv). Salathiel, in Latinum transfertur petitio mea Deus, et nulli hoc congruentius quam Redemptori nostro convenit, qui Patrem pro discipulis suis petens, taliter locutus est : Pater sancte, serva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, ut sint unum, sicut et nos (Joan. xvii). Et ut effectum deprecandi ostenderet, paulo post subdidit, dicens : Non pro his autem rogo tantum, sed et pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me, ut omnes unum sint, sicut tu Pater in me, et ego in te, et et ipsi

in nobis sint unum (Joan. xvii). Zorobabel vero interpretatur ipse Magister Babylonis, id est, magister confusionis. Et quid Babylon melius quam istum mundum significat, qui, post peccatum primi hominis, variis idolorum cultibus et humanæ vitæ erroribus implicatus et confusus erat? Sed Redemptore nostro veniente, ac regimen in eo suscipiente, cui Pater dixit: *Postula a me, et dabo tibi gentes hereditatem tuam, et possessionem tuam terminos terræ* (Psal. ii), confestim ad unius Dei cultum et ad justitiæ opera conversus est, et cepit sub ordine vivere, qui prius solebat per errorum anfractus deviare. Ahiud, qui interpretatur pater meus iste, vel pater meus est, ejus optime gerit figuram de quo in psalmo scriptum est ex persona Patris dicentis: *Ipse invocabit me, Pater meus es tu; et ego primogenitum ponam illum, excelsum præ regibus terræ* (Psal. lxxxviii). Eliacim quoque, qui Latine sonat *Dei resurrectio*, vel *Deus resuscitans*. vel *Deus resuscitabit*, illum topice designat qui in Evangelio ait: *Ego sum resurrectio et vita, qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, vivet* (Joan. xi). Et item: *Hæc est, inquit, voluntas Patris mei, qui me misit, ut omnis qui videt Filium, et credit in eum, habeat vitam æternam; et ego resuscitabo eum in novissima die* (Joan. vi). Azor, hoc est, *aditus*, plane eum significat, qui dixit: *Qui me misit, mecum est, et non reliquit me solum, quia ego quæ placita sunt ei facio semper* (Joan. viii). Et item: *Pater, inquit, meus usque modo operatur, et ego operor* (Joan. v). Et Psalmista ex persona incarnationis ejus loquens, ait: *Ecce Deus adjuvat me, et Dominus susceptor est animæ meæ*. Saioch quoque *justificatus* dicitur, et illam exprimit de quo Propheta ait: *Justus Dominus, et justitiam dilexit, aequitatem vidit vultus ejus* (Psal. x). Isaias vero ex persona Dei Patris taliter loquitur de Christo: *Justificabit ipse justus servos meos multos, et iniquitates eorum ipse portabit* (Isai. l.iii). Achim, id est, *frater meus iste*, illum significat qui nostræ infirmitatis voluit esse particeps, ut haberet fratres, de quibus ad Patrem dicere posset: *Narrabo nomen tuum fratribus meis, in medio Ecclesie laudabo te* (Psal. xxi). Et in Evangelio de fidelibus suis ipse ait: *Quicumque fecerit voluntatem Patris mei, qui in cælis est, ipse meus frater, soror, et mater est* (Matth. xii). Eliud vero *Deus meus iste* interpretatur; sine dubio eum demonstrat de quo in cantico Exodi scriptum est: *Iste Deus meus, et honorificabo eum; Deus patris mei, et exaltabo eum* (Exod. xv). Cuique Isaias ait: *Vere tu es Deus absconditus, Deus Israel Salvator* (Isai. xlv). Et cui Thomas post resurrectionem ejus loca clavorum tangens, exclamans aiebat: *Deus meus, et Dominus meus* (Joan. xx). Eleazar *Deus meus adjutor* dicitur. Et Propheta ex parte humanitatis Christi ad Patrem loquitur: *Diligam, inquit, te, Domine, virtus mea, Dominum firmamentum meum, et refugium, et liberator meus. Deus meus, adjutor meus, et sperabo in eum* (Psal. xvii). Matham, *donum*, vel *donans*, sive *donatus*, Latine sonat, et Christum in hoc significat. Nam ille

A dicitur donum, quia *gratia et veritas per Jesum Christum facta est* (Joan. i), et ipse de se in Evangelio dicit: *Sic enim dilexit Deus mundum, ut filium suum unigenitum daret* (Joan. iii). Donans, quia Deus. *Ecce, inquit, dedi vobis potestatem calcandi super serpentes et scorpiones, et super omnem virtutem inimici* (Luc. x). Donatus, quia homo. *Ecce ego, inquit, et pueri mei quos mihi dedit Deus* (Isai. viii; Hebr. ii). Joseph, *apposuit*, sive *apponens*, illum nimirum demonstrat qui fidelibus suis ait: *Ego veni ut vitam habeant, et abundantius habeant* (Joan. x). Et iterum: *Ego, inquit, sum pastor bonus, et cognosco oves meas et cognoscunt me meæ* (Ibid.). Et paulo post ita subjungit: *Et alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili, et illas oportet me adducere, et vocem meam audient, et erit unum ovile et unus Pastor* (Ibid.). Maria quoque interpretatur *Stella maris*, sive *amarum mare*, et hoc nomen apte competit matri Salvatoris. Ipsa quippe stella maris recte vocatur, quia huic mundo tenebris perfidæ et peccatorum obscurato, veram lucem edidit, de qua Joannes ait: *Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum* (Joan. i). Hæc et amarum mare rite dici potest, quia voluptates istius mundi ac libidinis luxum, quæ mare, id est, amaritudo, recte nuncupantur, eo quod ad amaritudinem perpetuam gehennæ se sequentes pertrahunt, fecit bene amarescere, cum suo exemplo docuit ab illecebris hujus sæculi abstinere. Nam cum a primordio mundi nuptiæ institutæ sunt, et totus mundus post concupiscentias suas abiit, ista in corde suo servare virginitatem suam statuit, et carnis desideria in se mortificare, cælestemque conversationem in terris habere, ut ei per omnia placeret, cui se servire probavit. Sciendum quoque est quod Maria, sermone Syro *Domina* vocatur; et merito illa domina vocatur, quæ Dominum generare meruit cæli et terræ. sicut et nobilis ille versificator in laude ejus ait:

Conderis in solio, felix Regina, supremo;
Cingeris et niveis, lactea Virgo, elocis.

Et Sedulius in carmine Paschali ita proloquitur:

Gaudia matris habes cum virginitatis honore,
Nec primam simul visa es nec habere sequentem,
Sola sine exemplo placuisti femina Christo.

Decursa igitur genealogia Salvatoris, quid quisque ex interpretatione nominis proprii mystice significaret, breviter divinorum librorum testimoniis annotavimus. Nunc ad cætera quæ idem evangelista de eadem genealogia subsequendo dixerat exponendum veniamus.

[II.] *Omnes, inquit, generationes ab Abraham usque ad David, generationes quatuordecim. Et a David usque ad transmigrationem Babylonis, generationes quatuordecim. Et a transmigratione Babylonis usque ad Christum, generationes quatuordecim.* (MAUR.) Quarum divisionum ratio ita constabit, si ab Abraham prima tessaradecas incipiens, in David finiatur; secunda vero a David, hoc est, juxta David a Salomone inchoans, in Jechoniam priorem, hoc est, pa-

urem, qui Joakim apud Hebræos vocatur, desinat; A tertia quoque a Jechonia secundo, id est filio Joakim, qui Hebraice dicitur Joachin, initium sumens, usque ad Christum pertingat, ut ipse Christus connumeretur. Quod autem quatuordecim in tota genealogia sunt positi, historice quidem tres Hebraici populi distincti sunt temporum articuli, quorum primo sub patriarchis, et sacerdotibus, et iudicibus ante reges; secundo, sub regibus et prophetis et sacerdotibus; tertio, sub ducibus, et prophetis, et sacerdotibus post reges, conversatus est. Mystice vero perfecti et divino charismate pleni, in unum redacti sunt numerum. Nam decem ad decalogum, quatuor ad Evangelium, tria ad Trinitatis respiciunt fidem. Et omnia hæc eidem conveniunt sacramento, quia sicut ter quaterni et deni, sive quater decies terni in numero concordant, ita in fide sanctæ Trinitatis lex et Evangelium coadjuvantur, et per legem atque Evangelium sanctæ Trinitatis fides prædicatur. Quid autem numerus iste pariter significet quo hæc genealogia continetur, non ignobilis est studii investigare. Quadragenarius ergo numerus non incongrue typum tenet temporis præsentis, quia tempora annorum quadripartitis vicibus currunt, et mundus ipse quatuor partibus terminatur. Quadraginta autem quater habent decem. Porro ipsa decem, ab uno usque ad quatuor progrediente numero, consummantur. In hac autem præsentis vita, quæ temporum cursu quotidie dilabitur, quia regi nos a Christo oportet secundum disciplinam laboriosam, qua flagellat Deus omnem filium quem recipit (Hebr. xii), Matthæus per hunc numerum Regem Christum venisse testatur, addito videlicet binario numero, qui bene duo Testamenta significare potest. Per hæc quidem Christus Dominus universam Ecclesiam suam regit, et suæ voluntatis illi iudicia tribuit, quia quid sibi in pravo displiceat, et quid in bono placeat, evidenter per ea patefacit. Nec non et duo præcepta charitatis possumus in binario simili modo intelligere, quia secundum Salvatoris sententiam, in his duobus mandatis tota lex pendet et prophetæ (Matth. xxii). Nec est in præsentis tempore illa disciplina utilis, si non in ea servetur fervor charitatis. Possumus et aliter de prædicto numero, ad præsens Ecclesiæ tempus pertinente, quo, Domino cooperante, in spem futuri sabbati laborat, intimare. Septies enim seni, quadraginta duo faciunt. Sex quidem ad opera, septem vero ad requiem significandam pertinere, rarus qui dubitet. Unde bene populus de terra Ægypti salvatus, quadraginta quidem annos moratur in deserto; sed quia sub spe intrandi in requiem sedulus exercetur, septies sena, id est, quadraginta duo viæ arctissimæ castra metatur: quorum ultimo dum Jesum ducem suscepit, mox aperto Jordane, promissas olim sedes devictis hostibus adiit. Sic et Dominus Jesus quadraginta secunda generatione ex quo mundus ætatis prisæ tenebras, Abraham credente, discussit, adveniens in carne, baptismi nobis lavacro cæli januas

pandit, et ipsi perfecto virtutum cursu, in quo quod non videmus sperantes per patientiam expectamus, sub ejusdem (ut dictum est) numeri sacramento, post siccatum Christo duce Lethi fluvium, promissa patriæ cælestis pervenimus ad regna.

(August.) Verum ad istam mortalitatem nobiscum participandam, quia descendente voluit significare Matthæus, ideo et ipsas generationes ab Abraham usque ad Joseph, et usque ad ipsius Christi nativitate descendendo commemoravit ab initio Evangelii sui; Lucas autem non ab initio Evangelii sui, sed a baptismo Christi generationes narrat, nec descendendo, sed ascendendo, tanquam sacerdotem in expiandis peccatis magis assignans, ubi eum vox de cælo declaravit, ubi testimonium Joannes ipsi perhibuit, dicens: *Ecce qui tollit peccata mundi* (Joan. i). Ascendendo autem transit ad Abraham, et pervenit ad Deum, cui mundati et expiati reconciliamur. Merito et adoptionis originem ipse suscepit, quia per adoptionem efficimur filii Dei, credendo in Filium Dei. Per carnalem vero generationem Filius Dei potius propter nos filius hominis factus est. Satis autem demonstravit non se ideo dixisse Joseph filium Heli, quod de illo genitus, sed quod ab illo fuerit adoptatus, cum et ipsum Adam filium Dei dixit, cum sit factus a Deo, sed per gratiam, quam postea peccando amisit, tanquam filius in Paradiso constitutus sit. Quapropter in generationibus Matthæi significatur nostrorum peccatorum susceptio a Domino Christo; in generationibus autem Lucæ significatur abolitio nostrorum peccatorum a Domino Christo. Ideo eas ille descendens enarrat, iste ascendens. Quod enim dicit Apostolus: *Misit Deus Filium suum in similitudinem carnis peccati* (Rom. viii), hæc est susceptio peccatorum; quod autem addidit: *Ut de peccato damnaret peccatum in carne* (Ibid.), hæc est expiatio peccatorum. Proinde Matthæus ab ipso David per Salomonem descendit, in cujus matre ille peccavit: Lucas vero ad ipsum David per Nathan ascendit, per quem prophetam a Deo peccatum illius expiavit. Ipse quoque numerus quem Lucas exsequitur, certissime prorsus abolitionem indicat peccatorum. Quia enim Christi aliqua iniquitas, qui nullam habuit, non est utique conjuncta iniquitatibus hominum, quas in sua carne suscepit, ideo numerus penes Matthæum, excepto Christo, est quadragenarius; quia vero justitiæ suæ Patrisque nos expiatis ab omni peccato purgatosque conjungit, ut fiat quod ait Apostolus: *Qui autem adhæret Domino unus Spiritus est* (I Cor. vi), ideo in eo numero qui est penes Lucam, et ipse Christus a quo incipit enumeratio, et Deus ad quem pervenit, connumerantur, et fit numerus septuaginta septem, quo significatur omnium prorsus remissio, et abolitio peccatorum, quam etiam ipse Dominus per hujus numeri mysterium evidenter expressit, dicens remittendum esse peccanti non solum septies, sed etiam septuagies septies (Matth. xviii). Nec frustra iste numerus ad peccatorum omnium pertinet

^a De hoc loco consule Aug. lib. ii Retract., c. 16, ubi ait se dicere debuisse, *pater cujus nominis prophetam*, etc.

mundationem, si diligentius inquiretur. Denarius quippe tanquam justitiæ numerus, in decem præceptis legis ostenditur. Porro peccatum est legis transgressio; et utique transgressio denarii numeri congruenter undenario figuratur. Unde et vela cilicina jubentur in tabernaculo undecim fieri (*Exod. xxvi*). Quis autem dubitet ad peccati significationem cilicium pertinere? Ac per hoc, quia universum tempus septenario dierum numero volvit, convenienter undenario septies multiplicato, ad numerum septuagesimum et septimum cuncta peccata perveniunt. In quo numero etiam fit plena remissio peccatorum, expiante nos carne Sacerdotis nostri, a quo nunc iste numerus incipit, et reconciliante nos Deo, ad quem nunc iste numerus pervenit per Spiritum sanctum, qui in columbæ specie in hoc baptismo, ubi numerus iste commemoratur, apparuit (*Math. iii*). (*Beda*.) Christus ergo quomodo ipso quod tricenarius inchoavit baptismum totius significat Ecclesiæ sordes expiaturus, eorundem quoque numerorum mystica cognatio declarat, quia videlicet triginta æqualibus suis partibus computata pariunt amplius duodecim, qui est patriarcharum et apostolorum numerus, et fiunt quadraginta duo. Habent enim partes tricesimam, unum; quintam decimam, duo; decimam, tria; sextam, quatuor; quintam, sex; tertiam, decem; dimidiam, quindecim; quæ simul juncta quadraginta duo consummant. Ubi mystice, ut diximus, innuitur totam Ecclesiæ perfectionem in Christi fide et gratia consistere, quia a patriarchis primo agnita, voce apostolorum est latius diffamata, nec esse nomen sub cælo in quo oporteat nos salvos fieri, quomodo in quadraginta duobus nulla est particula, quæ non æqualibus tricenarii numeri contineatur in partibus. Tricenarius ergo numerus suis partibus quadragesimum complet et secundum, quia Dominus Ecclesiam sui baptismatis sacramentis et nunc laborantem temporaliter munit et finitis laboribus ad requiem æternaliter perducit. Nec mirandum est quod Lucas a David usque ad Christum plures successiones, Matthæus pauciores, hoc est, iste quadraginta duas, ille quadraginta quatuor posuit, cum per alias personas generationem fateamur esse decursam. Potest enim fieri, ut alii longævam transegerint vitam, alterius vero generationis viri immatura ætate decesserint, cum videamus complures senes cum suis nepotibus vivero, alios vero viros statim filiis obire susceptis. Post enumeratas generationes Matthæus ita sequitur.

[III.] *Christi autem generatio sic erat.* Hæc sententia bifarie poni potest, id est, ut sive ad enumeratam superius genealogiam respiciat, quam ita Evangelista in capite Evangelii sui inchoavit: *Liber generationis Jesu Christi filii David, filii Abraham*, et sic per generationes singulorum vadens, usque ad *Joseph virum Mariæ, de qua natus est Jesus, qui vocatur Christus*. Sicque finita serie generationum quasi rememorando dixit: *Christi autem generatio sic erat*, ac si diceret: Sic ordo humanæ generationis Christi per parentes ejus, usque ad Deum pervenit. Sive ad

id jungatur quod subsequitur de desponsatione matris ejus, quomodo, antequam jungeretur suo, inventa est in utero habens de Spiritu sancto, ut quantum generatio Christi a cæteris distet aperiat, cum cæteri per conjunctionem maris et feminæ solitam, ipse autem per Virginem utpote Dei Filii nascebatur in mundum. (*Hieron.*) Si autem aliquis quærendum putat cum Joseph non sit pater Domini Salvatoris, quid pertineat ad eum generationis ordo deductus usque ad Joseph, sciat primum non esse consuetudinis Scripturarum ut mulierum in generationibus ordo textatur. Deinde ex una tribu fuisse Joseph et Mariam, unde ex lege eam accipere cogebatur, ut propinquam et quod simul censentur in Bethlehem uti de una stirpe generati.

B *Cum esset desponsata mater ejus Maria Joseph.* Quare autem non de simplici virgine, sed de desponsata, concipitur Salvator, hæc ratio est. Primum ut per generationem Joseph origo Mariæ monstraretur; secundo, ne lapidaretur a Judæis ut adukera; tertio ut in Ægyptum fugiens haberet solatium mariti. Ignatius etiam quartam addidit causam, cur a sponsa conceptus sit, ut partus, inquiens, celaretur diabolo, dum eum putat non de virgine generatum, sed de uxore.

Antequam convenirent inventa est in utero habens de Spiritu sancto (MAUR.) Hoc quemadmodum factum sit, quoque ordine, vel in qua civitate sit celebrata conceptio, quod Matthæus hic prætermisit, Lucas sufficienter exposuit, post commemoratum conceptum Joannis ita narrans: *In mense, inquit, sexto missus angelus Gabriel a Deo in civitatem Galilææ, cui nomen Nazareth, ad virginem desponsatam viro, cui nomen erat Joseph, de domo David, et nomen virginis Maria. Et ingressus angelus ad eam dixit: Ave, gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, etc.* (*Luc. i*); quæ sequuntur de conceptione ejus, et de adventu Spiritus sancti super eam, et de obumbratione virtutis Altissimi. Quod ergo secundum Lucam angelus promisit futurum, hoc Matthæus narrat esse completum.

Inventa est autem in utero habens de Spiritu sancto, a nullo videlicet alio quam Joseph, qui licentia maritali futuræ uxoris pene omnia noverat; ideo tumentem ejus uterum mox curioso deprehendit intuitu.

D In eo quippe quod ait: *Antequam convenirent*, verbo conveniendi non ipsum concubitus, sed nuptiarum, quæ præcedere solent, tempus insinuat, quando ea quæ prius sponsata fuerat esse conjux incipit. Ergo *antequam convenirent*, dicit antequam nuptiarum solemnium rite celebrarent, *inventa est in utero habens de Spiritu sancto*. Siquidem memorato ordine post ea convenerunt, quando Joseph ad præceptum angeli accepit conjugem suam, sed non concumbebant, quia sequitur, *et non cognoscebat eam*.

Joseph autem vir ejus cum esset homo justus et nollet eam traducere, voluit occulte dimittere eam. Scriptum est, *si quis fornicariæ conjungitur unum corpus efficitur, et in lege præceptum est non solum reos, sed et conscios criminum obnoxios esse pec-*

cato. Quomodo Joseph cum crimine colat uxoris justus dicitur? Illa quippe justitia Joseph justus erat, quæ ante Dominum justitia est, quæ aliena a misericordia non est, quæ ex mentis simplicitate formatur, quæ gratiæ concordat et ex fide est. (*Orig.*) Non illa quæ apud homines falso justitia dicitur, et vel ex affectu humani favoris simulate profertur vel a crudelitate animi prolata sine discretione exercetur. Igitur erat in verbo justus, in facto justus, in legis consummatione, justus in initio gratiæ. Ideo eam dimittere volebat quoniam virtutem mysterii et sacramentum quoddam magnificentum in eadem cognoscebat, cui adproximare sese indignum æstimabat. Nam et in Isaia legerat virginem de domo David esse concepturam et parituram Dominum, de qua etiam domo noverat genus duxisse Mariam, atque ideo non dissidebat in ea prophetiam hanc implendam esse. Ergo humilians se ante tantam et tam ineffabilem rem, querebat se longe facere, sicut et beatus Petrus, Domino se humilians aiebat: *Recede a me, Domine, quoniam homo peccator sum* (*Luc. v.*). (*Beda.*) Sed si sic eam occulte dimitteret, neque acciperet conjugem et illa sponsa pareret, nimirum pauci essent qui eam virginem et non potius autumarent esse meretricem. Unde consilium Joseph repente consilio meliorem mutatur, ut videlicet ad conservandam Mariæ famam ipse eam celebrato nuptiarum convivio conjugem acciperet, et castam perpetuo custodiret. Maluit namque Dominus aliquos modum suæ generationis ignorare, quam castitatem infamare genitricis.

Hæc autem eo cogitans ecce angelus Domini in somnis apparuit ei dicens. (*Greg.*) Sciendum est quia in duobus modis locutio divina distinguitur; aut per semetipsum namque Dominus loquitur, aut per creaturam angelicam ejus ad nos verba formantur. Sed cum per semetipsum loquitur, sola nobis vi internæ inspirationis aperitur. Et de verbo ejus sine verbis ac syllabis cor docetur, quod auditum aperit et habere sonitum nescit, sicut legitur in Actis apostolicis, quod Spiritus sanctus Philippo dixerit: *Adjunge te ad currum.* Et cum ad evocandum Petrum timentes Dominum milites Cornelius direxisset, in mente proculdubio a Spiritu Petrus audivit: *Ecce tres viri querunt te* (*Act. x.*). Cum vero per angelum Dominus voluntatem suam indicat, aliquando eam verbis sine ulla imagine demonstrat, sicut Domino dicente: *Pater, clarifica Filium tuum, ut et Filius tuus clarificet te* (*Joan. xi.*), protinus respondetur, *clarificavi, et iterum clarificabo.* Aliquando rebus sine verbis, sicut et Ezechiel electri speciem vidit in medio ignis (*Ezech. i.*), quod significat incarnationem Christi. Electrum quippe ex auri argentique metallo miscetur, in qua permistione argentum quidem clarius redditur, sed tamen fulgor auri temperatur. Quid ergo in electro nisi mediator Dei et hominum demonstratur, qui dum in semetipso divinam humanamque naturam composuit, et humanam per Deitatem clariorem reddidit, et divinam per humanitatem nostris aspectibus temperavit. Aliquando

rebus simul et verbis, cum quibusdam motibus insinuat hoc quod sermonibus narrat. Quid est enim, quod post peccatum hominis in paradiso Dominus non jam stat, sed ambulat, nisi quod irruente culpa se a corde hominis motum demonstrat, sicque nequitiam suam cæcis mentibus non solum sermonibus, quibus eos increpavit, sed etiam rebus aperuit. Aliquando imaginibus, oculis cordis ostensis, sicut Jacob subnixam cælo scalam dormiens vidit (*Gen. xxviii.*), et Petrus linteum reptilibus et quadrupedibus plenum, in extasi raptus aspexit (*Act. x.*). Aliquando imaginibus ante corporeos oculos ad tempus exstare adsumptis, sicut Abraham non solum tres viros vidit, sed in domum accepit, insuper etiam cibavit (*Genes. xviii.*). Aliquando cælestibus substantiis, sicut baptizato Domino scriptum est, quia de nube vox sonit dicens: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacuit* (*Matth. iii.*). Aliquando terrenis substantiis, sicut cum Balaam corripuit, in ore asinæ humana verba formavit (*Num. xxii.*). Aliquando simul terrenis et cælestibus substantiis Dominus per angelos loquitur, sicut coram Moysæ in monte ignem rubumque sociavit, significans se doctorem ejus populi fore, qui et legis flammam perciperet, et tamen peccati spinam nequaquam vitaret, vel quod ex illo populo exiret, qui in igne deitatis dolores carnis nostræ quasi rubi spinas susciperet, et inconsumptam humanitatis nostræ substantiam etiam in ipsa divinitatis flamma servaret. Nonnunquam vero humanis cordibus etiam per angelos Dominus secreta eorum præsentia virtutem suæ aspirationis infundit. Unde Zacharias ait: *Et dixit ad me angelus, qui loquebatur in me* (*Zach. ii.*); dum ad se quidem, sed tamen in se loqui angelum dicit, liquido ostendit quod is qui ad ipsum verbum faceret per corpoream speciem extra non esset. Unde et paulo post subdidit: *Et ecce angelus qui loquebatur in me, egrediebatur.* (*Maur.*) Quomodo autem angelus Joseph apparuerit demonstratur, cum dicitur *in somnis*, id est quomodo Jacob scalam vidit per imaginationem videlicet oculis cordis ostensam. Quid autem idem angelus apparens dixerit ostendit cum subinfert:

Joseph, fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam. Ideo Joseph filius David esso dicitur, ut Maria quoque de stirpe David monstraretur, juxta illud quod scriptum est, nemo cupuletur uxori nisi de tribu sua: *Noli, inquit, timere accipere Mariam conjugem tuam.* Ne timueris nec trepidaveris, nec conturberis, sed securus et intrepidus accipe secundum legis præceptum uxorem tibi nominatam, et secundum nuptiarum consuetudinem et conjunctionem longe alienam; cur autem non debuerit vereri eam accipere ostendit eam dicit:

Quod enim in ea natum est de Spiritu sancto est. Quibus profecto verbis modus conceptionis ejus et dignitas Patris edocetur, quia videlicet de Spiritu sancto conceperit et paritura sit Christum. Nec tamen Christum esse filium Spiritus sancti dicere li-

cebit, quia unicus iste est Dei Patris omnipotentis secunda divina atque humana substantiam. (Aug.) Nam Dominus noster Jesus Christus in quantum Deus est omnia per ipsum facta sunt (Joan. 1); in quantum autem homo, et ipse factus est, sicut dicit Apostolus: *Factus est ex semine David secundum carnem* (Rom. 1), sed cum illam creaturam quam Virgo concepit et peperit, quamvis ad solam personam Filii pertinentem, tota Trinitas fecerit, neque enim separabilia sunt opera Trinitatis, cur in ea facienda solus Spiritus sanctus nominatus est? Cum itaque de aliquo nascatur aliquid etiam non eo modo ut sit filius, nec rursus omnis qui dicitur filius de illo sit natus cujus dicitur filius; profecto modus quo natus est Christus de Spiritu sancto non sicut filius, et de Maria virgine sicut filius, insinuat nobis gratiam Dei, qua homo nullis præcedentibus meritis in ipso exordio naturæ suæ quo esse cœpit Verbo Deo copularetur in tantam personæ unitatem, ut idem ipse esset Filius Dei, qui filius hominis, et filius hominis qui Filius Dei, ac sic in naturæ humanæ susceptione fieret quodammodo ipsa gratia illi homini naturalis, quæ nullum peccatum posset admittere. Quæ gratia propterea per Spiritum sanctum fuerat significanda, quia ipse proprie sic est Deus, ut dicatur etiam Dei donum.

Pariet autem filium et vocabis nomen ejus Jesum. Ac si diceret: Virgo generat, et tu hunc vocabis Jesum, hoc est, vocabis quod ante fuit, quod ante sæcula nominatum est; non tu ei ponas nomen, nec ex te ei vocabulum constituas, sed nomina et voca exsultando Jesum, id est, Salvatorem; Salvatorem esse testare, nec ex tempore cœpisse salvare, sed jam antiquissimum Salvatorem esse.

Ipsæ enim salvum faciet populum suum a peccatis eorum. (Hieron.) Jesus Hebræo sermone Salvator dicitur. Etymologiam ergo nominis evangelista signavit dicens: *Vocabis nomen ejus Salvatorem, quia ipse salvum faciet populum suum.* Duo enim per hoc verbum præclara signantur, quod et Deus fuerit et Dominus prius ante incarnationem Christus. Et quod populus ejus ab ipso salvandus jam tunc annuntiabatur. (Maur.) Non populus ille perfidus, carnalis videlicet Israel de quo scriptum est: *In propria venit, et sui eum non receperunt* (Joan. 1). Et Isaias in persona Christi dicit: *Tota die expandi manus meas ad populum non credentem et contradicentem mihi* (Rom. x). Sed ille populus de quo Dominus per prophetam ait: *Vocabo non plebem meam, plebem meam; et non misericordiam consecutam misericordiam consecutam.* Et erit in loco ubi dictum est non plebs mea vos, ibi vocabuntur filii Dei vivi (Rom. ix), quia quos præscivit et prædestinavit hos vocavit, et quos vocavit, hos et justificavit, quos autem justificavit, illos et magnificavit (Rom. viii); et ideo dictum est: *Ipsæ salvum faciet populum suum a peccatis eorum,* ut vere Deus. Dei enim est virtutis a peccatis salvare, vel peccata dimittere. Iste ergo filius Dei habens populum suum, ipsum venit, ut dictum est,

A liberare a peccatis atque salvare, sive ex Judæis, sive ex gentibus hominum fidelium atque crederetium turbam, sanguine videlicet suo cunctos redimens, morte sua de mortis eos liberans potestate.

Hoc autem totum factum est ut adimpleretur quod dictum est a Domino per prophetam dicentem: Ecce virgo in utero habebit et pariet filium et vocabunt nomen ejus Emmanuel, quod est interpretatum nobiscum Deus. Hoc autem totum factum est, dicit; quid totum? Hoc est, quod angelus ad Virginem missus est, quod ipsa Virgo suo propinquo desponsata fuit, quod casta servata est, quod angelus Joseph per somnium visus est, quod Mariam accipere jussus est, et pueri nomen vocare Jesum, et ad quid illud? Ut Virgo totius mundi pareret salutem et virgo intacta in perpetuum perseveraret. *Ut adimpleretur,* ait, *quod dictum est a Domino per prophetam dicentem.* (Beda.) Adhibet autem evangelista partui virginali etiam prophetici sermonis exemplum, ut tantæ miraculum majestatis eo certius crederetur, quo hoc non solum ipse factum crederet, sed etiam a propheta prædictum recoleret. Nam et huic evangelistæ, id est, Matthæo, moris est omnia quæ narrat etiam prophetis affirmare testimoniis. Scripsit namque Evangelium suum, sicut superius diximus, ob eorum vel maxime causam, qui ex Judæis credebant, nec tamen legis cæremoniis quamvis renati in Christo valebant evelli. Et propterea satagebat eos a carnali legis et prophetarum sensu ad Spiritalem, quæ de Christo est, erigere, quatenus sacramenta fidei Christianæ tanto securius perciperent, quanto hæc naturalia esse quam quæ prophetæ prædixerant agnoscerent. *Ecce,* inquit. Hoc ipsum quod dicit, *ecce,* admirantis est tanti mysterii magnitudinem, ut omnes velut ex somno suscitati, ad hoc dictum evigilent. (Hieron.) *Ecce,* ait, *Virgo in utero habebit et pariet filium.* Pro eo quod evangelista Matthæus dicit *in utero habebit,* in propheta scriptum est, *in utero accipiet,* sed quia propheta futura prædicit, significat quod futurum sit, et scribit *accipiet;* evangelista vero quia non de futuro, sed de præterito narrat historiam, mutavit *accipiet* et posuit *habebit,* qui enim habet nequaquam accepturus est. Sequitur: *Et vocabunt nomen ejus Emmanuel, quod est interpretatum nobiscum Deus.* (Orig.) Vocant nomen ejus prius angeli psallentes in ejus nativitate atque gaudentes, sicut Deum omnium et Regem pacis ad homines venientem. Deinde apostoli unigeniti Filii Dei dominationem atque virtutem omnibus gentibus prædicantes. Ad hæc et sancti martyres contra ignes et gladios usque ad mortem resistentes. Deinde cuncti credentes hoc ipsum nomen usque ad consummationem sæculi memorantes atque laudantes. (Beda.) Nomen quippe Salvatoris, quod nobiscum Deus a propheta vocatur, utramque naturam unius personæ ipsius significat. Qui enim ante tempora natus ex Patre Deus est, ipse in plenitudine temporum Emmanuel, id est, nobiscum Deus, in utero matris factus est, quia nostræ fragilitatem naturæ in unita-

tem personæ suæ suscipere dignatus est, quando *Verbum caro factum est et habitavit in nobis.*

Exsurgens autem Joseph a somno fecit sicut præcepit ei angelus Domini, et accepit conjugem suam et non cognoscebat eam. Accepit eam ad nomen conjugis ob causas quas prædiximus, et non cognoscebat eam ad opus conjugale ob arcana quæ didicerat.

Donec peperit filium suum primogenitum. (Aug.) Interdum *donec* verbum sacra eloquia pro conjunctione præsumunt, qua vel *et*, vel *ut*, indicari potest. Et ideo scriptum est, *donec peperit filium suum*, id est, et peperit filium suum. (Hilar.) Cognoscitur itaque Maria post partum, id est, transit in conjugis nomen; cognoscitur autem, non admiscetur. (Rab.) Nemo itaque intelligendum putet, quasi post natum filium eam Joseph cognoverit, ut Helvidiani perversissime opinantur. Qui dicunt inde ortos esse eos quos *fratres Domini* Scripturæ appellat, assumentes hoc in adiutorium sui erroris, quod primogenitus nuncupatur Dominus; sed, quod catholica pietas docet, sentiendum est parentes nostri Salvatoris intemerata fuisse semper virginitate præclaros, et non filios, sed cognatos eorum, *fratres Domini*, consueto Scripturarum more nuncupari. Atque ob id evangelistam, an post natum Filium Dei eam cognoverit dicere non curasse, quia nulli de hoc ambigendum putaverit. Et revera nulli ambigendum est, quod justis conjuges, quibus in virginitatis castimonia permanentibus Dei Filium nasci singulari gratia datum est, nullatenus ex eo castitatis jura temerare et templum Dei sacrosanctum suæ semine corruptionis attaminare potuerunt. Notandum quoque quod primogeniti non, juxta hæreticorum opinionem, soli sunt quos fratres sequuntur alii, sed, juxta auctoritatem Scripturarum, omnes qui primi vulvam aperiant, sive fratres eos aliqui, seu nulli sequantur. Attamen Dominus speciali ratione potest primogenitus dictus intelligi, juxta hoc quod in Apocalypsi dicit de illo Joannes: *Qui est testis fidelis, Primogenitus mortuorum, et princeps regum terræ.* (Apoc. i) Et apostolus Paulus: *Nam quos præscivit et prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus* (Rom. viii). Primogenitus quippe mortuorum vocatur, quia post multos licet fratres incarnatus, primus omnium surrexit a mortuis, et viam de morte creditibus vitæ cœlestis aperuit.

Primogenitus in multis fratribus, quia *quotquot receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri* (Joan. i); quorum recte primogenitus appellatur, quia omnes adoptionis filios etiam et illos qui incarnationis ejus tempora nascendo præcesserunt, dignitate prægreditur. Siquidem possunt illi cum Joanne veracissime testari: Quia *qui post nos venit, ante nos factus est*, id est, post nos quidem in mundo genitus est, sed merito virtutis et regni primogenitus omnium nostrum jure vocatur. Qui et in ipsa divina nativitate non inconvenienter potest primogenitus dici, quia priusquam creaturam faciendo gigneret

aliquam, cœternum sibi Pater genuit Filium; priusquam verbo veritatis adoptionis sibi filios redimendo gigneret aliquos, cœternum sibi Pater æternus genuit Verbum. Unde ipsum Verbum, ipse filius, Dei videlicet virtus et Sapientia, loquitur: *Ego ex ore altissimi prodivi, primogenita ante omnem creaturam* (Eccli. xxiv). Peperit ergo Maria filium suum primogenitum, id est, suæ substantiæ filium. Peperit eum: qui et ante omnem creaturam Deus de Deo natus erat, et in ea qua creatus est humanitate omnem merito creaturam præibat. Sequitur:

Et vocavit nomen ejus Jesum. Non quod statim post partum ei nomen hoc imposuerit, id est, Jesum, licet hoc ante conceptum ejus angelica sive prophetica prædicerent oracula; sed, sicut Lucas in Evangelio suo evidenter insinuat, certum temporis terminum denotans, secundum id quod in lege præceptum est. *Postquam, inquit, consummati sunt dies octo, ut circumcideretur puer, vocatum est nomen ejus Jesus, quod vocatum est ab angelo priusquam in utero conciperetur* (Luc. ii). Jesus quoque Hebraice, Latine Salutaris, sive Salvator, ut superius dictum est, interpretatur, cujus vocationem nominis prophetis liquet esse certissimam; Unde sunt illa magno desiderio visionis ejus cantata. *Anima autem mea exsultavit in Domino, et delectabitur in salutari ejus* (Psal. xxxiv); *Defecit in salutari tuo anima mea* (Psal. cxviii); Et, *Ego autem in Domino gloriabor, gaudebo in Deo Jesu meo* (Habac. iii). Et maxime illud: *In nomine tuo salvum me fac* (Psal. lxxiii). Ac si diceret: Nominis tui gloriam, qui Salvator vocaris, in me salvando clarifica. Jesus ergo nomen est Filii, qui ex Virgine natus est, angelo exponente, significans quod ipse salvet populum suum a peccatis eorum. Qui autem salvat a peccatis, id est, a corruptionibus mentis et corporis, quæ ob peccata contingunt, nec non et ab ipsa morte in perpetuum salvabit.

CAPUT II.

De nativitate Christi in Bethlehem Juda, et magis; de fuga in Ægyptum et nece infantum, etc.

[I.] *Cum ergo natus esset Jesus in Bethlehem Juda, in diebus Herodis regis.* (Maur.) De nativitate quidem Domini in Bethlehem Matthæus Lucasque consentiunt; sed quomodo et qua causa ad eam veniant Joseph et Maria, Lucas exponit, Matthæus prætermittit. Quomodo, et illud quod angelus pastoribus natum, et in præsepi positum nuntiaverat; et quod multitudo militiæ cœlestis facta est cum angelo laudantium Dominum; et quod venerunt pastores, et viderunt verum esse quod eis angelus nuntiaverat; et quod die circumcisionis suæ Jesus nomen accepit, Luca per ordinem narrante, Matthæus tacet. Sicut contra de magis, stella duce, ab Oriente venientibus ad Herodem, et Regem natum quærentibus, oblatisque muneribus, et de reditu eorum, Lucas tacet, Matthæus dicit. Natus est ergo Dominus Jesus in civitate quæ Bethlehem Juda dicitur, ad differentiam alterius quæ in Galilea habetur in tribu

Zabulon; sub Herode rege, qui primus de alienigenis in gente Judæorum rex fuit, principatum semper, usque ad illud tempus de propria eorum gente tenentibus, juxta illud, quod Jacob patriarcha olim ipsis prædixerat: *Non auferetur, inquit, sceptrum de Juda, et dux de femoribus ejus, donec veniet qui mittendus est, et ipse erit exspectatio gentium (Gen. XLIX)*. Fuit autem hic Herodes filius cujusdam Antipatris, paternum genus ex Idumæorum gente, ex Arabum vero materni sanguinis originem ducebat. A Romanis quoque et Augusto potestatem regni in Judæis accipiens, postquam Hircanus, pontifex eorum a Parthiis captus et translatus est. Notandum autem quod sicut Abraham, cui Christus promissus est, quadragesimo secundo anno Nini primi regis Assyriorum natus est, ita Christus quadragesimo secundo anno Augusti Cæsaris, qui primus monarchiam tenuit, emesso, natus est. Nec hoc vacat a mysterio; concordat enim in numero nativitas patriarchæ ac Salvatoris nostri, et ordo genealogiæ inter ipsos per evangelistam Matthæum enumeratæ. Nec onerosum debet esse lectori, si res mirandæ quæ temporibus Augusti in testimonium adventus Salvatoris nostri exstiterunt breviter commemorentur.

Nam cum primo, C. Cæsare avunculo suo interfecto, ex Apollonia rediens, Urbem ingrederetur hora circiter diei tertiæ, repente lucido ac puro et sereno cælo circulus ad speciem cælestis arcus orbem solis ambit, quasi eum unum ac potentissimum in hoc mundo solumque clarissimum in orbe monstraret, cujus tempore venturus esset ad sanctæ Trinitatis fidem prædicandam, qui ipsum solem solus mundumque totum et fecisset et regeret. Quod autem Augustus triginta millia servorum dominis reddidit, et sex millia quorum domini non exstabant in crucem egit, significat eum ipsis temporibus venturum, cujus servituti quicumque se rite manciparent, et digne in sanctæ Trinitatis fide operantes decalogum legis implerent, in æternum ipsi per Domini sui gratiam viverent, illos vero qui, ejus dominatum spernentes, per sex ætates hujus sæculi, variis vitiis se implicantes, aberraverunt, perpetuo cruciatu omnes esse puniendos. Hoc vero quod Augusto Urbem ingresso in perpetuum illi tribunitia potestas manere a senatu decretum est, et his diebus trans Tiberim, et taberna meritoria fontem olei terra exundavit, ac per totum diem largissimo rivo fluxit, quid evidentius in eo significatur, quam quod Christo mundum intrante (de quo scriptum est: *Terra germinet Salvatorem et regnabit in domo Jacob in æternum, et regni ejus non erit finis*), per totum diem, hoc est per omne tempus Romani imperii, imo usque ad finem mundi a Christo Christianos fieri, unctos ab uncto, et ipsos de meritoria taberna, hoc est, de hospita largaque Ecclesia, affluentè et incessabiliter processuros. Illud quoque quod Augustus legiones suas ad tutamen orbis terrarum distribuisset, ovansque omnia superiora populorum debita donanda, litterarum etiam monumentis abolitis, censuisset, significat

quod Christus ipsis temporibus natus, prædicatoribus suis orbem terrarum tuendum contra perfidiam distribuit, et jussit prædicari in nomine ejus poenitentiam et remissionem peccatorum in omnes gentes.

Quod autem prædictus Cæsar, victor ab Oriente rediens, quinto Idus Jan. Urbem triumphans ingressus est, ac tunc primum ipse Jani portas, sopitis finitisque omnibus bellis civilibus, clausit, hoc die primum Augustus consalutatus est (quod nomen antea cunctis inviolatum atque inusitatum, dominis tantum orbis licite usurpatum, apicem declarat imperii), et ex ea die summa rerum ac potestatum penes unum esse cepit et mansit, quod Græci *μωσαρχία* vocant; porro hunc esse eundem diem quem Epiphaniam, id est apparitionem, sive manifestationem Dominici sacramenti observamus, nemo credentium nescit. Et quid hoc aliud demonstrat, quam hunc oculo quidem gestorum ordine ad obsequium præparationis ejus prædestinatum fuisse, ut eo die quo ille manifestandus mundo post paululum erat, qui idololatriam, clausis idolorum templis, compescuit, et pacem veram cunctis terris atque unitatem religionis obtulit, in ipso iste et pacis signum præferret, et potestatis nomen assumeret? Quod ergo his temporibus solis eclipsis facta est et fames valida in Romano imperio, solis justitiæ et panis vitæ testatur adventum. Et merito tunc sol mundanus defectionem patitur, et penuria corporei victus erat, quando *lux vera venit, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*, et ille cibus ac potus de cælis datus est, de quo qui gustaverit non esuriet, neque sitiet in æternum. Itaque expletis annis ab exordio mundi 5199, Cæsar Augustus ordinatione Dei totum orbem terrarum ab Oriente in Occidentem, a Septentrione in Meridiem, ac per totum Oceani circulum omnes gentes una pace composuit. Cui cum domini nomen per adulationem mimis in ludo deferret, universisque exsultantes, quasi ei justè dictum sit, approbavissent, aljecit, ac gravissimè compescuit edicto. Et merito, quia eodem tempore, id est eo anno, verus Dominus natus est Christus, cujus adventui pax ista famulata est. In cujus ortu, audientibus hominibus, exsultantes angeli cecinerunt: *Gloria in excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonæ voluntatis*. Qua quidem nativitate in Bethlehem celebrata, Matthæus de magorum adventu subjungit, dicens:

Ecce magi ab Oriente venerunt Jerosolymam dicentes: Ubi est, qui natus est rex Judæorum? Magi sunt, qui de singulis rebus philosophantur, sed consuetudo sæpe et sermo communis magos pro maleficis accipit. Qui aliter tamen habentur apud gentem suam, eo quod sunt philosophi Chaldæorum, et ad artis hujus scientiam reges quoque et principes ejusdem gentis omnia faciunt. Unde et in nativitate Domini Salvatoris ipsi primum ortum ejus intellexerunt, et venientes in sanctam Bethlehem adoraverunt puerum, stella desuper ostendente, sicut et illi Jerusalem venientes dixerunt.

Vidimus enim stellam ejus in Oriente, et venimus adorare eum. Ad confusionem Judæorum, ut nativitatem Christi a gentibus discerent, oritur stella in Oriente, quam futuram, Balaam, cujus successores erant, vaticinio noverant, sicut in Numeris legitur. Ait enim inter cætera sic : *Orietur stella ex Jacob, et exsurget homo ex Israel.* (Num. xxiv.) Idcirco autem magi apud Israel præcipue natum regem requirunt; quia per Balaam de Israel nasciturum eum audierunt. (Fulg.) Nova enim stella novum adventasse hominem revelabat. Quibus vero radiis, quantove lumine illam Domini stellam antiqua credimus tunc inter astra fulsisse! Quantum in splendore præcessit, tantum præibat in munere. Quæ velut quidam totius orbis oculus, caligantis mundi veterem novavit aspectum. (Greg.) Sed quærendum nobis est quidnam sit quod Redemptore nato, pastoribus in Judæa angelus apparuit, atque ad adorandum hunc ab Oriente magos, non angelus, sed stella perduxit. Quia scilicet Judæis tanquam ratione utentibus rationale animal, id est angelus, prædicare debuit; gentiles vero, quia ratione uti nesciebant, ad cognoscendum Dominum non per vocem, sed per signa perducuntur. Unde etiam per Paulum dicitur : *Prophetia fidelibus, non infidelibus; signa autem infidelibus, non fidelibus* (I Cor. xiv). Et notandum quod Redemptorem nostrum cum jam perfectæ esset ætatis eisdem gentibus apostoli prædicant, eumque parvulum et necdum per humani corporis officium loquentem stella gentibus denuntiat. Quia nimirum rationis ordo poscebat ut et loquentem Dominum loquentes nobis prædicatores innotescerent, et necdum loquentem elementa muta prædicarent.

Audiens autem Herodes rex turbatus est, et omnis Jerosolyma cum eo. Cœli Rege nato, rex terræ turbatus est, quia nimirum terrena altitudo, confunditur cum celsitudo cœlestis aperitur. (Fulg.) Et frustra Herodes turbatur suspicionibus, falsis nequidquam agitur, invidiæ stimulis inflammatur, et ob hoc natum Regem occidere conatur. Inanis est ista turbatio et vana prorsus cogitatio; Rex iste qui natus est non venit reges superare pugnando, sed moriendo mirabiliter subjugare. Nec ideo natus est, ut Herodi succedat, sed ut in eum mundus fideliter credat. Venit enim non ut pugnet vivus, sed ut triumphet occisus. Nec venit ut sibi de aliis gentibus auro exercitum quærat, sed ut pro salvandis gentibus pretiosum sanguinem fundat. Quod autem dicit turbato Herode totam Jerusalem simul cum illo turbari, sive adulationis favore hoc factum esse credimus, ut membra iniquo capiti consentiant, sicut scriptum est : *Anici divitum plurimi, et d'viti decepto multi recuperatores.* *Locutus est superbe et justificaverunt illum* (Prov. xiv); sive animi odio, eo quod legerent in prophetia Balaam : De Jacob erit, qui dominetur, et perdat reliquas civitates.

Et congregans omnes principes sacerdotum et Scribas populi, sciiscitabatur ex eis ubi Christus nascere-

ostendit. Congregavit enim eos ut probaret utrum legis peritiam haberent, et in Testamento divinitus conscripto cœlestis regis nativitatem potuissent prædictam invenire, et fortasse ut videret utrum tale ejus nuntium lætos, an tristes faceret. Christum enim eum nominat, quia novit Judæorum more reges oleo perungi.

At illi dixerunt, in Bethlehem Juda. Sic enim scriptum est per prophetam : Et tu Bethlehem terra Juda nequaquam minima es in principibus Juda. Ex te enim exiet dux, qui reget populum meum Israel (Mich. v). Michæ utuntur testimonio in quo arguuntur nimix oblivionis, quod non eisdem verbis quibus propheta dixerat, utuntur. Ita enim ait propheta : *Et tu Bethlehem Ephrata nequaquam parvula es in millibus Juda. Ex te mihi egredietur qui sit dominator in Israel.* (Leo.) Quid enim tam cæcum, quid tam lucis alienum quam illi sacerdotes et Scribæ Israelitarum fuerunt? qui percontantibus magis, et Herode quærente ubi Christus secundum Scripturarum testimonium nasceretur, hoc responderunt de prophetico eloquio, quod indicabat stella de cœlo. Quæ utique potuerat magos Jerosolymis prætermittis usque ad cunabula pueri sicut postmodum fecit, sua significatione perducere, nisi ad confutandam Judæorum duritiam pertinuisset ut non solum ductu sideris, sed etiam ipsorum professione innotesceret nativitas Salvatoris. Nam ab Herode requisiti, locum nativitatis ejus expriment, quem Scripturæ auctoritate didicerunt. (Greg.) Et testimonium proferunt quo Bethlehem honoranda nativitate novi ducis ostenditur, ut ipsa eorum scientia et illis fieret ad testimonium damnationis, et nobis ad adiutorium credulitatis.

Tunc Herodes clam vocatis magis diligenter didicit ab eis tempus stellæ, quæ apparuit eis, et mittens eos in Bethlehem dixit : Ite et interrogate diligenter de puero, et cum inveneritis renuntiate mihi, ut et ego veniens adorem eum. (MAUR.) Herodis mens, et facta conveniunt, quia livorem quem tenebat in corde, forinsecus ostendit in opere. Clam vocat semotis Scribis et sacerdotibus magos, quia intestinum dolorem occultabat intrinsecus. Diligenter didicit ab eis tempus stellæ, quia necem Salvatoris meditabatur in mente; sinxit se vultu et verbis eum adorare velle, quem invida cogitatione tractabat occidere. Cnjus quidem personam omnes hypocritæ tenent. (Leo.) Quia dum fecte Dominum quærent, invenire illum nunquam merentur. Superfluo, Herodes, timore turbaris, et frustra in suspectum tibi puerum sævire moliris. Non capit Christum regia tua, nec mundi Dominus potestatis tuæ sceptri est contentus angustiis. Quem in Judæa regnare non vis, ubique regnat. Et felicior ipse regnare si ejus imperio subdereris. Cur sincero officio non facis, quod subdola falsitate promittis? Perge cum magis, et verum regem suppliciter adorando venerare.

Qui cum audissent regem, abierunt. Et ecce stellam quam viderunt in Oriente, antecedeat eos usque dum veniens staret supra ubi erat puer. Venit, inquit, et

stetit ubi erat puer. Nunquid non dicere et clamare videbatur: Hic, hic puer quem natum testabar a cœlo. Hic est rex ille magnus qui venit cœlesti imperio regnum sociare terrenum. Vere stella hæc Dominicæ nativitatæ ministra est, quæ tanto est Chaldæos obsecuta famulatu, ut in inquirendo Christo non solum eos moneret e cœlo, sed et ducatum illis præberet in terris. Hæc stella nunquam ante apparuit, quia nunc eam puer iste creavit, et magis ad se venientibus præviam deputavit, quæ peracto obsequio mox esse desiit.

Videntes autem stellam gavisi sunt gaudio magno valde. (MAUR.) Gaudebant namque magi non inde solum, quod stellam viderant et regem natum cognoverant, imo quod eos usque ad illum perducebat, cujus desiderio jãmdum accensi erant. Unde scriptum est: *Gavisi sunt gaudio magno valde*, valde quippe eis et gaudio magno gaudendum erat, qui ad puerum cœlestia regis pervenire meruerant, et corporeis oculis simul et aspectu fidei illum aspicere, qui venit totum mundum a peccatorum et infidelitatis tenebris liberare.

Et intrantes domum invenerunt puerum cum Maria matre ejus, et procidentibus adoraverunt eum. Et intrantes domum dicit, id est, in diversorium, illud videlicet quod Lucas in Evangelio suo commemorat (Luc. II). *Invenerunt puerum cum Maria matre ejus*, cur puerum illum vocat, qui adhuc infans erat, quia non necessario assignatur aetas ei qui semper perfectus est. Quæritur cur Joseph simul cum puero et Maria inventus a magis esse non dicatur, hoc est, ne aliqua malæ suspicionis gentibus daretur occasio, quæ primitias suas Salvatore nato statim ad eum adorandum miserunt. Nam procidentibus adorant in carne Verbum, in infantia sapientiam, in infirmitate virtutem et in hominis veritate Dominum majestatis. Utque sacramentum fidei suæ intelligentiæ manifestent, quod cordibus credunt muneribus protestantur. Unde sequitur:

Et apertis thesauris suis obtulerunt ei munera, aurum, thus et myrrham. Ecce tres magi simul uno itinere adoraturi veniebant, quia in uno Christo Jesu, qui omnium credentium via est, inseparata erat ab eis Trinitas adoranda. Deferunt autem ei munera, quæ non tam munera quam mysteria probantur, id est, aurum, thus et myrrham. Per ista ergo munerum genera, in uno eodemque Christo et divina majestas, et regia potestas, et humana mortalitas intimatur. Thus enim ad sacrificium, aurum pertinet ad tributum, myrrha ad sepulturam pertinet mortuorum. Omnia hæc sancta fides Christo veraciter offerre non desinit, dum unum eundemque verum Dominum, verum regem, verumque hominem credit, ut vere pro nobis mortuum veraciter recognoscat. In oblatione thuris confunditur Arianus, qui soli Patri sacrificium offerri debere contendit. In oblatione myrrhæ confunditur Manichæus, qui Christum vere mortuum pro nostra salute non credit. In auro vero simul uterque confunditur. Quia et Manichæus de se-

mine David secundum carnem natum, non credit regem, et Arianus Deo unigenito naturalem assignare nititur servitutem. Proinde uterque non experietur regem a quo per fidem regatur, sed a quo pro infidelitatis crimine puniatur. Quia ab uno divinitatis, ab altero carnis veritas denegatur. In his confunditur etiam Nestorius, qui nititur Christum in duas personas dividere, cum videat magos non alia Deo, et alia homini, sed uni Deo homini eadem munera obtulisse suppliciter. Non ergo dividatur in personis, qui non invenitur divisus in donis. Propterea quippe unus idemque istis muneribus honoratur, ut unus idemque Deus et homo cognoscatur. Ista magorum oblatio confundit etiam Eutychetis insaniam, qui non vult in Christo utramque veram prædicari naturam. Veritatem quippe istorum munerum tollit, dum in Christo unam naturam prædicare contendit. Potest et aliud in auro, thure et myrrha intelligi. Quia hæc mystica dona mysteriis cœlestibus sunt plena. In auro namque ostenditur captivitatis nostræ pretiosa redemptio. In thure autem et dæmoniorum superstitio cessatura, et futurus veræ religionis cultus aperitur. In myrrha vero qua exanimata solent corpora conservari, præfiguratur carnis nostræ reparatio, et resurrectio mortuorum. Item auro sapientia, Solomone attestante, assignatur, qui ait, *Thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis* (Prov. XXI). Thure autem quod Deo incenditur, virtus orationis exprimitur, Psalmista attestante, qui dicit, *Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo.* Per myrrham vero carnis nostræ mortificatio figuratur. Unde et sancta Ecclesia de suis operariis usque ad mortem pro Domino certantibus dicit: *Manus meæ distillaverunt myrrham* (Cant. v). Nato ergo Regi aurum offerimus si in conspectu illius claritate supernæ sapientiæ resplendemus, thus offerimus, si cogitationes carnis per sancta operationum studia in ara cordis incendimus, ut suave aliquid Deo per cœleste desiderium redolere valeamus. Myrrham offerimus, si carnis vitia per abstinentiam mortificamus. Per myrrham namque, ut diximus, agitur, ne mortua caro putrescat. Mortuam vero carnem putrescere, est hoc mortale corpus fluxui luxuriæ deservire. Myrrham ergo Deo offerimus, quando hoc mortale corpus a luxuriæ putredine per condimentum continentię custodimus. Mystice autem tres magi significant Gentilem populum ex tribus filiis Noe procreatum, et a tribus partibus orbis ad Christi fidem venientem. Stella quidem propheticum sermonem significat veraciter Domini nativitatem demonstrantem. Herodes vero tyrum tenet diaboli, qui cognita Salvatoris nativitate persequitur illum, membris ejus temporalem præparans mortem. A quo magi pergunt, cum ab idololatria gentes recedunt, et ad domum in qua est Christus, id est, Ecclesiam catholicam perveniunt. In quam per baptismum et fidem veram ingredientes, repperunt Christum cum matre sua, cum sancta videlicet Ecclesia, quæ virgo permanens quotidie Deo patri filios ge-

narrat, Joseph inde sequestrato, id est, Judæorum populo propter perfidiam secluso. *Et apertis thesauris suis*, litterarum peritia, *obtulerunt ei terna munera*, id est, physicam, ethicam, logicam, sive historiam, tropologiam, et allegoriam, vel fidem sanctæ Trinitatis. Munera ergo in thesauris clausa significant fidem in corde reconditam. Munera vero de thesauris apertis prolata significant fidem oris confessione atque operis probatione manifestatam. Sed quia post receptam fidem et cognitam veritatem retrorsum ire, et in infidelitatem relabi alicui non licet, sequens sententia significat, cum subiungitur:

Et responso accepto in somnis ne redirent ad Herodem, per aliam viam reversi sunt in civitatem suam. Ergo magi munera obtulerunt Domino, et consequenter munera ab eo accipiunt. Revertuntur autem per aliam viam, qui infidelitati miscendi non erant Judæorum. In eo enim quod admoniti faciunt, nobis profecto insinuant quid faciamus. Regio quippe nostra paradisi est, ad quem Jesu cognito redire per viam qua venimus prohibemur. A regione etenim nostra superbiendo, inobediendo, visibilia sequendo, cibum vetitum gustando discessimus, sed necesse est ad eam flendo, obediendo, visibilia contemnendo, atque appetitum carnis refrenando, redeamus. Per aliam viam ad regionem nostram regredimur, quando qui a Paradisi gaudio per delectamenta discessimus, ad hoc per lamenta revocamur.

Qui cum recessissent, ecce angelus Domini apparuit in somnis Joseph, dicens: Surge, et accipe puerum, et matrem ejus, et fuge in Ægyptum, et esto ibi usque dum dicam tibi; futurum est enim ut Herodes quaerat puerum ad perdendum eum. (Aug.) Hic Matthæus prætermittit quæ Lucas narrat de Christo, quod post impletos dies purgationis Mariæ, attulerunt eum Jerusalem, et de Simone et Anna, quæ dixerunt de illo in templo, postquam cognoverunt eum impleti Spiritu sancto. Omnia hæc tacet prædictus, ubi ait somnio admonitos magos ne redirent ad Herodem, per aliam vero viam regressos in regionem suam. Cum statim subjungit: *Qui cum recessissent, ecce angelus Domini apparuit in somnis Joseph.* Post magorum enim recessum impletum est purgationis tempus, et allato ipso in Jerusalem, perficiebantur omnia quæ eo loco Lucas tunc facta commemorat. Et sic deinde Joseph, angeli apparitione communitus, cum puero et matre ejus fugit in Ægyptum, unde Evangelista subsequitur dicens:

[II.] *Qui surgens accepit puerum et matrem ejus nocte, et recessit in Ægyptum, et erat ibi usque ad obitum Herodis.* (Hilar.) Joseph per angelum moxetur ut Jesum in Ægyptum transferat, Ægyptum videlicet idolis plenam et omnigenum Deum monstrantem. Jam post Judæorum insectationem et in exstinguendo profanæ plebis assensum, Christus ad gentes inanissimis religionibus deditas transit, et Judæam relinquens ignoranti eum sæculo colendus infertur. Quando igitur tulit Joseph puerum et ma-

atrem ejus, ut in Ægyptum transeat, nocte tulit et in tenebris. Quando vero revertitur nec nox nec tenebræ ponuntur in Evangelio. Quia luce vera recedente, lucis ipsius exsores in priscis tenebris remanserunt. Ipsa vero redeunte quicumque digni existunt perpetuo lucis fulgore illuminantur. Quod autem Dominus ipse ne occideretur ab Herode sublatus est a parentibus in Ægyptum, significat electos sæpius suis effugandos sedibus, vel etiam exsilio damnandos. Ubi simul exemplum datur fidelibus, ne dubitent rabiem persequentium (ubi opportunum fuerit) declinare, fugiendo, cum hoc Deum ac Dominum suum fecisse meminerint. Siquidem ipse qui præceptorum suis erat: *Cum vos persecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam* (Matth. xx), prius fecit quod præceperat, fugiendo homine, quasi homo in terra, quem magis paulo ante monstravit stella de cælo.

Ut adimpleretur quod dictum est per prophetam dicentem: Ex Ægypto vocavi Filium meum. Hæc in Septuaginta interpretum editione sententia desideratur, sed juxta Hebraicam veritatem in Osæ propheta scripta reperitur. Et in Numerorum libro scriptum est, dicente Balaam: *Ex Ægypto vocavit eum, gloria ejus sicut unicornis.*

[III.] *Tunc Herodes videns quomodo illusus esset a magis, iratus est valde, et mittens occidit omnes pueros, qui erant in Bethlehem et in omnibus finibus ejus, a bimatu et infra.* (Aug.) Verisimile est ergo, quod postquam Herodi magi nihil renuntiaverunt, eum credere potuisse illos fallacis stellæ visione deceptos, posteaquam non invenerunt quem natum putaverant, erubuisse ad se redire, atque ita eum, timore depulso, ab inquirendo ac persequendo puero quievissse. Cum ergo post purgationem matris ejus, in Jerusalem cum illo venissent, et ea gesta essent in templo, quæ a Luca narrantur, quia verba Simeonis et Annæ de illo prophetantium, cum cœpissent ab eis qui audierant prædicari, ad pristinam intentionem revocatura erant animum regis, admonitus per somnum Joseph cum infante et matre ejus fugit in Ægyptum. Deinde vulgatis rebus, quæ in templo dictæ factæque fuerant, Herodes a magis se sensit illusum, ac deinde ad Christi mortem cupiens pervenire multos infantes, sicut Matthæus narrat, occidit in Bethlehem, et in omnibus finibus ejus, et hoc a bimatu et infra. Quia crudelitas animi per invidiam et furorem exardescens, modum in nullo tenuit, sed malitia omnes superare contendit. Nam non contenta est sola vastatione Bethlehem, sed et omnes simul ejus fines devastavit, nec etiam parvulæ ætatis ullam misericordiam habuit, quin omnes a filio unius noctis usque ad filium duorum annorum pariter occidit. Unde sequitur.

Secundum tempus quod exquisierat a magis. Diligenter quoque, ut supra dictum est, tyrannus impurissimus et omni dolo atque nequitia plenissimus dilicit a magis tempus stellæ quæ apparuit eis,

quia occidere puerum natum cogitabat. Sed tamen non apparet utrum post annum nativitat^{is} Dominicæ, an post duos annos hanc necem maximam puerorum confecerit. Nisi forte dicamus quod post annum evolutum et quatuor dies sequentis anni a nativitate Domini, quæ VIII Kal. Jan. celebratur, in v Kalen. earumdem infantes occidi jusserit, ubi dies passionis eorum a sancta et apostolica Ecclesia veneratur. Et ita regem versutissimum mandasse ut usque ad biennes omnes interficiantur, quatenus ille quem solummodo occidere jam pridem decrevit nullo modo in tanta multitudine interfectorum evadere posset. Poterat enim rex iniquus et subtilis cogitare quod regi Deo nascenti, cui cœli sidera famulabantur, possibile esset in validiore ætate, id est, quasi unius anni vel duorum puer, oculis omnium apparere, et rursus, si vellet, in parvitate corporis, ætatem naturæ celare; et ideo sub hac conditione temporis, omnes occidit, quos prior et alter annus habebat.

Tunc adimpletum est quod dictum est per Jeremiam prophetam, dicentem: *Vox in rama audita est, ploratus, et ululatus multus; Rachel plorans filios suos noluit consolari, quia non sunt.* De Rachel quidem natus est Benjamin, in cujus tribu non est Bethlehem. (Hieron.) Queritur ergo quomodo Rachel filios Judæ, id est Bethlehem, quasi suos ploret. Respondemus breviter quia Rachel sepulta sit juxta Bethlehem in Ephratha, sicut titulus monumenti ipsius, manens usque hodie testatur, ad occidentem civitatis ultra viam quæ ducit Hebron, et ex terreno corpusculi hospitio, matris nomen accepit. Sive quoniam Juda et Benjamin junctæ duæ tribus erant. Et Herodes præceperat, non solum in Bethlehem interfici pueros, sed et in omnibus circa finibus ejus. Per occasionem Bethlehem intelligimus multos etiam de Benjamin fuisse cæsos. Quod autem plorat filios suos Rachel, et non recepit consolationem, secundum duplicem intelligentiam accipi potest. Sive quod eos in æternum mortuos æstimaret, sive quod consolari se nollet de his quos sciret esse victuros. Quod autem dicitur in rama, non putamus loci nomen esse, qui est juxta Gabaa, sed rama *excelsum* interpretatur. Ut sit sensus: *Vox in excelso audita est, id est, longe lateque dispersa.* (Hilar.) Rachel Jacob uxor fuit diu sterilis, sed nullum ex his quos genuerat amisit. Verum hæc in genere Ecclesiæ typum prætulit. Non igitur illius vox et ploratus auditur, quæ nullum habuit amissorum filiorum dolorem, sed hujus Ecclesiæ diu sterilis, nunc vero fecundæ. Cujus ploratus ex filiis, non idcirco, quia peremptos dolebat, auditur, sed quia ab his perimebatur, quos primum genitos filios retinere voluisset. Denique consolari se noluit, quæ dolebat. Non enim non erant hi qui mortui putabantur, in æternitatis enim profectum per martyrii gloriam efferebantur. Consolatio autem rei amissæ erat præstanda, non auctæ.

Defuncto autem Herode, ecce apparuit angelus Do-

A mini in somnis Joseph, in Ægypto, dicens: Surge, et accipe puerum et matrem ejus, et vade in terram Israel. Multi propter ignorantiam historiæ labuntur errore, putantes eundem esse Herodem a quo in passione sua Dominus irridetur. Ergo Herodes ille, qui cum Pilato postea amicitias facit, hujus Herodis filius fuit, qui nunc mortuus esse refertur, frater autem Archelai, qui testimonio patris sui Herodis, adjudicante etiam Cæsare Augusto regni Judæorum successor extiterat, trigesimo quidem et septimo regni sui anno, Herodes hic, de quo Evangelium narrat, defunctus est, qui fuit Augusti Cæsaris quadragesimus quartus, juxta Chronicorum fidem.

Defuncti sunt enim qui quærebant animam pueri. (Hieron.) Ex hoc loco intelligimus non solum Herodem, sed et sacerdotes et Scribas, jam eo tempore necem Domini fuisse meditados. Legitur etiam in Josepho Herodem nonnullos de principibus Judæorum ante mortem suam necasse, et merito ut eis, cum quibus ante paululum de Innocentium morte tractabat, ipse moriens causa mortis existeret.

Qui surgens accepit puerum et matrem, et venit in terram Israel. Non dixit accepit filium suum, et uxorem suam, sed puerum et matrem ejus quasi nutritius, non maritus.

Audiens autem quod Archelaus regnaret in Judæa pro Herode patre suo, timuit illuc ire, et admonitus in somnis, recessit in partes Galilææ. (Maur.) Archelaus iste qui Herodi patri in regnum successerat, novem annis Judææ regnum tenuit. Qui a Judæis ob intolerabilem animi ferocitatem apud Augustum criminatus, æterno apud Viennam Gallicæ urbem disperiit exsilio. Regnum vero Judææ quo minus validum fieret, idem Augustus per tetrarchias scindere curavit, quas quatuor fratres Archelai tenere fecit, Herodem, Antipatrum, Lisaniam et Philippum, ut scriptores temporum produnt. (Aug.) Si quem autem movet quomodo dicat Mathæus propterea cum puero Jesu parentes ejus esse in Galilæam, quia metu Archelai in Judæam ire noluerunt, cum propterea magis esse in Galilæam videantur, quia civitas eorum erat Nazareth Galilææ, sicut Lucas non tacuit, intelligendum est, ubi angelus in somnis in Ægypto dixit ad Joseph: *Surge, et accipe puerum et matrem ejus, et vade in terram Israel,* sic intellectum esse primo a Joseph, ut putaret jussum se esse pergere in Judæam. Ipsa enim primitas intelligi potuit terra Israel. Porro autem postea quam comperit illic regnare filium Herodis Archelaum, noluit objicere se illi periculo, cum posset terra Israel etiam sic intelligi, ut et Galilæa illic deputaretur, quia et ipsam populus Israel incolebat. Quanquam et alio modo solvi possit hæc quæstio. Quia potuit videri parentibus Christi cum puero (de quo talia per angelica responsa cognoverunt) non esse habitandum, nisi in Jerusalem, ubi erat templum Domini, et propterea redeuntes ex Ægypto illuc eos ituros fuisse.

et illic habituros, nisi Archelai præsentia terre-
rentur. Neque enim divinitus jubebantur ibi habi-
tare, ut de Archelao quod timebant debeant con-
temnere.

[III.] *Et veniens habitavit in civitate quæ vocatur Nazareth, ut adimpleretur quod dictum est per prophetas: Quoniam Nazaræus vocabitur.* (Hieron.) Si fixum de Scripturis posuisset exemplum, nunquam diceret, quod dictum est per prophetam, sed simpliciter quod dictum est per prophetam. Nunc autem pluraliter prophetas vocans, ostendit se non verba, sed sensum de Scripturis sumpsisse. Nazaræus sanctus interpretatur. Sanctum autem Dominum futurum omnis Scriptura commemorat. Possumus et aliter dicere, quod etiam eisdem verbis juxta Hebraicam veritatem in Isaia scriptum est: *Exiet virga de radice Jesse et Nazaræus de radice ejus ascendet* (Isai. xi). Allegorice autem hæc mors Innocentium parvulorum præfiguratur passionem omnium martyrum Christi, qui parvuli et innocentes sunt, id est humiles, et ab omni dolo malitiæ alieni, et qui non solum in Bethlehem, id est in Judæa, unde Ecclesiæ cœpit origo, sed et in omnibus Ecclesiæ ejusdem finibus per totum orbem terrarum persecutionem passi sunt, ab impiis et nequissimis persecutoribus, quorum Herodes truculentissimus typum tenuit. Hi ergo bimi occisi sunt, id est doctrina et operatione perfecti. Quod illi quidem occisi sunt, sed Christus qui quærebatur vivens evasit, insinuat quidem corpora ab impiis posse periri, sed Christum, pro quo tota persecutio sævit, nullatenus eis viventibus vel occisis, posse auferri. Quod juxta vaticinium Jeremiæ vox in rama, id est in excelso, audita est, ploratus, et ululatus multus, manifeste denuntiat luctum sanctæ Ecclesiæ, quo de injusta membrorum suorum nece gemit, non, ut hostes garriunt, in vacuum cedere, sed usque ad solium superni ascendere judicis, sicut de sanguine Abel protomartyris scriptum est. Quod autem Rachel plorare filios suos dicitur, nec voluisse consolari quia non sunt, significat Ecclesiam quidem plorare sanctorum de hoc sæculo ablationem, sed non ita velle consolari, ut qui sæculum morte vicerunt rursus ad sæculi certamina secum toleranda redeant. Quia nimirum non sunt ultra revocandi in mundum, de cujus ærumnis semel evaserunt, coronandi ad Christum. Et bene Rachel, quæ ovis, aut videns Deum, dicitur, Ecclesiam figurare demonstratur, cujus tota intentio, ut videre Deum mereatur, invigilat. Et ipsa est ovis centesima, quam Pastor bonus, relictis in cælo nopagiuta novem ovibus angelicarum virtutum, abiit quærere in terra, iuventamque suis humeris imposuit, et sic reportavit ad gregem. Quod vero occisi pro Domino pueris, Herodes non longe post obiit, et Joseph, monente angelo, Dominum cum matre ad terram Israel reduxit, significat omnes persecutiones, quæ contra Ecclesiam erant movendæ, ipsorum persecutorum morte vindicandas, eisdemque multatis persecutoribus, pacem Ecclesiæ

A denuo reddendam, et sanctos qui latuerunt ad sua loca esse reversuros. Possumus quoque odium Herodis quo perdere Jesum voluit, super persecutionibus, quæ apostolorum temporibus factæ sunt in Judæa, specialiter accipere, quando invalescente invidia, prædicatores verbi pene omnes sunt expulsi de provincia, et in gentibus prædicaturi sunt longe lateque dispersi. Sicque factum est ut gentilitas, quæ per Ægyptum figuratur, peccatis ante tenebrosa, lumen verbi perciperet. Hoc est enim puerum Jesum per Joseph et matrem ejus in Ægyptum transferri, fidem Dominicæ incarnationis, et Ecclesiæ societatem per doctores sanctos gentibus committi. Quod erant in Ægypto usque ad obitum Herodis indicat figurate fidem Christi in gentibus mansuram, donec plenitudo earum introeat, et sic omnis Israel salvus fiat. Obitus quippe Herodis terminum intentionis malitiöse; qua nunc contra Ecclesiam Judæa sævit, insinuat; occisio parvulorum, mortem humilium spiritu, quos, fugato a se Christo, Judæi perimere desiderant. Quod autem defuncto Herode redit ad terram Israel Jesus, finem sæculi denuntiat, quando Enoch et Elia prædicantibus, Judæi, sopita modernæ invidiæ flamma, fidem veritatis accipient. Et bene cum Judæam deserit, fugere, et hoc in nocte dicitur, cum vero revertitur, nulla non solum fugæ, sed ne noctis sit mentio, quia nimirum quos ob peccatorum tenebras olim persecutores reliquit, ipsos ob lucem fidei tandem se quærentes revisit. Quo, damnato licet Herode, Joseph timore Archelai filii ejus Judæam, ubi metropolim habebat, ire formidans, monente angelo, in Nazareth Galiliæ secedit, ultima præsentis Ecclesiæ tempora designat, quando per ea, quæ nunc universali gentis illius cæcitate Christianos in quantum valet persequi non desistit, acrior in quibusdam Antichristi persecutio consurget. Et quidem plurimis ad prædicationem Enoch et Eliæ a perfidia conversis, sed cæteris ad instinctum Antichristi tota intentione contra fidem dimicantibus. Pars igitur Judææ in qua regnabat Archelao perfidos Antichristi sequaces ostendit. Porro Nazareth Galiliæ, quo Dominus transfertur, pacem gentis ejusdem, quæ tunc temporis fidem Christi est susceptura, designat. Unde bene Galiliæ *perpetrata transmigratio*, Nazareth *flos*, aut *virgultum ejus*, interpretatur. Quia nimirum sancta Ecclesia quo ardentiore desiderio ab his quæ in terris videt ad cœlestia promerenda transmigrat, eo majore spiritualium abundat flore ac germine virtutum.

CAPUT III.

De prædicatione Joannis Baptistæ, et baptismo Christi.

[I.] *In diebus illis venit Joannes Baptista, prædicans in deserto Judææ, et dicens: Pœnitentiam agite, appropinquat enim regnum cælorum.* (Aug.) Quod dicit in diebus illis, non utique tantummodo pueritiæ illius dies insinuat, sed omnes dies ab ejus natiuitate usque ad tempus quo prædicare ac baptizare

cœpit Joannes, simul comprehendit. Quo tempore Christi ætas juvenilis invenitur. Quia cœvi erant Christus et Joannes, et triginta ferme annorum narratur fuisse, cum ab illo baptizatus esset. Lucas autem per potestates terrenas signantius ipsa tempora expressit prædicationis vel baptismi Joannis, dicens: Anno autem duodecimo imperii Tiberii Cæsaris, procurante Pontio Pilato Judæam, tetrarcha autem Galilææ Herode, Philippo autem fratre ejus tetrarcha Ituræ, et Trachonitidis regionis, et Lissania Abilinae tetrarcha, factum est verbum Domini super Joannem Zachariæ filium in deserto, et venit in omnem regionem Jordanis, prædicans baptismum penitentiae, in remissionem peccatorum (Luc. III). Pœnitentiam igitur facere in deserto Judææ præco veritatis docet. Quia ea maxime indigebant illi, a quibus propter peccatum Dominus habitatum longius recesserat, ut desertum fierent. Quibus postmodum ipse peccantibus, et homicidia nova veteri prophetarum cædi accumulantis ait: *Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta* (Luc. XIII). Pœnitentiam ergo facientibus regnum cœlorum appropinquare dicitur. Quia quod propter superbiam atque transgressionem primi parentis nostri longius abscessit, cum mors et infernus appropriavit, hoc propter Christi humilitatem et obedientiam, inferno semoto, a peccatis recedentibus vicinum factum est. Et hoc ad comparisonem veteris legis dictum est, ubi eam facientibus bona terræ promittebantur. Hic autem non fertilitas terræ, sed regnum cœlorum bene agentibus adesse describitur. Primus enim Baptista Joannes regnum cœlorum prædicavit, ut præcursor Domini hoc honoraretur privilegio.

Hic est enim de quo dictum est per Isaiam prophetam dicentem, Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus. Idem vero Joannes secundum alium evangelistam requisitus quis esset, respondit: *Ego vox clamantis in deserto* (Joan. I). Qui ideo vox a propheta vocatus est, quia verbum præibat. Vox ergo inter duo verba solet fieri, hoc est animæ incorporale, et oris corporale. Sic et Joannes venit inter nativitatem Christi divinam (de qua dicitur: *In principio erat Verbum*) et humanam, de qua ita scribitur: *Et Verbum caro factum est, et habitavit in nobis.* Qui etiam in deserto clamat, quia derelictæ et destitutæ Judææ solatium redemptionis annuntiat. Quid autem clamaret aperit, cum subditur: *Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus.* Omnis qui fidem rectam et bona opera prædicat, quid aliud quam venienti Domino ad corda audientium viam parat, ut hanc vis gratiæ penetret, et lumen veritatis illustret, ut rectas Deo semitas faciat, dum mundas in animo cogitationes per sermonem bonæ prædicationis format.

Insc autem Joannes habebat vestimentum de pilis camelorum, et zonam pelliceam circa lumbos suos, esca autem ejus erat locusta, et mel silvestre. (Hieron.) Ecce in Joanne vilitas cibi et vestimenti laudatur, quorum exercitatio in divite arguitur. De pilis,

A inquit, habebat, non de lana, quia aliud est austeræ vestis indicium, aliud luxuriæ mollioris. Zona autem bellica, qua et accinctus fuit Elias, mortificationis symbolum est. Porro quod sequitur: *Esca autem ejus erat locusta et mel silvestre,* habitatori solitudinis congruum est, ut non delicias ciborum, sed necessitatem humanæ carnis expleret, non quærens dapes ex nutrimento pecorum, nec ex sollicita custodia alvearium, sed tenui victu contentus, ex minutis volatilibus, et ex melle invento in truncis arborum. Potest habitus et victus ejus per significationem etiam qualitatem internæ conversationis ejus non inconvenienter exprimere; nam quia austerioribus utebatur indumentis, sic etiam Dominus in laudibus ejus protestatus est, dicens ad Judæos: *Quid existis videre? hominem mollibus vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur in domibus regum sunt* (Luc. VII); quia vitam peccantium non blandimentis fovit, sed vigore asperæ invectionis increpavit: dicens: *Cenimina viperarum, quis vobis demonstravit fugere a futura ira? Zonam habebat circa lumbos suos, quia carnem suam crucifixit cum vitis et concupiscentiis* (Gal. V). Quod eorum esse qui sunt Jesu Christi, Apostolo attestante, didicimus. Locustas et mel sylvestre edebat, quia dulce quidem sapiebat turbis prædicatio ejus, existimante populo et cogitantibus omnibus in cordibus suis de eo, ne forte ipse esset Christus, sed ocius finem sortita, intelligentibus ejus auditoribus quia non ipse Christus, sed præcursor et propheta esset Christi. (MAUR.) In melle etenim dulcedo, in locustis esset alacer volatus, sed cito deciduus. Nec silendum est, quod in dictis Arculli Galliarum episcopi, qui de locis sanctis plurima narravit, reperimus minimum genus locustarum fuisse in deserto Judææ, quo pastus est Joannes Baptista et usque hodie ibi apparere, quæ corpusculis in modum digiti manus exilibus et brevibus in herbis facile capiuntur, coctæque in oleo pauperem præsent victum. Similiter narrat idem vir in eodem deserto arbores esse habentes folia lata et rotunda lactei coloris et melliti saporis, quæ natura fragilia manibus confricantur et eduntur. Et hoc esse quod mel silvestre in Evangelio dicitur. Ibidemque ostendi dicit fontem lucidam aquam habentem, a quo sanctus Joannes biberit, qui et lapideo tecto calceque perlito protectus sit. Mystice autem Joannes in deserto Judææ prædicans significat Christum in deserto istius mundi prædicare sive per se, sive per doctores suos, qui recte vox clamantis ob fortitudinem prædicationis dicitur. Quia in Evangelio de eo scriptum est: *Jesus hæc dicens, clamabat: Qui habet aures audiendi audiat* (Luc. VIII). Et: *In novissimo die magnæ festivitatis stabat Jesus, et clamabat dicens: Si quis sitit, veniat ad me et bibat* (Joan. VII). Et discipulis suis ipse præcepit, dicens: *Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine, et quod in aure audistis, prædicare super tecta* (Matth. X). Tribus ergo modis clamor accidit, hoc est, si longe positus quis loquatur, si surdis, si per indignationem. Et hæc tria

generi humano acciderunt. Longe erant, quia scriptum est : *Longe a peccatoribus salus (Psal. cxviii)*. Et propheta talibus loquitur dicens : *Audite qui longe estis, dicit Dominus (Isa. xxxiii)*. Surdi erant, quibus per Isaiam dicitur : *Surdi, audite*; et : *Quis est in vobis qui audiat hoc, attendat, et auscultet futura (Isa. xlii)*. Iram meruerunt, de quibus propheta dicit : *Dominus fortis egredietur sicut vir præliator, suscitabit zelum, vociferabitur, et clamabit, super inimicos suos confortabitur (Exod. xv)*. Et item : *Provocaverunt me, inquit, in diis alienis et ego in furore expellam eos (Deut. xxxii)*. Viam ergo Domino tunc præparavit, quando cœpit prædicare et dicere : *Pœnitentiam agite, appropinquat enim regnum cœlorum*. Et : *Designavit septuaginta duos, et misit illos binos ante faciem suam in omnem locum et civitatem, quo erat ipse venturus (Luc. x)*. Pili quoque camelorum significant gentes in Dominum credituras, quæ ab infidelitatis errore, et a fortitudine peccatorum ereptæ in Christi vestimentum redactæ sunt. Unde per prophetam dicitur : *Omnibus his velut ornamento vestieris (Ezech. xvi)*. Zona vero pellicea, quæ de pelle animantis mortui carne et sanguine deraso efficitur, similiter significat gentes quæ de mortuorum, id est peccatorum hominum, societate abstractæ, ultra carni et sanguini non serviunt. Hæ lumbos Christi veraciter cingunt, quia incarnationem ejus fideliter credunt. Porro locustæ quæ vento agitatæ per segetes volitant, et spicas succidunt significant Judæos, qui prius legem tenentes, sacramenta spiritalia non intelligebant, nunc autem Spiritu sancto acti, spiritalium sequuntur sensum, vanam stipulam litteræ relinquentes, ut esca Domini fieri mereantur. Mel autem dulcedo est sensus spiritalis, in foliis arborum inventus, qui cum per doctorum ministerium in fidelium cordibus reconditur, suaviter corpus Christi satiatur.

[II.] *Tunc exhibant ad eum ex Hierosolymis, et omnis Judæa, et omnis regio circa Jordanem, et baptizabantur ab illo in Jordane confitentes peccata sua*. Bene autem qui baptizandi erant exire ad prophetam dicuntur. Quia nisi quis ab infidelitate recedat, et a perfidorum consortio egrediens pompæ diaboli ac mundi illecebris abrenuntiet, baptismum salutem consequi non poterit. Unde apte sequitur : *Et baptizabantur ab illo in Jordane, confitentes peccata sua*. Jordanis enim Hebræo vocabulo descensio eorum dicitur. Nam bene in Jordane baptizabantur, qui de superbia vitæ, et actibus veteris hominis ad humilitatem veræ confessionis et emendationem morum descenderant. Quia tunc rite quisque baptismum percipit, si per confessionem peccatorum a superbia recesserit, et melioris vitæ professione, prisæ conversationi penitus interdixerit. Exemplum enim jam tunc confitendi peccata, ac meliorem vitam promittendi eis qui baptismum accipere desiderant, dabatur. Sic etiam post ascensionem Domini, prædicante Paulo in Epheso, *multi credentium veniebant, confitentes et annuntiantes actus suos (Act.*

Act. xix), quatenus abdicata vita vetere, renovari mererentur in Christo. Unde etiam beato Petro ostensis in linteo cœlesti diversi generis animantibus dictum est : *Surge, Petre, occide et manduca (Act. x)*. Quod est aperte dicere : *Occide infideles ab eo quod fuerant prius, abrenuntiatione scelerum et promissione piæ religionis, ac sic fidei Christianæ sacramentis imbutos in sanctæ Ecclesiæ membra commuta.*

Videns autem multos Pharisæorum et Sadducæorum venientes ad baptismum suum, dixit eis: Progenies viperarum, quis demonstravit vobis fugere ab ira ventura? Pharisæi ergo et Sadducæi, ex hæreticis fuere Judæorum, sed tamen inter se contrarie sentiebant, ut in actibus apostolorum dicitur. Nam Pharisæi ex Hebræo in Latinum interpretantur divisi, eo quod traditionum et observationum, quas illi deuterese vocant, justitiam præferunt. Unde et divisi a populo vocantur, quasi per privatam justitiam; Sadducæi vero interpretantur justii, vendicant enim sibi quod non sunt, corporis resurrectionem negant, et animam interire cum corpore prædicant. Ii quinque tantum libros legis recipiunt, prophetarum vaticinia respuunt. Tales quoque ad baptismum suum venientes increpat Joannes, quia pœnitentia et correctione maxime indigebant. Ventura enim ira est animi adversio ultionis extremæ. Quam tunc peccator effugere non valet, qui nunc ad lamenta pœnitentiæ non recurrit. Et notandum quod malæ soboles malorum parentum actiones imitantes, progenies viperarum vocantur, quia per hoc quod bonis invident eosque persequuntur, quod quibusdam male retribuunt, etc., quoniam in his omnibus priorum suorum carnalium vias sequuntur, quasi venenati filii de venenatis parentibus nati sunt. Sed quia peccatis et usu malæ consuetudinis involuti sumus, dicat quid nobis faciendum sit, ut fugere a ventura ira valeamus.

Facite ergo fructum dignum pœnitentiæ. (Greg.) Hic nota, quod non solum fructum pœnitentiæ, sed dignum pœnitentiæ admonet esse faciendum. Aliud namque fructum facere, aliud dignum pœnitentiæ facere. Neque enim par fructus boni operis esse debet ejus qui minus, et ejus qui amplius deliquit, aut ejus qui in nullis, et ejus qui in quibusdam facinoribus cecidit. Per hoc ergo quod dicitur *facite fructus dignos pœnitentiæ*, uniuscujusque conscientia convenitur, ut tanto majora quærat bonorum operum lucra per pœnitentiam, quanto graviora sibi intulit damna per culpam. Sed Judæi se agnoscere peccatores nolebant, quia de Abrahæ stirpe descenderant, quibus recte dicitur :

Et ne velitis intra vos dicere : Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, quoniam potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham. (Maur.) Quia ergo præco veritatis ad dignum pœnitentiæ fructum faciendum eos incitare volebat, ad humilitatem provocabat, et omnem arrogantiam tumorem abscindere satagebat, quia omnis arrogantia abominatio apud Dominum, qua Judæi ob nobilitatem

generis plaudebant, et dicebant : *Nos semen Abrahamæ sumus et nemini servivimus unquam* (Joan. vii). Sed quia tanto patri condigna opera non habebant, ideo propheta illis lapides præferebat. Quid enim lapides, nisi corda gentilium fuerunt? ad intellectum Dei omnipotentis invisibilia, sicut quibusdam Judæis dicitur : *Auferam cor lapideum de carne vestra* (Ezech. i). Nec immerito lapidum nomine gentes significatæ sunt, quæ lapides coluerunt. Unde scriptum est : *Similes illis fiant, qui faciunt ea, et omnes qui confidunt in eis. De quibus nimiram lapidibus, filii Abrahamæ suscitati sunt. Quia dum dura corda gentilium in Abrahamæ semine, id est, in Christo crediderunt, ejus filii facti sunt, cujus semini sunt uniti. Unde et eisdem gentibus dicitur : Si autem vos Christi, ergo Abrahamæ semen estis* (Gal. iii). Si igitur nos per fidem Christi Abrahamæ semen jam existimus, Judæi propter perfidiam Abrahamæ filii esse desierunt.

Jam enim securis ad radices arborum posita est. Arbor hujus mundi est universum genus humanum. Securis vero est Redemptor noster, qui velut ex manubrio et ferro constat, teneturque ex humanitate, sed incidit ex divinitate. Quæ videlicet securis jam ad radicem arboris istius posita est. Quia etsi per patientiam expectat, videtur tamen quid factura est. Potest et securis nomine prædicatio sermonis evangelici intelligi. Quia secundum Apostolum : *Vivus est sermo Dei et efficax, et penetrabilior omni gladio ancipiti et pertingens usque ad divisionem animæ et spiritus, compagum quoque et medullarum, et discretor cogitationum* (Hebr. iv). Et Jeremias propheta verbum Domini securi comparat cædenti petram (Jerem. xlvi). Sive securis sententiam Judicis altissimi significat, quæ ad radices arborum, id est, ad finem regni populi Judaici posita est, ut eos qui in Christum credere noluerunt, de terra viventium abscindat. *Omnis ergo arbor quæ non facit fructum bonum excindetur, et in ignem mittetur.* Quatuor quidem species in lignorum generibus inveniuntur, quorum profecto una tota arida est, altera viridis, sed sine fructu, tertia viridis, fructuosa, sed venenosa, quarta vero viridis est et fructum bonum gignit. In his ergo quatuor differentiis arborum, quatuor hominum species demonstrantur, id est, paganorum, hypocritarum, hæreticorum et fidelium Christianorum. Pagani itaque aridis arboribus assimilantur, qui æterno incendio sunt apti. Hypocritæ viridibus lignis, sed sine fructu manentibus, quia simulatam pietatem fors ostendunt, sed fructu carent. Hæretici quoque viridibus et fructuosis arboribus, sed tamen venenosis comparantur, quia licet prædicando vel scribendo fructum parere videantur, non vitalem tamen, sed mortiferum gustantibus cibum ferunt. Porro boni Catholici viridibus lignis et bonum fructum gignentibus rite adæquantur, quia in viriditate sanctæ religionis sedulo permanentes, honorum operum fructus ferre non desinunt. (Greg.) Igitur omnis arbor non faciens fructum bonum excidetur, et in ignem mittetur, quia unus-

quisque perversus paratam citius gehennæ concretionem invenit, qui hic fructum boni operis facere contemnit. Et notandum quod securim non juxta ramos positam, sed ad radicem dicit, cum enim malorum filii tolluntur, quid aliud quam rami infructuosæ arboris abscinduntur? Cum vero tota simul progenies cum parente tollitur, infructuosa arbor a radice abscissa est, ne jam remaneat unde prava iterum soboles succrescat.

Ego quidem vos baptizo in aqua in pœnitentiam. Qui autem post me venturus est, fortior me est, cujus non sum dignus calceamenta portare. Joannes non spiritu sed aqua baptizat, quia peccata solvere non valens, baptizatorum corpora per aquam lavat, sed mentem per veniam non lavat. Cui ergo baptizat, qui peccata per baptismum non relaxat, nisi ut præcursoris suæ ordinem servans, qui nasciturum nascendo præveniret, baptizatorum quoque Dominum baptizando præveniret; et qui prædicando factus est præcursor Christi, baptizando etiam præcursor ejus fieret, imitatione sacramenti? (Beda.) Ob hoc ergo baptizabat aqua Joannes, ut omnes quos ad pœnitendum Christoque credendum persuadere potuisset, sui signaculo baptismatis ab infidelium et impœnitentium turba secerneret, atque ad baptismum Christi appetendum dirigeret. *Qui post me, inquit, venturus est, hoc est ad prædicandum, et baptizandum fortior me est, quia me dignitate præcellit; fortis quidem ille est, qui in confessionem peccatorum, sed fortior, qui in remissionem baptizat; fortis qui Spiritum sanctum habere dignus est, fortior qui tribuere; fortis quo in natis mulierum major nemo est, fortior cui minorato panto minus ab angelis omnia subjecta sunt, sub pedibus ejus* (Hebr. ii); fortis qui regnum cœlorum primus venit prædicare, fortior qui hoc solus potuit dare. Cujus, inquit, non sum dignus calceamenta portare. Alii evangelistæ scripserunt, *Cujus non sum dignus corrigiam calceamenti solvere.* (Aug.) Potuit enim Joannes Baptista utrumque dixisse, sive aliud alio tempore, sive contextim; ac si diceret : Cujus non sum dignus corrigiam calceamenti solvere, nec calceamenta portare; ut unus evangelista hoc, alii vero aliud, omnes tamen verum narraverint. Nihil autem intendit Joannes de calceamentis Domini loquens, nisi excellentiam ejus et humilitatem suam. Si autem allegoria in hoc quæritur, potest calceamentum Domini incarnationem ejus significare. (Maur.) Quis enim nesciat quod calceamenta ex mortuis animalibus fiant? Incarnatus vero Dominus veniens, quasi calceatus apparuit, qui in divinitate sua corpus nostræ mortalitatis assumpsit. Sed quia Joannem homines Christum putaverunt esse, quod idem Joannem negat, tantæ potentie semetipsum subjiciens, indignum se esse profitetur carnem sine virili semine ex virgine sumpsisse. Cum hæc dignitas et potentia non servi sed Domini, non creaturæ sed Creatoris sit. Et ob hoc non velle se a quoquam Christum, sed præcursorem ejus æstimari. (Greg.) Nam quia hujus incar-

nationis mysterium humanus oculus penetrare non sufficit, investigari enim nullatenus potest, quomodo corporatur Verbum, quomodo summus vivificator Spiritus intra uterum matris animatur, quomodo is qui initium non habet existit et concipitur. Ideoque Joannes secundum alios evangelistas se non esse dignum dixit ejus solvere corrigiam calceamenti. Corrigia ergo calceamenti est ligatura mysterii. Joannes itaque solvere corrigiam calceamenti ejus non valet, quia incarnationis mysterium nec ipse investigare sufficit, qui hanc per prophetiæ spiritum agnovit. Quod tamen et aliter intelligi potest. Mos apud veteres fuit ut si quis eam quæ sibi competeret accipere uxorem nollet, ille ei calceamentum solveret, qui ad hanc sponsus jure propinquitatis veniret. Quid igitur inter homines Christus, nisi sanctæ Ecclesiæ sponsus apparuit? De quo et idem Joannes dicit: *Qui habet sponsam sponsus est (Joan. III)*. Sed quia Joannes non sponsum, quin potius amicum sponsi se credi voluit, recte se indignum esse ad solvendum corrigiam ejus calceamenti denuntiat, ac si aperte dicat: Ego Redemptoris vestigia denudare non valeo, quia sponsi nomen mihi immeritus non usurpo.

Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto et igne. (Beda.) Hoc est et purgatione sanctificationis et probatione tribulationis. Potest autem idem Spiritus sanctus etiam nomine ignis significatus intelligi. Quia et incendit per amorem, et per sapientiam, qua replet corda, illuminat. Unde et illi quibus dictum est: *Quia Joannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto (Act. I)*, idem baptisma Spiritus in ignis visione percipiunt. Sunt qui ita exponunt, quod in præsentī in spiritu, et in futuro baptizemur in igne, ut videlicet sicut nunc in redemptionem omnium peccatorum ex aqua et spiritu renascimur, ita et tunc de levibus quibusdam peccatis, quæ hinc nobis euntibus adhæserunt, purgatorii ignis ante ultimum judicium baptismate permundemur, dicente apostolo: *Si quis superædificaverit super hoc fundamentum, aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fenum, stipulam, uniuscujusque opus quale sit, ignis probabit. Si cujus opus manserit, quod superædificavit, mercedem accipiet. Si cujus opus arserit, detrimentum patietur; ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem (I Cor. III)*. Quod quamvis et de igne tribulationis in hac nobis vita adhibito possit intelligi, tamen si quis hoc de igne futuræ purgationis accipiat, pensandum sollicitè est quia illum dixit posse per ignem salvari, non qui super fundamentum Christi ferrum, æs, plumbum ædificat, id est peccata majora et duriora, atque tunc jam insolubilia, sed lignum, fenum, stipulam, id est peccata minima atque levissima, quæ ignis facile consumat. Hoc tamen sciendum est, quod illic saltem de minimis nil quisque purgationis obtinebit, nisi bonis hoc actibus in hac adhuc vita positus, ut illic obtineat, promeretur.

Cujus ventilabrum in manu sua, et permundabit

A aream suam. Per ventilabrum, id est palam discretio justī examinis, per aream vero præsens Ecclesia designatur. In qua proculdubio, quod lugubre satis est, multi sunt vocati, pauci vero electi, pauca grana supernis recipienda mansionibus, in comparatione holiorum, quæ flammis sunt mancipanda perpetuis. Cujus areæ purgatio et nunc viritim geritur, cum quisque perversus vel ob manifesta peccata de Ecclesia sacerdotali castigatione rejicitur, vel ob occulta post mortem divina districtione damnatur. Et universaliter in fine perficietur, quando *mittet Filius hominis angelos suos, et colligent de regno ejus omnia scandala (Math. XIII)*. Ventilabrum itaque Dominus in manu, id est judicii discrimen habet in potestate. Quia Pater non judicat quemquam, sed judicium

B omne dedit Filio.

Et congregabit trituum suum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili. Et ipse Dominus parabolam boni seminis, cui superseminavit inimicus homo zizania, ita terminavit, ut diceret: *Et in tempore messis dicam messoribus: Colligite primum zizania, et alligate ea in fasciculos ad comburendum, triticum autem congregate in horreum meum (Ibid.)*. Nimirum docens impios et peccatores gehennæ igni tradendos, sanctos vero cœlesti gloria coronandos. Verum hoc inter paleas et zizania distat. Quia paleæ non alio quam triticorum semine prodeunt, quamvis a radicis bonæ nobilitate degenerent, zizania autem non fructus solum merito discernunt, sed et diversa prorsus origine procreantur. Quia paleæ sunt illi qui ejusdem cum electis fidei mysteriis imbuuntur, sed ab eorum solida perfectione, vel operum levitate, vel perfidiæ vacuitate, dissentiant. Zizania vero, qui nec audire quidem fidei verba dignantur. Ideoque a bonorum sorte et opere simul et professione secernuntur. Et ita in agro mundi istius unus electorum, et duo sunt fructus reproborum. Quia et omnia quæ inimicus seminat flammis obnoxia sunt, et quod est gravius, plurima ex his quæ bonis sator jacit, aut a volatilibus rapta, aut sole arefacta, aut spinis suffocata, aut certe in paleis versa deperunt. Solum autem de terra bona creatum, et patientia digna probatum triticum electorum, cœlestis vitæ recondetur in horreum. Quomodo juxta aliam parabolam non solum pisces, qui apostolicæ fidei retia declinant, imis peccatorum obscuri resident in undis, verum multi ad litus usque discretionis extremæ, inter bonos attracti, tunc ob suæ nequitiae noxam exteriores mitti merentur in tenebras.

Ignem autem gehennæ bifaria ratione inextinguibilem vocat, id est, quia neque ille perpetuo possit exstingui, neque eos quos cruciat unquam exstincturus, sed immortalis, ut ita dixerim, sit morte plerurus. Ad distinctionem videlicet illius sacratissimi ignis, quo electos Christi baptizandos esse præmiserat. De quo Psalmista: *Ignem nos examinasti, ait, sicut examinatur argentum (Psal. XLV)*. Et paulo post: *Non usti sumus in æternum, sed Transivimus, inquit,*

per ignem et aquam, et duxisti nos in refrigerium ; introibo in domum tuam in holocaustis, id est, devictis pressurarum angoribus, in gratiarum actione regni tui atria penetrabo.

[III.] *Tunc venit Jesus a Galilæa in Jordanem, ad Joannem, ut baptizaretur ab eo. (MAUR.)* Quod dicit *Tunc venit Jesus*, id est, eo tempore quo Joannes prædicabat, et baptizabat, duodecimo anno scilicet Tiberii Cæsaris, cum ipse Jesus trigesimum annum ætatis haberet ; legitimum videlicet in hoc et maturum tempus ostendens ætatis his qui omnem ætatem vel ad sacerdotium, vel ad docendum putant opportunam, quod ipse triginta annorum baptizatur, et tunc demum incipit signa facere, et docere. Nam duodenis interrogabat homines in terra, qui per divinitatem suam docet angelos in cælo. Sic et Joseph, qui in figuram resurrectionis Novique Testamenti octoginta annis Ægyptios a fame defendit, tricenarius, ablutis ergastuli sordibus, regni gubernacula suscepit. Et David eadem ætate regnum quod septuagenarius, id est, perpetua quiete dignus compleret, inchoavit. Et Ezechiel triginta annorum, apertis sibi cælis, prophetiæ dona promeruit ; et quia per fidem et adversa longanimitate ferri et sublimiter debent præmia sperari, et arcæ vel templi altitudo, et tabernaculi longitudo triginta cubitis mensuratur. *Tunc venit, inquit, Jesus in Jordanem, ad Joannem, ut baptizaretur ab eo. (Hieron.)* Triplicem ob causam Salvator a Joanne accepit baptismum. Primum, ut quia homo natus erat, omnem justitiam et humilitatem legis impleret ; secundo ut baptismate suo Joannis baptismata comprobaret ; tertio ut Jordanis aquas sanctificans per descensionem columbæ, Spiritus sancti in lavacro credentium monstraret adventum. *(Beda.)* Venit quoque Filius Dei baptizari ab homine, non anxia necessitate abluendi alicujus sui peccati, *qui peccatum non fecit ullum, nec inventus est dolus in ore ejus, sed pia dispensatione abluendi omnes nostrorum sordes peccatorum. Quia in multis offendimus omnes, et si dixerimus quod peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et veritas in nobis non est.* Venit baptizari in aquis ipsarum conditor aquarum, ut nobis qui in iniquitatibus sumus concepti, et in delictis generati, secundæ nativitatis, quæ per aquam et spiritum celebratur, appetendum insinuaret mysterium. Dignatus est lavari aquis Jordanicis, qui erat mundus a sordibus cunctis, ut ad diluendas nostrorum sordes scelerum omnium fluentia sanctificaret aquarum.

Joannes autem prohibebat eum dicens : Ego a te debeo baptizari et tu venis ad me ? Expavit illum ad se venire, ut baptizaretur aqua, cui nulla inerat quæ baptismate tergeretur culpa, imo qui per sui gratiam spiritus cunctam credentibus mundi tolleret culpam : unde recte intelligitur quod hic dicit Joannes, *Ego a te debeo baptizari*, hoc esse, quod apud evangelistam Joannem, illo ad se veniente, dixisse narratur, *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Ab illo enim debemus omnes baptizari, qui

ad hoc venit in mundum ut peccata tolleret mundi. Ab illo debuit ipse Joannes baptizari, id est, a peccati originalis contagione mundari. Qui quamvis nullo inter natos mulierum minor, tamen quasi natus ex muliere culpæ nævo non carebat. Ideoque cum ceteris mulierum natis ab eo qui natus ex Virgine Deus in carne apparuit opus habebat abluendi. Quoniam ergo scriptum est : *Quid est homo ut immaculatus sit, et ut mundus appareat, natus ex muliere (Joan. xxv) ?* Jure timuit, homo quamvis sanctus, natus tamen ex muliere, et ob id a culpæ macula non immunis, baptizare Dominum, quem ex virgine natum noverat nullam prorsus habere maculam culpæ. Sed quia vera est humilitas ipsa, quam obedientia comes non deserit, quod prius officium recusavit, postmodum humiliter implevit ; nam sequitur :

Respondens autem Jesus, dixit ei : Sine modo, sic enim decet nos implere omnem justitiam. Tunc dimisit eum. Id est, tunc demum dimisit, tunc consensit, tunc passus est eum a se baptizari, cum tali ordine cognovisset omnem justitiam debere compleri. Sine modo, inquit, sine me modo, ut jussi, baptizari abs te in aqua, ut tu post modum a me, quod quæris, baptizeris in spiritu. Sic enim decet nos prærogare exemplum implendæ omnis justitiæ, ut videlicet discant fideles neminem posse hominem absque unda baptismatis perfecte justum existere, omnibusque, quamvis innocenter et juste viventibus, necessarium vivificæ regenerationis officium, cum me, qui Spiritus sancti opere conceptus et natus sum, cognoverint secundæ nativitatis subisse, vel potius sibi consecrasse lavacrum. Nulla personarum majorum contemnat ab humilibus neis in remissionem peccatorum baptizari, cum meminerint Dominum, qui in Spiritu sancto baptizans, peccata dimittere potest, suum baptizandum in aqua submittere servi manibus caput.

[IV.] *Baptizatus autem confestim ascendit de aqua, et ecce aperti sunt ei cæli, et vidit Spiritum Dei descendentem sicut columbam et venientem super se.* Et hoc ad impletionem omnis justitiæ pertinet, quod baptizato Domino aperti sunt ei cæli, et Spiritus descendit super eum, ut hinc nimirum fides nostra confirmetur per mysterium sacri baptismatis aperiri nobis introitum regni cælestis, et sancti Spiritus gratiam ministrari. Nunquid enim credi decet Domino tunc primum cælestia patuisse secreta ? fides habet catholica non minus tempore quo cum hominibus conversatus est, quam post, et antea, in sinu Patris Dei Filium mansisse, et sedem tenuisse cælestem. Aut credendum est a tricesimo ætatis anno, quando baptizatus est, Spiritus sancti dona eum percepisse, qui a prima conceptione Spiritu sancto plenus semper existit. Nobis quoque, qui ejus membra sumus, sunt hæc celebrata mysteria ; quia enim nobis Dominus sacrosancti sui corporis intinctu baptismi lavacrum dedicavit, nobis quoque post acceptum baptismata cæli aditum patere et Spiritum sanctum

ctum dari monstravit : et congrua multum distantia, quia primus Adam ab immundo spiritu deceptus per serpentem gaudia regni cœlestis amisit. Secundus Adam a Spiritu sancto per columbam glorificatus, ejusdem regni lumina reseravit, flammamque vibrautem, qua ingressum paradisi, expulso Adam primo, cherub custos interclusit, secundus Adam per aquam lavacri renascentis exstingui debere monstravit. Ut unde ille cum sua conjuge ab hoste victus exiit, illuc iste cum sanctorum Ecclesia, sponsa videlicet sua, de hoste victor rediret. Bene autem Spiritus reconciliator in columba, quæ multum simplex est avis, apparuit, ut et suæ videlicet naturæ simplicitatem per hujus speciem animalis ostenderet (*Spiritus enim sanctus discipline effugiet fictum*) et cum in quem descendit mansuetum, mitemque ac misericordiæ supernæ præconem ministrumque doceret mundo esse futurum, simul et omnes, qui gratia essent renovandi simplices ac mundo corde admoneret ingredi. Juxta quod scriptum est : *Sentite de Domino in bonitate, et in simplicitate cordis quaerite illum ; quoniam in malevolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis* (*Sap. 1*). Nam quia nobis ad descendam Deo placitam simplicitatem columba proponitur, diligentius naturam videamus, ut per singula innocentiae ejus exempla, vitæ nobis emendatoris instituta sumamus. A malitia fellis aliena est. *Omnis amaritudo, et ira et indignatio tollatur a nobis, cum omni malitia* (*Ephes. 1v*). Nullum ore vel unguibus lædit, ne minimas quidem aviculas, vel vermiculos, quibus minores pene omnes aviculæ se suosque nutriunt. Videamus ne *dentes nostri sint arma et sagittæ* (*Psal. 1vi*), ne mordentes et comedentes invicem consumantur ab invicem (*Gal. v*). Contineamus manus a rapinis ; *qui furabatur jam non amplius furetur, magis autem laboret operando manibus, quod bonum est, ut habeat unde tribuat necessitatem patienti* (*Ephes. 1v*). Nam et columba sæpe alienos quasi suos fertur alere pullos, ipsa terræ fructibus et semine pascitur. Audiamus Apostolum : *Bonum est non comedere carnem, et non bibere vinum* (*Rom. xiv*). Et apostolus Petrus : *Ministrate, inquit, in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam, in scientia autem abstinentiam, in abstinentia autem patientiam, in patientia autem pietatem, in pietate autem amorem fraternitatis* (*II Petr. 1*). Gemitum pro cantu habet. Miseri simus et lugeamus, et ploremus coram Domino, qui fecit nos. *Risus noster in luctum convertatur et gaudium in mœrorem. Beati enim lugentes, quoniam ipsi consolabuntur* (*Matth. v*). Super aquas sedere consuevit, ut venturi raptum accipitris, prævisa in aquis umbra, declinet ; ac mundatoriis Scripturarum fluentis seduli assidere curemus, quarum speculis edocti, lignoscere et præcavere valeamus insidias hostis iniqui. Hæc de natura columbæ septem virtutum exempla commemorasse sufficiat, et recte fortasse, quia Spiritus sancti, qui in columba descendit, septiformis est gratia. (*Greg.*) Sed quaerendum est cur in

A ipso Redemptore nostro, mediatore Dei et hominum, per columbam apparuit, in discipulis vero per ignem. Certe unigenitus Dei Filius Judex est generis humani. Sed quis ejus justitiam ferret si priusquam nos per mansuetudinem colligeret, culpas nostras per zelum rectitudinis examinare voluisset? Homo ergo pro hominibus factus mitem se hominibus præbuit : noluit peccatores ferire, sed colligere. Pius voluit mansuete corrigere, ut haberet quos postmodum in judicio salvaret. In columba ergo apparere super eum debuit Spiritus, quia non veniebat ut peccata etiam per zelum percuteret, sed adhuc per mansuetudinem toleraret. At contra super discipulos in igne debuit Spiritus sanctus demonstrari, ut hi qui erant simpliciter nomines, atque ideo peccatores, eos contra semetipsos spiritalis fervor accenderet, et peccata, quibus Deus per mansuetudinem parceret, ipsi in se per pœnitentiam punirent. Nec ipsi quippe esse poterant sine peccato, qui adhærebant cœlesti magisterio, Joanne attestante, qui ait, *Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et veritas non est in nobis* (*I Joan. 1*).

Et ecce vox de cœlis, dicens : *Hic est Filius meus dilectus in quo mihi complacui*. (*Aug.*) Hoc et alii duo Marcus et Lucas similiter narrant, sed de verbis vocis quæ de cœlo facta est variant locutionem, salva tamen sententia. Quod enim Matthæus ait dictum : *Hic est Filius meus dilectus*, et alii duo dicunt : *Tu es Filius meus dilectus*, ad eandem sententiam explicandam valet. Vox enim cœlestis unum horum dixit, sed evangelista ostendere voluit ad idem valere quod dictum est : *Hic est Filius meus dilectus*, ut illis potius qui audiebant indicaretur esse Filius Dei ; atque ita dictum referre voluit : *Tu es Filius meus*, ac si illis diceretur : *Hic est Filius meus*. Non enim Christo indicabatur quod sciebat, sed audiebant, qui aderant, propter quos etiam ipsa vox facta est. Jam vero quod alius dicit : *In quo mihi complacui* ; alius : *In te complacui* ; alius : *In te complacuit mihi*, apparet, cum quilibet evangelistarum cœlestis vocis etiam verba tenuerit, alios ad eandem sententiam familiariter explicandam verba narrasse, ut intelligatur hoc dictum esse ab omnibus, tanquam diceretur : In te placitum meum constitui, hoc est, per te gerere, quod mihi placet. (*Rabanus.*) Ergo Filius Dei baptizatur in homine, Spiritus Dei descendit in columba, Pater Deus sonat in voce, sanctæ et individue Trinitatis in baptismo declaratur mysterium. Et recte, ut qui sacramentorum suorum dispensatoribus erat præceptoribus *docere omnes gentes, et baptizare eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti*, primus ipse suo in baptisate totam personam panderet adesse Trinitatem. Quod autem ait vox paterna : *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui*, ad comparisonem terreni hominis dicit, in quo peccante quodammodo se sibi displicuisse Deus conditor insinuat, cum ait : *Pœnitet me hominem fecisse in terra* (*Gen. vi*). Pœnitentia quidem in Deum nulla cadit, sed nostro more loquens, qui

compungi pœnitentia solemus, quando contra votum A nostra opera verti videmus, pœnitere se dixit hominem fecisse, quem a reotudine suæ facturæ peccando degenerare conspexit. In Filio autem suo unigenito sibi singulariter complacuit, quia hunc hominem quem induerat a peccato immunem servare cognovit. Et in hac quoque voce Patris sicut et in cæteris baptizati Domini mysteriis, omnis justitiæ declaratur impletio. Coæternus enim et consubstantiæ Patri Filius descendendo super eum spiritu, qui sit, hominibus intimatur, ut per hoc discant homines per gratiam se baptismatis accepto Spiritu sancto de filiis diaboli in Dei filios posse transferri. Sicut Apostolus edocet, fidelibus ita loquens: *Acceperitis Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba pater; et evangelista Joannes: Quotquot, inquit, receperunt B cum dedit eis potestatem filios Dei fieri (Joan. 1).*

CAPUT IV.

De jejuniis Christi in deserto et trina tentatione, etc.

[I.] *Tunc Jesus ductus in desertum a Spiritu, ut tentaretur a diabolo.* Dubitari a quibusdam potest a quo spiritu Jesus ductus sit in desertum, propter hoc quod subditur: *Assumpsit eum diabolus in sanctam civitatem, et rursus, assumpsit eum in montem excelsum (Matth. iv).* Sed vere et absque ulla quæstione convenienter accipitur ut a sancto Spiritu in desertum ductus credatur, ut illuc eum suus Spiritus duceret, ubi hunc ad tentandum spiritus malignus inveniret. Quod et apud evangelistam Lucam manifeste designatur, cum dicitur: *Jesus autem plenus Spiritu sancto regressus est a Jordane, et agebatur C in Spiritu in desertum.* Non ergo virtute spiritus maligni Jesus agebatur in desertum, sed voluntate sui Spiritus boni locum certaminis quo adversarium sternat de victoria certus ingreditur. Ubi nobis pariter ordinem recte conversandi præmonstrat, ut post acceptam videlicet in baptismo remissionem peccatorum, sanctique Spiritus gratiam, aptius contra novas antiqui hostis insidias accingamur, menteque sæculum deserentes, quasi manna deserti, sola æternæ vitæ gaudia discamus esurire.

Et cum jejunasset quadraginta diebus et quadraginta noctibus postea esuriit. (Beda.) Quadragesimæ jejuniū habet auctoritatem et in veteribus libris ex jejuniis Mosis, et Eliæ, et ex Evangelio, quia totidem diebus Dominus jejunavit. Demonstrans Evangelium D non dissentire a lege, et prophetis. In persona quippe Mosis lex, in persona Eliæ prophetæ accipiuntur: inter quos in monte gloriosus apparuit, ut evidentius emineret quod de illo dicit Apostolus: *Testimonium habens a lege et prophetis (Rom. iii).* In qua autem parte anni congruentius observatio Quadragesimæ constitueretur, nisi confini atque contigua Dominicæ passionis? Quia in ea significatur hæc vita laboriosa, cui opus est continentia, ut ab ipsius mundi amicitia jejunetur. Aliter: jejunavit Dominus, cum tentaretur ante mortem cibo adhuc indigens. Manducavit autem et bibit cum glorificatur, post resurrectionem jam cibo non indigens. Hic enim osten-

debat in se nostrum laborem, illic autem in nobis suam consolationem, quadragenis diebus utrumque definiens, quia numerus ipse, hoc est, quadragenarius, hujus sæculi significare videtur excursus, observandus in his qui ex quatuor partibus mundi vocantur per gratiam ad eum, qui non venit legem solvere, sed adimplere. Decem namque præcepta legis sunt jam gratia Christi diffusa per mundum. Et quadripartitus est mundus, et decem quadruplicata quadraginta faciunt. Quoniam qui *redempti sunt a Domino (Isa. li)*, de regionibus congregavit eos, ab Oriente, et ab Occidente, ab Aquilone, et mari. Jejunans itaque quadraginta diebus ante mortem carnis, veluti clamabat: *Abstinete vos a desideriis hujus sæculi.* Manducans autem et bibens quadraginta diebus post resurrectionem carnis, veluti clamabat: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi (Matth. xxviii).* Jejunium quippe est in tribulatione certaminis. Quoniam qui in agone est, in omnibus abstinens est. Cibus autem in spe pacis, quæ perfecta non erit, nisi cum corpus nostrum cujus expectamus redemptionem, induerit immortalitatem, quod nondum adipiscendo gloriamur, sed sperando jam pascimur. Utrumque Apostolus simul nos agere ostendit, dicens: *Spe gaudentes, in tribulatione patientes (Rom. xii).* Tanquam illud esset in cibo, hoc in jejuniis. Simul enim cum viam Domini carpinus, et a vanitate præsentis sæculi jejunamus, et futuri promissione reficimur, hic non apponentes cor, illic ponentes sursum cor. Quod autem Dominus consummatis jejuniis diebus esuriit, cum de Mose vel Eliæ jejunantibus nihil tale sit scriptum, ideo factum est, ne ab eo tentando pavens hostis aufugeret, quem cum tot signis cælestibus præconatum, tum etiam visis excellentissimis in abstinendo videret æquatam. Esuriit enim humilis Deus homo, ne inimico innotescat, sublimis homo Deus. (MAURUS.) Mystice autem esuries illa qua Dominus esuriebat significat desiderium quod habuit erga salutem nostram. Quia ideo ipse jejunavit abstinens a terreno cibo, ut nos cibo cælesti reficeremur, ideo tentatus est, ut sua victoria nos vincere faceret, ideoque mortuus est, et resurrexit, ut nos mortui delictis in justitia vivamus pro ipsum. Quando ergo nos per ejus gratiam ad faciendam voluntatem ejus convertimur, refectionem illi præbemus. Sicut ipse a muliere Samaritana potum poscebat. Et discipulis suis cibum terrenum sibi offerentibus ait: *Meus cibus est ut faciam voluntatem ejus qui misit me, ut perficiam opus ejus (Joan. iv).* Et alibi: *Hoc est, inquit, opus Dei ut credatur in eum quem misit ille.*

¶ *Et accedens tentator dixit ei: Si Filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant.* Nisi ergo Dominus jejunasset tentandi occasio diabolo non fuisset. Accessit quidem tentandi permissio, qui longe erat voto malitiæ. Accessit instigatus fastu superbix, qui non observabat tenorem justitiæ. Exerxit se servus contra Dominum, captivus contra liberum, infirmus contra fortem, et dum innocentem studebat ligare, reus se

dolebat amittere. Non ergo indignum Redemptore nostro, quod tentari voluit, qui venerat occidi. Justum quippe erat ut sic tentationes nostras suis tentationibus vinceret, sicut mortem nostram venerat sua morte superare. *Si Filius, inquit, Dei es, dic ut lapides isti panes fiant.* Antiquus enim hostis Redemptorem humani generis debellatorem suum in mundum venisse cognovit. Quia seu per prophetas promissum seu per angelos annuntiatum, sive etiam per Joannem digito demonstratum agnoscere potuit. Unde et per obsessum hominem dixit: *Quid nobis et tibi, Fili Dei? Venisti ante tempus torquere nos* (Matth. viii). Cum tamen hunc passibilem cerneret, cum posse mortalia perpeti humanitus videret, omne quod de ejus divinitate suspicatus est ei fastu suæ superbiz in dubium venit. Nihil quippe se nisi superbum sciens, cum hunc esse humilem conspicit, Dominum esse dubitavit, unde et ad tentationum se argumenta convertit. Sed non sicut nos, qui puri homines sumus, irruente sæpe tentatione concutimur, ita Redemptoris nostri anima tentationis est necessitate turbata. Tribus namque modis tentatio agitur, suggestione, delectatione, consensu, et nos cum tentamur plerumque in delectationem, aut etiam in consensum labimur. Quia carnis peccato propagati, in nobismetipsis etiam gerimus unde certamina toleramus. Deus vero qui ad susceptionem carnis sine peccato venerat, nil contradictionis in semetipso tolerabat. Tentari ergo per suggestionem potuit, sed ejus mentem peccati delectatio non momordit. Atque ideo omnis diabolica illa tentatio foris, non intus fuit. Sic enim dignatus est hæc exterius cuncta suscipere, ut tamen ejus mens interius divinitati suæ inhærens, inconcussa permaneret. Qui etsi quando turbatus spiritui infremuisse dicitur, ipse divinitus disponebat quantum ipse humanitus turbaretur. Esurienti quippe Domino non de humo, nec de feno, sed de lapidibus panes facere diabolus suasit, quia mente durus duritiam sermone ostendit. *Dic, inquit, ut lapides isti panes fiant.* Non dixit *fac*, sed *dic*, quia scriptum noverat: *Dixit Deus fiat lux, et facta est lux* (Gen. 1). Et alibi: *Quia ipse dixit et facta sunt, ipse mandavit et creata sunt* (Psal. xxxii). Dicere enim Dei, facere est. Sed in hoc quoque Dei Filius admirandus non est, si ex lapidibus panes creet, cum hoc quotidie jactis in terram seminibus facit, *Rigans montes de superioribus suis, ut educat panem de terra, et vinum lætificet cor hominis* (Psal. ciii). Mystice autem ex lapidibus panes facit, cum diversas gentes, quæ lapidibus ob duritiam mentis comparantur, per Evangelium in corpus suum redigit. Quia secundum Apostolum: *Unus panis, unum corpus nos multi sumus in Christo Jesu* (I Cor. x).

Et respondens dixit, Scriptum est: Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei. Testimonium hoc de Deuteronomio sumptum est. Ubi Moyses commemoravit populo beneficia, dicens ad eos: *Dedit tibi Dominus cibum manna, quod ignorabas tu, et patres tui* (Deut. viii), ut ostenderet

A tibi quod non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod egreditur ex ore Dei. Ergo si quis non vescitur Dei verbo, iste non vivit. Quia sicut corpus humanum non vivit sine terreno cibo, ita et anima vivere non potest sine Dei verbo. Procedere autem verbum de ore Dei dicitur, cum consilium suum ac voluntatem conditor summus per sanctarum Scripturarum testimonia revelare nostræ fragilitati voluerit. Non quod incorporeus Deus lineamenta corporis in natura sua habeat, sed *invisibilia ejus per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque virtus ejus ac divinitas* (Rom. 1). Notandum autem quod Redemptor noster tentatus ideo per sententias Scripturarum diabolo respondit, quia propositum ei erat humilitate diabolium vincere non potentia. Nobisque exemplum dedit, ut quoties a pravis hominibus aliquid patimur, ad doctrinam potius excitemur, quam ad vindictam. Hostis enim noster adhuc in hac vita nos positos, quanto magis nos sibi rebellare conspicit, tanto amplius expugnare contendit. Eos namque pulsare negligit, quos quieto jure possidere se sentit. Contra eos vero eo vehementius incitatur quo ex corde nostro quasi ex jure propriæ habitationis expellitur. Hoc enim in se ipso Dominus sub quadam dispensatione figuravit, qui diabolium non nisi post baptisma se tentare permisit, ut signum nobis quoddam futuræ conversationis innumeret, quod membra ejus postquam ad Deum proficiscerentur, tunc acriores tentationum insidias tolerarent.

C *Tunc assumpsit eum diabolus in sanctam civitatem, et statuit eum supra pinnaculum templi.* (Hieron.) Assumptio ista quæ dicitur, non ex imbecillitate Domini venit, sed de inimici superbia, qui voluntatem Salvatoris necessitatem putavit: ex hoc autem loco intelligitur quid sit illud quod in alio loco: *Abierunt in sanctam civitatem, et multis apparuerunt* (Matth. xxvii). (MAURUS.) Sancta autem civitas Jerusalem dicebatur, in qua templum Dei erat et sancta sanctorum, et cultus unius Dei secundum legem Moysi. Pinnaculum autem summitas est tecti. Non enim habebat templum culmen in superioribus sicut nec tabernaculum, sed erat æquale. Quomodo omnibus in Palæstina et Ægypto domus ædificantibus facere moris est.

D *Et dixit ei: Si Filius Dei es, mitte te deorsum.* (Hilar.) In omnibus tentationibus suis hoc agit diabolus, ut intelligat si Filius Dei sit. Sed Dominus sic responsum temperat, ut eum relinquat ambiguum. *Mitte te deorsum* ait, quia vox diaboli, qua semper omnes cadere deorsum desiderat persuadere potest, præcipitare non potest; (MAURUS) simulque notandum quod Christus licet diabolium permisisset se super pinnaculum templi ponere, tamen renuit ad ejus imperium deorsum descendere. Nobis pro exemplo, ut quisquis imperaverit viam veritatis arctam et supernam nos ascendere, obtemperemus; si quis autem vult nos fictis suasionibus de altitudine veritatis et virtutum ad ima erroris et vitiorum præcipitare, non illum audiamus. Nam in istis duo-

hus apostolica nos instruit oratio : dicit enim Paulus ad Philippenses ita : *Quidam ergo propter invidiam et contentionem, quidam autem propter bonam voluntatem Christum prædicant (Philipp. 1).* Et paulo post : *Quid enim, inquit, dum omnimodo sive per occasionem, sive per veritatem Christus annuntietur, in hoc gaudeo, sed et gaudebo, scio enim quoniam hoc mihi proveniet ad salutem per vestram orationem ; rursus ad Galatas ait : Licet nos, aut angelus de caelo evangelizet vobis præterquam evangelizavimus vobis, anathema sit (Gal. 1).*

Scriptum est enim quia angelis suis mandavit de te, ut in manibus tollant te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. (Hieron.) Hoc in xc psalmo legimus, sed ibi non de Christo, sed viro sancto prophetia est. Male ergo interpretatur Scripturas diabolus. Certe si vere de Salvatore scriptum noverat, debuerat et illud dicere, quod in eodem psalmo contra se sequitur : *Super aspitem et basiliscum ambulabis, et conculcabis leonem et draconem.* De angelico auxilio quasi ad infirmum loquitur, de sui conculcatione, quasi tergiversator, tacet. *Ait illi Jesus rursus, Scriptum est : Non tentabis Dominum Deum tuum.* Falsas de Scripturis diaboli sagittas veris Scripturarum frangit clypeis. Et nota, quod necessaria testimonia de Deuteronomio tantum protulerit, ut secundæ legis sacramenta monstraret. *Non tentabis, inquit, Dominum Deum tuum, (Aug.)* suggeratur enim tanquam homini, ut signo aliquo exploraret ipse quantus esset, id est quam multum apud Deum posset. Quod vitiose fit cum fit ; pertinet namque ad sanam doctrinam, quando habet quod faciat homo, non tentare Dominum Deum suum. Neque enim et ipse Salvator non poterat tueri discipulos suos, quibus tamen ait : *Si vos persecuti fuerint in una civitate fugite in aliam (Matth. x) :* cuius rei prior exemplum præbuit. Nam cum potestatem haberet ponendi animam suam, nec eam poneret nisi cum vellet, in Ægyptum tamen infans portantibus parentibus fugit, et ad diem festum non evidenter, sed latenter ascendit, cum alias palam loqueretur, Judæis irascentibus, et de inimicissimo animo audientibus, nec tamen valentibus mittere in eum manus, *quia nondum venerat hora ejus (Joan. vii).* Qui ergo palam docendo et arguendo et tamen inimicorum rabiem valere in se aliquid non sinendo Dei demonstrat potestatem, idem tamen fugiendo et latendo hominis instruebat infirmitatem, ne Deum tentare audeat, quando habet quod faciat, ut quod cavere oportet evadat.

Iterum assumpsit eum diabolus in montem excelsum valde, et ostendit ei omnia regna mundi, et gloriam eorum. (Greg.) Cum autem Deus homo dicitur vel in excelsum montem, vel in sanctam civitatem assumptus a diabolo, mens refugit humana, aures hoc audire expavescent. Cui tamen non esse incredibilia ista cognoscimus si in illo et alia facta pensamus. Certe iniquorum omnium diabolus caput est, et hujus capitis membra sunt omnes iniqui. Quid ergo

mirum si se permisit ab illo in montem duci, qui se pertulit etiam a membris illius crucifigi? (MAURUS.) Mystice autem mons iste superbiam significat diaboli, per quam ipse deceptus est, et alios decipere gestit. Nam Dominus ad humilia, ad campestria descendit, ut diabolum humilitate superaret. Diabolus autem ducere eum ad montem festinat, ut per quem ipse corruerat etiam ceteri corruant. *Ostendit, inquit, ei omnia mundi regna, et gloriam eorum.* Igitur adversus Dominum tota jam sæculi potestate pugnatur, et creatori suo possessio hujus universitatis offertur, ut tenens ordinem fraudis antiquæ, quem neque cibo pellexerat, nec loco moverat, nunc vel ambitione corrumpat. Gloria enim regnorum mundi, sive favor humanæ laudis, quæ maxime regibus et potentibus hujus mundi favet, seu ambitio quælibet, quæ in auro, vel argento, vel in gemmis, vel in cæteris rebus pretiosis pollet, intelligi potest. Ostendit ergo in monte diabolus omnia regna mundi Domino, non quod ipse ejus visum amplificare poterit, aut aliquid ignotum ei demonstrare (quomodo enim fabrica rerum conspectum conditoris sui latere poterat), sed vanitatem pompæ mundanæ quam ipse diligebat, quasi speciosam ac desiderabilem verbis ostendens, in amorem Christo suggerens venire volebat. Potest hoc et aliter intelligi : sciens quippe diabolus ad hoc venisse Christum, ut regnum illius tolleret, et hi qui sub eo erant inciperent esse cum Christo, *ostendit ei omnia regna mundi, id est homines hujus sæculi, quomodo alii regantur a fornicatione, alii ab avaritia, alii populari rapiantur aura, hi formæ capiantur illecebra.* Neque vero arbitrandum est quod regna ei mundi ostendens, Persarum (verbi gratia) regnum Indorumque monstraverit, *sed ostendit ei omnia regna mundi, id est regnum suum, quomodo regnaret in mundo, ut cohortans eum facere quod volebat, inciperet Christum habere subjectum.* Quod enim in Luca scriptum est, ostensa sibi omnia regna orbis terræ *in momento temporis (Luc. iv), non tam conspectus celeritas indicatur, quam caducæ fragilitas potestatis exprimitur.* In momento enim cuncta illa prætereunt, et sæpe honor sæculi abiit, antequam venerit. Quid enim sæculi potest esse diuturnum, cum ipsa sæcula non sint diuturna?

Et dixit illi : Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me. (Hieron.) Arrogans et superbus etiam hoc de jactantia loquitur, non quod in toto mundo habeat potestatem, ut possit omnia regna dare diabolo, cum sciamus plerosque sanctos viros a Deo reges factos. *Si cadens, inquit, adoraveris me.* Ergo qui adoraturus est diabolum ante corruat. Sed si ipsum ordinem tentationis aspiciamus pensamus quanta magnitudine nos a tentatione liberamur. Antiquus hostis contra primum hominem parentem nostrum in tribus tentationibus se erexit. Quia hunc videlicet gula, et avaritia, et vana gloria tentavit, sed tentando superavit, quia sibi eum per consensum subdidit. Ex gula quippe tentavit cum cibum ligni vetiti ostendit, atque ad comedendum suasit, dicens : *Gustate. Fx*

vana autem gloria tentavit cum diceret : *Eritis sicut dii*. Et profecto ex avaritia tentavit cum diceret : *Scientes autem bonum et malum*. Avaritia enim non solum pecuniæ est, sed etiam sublimitatis. Recte enim avaritia dicitur cum super modum sublimitas ambitur. Sed quibus modis primum hominem stravit, eisdem modis a secundo homine tentato succubuit. Per gulam quippe tentat, qui dicit : *Dic ut lapides isti panes fiant*; per vanam gloriam tentat cum dicit : *Si Filius Dei es, mitte te deorsum*. Per sublimitatis avaritiam tentat, cum regna omnia mundi ostendit, dicens : *Hæc omnia tibi dabo si procidens adoraveris me*. Sed in hisdem modis vincitur quibus primum hominem se vicisse gloriatur, ut a nostris cordibus ipso auditu captus exeat, quo nos aditu intromissus tenebat.

Tunc dicit ei Jesus : Vade, Satana. (Hieron.) Non, ut plerique putant, eadem Satanas et apostolus Petrus sententia condemnatur; Petro enim dicitur : *Vade retro me, Satana*, id est, sequere me, quia contrarius es voluntati meæ. Illic vero audit : *Vade, Satana*, et non ei dicitur retro, ut subaudiatur : vade in ignem æternum, qui paratus est tibi et angelis tuis. (MAURUS.) Si autem secundum alia exemplaria quis *Vade retro, Satanas*, legere voluerit, potest in hoc ita sentire, quod retro ad transacta tempora respiciat, quibus sibi reum diabolus tenebat mundum. Quasi Dominus diabolo dicens : *Vade retro, Satanas*, significaverit principatus sui tempora, quem in retro actis sæculis tenebat, jam esse finienda, ac si diceret : Attende retro, quando decepisti primum hominem, et posteros ejus per varios idolorum cultus deludebas; sufficiat tibi usque hæc, nunc autem non solum me subvertere non valebis, imo a potestate, quam te habere plaudebas per me ejicies. Sicut ipse appropinquante hora suæ passionis dicebat : *Nunc iudicium est mundi, nunc princeps hujus mundi ejicietur foras; et ego si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me ipsum* (Joan. XII). Satanas ergo adversarius Latine, sive *transgressor*, interpretatur. Et recte inimicus veritatis atque transgressor justitiæ retrorsum vadit, quia cum ipse suum honorem non servavit,

A alieni invasor imperii repulsus æterna confusione dignus apparebit.

Scriptum est enim : Dominum Deum adorabis, et illi soli servies. (Hieron.) Dicens diabolus Salvatore, *Procidens adoraveris me*, e contrario audit quod ipse magis adorare eum debeat Dominum et Deum suum. Querit forte aliquis quomodo conveniat quod hic præcipitur, Domino soli serviendum, Apostoli verbo, qui dicit : *Sed per charitatem servite invicem* (Gal. v). Sed huic facile Græcæ linguæ ex qua Scriptura translata est origo satisfacit, in qua servitus duobus modis ac diversâ significatione solet applicari, dicitur enim *λατρεία*, dicitur et *δουλεία*; sed *δουλεία* intelligitur servitus communis, id est, sive Deo, sive homini, sive cuilibet rerum naturæ, exhibita, a quo etiam servus, id est *δούλος*, Græcè nomen accipit; *λατρεία* autem vocatur servitus illa quæ sola divinitatis cultui debita, neque ulli est participanda creaturæ; unde et idololatræ nuncupantur hi qui vota, preces et sacrificia, quæ uni Deo debuerant, idolis impendunt. Jubemur ergo per charitatem servire invicem, quod est Græcè *δουλεύειν*; jubemur uni servire, quod est Græcè *λατρεύειν*, unde dicitur *Et illi soli servies*, quod est Græcè *λατρεύσεις*, et iterum : *Nos enim sumus circumcisio spiritui Dei servientes* (Philipp. III), quod est Græcè *λατρεύοντες*.

Tunc reliquit eum diabolus, et ecce angeli accesserunt, et ministrabant ei. (Hieron.) Præcedit tentatio, ut sequatur victoria, angeli ministrant ut victoris dignitas comprobetur. Ex qua re quid aliud quam unius personæ utraque natura ostenditur? quia et homo est quem diabolus tentat, et idem ipse Deus est cui ab angelis ministratur. Cognoscamus igitur in eo naturam nostram, quia nisi hunc diabolus hominem cerneret, non tentaret. Veneremur in illo divinitatem suam, quia nisi Deus super omnia existeret, nullo modo angeli ministrarent ei. Verum quia principium sancti Evangelii de genealogia et infantia Salvatoris, de baptismo et tentatione ejus, hoc libro explicavimus, de initio prædicationis illius aliud exordium sumamus.

LIBER SECUNDUS.

SEQUITUR CAPUT IV.

De initio prædicationis Christi, et vocatione discipulorum.

[I.] Postquam ergo Matthæus evangelista de quadraginta dierum jejuniis, et de tentatione qua tentatus est a diabolo Salvator, et de angelorum ministerio narravit, continuo subjecit dicens :

Cum autem audisset Jesus quod Joannes traditus esset, secessit in Galilæam. [II.] Quod tamen non continuo factum Joannes apostolus et evangelista manifestat; cum dicit, antequam Joannes Baptista missus esset in carcerem, Jesum isse in Galilæam. Postquam enim commemoravit quod in Cana Galilææ fecit de aqua vinum, et descendit cum matre et discipulis, et ibi manserunt non multis diebus, dicit eum deinde ascendisse Hierosolymam propter pascha, posthæc venisse in Judæam terram et discipulos ejus, et illic demoratum cum eis, et baptizantem, ubi secutus ait : *Erat autem et Joannes baptizans in Ænon juxta Salim, quia aquæ multæ erant illic* (Joan. III). Matthæus autem, sicut superius demonstravimus, dicit : *Cum autem audisset quod Joannes traditus esset, secessit in Galilæam*. Similiter et Marcus. Postea autem, *cum traditus est*, inquit Joannes, *venit Jesus in Galilæam*. Lucas quidem nihil dicit de tradito Joanne, sed tantum et post baptismum et tenta-

D

uonem Christi dicit eum venisse in Galilæam, sicut illi duo. Nam ita contextit narrationem suam: *Et consummata*, inquit, *omni tentatione, diabolus secessit ab illo usque ad tempus, et regressus est Jesus in virtute in Galilæam, et fama exiit per universam regionem de illo*. Unde intelligitur hos tres evangelistas non Joanni evangelistæ contraria narresse, sed prætermisisse primum Domini adventum in Galilæam posteaquam baptizatus est, quando illic aquam convertit in vinum, tunc enim nondum erat traditus Joannes, eum vero adventum ejus in Galilæam connexisse narrationibus suis qui post Joannem traditum factus est; de quo ejus reditu in Galilæam etiam ipse Joannes evangelista sic loquitur: *Ut ergo cognovit Jesus quia audierunt Pharisæi quia Jesus plures discipulos facit et baptizat, quam Joannes, quanquam Jesus non baptizaret sed discipuli, reliquit Judæam et abiit iterum in Galilæam (Joan. iv)*. Tunc ergo intelligimus jam fuisse traditum Joannem, Judæos vero audisse quod plures discipulos faceret et baptizaret, quam fecerat et baptizaverat Joannes. Nec hoc silendum arbitror, quod ecclesiastica narrat historia, beatissimum Joannem apostolum usque ad ultimum pene suæ vitæ tempus absque ullius Scripturæ indicii Evangelium prædicasse. Sed cum trium, inquit, Evangeliorum etiam ad ipsum notitia pervenisset, probasse quidem tum fidem et veritatem dictorum, deesse tamen vidit aliqua, et ea maxime quæ primo prædicationis suæ tempore Dominus gesserat, rogatusque a fidelibus auditoribus suis, et credentibus in Christum, ut ea quæ præterierant priores ante traditionem Joannis Salvatoris gesta describeret, et ideo dicit in Evangelio: *Hæc fecit in initio signorum Jesus (Joan. ii)*. Et iterum in alio loco indicat dicens: *Nondum enim Joannes fuerat missus in carcerem (Joan. iii)*. Ex quibus constat quod ea quæ antequam Joannes traderetur ab Jesu fuerant gesta, describit, hoc est unius tantum anni, in quo et passus est, post carcerem Joannis, historiam texuisse.

Et relicta civitate Nazareth, venit et habitavit in Capharnaum maritima, in finibus Zabulon et Nephthalim. (Hieron.) Nazareth itaque unde Dominus noster et Salvator Nazaræus vocatus est, in Galilæa viculus contra regionem, in duodecimo ejus milliario ad Orientalem plagam juxta montem Thabor, Capharnaum vero juxta stagnum Genesareth usque hodie est oppidum in Galilæa gentium, situm in fluibus Zabulon et Nephthalim. Narrat quidam supra memoratus episcopus Arculphus, harum civitatum utranque modernis temporibus absque murorum ambitu esse, et Nazareth supra montem positam, Capharnaum vero angusto inter montem et stagnum coarctatam spatio, ab Aquilonari plaga montem, lacum vero ab Australi habentem, et quod ab Occasu in Ortum extensa dirigatur. Mystice autem quod Joanne tradito Jesus incipit prædicare, significat quod desinente lege, consequenter oritur Evangelium, aurora deficiente verus consurgit Sol, discipulo cessante Magister adest. Sed humilis magister est ille qui do-

ctrinam discipuli non despexit, non impedit, sed expectavit donec cursum suum discipulus consummaverit; exemplum nobis præbens, ne quis ab inferiore persona despiciat sermonem prædicationis audire, imo humilitatem apostolicam studeat imitari, quia dicit: *Si cui revelatum fuerit sedenti, prior taceat (I Cor. xv)*. *Et relicta*, inquit, *civitate Nazareth, venit et habitavit Capharnaum maritimam*. Nazareth, fons, aut virgultum ejus. Capharnaum villa pulcherrima, sive ager pinguedinis, sive villa consolationis interpretatur. Bene itaque Redemptor noster, relicta Nazareth Capharnaum transgreditur, quia de flore figurarum, quæ sub lege imperfectæ mauebant, ad fructum spiritualis doctrinæ, qui in Evangelio est, transire nos docet. In sancta quippe Ecclesia, quæ est villa pulcherrima in decore virtutum, et ager pinguedinis in abundantia charitatis, atque opulencia bonorum operum, sive ager consolationis, in solatio Scripturarum et spe firma futurorum habitans, Salvator per doctores prædicat quotidie Evangelium, quia in ipsa fructificant omnia gemina virtutum; unde in laudem ejus sponsus in Cantico canticorum dicit: *Hortus conclusus, soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus. Emissiones tuæ paradisus malorum puniceorum, cum pomorum fructibus. Cypri cum nardo, nardus, et crocus, fistula, et cinnamomum, cum universis lignis Libani, myrrha, et aloë cum omnibus primis unguentis. Fons hortorum, puteus aquarum viventium, quæ fluunt impetu de Libano (Cant. iv)*. Hæc bene maritima dicitur, quia juxta mare istius mundi posita, quotidie persecutionum fluctibus tunditur. Attamen homines undis voluptatum mersos retibus Evangelii non cessat liberare. Quæ et in finibus Zabulon et Nephthalim sita est, quia in medio gentium ad dilatandum fortiter verbum Dei consistit, ut credentibus sit refugium, et periclitantibus demonstret fidei portum. Zabulon ergo *habitaculum fortitudinis* interpretatur, et Nephthalim *dilatatio*.

Ut adimpleretur quod dictum est per Isaiam prophetam: Terra Zabulon, et terra Nephthalim, via maris trans Jordanem Galilææ gentium, populus qui sedebat in tenebris lucem vidit magnam, habitantibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis (Isa. ix). Secundum ergo evangelistæ Matthæi sensum, hoc testimonium propheta Isaias de adventu Christi et illuminatione Evangelii præcinit licet alii illud ad reversionem de captivitate sub Zorobabel factam interpretentur. Nam verus medicus ad initia recurrit dolorum, quia ubi prima captivitas Hebræorum ab Assyriis fuit, et divina lex in oblivionem venit, ibi Dominus primo ignem prædicationis accendit (*IV Reg. xvii*). (Narrat quidem Regum historia quod Salmanasar rex Assyriorum debellaret Samariam, et Osee regem illius vinctum misisset in carcerem, translatusque sit Israel de terra sua in Assyrios, immisissetque rex Assyriorum alienigenas ut custodirent terram Israel, ne redigeretur in solitudinem, qui per sacerdotem ex gente Israelitarum instructi, Dominum Israel coere didicerunt, verumtamen deos patrios quos habuerunt

in terra sua non reliquerunt.) (*Hieron.*) Quod autem dicit: *Via maris trans Jordanem Galilææ gentium*, ad differentiam positum est alterius Galilææ, quæ est in tribu Zabulon. Duæ siquidem Galilææ sunt e quibus una Galilæa gentium vocatur, vicina finibus Tyrionum, ubi et Salomon donavit viginti civitates regi Hiram Tyrio in sorte tribus Nephtholim. (*Maurus.*) Altera Galilæa dicitur circa Tyberiadem et stagnum Genesareth, in tribu Zabulon. *Populus qui sedebat in tenebris vidit lucem magnam*, et reliqua. Sancta ergo Ecclesia, quæ juxta mare præsentis sæculi posita est, ipsa trans Jordanem, id est per baptismum, de pristinis erroribus ablata spiritualis Galilæa, id est transmigratio facta est; et quæ prius sub gentili ritu in umbra mortis, id est in carnis luxu et delectatione peccati conversata est, Christo veniente lucem recepit Evangelii.

Exinde cepit Jesus prædicare, et dicere: Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cœlorum. (*Hieron.*) Cum autem Salvator eadem prædicat quæ Joannes Baptista ante dixerat, ostendit se ejusdem Dei Filium, cujus ille propheta fuit. Bene ergo pœnitentibus per Salvatorem dicitur appropinquare regnum cœlorum, quia per ipsum de imis ad alta sublevamur. Appropinquavit enim vere tunc pœnitentibus regnum cœlorum, cum Salvator noster in suo adventu omnibus quicumque per pœnitentiam pristinis erroribus renuntiantes, ad ejus fidem et baptismum conflugerunt, vitam promisit æternam. *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri* (*Joan. 1*). Appropinquat etiam, et nunc, quia ipse discipulis suis post resurrectionem suam jus sit prædicare in nomine ejus pœnitentiam, et remissionem peccatorum in omnes gentes. Et ecce, ait, *ego vobiscum sum in omnibus diebus usque ad consummationem sæculi* (*Matth. xxviii*).

[III.] *Ambulans autem juxta mare Galilææ vidit duos fratres Simonem qui vocatur Petrus, et Andream fratrem ejus, mittentes rete in mare, erant enim piscatores.* Mare Galilææ idem est quod stagnum Genesareth, sed ideò mare Galilææ dicitur, quia juxta Galilæam tendit. Diversis enim nominibus hoc ipsum mare, propter adjacentiam locorum appellatur; nam mare Galilææ, lacus Genesareth, stagnum Genesareth, mare Tyberiadis, et lacus Salinarum dicitur. *Ambulans ergo Dominus juxta mare Galilææ, vidit duos fratres*, id est, *Simonem qui vocatur Petrus, et Andream fratrem ejus*. Quia incarnatus unigenitus Dei Filius, cum nostræ mortalitatis conditionem suscepit in mari istius mundi piscatores spiritales vidit divinitus. Quia quos ante constitutionem mundi ad opus prædicationis aptos prævidit, hos in tempore incarnationis suæ vocando, aliis quid essent ostendit. Duos namque fratres vidit, quia unitatem fraternæ dilectionis probavit, ostendensque quia quicumque fraternum amorem non observant, a spiritualium doctorum ordine se sequestrant; Simonem qui vocatur Petrus, et Andream fratrem ejus; Simon enim interpretatur *obediens*, Petrus *agnoscens*,

et hoc bene ad doctorum personam convenit. Quia hi solummodo ad opus magisterii habiles sunt, qui sapientiæ lumine illustrantur, et bene operantes mandatis Dei obediunt, aliisque quod ipsi sciendo et operando custodiunt, sciendum et faciendum fortiter et viriliter suggerunt. *Mittentes ergo rete in mare* ad discipulatum suum Dominus convocat. Quia sæpe eos quos terrenis lucris inhiare considerat, ad cœlestis regni desiderium a cupiditate temporalium revocat et non solum ipsos inde retrahit, sed etiam per ipsos retibus Evangelii alios de profundo iniquitatis eripit.

Et ait illis: Venite post me, et faciam vos fieri pisces hominum. (*Aug.*) Hic ergo quæstio non parva oboritur quomodo Joannes dicat non in Galilæa, sed juxta Jordanem, ad testimonium Joannis Baptistæ primo Andream secutum esse Dominum, cum alio cujus nomen tacet; deinde Petrum ab illo nomen accepisse, tertio Philippum vocatum esse, ut eum sequeretur, ceteri autem tres evangelistæ de piscatione vocatos dicunt; quod tamen ita intelligendum est, non sic eos Dominum vidisse juxta Jordanem, ut etiam inseparabiliter cohererent, sed tantum cognovisse eumque miratos ad propria remeasse.

At illi: continuo relictis retibus secuti sunt eum. (*Greg.*) Fortasse hinc aliquis tacitis secum cogitationibus dicit: Ad vocem Dominicam uterque iste piscator, quid aut quantum dimisit, qui pene nihil habuit? Sed in hac re affectum potius pensare, quam censum oportet. Multum reliquit qui sibi nihil retinuit; multum reliquit qui quamlibet parvum totum deseruit. Certe nos et habita cum amore possidemus, et ea quæ minime habemus ex desiderio quærimus. Multum ergo Petrus et Andreas dimisit, quando uterque etiam desiderium habendi dereliquit; multum dimisit qui cum re possessa etiam concupiscentias refrenavit. A sequentibus ergo tanta dimissa sunt, quanta a non sequentibus concupisci potuerunt.

Et procedens inde vidit alios duos fratres Jacobum Zebedæi, et Joannem fratrem ejus, in navi cum Zebedæo patre eorum, reficientes retia sua, et vocavit eos. (*Aug.*) Quæri autem potest quomodo binos vocaverit de naviculis piscatores, primo Petrum et Andream, deinde progressus paululum alios duos filios Zebedæi, sicut narrant Matthæus et Marcus, cum Lucas dicat ambas eorum naviculas impletas magna illa captura piscium, sociosque Petri commemoret Jacobum et Joannem filios Zebedæi vocatos ad adjuvandum, cum retia plena extrahere non possent, simulque miratos tantam multitudinem piscium, quæ capta erat, et eum Petro tantum dixisse: *Noli timere, ex hoc jam homines eris capiens*, simul eos tamen subductis ad terram navibus secutos fuisse. Unde intelligendum est hoc primo esse factum, quod Lucas insinuat, nec tunc eos a Domino fuisse vocatos, sed tantum Petro fuisse prædictum quod homines esset capturus: quod non ita dictum est, quasi juxta

pisces nunquam esset capturus; nam et post resurrectionem Domini legimus eos piscatos. Dictam ergo est quod deinceps capturus esset homines, non dictum est quod jam non esset capturus pisces. Unde datur locus intelligere eos ad capturam piscium ex more remeasse, ut postea fieret quod Matthæus et Marcus narrant, quando eos binos vocavit, et ipse jussit ut eum sequerentur; primo duobus Petro et Andrea, deinde aliis Zebedæi duobus filiis. Tunc enim non subductis ad terram navibus tanquam cura redeundi, sed ita cum secuti sunt, tanquam vocantem ac jubentem ut sequerentur. Isti primi vocati sunt, ut Dominum sequerentur. Piscatores et illitterati mittuntur ad prædicandum, ne fides credentium non in virtute Dei, sed eloquentia atque doctrina hominum putaretur.

Illi autem statim relictis retibus, et patre, secuti sunt eum. (MAURUS.) Rerum hæc perfecta dimissio perfectam significat conversionem, ac per hoc perfectum eorum disciplatum probat. Nam ipsa Veritas ait: *Qui non renuntiaverit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus* (Luc. XIV); et item: *Qui amat, inquit, patrem suum, aut matrem suam plusquam me, non est me dignus* (Matth. X). Allegorice autem isti quatuor discipuli ex corporali ad spiritalem piscationem a Domino vocati, significant duos populos ex sollicitudine et amore hujus sæculi ad studium spiritale, ad servitium sanctum per gratiam Dei vocatos. Nam Petrus et Jacobus significant Judæos fideles agnoscetes Dominum, supplantantes vitia. Andreas vero et Joannes significant gentes viriliter credentes Christum, et gratia Dei salvatas. Duæ namque naves duas Ecclesias figurant, eam videlicet quæ ex circumcisione, et eam quæ ex præputio vocata est. Item retia prædicationem Evangelii, mare quoque mundum, pisces homines carnali sapientiæ deditos, et voluptatibus vitæ hujus submersos, portus finem præsentis vitæ significant. Isti enim spiritales piscatores, qui prius terreno officio et carnalibus curis tantum intenti erant, modo conversatione sæculari cum amore labentium rerum derelicta, quod bene Zebedæus significat, interpretatur enim *fluens iste*, et cœlestis vitæ desiderio accensi, quotidie sagena Domini pisces electos capiunt, atque de profundo peccatorum gurgite, et errorum latebris quos retrahunt ad lucem fidei et scientiæ spiritualis perducunt, sicque in matris Ecclesiæ sinum collocare satagunt. Moraliter autem hæc quatuor nomina in se unusquisque fidelis habere potest, si his digne conversatur, ut Simon sit obediendo, Petrus peccatum suum agnoscendo, Andreas viriliter labores patiendo, Jacobus vitia supplantando, et Joannes gratiam Domini merendo, nominetur. Et maxime tunc ea veraciter possidet, si in quatuor virtutibus illa ostendere studuerit. Tunc sine dubio unusquisque obediens est, cum per prudentiam agnoscit peccata, et periculum sibi imminere prævidet propter illa, ut per mandatorum Dei obedientiam omnium delictorum deleat uoxam, et pœnarum evadat injuriam. Tunc

quoque virilis, cum per temperantiam sustinet tentationes, et contra impetum libidinum non enerviter persistit. Tunc ergo supplantator non fecte vocatur, cum per fortitudinem vincit vitia, et scoto fidei ignea tela nequissimi certat extinguere, et tunc convenienter gratia Dei nominari potest, cum per justitiam creatoris sui impleverit mandata, et tamen hæc implens nihil sibi tribuerit, dicens cum Apostolo: *Non autem laboravi, sed gratia Dei mecum.*

Et circuibat Jesus totam Galilæam docens in Synagogis eorum, et prædicans Evangelium regni, et sanans omnem languorem, et infirmitatem in populo. [IV.] Suo igitur exemplo Salvator doctores suos instituit quam solliciti, et quam studiosi, et quam benigni esse deberent, qui aliis verbum vitæ ministrarent. Circuibat quoque Jesus totam Galilæam ut impigrum doceret esse doctorem et sine personarum acceptione verbum Dei omnibus prædicantem. Quia juxta Petri vocem *non est personarum acceptor Deus, sed in omni gente, qui timet Dominum, et operatur justitiam, acceptus est illi.* Docuit autem in Synagogis eorum prædicans Evangelium regni, ut ostenderet non in vacuum debere aliquando discurrere doctorem, sed Evangelium Dei semper prædicantem et maxime ibi ubi plures invenerit auditores, et neque misceat unquam erroris aliquid aut otiosarum fabularum veraci doctrinæ, sed semper ea proferat, quæ ad utilitatem proficiant audientium et ad regnum pertineant sempiternum. Sanavit omnem languorem et omnem infirmitatem in populo, languorum videlicet corporum et infirmitatem animarum, nobis utique præbens exemplum ut in quocunque possimus sive in corporalibus seu etiam in spiritualibus, semper proximis nostris prompti simus ad præstandum beneficium.

Et abiit opinio ejus in totam Syriam. Syria itaque generaliter dicitur omnis regio a flumine Euphrate usque ad mare magnum, a Cappadocia et ab Armenia usque ad Ægyptum, habens maximas provincias in se, hoc est Commagenam, Phœniciam, et Palæstinam, in qua gens Judæorum habitat.

Et obtulerunt ei omnes male habentes variis languoribus et tormentis comprehensos, et qui demonia habebant, et lunaticos, et paralyticos, et curavit eos. (Hieron.) Lunaticos dicit quorum dolor in accensione lunæ crescebat, non quod vere per lunæ mutationem hanc attraxerint insaniam, sed quia putabantur lunatici ob dæmonum fallaciam, qui servantes lunaria tempora, creaturam infamare cupiebant ut in creatorem redundaret blasphemia. (MAURUS.) Paralytici sunt illi qui vigore corporis destituti ac desolati sunt, παράλυσις enim Græce dissolutio dicitur. Mystice Galilæa quæ sublimis rota interpretatur, et Syria quæ sublimitatem sonat, hunc mundum significant, qui licet per superbiam in sublime se erigat, tamen ad defectum vergit et ad ima semper rotatur. Cum hic mortalitatem nostræ naturæ Filius Dei in se sumere voluit, et Evangelium prædicans vel per semetipsum,

vel per apostolos suos, virtutes multas fecit, et varias agritudines sive corporum sive etiam animarum, curavit, fama ejus per totum orbem terrarum dispersa est, quæ dum celi enarrant gloriam Dei, et opera manuum ejus annuntiat firmamentum, in omnem terram exivit somis eorum et in fines orbis terræ verba eorum. Tunc quippe curati sunt, qui cæmonia habebant, cum gentiles ad fidem conversi iola relinquebant, tunc et lunatici et paralytici sanati sunt, cum eos qui prius per varios instabiles et mutabiles fuerant errores nutantes, et a bono opere torpebant, illos sua gratia ipse confortabat, et in via justitiæ sine reprehensione incedere fecerat : unde et subditur :

Et secutæ sunt eum turbæ multæ de Galilæa, et Decapoli, et Hierosolymis, et de Judæa, et de trans Jordanem. (Aug.) Quadripartitam turbam quæ Dominum sequebatur in Evangelio noverimus : una pars eorum qui fide et dilectione cœlesti adhærebant magisterio, sicut apostoli, et cæteri fideles, qui discipuli vocabantur, quibus ille interius exteriusque subvenit. Secunda erat invalidorum et infirmorum qui ob curationes Dominum sequebantur. Tertia vero pars erat quos sola fama et opinio ad Dominum venire compellebat, experiri cupientes quid opus Domini esset ut videntes et audientes scirent utrum credere debuissent. Quarta illorum erat qui invidia ducti opus Domini dehonestare volebant, et ut eum in sermone comprehenderent, et ita apud principes accusarent, ut eum morti traderent, sicut et fecerunt quando ille permisit, non quando illi vulerunt. Decapolis est, ut ipso nomine probatur, regio decem urbium trans Jordanem ad Orientem circa Hippum, et Pellam, et Gadaram contra Galilæam. Bene autem dicitur quod *secutæ sunt eum turbæ multæ*, quia postquam cognitio nominis ejus usque ad fines terræ pervenit, ex omni natione, quæ sub cœlo est, undique ad fidem ejus convenerunt, et vestigia mandatorum ejus maxima turba fidelium subsecuta est.

CAPUT V.

De sermone Domini in monte, et perfectione evangelica.

[1.] *Videns autem turbas, ascendit in montem, et cum sedisset, accesserunt ad eum discipuli ejus, et aperiens os suum docebat eos dicens.* (Aug.) Hic potest videri Dominum multas turbas vitare voluisse, et ob hoc ascendisse in montem, tanquam recedendo a turbis, ut solis suis discipulis loqueretur, cui rei videtur attestari etiam Lucas, ita narrans : *Factum est autem in illis diebus exiit in montem orare, et erat pernoctans in oratione Dei ; et cum dies factus esset vocavit discipulos suos, et elegit duodecim ex ipsis quos et apostolos nominavit.* Sed movet cur idem Lucas post descensum ejus de monte dixerit, eum hunc eundem sermonem stando in loco campestri turbis prædicasse, quem Matthæus dixit illum in monte sedentem discipulos docuisse. Nam potest hic intelligi cum in montem duodecim discipulos elegit ex pluribus, quos apostolos nominavit, quod Matthæus præ-

A termisit, tunc illum habuisse sermonem quem Matthæus interposuit, et Lucas tacuit, hoc est in monte, ac dein le cum descenderet in loco campestri, habuisse alterum similem, de quo Matthæus tacet, et Lucas non tacet, et utrumque sermonem eodem modo esse conclusum. Quanquam etiam illud possit occurrere in aliqua excelsiore parte montis primo cum solis discipulis Dominum fuisse, quando ex eis illos duodecim elegit, deinde cum eis descendisse, non de monte, sed de ipsa montis celsitudine in campestrum locum, id est, in aliquam æqualitatem, quæ in latere montis erat, et multas turbas capere poterat, atque ibi stetisse, donec ad eum turbæ congregarentur, ac postea cum sedisset accessisse propinquius discipulos ejus, atque ita illis cæterisque præsentibus unum habuisse sermonem, quem Matthæus Lucasque narrarunt diverso narrandi modo, sed eadem veritate rerum et sententiarum. Mystice autem mons bene intelligitur significare majora præcepta justitiæ, quia minora erant, quæ Judæis data sunt, unus tamen Deus per sanctos prophetas et famulos suos secundum ordinatissimam distributionem temporum dedit minora præcepta populo quem timore adhuc alligari oportebat, et per Filium suum majora populo quem charitate jam liberari convenerat. Cum autem minora minoribus, majora majoribus dantur, ab eodantur qui solus novit congruentem suis temporibus generi humano exhibere medicinam. Nec mirum est quod dantur majora præcepta propter regnum cœlorum, et minora data sunt propter regnum terrenum ab eodem uno Deo, qui fecit cœlum et terram.

De hac ergo justitia quæ major est per prophetam dicitur : *Justitia tua sicut montes Dei* (Psal. xxxv). Et hoc bene significat, quod ab uno magistro solo docendis tantis rebus idoneo docetur in monte. Sedens autem docet, quod pertinet ad dignitatem magisterii.

Et accesserunt ad eum discipuli ejus, (MAURUS) ut audiendis verbis illius hi essent etiam corpore viciniore, qui præceptis implendis etiam animo appropinquabant. Mystice autem sessio Domini incarnatio ejus est, quia nisi Dominus incarnatus esset, humanum genus accedere ad eum non potuisset. Accesserunt autem discipuli non tantum loco, sed etiam fide et devotione, ut susciperent pacem populo suo. Nisi enim illi accessissent, sanitas ad nos non veniret. *Et aperiens os suum docebat eos, dicens.* Ita circumlocutio qua scribitur *Et aperiens os suum*, fortassis ipsa mora commendat aliquanto longiorem futurum esse sermonem. Non ergo vacat quod nunc eum dictum est aperuisse os suum, qui in lege veteri aperire solebat ora prophetarum. Per os quoque verius designatur homo. Quod autem dicit, docebat eos, per auctoritatem doctrinæ divinam ostendit naturam, quæ humanam in se suscipere dignata est formam, per quam doceret.

Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum regnum est cœlorum. (Hieron.) Ne quis autem putaret paupertatem

tem, quæ nonnunquam necessitatem patitur, a Domino prædicari, adjunxit *spiritu*, ut humilitatem intelligeres, non penuriam. *Beati pauperes spiritu*, qui propter Spiritum sanctum voluntate sunt pauperes. Unde et super hujusmodi pauperibus et Salvator per Isaiam loquitur. *Dominus vixit me, propter quod evangelizare pauperibus misit me* (Isa. LXI). (Aug.) Nam et alibi legimus scriptum de apertione rerum temporalium: *Omnia vanitas et præsumptio spiritus* (Eccl. vi). Præsumptio autem spiritus audaciam et superbiam significat. Vulgo etiam magnos spiritus superbi habere dicuntur. Et recte, quandoquidem spiritus etiam ventus vocatur. Unde scriptum est: *Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum* (Psal. CXLVIII), quis vero nesciat superbos inflatos dici, tanquam vento distentos; unde est etiam illud Apostoli: *Scientia inflat, charitas vero ædificat* (I Cor. VIII). Quapropter recte intelliguntur hic pauperes humiles, et timentes Dominum, id est, non habentes inflantem spiritum.

Nec aliunde omnino incipere oportuit beatitudinem, siquidem perventura est ad summam sapientiam: *Initium autem sapientiæ timor Domini* (Eccl. I; Psal. CX). Quoniam e contrario *initium omnis peccati superbia* scribitur (Eccl. X). Superbi appetant et diligant regna terrarum, *Beati autem pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum*.

Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram. (Hieron.) Non terram Judææ, nec terram istius mundi, nec terram maledictam spinas et tribulos afferentem, quam crudelissimus quisque et bellator magis possidet, sed terram quam Psalmista desiderat, dicens: *Credo videre bona Domini in terra viventium* (Psal. CXIV). Hujusmodi possessor, et post victoriam triumphator etiam in quadragesimo quarto psalmo describitur: *Et intende, inquit, prospere procede, et regna propter veritatem, et mansuetudinem, et justitiam* (Psal. XLIV). Nemo enim terram istam per mansuetudinem, sed per superbiam possidet. (Aug.) Significat enim terra illa quamdam soliditatem et stabilitatem hæreditatis perpetuæ, ubi anima per bonum affectum tanquam loco suo quiescit, sicut corpus in terra, et inde cibo suo alitur, sicut corpus ex terra. Ipsa est requies et vita sanctorum. Mites autem sunt qui cedunt improbitatibus, et non resistunt in malo, sed *vincunt in bono malo* (Rom. XI); rixentur ergo immites, et dimicent pro terrenis et temporalibus rebus, *Beati autem mites, quoniam ipsi hæreditate possidebunt terram*, de qua evelli non possunt.

Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. (Hieron.) Luctus hic non mortuorum ponitur communi lege nature, sed peccatis et vitiis mortuorum. Sic flevit et Samuel Saulem, quia pœnituerat Dominum, quod unxisset eum regem super Israel (I Reg. XV). Sic et Paulus apostolus flere et lugere se dicit eos qui post fornicationem et immunditiam non egerunt pœnitentiam. Luctus est tristitia de amissione charorum, conversi autem ad Dominum ea quæ in hoc mundo

chara amplectebantur amittunt. Non enim gaudent his rebus, quibus ante gaudebant, et donec fiat illis amor æternorum nonnulla incœstia sauciantur; consolabuntur ergo Spiritu sancto, qui maxime propterea *παράκλητος* nominatur, id est consolator, ut temporalem amittentes, æterna lætitia fruantur.

(MAURUS.) Notandum autem quod quatuor modis fit planctus sanctorum, cum priora peccata deplorant, cum in infernum cadentes plangunt, cum in peccatis viventes, cum pro desiderio regni cœlestis admodum tristes sunt, et quatuor species lacrymarum natura continet. Sunt quidem lacrymæ hœmidæ, ut abluant sordes peccatorum, et restituant perditum baptismum; sunt salæ et amaræ, ut restringant carnis fluxum, et temperent dulcedinem voluptatum; sunt calidæ, ut prævaleant contra infidelitatis frigus. Sunt puræ, ut a pristinis erroribus mundatos, in pura constituent conversatione. Hæ ergo pro amissis charis sæpius fiunt, ut nos admoneant quatenus amissa bona opera reparemus, et ad desertam a nobis propter prævaricationem paradisi patriam per mandatorum Dei custodiam redeamus. Semper enim luctus inter duas lætias consistit, id est, inter mundi præcedentem, et cœlestis regni appropinquantem, et beatus cui temporalis tristitia æternam parturiet lætiam.

Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur. (Hieron.) Non nobis sufficit velle justitiam, nisi justitiæ patiamur famem, ut sub hoc exemplo nunquam nos satis justos, sed semper sitire justitiæ opera intelligamus. Amatores ergo veri et incuncti boni illo cibo saturabuntur, de quo ipse Dominus dicit: *Meus cibus est ut faciam voluntatem Patris mei* (Joan. IV), quod est justitia, et illa aqua de qua quisquis biberit, ut idem dicit, *fiat in eo fons aquæ salientis in vitam æternam* (Ibid.).

Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. (Hieron.) Misericordia ergo non solum in elemosynis intelligitur, sed in omni peccato fratris, si alterius ut onera nostra portemus, si incium doceamus, si errantem corrigamus. Misericordia enim non solum in donis corporalibus, sed etiam in animabus sanandis, exercenda est. Quibus hoc a misericorde iudice rependitur, quod ipsi de miseria liberentur.

Beati mundo corde, quoniam ipsi Dominum videbunt. Mundi corde sunt, quos non arguit illa conscientia peccati; nam mundus mundo corde conspicitur, templum Dei non potest esse pollutum. (Aug.) Quam ergo stulti sunt, qui Deum istis exterioribus oculis quærunt, cum corde videatur. Sicut alibi scriptum est: *Et in simplicitate cordis quærite illum* (Sap. I). Hoc est enim mundum cor, quod est simplex cor, et quemadmodum lumen hoc videri non potest, nisi oculis mundis, ita nec Deus videtur nisi mundum sit illud quo videri potest. (MAURUS.) Dominum enim mundi corde vident hic in ænigmate per gratiam, in futuro autem facie ad faciem, quia tunc cognoscent, sicut et cogniti erunt (I Cor. XIII).

Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur. (Hieron.)

Pacifici ergo illi rite vocantur, qui primum in corde suo, deinde inter fratres dissidentes pacem faciunt. (Aug.) Quid enim prodest per te alios pacari, cum in tuo animo sint bella vitiorum; in pace autem perfectio est, ubi nihil repugnat, et ideo filii Dei pacifici, quoniam nihil resistit Deo, et utique filii similitudinem patris habere debent. Pacifici autem in semet ipsis sunt, qui omnes animi sui motus componentes, et subjicientes rationi, id est menti et spiritui, carnalesque concupiscentias habentes edomitas, sunt regnum Dei, in quo ita sunt ordinata omnia, ut id quod est in homine præcipuum et excellens, hoc imperet, cæteris non reluctantibus quæ sunt nobis bestiisque communia, atque id ipsum quod excellit in homine, id est mens et ratio, subjiciatur potiori, quod est ipsa Veritas, unigenitus Filius Dei.

Neque imperare inferioribus potest nisi superiori se ipse subjiciat. Et hæc est pax quæ datur hominibus in terra bonæ voluntatis. Hæc vita consummatæ perfectique sapientis. De hujus magno regno pacatissimo et ordinatissimo missus est foras princeps hujus sæculi, qui perversis inordinatisque dominatur. Hac pace intrinsecus constituta atque firmata, quascunque persecutiones ille, qui foras missus est forinsecus concitaverit, auget gloriam, quæ secundum Deum est, non aliquid in illo ædificio labefactans, sed deficientibus machinis suis, innotescere faciens quanta firmitas intus exstructa sit. Ideo sequitur:

Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorum. (Hieron.) Signanter addidit *propter justitiam*. Multi enim propter sua peccata patiuntur persecutionem, et non sunt justii. Simulque considera quod octava veræ circumcisionis beatitudo, martyrio terminatur. (Aug.) Igitur iste sententiarum numerus diligenter considerandus est. Incipit enim beatitudo ab humilitate, ut est, *beati pauperes spiritu*, et septimo gradu continet ipsam sapientiam, id est, contemplationem veritatis, pacificans totum hominem et suscipiens similitudinem Dei, quæ ita concluditur: *Beati pacifici, quoniam ipsi filii Dei vocabuntur*. Octava tanquam ad caput redit, quia consummatum, perfectumque ostendit, et probat. Itaque in prima et octava nominatum est regnum cælorum: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum, et beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorum*. Cum jam dicitur: *Quis nos separabit a charitate Christi, tribulatio? an angustia? an persecutio? an fames? an nuditas? an periculum? an gladius?* Septem sunt ergo quæ perficiunt, nam octava clarificat, et quod perfectum est demonstrat, ut per hos gradus perficiantur cætera, tanquam a capite rursus exordians. Videtur ergo mihi etiam septiformis operatio Spiritus sancti, de qua Isaias loquitur (Isa. xii), his gradibus sententiisque congruere. Sed interest ordinis; nam ibi enumeratio ab excellentioribus cœpit, hic vero ab inferioribus. Ibi namque incipit a sapientia Dei, et desinit ad ti-

morem Dei. Sed *initium sapientiæ timor Domini est*. Quapropter si gradatim tanquam ascendentes numeremus, primus gradus ibi est timor Domini, secundus pietas, tertius scientia, quartus fortitudo, quintus consilium, sextus intellectus, septimus sapientia. Timor Domini congruit humilibus, de quibus hic dicitur: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum*, id est, non inflati, non superbi. De quibus Apostolus dicit: *Noli altum sapere, sed time*, id est, noli extolli. Pietas congruit mitibus, qui enim pie quærit, honorat sanctam Scripturam, et non reprehendit quod nondum intelligit, et propterea non resistit, quod est mitem esse; unde hic dicitur: *Beati mites, quoniam ipsi hæreditate possidebunt terram*. Scientia congruit ludentibus, qui jam cognoverunt in Scripturis quibus malis vincti teneantur, quæ tanquam bona et utilia ignorantes appetierunt. De quibus hic dicitur: *Beati qui lugent*. Fortitudo congruit esurientibus, et sitiensibus, laborant enim desiderantes gaudium de veris bonis et amorem a terrenis et corporalibus avertere cupientes. De quibus hic dicitur: *Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam*. Consilium congruit misericordibus, hoc enim unum remedium est de tantis malis evadendi, ut dimitamus sicut nobis dimitti volumus, et adjuvemus in quo possumus alios, sicut et nos in quo non possumus cupimus adjuvari. De quibus hic dicitur: *Beati misericordes, et reliq.* Intellectus cordis congruit mundis corde, tanquam purgato oculo, quo cerni possit quod corporeus oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit. De quibus hic dicitur: *Beati mundi corde, et reliq.* Sapientia congruit pacificis, in quibus ordinata sunt omnia, nullusque motus adversus rationem rebellis est, sed cuncta obtemperant spiritui hominis, cum ipse obtemperat Deo. De quibus dicitur hic: *Beati pacifici*. Unum autem præmium, quod est regnum cælorum, pro his gradibus varie nominatum est.

In primo, sicut oportebat, posuit regnum cælorum, quod est perfecta sapientia animæ rationalis. Sic itaque dictum est: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum*. Tanquam diceretur: *Initium sapientiæ timor Domini* (Eccli. i). Mitibus hæreditas data est, tanquam testamentum patris cum pietate quærentibus: *Beati mites, quoniam ipsi hæreditate possidebunt terram*. Lugentibus consolatio, tanquam scientibus quid amiserint, et quibus mœsti [Al., mersi] sint: *Beati qui lugent nunc, quoniam ipsi consolabuntur*. Esurientibus et sitiensibus saturitas, tanquam refectio laborantibus fortiterque certantibus ad salutem: *Beati qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur*. Misericordibus misericordia, tanquam vero et optimo consilio utentibus, ut hoc eis exhibeatur a potentiore, quod inferioribus exhibent: *Beati misericordes, quoniam ipsorum miserebuntur*. Mundis corde facultas videndi Deum, tanquam purum oculum ad intelligenda æterna gerentibus: *Beati mundi corde,*

quoniam ipsi Deum videbunt. Pacificis Dei similitudo, A
tanquam perfecte sapientibus formatisque ad imaginem Dei per regenerationem renovati hominis : *Beati pacifici, quoniam ipsi filii Dei vocabuntur.* Et ista quidem in hac vita possunt compleri, sicut completa esse in apostolis credimus. Nam illa omni-
moda in evangelicam formam mutatio, quæ post hanc vitam promittitur, nullis verbis exprimi potest. *Beati ergo qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorum.* Hæc octava sententia, quæ ad caput redit, perfectumque hominem declarat, significat fortasse et circumcissionem, octava die in Veteri Testamento, et Domini resurrectionem post sabbatum, qui est utique octavus dies, idemque primus dies et celebratione octavarum feriarum, quas in regeneratione novi hominis celebramus, et numero ipso Pentecostes. Nam septenario numero septies multiplicato, quo fiunt quadraginta novem, quasi octavus additur, ut quinquaginta compleantur, et tanquam redeatur ad caput; quo die missus est Spiritus sanctus, quo in regnum cælorum ducimur, et hæreditatem accipimus, consolamur, et pascimur, et misericordiam assequimur, et mundamur, et pacificamur, atque ita persecutiones extrinsecus per illatas molestias pro veritate et justitia sustinemus.

Beati estis cum vos maledixerint homines, et persecuti vos fuerint, et dixerint omne malum adversum vos, mentientes, propter me. (Aug.) Superiores autem sententias generaliter degerebat. Non enim dixit : *Beati pauperes spiritu, quoniam vestrum est regnum cælorum, sed quoniam ipsorum est, inquit, regnum cælorum;* neque : *Beati mites, quoniam vos possidebitis terram, sed quoniam ipsi possidebunt terram;* et ita cætera, usque ad octavam sententiam, ubi ait : *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorum.*

Inde jam incipit loqui præsentem compellens, cum et illa quæ supra dicta sunt ad eos etiam qui præsentem audiebant, et hæc postea, quæ videntur præsentibus specialiter dici, pertineant etiam ad illos qui absentes vel post futuri erant. Sed ideo apostrophem facit ad eos quibus specialiter locutus est, prædicens eis persecutiones quas pro nomine ejus passuri erant, quia dignitatem gradus eorum illis intimare volebat, sal terræ et lux mundi illos appellans, ut ex tristibus humilitatem, et ex lætis consolationem perciperent : *Beati, inquit, estis cum vos oderint, et persecuti vos fuerint homines, et dixerint omne malum adversum vos, mentientes.* Illud maledictum contemnendum est, et beatitudinem creat, quod falso maledicentis ore profertur.

Unde et specialiter definitur quæ est beata maledictio, omne dicens maledictum *adversum vos, mentientes, propter me.* (Aug.) Ubi enim Christus in causa est, ibi optanda maledictio. Animadvertat quisquis delicias hujus sæculi et facultates rerum temporalium quærit, in nomine Christiano intrinsecus esse beatitudinem nostram, sicut de anima Ec-

clesiastica ore prophetico dicitur : Omnis gloria ejus siliæ regum ab intus. Nam extrinsecus maledicta, et persecutiones, et detractiones promittuntur, de quibus tamen magna merces in cælis est. Quæ sentiuntur in corde patientium eorum qui jam possunt dicere : *Gloriamur in tribulationibus, scientes quod tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio vero spem, spes autem non confundit, quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum sanctum, qui datus est nobis* (Rom. v). Non enim ista perpeti fructuosus est, sed ista pro Christi nomine non solum æquo animo, sed etiam cum exultatione tolerare. Nam multi hæretici nomine Christiano animas decipientes, multa talia patiuntur, sed ideo excluduntur ab ista mercede, quod non dictum est tantum : *Beati qui persecutionem patiuntur, sed additum est propter justitiam.* Ubi autem sana fides non est, non potest esse justitia, quia justus ex fide vivit. Neque schismatici aliquid sibi ex ista mercede promittant : quia similiter ubi charitas non est, non potest esse justitia. *Dilectio enim proximi malum non operatur, quam si haberent non dilaniarent corpus Christi, quod est Ecclesia.* Quæri autem potest quid intersit, quod ait, Cum vobis maledicent, et dicent omne malum adversum vos, cum maledicere, hoc sit malum dicere. Sed aliter maledictum jactatur cum contumelia coram illo cui maledicuntur, sicut Domino nostro dictum est : *Nonne verum dicimus, quia Samaritanus es, et daemonium habes* (Joan. viii) ? aliter cum absentis fama læditur, sicut de illo item scribitur : *Alii dicebant : Quia propheta est; alii dicebant : Non, sed seducit populum* (Joan. vii). Persequi autem, est vim inferre vel insidiis appetere. Quod fecit, qui eum tradidit, et qui cum crucifixerunt. Quid est sane, quod etiam hoc non est solum positum, ut diceretur : *Et dicent omne malum adversum vos, sed additum mentientes additum etiam propter me?* Propter eos additum esse puto qui volunt de persecutionibus et de famæ suæ turpitudine gloriari, et ideo dicere ad se pertinere Christum, quia multa de illis dicuntur mala cum et vera dicantur, quando et de illorum errore dicuntur, etsi aliquando etiam nonnulla falsa jactantur (quod temeritate hominum plerumque accidit), non tamen propter Christum ista patiuntur. Non enim Christum sequitur, qui non secundum veram fidem et catholicam disciplinam Christianus vocatur.

Gaudete et exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis. (Aug.) Non hic cælos dici puto superiores partes hujus visibilis mundi. Non enim merces nostra, quæ inconcussa et æterna esse debet, in rebus volubilibus et temporariis collocanda est; sed in cælis dictum puto in spiritualibus firmamentis, ubi habitat sempiterna justitia. In quorum comparatione terra dicitur anima iniqua, cui peccanti dictum est : *Terra es, et in terram ibis* (Gen. iii). De his cælis dicit Apostolus : *Quoniam conversatio nostra in cælis est* (Philip. iii). Sentiunt jam ergo istam mercedem, qui gaudent spiritualibus bonis. Sed ex omnibus

parte perficietur, cum etiam hoc mortale induerit A immortalitatem.

(*Hieron.*) Nescio quis hoc nostrum possit implere, ut laceretur opprobriis fama nostra, et nos exultemus in Domino. Hoc, qui vanam sectatur gloriam implere non potest. Gaudere igitur et exultare debemus, ut merces nobis in cœlis præparetur. Eleganter in quodam volumine scriptum legimus: *Ne quæras gloriam, et non dolebis cum ingloriosus fueris.*

Sic enim persecuti sunt prophetae, qui fuerunt ante vos. (*Aug.*) Nunc persecutionem generaliter posuit, et in maledictis, et in dilaceratione famæ; et bene exemplo adhortatus est, quia vera dicentes solent persecutionem pati. Nec tamen ideo prophetae antiqui more persecutionis a veritatis prædicatione defecerunt. Rectissime itaque sequitur:

[II.] *Vos estis sal terræ.* (MAURUS.) Sal appellatur apostoli, quia per ipsos universum hominum conditur genus. Terræ enim nomine, humana natura significatur, in salis vero verbi sapientia. Quod autem apostolos suos cœlesti ac divina sapientia plenos, sal terræ Salvator nominat, ostendit fatuos esse judicandos, qui terrena tantum sapiunt, qui temporalium bonorum velut copiam sectantes, vel inopiam metuentes, amittunt æterna, quæ nec dari possunt ab hominibus, nec auferri. Notandum autem quod salis natura infecunditatem terræ facit. Unde et in psalmo scriptum est: *Posuit terram fructiferam in salsuginem* (*Psal. cvi*). Et quasdam urbes ira victorum sale seminat, ut nullum in eis germen oriretur. Allegorice autem hoc bene convenit doctrinæ apostolicæ, ut destructis adversariorum munitioibus, et peccati regno dejecto, sale sapientiæ compescat ultra in carnis humanæ terra sæculi luxum atque fœditatem germinare vitiorum.

Item quia sal ad condiendos cibos carnesque siccandas aptum est, rite demonstrat quod per prædicationem Evangelii fluxus restringitur voluptatum, et humana natura, exclusis vermibus et putredine peccatorum, illæsa servatur conditori suo, per ejus custodiam mandatorum. Bonum quippe est Dei verbum audire, frequentius sale sapientiæ spiritualis cordis arcana condiri, imo ipsum cum apostolis sal terræ fieri, id est, eorum quoque qui adhuc terrena sapiunt inbuendis mentibus sufficere. At si quis semel condimento veritatis illuminatus ad apostasiam redierit, quo alio doctore corrigitur, qui eam quam ipse gustavit sapientiæ dulcedinem, vel adversis perterritus vel illecebris allectus, abjicit? Unde et subditur:

Quod si sal evanuerit, in quo salietur? ad nihilum valet ultra, nisi ut mittatur foras, et conculcetur ab hominibus? (*Aug.*) Id est, si vos per quos condiendi sunt quodammodo populi, metu persecutionum temporalium aniseritis regna cœlorum, qui erunt homines per quos vobis error auferatur, cum vos elegerit Deus per quos errorem auferat cæterorum?

Ergo ad nihilum valet sal infatuatum, nisi ut mittatur foras, et calcetur ab hominibus.

Non itaque calcatur ab hominibus, qui patitur persecutionem, sed qui persecutionem timendo infatuatur. Calcari enim non potest, nisi inferior, sed inferior non est, qui quamvis in terra multa sustineat, corde tamen fixus in cœlo est. Sicut ergo sal infatuatum, cum ad condiendos cibos, carnesque siccandas valere desierit, nulli jam usui aptum erit, neque enim, ut alius testatur evangelista, in terram utile est, cujus injectu germinare prohibetur, neque in sterquilinum agriculturæ profuturum, quod vivacibus licet glebis immistum, non fetare semina frugum, sed extinguere naturaliter solet: sic omnis qui post agnitionem veritatis retro redierit, neque ipse fructum boni operis ferre, neque alios excolere valet, sed foras mittendus, hoc est, ab Ecclesiæ est unitate secernendus, ut, juxta aliam parabolam, irridentes eum inimici dicant: *Quia hic homo cepit ædificare, et non potuit consummare.*

Vos estis lux mundi. (MAURUS.) A luce vera, quæ Christus est, illuminati apostoli lux mundi appellantur, quia per ipsos luce fidei et scientiæ illuminandus erat mundus. Nam quomodo superius sal terræ figuraliter iidem sunt nominati, sic nunc lux mundi esse non corporaliter, sed spiritaliter sunt intelligendi. (*Aug.*) Terra vero accipienda est non quam pedibus corporeis calcamus, sed homines, qui in terra habitant, vel etiam peccatores, quorum condiendis et extinguendis fetoribus apostolicum salem Dominus misit. Et hic mundum non cœlum, et terram, sed homines, qui sunt in mundo, vel diligunt mundum, oportet intelligi, quibus illuminandis apostoli missi sunt. (*Hilar.*) Natura namque luminis est ut lucem quocunque circumferatur emitat, illatumque ædibus tenebras perimat luce dominante.

Igitur mundus extra cognitionem Dei positus obscurabatur ignorantie tenebris, cui per apostolos scientiæ lumen venit, et cognitio Dei claret, et de parvis eorum corpusculis, quocunque inceserunt, lux ministratur.

Non potest civitas abscondi supra montem posita. (MAURUS.) Hoc est apostolicæ soliditas doctrinæ super insignem magnamque justitiam solidata. Quam significat etiam ipse mons in quo disputat Dominus. Potest igitur mons iste ipsum Christum significare. De quo scriptum est: *Venite, ascendamus ad montem Domini* (*Isa. ii*). Civitas vero totam Ecclesiam Christi in ejus fide fundatam, quæ ex multis gentibus tanquam ex multis lapidibus est constructa, conglutinata autem bitumine charitatis et unitate fidei. Hæc tuta fit intrantibus, sed laboriosa adeuntibus, custodit habitatores, secludit inimicos. Et contra omnes insidias inimicorum, hoc est Judæorum, Paganorum, sive etiam hæreticorum, namque insuperabilis. Hanc civitatem præfigurabant sex urbes refugii in montibus positæ, quia ipsa in monte,

hoc est, palam posita veraciter refugium sit omnibus confugientibus ad se ab inimico diabolo.

Neque accendunt lucernam et ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt. Exemplis etiam atque similitudinibus domesticis docet apostolos fiduciam habere prædicandi, ne abscondantur ob metum, et sint similes lucernæ sub modio, sed tota libertate se prodant, ut quod audierunt in cubiculis prædicent in tectis. (Aug.) Ponere ergo lucernam sub modio est, superiora facere corporis commoda quam prædicationem veritatis, ut ideo quisque veritatem non prædicet, dum timet ne in rebus corporalibus et temporalibus aliquid molestiæ patiatur. Sub modio ergo lucernam ponit, quisquis lucem doctrinæ bonæ commodis temporalibus obscurat et tegit. Super candelabrum autem, qui corpus suum ministerio Dei subicit, ut superior sit prædicatio veritatis, inferior servitus corporis, per ipsam tamen corporis virtutem excellentior luceat doctrina, quæ per officia corporalia, id est, per vocem, et linguam, et cæteros corporis motus, in bonis operibus insinuat discentibus. Super candelabrum ergo lucernam posuit, qui ait: *Castigo corpus meum, et servituti subicio, ne forte cum aliis prædicavero ipse reprobus efficiar.* Potest et lucerna hæc super humanitate Salvatoris interpretari. Ipse quippe lucernam accendit, qui terram humanæ naturæ flamine suæ divinitatis implevit. Quam profecto lucernam nec credentibus abscondere, nec modio supponere, id est sub mensura legis includere, vel intra unius Judææ gentis terminos voluit cohibere. Candelabrum Ecclesiam dicit, cui lucernam superposuit. Quia nostris in frontibus fidem suæ incarnationis affixit. Ut qui Ecclesiam fideliter ingredi voluerint, lumen veritatis palam queant intueri. Quod vero ait: *Ut luceat omnibus qui in domo sunt,* et Ecclesiam potest significare, ut supra ostendimus, et ipsam habitationem hominum, hoc est mundum. Sic enim lucet lux sanctorum prædicatorum in Ecclesia, ut etiam hi qui intus sunt lumen videant, et ad eos qui foris sunt lucis radios spargat, ut ipsi quoque ab errorum et peccatorum tenebris aufugiant, et ad lucem veræ fidei convenire festinent. Unde et subditur:

Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est. (Aug.) Si tantummodo diceret: Sic luceat lumen vestrum coram hominibus, ut videant bona facta vestra, finem constituisse videretur in laudibus hominum, quas quæerunt hypocritæ et qui ambiunt ad honores, et captant inanissimam gloriam. Contra quos dicitur: *Si adhuc hominibus placerem, servus Dei non essem* (Gal. 1). Et per Prophetam: *Qui hominibus placent confusi sunt, quia Deus nihil fecit illos* (Psal. LII), et iterum: *Deus confringit ossa eorum qui hominibus placent* (Psal. LII). Et rursus Apostolus: *Non efficiamur, inquit, inanis gloriæ cupidi* (Gal. v). Et ipse iterum: *Probet autem seipsum homo, et tunc in semetipso habebit gloriam,*

et non in altero (Gal. vi). Non ergo tantum dixit: *Ut videant bona opera vestra, se.* addidit *Et glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est,* ut hoc ipsum, quod homo per bona opera placet hominibus, non sibi finem constituat, ut hominibus placeat, sed referat hoc ad laudem Dei. Et propterea placeat hominibus, ut in illo glorificetur Deus. Hoc enim laudantibus expedit ut non hominam, sed Deum honorent. Sicut in ipso homine, quem portabat, Dominus ostendit, ubi admirate sunt turbæ paralytico sanato virtutes ejus, sicut in Evangelio scriptum est: *Timuerunt et glorificaverunt Deum, qui dedit potestatem hominibus talem* (Matth. IX).

[III.] *Nolite putare quoniam veni solvere legem, aut prophetas; non veni solvere, sed adimplere.* Postquam ergo hortatus est ut se præpararent ad omnia sustinenda pro veritate atque justitia, et non absconderent bonum quod accepturi erant, sed ea discerent, ut cæteros docerent, non ad laudem suam, sed ad gloriam Dei bona sua opera referentes, incipit eos jam informare et docere quid doceant, tanquam si quæerent, dicentes: Ecce volumus omnia sustinere pro tuo nomine, et doctrinam non abscondere, sed quid est ipsum, quod vetas abscondi, et pro quo jubes omnia tolerari? Nunquid aliud dicturus es contra ea quæ in lege scripta sunt? Non, inquit: *Nolite putare quoniam veni solvere legem, aut prophetas. Non enim veni solvere, sed adimplere.* In hac enim sententia sensus duplex est, et secundum utrumque tractandum est

C Nam qui dicit non veni solvere legem, sed adimplere, aut addendo dicit quod minus habet, aut faciendo quod habet. Ergo prius consideremus quod primo posui. Nam qui addidit quod minus habet, non utique solvit quod invenit, sed magis perficiendo confirmavit. Sive ergo ea quæ de se prophetata sunt complere venit inhumanatus, sive illa quæ antea propter infirmitatem audientium rudia et imperfecta fuerant complere, iram tollens et vicem talionis excludens, et occultam in mente concupiscentiam habere prohibens.

Amen quippe dico vobis, donec transeat cælum et terra, iota unum aut unus apex non præteribit a lege, donec omnia fiant. (Hieron.) Promittuntur cæli novi, et terra nova, quæ facturus est Dominus Deus; si enim nova creanda sunt, consequenter hæc sunt transitura. (Aug.) Quod autem sequitur, *iota unum aut unus apex non præteribit a lege, donec fiant omnia,* ex figura litteræ ostenditur quod etiam quæ minima putantur in lege, sacramentis spiritualibus plena sunt, et omnia recapitulantur in Evangelio. Inter litteras ergo *iota* minor est cæteris, quia uno ductu fit; apex autem etiam ipsius est aliqua in summo particula. Quibus verbis ostendit etiam in lege minima ad effectum perducere. (Maurus.) Aptè quidem *iota* Græcum, et non *iouth* Hebræum posuit, quia *iota* in numero decem significat, et decalogum legis enumerat, cujus quidem apex et perfectio est Evangelium.

Qui ergo unum solverit de mandatis istis, et docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno cœlorum. (Hilar.) Itaque ne minima quidem mandatorum Dei nisi cum piaculo constituit esse solvenda. Futuro minimos, id est novissimos, ac pene nullos, denuntians minima solventes. Nulla autem his minora possunt esse quæ sunt minima: minimum est autem omnium Domini passio, et crucis mors, quam si quis tanquam erubescendam non confitebitur, erit minimus, contenti vero magnæ in cœlo vocationis gloriam pollicetur. (Hieron.) Aliter autem suggillat Pharisæos hoc capitulo, qui, contemptis mandatis Dei, statuerunt proprias traditiones, quod non eis prosit doctrina in populis, si vel parvum quod in lege præceptum est destruant. (Aug.) Mandata ergo minima significantur per unum iota, aut unum apicem, sicut supra ostensum est. Qui ergo solverit et docuerit sic, id est, secundum quod solvit, non secundum quod invenit in lege, minimus vocabitur in regno cœlorum, et fortasse ideo non erit in regno cœlorum, ubi nisi magni esse non possunt.

(MAURUS.) Potest et hoc moraliter accipi. Solvit autem mandatum Dei is qui non implet, quanquam non in mandato solutionem faciat, sed in semetipso. Firmum est enim Dei mandatum, et non potest solvi scriptura. Lex ergo quodammodo est ligatio. Qui autem ligationes Dei excedit, ipse mandata solvet in semetipso, et non in ipsis. Talis quidem minimus vocabitur in regno cœlorum, quia despectissimus est in Ecclesia sanctorum. Nam et regnum cœlorum hic præsentem Ecclesiam significat, sicut et alibi, ubi scriptum est: *Simile est regnum cœlorum sagenæ missæ in mare* (Matth. XIII); et: *Regnum Dei intra vos est* (Luc. XVII).

Qui autem fecerit, et docuerit, hic magnus vocabitur in regno cœlorum. In faciendo enim legis mandata magni nomen meretur ille qui docet. Quia non doctores, nec auditores, sed factores legis justificabuntur apud Deum.

Dico enim vobis quia nisi abundaverit justitia vestra plusquam Scribarum et Pharisæorum, non intrabitis in regnum cœlorum. (Aug.) Id est, nisi non solum illa minima legis præcepta impleveritis, quæ inchoant hominem, sed etiam ista, quæ a me adduntur, qui non veni solvere legem, sed adimplere, non intrabitis in regnum cœlorum. Ergo qui non solverit illa minima, et sic docuerit, non jam magnus habendus et idoneus regno cœlorum, sed tamen non tam minimus quam ille qui solvit. Ut autem sit magnus atque illi regno aptus, facere debet, et docere, sicut Christus nunc docet, id est, ut abundet justitia ejus super Scribarum et Pharisæorum. Justitia Pharisæorum est, ut non occidant; justitia eorum qui intraturi sunt regnum Dei, ut non irascantur. Minimum est ergo non occidere, et qui illud solverit minimus vocabitur in regno cœlorum. Qui autem illud impleverit, ut non occidat, non continuo magnus erit et idoneus regno cœlorum, sed tamen ascendit aliquem gradum. Perficietur autem si nec

A irascatur. Quod si perfecerit, multo remotior erit ab homicidio. Quapropter qui docet ut non irascamur, non solvit legem ne occidamus, sed implet potius, ut et foris dum non occidimus et in corde non irascamur, innocentiam custodiamus, unde et subditur:

Audistis quia dictum est antiquis: Non occides. Qui autem occiderit, reus erit judicio. Ego autem dico vobis, quia omnis qui irascitur fratri suo reus erit judicio. Quia autem non intelligebant homicidium nisi peremptionem corporis humani, per quam vita privaretur, aperuit Dominus omnem iniquum motum ad nocendum fratri in homicidii genere computari. Unde et Joannes dicit: *Qui odit fratrem suum homicida est* (I Joan. III). *Ego hic dico vobis quia omnis qui irascitur fratri suo reus erit judicio.* In quibusdam codicibus additur *sine causa*. Sed Græci codices quibus fides adhibenda est, non habent sine causa, quamvis idem ipse sit sensus.

Illud dicimus intuemum, quid sit irasci fratri. Quoniam non fratri irascitur, qui peccato fratris irascitur. Qui ergo fratri, non peccato irascitur, sine causa irascitur.

Qui autem dixerit fratri suo racha, reus erit concilio. *Racha* enim proprie interjectio est Hebraicæ linguæ, non voce aliquid significans, sed indignantis animi motum exprimens. Has interjectiones grammatici vocant particulas orationis significantes commoti animi affectum, velut cum dicitur a dolente *heu*, ab irascente *hem*; quæ voces quarumque linguarum sunt propriæ, nec in aliam linguam facile transferuntur. Quæ causa utique coegit tam Græcum quam Latinum interpretem vocem ipsam ponere, cum quomodo interpretaretur non invenitur.

Aliter *racha* proprie verbum Hebræorum est, et interpretatur *κεῖνος*, id est, inanis aut vacuus, quem nos possumus vulgata injuria, *absque cerebro*, nuncupare. Si de otioso sermone reddituri sumus rationem, quanto magis de contumeliis? Sed et signanter addit: *qui hic dixerit fratri suo racha.* Frater enim nullus est, nisi qui nobiscum eundem habet patrem. Cum ergo similiter credat in Deum, et Christum Dei noverit sapientiam, qua ratione stultitiæ elogio denotari potest? (Hilar.) Qui igitur Spiritu sancto plenum convicio vacuitatis insimulat, fit reus concilio sanctorum, contumeliam Spiritus sancti sanctorum judicum animadversione luiturus.

Qui autem dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis. (Hieron.) Qui enim æque in Deum credenti dixerit fatue, impius est in religionem. Magni piaculi periculum est quem salem Deus nuncupaverit cum contumelia infatuati sensus lacessere, et stultorum intelligentiam salientem stultæ intelligentiæ exasperare maledicto. Istiusmodi ergo æterni ignis erit pabulum. Quidam autem quærendum putant quid intersit inter *reum judicio*, et *reum concilio*, *reumque gehennæ ignis*. Nam hoc postremum gravissimum sonat et admonet gradus quosdam factos a

levioribus ad graviora, donec ad gehennam ignis A veniretur. Gradus itaque sunt in istis peccatis, ut primo quisque irascatur, et eum motum retineat corde conceptum. Jam si extorserit vocem indignanti ipsa commotio, non significantem aliquid, sed illum animi motum ipsa eruptione testantem, qua feriatur ille cui irascimur, plus est utique quam si surgens ira silentio premeretur. Si vero non solum vox indignantis audiatur, sed etiam verbum, quod certam ejus vituperationem in quem profertur designet et notet, quis dubitet amplius hoc esse quam si solus indignationis sonus ederetur. Itaque in primo unum est, id est ira sola, in secundo duo, et ira et vox, quæ iram significat, in tertio tria, et ira et vox, quæ iram significat, et in voce ipsa certa vituperationis expressio. Unde nunc etiam B tres reatus, iudicii, concilii et gehennæ ignis. Nam in iudicio adhuc defensionis datur locus; in concilio autem quamquam et iudicium esse solet, tamen quia interesse aliquid hoc loco fateri cogit ipsa distinctio, videtur ad concilium pertinere sententiæ prolatio, quando non jam cum ipso reo agitur utrum damnandus sit, sed inter se qui iudicant conferunt quo supplicio damnari oporteat quem constat esse damnandum. Gehenna vero ignis nec damnationem habet dubiam, sicut iudicium, nec damnati pœnam sicut concilium. In gehenna enim ignis certa est damnatio et pœna damnati. Videntur ergo aliqui gradus in peccatis, et in reatu. Sed quibus modis invisibiliter exhibeantur meritis animarum, quis potest dicere? Gehennam quoque hic Salvator inferni cruciatum nominavit, ubi peccatores et impij simul cum diabolo et angelis ejus in perpetuum damnabuntur, quem soli illi devitare atque evadere queunt, qui per gratiam Christi redempti opera justitiæ fecerunt, seu qui post perpetrata peccata dignos pœnitentiæ fructus egerint, ac se per bona opera recuperare studuerint. Nomen ergo gehennam traxisse putant a valle idolis consecrata juxta murum Jerusalem, repleta olim cadaveribus mortuorum, quam et Josias rex contaminasse in libro Regum legitur.

[IV.] Si ergo offeras munus tuum ad altare, et ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum ante altare, et vade D prius reconciliari fratri tuo, et tunc veniens offeres munus tuum. Igitur si irasci non est fas fratri suo, dicere racha, aut dicere fatue, multo minus fas est animo tenere aliquid, ut in odium indignatio convertatur. Ad hoc pertinet etiam quod alio loco dicitur: Non occidat sol super iracundiam vestram (Ephes. iv). Jubemur ergo illatum munus ad altare, si recordati fuerimus adversum nos aliquid habere fratrem, munus ante altare relinquere, et pergere, ac reconciliari fratri, deinde venire et munus offerre.

Quod si accipiatur ad litteram, fortasse aliquis credat ita fieri oportere si frater præsens est, non enim diutius differri potest, cum munus tuum relin-

quere ante altare jubearis. Si ergo de absente C: quod fieri potest, trans mare constituto, aliquid tale veniat in mentem, absurdum est credere ante altare munus relinquendum, quod post terras et maria pererrata offeras Deo. Et ideo prorsus intro ad spiritalia refugere cogimur, ut hoc quod dictum est sine absurditate possit intelligi. Altare itaque spiritaliter in interiore Dei templo ipsam fidem accipere possumus, cujus signum est altare visibile. Quodlibet enim munus offerimus Deo, sive doctrinam, sive prophetiam, sive orationem, sive hymnum, sive psalmum, et si quid tale aliud spirituum bonorum animo occurrerit, acceptum esse non potest Deo, nisi fidei sinceritate fulciatur, et ei fixe atque immobiliter imponatur, ut possit integrum atque illibatum esse quod loquimur. Nam multi hæretici non habentes altare, id est veram fidem, blasphemias pro laude dixerunt, terrenis videlicet opinionibus aggravati votum suum tanquam in terra projicientes. Sed debet esse sana etiam offerentis intentio. Et propterea cum tale aliquid oblaturi sumus in corde nostro, id est in interiore Dei templo; Templum enim sanctum est, inquit, quod estis vos (I Cor. iii), et: In interiore homine habitare Christum per fidem in cordibus nostris; si in mentem venerit, quod aliquid habeat adversum nos frater, id est si nos eum in aliquo læsimus; tunc enim ipse habet adversum nos; nam nos adversum illum habemus, si ille nos læserit, ubi non opus est pergere ad reconciliationem, non enim veniam postulabis ab eo qui tibi fecit injuriam, sed tantum dimittes, sicut tibi dimitti a Domino cupis, quod ipse commiseris; pergendum est ergo non pedibus corporis, sed motibus animi, ut te humili affectu prosternas fratri, ad quem chara cogitatione cucurreris, in conspectu ejus cui munus oblaturus es. Ita enim etiam si præsens sit, poteris cum non simulato animo lenire, atque in gratiam revocare, veniam postulando, si hoc prius coram Deo feceris pergens ad eum non pigro motu corporis, sed celerrimo dilectionis affectu, atque inde veniens, id est, intentionem revocans ad id quod ægre cœperas, offeres munus tuum.

Esto consentiens adversario tuo cito dum es in via cum eo, ne forte tradat te adversarius judici, et judex tradat te ministro, et in carcerem mittaris, amen dico tibi, non exies inde donec reddas novissimum quadrantem. Pro eo quod nos in Latinis codicibus consentiens habemus, in Græcis scriptum est εὐνοος, quod interpretatur *benevolus* et *benignus*. Ex præcedentibus autem et consequentibus manifestus est sensus, quod nos Dominus atque Salvator, dum in istius sæculi via currimus, ad pacem et concordiam cohortetur, juxta Apostolum dicentem: Si fieri potest, quantum in vobis est cum omnibus hominibus pacem habentes (Rom. xii). Nam et in præcedenti capitulo dixerat: Si offeras munus tuum ad altare, et ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid adversum te. Et hoc finito statim infert: Esto benevolus, aut benignus adversario tuo, et reliq. Et in conse-

quentibus jubet: *Diligite inimicos vestros, et benefacite his qui vos oderunt, et orate pro persecutoribus vestris.* (Aug.) Judicem intelligo Christum: *Pater non judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio* (Joan. v). Ministrum intelligo angelum. *Et angeli, inquit, ministrabant ei* (Matth. iv). Et cum angelis suis venturum credimus ad judicandos vivos et mortuos. Carcerem intelligo pœnas videlicet tenebrarum, quas alio loco *exteriores* vocat. Credo propterea quod intrinsecus sit in ipsa mente, vel etiam si quid secretius cogitari potest gaudium divinarum præmiorum. De quo dicitur servo bene merito: *Intra in gaudium Domini tui* (Matth. xxv). Quemadmodum etiam et in hac ordinatione reipublicæ vel a secretario vel prætorio judicis extra mittitur, qui in carcerem traditur. Quadrans genus est nummi qui habet duo minuta. Unde in alio Evangelio mulier illa pauperula et vidua dicitur misisse quadrantem in corbem (Marc. xii), in alio, *duo minuta* (Luc. xxi), non quod dissonent Evangelia, sed quod unus quadrans duos minutos nummos habeat. Hoc est ergo quod dicit: *Non egredieris de carcere, donec minuta etiam peccata persolvas.* (Aug.) De solvendo autem novissimo quadrante, potest non absurdè intelligi. Aut pro eo positum quod nihil relinquatur impunitum, sicut loquentes etiam dicimus *usque ad fecem*, cum volumus exprimere aliquid ita exactum, ut nihil relinqueretur, velut significarentur nomine quadrantis novissimi, terrena peccata. Quarta enim pars distinctorum membrorum hujus mundi, et ea novissima, terra invenitur, ut incipias a cœlo, secundam aerem numeros, aquam tertiam, quartam terram. Potest ergo convenienter videri dictum: *Donec solvas novissimum quadrantem*, id est, donec luas terrena peccata. Hoc enim peccator audivit. *Terra es, et in terram ibis* (Gen. iii). *Donec solvas* autem quod dictum est, miror, si non eam significat pœnam, quæ vocatur æterna. Unde enim solvitur illud delictum, ubi jam non datur pœnitendi et correctus vivendi locus? Ita enim fortasse hic positum est *donec solvas*, quomodo in illo, ubi dictum est: *Sede a dextris meis, donec ponam omnes inimicos tuos sub pedibus tuis* (Psal. cix). Non enim cum fuerint inimici sub pedibus positi, desinet ille sedere ad dexteram. Aut illud Apostoli: *Oportet enim illum regnare, donec ponat omnes inimicos suos sub pedibus suis* (I Cor. xv). Non enim cum positi fuerint desinet regnare. Quemadmodum ergo ibi intelligitur, de quo dictum est: *Oportet enim regnare donec ponat omnes inimicos sub pedibus suis*, ita hic accipi potest, de quo dictum est: *Non exies inde donec solvas novissimum quadrantem*, semper non exituram esse, quia semper solvit novissimum quadrantem, dum sempiternas pœnas terrenorum peccatorum luit. Quidam vero quærendum esse alius putaverunt quis esset adversarius ille cui jubemur esse benovolus cito cum sumus cum illo in via, utrum esset homo, an diabolus, an Deus, an præceptum ejus: sed de homine supra

PATROL. CVII.

dictum est, quomodo oportet intelligi. De diabolo vero quomodo stare potest, ut benevolentiam ei jubeamur exhibere? Ubi enim benevolentia, ibi amicitia. Nec cuiquam dicendum est amicitiam cum diabolo faciendam, neque concordare cum ipso, cui semel renuntiando bellum indiximus, et quo victo coronabimur. Neque consentire illi jam oportet, cui si nunquam consensissemus, nunquam in istas incideremus calumnias et miseras. Carni vero non video quomodo benovolus vel concordans, vel consentientes esse jubeamur, magis enim peccatores amant carnem suam, et concordant cum illa, et consentiant ei. Qui vero eam servituti subjiciunt, non ipsi ei consentiunt, sed eam sibi consentire cogunt.

Fortassis ergo jubemur Deo consentire, et illi esse benovolus, ut illi reconciliemur a quo peccando secessimus, ut adversario. *Deus enim superbis resatit, humilibus autem dat gratiam* (Jacob. iv). *Et Initium omnis peccati superbia, initium autem superbiæ hominis, apostatare a Deo* (Eccli. x). Et Apostolus dicit: *Si enim cum inimici essemus reconciliati sumus Deo per mortem Filii ejus, multo magis reconciliati salvi erimus in vita ipsius* (Rom. v). Quisquis ergo in hac via, id est vita, non fuerit reconciliatus Deo per mortem Filii ejus, traditur iudicio ab illo. *Quia Pater non judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio* (Joan. v). Atque ita cætera (quæ in hoc capitulo scripta sunt) consequuntur, de quibus jam tractavimus. Unum solum est, quod huic intellectui difficultatem facit. Quomodo possit recte dici in via esse cum Christo, si hoc loco ipse accipiendus est adversarius impiorum, cui jubemur cito reconciliari, nisi forte quia ipse ubique est, nos autem cum in hac via sumus, cum illo utique sumus. *Si ascendero in cælum, inquit, tu illic es, si descendero ad infernum, ades; si recipiam pennas meas in directum, et habitabo in novissimo mari, etenim illuc manus tua deducet me, et tenebit dextera tua* (Psal. cxxxviii).

Aut si non placet impios dici esse cum Deo (quanquam nusquam non præsto sit Deus) quemadmodum non dicimus cæcos esse cum luce, tametsi oculos eorum lux circumfundat; unum reliquum est, ut hic adversarium præceptum Dei esse intelligamus. Quid enim sic adversatur peccato volentibus, quam præceptum Dei, id est, lex ejus, et Scriptura divina, quæ data est nobis ad hanc vitam, ut sit nobiscum in via, cui non oportet contradicere, ne nos tradat iudici, sed ei oportet consentire cito? Non enim quisque novit quando de hac vita exeat. Quis autem consentit Scripturæ, nisi qui legit et audit? pie deserens ei culmen auctoritatis, ut quod intelligit non præpter hoc oderit, quod peccatis suis adversari sentit, sed magis diligit correptionem suam et gaudeat, quod morbis suis, donec sanentur, non parcatur.

Audistis quia dictum est antiquis: Non mæchaberis. Ego autem dico vobis quia omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mæchatus est

eam in corde suo. (Aug.) Justitia ergo minor est A non mœchari corporum conjunctione, justitia autem major est regni Dei non mœchari in corde. Multo facilius custodit ne mœchetur in corpore, quisquis non mœchatur in corde. Illud ergo confirmavit qui hoc præcepit: *Non veni legem solvere, sed adimplere*. Sane considerandum est, quod non dixit: Omnis qui concupierit mulierem, sed *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam*, id est, hoc sine et animo attenderit, ut eam concupiscat. Quod jam non est titillari delectatione carnis, sed plane consentire libidini, ita ut non refrœnetur illicitus appetitus, sed si facultas data fuerit, parietur. In his autem duobus talem differentiam veteres posuerunt, quod alterum propassionem, alterum vero passionem nominaverint. Inter passionem B autem et propassionem hoc interest, quod passio reputatur in vitio, propassio, licet culpam habeat, tamen non tenetur in crimine. Ergo qui viderit mulierem et anima ejus fuerit titillata, hic propassione percussus est. Si vero consenserit, et de cogitatione affectum fecerit, sicut scriptum est in David: *Transierunt in affectum cordis* (Psal. lxxii), de propassione transivit ad passionem. Et huic non voluntas peccati deest, sed occasio. Quicumque igitur viderit mulierem ad concupiscendum, id est, si sic aspererit, ut concupiscat, ut facere disponat, iste recte mœchatus eam dicitur in corde suo. (Aug.) Sicut ergo tribus gradibus ad peccatum pervenitur suggestionem, delectationem, consensione, ita istius peccati tres sunt differentiae: in corde, in facto, in C consuetudine, tanquam tres mortes. Una quasi in domo, id est, cum in corde consentitur libidini. Altera, jam prolata quasi extra portam, cum in factum procedit assensio. Tertia cum vi consuetudinis male tanquam mole terrena premitur animus, quasi in sepulchro jam patens. Quæ tria genera mortuorum Deum resuscitasse quisquis Evangelium legit agnoscit. Et fortasse considerat quas differentias habeat etiam ipsa vox resuscitantis, cum alibi dicit: *Puella, surge* (Matth. ix). Alibi: *Juvenis, dico tibi, surge* (Luc. vii). Alibi infremuit in spiritu, et flevit, et rursus fremuit, et post deinde voce magna exclamavit: *Lazare, veni foras* (Joan. xi). Quapropter nomine mœchantium, qui hoc capitulo commemorantur, omnem carnalem et libidinosam concupiscentiam oportet intelligi. Cum enim tam assidue idolatriam fornicationem Scriptura dicat, Paulus autem apostolus avaritiam idolatriæ nomine appellet, quis dubitet omnem malam concupiscentiam recte fornicationem vocari, quando anima, neglecta superiore lege, qua regitur, inferiorum naturarum turpi voluntate, quasi præcedente, prostituta corrumpitur? Et ideo quisquis carnalem delectationem adversus rectam voluntatem suam rebel- lare sentit, exclamet lugendo, imploret consolatoris veri Domini Christi auxilium. Nec parvus est ad beatitudinam accessus, cognitio infelicitatis suæ.

Quod si oculus tuus dexter scandalizante, erue eum

et projice abs te. Expediit enim tibi ut pereat unum membrorum tuorum quam totum corpus tuum mittatur in gehennam. Quia supra de concupiscentia mulieris dixerat, recte nunc cogitationem et sensum in diversa voluntatem nuncupavit oculum. Per dexteram autem et cæteras corporis partes, voluntatis atque affectuum initia demonstrantur, ut quod mente concepimus ne opere compleamus, cavendum est, ne quod in nobis optimum est cito labatur in vitium. Si enim dexter oculus et dextera manus scandalizant, quanto magis ea quæ in nobis sinistra sunt? Si anima labitur, quanto plus corpus, quod ad peccatum proclivius? (Aug.) Videtur mihi non incongrue accipi debere hoc loco oculum, dilectissimum amicum. Nam hoc est utique quod membrum recte possimus appellare, quod vehementer diligimus, et ipsum consiliarium, quia oculus est tanquam demonstrans iter. Et in rebus divinis, quia dexter est, ut sinister sit dilectus quidem consiliarius, sed in rebus terrenis ad necessitatem corporis pertinentibus. De quo scandalizante superfluum erat dicere, quandoquidem nec dextro parcendum sit. In rebus autem divinis consiliarius scandalizans est, si in aliquam perniciosam hæresim nomine religionis atque doctrinæ comatur inducere.

Et si dextra manus tua scandalizat, abscinde eam, et projice abs te. Expediit enim tibi ut pereat unum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum eat in gehennam. Ergo et dextera manus accipitur dilectus adjutor, et minister in divinis operibus. Nam quemadmodum in oculo contemplatio, sic in manu actio recte intelligitur. Ut sinistra manus intelligatur in operibus, quæ huic vitæ corpori sunt necessaria. Possumus quoque in dextro oculo, et dextra manu, fratrum, et uxoris, et liberorum, atque affinium et propinquorum intelligere affectus. Quos si ad contemplandam veram lucem nobis impedimento esse ceruimus, debemus truncare istiusmodi portiones, ne dum volumus cæteros lucrifacere, ipsi in æternum peramus. Unde dicitur et de sacerdote magno, cuius anima Dei cultui dedicata est: *Supra matrem, et patrem, et filios, non polluetur* (Levit. xxi), id est, nullum affectum sciet, nisi ejus cuius cultui dedicata est.

Dictum est autem: *Quicumque dimiserit uxorem suam, det illi libellum repudiæ*. Scriptum itaque est sic in Deuteronomio: *Si acceperit homo uxorem, et habuerit eam, et non invenerit gratiam ante oculos ejus propter aliquam fœditatem, scribet libellum repudiæ, et dabit in manu illius, et dimittet eam de domo sua, etc.* (Deut. xxiv). In posteriori vero parte istius locum plenius Salvator exponit. Quod Moyses libellum repudiæ dari jussit propter duritiam cordis maritorum, non discidium concedens, sed auferens homicidium. Multo enim melius est, licet lugubrem, evenire discordiam, quam per odium sanguinem fundi.

Ego autem dico vobis quia omnis qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mœcham, et qui dimissam duxerit, adulterat. (Aug.)

Multæ erant in lege veteri causæ uxores dimittendi. Dominus autem in Evangelio solam causam fornicationis exceptit. Cæteras vero universas molestias, si quæ forte exstiterint, jubet pro fide conjugali, et pro castitate fortiter sustineri. Et moechum dicit etiam virum qui eam duxerit quæ soluta est a viro. Cujus rei apostolus Paulus terminum ostendit. Quia tandiu observandum dicit quandiu vir ejus vivit. Illo autem mortuo dat nubendi licentiam. Hanc etiam regulam ipse tenuit, et in ea non suum consilium, sicut et in nonnullis monitis, sed præceptum Domini jubentis ostendit, cum ait: *Eis autem que nuptæ sunt præcipio non ego, sed Dominus, mulierem a viro non discedere, quod si discesserit, manere in nuptam, aut viro suo reconciliari, et vir uxorem ne dimittat* (I Cor. vii), credo simili forma, ut si dimiserit, non ducat aliam, aut reconcilletur uxori, fieri enim potest ut dimittat uxorem causa fornicationis, quam Dominus exceptam esse voluit. Jam vero si nec illi nubere conceditur a quo recesserit, neque huic alteram ducere viva uxore quam dimisit, multo minus fas est illicita cum quibuslibet supra committere. Beatiora sane conjugia judicanda sunt, quæ sive filiis proceandis, sive etiam ista terrena probe contempla, continentiam inter se pari consensu servare potuerint, quia neque contra illud præceptum fit, quo Dominus dimitti conjugem vetat, non enim dimittit, qui eum ea non carnaliter, sed spiritaliter vivit. Et illud servatur quod per Apostolum dicitur: *Reliquum est ut qui habent uxores, quasi non habentes sint*. Movet autem hic quosdam, quod alio loco ipse Dominus dicit: *Quisquis venit ad me, et non odit patrem suum, et matrem, et uxorem, et filios, et fratres, et sorores, insuper et animam suam, non potest meus esse discipulus* (Luc. xiv). Videri enim potest contrarium minus intelligentibus, quod hic vetat dimitti uxorem, excepta causa fornicationis. Et alibi discipulum suum negat esse posse quemquam qui non odedit uxorem. Quod si propter concubitum dixerit non etiam patrem, et matrem, et fratres, in eadem conditione opus erat ponere. Ergo, quam verum est quia *regnum cælorum vim patitur, et violenti diripiunt illud* (Matth. xi). Quanta enim vi opus est ut homo diligat inimicos, et oderit patrem, et matrem, et filios, et fratres. Utrumque enim jubet qui ad regnum cælorum vocat. Sed proposita questio ita solvitur. Regnum enim æternum, quo discipulos suos, quos etiam fratres appellat, vocare dignatus est, non habet hujusmodi necessitates temporales. *Non est, inquit, Judæus, neque Græcus, neque masculus, neque femina, neque servus, neque liber, sed omnia et in omnibus Christus* (Gal. iii). Et ipse Dominus dicit: *In resurrectione enim neque nubent, neque uxores ducunt, sed erunt sicut angeli in cælis* (Luc. xx; Matth. xxii). Oportet ergo ut quisquis illius regni vitam jam hic meditari voluerit, oderit non ipsos homines, sed istas necessitudines temporales, quibus ista quæ transitura est vita fulcitur, quæ nascendo atque moriendo peragitur: multi homines etiam eos

A a quibus diliguntur oderunt, sicut luxuriosi filii parentes coercitores luxuria suæ. Ascendit ergo aliquem gradum, qui proximum diligit, quamvis adhuc oderit inimicum. Ejus autem imperio, qui venit legem implere, non solvere, perficiet benevolentiam et benignitatem, cum eam usque ad inimici dilectionem perduxerit. Nam ille gradus, quamvis nonnullus sit, tam parvulus est tamen, ut cum publicanis etiam possit esse communis. Nec quod in lege dictum est: *Oderis inimicum tuum*, vox jubentis accipienda est, sed permittentis infirmo.

CAPUT VI.

De elemosyna facienda, de orando Deo, de vitanda hypocrisis et avaritia.

[1.] *Attendite an justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis*. In superioribus ergo de misericordia exhibenda, ut bonus et pius magister præcepta dedit. Nunc vero de cordis munditia, hoc est oculi illius quo videtur Deus, ipsa Veritas auditores suos instruit. Quia ita sollemniter misericordiam opera apud Dominum probantur, si simplici et munda intentione exhibentur. *Attendite, inquit, ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis*. Id est, cavete hoc animo tenere ut cum juste vivatis, sive aliquid boni operis faciatis, ibi bonum vestrum constituatis, ut vos videant homines, illisque placeatis, laudemque ab eis accipere queratis, et ob hæc veræ mercedis fructu privemini. Unde et subditur:

Alioqui mercedem non habebitis apud Patrem vestrum, qui in cælis est. Qui enim inanem favorem vulgi sequitur, aut laudes ab hominibus querit, hoc ipsum deputabitur illi pro mercede, cujus amore bona opera fecisse videtur; sed apud Dominum sine mercede est, quia non pro illius amore, nec pro æternæ vitæ desiderio aliquid fecisse invenitur. Unde et in alio loco fatuæ virgines lampades ornasse, sed oleum in eis non habere describuntur (Matth. xxv). Quia nitorem gloriæ, quem forinsecus quæsierunt, intra cordis conscientiam non continere monstrantur. Et ob hoc merito ab æterni Regis nuptiis pulsantes januam repelluntur, quia illum quem absentem amare neglexerunt, præsentem cernere non merentur. Nam illud quod Apostolus dicit: *Si hominibus placere, Christi servus non essem* (Gal. i); et hoc quod in alio loco ait: *Sicut et ego per omnia omnibus placeo* (I Cor. x), qui non intelligunt, contrarium putant; cum ille se dixerit non placere hominibus, quia non ideo recte faciebat, ut placeret hominibus, sed ut Deo, ad cujus amorem corda hominum volebat converterte, eo ipso quo placebat hominibus. Sicut ergo non absurde loqueretur qui diceret: In hæc opera qua navem quero, non navem quero, sed patriam, sic et Apostolus convenienter diceret: In hæc opera qua hominibus placeo, non hominibus, sed Deo placeo. Quia non hoc appeto, sed ad id refero, ut me imitentur quos salvos fieri volo, laus enim humana non appeti a recte faciente, sed sequi debet recte facientem, ut illi proficiant, qui etiam imitari

possunt quod laudant, non ut hic putet aliquid sibi eos prodesse quem laudant. Sequitur :

Cum ergo facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt in synagogis, et in vicis, ut honorificentur ab hominibus. Amen dico vobis, receperunt mercedem suam. Noli, inquit, velle innotescere, ut hypocritæ simulatores, tanquam prænuntiatores personarum alienarum, sicut in theatricis fabulis. Non enim qui agit partes Agamemnonis in tragœdia (verbi gratia), sive alicujus alterius ad historiam vel fabulam quæ agitur pertinentis, vere ipse est, sed simulat eum, et hypocrita dicitur. Sic in Ecclesiis, et in omni vita humana, quisquis vult se videri quod non est, hypocrita est, simulat enim justum, non exhibet, quia totum fructum in laude hominum ponit, quam possunt etiam simulantes accipere, dum fallunt eos quibus videntur boni ab eisque laudantur. Ergo tales ab inspectore cordis Deo mercedem non capiunt, sed fallaciæ supplicium. Ab hominibus autem, inquit, perceperunt mercedem suam. Rectissimeque de his dicitur : *Recedite a me, operarii dolosi, nomen meum habuistis, sed opera mea non fecistis. Illi ergo perceperunt mercedem suam, qui non ob aliud eleemosynam faciunt, nisi ut glorificentur ab hominibus.*

Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. Alii ergo sinistram infideles dici credebant, alii inimicum, sed mihi nihil consequentius sinistra videtur significare, quam ipsam delectationem laudis. Dextera autem significat intentionem implendi præcepta divina. Cum itaque conscientiæ facientis eleemosynam miscet se appetitio laudis humanæ, sit sinistra conscia operis dexteræ. *Nesciat ergo sinistra tua quid faciat dextera tua,* id est, non se misceat conscientiæ tuæ laudis humanæ appetitio, cum in eleemosyna facienda divinum præceptum contendis implere. *Ut sit eleemosyna tua in abscondito.* Quid est in abscondito, nisi in ipsa bona conscientia, quæ humanis oculis demonstrari non potest, nec verbis aperiri, quandoquidem multi multa mentiuntur?

Quapropter si dextera intrinsecus agit in abscondito, ad sinistram pertinent omnia exteriora, quæ sunt visibilia et temporalia. Sit ergo eleemosyna tua in ipsa conscientia, ubi multi eleemosynam faciunt bona voluntate, etiam si pecuniam, vel si quid aliud, quod inopi largiendum est, non habent. Multi autem foris faciunt, et intus non faciunt, qui vel ambitione, vel alienius rei temporalis gratia volunt misericordes videri. In quibus sola sinistra operari existimanda est. Item alii quasi medium inter utrosque locum tenent, ut et intentione, quæ in Deo est, eleemosynam faciunt, et tamen inserat se huic bonæ et optime voluntati nonnulla etiam laudis vel cuiuscunque rei fragilis et temporalis cupiditas. Sed Dominus noster multo vehementius prohibet solam sinistram in nolis operari, quando etiam misceri eam vetat operibus dexteræ. Agitur enim de corde mundando, quod nisi fuerit simplex, mundum non

erit. Simplex autem quomodo erit, si duobus dominis serviet, nec una intentione rerum æternarum purificet aciem suam, sed eam mortalium quoque fragillumque rerum amore obnubilet.

Et cum oratis non eritis sicut hypocritæ, qui amant in synagogis et in angulis platearum stantes orare, ut videantur ab hominibus; amen dico vobis receperunt mercedem suam. (MATTH.) Anguli platearum sunt, ubi via per transversum alterius viæ vadit, et quæ brevium reddit. Non enim te videri ab hominibus alicubi orantem nefas est, sed ideo hoc agere, ut videaris ab hominibus. Et superfluo toties eadem dicuntur, cum sit una jam regula custodienda, qua cognitum est, non sibi ut hæc sciant homines formidandum, aut fugiendum esse, sed si hoc animo fiant, ut fructus in eis expectetur placendi hominibus. Servat etiam ipse Dominus eadem verba, cum adjungit similiter. *Amen dico vobis receperunt mercedem suam.* Hinc ostendens ipse prohibere, ut ea merces appetatur, qua stulti gaudent, ut laudentur ab hominibus.

Tu autem cum orabis intra in cubiculum tuum, et clauso ostio tuo, ora Patrem tuum in absconso, et Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi. (Hier.) Hæc quidem sententia similiter intellecta erudit auditorem, ut vanam mundi gloriam fugiat. Sed mihi videtur hoc magis esse præceptum, ut inclusa pectoris cogitatione, labiisque compressis, oremus Dominum. Quod et Ananias in Regnum volumine fecisse legitur : *Labia, inquit, ejus tantum movebantur, et vox illius non audiebatur* (1 Reg. 1). Ista etiam cubi-
cula in psalmo significuntur, ubi dicitur : *Quæ dixit in cordibus vestris, et in cubilibus vestris compingimini* (Psal. 14). *Et clauso ostio ora, ait, Patrem tuum in absconso.*

Parum est intrare in cubi-
cula si ostium pateat im-
portunis cogitationibus, per quod ostium ea quæ foris sunt improbe se immergunt, et interiora nostra appetunt. Foris autem diximus esse omnia temporalia et visibilia, quæ per ostium, id est, per carnalem sensum in cogitationes nostras penetrant, et turbæ vanorum phantasmatum orantibus obstrepunt. Claudendum est ergo ostium, id est carnali vi resistendum, ut oratio spiritalis dirigatur ad Patrem, quæ sit in intimis cordis, ubi oratur Pater in abscondito. *Et Pater, inquit, vester, qui videt in abscondito, reddet vobis.* Et hoc decuit tali clausula terminandum. Non enim hoc monet nunc ut oremus, sed quomodo oremus, neque, ut superius, ut faciamus eleemosynam, sed quo animo faciamus. Quomodo de corde mundando præcipit, quod non mundat, nisi una et simplex intentio in æternam vitam, solo et puro amore sapientiæ?

Orantes autem nolite multum loqui, sicut ethnici. Putant enim quod in multiloquio suo exaudiantur. Nolite ergo assimilari illis. Sicut hypocritarum est præbere se ad spectandos in oratione, quorum fructus est placere hominibus, ita ethnicorum, id est, gentilium, in multiloquio suo se putare exaudiri. Et revera omne multiloquium a gentilibus venit, qui

exercendæ linguæ potius quam mundando animo A dant operam, et hoc nugatorii studii genus etiam ad Dominum præce flectendum transferre conantur, arbitantes sicut hominem judicem, ita Dominum verbis adduci in sententiam. Nolite itaque similes esse illis, dicit unus et verus magister.

Scit enim Pater vester quid opus est vobis, antequam petatis eum. Consurgit in hoc loco quædam hæresis, philosophorumque dogma perversum, dicentium: Si novit Deus quid oremus, et antequam petamus, scit quibus indigeamus, frustra scienti loquimur. Quibus breviter respondendum est nos non narratores esse, sed rogatores. Aliud est narrare ignoranti, aliud scientem rogare. In illo indicium est, hic obsequium. Ibi fideliter indicamus, hic miserabiliter obsecramus. Non enim verbis agere debemus apud Dominum, ut impetremus quod volumus, sed rebus quæ animo gerimus, et intentione cogitationis cum dilectione pura et simplici affectu. Sed res ipsas verbis nos docuisse Dominum oportebat, quibus memoriæ mandatis, eas ad tempus orandi recordaremur.

Sic ergo vos orabitur: Pater noster qui es in cælis. Nusquam invenitur præceptum populo Israel ut diceret Pater noster, aut oraret Patrem Dominum sed Dominus eis insinuat est, tanquam servientibus, id est, secundum carnem adhuc viventibus. Prophetæ tamen sæpe ostendunt eundem Dominum, Deum etiam eo Patrem eorumdem esse potuisse, si ab ejus mandatis non aberrarent. Sicut est illud: Filios genui et exaltavi, ipsi autem spreverunt me (Isa. 1). De futuro autem populo Christiano, quia Dominum Patrem esset habiturus, et prophetæ prædixerant, et Evangelium testatur, dicens: Dedit eis potestatem filios Dei fieri (Joan. 1); et apostolus Paulus. Quandiu, inquit, hæres parvulus est, nihil differt a servo (Gal. 1v). Et Spiritum adoptionis nos accepisse commemorat, in quo clamamus: Abba Pater (Rom. viii). Magnum ergo donum per gratiam Dei accepimus, quod sinamur Deo dicere: Pater noster. Quid enim jam non det filiis petentibus, cum hoc ipsum ante dederit, ut filii essent. Postremo quanta cura animum tangit, ut qui dicit Pater noster, tanto patre non sit indignus: Deus autem in sordidos mores nunquam cadit, et gratias misericordiæ ipsius, qui hoc a nobis exigit, ut sit Pater noster, quod nullo sumptu, sed sola bona voluntate comparari potest. Admonentur etiam hic divites, vel genere nobiles secundum sæculum, cum Christiani facti fuerint, non superbire adversus pauperes et ignobiles, quoniam simul dicunt Deo Pater noster. Quod non possunt vere ac pie dicere, nisi se fratres esse cognoscant. Utatur ergo voce Novi Testamenti populus novus, ad æternam hæreditatem vocatus, et dicat: Pater noster, qui es in cælis, id est, in sanctis et justis. Non enim spatio locorum continetur Deus, sed quemadmodum in terra appellatus est peccator, cum ei dictum est: Terra es, et in terram ibis (Gen. iii); sic cælum ju-

stus e contrario dici potest. Justis enim dicitur: Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos (I Cor. iii). Quapropter si in templo suo habitat Deus, et sancti templum ejus sunt, recte dicitur qui in cælis es, qui es in sanctis. Et accommodatissima ista similitudo est, ut spiritualiter tantum interesse videatur inter justos et peccatores, quantum corporaliter inter cælum et terram. Cujus rei significandæ gratia cum ad orationem stantes, ad Orientem vertimur, non tanquam ibi sit Deus, et quasi cæteras mundi partes deseruerit (qui ubique præsens est, non locorum spatium, sed majestate potentia), sed admoneatur animus ad naturam excellentiorem se convertere, id est ad Dominum, cum ipsum corpus ejus, quod terrenum est, ad corpus excellentius, id est corpus cæleste, convertitur

Sanctificetur nomen tuum. Quod non sic petitur, quasi non sit sanctum Dei nomen, sed ut sanctum habeatur ab hominibus, id est, illis innotescat Deus, ut non existiment aliquid sanctius quod magis offendere timeant. (Cypr.) Aliter enim id petimus, et rogamus, quod nomen Dei sanctificetur in nobis, ut qui in baptismo sanctificati sumus, in eo quod esse cœpimus perseveremus. Et hoc quotidie precamur. Opus est enim nobis quotidiana sanctificatione, ut qui quotidie delinquimus delicta nostra sanctificatione assidua repurgemus.

Adveniat regnum tuum. Regnum etiam Dei representari nobis petimus, sicut et nomen ejus ut in nobis sanctificetur postulamus. (Aug.) Nam Deus quando non regnat, aut apud eum quando incipit quod semper fuit et esse non desinit? Adveniat ergo accipiendum est, manifestetur hominibus. Quemadmodum enim præsens lux absens est cæcis, et eis qui oculos claudunt, ita Dei regnum, quamvis nunquam discedat de terris, tamen absens est ignorantibus. Nulli autem licebit ignorare Dei regnum, cum ejus unigenitus non solum intelligibiliter, sed etiam visibiliter in homine Dominico de cælo venerit judicaturus vivos ac mortuos. (Cypr.) Nostrum quidem regnum petimus advenire, a Deo nobis repromissum, Christi sanguine et passione quæsitum, ut qui in sæculo ante servivimus, postmodum Christo dominante regnemus, sicut ipse pollicetur, et dicit: Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est ab origine mundi (Math. xxv).

Fiat voluntas tua sicut in cælo et in terra. (Aug.) Id est, sicut in angelis qui sunt in cælis voluntas tua est ut omnino tibi adhæreant, teque perfruantur nullo errore obnubilante sapientiam eorum, nulla miseria impediante beatitudinem eorum, ita fiat in sanctis tuis, qui in terra sunt, et de terra, quod ad corpus attinet, facti sunt, et quavis ad cælestem habitationem atque immutationem, tamen, de terra assumendi sunt. Item fiat voluntas tua recte intelligitur, obediatur præceptis tuis, sicut in cælo et in terra, id est, sicut ab angelis, ita ab hominibus. Voluntas autem Dei est quam Chri-

sus et fecit et docuit : humilitas in conversatio-
 ne, stabilitas in fide, verecundia in verbis, in fac-
 tis iustitia, in operibus misericordia, in moribus
 disciplina, injuriam facere non nosse, et factam
 posse tolerare, cum fratribus pacem tenere, Domi-
 num toto corde diligere, in illo quod pater est, ti-
 mere, quod Deus est. Christo nihil omnino præpo-
 nere debemus, quia nec nobis ille quidquam præ-
 posuit. Charitati ejus inseparabiliter adhærere, eru-
 ci ejus fortiter ac fidenter assistere. Quando de
 ejus nomine et honore certamen est, exhibere in
 sermone constantiam, qua constemur, in quæstio-
 ne fiduciam, qua congregimur, in morte patien-
 tiam, qua coronamur, hoc est cohæredem Christi vel-
 le esse, hoc est præceptum Dei facere, hoc est vo-
 luntatem Patris implere. Potest et aliter hæc sen-
 tentia intelliigi, ut ita sit dictam, *Fiat voluntas tua,*
sicut in caelo et in terra, tanquam si diceretur : Fa-
 ciant voluntatem tuam sicut justi ita etiam et pec-
 catores, ut ad te convertantur, sive ita fiat *volun-
 tas tua in caelo et in terra,* ut sua cuique tribuan-
 tur. Quod sit extremo iudicio, ut iustis præmium,
 peccatoribus damnatio tribuatur, cum agni ab hæ-
 dis separabuntur. Ille etiam non absurdus, imo et
 fidei, et spei nostræ convenientissimus est intelle-
 ctus, ut cælum et terram accipiamus spiritum et
 carnem. Et quomodo dicit Apostolus : *Mente servio
 legi Dei, carne autem legi peccati* (Rom. vii), vide-
 mus factam voluntatem Dei in mente. Et id oran-
 dum est, ut sicut in caelo, ita et in terra fiat vo-
 luntas Dei, id est, ut quemadmodum corde dele-
 ctamur legi secundum interiorem hominem, ita
 etiam corporis immutatione facta, huic nostræ de-
 lectioni nulla pars nostra terrenis doloribus seu
 voluptatibus adversetur. Nec illud a veritate ab-
 horret, ut accipiamus *Fiat voluntas tua, sicut in
 caelo et in terra,* sicut in ipso Domino nostro Je-
 su Christo, ita et in Ecclesia, tanquam in viro qui
 patris voluntatem implevit, ita et in femina, quæ
 illi desponsata est. Cælum enim et terra conve-
 nienter intelligitur quasi vir et femina, quoniam ter-
 ra caelo fecundante fructifera est. Quarta petitio est :

Panem nostram quotidianum da nobis hodie. Pa-
 nis quotidianus aut pro his omnibus dicitur est quæ
 hujus vitæ necessitatem sustentant, de quo cum præ-
 cipit, ait : *Nolite cogitare de crastino.* Et ideo sit ad-
 ditum : *Da nobis hodie,* aut pro sacramento corporis
 Christi, quod quotidie accipimus, aut pro spiritali ci-
 bo, de quo idem Dominus dicit : *Operamini escam quæ
 non corrumpitur.* Et illud : *Ego sum panis vitæ, qui
 de caelo descendi* (Joan. vi). Sed horum trium quid sit
 probatissimum considerari potest. Nam forte quis-
 piam moveatur cur oremus pro his adipiscendis quæ
 huic vitæ sunt necessaria, veluti est victus et te-
 gumentum, cum ipse Dominus dicit : *Nolite solli-
 citi esse quid edatis, aut quid induamini* (Matth. vi);
 de sacramento autem corporis Domini, ut illi non
 moveant quæstionem, qui plurimi in Orientalibus
 partibus, non quotidie cænæ Dominicæ communi-

cent, cum iste panis quotidianus dicitur est. Re-
 stat ut quotidianum panem accipiamus spiritalem.
 Præcepta scilicet divina, quæ quotidie oportet me-
 ditari et operari. Nam de ipsis Dominus dicit
 Operamini escam quæ non corrumpitur; quodidia-
 nus autem iste cibus nunc dicitur, quando ista
 vita temporalis per dies decedentes succedentes-
 que peragitur. Et revera quando in superiora,
 nunc in inferiora, id est, nunc in spiritalia, nunc
 in carnalia, animi affectus alternat, tanquam ei
 qui aliquando pascitur cibo, aliquando famem pa-
 titur, quotidie panis necessarius est quo reficia-
 tur esuriens, et relabens erigatur. Quod autem
panem supersubstantialem in aliis exemplaribus le-
 gimus, vel peculiarem, vel præcipuum illum pa-
 nem similiter significat, qui dicit : *Ego sum pa-
 nis, qui de caelo descendi,* quæ videlicet est super
 omnes substantias, et universas superat creaturas.

*Et dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimitti-
 mus debitoribus nostris* (Cypr.) Post subsidium cibi
 petitur et venia defecti, ut qui a Deo pascitur, in
 Deo vivat, nec tantum præsentem et temporalem vitæ
 consulatur, sed æternæ, ad quam venire potest,
 si peccata donentur. Quæ debita Dominus appel-
 lat sicut in Evangelio suo dicit : *Dimisi tibi omne
 debitum, quia me rogasti* (Matth. xviii). Quam nec-
 essarie autem, quam providenter et salubriter
 admonemur quod peccatores sumus, qui pro pec-
 catis rogare compellimur! Qui orare nos pro de-
 bitis et peccatis docuit, paternam misericordiam
 promisit, et veniam securam adjunxit, plane et
 addidit legem, certa nos conditione et sponsione
 constringens, ut sic nobis dimitti debita postule-
 mus secundum quod et ipsi debitoribus nostris di-
 mittimus. Scientes impetrari non posse quod pro
 peccatis petimus, nisi et ipsi circa peccatores no-
 stros paria fecerimus. Idcirco et alio in loco
 dicit : *Qua mensura mensi fueritis, eadem et reme-
 tietur vobis* (Marc. iv; Luc. vi). Nulla enim alia sen-
 tentia sic oramus, ut quasi paciscamur cum Do-
 mino. In qua pactione si mentimur, totius ora-
 tionis nullus est fructus.

Et ne nos inducas in tentationem. (Aug.) Non enim
 per seipsum inducit Deus, sed induci patitur cum
 quem suo auxilio deseruerit, ordine occultissimo ac
 meritis. Causis etiam sæpe manifestis dignum ju-
 dicit illum quem deserat et in tentationem in-
 duci sinat. Aliud est autem induci in tentationem,
 aliud tentari. Nam sine tentatione probatus esse
 nullus potest. Non ergo hic oratur ut non tente-
 mur, sed ut non inferamur in tentationem, tan-
 quam si quisquam cui necesse est igne examinari,
 non oret ut igne non contingatur, sed ut non exuratur.
*Vasa enim figuli probat fornax, et homines justos ten-
 tatio tribulationis* (Eccli. xxvi). Multi autem in pre-
 cando ita dicunt : Ne nos patiaris induci in tentatio-
 nem, exponentes videlicet quomodo dictum sit *in-
 ducas.* Qua in parte ostenditur nihil contra nos
 adversarium posse, nisi Deus ante permiserit, ut

omnis timor noster et devotio atque observatio ad Dominum convertatur, quando in tentationibus nostris nihil malo liceat, nisi potestas inde tribuatur.

Sed libera nos a malo, amen. Quando autem dicimus, *libera nos a malo*, nihil remanet quod ultra adhuc debeat postulari, quando semel protectionem Dei adversus malum petimus. (MAUR.) Qua impetrata, contra omnia quæ diabolus et mundus operantur securi stamus et tuti. Sed hoc in præsentia fit, quantum divinum examen nobis utile esse prospexerit. Unde dicit Apostolus: *Fidelis est Deus, qui non patitur vos tentari supra id quod potestis, sed facit cum tentatione proventum, ut possitis sustinere* (I Cor. x). Orandum est enim ut non solum non inducamur in malum quo caremus (quod sexto loco petimus), sed ab illo etiam liberemur, quo jam inducti sumus. Quod cum factum fuerit, nihil remanebit formidolosum, nec omnino metuenda erit ulla tentatio. Quod tamen in hac vita, et quandiu istam mortalitatem circumferimus, ubi serpentina persuasionem inducti sumus, non sperandum posse fieri, sed tamen aliquando futurum sperandum est. Opportuno autem tempore perficietur beatitudo, quæ in hac vita inchoata est, et cui capessendæ atque obtinendæ aliquando nunc omnis conatus impenditur. Sed harum quatuor petitionum consideranda et commenanda distinctio est. Nam cum vita nostra temporaliter nunc agitur atque speratur æterna, et cum æterna priora sunt dignitate, quamvis temporalibus prius actis ad illa transeat, trium primarum petitionum impetrationes, quanquam in hac vita, quæ isto sæculo agitur, exordium capiant (nam et sanctificatio nominis Dei, ab ipso Domini nativitatis adventu agi cœpit, et adventus regni ejus quo in claritate venturus est non jam finito sæculo, sed in fine sæculi, manifestabitur, et perfectio voluntatis ejus sicut in cælo et in terra, sive justos et peccatores cælum et terram intelligas, sive spiritum et carnem, sive Dominum et Ecclesiam, sive omnia simul, ipsa perfectione nostræ beatitudinis, et ideo sæculi terminatione complebitur), tamen omnia tria in æternum manebunt. Nam et sanctificatio nominis Dei sempiterna erit, et regni ejus non erit finis, et perfectæ nostræ beatitudinis æterna vita promittitur. Permanebunt ergo ista tria consummata atque cumulata in illa vita quæ nobis promittitur. Reliqua vero quatuor, quæ petimus, ad temporalem istam vitam pertinere mihi videntur. Quorum primum est: *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*. Hoc ipso enim quod dictus est quotidianus, panis spiritalis significatur, sive in sacramento, aut in victu isto visibilis, ad hoc tempus pertinet, quod appellavit *hodie*: non quia spiritalis cibus non est sempiternus, sed quia iste, qui quotidianus dictus est in Scripturis, sive in strepitu sermonis, sive quibusque temporalibus signis exhibetur animæ. Quæ omnia tunc utique non erunt, cum omnes erunt docibiles Dei, et ipsam ineffabilem lucem veritatis non motu corpo-

rum significantes, sed paritate mentis haurientes, Nam fortasse et propterea panis dictus est, non potus, quia panis frangendo atque mandendo in alimentam convertitur, sicut Scripturæ aperiendo et disserendo animam pascunt. Potus autem paratus, sicuti est, transit in corpus, ut isto tempore panis sit veritas, cum quotidianus panis dicitur; tunc autem potus, cum labore nullo disputandi et sermoci-nandi, quasi frangendi atque mandendi, opus erit, sed solo haustu sinceræ ac perspicuæ veritatis. Et peccata nunc nobis dimittuntur, et nunc dimittimus, quæ harum quatuor reliquarum secunda petitio est; tunc autem nulla erit venia peccatorum, quia nulla peccata. Et tentationes temporalem istam vitam infestant, non autem erunt cum perfectum fuerit quod dictum est: *Abscondes eos in abdito vultus tui* (Psal. xxx). Et malum a quo liberari optamus, et ipsa liberatio a malo ad hanc utique vitam pertinet, quam et justitia Dei mortalem meruimus, et unde ipsius misericordia liberabimur. Videtur etiam mihi septenarius iste numerus harum petitionum congruere illi septenario numero, ex quo totus iste sermo manavit. Si enim timor Dei est, quo *beati sunt pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum* (Matth. v), petamus ut *sanctificetur in hominibus nomen Dei*, timore casto permanente in sæcula sæculorum. Si pietas est qua *beati sunt mites, quoniam ipsi possidebunt terram*, petamus ut *veniat regnum ejus*, sive in nos ipsos, ut mitemur, nec ei resistamus, sive de cælo in terras in claritate adventus Domini, quo nos gaudebimus et letabimur, dicente illo: *Venite, benedicti Patris mei*, et reliqua (Matth. xxv). In Domino enim, inquit Propheta, *laudabitur anima mea; audiant mansueti et jucundentur* (Psal. xxxiii). Si scientia est qua *beati sunt qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur*, oremus ut *fiat voluntas ejus sicut in cælo et in terra*, quia cum corpus, tanquam terra spiritui, tanquam cælo, summa et tota pace consenserit, non lugebimus.

Nam nullus alius hujus temporis luctus est, nisi cum adversus se ista configant, et cogunt nos dicere: *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ*; et luctum nostram lacrymosa voce testari: *Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus* (Rom. vii)? Si fortitudo est, qua *beati sunt qui esuriunt, et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur*, oremus ut *panis noster quotidianus detur nobis hodie*, quo fulli atque sustentati ad plenissimam illam saturitatem venire possimus. Si consilium est quo *beati sunt misericordes, quoniam ipsorum miserebitur*, dimittamus debita debitoribus nostris, et oremus ut nobis nostra dimittantur. Si intellectus est, quo *beati sunt mundo corde, quoniam ipsi Dominum videbunt*, oremus non *induci in tentationem*. Ne habeamus duplex cor, non appetentes simplex bonum, quo referamus omnia quæ operamur, sed simul temporalia et terrena sectando. Tentationes enim ex his rebus quæ graves et cala-

mitosæ videntur hominibus, non iam nos valent, si non valeant illæ quæ blanditiis earum rerum accidunt, quas homines bonas et lætabundas putant. Si sapientia est, quæ beati sunt pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur, oremus ut liberemur a malo. Ipsa enim liberatio liberis nos facit, id est filios Dei, ut spiritu adoptionis clamemus: *Abba pater.* (Hier.) Amen autem quod in fine constat scriptum, signaculum est Dominicæ orationis, quod Aquila interpretatus est *fideliter*, et nos *vere* possumus dicere. (Maur.) Significat hoc in omnibus petitionibus istis purissimam consistere veritatem, et indubitanter illis a Domino conferri omnia quæ recte postulant, qui conditionis ultimæ servare pactum non negligant. Unde et subditur:

Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet et vobis Pater vester cælestis delicta; si autem non dimiseritis hominibus, nec pater vester dimittet peccata vestra. (Hieron.) Si non dimiseritis hominibus dicit, quasi non homines sint qui dimittunt, id est, non humani, neque terreni. Hoc est enim quod scriptum est: *Ego dixi: Dii estis, et filii excelsi omnes. Vos autem ut homines moriemini, et quasi unus de principibus cadetis* (Psal. LXXXI). Ad eos dicitur qui propter peccata homines ex diis esse meruerunt. Recte ergo et hi quibus peccata dimittuntur homines appellati sunt. (Aug.) Sequitur de jejunio præceptum ad eandem pertinens cordis mundationem, de qua nunc agitur. Nam et in hoc opere cavendum est ne subrepat aliqua ostentatio, et appetitus laudis humanæ, qui duplicet cor nostrum, et non sinat mundum et simplex esse ad intelligendum Dominum. Dicit enim:

Cum autem jejunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes: exterminant enim facies suas, ut appareant hominibus jejunantes. Amen dico vobis, quia receperunt mercedem suam. [III.] Quod qui non odit, necdum amat illam vitam, ubi nulla erit conditio nascendi atque moriendi, quæ copulant terrena conjugia; odimus enim sine dubio quod certe ut aliquando non sit optamus. Sic itaque invenitur secundum utrumque Domini mandatum, bonus Christianus diligere in una femina creaturam Dei, quam performari et renovari desiderat; odisse autem conjunctionem, copulationemque corruptibilem atque mortalem, hoc est diligere in eo quod homo est, odisse quod uxor est. Ita etiam diligit inimicum, non in quantum inimicus est, sed in quantum homo est, ut hoc ei velit provenire quod sibi, id est, ut ad regnum cælorum correctus renovatusque perveniat. Hoc et de patre, et de matre et cæteris vinculis sanguinis intelligendum est, ut in eis oderimus quod genus humanum nascendo et moriendo sortitum est, diligamus autem quod nobiscum potest ad illa regna perducere, ubi nemo dicit Pater meus, sed omnes omnino uni Deo: *Pater noster*; nec Mater mea, sed omnes illi Jerusalem: *Mater nostra*; nec Frater meus, sed omnes de omnibus: *Frater noster*. Exoritur hic altera quæstio cum Dominus causa forni-

cationis permittat dimittere uxorem, quatenus hoc loco intelligenda sit fornicatio, utrum quousque intelligunt omnes, id est, ut eam fornicationem credamus dictam, quæ in stupris committitur, an quemadmodum Scripturæ solent fornicationem vocare, sicut supra dictum est, omnem illicitam concupiscentiam, sicut est idololatria, vel avaritia, et ex eo jam omnis transgressio legis propter illicitam concupiscentiam. Quis enim jam quamlibet illicitam concupiscentiam potest recte a fornicationis genere separare, si avaritia fornicatio est? Ex quo intelligitur propter illicitas concupiscentias, non tantum quæ in stupris cum alienis viris, aut feminis committuntur, sed omnino quaslibet, quæ animum corpore male utentem a lege aberrare faciunt, et perniciose turpiterque corrumpi, possit sine crimine et vir uxorem dimittere, et uxor virum, quia exceptam facit Dominus causam fornicationis. Quam fornicationem (sicut supra commemoratum est) generalem et universalem intelligere cogimur. Cum autem ait excepta causa fornicationis, non dixit, cujus ipsorum viri, an femine. Non enim tantum fornicantem uxorem dimittere conceditur, sed quisquis eam quoque uxorem dimittit, a qua ipse cogitur fornicari, causa fornicationis utique dimittit. Velut si aliquem cogat uxor sacrificare idolis, qui talem dimittit, causa fornicationis dimittit, non tantum illius, sed et suæ: illius, quia fornicatur; suæ, ne fornicetur. *Terrena audistis quia dictum est antiquis: Non perjurabis; reddes autem Domino juramenta tua. Ego autem dico vobis non jurare omnino, neque per cælum, quia thronus Dei est, neque per terram, quia scabellum est pedum ejus; neque per Hierosolymani, quia civitas est magni regis; neque per caput tuum juraveris, quia non potes unum capillum album facere aut nigrum.*

Hanc per elementa jurandi pessimam consuetudinem semper habuere Judæi, sicut prophetalis eos frequenter arguit sermo. Quia qui jurat, aut venerat, aut diligit eum per quem jurat. (Hieron.) In lege præceptum est ut non juremus nisi per Dominum nostrum et Deum. Nam Judæi per angelos et urbem Jerusalem, et templum, et elementa jurantes, creaturas resque carnales venerabantur, honore et obsequio Dei contempto. Denique considera quod hic Salvator non per Deum jurare prohibuerit, sed per cælum, et terram, et Hierosolyman, et per caput tuum. Et hoc quasi parvulis fuerat lege concessum, ut quomodo victimas immolabant Deo, ne eas idolis immolarent, sic et jurare permitterentur in Dominum, non quo recte facerent, sed quo melius esset Deo id exhibere, quam demonibus. Evangelica autem veritas non recepit juramentum, cum omnis sermo fidelis pro jurejurando sit. Sicut enim falsum loqui non potest qui non loquitur, sic pejorare non potest qui non jurat. (Aug.) Sed tamen quoniam jurat qui adhibet testem Deum, diligenter considerandum est hoc capitulum, ne contra præceptum Domini Apostolus fecisse videatur, qui sæpe hoc modo juravit

cum dicit : *Quæ autem scribo vobis, eccò coram Deo, quia non mentior* (Gal. 1). Et iterum : *Deus et pater Domini nostri Jesu Christi, qui est benedictus in sæcula, scit quia non mentior* (II Cor. xi). Tale autem est illud : *Testis enim mihi est Deus, cui servo in spiritu meo in Evangelio Filii ejus, quomodo sine intermissione memoriam vestri facio semper in orationibus meis* (Rom. 1). Ita ergo intelligitur præcepisse Dominum ne juretur, ne quisquam sicut bonum appetat jusjurandum, et assiduitate jurandi in perjurium per consuetudinem delabatur. Quapropter qui intelligit non in bonis, sed in necessariis jurationem habendam, refrenet se quantum potest, ut non ea utatur, nisi cum necessitate, cum videt pigros esse homines a credendum quod eis utile est credere, nisi juratione firmetur. Itaque Dominus docet nihil esse tam vile in creaturis Dei, ut per hoc quisque pejerandum arbitretur, quando a summis usque ad infima divina providentia creata regerentur. Incipiens a throno Dei usque ad capillum album aut nigrum, ideo juramentum vetat, ne te arbitreris non debere Domino jusjurandum tuum, cum per eum jurare convinceris, cujus cælum thronus est, et cujus terra scabellum est, cujus et omnis creatura factura est. Verum non oportet opinari in eo quod dictum est, cælum thronus Dei et terra scabellum pedum ejus, quod sic habeat Deus collocata membra in cælo et in terra, ut nos, cum sedemus, sed illa sedes Dei judicium significat. Et quoniam in hoc universo mundi corpore, maximam speciem cælum habeat, et terra minimam, tanquam præsentior sit excellenti pulchritudini vis divina, minimam vero ordinet in extremis atque in infimis, sedere in cælo dicitur, terramque calcare. Spiritualiter autem sanctas animas cæli nomine significat, et terræ peccatrices. Et quoniam spiritalis omnia judicat, ipse autem a nemine judicatur, convenienter dicitur sedes Dei; peccator vero cui dictum est : *Terra es, et in terram ibis*, quia per justitiam meritis digna tribuentem, in infimis ordinatur, et qui in lege manere noluit, sub lege ponitur, congruenter accipitur scabellum pedum Dei. *Sit autem sermo vester, est, est, non, non, quod autem his abundantius est, a malo est.* (MARC.) Qui jurare non prohibuit, quomodo loqui oportet docuit. *Sit, inquit, sermo vester, est, est, non, non*; quasi diceret : quod est, sufficiat dicere, est; quod non est, sufficiat dicere, non est; sive ideo bis dicitur, *est, est, non, non*, ut quod ore affirmes, operibus probes, et quod verbis neges, factis non confirmes. Hoc enim bonum et appetendum est, ut testimonium honorum operum orationem commendet dicentis. Cum ergo subinfert : *Quod his abundantius est, a malo est*, ita intelligi oportet, ut scias, si jurare cogaris, illud de necessitate venire infirmitatis eorum quibus aliquid persuades, quæ utique infirmitas malum est. Unde nos quotidie liberari deprecamur, cum dicimus : *Libera nos a malo*. Itaque non dixit : *Quod amplius est, malum est*. Tu autem non malum facis, qui bene uteris ju-

ratione, quæ etsi non bona, tamen necessaria est, ut alteri persuadeas quod utiliter persuades. Sed a malo est, ab illius videlicet infirmitate, a quo jurare cogaris. Sed nemo, nisi qui expertus est, novit quam sit difficile et consuetudinem jurandi extinguere, et nunquam temere facere, quod nonnunquam necessitas cogit.

Audistis quia dictum est, oculum pro oculo, et dentem pro dente. Ego autem dico vobis non resistere malo. (Hieron.) Qui dicit *oculum pro oculo*, non alterum vult auferre, sed utrumque servare. Dominus noster vicissitudinem tollens, truncat initia peccatorum, quia in lege retributio est, in Evangelio vero gratia. (Aug.) Ibi culpa emendatur, hic peccatorum auferuntur exordia. Notandum autem quod quatuor gradus vindictæ, seu retributionis, quibusdam esse videntur. Quorum primus est, ut cum aliquis læsus fuerit, gravius ulcisci desideret; non enim facile invenitur qui, pugno accepto, pugnum reddere velit, et uno a conviciante verbo audito, tantumdem referre contentus sit, sed sive ira perturbatus immoderatus vindicat, sive quia justum putat eum qui læserit prior, gravius lædi quam læsus est qui non læserat. Talem quippe animum magna ex parte refrenavit, et quemdam gradum posuit lex, in qua scriptum est : *Oculum pro oculo, et dentem pro dente*. Quibus nominibus significatur modus, ut injuriam vindicta non transeat. Et hæc est pacis inchoatio. Perfecta autem pax est, talem penitus nolle vindictam. Ad quam perveniendam duo gradus adhuc restant, id est, ut non reddat tantum, sed minus, verbi gratia, ut pro duobus unum reddat, aut pro avulso oculo aurem præcidat. Hinc ascendens qui omnino nihil mali rependerit, imo bonum pro malo reddiderit, propinquat præsentî præcepto Domini, nec tamen adhuc ibi est. Parvum enim adhuc videtur Domino, si pro malo quod acceperis, nihil reddas mali, nisi etiam amplius sis paratus accipere. Quapropter non ait : *Ego autem dico vobis*, non reddere malum pro malo, quanquam hoc etiam magnum præceptum sit, sed ait : *non resistere adversus malum*; ut non solum non rependas quod tibi fuerit irrogatum, sed etiam non resistas, quo minus aliud irrogetur. Hoc enim est quod etiam consequenter exponit.

Sed si quis te percusserit in dexteram maxillam, præbe illi et alteram. (Aug.) Non enim ait, Si quis te percusserit, noli tu percutere, sed : Para te adhuc percuti. Quod ad misericordiam pertinere hi maxime sentiunt, qui eis quos multum diligunt, tanquam filiis, vel quibuslibet dilectissimis suis argotantibus, serviunt, vel parvulis, vel phreneticis, a quibus multa sæpe patiuntur, et si eorum salus id exigat, præbent se etiam ut plura patiantur, donec vel ætatis, vel morbi infirmitas transeat. Quos ergo Dominus medicus animarum curandis proximis instruebat, quid eos aliud docere debuit, nisi ut eorum, quorum saluti consulere vellent, imbecillitates æquo animo tolerarent? Omnis namque improbitas ex imbecillitate animi venit. Quia nihil innocentius

est eo qui in virtute perfectus est. Hac ergo Evangelii sententia ecclesiasticus vir describitur imitator ejus qui dicit : *Discite a me, quia mitis sum et humilis corde* (Matth. xi). Et pollicitationem suam percussus alapa comprobat, dicens : *Si male locutus sum, argue; sin autem bene, cur me cædis?* (Joan. xviii.) Tale quid et David loquebatur in psalmo : *Si reddidi retribuētibus mihi mala* (Psal. vii). Et Jeremias in lamentationibus : *Bonum est homini, si condescerit ab adolescentia sua, dabit percipienti se maxillam, saturabitur opprobriis* (Thren. iii). Hoc adversum eos qui putant alteram Domini legis, alterum Evangelii, quod et ibi et hic mansuetudo doceatur. Secundum mysticos intellectus percussa dextera nostra, non jubentur sinistram præbere, sed alteram, id est alteram dexteram. Justus enim sinistram non habet. Si nos hæreticus in disputatione percusserit, et dexterum dogma voluerit vulnerare, opponatur ei aliud de Scripturis testimonium, et tam diu verberanti succedentes sibi dexteræ præbeamus, donec inimici ira lassescat. Potest tamen non inconvenienter et in dualis maxillis duas nobilitates significatas intelligi : quia est nobilitas secundum Deum, et secundum hoc sæculum. Distribuantur vero ita, ut dextera divinæ nobilitati, et sinistra humanæ deputetur. Convenit ergo ut in quocunque discipulo Christi contemptum fuerit quod Christianus est, multo magis in se contemptum paratus sit, si quos hujus sæculi honores habet. Sicut apostolus Paulus, cum in eo persequerentur homines nomen Christianum, si taceret de dignitate quam habebat in sæculo, non præberet alteram maxillam cædentibus dexteram. Non enim dicendo, *Civis Romanus sum*, non erat paratus hoc in se contemni, quod pro nimio habebat ab eis qui in illo nomen tam pretiosum et salutare contempserant.

Et ei qui vult tecum iudicio contendere, et tunicam tuam tollere, remitte ei et pallium. Lucas hoc capitulum versa vice posuit. Ait enim : *Ab eo qui auferet tibi vestimentum, etiam tunicam noli prohibere* (Luc. vi). Quod de vestimento et de tunica dictum est, non in eis solis, sed in omnibus faciendum est, quæ aliquo jure temporaliter nostra esse dicimus ; tunica interior vestis, pallium exterior est. Si enim de necessariis hoc imperatum est, quanto magis superflua contemnere convenit, et omnia quæ a nostro jure in alterius possunt transire potestatem. Sicuti est vestis, domus, fundus, jumentum, et generaliter omnis pecunia. Quod utrum etiam de servis accipiendum sit, magna quæstio est. Non enim Christianum oportet sic possidere servum, quomodo equum, aut argentum, aut aurum. Sed ille servus si rectius et honestius et ad Deum colendum, accommodatus abs te domino educatur et regitur, quam ab illo potest, qui eum cupit auferre, nescio utrum quisquam dicere audeat, ut vestimentum eum debere contemni. Nominem quippe homo sicut semetipsum diligere debet. Cui ab omnium Domino (sicut ea quæ sequuntur, ostendunt) etiam ut inimicos diligit im-

peratur. Spiritualiter autem omnis doctor tunicam auferit alicujus, cum ab eo interiora, et quæ animo latent, confitenda deposcit peccata, ut est superbia, invidie, odium, concupiscentia, et his similia. Ipse autem simul dimittit et pallium, qui exteriora et quæ per corpus gessit, non erubescit simul confiteri facinora, sicut est ebrietatis vitium, fornicationis, rapinæ, contentions, furti, et homicidii, et omnem impuritatem et sælicitatem conversationis suæ profundens in conspectu Domini, dicit illi cum Propheta : *Delictum meum cognitum tibi feci, et injustitias meas non operui; dixi, pronuntiabo adversum me injustitias meas Domino, et tu remisisti impietatem cordis mei* (Psal. xxxi).

Et quicumque te angariaverit mille passus, vade cum illo ultra auro. (Aug.) Quod ergo hoc testimonio præcipit, oportet ut non tam pedibus agas, quam ut animo semper sis ad faciendum paratus, utique compassionis affectum et studium solatii impendere ei, qui a te expetit. Nam in ipsa Christiana historia, in qua est auctoritas, nihil tale invenies historialiter factum a sanctis, vel ab ipso Domino, cum in homine, quem suscipere dignatus est, vivendi nobis præberet exemplum, cum tamen omnibus fere locis invenies paratos fuisse, æquo animo tolerare quidquid eis improbe fuisset gestum. Tria ergo exempla posuit, quia hoc numero significatur perfectio, ut meminerit quisque, cum hoc facit, perfectam implere justitiam misericorditer infirmitates eorum perferendo, quos vult fieri sanos. Neque hic vindicta prohibetur, quæ ad correctionem valet, etiam ipsa enim pertinet ad misericordiam. Nec impedit illud propositum quo quisque paratus est ab eo quem correctum esse vult plura perferre, sed huic vindictæ referendæ non est idoneus, nisi qui odium, quo solent flagrare qui se vindicare desiderant, dilectionis magnitudine superaverit. Non enim metuendum est ne odisse parvulum filium parentes videantur, cum ab eis vapulat peccans, ne peccet ulterius. Sed nec alicubi contradicatur, nisi ut ille vindicet, cui rerum ordine potestas data est; et ea voluntate vindicet qua pater in parvulum filium, quem per ætatem odisse nondum potest. Non enim Dominus abdicat per justitiam correctionem, neque vetat correptionem ubi necessaria est, sed docet per mansuetudinem patientiam et tranquillitatem habere in innocentia. Sed quomodo parvum est non nocere, nisi etiam præstes beneficium quantum potes, consequenter adjungit et dicit : *Qui petit a te, da ei, et volenti mutuari a te, ne avertaris.* (Hieron.) Si de elemosyna tantum intelligimus dictum, in plerisque pauperibus hoc stare non potest. Sed et divites, si semper dederint, semper dare non possunt. Post bonum ergo elemosynæ, apostolis, id est doctoribus, præcepta tribuuntur, ut qui gratis acceperunt, gratis tribuant. Istiusmodi pecunia nunquam deficit; sed quanto plus data fuerit, tanto amplius duplicabitur; et cum subjecta sibi arva riget, nunquam fontis unda siccat. (Aug.) Aliter autem id profecto dan-

dum est quod nec tibi nec alteri noceat, quantum sciri aut credi ab homine potest. Et cui juste negaveris quod petit, indicanda illi est ipsa justitia, ut non eum inanem dimittas. Ita enim omni petenti te dabis, quamvis non semper id quod petit, dabis; sed aliquando melius aliquid dabis, cum petentem injuste correxeris. Quod autem ait, *Qui vult a te mutuari, ne aversatus fueris*, ad animam referendum est, id est, ne voluntatem alienas ab eo: *Hilarem enim datorem diligit Deus*. Intelligendum est ergo Dominum hic ipsa duo genera præstandi esse complexum. Namque aut donamus quod damus benevole, aut reddituro commendamus. Et plerumque homines qui, proposito divino præmio, donare parati sunt, ad dandum quod mutuum petitur pigri fiunt, quasi nihil recepturi a Deo, cum rem quæ datur, ille qui accepit, exsolvat. Recte itaque ad hoc beneficii tribuendi genus nos divina hortatur auctoritas dicens: *Et qui voluerit a te mutuari, ne aversatus fueris*; id est, ne propterea voluntatem alienas ab eo qui petit, quia et pecunia tua vacua sit, et Deus tibi non redditurus est, cum homo reddiderit; sed cum id ex præcepto Dei facis, apud illum qui hæc jubet, infructuosum esse non potest. Quia in Evangelio servus ille a domino laudatur qui, accepta talenta negotiando duplicavit, et ob hoc in gaudium domini sui intrare jubetur (*Matth. xxv*). Oportet ergo spiritalem doctorem verbi divini sensu auditoribus suis accommodare, ut homi operis retributionem ab illis possit accipere. Et pro hoc itaque a Deo debent æternam remunerationem utrique sperare, nec ullo modo in honore studio defatigari. Sequitur:

*Andistis quia dictum est: Diliges proximum tuum, et odies inimicum tuum. Ego autem dico vobis, Dilige inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, (Hieron.) Multi præcepta Dei imbecillitate sua, non sanctorum viribus æstimantes, putant esse impossibilia quæ præcepta sunt, et dicunt sufficere virtutibus, non odisse inimicos: ceterum diligere plus præcipi, quam humana natura patitur. Sciendum est ergo Christum non impossibilia præcipere, sed perfecta. Quæ fecit David in Saul et Absalon (*I Reg. xxiv; II Reg. xviii*). Stéphanus quoque martyr pro inimicis se lapidantibus deprecatus est (*Act. vii*). Et Paulus anathema cupit esse pro persecutoribus suis (*Rom. ix*). Hæc autem Jesus et docuit et fecit, dicens: *Pater, ignosce eis, quid enim faciunt, nesciunt* (*Luc. xxiii*). (*Aug.*) Oritur sane hic quæstio, quæ minus intelligentibus videtur esse difficilis: quia et in prophetis inveniuntur multæ imprecationes adversus inimicos, quæ maledictiones putantur, sicuti est illud: *Fiat mensa eorum in laqueum* (*Psal. lxxxvi*), et cætera quæ ibi dicuntur. Et illud, *Fiant filii ejus pupilli, et uxor ejus vidua* (*Psal. cvm*), et quæ alia vel supra vel infra in eodem psalmo in personam Judæ per Prophetam dicuntur. Multa alia in Scripturis reperiuntur, quæ videantur esse contraria et huic præcepto Domini, et illi apostolico,*

A quo ait: *Benedicite, et nolite maledicere* (*Rom. xii*); cum et de Domino scriptum sit quod maledixerit civitatibus quæ verbum ejus non acceperunt (*Matth. xi*), et memoratur Apostolus quod de quodam ita dixerit: *Reddet illi Dominus secundum opera illius* (*II Tim. iv*). Sed hæc facile solvuntur. Quia et Propheta per imprecationem quid esset futurum, cecinit, non optantis voto, sed spiritu prævidentis; ita et Dominus, ita et Apostolus: quantum in horum verbis non hoc invenitur quod optaverint, sed quod prædixerint. Non enim cum ait Dominus, *Væ tibi, Capharnaum*, aliud sonat nisi aliquid mali eventurum illi fore merito infidelitatis, quod futurum Dominus non malevolentia optabat, sed divinitate cernebat. Et Apostolus non ait, *Reddat*, sed, *Reddet illi Dominus juxta opera ejus*: quod verbum prænantiantis est, non imprecantis. Item alio loco idem Apostolus, enumerans capitalibus criminibus obnoxios, jubet *eum hujuscemodi nec cibum sumere* (*I Cor. v*). Quod nec contrarium est ullo modo huic Domini mandato de dilectione et beneficentia inimicorum: quia diligere debemus inimicos, non quantum inimici sunt, sed quantum homines sunt; diligere naturam, odisse vitia: et omnia quæ in illis agimus, sive beneficia tribuendo, sive corripiendo, sive admonendo, sive etiam excommunicando, ad hoc debemus facere, non ut inimici permaneant, sed ut fratres fiant. Quid enim orandum est pro persecutoribus nos, nisi quod Apostolus ait, *ut respiciant a diaboli laqueis, quibus capti tenentur ad suam ipsorum perditionem* (*II Tim. ii*), ut sanati ab hac insania declinent a malo et faciant bonum; ita recte pro eis oramus, dum hoc eis fieri quod nobis desideramus; ut quos in præsentis tempore patimur inimicos, per correctionem vite consortes postmodum habeamus in regno. (*Aug.*) Rursus hic oboritur alia quæstio: Si pro inimicis nos Dominus orare jubet, cur apostolus Joannes dicat: *Si quis scit peccare fratrem suum peccatum non ad mortem, postulabit, et dabit ei Dominus vitam qui peccat non ad mortem: est autem peccatum ad mortem, non pro illo dico ut roget* (*Joan. v*). Aperte enim ostendit esse quosdam fratres pro quibus orare non nobis præcipitur, cum Deus etiam pro persecutoribus nostris orare nos jubeat. Nec ista quæstio solvi potest, nisi fateamur esse aliqua peccata in fratribus quæ inimicorum persecutione graviora sint. Fratres hos Christianos significare, multis divinarum Scripturarum argumentis probari potest. *Peccatum* ergo fratris *ad mortem* puto esse, quod post agnitionem Dei per gratiam Domini nostri Jesu Christi, quisque oppugnat fraternitatem, et adversus ipsam gratiam, qua reconciliatus est Deo, invidentiæ facibus agitur. *Peccatum* hoc *non ad mortem* est si quisquam non amorem a fratre alienaverit, sed officia fraternitatis debita per aliquam infirmitatem animi non exhibuerit. Quapropter et Dominus in cruce ait: *Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt*. Nonnumquam enim gratiæ Spiritus sancti participes facti, societa-

tem sanctæ fraternitatis inierant. Ista differentia peccatorum Judam tradentem, a Petro distinguit : non quia petenti non sit ignoscendum, ne contra illam sententiam Domini veniamus qua præcipit semper ignoscendum esse fratri petenti ut sibi frater ignoscat ; sed quia illius peccati tanta labes est, ut deprecandi humilitatem subire non possit, etiamsi peccatum suum mala conscientia agnoscere et enuntiare cogatur. Cum enim dixit Judas, *Peccavi, quod tradiderim sanguinem justum (Math. xxvii)*, facilius tamen desperatione eucurrit ad laqueum, quam humilitate veniam deprecatus est. Quapropter multum interest quali poenitentia ignoscat Deus. Multi enim multo citius se fatentur peccasse, atque ita sibi succedent ut vehementer se peccasse nollent ; sed tamen animum ad humiliandum et obtemperandum [obterendum] cor, implorandamque veniam non deponunt. Quam mentis affectionem propter peccati magnitudinem, jam de damnatione illos habere credendum est. Et hoc est fortasse peccare in Spiritum sanctum, id est per malitiam et invidiam, fraternam oppugnare charitatem post acceptam gratiam Spiritus sancti. Quod peccatum Dominus neque hic, neque in futuro sæculo dimitti dicit. Sine ulla ergo dubitatione diligamus inimicos nostros, beneficiamus his qui oderunt nos, et oremus pro eis qui persequuntur nos, ut fiat quod consequenter positum est :

Ut sitis filii Patris vestri, qui in caelis est, qui solem suum oriri facit super bonos et malos, et pluit super justos et injustos. Prima pars hujus sententiæ ex illa regula intelligenda est qua et Joannes dicit : *Dedit illis potestatem filios Dei fieri (Joan. i)*. Unus enim naturaliter Filius Dei est, qui nescit omnino peccare : nos autem potestate accepta efficiamur filii, in quantum ea quæ ab illo præcipiuntur, implemus. Unde et apostolica disciplina adoptionem appellat, qua in æternam hæreditatem vocamur, ut cohæredes Christi esse possimus. Filii ergo efficiamur regeneratione spiritali, et adoptamur in regnum Dei, non tanquam alieni, sed tanquam ab illo facti et creati, id est conditi, ut unum beneficium sit, quo nos fecit esse per omnipotentiam suam, cum ante nihil essemus ; alterum, quo adoptavit, ut cum eo tanquam filii vita æterna pro nostra participatione frueremur. Itaque non ait : *Facite ista, quia estis filii* ; sed *facite ista ut sitis filii*. Cum autem ad hoc nos vocat per ipsum Unigenitum, ad similitudinem suam nos vocat. Ille enim, sicut consequenter dicit, *solem suum oriri facit super bonos et malos, et pluit super justos et injustos.* Sive *solem suum*, non istum carnis oculis visibilem accipias, sed illam sapientiam, de qua dicitur : *Candor est enim lucis æternæ (Sap. vii)* ; de qua item dicitur : *Ortus est mihi justitiæ sol.* Et iterum : *Vobis autem qui timetis nomen Domini, ortetur sol justitiæ (Malach. iv)*. Ut etiam pluviam accipias irrigationem doctrinæ veritatis, quia et bonis et malis apparuit, et bonis et malis evangelizatus est Christus. Sive

* *Id est conditi, glossa certe.*

A *istum solem* inavis accipere, non solum hominum, sed etiam pecorum corporeis oculis propalatum ; et istam pluviam qua fructus gignuntur qui ad refectionem corporis dati sunt. Quantum enim hujus vitæ solatium afferat lux ista visibilis, et pluvia corporalis, quis tam ingratus est ut non sentiat. Quod solatium videmus et justis in hac vita, et peccatoribus communitè exhiberi. Non autem ait : *Qui facit solem oriri super bonos et malos, sed addidit, suum, id est, quem ipse fecit atque constituit, et a nullo aliquid sumpsit ut faceret ; sicuti in Genesi de omnibus luminaribus scribitur ; qui proprie potest dicere sua esse omnia quæ de nihilo creavit : ut hinc admoneremur quanta liberalitate inimicis nostris ex præcepto ejus præstare debeamus, quæ non creavimus, sed muneribus accepimus.*

B *Si enim diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis, nonne et publicani hoc faciunt? Et si salutaveritis fratres vestros tantum, quid amplius facitis, nonne et ethnici hoc faciunt? (Maur.)* Publicanos quidem Judæi, exactores Romanos vocabant, qui de republica curam habebant. Dicuntur hic publicani, qui publica vectigalia exigunt, qui [vel] publica negotia sæculi lucra sectantur. Ethnici enim Græce, Latine gentes dicuntur. Nam *ἔθνη*; Græce gens dicitur. Atque ideo gentiles nuncupati sunt, qui tales sunt ut fuerunt geniti, sub peccato scilicet idolis servientes. Talis enim in hac Evangelii sententiæ sensus est : Si etiam publicani et ethnici erga dilectores suos natura duce norunt esse benefici, quantum vos, inquit, quibus ut gradus professionis eximior, ita cura necesse est sit virtutis uberior, latioris sinu dilectionis amplecti debetis etiam non amantes. Unde quæsitum dignum videtur quomodo cum Dominus eos qui diligentes se solum diligunt, beneficientibus sibi beneficiunt amicis, ferantur non modo perfectam non habere charitatem, verum peccatoribus æquiparari testetur ille pectoris Domini recubitor, Epistolam de Dei et proximi dilectione consummans, ne uspiam inimicos monuerit esse diligendos, sed absolute dixerit : *Quod si diligamus invicem, Deus in nobis manet, et charitas ejus in nobis perfecta est (I Joan. iv)*. Quod si quem movet, sciat cum non de inimicorum amore docuisse, sed et illos fratrum nomine comprehendisse, fraternique amoris intuitu diligi, et pro eis præcepisse orare, scilicet ut non semper inimici remaneant, sed respiscant a diaboli laqueis, nobisque germano fœdere socientur. Nec durum videatur quod nondum credentes, propter spem tamen credendi fratres appellari posse dicimus. Nam idem Joannes eos etiam *filios Dei* vocare legitur : *Quod Jesus, inquit, moriturus erat pro gente, et non tantum pro gente, sed ut filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in unum (Joan. xi)*. Quoad enim dispersi, nondum filii sunt ; sed conveniendo in unum jam efficiuntur filii.

Esto ergo vos perfecti, sicut et Pater vester cælestis perfectus est. Sine ista dilectione, qua et ini-

uicos et persecutores nostros diligere iubemur, ea quæ superius dicta sunt, implere quis potest? Perfectio autem misericordie, qua plurimum animæ laboranti consulitur, ultra dilectionem inimici porrigi non potest. Et ideo sic clauditur : *Estote ergo vos perfecti, sicut Pater vester qui in cælis est*, qui perfectus est. Ita tamen ut Deus intelligatur perfectus ut Deus, et anima perfecta tanquam anima. Gradum tamen esse aliquem Pharisæorum iustitiæ, quæ ad veterem legem pertinet, hinc intelligitur, quod manifestum ex his præceptis omnem nostram intentionem in interiora gaudia dirigi, ne foris querentes mercedem huic sæculo conformemur, et amittamus promissionem tanto solidioris atque firmitioris, quanto interioris beatitudinis, qua nos elegit Deus conformes fieri imaginis Filii sui (Rom. viii). Verbum *exterminant*, quod in ecclesiasticis Scripturis vitio interpretum tritum est, aliud multo significat quam vulgo intelligitur. Exterminantur quippe exules, qui mittuntur extra terminos. Pro hoc ergo sermone, *demoliuntur* semper accipere debemus. Demolitur autem hypocrita faciem suam ut iustitiam simulet, et animo forte lætante, luctum gestet in vultu. (Aug.) In hoc autem capitulo maxime animadvertendum est ne in solo rerum corporearum nitore atque pompa, sed etiam in ipsis sordibus luctuosus esse posse jactantiam, et eo periculosiorem, quo sub nomine servitutis Dei decipit. Qui ergo immoderato cultu corporis atque vestitus, vel cæterarum rerum nitore fulget, facile convincitur rebus ipsis pomparum sæculi esse sectator, nec quemquam fallit dolosa imagine sanctitatis. Qui autem in professione Christianitatis inusitato squalore ac sordibus intentos in se hominum oculos facit, non id voluntate faciat, non necessitate patitur, cæteris ejus operibus potest conjici utrum hoc contemptu superflui cultus, an ambitione aliqua faciat. Quia et sub ovina pelle cavendos lupos Dominus præcepit; sed *ex fructibus*, inquit, *cognoscetis eos* (Matth. vii). Cum enim cœperint aliquibus tentationibus ea ipsa illis subtrahi vel negari quæ isto velamine vel consecuti sunt, vel consequi cupiunt, tunc necesse est appareat utrum lupus in ovina pelle sit, an ovis in sua. Non enim propterea ornato superfluo debet affectus hominum mulcere Christianus, quia illum parvum habitum ac necessarium etiam simulatores sæpius usurpant ut incautos decipiant, quia et ille oves non debent pelles suas deponere, si aliquando eis lupi se contegant.

Tu autem cum jejunas, unge caput tuum, et faciem tuam lava, ne videaris hominibus jejunans, sed Patri tuo qui est in absconso : et Pater tuus, qui ridet in absconso, reddet tibi. (Hieron.) Ritu provincie Palestine loquitur, ubi diebus festis solent ungeri capita. Præcipit igitur ut quando jejunamus, lætos nos et festivos esse monstremus. Multi legentes illud Psalmistæ. *Oleum peccatoris non impinguet caput meum* (Psal. cxl), e contrario volunt bonum esse oleum, de quo alibi dicitur : *Unxit te Deus Deus*

A tuus oleo exultationis præ participibus tuis (Psal. xlii). Et id præcipi, ut exercentes virtutes, spiritali oleo principale cordis nostri ungeri debeamus (Aug.) Hoc enim recte accipimus caput quod in anima præeminet, et quo cætera hominis regi et gubernari manifestum est. Et hoc facit, qui non foris quærit lætitiæ, ut de laudibus hominum carnaliter gaudeat. Caro autem, quæ subjecta esse debet, nullo modo est totius nature humanæ caput. Nemo quidem unquam carnem suam odio habuit, sicut Apostolus dicit (Ephes. v), cum de diligenda uxore præcipit : *Sicut caput mulieris viri, cui vtro caput est Christus*. Interius ergo gaudeat in jejuniis suis, eo ipso quo sic jejunando se avertit a voluntate sæculi, ut sit subditus Christo, qui secundum hoc præceptum caput unctum habere desiderat. Ita enim et *faciem lavabit*, id est, cor mundabit, quo visurus est Dominum non interposito velamine propter infirmitatem contractam de sordibus, sed firmus et stabilis, quoniam mundus et simplex. *Lavamini*, inquit, *mundi estote, auferite nequitias ab animis vestris, atque a conspectu oculorum meorum* (Isa. i). Ab his igitur sordibus facies nostra lavanda est, quibus Dei aspectus offenditur.

[IV.] *Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, ubi ærugo et tinea demolitur, et ubi fures effodiunt et furantur. Thesaurizate autem vobis thesauros in cælo. ubi neque ærugo, neque tinea demolitur, et ubi fures non effodiunt nec furantur.* (Maur.) Per tres species adversitatis, hoc est æruginis, tineæ et furum quibus vetat divitias colligere in terra, historialiter omne genus reprehendit avaritiæ. Quia aliæ res sunt quas non vermes, sed rubigo, vel obfuscat, vel consumit, ut est aurum, argentum et cætera metalla; aliæ vero quæ a vermibus vel putredine solvuntur, ut sunt vestes et vasa lignea, quæ carie disperiunt; aliæ quoque, licet a veribus et æruginè immunes fiant, sæpe tamen per fures auferuntur, ut sunt gemmæ, margaritæ et lapides pretiosi. Nec enim res est aliqua in mundo, quæ congregata, licet diligenter servetur, tamen semper illæsa durare possit. Unde et per quemdam sapientem dicitur : *Omne opus corruptibile in fine deficiet, et qui illud operatur peribit cum ipso. Et omne opus electum justificabitur, et qui operatur illud honorabitur in illo* (Eccli. xiv). Allegorice autem ærugo potest significare superbiam atque jactantiam, quæ, ubicunque fuerit, omnem decorem et robur virtutum obfuscat, ac thesaurum spirituum donorum dissipat. Unde et Propheta dicit : *Deus dissipat ossa hominum sibi placentium. Et omnis arrogantia abominatio est apud Deum* (Psal. lxi). Tinea vero, quæ vestes latenter corrodit, designat invidiam, quæ studium bonum lacerat et compactionem unitatis demoliri non cessat. Fures namque dæmones atque hæretici sunt, de quibus Veritas ait : *Omnes quotquot venerunt ante me, fures sunt et latrones* (Joan. x). Ad hoc enim illi semper intenti sunt ut thesauros spirituales habentes deprædentur, et omnes ornamentis virtutum spoliarent. Ergo si in

terra erit cor, id est, si eo corde quisque operetur aliquid ut terrenum commodum adipiscatur, quomodo erit mundum cor quod in terra volutatur; si autem in cælo, mundum erit, quia munda sunt quæcunque cælestia. Sordescit enim aliquid cum inferiori miscetur naturæ, quamvis in suo genere non sordida est, quia etiam de puro argento sordidatur aurum, si misceatur: ita et animus noster terrenorum cupiditate sordescit, quamvis ipsa terra in suo genere atque ordine munda sit. Cælum autem hoc loco non corporeum acceperim, quia omne corpus pro terra habendum est: totum enim mundum debet contemnere, qui sibi thesaurizat in illo cælo de quo dictum est: *Cælum cæli Domino (Psal. cxiii)*, id est in firmamento spiritali; non enim in eo quod transit, constituere et colicare debemus thesaurum nostrum et cor nostrum, sed in eo quod semper manet: *Cælum autem et terra transit (Luc. xxi)*.

Ubi enim est thesaurus tuus, ibi est cor tuum. (Hieron.) Hoc non solum de pecunia, sed de cunctis passionibus [Al. possessionibus] sciendum [sentendum] est. Gulosi deus venter est. Ubi ergo habetur cor, ibi et thesaurus tuus est. Luxuriosi thesauri epulæ sunt; lascivi, ludicra; amatoris, libido: huic servit unusquisque a quo vincitur.

Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si fuerit oculus tuus simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Si autem oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit. Sub exemplo exteriorum ad interiora consideranda nos informat. Lippientes namque solent lucernas videre numerosas; simplex oculus et purus simplicia intuetur et pura. Hoc totum transfert ad sensum. Quomodo enim corpus, si oculus non fuerit simplex, totum in tenebris est; ita anima, si principalem suum fulgorem perdidit, universus sensus in caligine commorabitur. (Aug.) Corpus quippe dicit opera quæ palam cunctis apparent, oculus vero ipsam mentis intentionem, quæ operatur, et de cuius merito eadem opera lucis, an tenebrarum sint opera, discernuntur. Si, inquit, pura rectaque intentione, quæ potes, agere bona studueris, lucis profecto sunt opera quæ facis, etiamsi coram hominibus imperfectionis aliquid habere videantur. Quoniam *diligentibus Dominum omnia cooperantur in bonum, his qui secundum propositum vocati sunt sancti (Rom. viii)*. Si autem perversa est intentio, quæ præcedit, pravum est omne opus quod sequitur, quamvis rectum esse videatur. *Si ergo lumen quod in te est, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ erunt. (Hieron.)* Si sensus, qui lumen est, animæ, vitio caligatur, ipsa putas, caligo quibus tenebris obvolvetur! (Aug.) Intentio simplex et soli Deo velle placere lumen est. Omne enim quod manifestatur lumen est. Et manifestum nobis est bono animo nos facere quod facimus. Ipsa autem facta quæ ad hominum societatem a nobis procedunt, incertum habent exitum, et ideo tenebras ea vocavit. Non enim novi, cum pecuniam porrigo indigenti et petenti, quid inde aut facturus sit, aut patiatur:

feri namque potest ut vel faciat ex ea, vel patiatur aliquid mali, quod ego cum daream, non evenire vulerim, neque hoc animo dederim. Et ideo illuminatur factum meum, qualemcunque exitum habuerit. Si autem cordis intentio, quæ facis quidquid facis, quæ tibi nota est, sordidatur appetitu rerum terrenarum et temporalium, atque cæcatur, quanto magis ipsum factum cuius incertus est exitus, sordidum et tenebrosum est? quia etsi bene alicui proveniat, quod tu non recta et bona intentione facis, nihil tibi proderit, quia quomodo tu feceris, tibi imputatur, non quomodo illi provenerit. Quod autem sequitur, ad hanc ipsam intentionem referendum est:

Nemo potest duobus dominis servire: aut enim unum odio habebit et alterum diligit, aut unum sustinebit et alterum contemnet. (Maur.) Quæ verba diligenter consideranda sunt. Sæpe enim quis alteri servit, quem non diligit; sed ille merito dicitur eum diligere, cuius prompto animo obtemperat voluntati. Nam qui sint duo domini, deinceps ostendit cum dicit:

Non potestis Deo servire et mammonæ. (Hier.) Mammona sermone Syriaco divitiarum nuncupatur. *Non potestis, inquit, Deo servire et mammonæ.* Audiat hoc avarus, audiat qui censetur vocabulo Christiano, non posse simul divitiis Christoque servire. Et tamen non dixit, Qui habet divitias, sed, Qui servit divitiis: Qui enim divitiarum servus est, divitiis custodit ut servus; qui autem servitutis excussit jugum, distribuit eas ut dominus. (Aug.) Nam qui servit mammonæ, illi utique servit qui rebus istis terrenis merito suæ perversitatis præpositus est, et magistratus hujus sæculi a Domino dicitur: *Aut ergo hunc odio habebit homo, et alterum diliget, id est, Dominum; aut alterum patietur, et alterum contemnet.* Patitur enim durum et perniciosum dominum, quisquis servit mammonæ; sua enim cupiditate implicatus, subditur diabolo: et non eum diligit; quis est enim qui diligit diabolum? sed tamca patitur eum: verbi gratia: si in majore aliqua domo quis ancillæ alienæ conjunctus sit, propter cupiditatem suam duram patitur servitutem, etiamsi non diligit eum cuius ancillam diligit. *Alterum autem contemnet, dicit, non, odio nabebit.* Nullius enim ferre conscientia potest Dominum odisse: contemnit autem, id est, non timet eum, qui ejus non custodit mandata: sicut solent vinas ejus postponere cupiditatibus suis, qui de bonitate ejus ad impuritatem sibi blandiuntur. Quibus per Salomonem dicitur: *Fili, ne adjicias peccatum super peccatum, et dicas, Miseratio Dei magna est (Eccli. v)*. Sed quisquis vult diligere Dominum et cavere ne offendant, non se arbitretur duobus dominis posse servire, et intentionem cordis sui ab omni duplicitate rectam explicet. Ita enim sentiet de Domino in Lonitate, et in simplicitate cordis quæret illum.

Ideo dico vobis, ne solliciti sitis animæ vestræ quid manducetis, aut corpori vestro quid induamini. (Hieron.) In nonnullis codicibus additum est neque quid bibatis.

Quod ait, *Ideo dico*, ad superiora respicit, id est, A
idea temporalium sollicitudinem veto, ne cum divi-
tibus sæculi vobis thesaurizare convincamini. Ergo
quod omnibus natura tribuit, et jumentis ac bestiis,
hominibus quoque commune est: hujus cura peni-
tus liberamur. Sed præcipitur nobis ne solliciti
simus quid comedamus, quia in sudore vultus præ-
paramus nobis panem. Labor exercendus est, solli-
citus tollenda. Hoc quod dicitur: *Ne solliciti sitis
animæ vestre quid comedatis, neque corpori vestro,
quid induamini*, de carnali cibo et vestimento acci-
pimus. Cæterum de spiritalibus cibis et vestimen-
tis semper debemus esse solliciti.

*Nonne anima plus est quam esca, et corpus quam
vestimentum?* (Hieron.) Quod dicit, istiusmodi est, qui
majora præstitit, utique minora præstabit. (Aug.) B
Admonet ut meminerimus multo amplius nobis Deum
dedisse, quod nos fecit et composuit ex anima et cor-
pore, quam est alimentum et tegumentum. Ut intel-
ligas eum qui dedit animam, multo facilius escam
esse daturum. Similiter eum qui corpus dedit, multo
facilius daturum esse vestimentum. Quo loco quæri
solet utrum ad animam cibus iste pertineat, cum
anima incorporea sit, cibus autem iste corporeus.
Sed animam hoc loco pro ista vita positam noverim-
us, cujus retinaculum est alimentum istud corpo-
reum. Secundum hanc significationem dictum est
etiam illud: *Qui amat animam suam, perdet illam*
(Joan. xii). Quod nisi de hac vita acciperemus,
quam oportet pro regno Dei perdere, quod potuisse
martyres claruit, contrarium hoc præceptum erit C
illi sententiæ qua dictum est: *Quid prodest homini si
totum mundum lucretur, animæ autem suæ detrimen-
tum faciat* (Math. xvi).

*Respicite volatilia cæli, quoniam non serunt, neque
metunt, neque congregant in horrea, et Pater vester
cælestis pascit illa.* (Hier.) Sunt quidam qui dum vol-
unt terminos patrum excedere, et ad alta volitare,
in ima merguntur, volatilia dicentes cæli angelos
esse, cæterasque in Dei ministerio fortitudines,
quæ absque cura sui, Dei aluntur providentia. Si
hoc ita est ut intelligi volunt, quomodo sequitur dic-
tum ad homines: *Nonne vos plures estis illis?* Sim-
pliciter ergo accipiendum est. Quod si volatilia,
absque cura ærumnisque, Dei aluntur providentia,
quæ hodie sunt, et cras non erunt, quorum anima D
mortalis est, et cum esse cessaverint, semper non
erunt, quanto magis homines, quibus æternitas re-
promittitur.

Nonne vos plures estis illis? (Aug.) Hoc est charius vos
valetis, quia utique rationale animal sicuti est homo,
sublimius ordinatum est in rerum natura, quam ir-
rationabilia, sicut sunt aves.

*Quis autem vestrum cogitans potest adjicere ad sta-
turam suam cubitum unum, et de vestimento quid
solliciti estis?* Id est, cujus potestate atque dominatu
factum est ut ad hanc staturam corpus vestrum per-
duceretur, ejus providentia etiam vestiri potest:
non autem vestra cura factum est ut ad hanc statu-

ram veniret corpus vestrum, ex hoc intelligi potest
quod si curetis et velitis adjicere unum cubitum
huic stature, non potestis. Illi ergo etiam tegendi
corporis curam relinquite, cujus videtur cura factum
esse ut tantæ stature corpus habeatis. Dandum au-
tem erat documentum etiam propter vestitum, sicuti
datum est propter alimentum. Itaque sequitur et
dicit:

*Considerate lilia agri, quomodo crescunt; non la-
borant, neque nent* Sed ista documenta non sicut
allegorica discutienda sunt, ut quæramus quid signifi-
ficent aves cæli, aut lilia agri: posita sunt enim ut
de rebus minoribus majora persuaderentur.

*Dico autem vobis, quoniam nec Salomon in omni
gloria sua coopertus est sicut unum ex istis.* (Hie-
ron.) Et revera, quod sericum, quæ regum purpura,
quæ pictura textricum potest floribus comparari?
Quid ita rubet ut rosa? Quid ita candet ut lilium?
Violæ vero purpuram nullo superari murice, oculo-
rum magis quam sermonum judicium est.

*Si autem fenum agri, quod hodie est, et cras in cli-
banum mittitur, Deus sic vestit, quanto magis vos mi-
nimæ fidei? Cras in Scripturis futurum tempus in-
telligitur, dicente Jacob: Et exaudiet me cras justitia
mea* (Gen. xxx). Et in Samuelis phantasmate py-
thonissa loquitur ad Saul: *Cras eris mecum* (I Reg.
xxviii). Talis autem est sensus: Si enim, inquit,
germinantia terræ, quæ ad præsentis temporis usum
tantummodo pertinent, et cito decidua igne concre-
mabuntur, tam venusta specie omnium artificum
adornat, quanto magis vos, qui ad imaginem Dei
creati estis, et ad æternam hereditatem in cælis
pertinetis, auctoris vestri provisio in necessariis
procurabit, et nuditate interire non patietur?

*Nolite solliciti esse, dicentes: Quid manducabimus,
aut quid bibemus, aut quo operiemur?* (Beda.) No-
tandum quod non ait: Nolite quærere, vel solliciti
esse de cibo, aut potu, aut indumento, sed expres-
sius: *Quid, inquit, manducetis, aut quid bibatis, aut
quid vestiamini.* Ubi mihi videntur argui, qui, spreto
victu vel vestitu communi, lautiora sibi vel auste-
riora præ his cum quibus vitam ducunt, alimenta,
vel indumenta, requirunt.

Hæc enim omnia gentes inquirunt. (Maur.) Scilicet
quibus cura futurorum non est, sed tantum præ-
sentibus intenti, ut bruta animalia, hæc terrena
semper appetunt. De quibus Propheta ait: *Com-
parati sunt jumentis insipientibus, et similes facti sunt
illis* (Psal. xlviii).

*Scit enim Pater vester, quia his omnibus indigetis.
Quærite ergo primum regnum Dei et justitiam ejus,
et hæc omnia adjicientur vobis.* (Aug.) Hic mani-
festissime ostendit non hæc esse appetenda tan-
quam talia bona nostra, ut propter ea ipsa delecta-
mus bene facere, si quid facimus, sed tamen esse
necessaria. Quid enim intersit inter bonum quod
appetendum est, et necessarium quod sumendum est,
hac sententia declaravit, cum ait: *Quærite primum
regnum Dei et justitiam ejus, et hæc omnia adjicien-*

tur vobis. Regnum ergo et justitia Dei bonum nostrum est, et hoc appetendum, et ibi finis constituendus propter quod omnia faciamus quæcunque facimus. Sed quia in hac vita militamus, ut ad illud regnum pervenire possimus, quæ vita sine his necessariis agi non potest. Apponentur hæc vobis, inquit, sed vos regnum Dei et justitiam ejus primum querite. Cum enim dicit illud *primum*, significavit quod hoc posterius querendum est, non tempore, sed dignitate: illud tanquam bonum nostrum, hoc tanquam necessarium nostrum; necessarium autem propter illud bonum. Neque enim, verbi gratia, ideo debemus evangelizare ut manducemus, sed ideo manducare ut evangelizemus: nam si propterea evangelizamus ut manducemus, vilius habemus Evangelium quam cibum: et erit jam bonum in manducando, necessarium autem in evangelizando. Ergo quæcunque res propter aliud aliquid queritur, sine dubio inferior est, quam id propter quod queritur: et ideo illud primum est propter quod istam rem queris, non ista res propter quam aliud queris. *Querite primum regnum ejus et justitiam Dei*, id est præponentibus cæteris rebus, ut propter hoc cætera queramus, non debet subesse sollicitudo ne illa desint quæ huic vitæ propter regnum Dei sunt necessaria. Dixit enim superius: *Scit enim Pater vester quia horum omnium indigetis. Et ideo cum dixisset: Querite primum regnum et justitiam Dei*, non dixit: Deinde ista querite, quamvis sint necessaria; sed ait: *Hæc omnia apponentur vobis*, id est, consequentur, si illa queratis, sine ullo vestro impedimento. Unde et cum non ait, dabuntur, sed *adjicientur*, profecto indicat aliud esse quod principaliter datur, aliud quod superadditur. Quia nobis in intentione æternitas, in usu vero temporalitas esse debet. Et illud datur, et hoc nimirum ex abundantia superadditur.

Nolite solliciti esse de crastino. Crastinus enim dies sollicitus erit sibi ipsi. (Hieron.) De præsentibus ergo sollicitos esse debere concessit, qui futura prohibuit cogitare. Unde et Apostolus: *Nocte et die, inquit, manibus nostris laborantes, ne quem vestrum gravaremus* (I Thess. II). Cras autem in Scripturis futurum tempus, ut paulo ante probavimus, intelligitur. (Maur.) Non est ergo necesse de futuris nos sollicitari, quæ divina procurat ordinatio, cum frigus et æstus, æstas et hiems, non requiescent, annuos fructus terra profert: *Et aperiente Deo manum suam, omne animal implebitur benedictione* (Psal. CXLIV); sed collatum præsens beneficium grate recipientes, de futura penuria non metuamus: quin potius omnem sollicitudinem nostram ponamus in pietate Conditoris, quoniam ipsi cura est de nobis.

Sufficit diei malitia sua. (Hieron.) Hic malitiam non contrariam virtuti posuit, sed laborem, et afflictionem, et angustias sæculi. Sufficit ergo nobis præsentis temporis cogitatio: futurorum curam, quæ incerta est, relinquamus. (Aug.) Quam curam propterea malitiam nominatam arbitror, quia pœna-

lis est nobis: pertinet enim ad hanc fragilitatem et mortalitatem quam peccando meruimus. Huic ergo pœnæ temporalis necessitatis noli addere aliquid gravius, ut non solum patiaris harum rerum indigentiam, sed etiam propter hanc explendam milites Deo. Hoc autem vehementer cavendum est ne forte cum viderimus aliquem servum Dei providere ne ista necessaria desint vel sibi vel eis quorum sibi cura commissa est, judicemus eum contra præceptum Dei facere et de crastino esse sollicitum. Nam et ipse Dominus, cui ministrabant angeli, tamen propter exemplum ne quis postea scandalum pateretur, cum aliquem servorum ejus animadvertisset ista necessaria procurare, oculos habere dignatus est cum pecunia, unde utilis necessarius quidquid opus fuisset præberet. Quorum locolorum custos et fur, sicut scriptum est, Judas, qui eum tradidit, fuit (Joan. XII). Hinc sequitur.

CAPUT VII.

De non judicando proximum temere. Hortatur ingredi per angustam portam; docet cavendos sulcos prophetas, etc.

[I.] *Nolite judicare, ut non judicemini. In quo enim judicio judicaveritis, judicabimini; et in qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis.* Hoc loco nihil aliud nobis præcipi existimo, nisi ut ea facta quæ dubium est quo animo fiant, in meliorem partem interpretemur. Quod enim scriptum est: *Ex fructibus eorum cogno cetis eos*, de manifestis dictum est quæ non possunt bono animo fieri: sicuti sunt stupra, vel blasphemias, vel furta, vel ebrietas, et si qua sunt talia, de quibus nobis judicare permittitur. De genere ciborum, quia possunt bono animo et simplici corde, sine vitio concupiscentiæ, quicumque humani cibi indifferenter sumi, prohibet Apostolus judicari eos qui carnibus vescabantur, et vinum bibebant, ab eis qui se ab hujusmodi alimentis temperabant: *Qui manducat, inquit, non manducantem non spernat; et qui non manducat, manducantem non judicet* (Rom. XIV). Ad hoc pertinet etiam illud quod alio loco dicit: *Nolite ante tempus judicare, quoad usque veniat Dominus, qui et illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit cogitationes cordis* (I Cor. V). Duo sunt autem in quibus temerarium judicium cavere debemus: cum incertum est quo animo quidquam factum sit, vel cum incertum est qualis futurus sit qui nunc vel bonus vel malus apparet. Si ergo quispiam, verbi gratia, conquestus de stomacho jejulare noluisset, eique non credens, edacitatis id vitio tribueris, temere judicabis: item si manifestam edacitatem ebriositatemque cognoveris, et ita reprehenderis quasi nunquam illa possit corrigi atque mutari, nihilominus temere judicabis. Non ergo reprehendamus ea quæ nescimus quo animo fiant, neque ita reprehendamus quæ manifesta sunt ut desperemus sanitatem; et vitabimus judicium, de quo nunc dicitur: *Nolite judicare, ne judicetur de vobis.* Nunquid enim si nos in judicio temerario judicaverimus, temere de vobis

etiam Deus judicabit? Aut nunquid si mensura iniqua mensi fuerimus, apud Dominum mensura iniqua est unde nobis remetietur? Nam et mensuræ nomine ipsum judicium significatum arbitror. Nullo modo Deus vel temere judicat, vel iniqua mensura cuiquam rependit: sed hoc dictum est quoniam temeritas qua punis alium, eadem ipsa te puniat necesse est. Judicium plerumque nihil nocet ei de quo temere judicatur, ei autem qui temere judicat, ipsa temeritas necesse est ut noceat. Ista regula etiam illud dictum est: Omnis qui percusserit gladio, gladio morietur, hoc est, non gladio ferri, sed gladio peccati: quia ipso peccato animo moritur, quod commisit in alium.

Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, et trabem in oculo tuo non vides: aut quomodo dicis fratri tuo: Sine, ejiciam festucam de oculo tuo, et ecce trabs est in oculo tuo? Multi enim superbia, vel odio, vel avaritia, vel alio quolibet crimine præventi, levia hæc aut nulla judicantes, acerrime corripunt eos, quos subita viderint ira turbatis, oculum mentis a solito puritatis statu quasi festuca irruente mutasse: atque immemores Dominici præcepti quo ait: *Nolite condemnare, et non condemnabimini, magis amant vituperare et damnare, quam emendare atque corrigere.* Hæc cum fratre agis si, verbi gratia, quod ira ille peccavit tu odio reprehendis. Quantum autem inter festucam et trabem, tantum inter iram distat atque odium: odium est enim ira inveterata, quasi quæ vetustate tantum acceperit ut merito appelletur trabs. Fieri autem potest ut si irascaris homini, velis eum corrigi; si autem oderis hominem, non potes eum velle corrigere: et ideo impossibile dicitur ut festucam fratris oculo demat, qui suo trabem gestat in oculo.

Hypocrita, ejice primum trabem de oculo tuo, et tunc videbis ejicere festucam de oculo fratris tui. Id est, primo abs te expelle odium, et deinceps poteris jam eum quem diligis emendare. Et est vere multum cavendum et molestum hypocritarum, id est simulatorum, genus: qui cum omnium vitiorum accusationes odio et livore suscipiant, etiam consultores videri se volunt. (*Hilar.*) Fit enim sæpe ut assumamus nobis arguendi alios auctoritatem sine ullo propriæ emendationis exemplo, et mundandæ cæcitate alienæ jactantiam præferamus, ipsi in tenebris corrupti luminis constituti; cum difficile quemquam sit præstare quo egeat, et optimum sit exemplo potius docere quam dictis. Cura ergo propriæ adhibenda est cæcitati: quia hoc ex natura rerum est, non prius aliquem purgandæ de oculo fratris festucæ idoneum effici posse doctorem, quam de mentis suæ lumine trabem perfidiæ gravantis ejecerit. (*Aug.*) Et ideo pie cauteque vigilandum est ut cum aliquem reprehendere vel objurgare necessitas coegerit, primo cogitemus utrum tale sit vitium quod nunquam habuimus, vel quo jam caruimus: et si nunquam habuimus, cogitemus et nos homines esse, et habere potuisse; si vero habuimus, et non habemus, tangat

A memoriam communis infirmitas, ut illam reprehensionem aut objurgationem non odium, sed misericordia præcedat, ut sive ad correctionem ejus propter quem id facimus, sive ad perversionem valuerit (nam incertus est exitus), nos tamen de simplicitate oculi nostri securi simus. Si autem cogitantes, nosmetipsos invenerimus in eo esse vitio in quo est ille quem reprehendere parabamus, non reprehendamus, neque objurgemus, sed tantum congemiscamus; et non illum ad obtemperandum nobis, sed ad pariter conandum invitemus. Raro ergo et magna necessitate objurgationes adhibendæ sunt, ita tamen ut etiam in his ipsis non nobis, sed Deo ut serviatur, instemus. Ipse est enim finis: ut nihil duplici corde faciamus, auferentes trabem de oculo nostro invidentis, vel malitiæ, vel simulationis, ut videamus ejicere festucam de oculo fratris.

Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis, et conversi dirumpant vos. Sanctum est quod violare atque corrumpere nefas est: cujus utique sceleris conatus et voluntas tenetur rea, quamvis illud sanctum natura inviolabile atque incorruptibile maneat. Margaritæ autem, quæcunque spiritalia sacramenta existimanda sunt. Et quia in abdito latent, tanquam de profundo eruuntur, et allego-
C riarum integumentis, quasi apertis conchis, inveniuntur. Licet itaque intelligi una eademque res et sanctum et margarita dici: sed sanctum ex eo quod non debet corrumpi, margarita ex eo quod non debet contemni. Conatur autem unusquisque corrumpere quod non vult esse integrum, contemnit vero quod vile ducit et quasi infra se existimat esse; et ideo calcari dicitur quidquid contemnitur. Quapropter canes quoniam insiliunt ad dilacerandum, quod autem dilacerant integrum esse non sinunt; porci vero quamvis non ita ut canes morsu appetant, passim tamen calcando inquinant: canes pro expugnatoribus veritatis, porcos pro contemptoribus [positos] non incongrue accipimus. Quod autem ait: *Conversi dirumpant vos*, non ait ipsas margaritas dirumpant. Ulas enim dirumpunt etiam cum convertuntur ut adhuc aliquid audiant, dirumpunt tamen eum a quo jam missas margaritas conculcaverunt. Non enim facile inveneris quid gratum ei esse possit, qui margaritas conculcaverit, id est, cum magno labore divina inventa contempserit. Qui autem tales docent quomodo non dirumpantur indignando et stomachando, non video. Utrumque animal immundum est, et canis et porcus. Cavendum ergo ne quid aperiatur ei qui non capit: melius enim quærit quod clausum est, quam id quod apertum est aut infestat aut negligit. (*Hier.*) Notandum autem quod quidam, canes intelligi volunt hæreticos, vel eos qui post fidem Christi revertuntur ad vomitum peccatorum suorum; porcos autem, eos qui necdum Evangelio crediderunt, et in luto incredulitatis vitiisque versantur. Non convenit igitur istiusmodi hominibus cito evangelicam credere

margaritam, ne conculcent illud et conversi incipiant nos dissipare. (Aug.) Sed cum præceptum esset ne sanctum daretur canibus, et ne margaritæ ante porcos mitterentur, potuit auditor, conscius ignorantia atque suæ infirmitatis, audiens sibi præcipi ne hæc daret quæ seipsum nondum accepisse sciebat, occurrere et dicere: Quod sanctum me dare canibus, et quas margaritas me mittere antequam porcos vetas, cum adhuc ea me habere non videam? opportunissime subjecti dicens:

[II.] *Petite, et dabitur vobis; quærite, et invenientis; pulsate, et aperietur vobis.* Petitio pertinet ad impetrandam sanitatem firmitatemque animi, ut ea quæ præcipiuntur implere possimus: inquisitio autem, ad inveniendam veritatem. Cum enim beata vita actione et cognitione compleatur, actio facultatem virium, contemplatio manifestationem rerum desiderat. Horum ergo primum petendum, secundum quærendum est: ut illud detur, hoc inveniatur. Sed cognitio in hac vita, viæ priusquam ipsius possessionis est; sed cum quisque veram viam invenerit, perveniet ad ipsam possessionem, quæ tamen pulsanti aperietur. Ut ergo tria ista, id est, petitio, inquisitio, pulsatio, manifesta fiant, sub aliquo exemplo ponamus. Videmus aliquem infirmis pedibus ambulare non posse: prius ergo sanandus est et firmandus ad ambulandum; et ad hoc pertinet quod dicit: *Petite.* Quid autem prodest quod ambulare jam, vel etiam currere potest, si per devium iter erraverit? secundum ergo, ut inveniatur viam quæ ducat eum quo vult pervenire, et huc pertinet *quærite.* Quam cum tenuerit et peregerit, cum ipsam locum ubi habitare vult si clausum invenerit, neque ambulare potuisse, neque perrexisse ac pervenisse profuerit, nisi aperiat: ad hoc pertinet quod dictum est: *Pulsate.* Magnam autem spem dedit et dat ille qui promittendo non decipit. Ait enim:

Omnis enim qui petit accipit; et qui quærit invenit; et pulsanti aperietur. Ergo perseverantia opus est ut accipiamus quod petimus, et inveniamus quod quærimus, et quod pulsamus aperiat. Nam si petenti datur, et quærens invenit, et pulsanti aperietur, ergo cui non datur, et qui non invenit, et cui non aperietur, apparet quod non bene petierit, quæsierit et pulsaverit.

Aut quis est ex vobis homo, quem si petierit filius suus panem, nunquid lapidem porriget ei? Panis intelligitur charitas, propter majorem appetitum et tam necessarium, ut sine illa cætera nihil sint, sicut sine pane mensa inops est. Cui contraria est cordis duritia, quam lapidi comparavit.

Aut si piscem petierit, nunquid serpentem porriget ei? Piscis est fides invisibilium, vel propter aquam baptismi, vel quia de invisibilibus locis capitur. Quod etiam fides hujus mundi fluctibus circumlatrata non frangitur, recte pisci comparatur. Cui contrarium posuit serpentem, propter venena fallaciæ, quæ etiam primo homini male suadendo præseminavit. (MAURUS.) Quod autem in Evangelio secundum Lucam

A hæc duo subsequitur ovi et scorpionis comparatio, in ovo indicatur spes; ovum enim nondum est fetus perfectus, sed fovendo speratur [perficitur]; cui contrarium posuit scorpionem, cujus aculeus venenatus retro timendus est: sicut spei contrarium est retro respicere, cum spes futurorum in ea quæ ante sunt attendat.

Si ergo vos, cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris, quanto magis Pater vester qui in cælis est dabit bona petentibus se? (Aug.) Quomodo mali dant bona? Sed malos appellavit dilectores adhuc sæculi hujus et peccatores. Bona vero quæ dant, secundum eorum sensum bona dicenda sunt, quia hæc pro bonis habent. Quamquam in rerum natura ista bona non sint, sed temporalia et ad istam vitam infirmam pertinentia: et quisquis ea malus dat, non de suo dat; *Domini est enim terra, et plenitudo ejus* (Psalm. xxiii); qui fecit cælum et terram, mare et omnia quæ in eis sunt (Psalm. cxlv). Quantum ergo sperandum est daturum Dominum nobis bona petentibus; nec nos posse decipi, ut accipiamus aliud pro alio, cum ab ipso petimus; quando nos etiam, cum simus mali, novimus id dare quod petimus? Nondum decipimus filios nostros, et qualiacunque bona damus, non de nostro, sed de ipsius damus. Aliter apostoli, qui electionis merito bonitatem generis humani multis excesserant modis, supernæ bonitatis intuitu mali esse dicuntur. Quia nihil est per semetipsum stabile, nihil immutabile, nihil bonum, nisi Deitas sola. Omnes vero creature, ut beatitudinem æternitatis vel immutabilitatis obtineant, non hoc per suam naturam, sed per creatoris sui participationem et gratiam consequuntur. Quod vero in Luca dicitur (Cap. iii): *Quanto magis Pater vester de cælo dabit spiritum bonum petentibus se* (pro quo Matthæus nunc posuit: *Dabit bona petentibus se*) ostendit Spiritum sanctum plenitudinem esse honorum Dei, et ea quæ divinitus subministrantur non alia absque ea subsistere: quia omnes utilitates quæ ex donorum Dei gratia suscipiuntur, ex isto fonte demanant. Sed quia redamare amantem cunctos natura docuit, non amantem vero beneficii ad amorem cogi, Christi solum doctrina perfectos instituit, cum nos priores prout nobis fieri velimus, aliis facere juberet, eundem mox sensum latius astruendo firmavit, dicens:

Omnia ergo quæcunque vultis ut faciant vobis homines, et vos facite eis. Hæc est enim lex et prophetæ. Videtur enim hoc præceptum ad dilectionem proximi pertinere, non etiam ad Dei, cum alio loco duo præcepta esse dicat, in quibus *tota lex pendet et prophetæ.* Nam si dixisset: *Omnia quæcunque vultis fieri vobis, hæc vos facite,* hac una sententia utrumque illud præceptum complexus esset. Cito enim diceretur diligi se velle unamquemque et a Deo et ab hominibus, cum id utique præciperetur ut ipse diligeret Deum, et homines. Dum vero expressius ab hominibus dictum est: *Omnia quæcunque vultis ut faciant vobis homines, ita et vos facite illis, nihil*

aliud dictum videtur quam, *Diliges proximum tuum sicut teipsum* (Matth. xxii). Sed non est negligenter attendendum quod subiecit: *Hæc est enim lex et prophetæ*, cum alio loco: *In his autem duobus præceptis non tantum*, ait, *lex pendet et prophetæ*, sed etiam addidit: *Tota lex et prophetæ*, pro eo quod est omnis prophetia. Quod cum hic non addidit, servavit locum alteri præcepto, quod ad dilectionem Dei pertinet. In quibus duobus præceptis pendet quidquid propter salutem hominum scriptum est in prophetis et lege.

Intrate per angustam portam, quia lata porta et spatiosa via est quæ ducit ad perditionem; et multi sunt qui intrant per eam. Quam angusta porta et arcta via quæ ducit ad vitam, et pauci sunt qui inveniunt eam. Per angustam portam aula salutis intratur, quia per labores necesse est ac jejunia ut fallentis sæculi illecebra vincatur. Non enim ideo dicit *angustam portam et arctam viam*, quia jugum Christi asperum sit et sarcina gravis, sed quia labores finire pauci volunt, minus credentes clamant: *Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos: tollite jugum meum super vos*, etc. (Matth. xi). [Hier.] Lata via est sæculi ad voluptates, quas appetunt homines; angusta, quæ per labores et jejunia panditur. Quam et Apostolus ingressus est, et ut Timotheus per eam ingrediatur hortatur. Simulque considera quam signanter de utraque via locutus sit. Per latam multi ambulant, angustam pauci inveniunt. Latam non querimus, nec inventionem opus est, et sponte se offert, et errantium via est. Angustam vero nec omnes inveniunt, nec qui invenerunt statim ingrediuntur per eam: siquidem multi inventa veritatis via, capti sæculi voluptatibus, de medio itineris revertuntur.

[III.] *Attendite a falsis prophetis, qui veniant ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces.* Et de omnibus quidem intelligi potest, qui aliud habitu ac sermone promittunt, aliud opere demonstrant. Sed specialiter de hæreticis intelligendum, qui videntur continentia, castitate, jejuniis, quasi quadam pietatis se veste circumdare, intrinsecus vero habentes animum venenatum, simpliciorum quoque fratrum corda decipiunt. Ex intentione ergo animæ, et insidiis quibus innocentes ad ruinam trahunt, lupis rapacibus comparantur. (Orig.) Simulque notandum quia quod paulo superius spatiosam et latam viam nominavit, hoc nunc apertius falsos prophetas ostendit, per quos multi in perditionem abominabilem abierunt. Quia primo in Judæa multi apparuerunt, et modo in perfidia totum repleverunt mundum. Sed illi prius falsi prophete fuerunt, verissimosque Domini prophetas usque ad mortem persecuti sunt, sicut Jeremiam et Michæam, aliosque multos. Isti autem nunc falsi prophete et falsi Christiani qui sunt, veraces Christianos sine misericordia persequuntur, et opprimunt aliquando, si detur copia, etiam gladiis, sine intermissione autem suis pravis moribus et exemplis. Ideo omnes

præveniens Dominus adhortatus est, dicens: *Attendite a falsis prophetis*; attendite diligentius, observate cautius, ut non seducamini, ut non circumveniamini, ut non fallamini. *Attendite* ergo, id est, considerate quia non sunt oves, sed lupi in vestimento ovium; quia non sunt religiosi sed irreligiosi in figura religiositatis: quod non sunt Christiani, sed veritate vacui Christianorum persecutores. Ipsos et beatus Apostolus ad Ephesios loquens designabat, dicens: *Scio enim quia post discessum meum introibunt in vos lupi rapaces* (Act. xx). Lupi vero graves nominantur omnes infideles hæretici, qui graviter sanctam Ecclesiam opprimunt et persequuntur, vel molestare frequentant, qui sine misericordia rapere et coacervare non desinunt. Aliquando pecuniæ irruunt alicuæ, aliquando in ipsos pecuniarum dominos. Multo magis etiam satagunt animas rapere, et socum miserabiliter in perditionem deducere. Et vestitum ovium habere dicuntur, quod nomen habeant Christianitatis, vel quia assimilant se ministris justitiæ, figuram religiositatis mentientes. Per Christianum itaque nomen multos seducere nituntur, dulcibus sermonibus multis scandalum inferentes. Isti sunt de quibus iterum ait Apostolus: *Per suos dulces sermones et blandas seducunt corda innocentium* (Rom. xvi). Sed quomodo isti sint noscendi, subjungens ostendit.

A fructibus eorum cognoscetis eos. Hæc est, nolite ad vultum attendere, sed ad opera. Nolite vestimentum considerare, sed inspicite figuram fallaciæ. Apostolos prædicant, sed apostolis contraria annuntiant; martyres magnificant, sed martyrum persecutores probantur. Apostoli et martyres sancti non persecutionem fecerunt, sed persecutionem pertulerunt; non maledixerunt, sed maledicta sustinuerunt; non blasphemaverunt Dominum, sed a blasphematoribus interfecti sunt. (Aug.) Isti autem iniquissimi omnia irreligiosa implere curarunt; sanctos persequuntur, fideles opprimunt, Dominum etiam ai non verbis, moribus blasphemant. Sed tamen quibusdam querendum alius esse videtur quos fructus nos attendere voluerit Dominus, quibus cognoscere arborem possumus: multi enim quædam in fructibus deputant quæ ad vestitum omnium ovium pertinent, et hæc modo a lupis decipiuntur, sicuti sunt vel jejunia, vel orationes, vel eleemosynæ. Quæ omnia nisi etiam fieri ab hypocritis possent, non superius diceret, *Cavete justitiam vestram facere coram hominibus ut videamini ab eis.* Quæ sententia proposita ipsa tria exsequitur, eleemosynam, orationem, jejunium. Sed nulla re alia melius hi tales dignosci queunt, quam inconstantia, vel impatientia in adversitate. Cum enim cœperint aliquibus tentationibus ea ipsa illis subtrahi, vel negari, quæ isto velamine consecuti sunt vel consequi cupiunt, tunc necesse est appareat utrum lupus in ovina pelle sit an ovis in sua. Non enim propterea ornatu superfluo debet aspectus nominum mulcere Christianus, quia illum parcum habitum ac necessarium etiam simulatores sæpe usurpant ut in-

cautos decipiant : quia et illæ oves non debent pelles suas deponere, si aliquando lupi eis se contegunt.

Nunquid colligunt de spinis uvas aut de tribulis ficus? (Orig.) Manifeste Dominus per hanc similitudinem declaravit quia nullus prudentium ad spinas pergens, uvarum exinde dulcedinem quærit; aut super tribulos incedens, exinde ficorum colligit suavitatem. Ita ergo nullus sapientium vel prudentium ab inanibus veritate hæreticis, aut irreligiosis, aut infidelibus, exinde sanctitatis dulcedinem, vel fragrantiam, aut veritatis suavitatem poterit invenire, sed pessima apud illos et maligna reperiet. Sicut enim spinæ et tribuli omnia quæcumque capere possunt attrahunt, detinent et conscindunt, ita omnes infideles hæretici (et propterea male viventes, etiam qui rectam videntur fidem tenere) per humanam potentiam et corruptibile principatum, per iniquos mores et prava exempla, omne quidquid apprehendere possunt, conscindunt, attrahunt atque diripiunt. Quis ad spinas et tribulos mittens manum, vel approximans, ibi non dilaceretur, aut non conscindatur, aut eamdem manum non cruentatam inveniat? Quis ergo hæreticis manum porrigens aut caput humilians, inconscissus a sancto Spiritu, aut incruentus ab animæ vulnere inveniat? Quis se iniquorum factis accommodans, non ab eorum iniquationibus peccati aculeo perforetur? Tales enim antiquitus et Judæi fuerunt : cum deberent uvas afferre, protulerunt spinas; et qui debuerant suavitatem ostendere, in amaritudinem a semetipsis conversi sunt. Aliter spinas posse reor et tribulos sæculi curas et punitiones significare vitiorum. De quibus peccanti homini dictum est : *Terra tua spinas, et tribulos germinabit tibi* (Gen. 11); ficus vero et uvam dulcedinem conversationis novæ, quam Dominus in nobis esuriit, et fervorem dilectionis qui lætificat cor hominis. De quibus in Evangelio coruscante [Canticum canticorum] : *Vox turturis in terra longe lateque resonabat. Ficus protulit grossos suos, vineæ florentes dederunt odorem* (Cant. 11). Non autem de spinis uva aut de tribulis ficus colligitur : quia mens, adhuc veteris hominis consuetudine depressa, simulare potest, sed fructus novi hominis ferre non potest. Quod si quis objicere voluerit ac dicere quod et Moyses de spina vindemiarit uvam, quando a cognato gentili consilium utile suscepit : et de tribulis collegerint fructus hi quibus dictum est de Pharisæis : *Facite quæ dicunt, quæ autem faciunt, facere nolite*; sciat quia sicut ferax nonnunquam palmes sepi involutus recumbit, portansque fructum spina non suum, usibus servat humanis; sic dicta vel acta malorum, si quando bonis prosunt, non hoc ipsi faciunt mali, sed fit de illis, superno providente consilio.

Sic omnis arbor bona fructus bonos facit, mala autem arbor fructus malos facit. Non potest arbor bona fructus malos facere, neque arbor mala fructus bonos facere. (Orig.) Cum igitur magister Deus, non utique natura, constituat arborem, ex qua fructus de

quo loquebatur existat, sed voluntatem seu bonam seu malam, fructus autem opera, quia nec bona voluntatis bonæ, nec mala possunt esse voluntatis bonæ. Hoc est enim quod ait : Arbor mala fructus bonos non facit, et arbor bona fructus malos non facit. Tanquam diceret, nec opera bona, voluntas mala, nec mala opera facit voluntas bona : nam ipsarum arborum, id est, ipsarum voluntatum si quærantur origines, quid occurrunt nisi naturæ quas bonus Deus condidit. Ac per hoc ex bonis orta sunt mala, non ex bonis voluntatibus opera mala, sed ex bonis naturis voluntates malæ; ut sit in eo radix mali, nihil aliud quam indigentia boni. Arbor autem bona ideo est voluntas bona, quia per ipsam convertitur homo ad summum atque incommutabile bonum, et impletur bono ut faciat fructum bonum. Ac per hoc Deus est auctor omnium bonorum, hoc est et naturæ bonæ et voluntatis bonæ. Quia nisi Deus in illo operetur, non facit homo, quia præparatur voluntas a Domino in homine bona ut faciat Deo donante, quod a seipso facere non poterat per liberi arbitrii voluntatem. (Hier.) Quæramus ab hæreticis, qui duas inter se contrarias dicunt esse naturas, si juxta intelligentiam eorum arbor bona malos fructus facere nunquam potest, quomodo Moyses, arbor bona, peccaverit ad aquas contradictionis (Deut. xxxii); et David, Uria interfecto, cum Bethsabee concubuerit (II Reg. xi); Petrus quoque in passione Dominum negavit dicens : *Nescio hominem* (Matth. xxvi); aut qua consequentia Jethro socer Moysi arbor mala, quæ utique in Dominum Israel non credebat, dederit consilium Moysi bonum : et Achior Holoferni aliquod utile sit locutus (Judith. v); et Comicus dixerit, quod bene dictum Apostolus comprobavit, dicens : *Corrumpunt mores bonos colloquia mala* (I Cor. xv). Et cum non invenerint quid respondeant, nos inferemus et Judam, arborem quondam bonam, fecisse fructus malos, postquam prodiderit Salvatorem (Matth. xxv); et Paulum arborem malam eo tempore quo persequebatur Ecclesiam Christi, fecisse postea fructus bonos, quando in vas electionis de persecutore translatus est (Act. ix). Tandiu ergo bona arbor fructus non facit malos, tandiu in bonitatis studio perseverat; et tandiu mala arbor in fructibus peccatorum manet, tandiu ad pœnitentiam non convertitur. Nemo ergo permanens in eo quod fuit, incipit id esse quod necdum cœperit.

Omnis arbor quæ non facit fructum bonum excidetur, et in ignem mittetur. (MAURUS.) Quia unusquisque perversus, per validam judicii sententiam de terra viventium eradicatus, in gehennæ ignem mittitur, qui hic boni operis fructum fecisse non invenitur. (Orig.) *Omnis, inquit, arbor quæ non facit fructum, et non tantum fructum, sed et bonum fructum : multæ quidem arbores fructum ferunt, sed malum et inutilem fructum; sic et multi homines malum irreligiositatis, et infidelitatis, et perversitatis fructum afferunt.* Ob hoc clare demonstravit Dominus quia

omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur et in ignem mittetur. Omnis arbor, id est omnis homo : nulli parcitur, nulli honor defertur, sed omnis arbor infructifera non ferens fructum excidetur, et in ignem mittetur : non ideo ut ligni more ardeat et deficiat, sed in ignem mittetur illum de quo ait Dominus : *Ite, maledicti, in ignem æternum, qui præparatus est diabolo et angelis ejus* (Matth. xxv).

Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos. (Aug.) Qui sunt ergo fructus, quibus inventis cognoscamus arborem malam, dicit Apostolus (Gal. v) : *Manifesta sunt autem opera carnis, quæ sunt fornicationes, immunditia, luxuriæ, idolorum servitus, veneficia, inimicitia, contentiones, æmulationes, animositates, dissensiones, hæreses, invidia, ebrietates, comessationes, et his similia, quæ prædico vobis sicut prædixi : quoniam qui talia agunt regnum Dei non consequentur.* Et qui sunt per quos cognoscimus arborem bonam idem ipse Apostolus consequenter dicit : *Fructus autem spiritus est charitas, gaudium, pax, longanimitas, benignitas, bonitas, fides, mansuetudo, continentia, etc.* (MAURUS.) Quæ se veraciter habentes, et in his Christo servientes perducent ad vitam æternam. Sed quia multi falso sub religionis specie latitant, cavendum ergo est ne ipso Christi nomine ab hæreticis vel quibuslibet male intelligentibus et sæculi hujus amatoribus, decipiamur. Nam ideo sequitur, et monet

Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum, sed qui facit voluntatem Patris mei qui in cælis est, ipse intrabit regnum cælorum. (Hilar.) Regnum cælorum sola verborum officia non obtinent; neque qui dixerit, *Domine, Domine*, coheres illius erit. Quid enim meriti est Domino dicere, *Domine*? Nunquid Dominus non erit, nisi fuerit dictus a nobis : et quæ officii sanctitas est nominis nuncupatio, cum cælestis regni iter obedientia potius voluntatis Dei, non nuncupatio repertura sit. (Hieron.) Ergo, sicut superius dixerat, eos qui habent vestem vitæ bonæ non recipiendos propter dogma nequitiae, ita nunc e contrario asserit ne his quidem accomodandam fidem qui cum polleant integritate fidei, turpiter vivant, et doctrinæ integritatem malis operibus destruant. Utrumque enim servis Dei necessarium est, ut et opus sermone, et sermo operibus comprobetur. Huic sententiæ potest illud videri contrarium : *Nemo potest dicere Dominum Jesum, nisi in Spiritu sancto* (I Cor. xii). Sed moris est Scripturarum dicta pro factis accipere; ut statim sine consequentibus approbatur refutari eos qui jactant sine operibus scientiam Domini; et audiunt a Salvatore : *Recedite a me, omnes operarii iniquitatis, nescio vos* (Luc. xiii); et Apostolus in hunc sensum loquitur (Tit. i) : *Confitentur se Dominum verbis scire, factis autem negant.* (Aug.) Vere autem ac proprie illi dicuntur a quorum voluntate ac mente non abhorret prolatio sermonis sui. Secundum quam significationem dicit Apostolus : *Nemo potest dicere Dominum Jesum, nisi in Spiritu sancto.* Atque illud ad rem

A maxime pertinet ne decipiamur, tendentes ad contemplationem veritatis non solum nomine Christi, per eos qui nomen agunt et facta non agunt, sed etiam quibusdam factis atque miraculis : qualia propter infideles cum fecerit Dominus, monuit tamen ne talibus decipiamur, arbitantes ibi esse invisibilem sapientiam, ubi miraculum visibile viderimus. Adjungit ergo et dicit :

Multi mihi dicent in illa die, Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, et in tuo nomine dæmonia ejecimus, et in tuo nomine virtutes multas fecimus? (Hieron.) Prophetare, et virtutes facere, et dæmonia ejicere interdum non ejus est meriti qui operatur, sed invocatio nominis Christi hoc agit, ob condemnationem eorum qui invocant, vel ob utilitatem eorum qui vident et audiunt, conceditur : ut licet homines despiciant signa facientes, tamen honorent dominum, ad cujus invocationem faciant tanta miracula. Nam et Saul (I Reg. x), et Balaam (Num. xxiv), et Caiphas (Joan. xviii) prophetaverunt, nescientes quid dicerent; et Pharao (Gen. xli), et Nabhuchodonosor (Dan. iii, iv) somniis futura cognoscunt; et in Actibus apostolorum filii Scævæ videbantur ejicere dæmonia (Act. xix); et Judas apostolus cum animo proditoris multa signa inter cæteros apostolos fecisse narratur. (Aug.) Quam ergo mundo et simplici oculo opus est ut inveniat via sapientiæ, cui tantæ malorum et perversorum hominum deceptiones erroresque obstrepunt, quos omnes evadere, id est, venire ad certissimam pacem et immobilem stabilitatem sapientiæ! Vehementer enim metuendum est ne studio altercandi et contendendi quisque non videat quod a paucis videri potest, ut parvus sit strepitus contradicentium, nisi etiam ipse sibi obstrepat. Sequitur :

Et tunc confitebor illis, quia nunquam novi vos, discedite a me, qui operamini iniquitatem. (Hieron.) Signanter dixit, *confitebor*, quia multo ante tempore dicere dissimulaverat : *non novi vos.* Non novit Dominus eos qui pereunt. Observa autem quare addiderit, *nunquam novi vos*; si juxta quosdam omnes homines inter rationales creaturas semper versati sunt, quomodo dicit : *Nunquam novi vos*, cum psalmus dicat : *Dominus novit cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt* (Psal. xcii); et alibi scriptum sit : *Ipse novit decipientem, et eum qui decipitur* (Job. xii), nisi quia scire Dei aliquando cognoscere dicitur; aliquando approbare : *Quoniam novit Dominus viam justorum : qui autem ignorat, ignorabit* (Psal. i). Et scit ergo reprobos quos cognoscendo judicat : neque enim judicaret quos minime cognosceret; et tamen quodammodo dicit : *Non novi vos*, non approbo vos, apud quos fidei et dilectionis suæ characterem non approbat. Non, inquit, legalium festivitatum epulatio juvat, quem fidei pietas non commendat : non scientia Scripturarum Deo notum facit, quem operum iniquitas obtutibus ejus ostendit indignum. (Hieron.) Unde sequitur : *Recedite a me qui operamini iniquitatem.* Non dixit : Qui operati estis ini-

quitatem, ne videatur tollere pœnitentiam, sed, qui operamini, hoc est usque in presentem horam, cum iudicii tempus advenerit, licet non habeatis facultatem peccandi, tamen habetis adhuc affectum. (Aug.) Conclusio ergo hujus totius sermonis quam terribiliter inferatur, valde attendendum est.

[IV.] *Omnis ergo qui audit verba mea hæc, et facit ea, assimilabitur viro sapienti, qui edificavit domum suam supra petram.* Cum ergo non dixit: *Qui audit verba mea tantum, sed addidit dicens: Qui audit verba mea hæc, satis, ut arbitror, significavit hæc verba quæ in monte locutus est tam perfecte instruere vitam eorum qui voluerint secundum eam vivere, ut merito comparentur ædificanti supra petram. Iste dixit ut appareat istum sermonem omnibus præceptis, quibus Christiana vita informatur, esse perfectam. Multa quippe Dominus supra de aperte bonis malisve, multa de vere ac simulate bonis disputans (quibus tribus personis omne genus hominum pato comprehendere), totum suum sermonem terribile simul et amabili parabola concludit, qua alios verbi auditores diabolo, alios Christo assimilat: qui utique suam in hominum subiectione domum ædificare non desinit per totum hujus sæculi tempus; et apte: namque qui sermones Christi audit, et facit, comparabitur Christo, quia sicut Christus variis hominum personis unam sibi Ecclesiam catholicam construit, erudit et gubernat, in vitam quandoque dedicaturus æternam, sic et auditor ovis, juxta propriam modulum variis virtutum studiis ad superna proficiens, habitationem sibi perpetue mansionis ædificat: cujus in presenti quadrantis, poliendis charitatisque glutino copulandis lapidibus instat, sed in futuro cum Christo dedicatione lætatur. Et ille vere sapiens est qui mansurum, non cito deiduum, et supra petram, non supra terram, ædificium suum ponit. Non enim quisquam firmat quod audit, vel percipit, nisi faciendo. Et si petra Christus est, sicut multa Scripturarum testimonia prædicant, ille ædificat in Christo, qui quod audit ab illo, facit.*

Et descendit pluvia, et venerunt flumina, et flaverunt venti et irruerunt in domum illam, et non cecidit, fundata enim erat supra petram. (Aug.) Non ergo iste metuit ullas caliginosas superstitiones (quid enim aliud intelligitur pluvia, cum in mali alicujus significatione ponitur?) aut rumores hominum, quos ventis comparatos pato; aut vitæ hujus fluvium, carnalibus concupiscentiis tanquam fluentem super terram. Horum enim trium, qui prosperitatibus inducitur, adversitatibus frangitur; quorum nihil metuit, qui fundatam habet domum super petram, qui non solum audit præcepta Domini, sed etiam facit. Et his omnibus periculose subjacet, qui audit et non facit: non enim habet stabile fundamentum; sed audiendo et non faciendo ruinam ædificat. (Hieron.) Aliter quoque pluvia ista, quæ domum subvertere nititur, liabohus est; flumina, omnes Antichristi, qui contra Christum sapiunt; venti, spiritales nequitie et tentationes. Et non cecidit domus, fundata enim

A erat supra petram. Super hanc petram Dominus fundavit Ecclesiam suam. Ab hac petra apostolus Petrus sortitus est nomen. Super hujuscemodi petram non inveniuntur serpentis vestigia. De hac et Propheta loquitur confidenter. *Et statuit supra petram pedes meos (Psal. xxxix), et in alio loco: Petra refugium leporibus sive herinaceis (Psal. cxi).* Timidum enim animal in petrae cavernam se recipit, et cutis aspera, et tota armata jaculis, tali se protectione tuetur. Unde et Moysi dicitur eo tempore quo de Egypto fugerat et lepulentus Domini erat: *Sta in foramine petrae, et postiora mea videbis (Exod. xxxiii).*

Et omnis qui audit verba mea hæc, et non facit ea, similis erit viro stulto qui edificavit domum suam super arenam. Fundamentum quod apostolus Paulus architectus posuit, unum est Dominus noster Jesus Christus. Super hoc fundamentum stabile et firmum, et per se robusta mole fundatum, ædificatur Christi Ecclesia. Super arenam vero quæ fluida est, et coagmentari non potest, nec in unam copulam redigi, omnis hæreticorum secta ad hoc ædificatur, ut corruat.

Et descendit pluvia, et venerunt flumina, et flaverunt venti, et irruerunt in domum illam, et cecidit. (Aug.) Quid per pluviam, nisi multimodas diaboli tentationes; per flumina, apertas manifestasque persecutiones; per ventos, malignos spiritus intelligi voluit: quia uniuscujusque conscientia quæ spe defixa in Dominum non permanet, neque in tentationibus, neque in persecutionibus, neque ante malignos spiritus subsistere valet. Et tanto uniuscujusque conscientia malignis spiritibus acrius concutitur, quanto mens carnalis in his quæ mundi sunt amplius a superioribus disjungitur, quantoque amplius in inferioribus illigatur. (Greg.) Ergo qui audit sermones Christi et non facit, sive initiatus mysteriis Christi, seu in totum alienus a Christo, quia seipsam male ædificat, similis est homini stulto, de quo dicitur: *Inimicus homo hoc fecit (Matth. xiii),* cujus opera omnia instabilia sunt et ruinæ parent. Manifestum est quia, ingrante qualibet tentatione, mox et vere mali et fidei boni peiores fiunt, donec ad extremam perpetuam labantur in pernam. Porro moraliter dicendum quia *unusquisque tentatur a concupiscentia sua, abstractus et illertus.* Dehinc concupiscentia cum conceperit, parit peccatum. Peccatum autem cum consummatum fuerit generat mortem (Jac. i). Potest etiam per impetum fluminis extremi iudicii discrimen intelligi, quando, utraque domo consummata, omnis qui se exaltat humiliabitur, et qui se humiliat exaltabitur. *Ibuntque impij non solum homines, sed et angeli qui ad diabolum pertinebant, in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam (Matth. xxiii; Luc xviii; Matth. xxv).*

Et fuit ruina ejus magna. (Aug.) Ruina magna, illa nimirum intelligenda est qua diciturus est Dominus audientibus et non facientibus: *Ite in ignem æternum, qui preparatus est diabolo et angelis ejus. Esurivi, et non dedistis mihi manducare; sitiivi, et non de-*

distis mihi bibere, etc. (Matth. xxv.) Quia juxta Apostoli sententiam: *Non auditores legis in illa die justi erunt apud Dominum, sed factores legis justificabuntur (Rom. 11).*

Et factum est cum consummasset Jesus verba hæc, admirabantur turbæ super doctrinam ejus. Erat autem docens eos sicut potestatem habens, non sicut scribæ eorum et Pharisei. (MAURUS.) Consummatio hæc ad perfectionem verborum et integritatem dogmatis pertinet, quo in monte discipulos docuit et turbas. Quod autem turbas dicitur admirari super doctrina Salvatoris, aut infideles aliquos significat, qui ob hoc stupebant, quia non credebant verbis Salvatoris, aut etiam omnes generaliter demonstrat, qui excellentiam tantæ sapientiæ in eo venerabantur, sicut cre-

A dendum est discipulos ejus fecisse: *Erat enim docens eos ut potestatem habens, non ut Scribæ.* Illi enim ea docebant in populo quæ scripta sunt in Moysæ et in prophetis; Jesus vero quasi Deus, et Dominus ipsius Moysis, pro libertate voluntatis suæ vel ea quæ minus videbantur in lege, addebat vel commutans prædicabat in populo. Ut supra quoque legimus: *Audistis quia dictum est antiquis: ego autem dico vobis.* Sed quia secundum hunc librum expositionis sancti Evangelii, quem ab exordio prædicationis Domini nostri Jesu Christi incipiebamus, usque in finem sermonis quem idem Salvator in monte cum discipulis suis habuit, perduximus, ibi finem habere censemus. Jam exhinc tertium de principio miraculorum B ejus inchoantes.

LIBER TERTIUS.

CAPUT VIII.

Absoluto sermone in monte mundatur leprosus, sanatur paralyticus, et socrus Petri: quidam sequi volunt Dominum, qui navigans tempestatem sedat et dæmones expellit

[I.] Finitis sermonibus quibus Salvator discipulos in monte docuit, prosequitur Matthæus et dicit:

Cum autem descendisset de monte, secutæ sunt eum turbæ multæ. Et ecce leprosus veniens adorabat eum dicens: Domine, si vis, potes me mundare. (Aug.) Istud C miraculum potest intelligi post utrumque sermonem Domini factum fuisse, non solum quem Matthæus, verum etiam quem Lucas interponit. Licet alio loco Lucas Marcusque illud commemoraverint: neque enim apparet post descensionem de monte quantum temporis fuerit interpositum. Sed hoc solum voluit significare Matthæus, post illam descensionem multas turbas fuisse cum Domino, quando leprosum mundavit. Sed nec Lucas, cum ipse dicat quod *cum implexset omnia verba sua in auribus plebis, intrasse Christum in Capharnaum, expressit post quantum temporis intervallum, cum istos sermones terminasset, intraverit Capharnaum. Ipso quippe intervallo leprosus, ille mundatus est, quem loco suo Matthæus interposuit; iste autem alibi recordatus est. Igitur D descensio Domini de monte incarnationem ejus significat, qua *semetipsum exinanivit formam servi accipiens (Philip. 11).* [Beda.] Et post hæc *secutæ sunt eum turbæ multæ.* Quia postquam Verbum caro factum est et habitavit in nobis, qui antea tantum in *Judæa notus erat, et in uno populo nomen illius magnum habebatur, post hæc admirabilis factus est in universa terra. (Orig.)* Ad litteram quoque turba quæ eum sequebatur, aliquanti propter charitatem, aliquanti propter doctrinam, aliquanti propter admirationem et curationem. (Hier.) De monte quidem Domino descendente occurrerunt ei turbæ quæ ad altiora ascendere non valuerunt. Et primus ei occurrit leprosus: necdum enim poterat cum lepra tam multiplicem*

in monte Salvatoris audire sermonem. Recte ergo post prædicationem, atque doctrinam signi offertur occasio ut per virtutem atque miracula præteritis apud audientes sermo firmetur. (Aug.) Mystice autem, bene ubi leprosus mundatur, certus non exprimitur locus, ut ostendatur non unum populum specialis alicujus civitatis, sed omnium populos fuisse sanatos. Et quia Dominus ait: *Non veni solvere legem sed adimplere,* ille qui excludebatur a lege, purgari se Domini potestate præsumens, non ex lege sed supra legem esse gratiam judicabat, quæ leprosi maculam posset abluere. Verum ut in Domino potestatis auctoritas, ita in illo fidei constantia declaratur. Ille in *faciem, ut alius evangelista testatur, procidit.* Quod humilitatis est et pudoris, ut unusquisque de suæ vitæ maculis erubescat, sed confessionem verecundia non represserit. Ostendit vulnus, remedium postulavit. Et ipsa religionis et fidei plena confessio est, *Si vis, inquit, potes me mundare.* In voluntate Domini tribuit. De voluntate autem Domini non quasi pietatis incredulus dubitavit, sed quasi collusionis suæ conscius non præsumpsit.

Et extendens manum Jesus, tetigit illum, dicens: Volo, mundare. (MAUR.) Extendit curationis manum, quia misericordiæ suæ ad medicandum protendebat affectum. Tetigit ægrotum, quia in potestate sua habuit sanitatis effectum. Dixit: *Volo, mundare.* In *Volo* pietatis suæ ostendit clementiam; in *mundare* majestatis suæ demonstrabat potentiam. *Quia ipse dixit, et facta sunt, ipse mandavit, et cuncta creata sunt. (Hieron.)* Non ergo, ut plerique Latinorum putant, jungendum est et legendum, *Volo mundare*, sed separatim, ut primo dicat *Volo*, deinde imperet *mundare. (Aug.)* *Volo* enim dicit propter Photinum; *imperat*, propter Arium; *tangit*, propter Manichæum. Et lex quidem tangi leprosos prohibet. Sed qui Dominus legis est, non obsequitur legi, sed legem facit. Non ergo ideo tetigit quia sine tactu mundare non poterat, sed ut probaret quia subjectus non erat legi: nec contagium timebat ut homines, sed quia con-

taminari non poterat, quia alios liberabat, lepra tactu Domini fugaretur, quæ solebat contaminare tangentem. (*Orig.*) Tetigit ut humilitatem demonstraret, ut nos doceret nullum spernere, nullum horrere, nullum contemptibilem ducere, propter corporis læsionem, aut maculationem, quæ a Deo inimituntur pro qua, ipse scit, ratione. Simulque illud mirabile quod eo sanavit genere quo fuerat obsecratus. *Si vis, ait, potes me munaare. Volo, inquit, mundare.*

Et confestim mundata est lepra ejus. (Aug.) Nihil medium est inter opus Dei atque præceptum, quia in præcepto est opus. Denique *dixit et facta sunt (Psal. cXLVIII).* Vides igitur quod dubitari non potest, quia voluntas Dei potestas est. Qui unius voluntatis assentunt, unius utique assentunt potestatis. Itaque quasi habens potestatem, et jubendi auctoritatem, operandi testimonium non refugit. Quod autem descendens de monte posteaquam præcepta illic discipulis et multitudini dedit, leprosum statim extendens manum suam curat, significat eos qui de illis implendis dubitant suo auxilio ab hujuscemodi varietate mundari.

Et ait illi Jesus: Vide nemini dixeris. (Hieron.) Et revera quid erat necesse ut sermone jactaret quod corpore præferbat? Quare præcipitur nemini dicere, nisi ut doceret non vulganda nostra beneficia, sed premia, ut non solum a mercede abstineamus pecuniæ, sed etiam gratiæ.

Sed vade, ostende te sacerdoti, et offer munus quod præcepit Moyses in testimonium illis. (Hieron.) Tres ob causas mittit eum ad sacerdotes. Primum propter humilitatem, ut sacerdotibus deferre videatur honorem. Erat enim præceptum lege ut qui mundati fuerant lepra, offerrent munera sacerdotibus. Deinde ut mundatum videntes leprosum, aut crederent Salvatore, aut non crederent: si crederent salvarentur, si non crederent inexcusabiles fierent: et simul ne (quod in eo sæpissime criminabantur) legem videretur frangere. (*Beda.*) Ostendere se sacerdoti jubetur, ut intelligeret sacerdos eum non legis ordine, sed gratia Dei supra legem esse curatum. Offerre autem sacrificium, ut ostenderet Dominus quia legem non solveret, sed impleret. Qui secundum legem gradens, supra legem sanaret quos remedia legis non sanaverunt. Et bene addit, *in testimonium illis*, hoc est si Domino crederent, si impietatis lepra discedat. (*Aug.*) Quod si quem movet quomodo Dominus Mosaicum videatur approbare sacrificium, cum id non receperit Ecclesia, meminerit nondum cœpisse sacrificium Sanctum sanctorum, quod corpus est ejus. Nondum enim obtulerat in passione holocaustum suum. Non autem oportebat auferri significantia sacrificia, priusquam illud quod significabatur confirmatum esset contestatione apostolorum prædicantium, et fide credentium populorum. (*Victorinus.*) Quia vero typice vir iste peccatis languidum genus designat humanum, recte non solum leprosus, sed et plenus lepra, juxta alium Evangelistam, describitur. *Omnes enim peccaverunt, et egent gloria Dei.* Illa scilicet, ut extenta

A manu Salvatoris, id est, incarnato Dei Verbo, humanamque contingente naturam, ab erroris prisca varietate mundentur, possintque cum apostolis audire: *Jam vos mundi estis, propter sermonem quem locutus sum vobis (Joan. XIII),* et qui diutius abominabiles a populo Dei erant castris secreti, jam aliquando templo reddi et sacerdoti queant offerri, illi utique, cui dicitur: *Tu es sacerdos in æternum (Psal. CIX),* audientes ab Apostolo: *Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos (I Cor. III);* offerantque pro emundatione sua, sicut præcepit Moyses, id est, *exhibeant corpora sua hostiam viventem, sanctam, Deo placentem (Rom. XII):* ut juxta Prophetam *confiteantur Domino misericordius ejus, et mirabilia ejus filiis hominum, et annuntient laudes ejus in posteris filie Sion (Psal. CVI);* sicut prædictum leprosum fecisse Marcus commemorat: quia nequaquam perceptum beneficium vel ab ipso a quo acceperat jussus, tacet; quin potius, Evangelistæ functus officio, mox *egressus cœpit prædicare et diffamare sermonem, ita ut jam non posset manifeste in civitatem introire, sed foris in desertis locis esset, et conveniebant ad eum undique. (Greg.)* Unde merito quæritur quidnam sit quod Dominus nonnulla quæ gessit abscondi jussit, et nec ad horam potuerunt abscondi. Nunquid enim unigenitus Filius, Patri et Spiritui sancto cœternus, hæc in re velle habuit quod implere non potuit? Sed notandum quod Redemptor noster per mortale corpus omne quod egit, hoc nobis in exemplo actionis præbuit. Miraculum namque faciens et taceri jussit, et tamen taceri non potuit, ut videlicet electi ejus, exempla doctrinæ illius sequentes, in magnis quæ faciunt latere quidem in voluntate habeant, sed ut prosint aliis prodantur inviti: quatenus et magnæ humilitatis sunt, quod sua opera taceri appetunt; et magnæ humilitatis [*Forte venerationis*] sunt, quod eorum opera taceri non possunt. Non ergo Dominus voluit quidquam fieri, et minime potuit. Sed quid velle ejus membra debeant, quidve de eis etiam nolentibus fiat, doctrinæ magisterio exemplum dedit. Post hæc prosequitur Matthæus et dicit:

Cum autem introisset Capharnaum, accessit ad eum centurio, rogans eum et dicens, Domine, puer meus jacet in domo paralyticus et male torquetur. [II.] Quæritur quomodo conveniat quod Matthæus ipsum centurionem accessisse ad Dominum dicat, cum Lucas narret illum nuntios misisse: *Centurionis, inquit, cujusdam servus male habens erat moriturus, qui erat illi pretiosus, et cum audisset de Jesu, misit ad eum seniores Judæorum, rogans eum ut veniret et salvaret servum ejus (Luc. VII).* Sed pie quærentibus facile patet quod Matthæus brevitas causa dixerit ipsum accessisse. Cujus desiderium et voluntas ad Dominum veraciter, aliis licet deferentibus, est perlata: mystice etiam nobis commendans hoc quod scriptum est: *Accedite ad eum, et illuminamini. Nam quia fidem centurionis, qua vere acceditur ad Jesum, ipse ita laudavit ut diceret: Non inveni tantam fidem in Israel, ipsum potius access-*

sisse ad Christum dicere voluit prudens evangelista, A quam illos per quos verba sua miserat.

Porro autem Lucas ideo totum quemadmodum gestum sit aperuit, ut ex hoc intelligere cogamur, quemadmodum accessisse dixerit alius, qui mentiri non potuit. Sicut enim illa mulier quæ fluxum sanguinis patiebatur, quamvis simbriam vestimenti ejus tenuerit, magis tamen, quia credidit, tetigit Dominum, quàm illæ turbæ a quibus premebatur (Matth. ix); ita et centurio, quo magis credidit, eo magis accessit ad Dominum. (Orig.) Accessit alienigena generatione, sed domesticus corde; alienus natione, sed alacer fide, militum princeps, et socius angelorum. Multi in illo tempore pro diversis rogabant infirmitatibus: alius pro filio, alius pro alio aliquo, et nullus pro servo, nisi iste solus. Et hoc ad augmentum beatitudinis, ad coronam gloriæ erat, quod pro servo tam humiliter Dominum interpellabat, dicens: *Puer meus jacet in domo; non in una re tantum miserabilis, quod jacet, sed et in alia, quod paralyticus, tertia quod male torquetur.* Omnia enim ista cum dolore cognominavit, et jacentem, et paralyticum, et dure detentum; ideo ut suæ animæ angustias demonstraret, et Dominum commoveret, quatenus et illius cruciatum monstraret, et Domini benevolentiam invitaret. Sic debent omnes qui famulos habent et famulas, cogitare, sic misereri, sic condolare eis, sic supplicare, sic curam habere de servis suis, vel de ancillis, sicut et ille beatus centurio fecit.

Et ait illi Jesus: *Ego veniam, et curabo eum.* (Hieron.) Magna Domini sublimitas, qui solo verbo curare valebat, sed non minor humilitas, qui servum dignatus est visitare languentem. Non debemus enim in hoc jactantiæ arguere Dominum, quia statim se iturum et sanaturum promittit, videns centurionis fidem, humilitatem, et prudentiam; fidem, in eo quod ex gentibus credidit puerum a Salvatore posse sanari; humilitatem, quod se judicavit indignum, cujus tectum intraret; prudentiam, quod ultra corporis tegmen divinitatem latentem viderit, sciens non id sibi profuturum quod etiam ab incredulis videbatur, sed id quod latebat intrinsecus. (MAURUS.) Alibi ad sanandum reguli filium venire noluit, ne divitias honorasse videretur: hic, ne conditionem sprevisse servilem, ad centurionis famulum mox ire consentit.

Et respondens centurio ait, Domine, non sum dignus ut intres sub lectum meum. (Beda.) Propter vitæ gentilis conscientiam, gravari se magis dignatione putavit Domini quam juvari, nec posse habere hospitem Christum, cujus, etsi fide præditus, nondum tamen erat sacramentis imbutus. Sed quia quæ nostra infirmitas non præsumit, divina gratia dare novit: et alius centurio, qui, sicut et iste, credentem ex gentibus populum præfiguratur, magnæ fidei et justitiæ merito, Spiritus sancti donum priusquam baptizaretur accepit; et iste, necdum catechizatus, et fidem suam laudari a Domino et famulum salvari promeruit.

De quo pulchre per alium evangelistam dicitur (Luc. vii): Quia Jesum non longe haberet a domo, tametsi sub tectum suum invitare non auderet, quia *prope timentes eum salutare ipsius* (Psal. LXXXIV). Et qui naturali lege recte utitur, quo bona quæ novit gravius operatur, eo illi qui vere bonus est appropriat. At qui errori gentilitatis etiam crimina junxerunt, his aptari potest quod confluentibus ad se turbis alibi Dominus ait: *Quidam enim ex his de longe venerunt* (Marc. viii).

Sed tantum dic verbo, et sanabitur puer meus. Magna fides centurionis, qua verbi opus in Christo confitetur, et nostræ sanationis accommoda mysteriis, qui etsi noveramus secundum carnem Christum, sed jam nunc non novimus.

B Nam et ego homo sum, sub potestate constitutus, habens sub me milites. (Orig.) Quomodo a tenebris gentium tantum processit lumen? Quomodo eorum Deum non cognoscentium tanta manifestata est justitia? Quomodo ex ore stultorum idolis servientium tam limpida effulsit fides. (Beda.) Hominem se et potestati vel tribuni, vel præsidis subditum dicit, imperare tamen posse minoribus; ut subaudiatur eum multo magis qui Deus sit et super omnia potens, innumeram virtutis angelicæ, quæ ad imperata obtemperet, habere militiam; et dicere infirmitati ut recedat, et recedet, et sanitati ut veniat, et veniet; omnia enim potes, quia omnipotens es? Inde sequitur:

Et dico huic, Vade, et vadit; et alii, Veni, et venit; C et servo meo, Fac hoc, et facit. (Hier.) Vult ostendere Dominum quoque non per adventum tantum corporis, sed per angelorum ministeria implere posse quod vellet. Repellendæ enim erant vel infirmitates corporum, vel fortitudines contrariæ, quibus homo ad debilitatem sæpe conceditur, et verbo Domini et ministeriis angelorum. (RAB.) Aliter milites et servi qui centurioni obediunt virtutes sunt naturales, quarum non minimam copiam multi ad Deum venientes secum deferunt. De quibus in Cornelii centurionis laude dicitur quia *erat justus et timens Deum cum omni domo sua, faciens eleemosynas multas plebi, et deprecans Deum semper* (Act. x).

Audiens autem Jesus miratus est. Miratus est quod vidit centurionem suam intelligere majestatem. D Sed quis in illo fecerat ipsam fidem, vel intelligentiam, nisi ipse qui eam mirabatur? Quod si et alius eam fecisset quid miraretur, qui præscius erat? Notandum ergo quia quod miratur Dominus, nobis mirandum esse significat, quibus adhuc sic opus est moveri, omnes enim tales motus, cum de Deo ducentur, non perturbati animi signa sunt, sed docentis magistri.

Et sequentibus se dixit, Amen dico vobis non inveni tantam fidem in Israel. (Hieron.) Non de hominibus retro patriarchis et prophetis, sed de præsentis ævi loquitur hominibus. Quibus ideo centurionis fides antefertur quia illi legis prophetarumque monitis docti, hic autem, nemine docente, sponte cre-

dedit. Unde et in centurione fides gentium præponitur incredulo Israeli.

Dico autem vobis quod multi ab Oriente et Occidente venient. (Orig.) *Dico vobis, testor vobis, annuntio vobis, prædico vobis; multi venient, illi de quibus dictum est: Ut et filii Dei, qui dispersi sunt, congregarentur in unum. Isti ergo omnes venient. Unde venient? Ab Oriente et Occidente, hoc est ab omni gente quæ est sub sole, ab Oriente usque ad Occidentem. Sicut enim per omnes gentes habet hoc Evangelium prædicari, sic ex omnibus gentibus venturi sunt ad regnum cælorum: vel adhuc ab Oriente hi qui statim illuminati transeunt, et ab Occidente hi qui passiones et persecutiones usque ad mortem toleraverunt pro fide.*

Et recumbent cum Abraham, et Isaac, et Jacob, in regno cælorum. (MAURUS.) Recumbent non carnaliter jacentes, sed spiritualiter requiescentes; non temporaliter potantes, sed feliciter epulantes. Quia Deus Abraham, cæli conditor, Pater est et Christi, idcirco in regno cælorum est et Abraham, eum quo accebituræ sunt gentes quæ crediderunt in Christum, Filium Creatoris. Et ille pariter sensus impletur, de quo supra diximus, in centurionis fide, gentium fieri prærogativam, dum illius credulitatem de Oriente et Occidente credituri populi commemorantur.

Filii autem regni ejicientur in tenebras exteriores, ibi erit fletus et stridor dentium. (Hieron.) Filios autem regni Judæos significat, in quibus ante regnavit Dominus. Tenebræ semper interiores sunt, non exteriores. Sed [quoniam] qui a Domino expellitur foras, relinquit lumen, idcirco exteriores tenebræ nominatæ sunt. *Ibi erit fletus et stridor dentium.* Si fletus oculorum est, et stridor dentium ossa demonstrat; vera est ergo corporum et eorumdem membrorum quæ ceciderant, resurrectio. (Greg.) Unde et per metaphoram magnitudo exprimitur tormentorum. Interiores quippe tenebras dicimus cæcitatem cordis, exteriores vero tenebras, æternam noctem damnationis. Tunc cum damnatur quisque non in interiores, sed in exteriores tenebras mittitur: quia illic invitus projicitur in noctem damnationis, qui hic sponte cecidit in cæcitatem cordis. *Ibi fletus quoque et stridor dentium esse perhibetur: ut illic dentes strideant, qui hic de edacitate gaudebant, illic oculi desceant, qui hic per illicitas concupiscentias versabantur: quatenus singula quæque membra supplicio subjaceant, quæ hic singulis quibusque vitis subjecta serviebant. Fletus de ardore, stridor dentium solet excitari de frigore.* (Beda.) Ubi duplex ostenditur gehenna, id est, nimii frigoris, et intolerabilis esse fervoris. Cui beati Job sententia consentit, dicens: *Ad calorem nimium transibunt ab aquis nivium* (Job xxiv). Vel certe stridor dentium prodit indignantis affectum, eo quod sero unumquemque pœniteat, sero ingemiscat, sero irascatur sibi, quod tam pervicaci improbitate deliquerit.

Et dixit Jesus centurioni, Vade, et sicut credidisti,

fiat tibi. (MAURUS.) Fidei merito ostendit eum impetrasse salutem servo, ut inde magis magisque robur fidei in eo accresceret quo perspiceret quæcunque vellet, per ipsam se impetrare posse. (Hieron.) Si enim flet vere unicuique homini sicut crediderit, secundum mensuram fidei metietur ei et ista a Domino gratia. Ideoque dixit ad illum Dominus: *Sicut credidisti fiat tibi.* Credidisti quia ego possum; credidisti quia ego Dominus sum omnium. Sicut credidisti, ita fiet tibi

Et sanatus est puer in illa hora. (Aug.) Probatur fides domini, et servi sanitas roboratur. Potest ergo meritum domini etiam famulis suffragari, non solum fidei merito, sed etiam studio disciplinæ. (Beda.) Mystice, autem, ut dixi, centurio, cujus fides Israeli præfertur, electos nimirum ex gentibus ostendit, qui quasi centenario milite stipati, virtutum spiritualium sunt perfectione sublimes, nilque a Domino terrenum, sed sola æternæ salutis gaudia sibi suisque requirunt. Numerus enim centenarius, qui e læva transfertur ad dexteram, in cælestis vite significatione poni consuevit: unde est quod arca Noe centum annis fabricatur (Gen. vi): Abraham centenarius filium promissionis accepit (Gen. xvii); sevit Isaac, et invenit in ipso anno centuplum (Gen. xxvi); atrium tabernaculi centum cubitis longum est (Exod. xxvii); in centesimo psalmo misericordia et iudicium Domino cantatur (Psal. c), et cætera hujusmodi. Talis ergo meriti viri pro his necesse est Domino supplicent, qui adhuc spiritu servitutis in timore premuntur, quatenus, eis paulatim ad sublimiora provectis, *perfecta dilectio foras mittit timorem* (I Joan. iv).

[III.] *Et cum venisset Jesus in domum Patris, vidit socrum ejus jacentem et febricitantem.* (Aug.) Hoc quando factum sit, id est, post quid vel ante quid, non expressit Mattheus. Non enim post quod narratur, post hoc etiam factum necesse est intelligatur, cum Marcus Lucasque prius illud narrent factum quam de leproso dicant. Sed nihil obstat narrandi diversitas; ubi eadem res nuntiatur, maxime cum unusquisque evangelistarum eo se ordine credidit debuisse narrare, quo voluisset Deus ea ipsa quæ narrabat ejus recordationi suggerere

Et tetigit manum ejus, et dimisit eam febris. (Beda.) In Evangelio Lucæ scriptum est quia rogaverunt eum pro illa, et stans super illam imperavit febricitanti. Modo enim Salvator rogatur, modo ultro curat ægrotos, ostendens se contra vitiorum quoque passiones et precibus semper annuere fidelium, et ea nonnunquam quæ ipsi minime in se intelligunt, vel intelligenda dare, vel pie petentibus etiam non intellecta dimittere; juxta quod Psalmista postulat: *Delictu quis intelligit, ab oculis meis munda me, Domine* (Psal. xviii).

Et surrexit, et ministrabat eis. (Hieron.) Naturale est febricitantibus incipiente sanitate lassescere et ægrotationis sentire molestiam. Verum sanitas quæ Domini confertur imperio, simul tota redit; nec

solum ipsa redit, sed et tanto robore comitante, ut A
eis continuo qui se adjuverant, ministrare sufficiat;
et juxta leges theologiæ membra quæ serviebant
immunditiæ et iniquitati ad iniquitatem et fructifica-
rent morti, serviant justitiæ in vitam æternam
(Rom. vi et vii). (MAURUS.) Allegorice verò domus
Petri circumcisio est, quia ipsi apostolatus traditus
est circumcisionis (Gal. ii); socrus enim Petri Sy-
nagoga est, quia illa quodammodo mater est Eccle-
siae, quæ a vero Sponso Petro fuit commendata ad
custodiendum. Cui ipse ita ait : *Tu es Petrus, et su-
per hanc petram ædificabo Ecclesiam meam* (Math.
xvi); et alibi : *Pasce, inquit, agnos meos; et : Pasce
ovos meas* (Joan. xxi). Fabricabat ergo socrus Pe-
tri, quia Synagoga invidentiæ æstibus laborabat,
persequens Ecclesiam; unde et sponsa in Cantico B
canticorum dicit : *Filii matris meæ pugnauerunt
contra me* (Cant. i). Cujus manum attigit Dominus,
quando carnalia ejus opera in spiritalem usum con-
vertit. Quæ surrexit et ministrabat eis, quia post-
quam tactu divini pietatis a carnali observantia,
in qua inutiliter torpebat, erecta est, per spiritale
efficiunt Domino quotidie ministrat. Moraliter autem
nunquamque anima quæ carnis concupiscentiis mi-
litat, quasi febribus æstuat; sed manu misericordiæ
divinæ tacta convalescit, et per continentie frena
carne lasciviam constringit, ne per illecebras volu-
ptatum gradens, fornicationem, immunditiam, libi-
dinem, concupiscentiam malam et avaritiam, quæ
est simulacrorum servitus, quasi membra pestifera
ac moribunda teneat; sed magis in ipsis membris C
cum quibus prius servierat immunditiæ ad iniquita-
tem et fructificaret morti, serviat justitiæ in vitam
æternam.

*Vespere autem facto, obtulerunt ei multos dæmonia
habentes, et ejiciebat spiritus verbo, et omnes male
habentes curavit.* (Hieron.) Omnes non mane, non
meridie, sed ad vesperam curantur, quando sol oc-
cubiturus est, quando granum tritici in terra mori-
tar, ut multos fructus afferat. Solis occubitus pas-
sionem et mortem illius significat, qui dixit : *Quan-
dim in mendo sum, lux sum mundi.* Et sole oc-
cidente, plures dæmoniaci quam ante, plures sanantur
ægroti : quia qui temporaliter in carne vivens, pau-
cos Judæorum docuit, calcato regno mortis, omni-
bus per orbem gentibus fidei salutisque dona trans-
misit. Cujus ministris quasi vitæ lucisque præconi-
bus Psalmista canit : *Ite facite ei qui ascendit super
occasum* (Psal. lxxvii). Super occasum quippe Domi-
nus ascendit, qui unde in passione occubuit, inde
majorem suam gloriam resurgendo manifestavit.

*Ut adimpleretur quod dictum est per Isaiam pro-
phetam (Cap. lxi) dicentem : Ipse infirmitates nostras
accepit, et ægrotationes portavit.* (MAURUS.) Accepit
ergo Salvator noster nostras infirmitates, non ut
sibi haberet, sed ut nobis auferret. Quia ipse est
agnus qui tollit peccata mundi (Joan. i). Dominus
ergo, secundum eundem prophetam, posuit in eo
iniquitatem omnium nostrum, ut quod pro imbecil-

litate virium ferre non poteramus, pro nobis ille
portaret qui sua voluntate pro nobis passus est, et
qui morti nil debuit, pro nobis debitam morti solvit.

[IV.] *Videns autem Jesus turbas multas circum se,
jussit discipulos suos ire trans fretum.* (Aug.) Hic
manifestum est alium diem recoluisse, quo ire jussit
trans fretum, non eum qui sequitur diem quo socrus
Petri sanata est : quo Marcus die Lucasque cum in
desertam exiisse affirmant. (MAURUS.) Exhortatio ergo
Jesu est ut amarus sæculi fluctus inconcusso fidei
navigio transeamus, quo ad littus paradisi, ipso
gubernante, perveniamus.

*Et accedens unus scribe, ait illi, Magister, sequar
te, quocunque ieris.* (Aug.) Quod autem Mathæus
dicit tunc istud gestum esse quando dixit ut irent
trans fretum, Lucas vero ambulantis aliis in via,
non est contrarium, quia via utique ambulabant, ut
venirent ad fretum (Hieron.). Scriba iste legis, qui
tantum litteram noverat occidentem, si dixisset,
Domine, sequar te quocunque ieris, non fuisset repul-
sus a Domino, sed quia magistrum unum de pluribus
æstimabat, et litterator erat, quod significantius Græce
dicitur γραμματεὺς, et non spiritalis auditor, ideo
non habet locum in quo potest reclinare Jesus caput
suum.

*Ait illi Jesus : Vulpes foveas habent, et volucres cæli
nidios, ubi requiescant; filius autem hominis non habet
ubi caput suum reclinet.* Ex Domini verbis ostenditur
hunc qui obsequium promittit ob hoc repudiatum
quod, signorum videns magnitudinem, sequi volue-
rit Salvatorem, ut lucra ex operum miraculis qua-
reret; hoc idem desiderans quod Simon Magnus a
Petro emere voluerat (Act. viii). Talis ergo fides juste
sententia Domini condemnatur et dicitur ei : *Quid
me propter divitias et sæculi lucra cupis sequi, cum
tantæ sim paupertatis, ut ne hospitiorum quidera
habeam, et non meo utar tecto?* (Aug.) Aliter, intel-
ligitur miraculis Domini commotus propter inanem
jaectantiam cum sequi voluisse, quam significant aves;
anxiose autem discipuli obsequium, quæ fictio vulpium
nomine significata est; reclamatione vero capitis hu-
militatem suam significavit, quæ in illo simulatore
ac superbo non habebat locum. (MAURUS.) Item posu-
mus non incongrue, juxta allegoriam per vulpes
hæreticos et volucres cæli malignos spiritus signifi-
catos accipere, qui in corde Judaici populi foveas et
nidios, id est domicilia, habeant; vulpes enim nihil
cum virtute, sed omnia cum astutia agit; sic hæretici
non in virtutibus Christi, sed in versutia sua
confidentes, dolis instructi et dialectica arte callidi,
quoscunque possunt seducere satagunt : et ideo
filius hominis non habet ubi caput suum reclinet; quia
in talium mentibus Christes divinitati suæ habitacu-
lum non invenit. *Caput vero Christi, Deus* (I Cor. xi).

*Alius autem de discipulis ejus ait illi, Domine, per-
mitte me primam ire et sepelire patrem meum.* Non
discipulatum respuit, sed expleta primum paterni
funeris pietate liberior hunc assequi desiderat.
Dignus per omnia in quo filius hominis caput reclin-

net, hoc est, in cujus humili pectore divinitas familiarum quadam mansione quiescat.

Jesus autem ait illi: Sequere me, et dimitte mortuos sepelire mortuos suos. (Hier.) Mortuus quicumque non credit; si autem mortuum sepelit mortuus, non debent curam habere mortuorum, sed viventium, ne dum solliciti sumus de mortuis, nos quoque mortui appellemur. Quod ergo in Luca additur, *Tu autem vade et annuntia regnum Dei*, non sine causa hoc in loco positum est. Notandum ergo in hac sententia quia aliquando in actionibus nostris minora bona prætermittenda sunt pro utilitate majorum. Nam quis ignoret esse boni operis meritum mortuum sepelire, et tamen ei qui ad sepeliendum patrem se dimitti poposcerat, dictum est, *Sine ut mortui sepeliant mortuos suos: tu autem vade, et annuntia regnum Dei*. Postponendum namque erat obsequium hujus ministerii officio prædicationis, quia illo, carne mortuos in terram conderet, isto autem anima mortuos ad vitam resuscitaret. (MAURUS.) Quomodo autem mortui mortuos sepelire queunt, nisi geminam intelligas mortem, unam naturæ, alteram culpæ? unam, qua anima a carne, alteram, qua Deus separatur ab anima? Sive mortuos, non credentes, vel post fidem servientes peccatis, dicit, mortuos suos autem, qui nihilominus sine fide et bonis operibus de corpore exierunt: oportet enim ut qui suis carent peccatis non consentiant alienis: quia non solum qui peccata faciunt, sed et qui consentiunt facientibus, reatum coram justo iudice habent (Rom. 1). Mortuos enim sepelire, peccatores in suis peccatis fovere est, quod illi faciunt qui justificant impium pro muneribus, et laudant peccatores in desideriis animæ suæ, et iniqua gerentes benedicunt (Isa. v; Psal. ix).

Et ascendente eo in naviculam, secuti sunt eum discipuli ejus. (Orig.) Non imbecilles, sed firmi et stabiles in fide, mansueti, et pii, spernentes mundum, non duplici corde, sed simplici. (Beda.) In hac navigatione Dominus utramque, unius ejusdemque suæ personæ, naturam dignatur ostendere, dum is qui, ut homo, dormit in navi, furorem maris, ut Deus, verbo coercet. Porro juxta allegoriam, mare, sive stagnum, quod cum suis transire desiderat, tenebrosus amarusque sæculi accipitur æstus. Navicula autem quam ascendunt nulla melius quam Dominicæ passionis intelligitur arbor, cujus beneficio quique fideles adjuti, emensis mundi fluctibus habitationem patriæ cælestis, quasi stabilitatem securi littoris, obtinent. Quod autem ipse in unam naviculam cum discipulis Salvator descendit, alibi quid significet aperit, cum prænuntiatio suæ passionis resurrectionisque mysterio, mox dicebat ad omnes: *Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, et tollat crucem suam quotidie et sequatur me* (Matth. xvi).

[V.] *Et ecce motus magnus factus est in mari, ita ut navicula operiretur fluctibus.* (Orig.) Cum enim multa magna et miranda ostendisset in terra, transit ad mare, ut ibidem adhuc excellentiora opera demonstraret, quatenus terræ marisque Dominum se

esse cunctis ostenderet. Ingressus ergo naviculam fecit turbari mare, commovit ventos, concitavit fluctus. Cur hoc? Ideo ut discipulos mitteret in timorem et suum auxilium postularent, suamque potentiam rogantibus manifestaret. Illa tempestas non ex se oborta est, sed potestati paruit imperantis ejus, qui educit ventos de thesauris suis (Psal. cxxxiv), qui terminum mari arenam constituit; dixit enim ei: *Usque huc venies, et non supergredieris, sed in temetipso confringentur fluctus tui* (Job xxxviii). Hujus ergo jussione et præcepto orta est tempestas in mari propter occasiones, superius monstratas: facta est tempestas magna, et non pusilla, ut magnum opus, et non pusillum ostenderetur; quantoque vehementius fluctus naviculæ irruerant, tanto magis timor discipulorum conturbabatur, ut eo magis desiderarent se ad liberandum mirabilia Salvatoris.

Ipsa vero dormiebat. O res mirabilis et stupenda! is qui nunquam obdormit, dormit: ergo dormiebat corpore, sed vigilabat deitate. Dormiebat itaque ut apostolos suscitaret et evigilare faceret, præcipiæ autem omnes nos, ne unquam animo dormiamus, neve intellectu aut prudentia, sed vigilare in omni tempore, et jubilate Domino, et salutem ab eo postulare studeamus. (Beda.) Mystice autem discipulis navigantibus Christus obdormivit, quia calcantibus sæculum fidelibus futuri regni quietem animo meditantibus, et, vel secundo sancti Spiritus flatu, vel proprii remigio conatu, infidos mundi fastus certatim post terga jactantibus, tempus subito Dominicæ passionis advenit: unde bene Marcus hoc imminente noctis tempore gestum fuisse perhibet, ut veri solis occubitus non sola Domini dormitio, sed et ipsa decedentis lucis hora significet.

Et accesserunt, et suscitaverunt eum, dicentes, Domine, salva nos, perimus. (Orig.) Tanto fuerant metu conterriti, et pene animo alienati, ut irruerent in eum, et non modeste aut leviter suggererent, sed turbulenter suscitarent eum, dicentes: *Domine, salva nos, perimus.* O beati, o veraces Dei discipuli, Dominum Salvatorem vobiscum habetis, et periculum timetis; vita vobiscum est et de morte solliciti estis. Suscitant Dominum discipuli, ne eo dormiente fluctuum feritate pereant: quia cujus mortem viderant, maximis votis resurrectionem quærebant, ne si diutius ipse morte carnis sopiretur, eorum mens spirituali in perpetuum morte periret.

Et ait illis Jesus: Quid timidi estis, modicæ fidei? (Aug.) Quod Matthæus dicit dixisse Dominum: *Quid timidi estis, modicæ fidei?* Marcus ita dicit: *Quid timidi estis, necdum habetis fidem?* (Marc. iv.) Illam scilicet perfectam, velut granum sinapis. Hoc ergo et ille ait, *modicæ fidei.* Lucas autem: *Ubi est fides vestra?* (Luc. viii.) Et totum quidem dici potuit: *Quid timidi estis, ubi est fides vestra, modicæ fidei?* (Orig.) Unde et aliud hic, aliud ille commemorat. Si potentem me super terram cognovistis, quare non creditis quod et in mari potens sum? Si Deum me esse et creatorem omnium suscepistis, quare non creditis

quod ea quæ a me facta sunt in mea habeam potestate? Quare ergo dubitas, pusille fidei? Qui pusillum credit, arguitur; et qui nihil credit, contemnitur; fragiles in fide corripuntur, et alieni omnino a fide puniuntur: tales fuerunt Judæi et pagani, ideoque in malis suis evanuerunt; tales etiam hæretici, ideoque in die iudicii damnabuntur. Recte arguuntur qui præsentem Christo timebant, cum utique qui ei adhaerere perire non possit. Cui simile est quod post mortis somnum discipulis apparens *exprobravit incredulitatem illorum et duritiam cordis; quia his qui viderant eum resurrexisse, non crediderunt* (Marc. xvi). Itemque dixit ad eos: *O stulti, et tardi corde ad credendum in omnibus quæ locuti sunt prophetae. Nonne hæc oportuit pati Christum, et ita intrare in gloriam suam?* (Luc. xxiv.) Ac si per metaphoram navigii diceret, Nonne oportuit Christum soporari, undis navem in qua quiescebat hinc inde verrentibus, et ita, sedatis extemplo tumidis gurgitum cumulis, divinitatis suæ cunctis patefacere potentiam?

Tunc surgens imperavit ventis et mari, et facta est tranquillitas magna. (Orig.) De magno quoque vento et tempestate magna, mari conturbato et tumentis, facta est magna tranquillitas. Decet enim hunc magnum magna et miranda facere, ideoque paulo ante magna accinctus potentia magnifice conturbavit profundum maris. Et nunc iterum, in eo ipso ostendens suæ magnificentiam potestatis, tranquillitatem magnam fecit. (Beda.) Ventum quippe surgens increpavit. Quia resurrectione celebrata, diaboli superbiam stravit, dum per mortem destruxit eum qui habebat mortis imperium. Tempestatem quoque aquæ surgens cessare fecit, quia vesanam Judæorum rabiem, quæ, caput quatiens, clamaverat: *Si Filius Dei est, descendat nunc de cruce, et credimus ei* (Matth. xxvii), de sepulcro surgendo labefecit. Ubi juxta litteram notandum quod omnes creature sentiant Creatorem. Quibus enim increpatur et imperatur, sentiunt imperantem: non errore hæreticorum, qui omnia putant animantia; sed majestate conditoris, quæ apud nos insensibilia, illi sensibilia sunt.

Porro homines mirati sunt, dicentes: Qualis est hic quia venti et mare obediunt ei? (Hieron.) Non discipuli, sed nautæ, et ceteri qui in navi erant mirabantur. Sin autem quis contentiose voluerit eos qui mirabantur fuisse discipulos, respondebimus recte homines appellatos, quia necdum potentiam noverant Salvatoris. Mirabantur dicentes, Qualis est iste qui sicut homo videtur, et sicut Deus potentiam ostendit; sicut unus carnalium putatur esse, et super omnia carnalia ostendit mirabilia: dormit sicut homo, et imperat mari et ventis sicut Deus; in navicula sedet, et omnem creaturam jussione inclinat ubi vult? (Macrus.) Sunt qui hanc naviculam quam Jesus cum discipulis suis conscendit, allegorice præsentem Ecclesiam significari volunt, in qua Salvator cum discipulis suis mare istius sæculi transire cupit. Ventos in mare tempestatem facientes, dæmones in-

terpretantur in mundo persecutionem fidelibus excitantes: *ita ut navicula operiretur fluctibus*, quia hoc desiderant Spiritus immundi, hoc homines iniqui, ut Ecclesia, gravibus pressuris superata, mergatur. Sed licet Jesus auxilium ad tempus subtrahendo dormire videatur, precibus tamen honestis suscitatur et malignorum spirituum incitationem compescit, et persecutorum minas mitescere facit; ita ut fiat tranquillitas magna, pace Ecclesiæ suæ reddita, quatenus prospero cursu flante aura Spiritus sancti, ad optatum æternæ quietis portum possit securo pervenire. (RAB.) Theologicæ autem et nos singuli catholica fide instructi, et signo Dominicæ crucis imbuti, dum sæculum relinquere disponimus, navem profecto cum Jesu conscendimus, mare transire conamur. Sed *qui non dormitabit neque obdormiet Israel custodiens* (Psal. cxx) semper, nobis tamen sæpe navigantibus quasi inter æquoris fremitus obdormit, quando crebrescente inter medios virtutum nisus vel immundorum spirituum, vel hominum pravorum, vel ipso nostrarum cogitationum impetu, fidei splendor obtenebrescit, spei celsitudo contabescit, amoris flamma refrigescit. Verum inter hujuscemodi procellas ad illum necesse est gubernatorem curramus, illum sedulo excitemus, qui non serviat sed imperet ventis, mox tempestates compescet, refundet tranquillitatem, portum salutis indulgebit. (Beda.) Admiremur et nos, quando benignitates et benevolentias ostendit circa nos, quando a periculis nos salvare dignatur, quando de tumultibus nos liberat, quando ab inimicis eruit nos, miremur et mirantes gratias agamus. Sequitur:

Et cum venisset trans fretum, in regionem Geræsonorum. [VI.] Gerasa urbs insignis Arabiæ, trans Jordanem, juncta monti Galaad, quem tenuit tribus Manasses, non longe a stagno Tiberiadis, in quod porci præcipitati sunt. Significat autem nationes gentium, quas post passionis somnum resurrectionisque suæ gloriam, missis prædicatoribus, Salvator est visitare dignatus. Unde bene Gerasa vel Gergesi, ut quidam volunt, *colonom ejiciens*, vel *advena propinquans* interpretatur: videlicet, insinuans quia gentium populus et eum a quo nequiter incolebatur hostem suis de cordibus ejecerit, et qui erat longe, factus sit prope in sanguine Christi.

Occurrerunt ei duo habentes dæmonia. (Aug.) Quo: vero Matthæus duos dicit a dæmonum legione curatos, Marcus autem et Lucas unum commemorant, intelligas unum eorum fuisse personæ alicujus clarioris et famosioris, quem regio illa maxime dolebat, et pro ejus salute plurimum satagebat. Hoc volentes significare duo evangelistæ, solum commemorandum judicaverunt, de quo facti hujus fama latius præclariorque flagraverat. (Beda.) Sed et allegoriæ summa concordat: quia sicut unus a dæmonio possessus, sic et duo gentilis populi typum non inconvenienter expriment. Nam cum tres filios Noe generaverit, unius solum familia in possessionem

* Addunt quidam mss. *sensibilia esse*; alii e contrario, *insensibilia esse*.

adscitæst Dei. Ex duobus reliquis diversarum nationum, quæ idolis manciparentur, procreati sunt populi.

De monumentis exeuntes sævi nimis. (MAURUS.) Hoc est malorum operum fœditatem per corpora sua ostendentes. Quid enim sunt corpora perfidorum, nisi quædam defunctorum sepulcra, in quibus non Dei habitat sermo, sed anima peccatis mortua recluditur?

Ita ut nemo posset transire per illam viam. Ante adventum ergo Salvatoris, prophetis et sanctis doctoribus invia gentilitas fuit, quia sevitas furoris ejus cuiquam eorum obedire recusavit. Sed nec humanis legibus obtemperare volebat. Unde et Marcus dicit quod neque catenis jam quisquam ipsum dæmoniacum poterat ligare, quia sæpe compedibus et catenis vinctus dirupisset catenas, et compedes comminisset, et nemo poterat eum domare. Catenis et compedibus graves et duræ leges significantur gentium, quibus et in eorum rebus publicis peccata colibentur. Ruptisque catenis, ut Lucas scribit, agebatur a dæmonio in deserto. Qui etiam transgressis legibus ad ea scelera cupiditate ducebatur, quæ jam vulgarem consuetudinem excederent. (Aug.) Nec inconvenienter dici potest, quod duo isti homines qui a dæmonibus vexabantur, figuram gerunt duorum populorum Judæorum et gentium: quia usque ad tempora Dominicæ incarnationis, diabolicis illi doctrinis, gentes idola colebant pro Deo, et Judæi contemptores et prævaricatores divinæ legis semper exstiterant. Unde factum quod in domo non habitabant, id est in conscientia sua non requiescebant. Quod in monumentis manebant, mortuis operibus, id est peccatis delectabantur. Quid enim sunt corpora perfidorum nisi quædam defunctorum sepulcra, in quibus non Dei habitat sermo, sed anima peccatis mortua recluditur. *Sævi nimis.* Quod enim sævi nimis erant, hoc significatæ, quia tanto deterius in se vel in aliis furebant quanto divinas vel humanas leges, quæ per vincula significatæ, pro nihilo ducebant.

Ita ut nemo transire posset per illam viam. Juxta tropologiam, via ista Christus est, qui dixit: *Ego sum via, veritas et vita* (Joan. xiv), et de qua dicit Jeremias propheta: *State, et videte, et interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, et ambulat in ea, et invenietis requiem animabus vestris* (Jer. vi). In hac via, id est in ipsa fide Salvatoris Jesu Christi Domini nostri, quando adhuc erat incredulus, uterque populus, diabolo in se furente, recte gradientibus, id est recte credentibus, atque eandem Domini fidem predicantibus, obsistebant, dum nec ipsi declinando a malo, viam mandatorum Dei, credendo atque rectum opus faciundo, currere festinabant, et eos qui currere nitentur fidei viam acerrime impugnabant.

Et exclamaverunt dicentes: Quid nobis et tibi, Jesu Fili Dei? Non voluntatis ista confessio est, quam præmium non sequitur contentis, sed necessitatis extorsio, quæ cogit invitos. Velut si servi fugitivi

post multum temporis dominum suum videant, nihil aliud nisi de verberibus deprecantur; sic et dæmones, cernentes Dominum in terris repente versari, ad judicandos se venisse credebant. Præsentia Salvatoris tormenta sunt dæmonum. Ridiculeque putant quidam dæmones scire Filium Dei et diabolium ignorare, eo quod minoris malitiæ sint isti quam ille, cujus satellites sunt: cum omnis scientia ad magistrum referenda sit discipulorum et tam dæmones quam diabolus suspicari magis Filium Dei quam nosse intelligendi sunt. *Nemo enim novit Patrem nisi Filius, et cui Filius voluerit revelare.* Quid nobis, inquit, et tibi, Jesu Fili Dei: clarum in his verbis quod in eis tantum scientia erat et charitas non erat. Pœnam suam quippe formidabant ab illo, non in illi justitiam diligebant. Tantum ergo eis innotuit, quantum voluit. Tantum autem voluit, quantum oportuit. Sed innotuit non sicut angelis sanctis, qui ejus secundum id quod Dei Verbum est participata æternitate perfruuntur, sed sicut eis terrendis innotescendum fuit, ex quorum tyrannica potestate fuerat liberaturus prædestinatos in suum regnum, et gloriam semper veracem, et veraciter sempiternam. Innotuit ergo dæmonibus non per id quod est vita æterna et lumen incommutabile, quod illuminat pius, cui videndo, per fidem, quæ in illo est, corda mandantur, sed per quædam temporalia suæ virtutis effecta, et occultissimæ signa potentia, quæ angelicis sensibus etiam malignorum spirituum potius quam infirmitati hominum possent esse conspicua.

C Hinc perpendi potest quanta sit Arli vesania Jesum creaturam et non Deum credere; quem Filium Dei altissimi dæmones credunt et contremiscunt; quæ impietas Judæorum ausa est eum dicere in principe dæmoniorum eiecisse dæmonia, quem ipsa dæmonia faterentur nihil secum habere commune; quæ hoc ipsum quod tunc per dæmoniaci clamavere furorem, postmodum in delubris idolorum dicere et confiteri non cessarunt, Jesum videlicet esse Christum Filium Dei altissimi, nec se aliquid cum illo pacis aut potestatis habere.

Venisti ante tempus torquere nos. Sciebat enim diabolus et ministri ejus certam sibi esse damnationem in judicio Dei futuram, cui per Isaiam prophetam dicitur: *Væ qui prædatis, nonne et ipse prædaberis? et qui spernis, nonne et ipse sperneris? cum consummaveris deprædationem deprædaberis* (Isa. xxxiii); sed dispensationem divini consilii, quæ incarnatione Christi nobis manifestanda erat, scire non potuit, quia sapientiam Dei, secundum Apostolum, nemo principum hujus sæculi cognovit. *Si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent* (I Cor. ii). Potentiam ergo tunc Domini adventus, quam mirabantur, ad suam pertimescebant tendere damnationem. Ideoque, Luca attestante, rogabant eum ne imperaret eis ut in abyssum irent.

Erat autem non longe ab eis grex porcorum multorum pascens, dæmones autem rogabant eum dicentes. Si eiecis nos, mitte nos in gregem porcorum. (Aug.)

Ergo sciendum est quod verba dæmonum quæ diverse ab evangelistis hoc in loco dicta sunt, non habent aliquid scrupuli, cum vel ad unam possint redigi sententiam, vel omnia dicta possint intelligi. Nec quia pluraliter apud Matthæum, apud illos autem singulariter loquitur, cum et ipsi narrant quod interrogatus qui vocaretur, legionem se esse respondit, eo quod multa essent dæmonia. Nec quod Marcus dixit circa montem fuisse gregem porcorum, Lucas autem in monte, quidquam repugnat: greg enim porcorum tam magnus fuit, ut aliqui essent in monte, alii qui circa montem. Erant enim duo millia porcorum, sicut Marcus expressit

Et ait Jesus, Ite. (Hieron.) Ideo permisit quod petebant dæmonibus, ut per interfectionem porcorum hominibus salutis occasio præberetur. Erubescat Manichæus: si de eadem substantia et ex eodem auctore hominum bestiarumque sunt animæ, quomodo ob unius hominis salutem duo millia porcorum suffocantur? (*Beda.*) In quorum tamen interitu figuratiter homines immundi vocis et rationis expertes indicantur, qui, in monte superbiæ pascentes, lutulentis oblectantur in actibus. Talibus enim per cultus idolorum possunt dæmonia dominari. Nam nisi quis porci more vixerit, non in eum diabolus accipiet potestatem, aut ad probandum tantum, non autem ad perdendum accipiet.

Et illi exeuntes abierunt in porcos, et ecce magno impetu abiit totus grex per præceps in mare et mortui sunt in aquis. (Aug.) Quod autem in stagnum præcipitati sunt porci, significat quod jam clarificata Ecclesia, et liberato populo gentium a dominatione dæmoniorum, in additis agunt sacrilegos ritus suos, qui Christo credere noluerunt, cæca et profunda curiositate submersi. Et notandum quod spiritus immundi nec in porcos irent, nisi hoc illis benignus ipse Salvator petentibus, quos recte in abyssum posset relegare, concederet: rem necessariam docere nos volens, ut scilicet noverimus eos multo minus posse sua potestate nocere hominibus, qui nec pecoribus qualibuscunque potuerunt. Hanc autem potestatem Deus bonus occulta justitia in nobis dare potest, injusta non potest.

Pastores autem fugerunt, et venientes in civitatem nuntiaverunt omnia, et de his qui dæmonia habuerunt. Quod pastores porcorum fugientes ista nuntiant, significat quosdam etiam primates impiorum, qui quanquam Christianam legem fugiant, potentiam tamen ejus per gentes stupendo et mirando prædicare non cessant. Et ecce tota civitas exiit obviam Jesu, et viso eo rogabant ut transiret a finibus eorum. (Hieron.) Qui rogant ut transeat fines eorum, non de superbia hoc faciunt, ut nonnulli arbitrantur, sed de humilitate, conscii fragilitatis suæ. Geraseni præsentia se Domini judicabant indignos, non capientes verbum Dei, nec infirma adhuc mente pondus sapientiæ sustinere valentes. Quod et Petro ipsi, viso piscium miraculo, contigisse dicitur (*Luc. v.*) Et vidua Sarcaphana beati Eliæ, cujus se sensit hospitio benedici,

A nihilominus se putavit præsentia gravari. *Quid mihi et tibi, inquit, vir Dei? ingressus es ad me ut rememorarentur iniquitates meæ et occideres filium meum? (III Reg. xvii.)* Mystice autem quod Geraseni prodeunt videre quod factum est, et inveniunt hominem vestitum, et mente sana sedere ad pedes Jesu (ut Lucas dicit), et cognoscentes quid factum sit rogant Jesum ut ab eis discederet magno timore perculti, significat multitudinem vetustam sua vita delectatam honorare quidem, sed nolle pati Christianam legem, dum dicunt quod eam implere non possunt, admirantes tamen fidem populum a pristina perditâ conversatione sanatum.

CAPUT IX.

Sanat Jesus paralyticum, mulierem a profusio sanguinis. Vocat Matthæum, suscitât filiam archisynagogi, etc.

[1.] *Et ascendens naviculam transfretavit, et venit in civitatem suam.* Oritur igitur hic quæstio inter Marcum et Matthæum, quomodo Matthæus ita scribit tanquam in civitate Domini factum sit, quam Nazareth esse quidam volunt, Marcus autem in Capharnaum. Quæ difficilius solveretur, si Matthæus etiam Nazareth nominasset. Nunc vero cum potuerit ipsa Galilæa dici civitas Christi, quia in Galilæa erat Nazareth, sicut universum regnum in tot civitatibus constitutum dicitur Romana civitas: cumque in tot gentibus constituta sit civitas de qua scriptum est: *Gloriosissima dicta sunt de te, civitas Dei (Psal. lxxxvi)*; et cum ipse prior populus Dei in tot civitatibus habitans, etiam una domus dictus sit *domus Israel*, quis dubitaverit in civitate sua hoc fecisse Jesum, cum hoc fecerit in Capharnaum civitate Galilææ, quo transfretando redierat de regione Gerasenorum, ut veniens in Galilæam, recte diceretur venisse in civitatem suam, in quocunque oppido osset Galilææ, præsertim quia et ipsa Capharnaum ita exercebat in Galilæa, ut tanquam metropolis haberetur.

Et ecce obtulerunt ei paralyticum jacentem in lecto. (Beda.) Curatio paralytici hujus animæ post diuturnam illecebræ carnalis inertiam ad Christum suspirantis, salvationem indicat. Quæ primo omnium ministris qui eam sublevent et Christo afferant, id est bonis doctoribus, qui spem sanationis opemque intercessionis suggerant, indiget. Qui bene, Marco narrante, quatuor fuisse reperiuntur, sive quia quatuor Evangelistis omnis prædicantium virtus et omnis sermo firmatur, sive quia quatuor sunt virtutes quibus ad remerendam sospitatem fiducia mentis erigitur. De quibus in æternæ Sapientiæ laude dicitur. *Sobrietatem enim et sapientiam docet, et justitiam, et virtutem, quibus utilius nihil est in vita hominibus (Sap. viii)*; quas nonnulli, versis nominibus, prudentiam, fortitudinem, temperantiam et justitiam appellant.

Et videns Jesus fidem illorum, dixit paralytico. Confide, fili, remittuntur tibi peccata tua. (Hieron.) O mira humilitas! Despectum, et debilem, totisque membris compagibus dissolutum, filium vocat,

quem sacerdotes non dignabantur attingere. Aut certe ideo filium vocat, quia dimittuntur ei peccata sua. (Aug.) Quod ergo Matthæus dicit Deum dixisse: *Confide, fili, remittuntur tibi peccata tua*, Lucas non dixit, *fili*, sed, *homo*, ad sententiam Domini expressus insinuandam valet: quia homini dimittebantur peccata, qui hoc ipso quod homo erat, non posset dicere Non peccavi, simul etiam ut ille qui homini dimittebat intelligeretur Deus. Sed et si quem movet utrum Dominus dixerit quod Matthæus, an quod Lucas, dixit, sciat utrumque illum simul dicere posse, aut, *confide, homo, dimittuntur tibi peccata, fili*; aut, *confide, fili, dimittuntur tibi peccata, homo*. (Joan. Chrysost.) Intuendum sane quantum propria cujusque fides apud Deum valeat, ubi tantum valuit aliena, ut totus homo repente, hoc est exterius interiusque, jam salvatus exurgeret, aliorumque merito aliis relaxarentur errata. Audit veniam et tacet paralyticus, nec ullam respondet gratiam: quia plus corporis quam animæ tendebat ad curam, et temporales ærumnas resoluti corporis sic deshebat, ut æternas pœnas resolutionis animæ non desleret, gratiorem sibi præsentem vitam judicans quam futuram. Merito Christus offerentium fidem respicit, et vecordiam sic jacentis respicit, ut fidei alienæ suffragio paralytici anima ante curaretur quam corpus.

Et ecce quidam de scribis dixerunt intra se: Hic blasphemat. (Hieron.) Quod autem dixerint illi esse blasphemiam, Marcus consequenter exponit, dicens: *Quis, inquit, potest dimittere peccata nisi solus Deus?* Legimus in propheta dicente: *Ego sum qui deleo iniquitates tuas* (Isa. XLIII). Consequenter ergo scribæ quia hominem putabant et verba Dei intelligebant, arguunt eum blasphemix. Sed, licet nescientes, verum dicebant, quia nemo dimittere peccata, nisi Deus, potest: qui per eos quoque dimittit, quibus dimittendi dedit potestatem. Et ideo Christus vere Deus esse probatur, quia dimittere peccata quasi Deus potest. Verum Deo testimonium reddunt, sed personam Christi negando, falluntur. Errant itaque Judæi qui, cum Christum et Deum esse, et peccata dimittere posse credant, Jesum tamen Christum esse non credunt. Sed multo dementius errant Ariani, qui cum Jesum et Christum esse et peccata posse dimittere, Evangelii verbis devicti, negare non audent, nihilominus Deum negare non timent. At ipse perfidos salvare desiderans, et occultorum cognitione et virtute operum Deum se esse manifestat.

Et cum vidisset Jesus cogitationes eorum, dixit: Utquid cogitatis mala in cordibus vestris? Ostendit se Deum, qui potest cordis occulta cognoscere, et quodammodo tacens loquitur: Eadem majestate et potentia qua cogitationes vestras intueor, possum et hominibus delicta dimittere. Ex vobis intelligite quid paralyticus consequatur.

Quid facilius est dicere, Dimittuntur tibi peccata, aut dicere, Surge et ambula? Inter dicere et facere, nulla distantia est. Utrum sint paralytico peccata

dimissa solus noverat qui dimittebat. Surge autem et ambula, tam is qui surgebat, quam hi qui surgentem videbant, approbare poterant. Fit igitur carnale signum ut probetur spiritale, quanquam ejusdem virtutis sit et corporis et animæ vitia dimittere. Et datur nobis intelligentia propter peccata plerasque evenire corporum debilitates. Et idcirco forsitan prius dimittuntur peccata ut, causis debilitatis ablati, sanitas restituatur.

(RABANUS.) Quædam siquidem sunt differentix causarum, pro quibus in hac vita molestiis corporalibus affligimur. Aut enim ad merita augenda per patientiam justis corporis infirmitate gravantur, ut beati Patres Job et Tobias, et innumeri martyres in utroque Testamento; aut ad custodiam virtutum perceptarum, ne superbia tentante dispereant: sicut apostolo Paulo, cui, ne magnitudine revelationum extolleretur, *datus est stimulus carnis suæ angelus Satanæ qui eum colaphizaret* (II Cor. XI); aut ad intelligentiæ et corrigenda peccata nostra, sicut Maria soror Aaron in eremo ob verba temeritatis et superbiæ lepra percussa est (Num. XII): sicut paralyticus de quo tractamus qui, non nisi dimissis primo peccatis, potuit ab infirmitate curari; aut ad gloriam Dei salvantis sive per seipsum, sive per famulos suos, sicut cæcus natus in Evangelio (Joan. IX), qui neque ipse peccavit, neque parentes ejus, sed ut manifestarentur opera Dei in illo: sicut Lazarus, cujus infirmitas non fuit ad mortem, sed pro gloria Dei, ut glorificaretur Filius Dei per eum (Joan. XI); aut ad inchoationem damnationis æternæ, quod reproborum est proprium: sicut Antiochus (II Mach. IX) et Herodes (Act. XII), qui uterque suo tempore adversus Deum repugnantes, quot tormentorum in gehenna perpetuo passuri essent, præsentium afflictionum miseria cunctis ostendebant: quibus convenit illud Prophætæ: *Et duplici contritione contere eos* (Jer. XVII).

Unde necesse est in omnibus qui temporaliter adversa patimur, cum humilitate Domino gratias agamus; et infirmitatis nostræ conscii, de collatis nobis remediis gratulemur necesse est, ut ad conscientiam nostram reversi solerter opera nostra simul et cogitationes exploremus, et quidquid nos peccasse deprehendimus digna castigatione purgemus; quidquid de his quæ nos recte fecisse credebamus, vitio nobis elationis perisse comperimus, et hoc humili satisfactione castigemus: hæc enim nobis sæpius fit causa flagellorum. Cæterum innocentes et justos ad augmenta præmiorum flagellari perfectorum est donum speciale virorum: verberibus autem temporalibus ad æterna tormenta compelli, impenitentium est pœna reproborum.

Ut sciatis autem quoniam filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, tunc ait paralytico: Surge, tolle lectum tuum, et vade in domum tuam. (Beda.) Si et Deus est juxta Psalmistam, qui quantum distat oriens ab occasu, elongavit a nobis iniquitates nostras (Psal. CII), et filius hominis potestatem habet in terra dimittendi peccata: ergo ideum

ipse et Deus et filius hominis est; ut et homo Christus per divinitatis suæ potentiam peccata dimittere possit, et idem Deus Christus per humanitatis suæ fragilitatem pro peccatoribus mori. (*Joan. Chr.*) Scrutator animarum prævenit mentium magna consilia. Et deitatis suæ potentiam operis attestazione monstravit, dum dissipati corporis membra componit, nervos stringit, ossa complet, viscera firmat, virtutem et gressus ad cursum suscitavit in vivo cadavere jam sepultos. *Tolle, ait, lectum tuum*: hoc est, porta portantem, oneris muta vices, ut quod fuit infirmitatis testimonium, sit probatio sanitatis. *Vade in domum tuam*: ne Christiana fide curatus in viis Judaicæ perfidiæ jam moreris

Spiritualiter autem, surgere de lecto est animam se a carnalibus desideriis, ubi ægra jacebat, abstrahere. Lectum vero tollere, est ipsam quoque carnem, per continentiae frena correptam, spe cælestium præmiorum a deliciis segregare terrenis. Sublato autem lecto domum ire, ad paradysum redire est: hæc etenim vera est domus nostra, quæ hominem prima suscepit, non jure amissa, sed fraude, tandem restituta per eum qui fraudulentum hosti nihil debuit. Aliiter, sanus qui languerat domum reportat lectum, cum anima, remissione accepta peccatorum, ad internam sui custodiam cum ipso se corpore refert, ne quid perversi, unde iterum, juste feriatur, admittat.

Et surrexit, et abiit in domum suam. (*Hieron.*) Et anima paralytica si surrexerit, si robor pristinum recuperaverit, portat lectum suum in quo jacebat ante dissoluta: et portat illum in domum virtutum suarum.

Videntes autem turbæ timuerunt, et glorificaverunt Deum, qui dedit potestatem talem hominibus. (*Beda.*) Quam miranda divinæ potentiae virtus, ubi nulla temporis interveniente mora, jussu Salvatoris salus festina comitatur! Ideoque merito qui assuerant, damnatis blasphemiae jaculis, ad laudem tantæ majestatis stupentia corda convertunt.

[II.] *Et cum transiret inde Jesus, vidit hominem sedentem in telonio, Matthæum nomine, et ait illi: Sequere me. Vidit, inquit, Jesus hominem sedentem in telonio, Matthæum nomine, etc.* Vidit autem non tam corporei intuitus, quam internæ miserationis aspectibus, quibus et Petrum negantem, ut reatum suum agnosceret, respexit. Vidit ergo hominem, id est, miseratus est eum, qui humanis tantum studiis deditus est. *Vidit sedentem in telonio*, pertinaci videlicet studio, temporalibus lucris inhiantem: *τῆλος* enim Græce, Latine *vectigal* interpretatur. *Matthæum, inquit, nomine.* *Matthæus* Hebraice, Latine dicitur *donatus*. Quod profecto nomen illi apte congruit, qui tantum supernæ gratiæ munus accepit. (*Hieron.*) Nec prætereundum quod cæteri evangelistæ, propter verecundiam et honorem Matthæi, noluerunt eum nomine appellare vulgato, sed dixerunt, *Levi* (*Luc. v.*); duplici quippe vocabulo fuit. *Hæc autem Matthæus, secundum quod a Salomone præcipitur, justus accusator sui est, in principio ser-*

monis (*Prov. xviii.*); et in alio loco: *Dictu peccata tua, ut justificeris* (*Isa. xliii.*). Matthæum se et publicanum nominat, ut ostendat legentibus, nullum debere salutem desperare, si ad meliora conversus sit, cum ipse de publicano in Apostolum sit repente mutatus. (*Beda.*) *Levi* enim interpretatur *additus*, sive *assumptus*. Quod etiam nomen eidem cui datum est, testimonium perhibet. Significat namque quia assumptus est per electionem a Domino, et additus ad numerum gradus apostolici. (*Aug.*) Notandum autem quod hanc vocationem suam Matthæus videtur prætermisissam hic recordari. Quia utique ante illum sermonem habitum in monte, credendum est vocatum esse Matthæum. In eo quippe monte tunc Lucas commemorat omnes duodecim ex plurimis discipulis electos, quos et apostolos nominavit.

Et surgens secutus est eum. In Evangelio Lucæ scriptum est plenius: *Et relictis omnibus secutus est eum.* Intelligens ergo Matthæus, quid sit veraciter Deum sequi, relictis omnibus sequitur: sequi enim imitari est. Ideoque ut pauperem Christum non tam gressu quam affectu sequi potuisset, reliquit propria, qui rapere solebat aliena: perfectamque nobis abrenuntiationis sæculi formam tribuens non solum lucra reliquit vectigalium, sed et periculum contempsit quod evenire poterat a principibus sæculi, quia vectigalium rationes imperfectas atque incompositas reliquerit; tanta enim cupiditate sequendi Deum ductus est, ut in nullo prorsus hujus vitæ respectum vel cogitationem sibi reservaverit. (*Hieron.*) Arguit hoc loco Porphyrius et Julianus Augustus, vel imperitiam historici mentientis, vel stultitiam eorum qui statim secuti sunt Salvatorem, quasi irrationabiliter quemlibet vocantem hominem sint secuti, cum tantæ virtutes tantaque signa præcesserint, quæ apostolos, antequam crederint, vidisse non dubium est. Certe fulgor ipse et majestas divinitatis occultæ, quæ etiam in humana facie relucebat, ex primo ad se videntes trahere poterat aspectu. Si enim in lapide magnete et succinis hæc esse vis dicitur, ut annulos, et stipulam, et festucas sibi copulent, quanto magis Dominus omnium creaturarum ad se trahere poterat quos volebat. Siquidem ipse Dominus, qui hunc exterius humana allocutione, ut se sequeretur, vocavit, intus divina inspiratione, ut mox vocantem sequeretur, accendit, ipse invisibiliter, quomodo sequendum esset, edocuit. Propter quod ille merito obedientiæ, dum humana contemnens negotia deserit, dominicorum fidelis dispensator factus est talentorum.

Et factum est, discumbente eo in domo, ecce multi publicani et peccatores venientes discumbebant cum Jesu et discipulis ejus. (*Aug.*) Hic Matthæus non expressit in cujus domo discumbebat Jesus, sed scribit evangelista Lucas, quia fecerit ei convivium magnum Levi in domo sua: quod mysteriorum figuris apte congruit. Qui enim domicilio Christum recipit interno, maximis delectationibus exuberantia

pascitur voluptatum. Itaque Dominus libenter ingreditur, et in ejus, qui crediderit, recumbit affectu: et hoc est honorum operum spiritale convivium, quo dives populus eget, pauper epulatur. (*Beda.*) Publicani autem sicut etiam nomine probant, appellantur hi qui vectigalia publica exigunt, sive qui conductores sunt vectigalium, fisci, vel rerum publicarum: nec non et hi qui sæculi hujus lucra per negotia sectantur, eodem vocabulo censentur. (*Hieron.*) Qui viderant publicanum, a peccatis ad meliora conversum, locum invenisse pœnitentiæ, ob id etiam non desperant salutem. (*Beda.*) Neque vero in pristinis vitis permanentes veniunt ad Jesum, ut Pharisæi et scribæ murmurant, sed pœnitentiam agentes (ut Marcus evangelista hoc loco testatur) dicens: *Erant enim multi qui et sequebantur eum* (*Marc. 11*). [*Hieron.*] Ibat autem Dominus ad convivia peccatorum, ut occasionem haberet docendi, et spiritales invitatoribus suis præberet cibos. Denique cum frequenter pergere ad convivium describatur, nihil refertur aliud nisi quid ibi fecerit, quid docuerit, ut et humilitas Domini eundo ad peccatores, et potentiâ doctrinæ ejus in conversione pœnitentium, demonstretur.

Et videntes Pharisæi dicebant discipulis ejus: Quare cum publicanis et peccatoribus manducat magister vester? Duplici errore tenebantur Pharisæi cum magistro veritatis de susceptione peccatorum derogabant: quia et se justos arbitrabantur, qui superbæ fastu a justitia longe discesserant; et eos erubescerentur injustos, qui respiscendo a peccatis, non parum jam justitiæ propinquabant. Invidia namque fraternæ salutis obcæcati, recolebant quia publicanus erat Matthæus, publicani et peccatores erant multi alii qui cum Domino discumbebant. Sed meminisse nolabant quia idem Matthæus, sicut Lucas scribit, *omnibus quæ gerebat relictis secutus est eum*. Sed et alii publicani et peccatores eo animo cum illo discumbebant, quoniam illi deinceps adhærere disponebant. Mystice autem per Matthæi electionem et vocationem publicanorum fides exprimitur gentium, quæ prius mundi lacris inhiabant, at nunc cum Domino opulis charitatis et bonorum operum sedata devotione reficiuntur. Profecto supercilium scribarum et Pharisæorum, Judæorum invidentiam, quæ de salute gentium torquentur, insinuat. Quibus ipse loquitur (*Math. xxi*): *Amen dico vobis, quia publicani et meretrices præcedent vos in regno Dei*. (*Aug.*) Convivantibus cum Domino publicanis Pharisæi murmurantes de jejuniæ gloriantur. Ubi primo legis et gratiæ quanta sit distantia declaratur: quia qui legem sequuntur, jejuniæ mentis famem patiuntur æternam; qui vero verbum in interioribus animæ receperant, alimenti cœlestis et fontis ubertate recreati, esurire et sitire non possunt.

Et Jesus audiens ait: Non opus est valentibus medicus, sed male habentibus. (*Hieron.*) Suggillat scribæ et Pharisæos qui justos se putantes, peccatorum consortia declinabant. Se ipsum medicum dicit, qui miro medicandi genere vulneratus est propter iniqui-

tates nostras, et livore ejus sanati sumus (*Isa. LIII*). Sanos autem et justos appellat eos qui, *ignorantes Dei justitiam, et suam volentes constituere, justitiam Dei non sunt subjecti* (*Rom. x*); qui ex lege præsumentes, gratiam Dei non quærunt. Porro male habentes peccatores vocat eos qui suæ fragilitatis conscientia devicti, nec per legem se justificari posse videntes, Christi gratiæ pœnitendo colla submitunt. Dum vero subjungit: *Euntes autem discite quid est: Misericordiam volo et non sacrificium*, eisdem Pharisæis de falsa justitia tumentibus etiam consilium correctionis ostendit: admonet namque eos ut per opera misericordiæ sibi metipsis supernæ misericordiæ præmia concipiunt, et non contemptis pauperum necessitatibus per oblationem sacrificiorum se Deum placare confidant. Præposuit autem eis testimonium de propheta, et hoc illos euntes discere jussit, euntes videlicet a temeritate stultæ vituperationis ad diligentiorum Scripturæ sanctæ meditationem, quæ misericordiam maxime commendat. Unde et suum de misericordia exemplum eis proponit, dicens:

Non enim veni vocare justos, sed peccatores. (*MAUR.*) Id est: Ad hoc veni non ut falso se justificantes inani favore extollerem, sed ut peccata sua pœnitentes misericorditer colligerem. Movet forte aliquem quomodo Dominus dixerit non se venisse ad justos, sed magis ad peccatores vocandos, eum cunctis legentibus palam constet quod etiam illos quos secundum Mosaicæ legis instituta justos invenit ad evangelicæ prædicationis culmen plurimos vocavit. Si enim solos peccatores, et non etiam justos vocaret, nequaquam Nathanael discipulatus illius consors existeret: quem ad se primo venientem tanta laude dignum putavit ut diceret: *Ecce vere Israelita, in quo dolus non est* (*Joan. 1*). Si non justos vocaret, Petrum et Andream in apostolatus arce non haberet: qui quanto amore justitiæ flagaverint, docuerunt, cum ad testimonium præcursoris continuo Deum videre et audire gavisus sunt. Quomodo ergo venit vocare non justos, sed peccatores, nisi quia (sicut Lucas hæc referens apertius dicit): *Non veni vocare justos, sed peccatores in pœnitentiam*. Omnes namque electos ad regnum cœleste Deus vocat, sed illos solum ad pœnitentiam vocat, quos peccatis gravioribus involutos invenit. Quos vero in operibus justitiæ reperit, non eos ad pœnitentiam præteritæ conversationis, sed ad profectum magis vitæ perfectioris invitat. Vocat peccatores, ut per pœnitentiam corrigantur; vocat justos, ut magis iniqueque justificentur. Quamvis et ita recte possit intelligi quod ait: *Non veni vocare justos, sed peccatores*, quia non illos vocaverit qui suam justitiam volentes constituere, justitiæ Dei non sunt subjecti, sed eos potius qui fragilitatis suæ conscii, non erubescunt prosteri quia *in multis offendimus omnes*. Si quos autem et de illis qui fallaciter sunt justos correctos vocat ad veniam, etiam in illis implebitur ejus sermo, quia non venerit vocare justos, sed peccatores, id est non elatos, sed humiles, non de sua justitia

inflatos, sed ei, qui justificat impium, devota mente subtratos. Nam et tales, ubi convertuntur, nequaquam se justos, sed peccatores, necesse est sincero corde testentur. Sequitur :

[III.] *Tunc accesserunt ad eum discipuli Joannis, dicentes : Quare nos et Pharisei jejunamus frequenter, discipuli autem tui non jejunant? Quod Matthæus refert ipsos discipulos Joannis hæc dixisse Salvatore, Marcus et Lucas ita hoc narrant quasi alii aliqui, quos hujus rei cura movisset, hanc ei quæstionem intulerint. Inde colligendum a pluribus hanc Domino objectam esse quæstionem, et a Phariseis scilicet, et a discipulis Joannis, et a convivis, vel aliis quibuslibet quos hoc movebat, quare discipuli Joannis et Pharisei jejunarent, discipuli autem Salvatoris non jejunarent. (Hieron.) Ubi Joannis maxime reprehendendi discipuli, non solum de sui jactantia jejunii, verum quia calumniabantur quem sciebant a magistro prædicatum, et jungebantur Phariseis, quos ab eo noverant condemnatos. (Beda.) Spiritu- aliter autem discipuli Joannis et Phariseorum jejunant, Christi autem edunt et bibunt, quia sive opera quis legis seu traditiones sequatur hominum, sive ipsam etiam Christi præconium aure tantum percipiat corporis, spiritualibus abstinens bonis, jejuno corde tabescit : qui vero Christi membris fidei incorporatur amore non potest jejunare, quia carne ipsius epulatur et sanguine. Aliter Joannes vinum et siceram non bibit, Dominus cum publicanis et peccatoribus manducat, et bibit; quia ille abstinentia meritum auget, cui potentia nulla est naturæ; Dominus autem, cui naturaliter suppetebat delicta donare, cur eos declinaret, quos abstinentibus poterat reddere puriores. Sed jejunavit et Christus, ne præceptum declinaret; manducavit cum peccatoribus, ut gratiam cerneret, agnosceret potestatem.*

Et ait illis Jesus : Nunquid possunt filii sponsi lugere, quandiu cum illis est sponsa? Venient autem dies, cum auferetur ab eis sponsa; et tunc jejunabunt. (Aug.) Quod autem dixit Matthæus lugere, hoc Marcus et Lucas jejunare; quod et ille postea, tunc jejunabunt, ait, non autem, tunc lugent. Verum illo verbo significavit de tali jejuni- o Dominum locutum, quod pertinet ad humilitatem tribulationis; ut illud alterum, quod pertinet ad gaudium animæ in spiritualia suspensæ, atque ob hoc alienatæ quodammodo a corporalibus cibis, posterioribus similitudinibus Dominus significasse intelli- gatur de panno novo et vino novo, id ostendens quod animalibus atque carnalibus circa corpus occupatis, et ob hoc veterem adhuc sensum trahentibus, hoc genus jejunii congruat. (Hieron.) Sponsus ergo Christus, sponsa Ecclesia est. De quo sancto spiri- talique connubio apostoli sunt creati : qui non pos- sunt lugere atque jejunare quandiu sponsum in tha- lamo vident, et sciunt sponsum esse cum sponsa. Quando vero transierint nuptiæ, ac passionis ac re- surrectionis tempus advenerit, tunc sponsi filii jejunabunt. (Beda.) Notandum vero hunc luctum absentiæ

A sponsi, non nunc tantum, id est post mortem resur- rectionemque sponsi ejusdem, sed et ante incarnationem illius per totum hujus sæculi tempus esse celebratum. Prima quippe tempora Ecclesie ante Virginis partum sanctos habuere, qui desiderarent incarnationis adventum : ista vero tempora, ex quo ascendit in cælum, sanctos habent, qui desiderent ejus manifestationem ad vivos et mortuos judican- dos. Neque hic desiderabilis Ecclesie luctus requie- vit aliquando, nisi quandiu hic cum discipulis in carne versatus est. Juxta leges autem tropologiæ sciendum quod quandiu sponsus nobiscum est, et in lætitia sumus, nec jejunare possumus, nec lu- gere. Cum autem ille propter peccata a nobis re- cesserit et avolaverit, tunc indicendum jejunium, tunc recipiendum est luctus.

B *Nemo autem immittit commissuram panni rudis in vestimentum vetus. Tollit enim plenitudinem ejus a vestimento, et pejor scissura fit. Cum interrogatus esset Dominus cur discipuli ejus non jejunarent, respondit carnales adhuc quosque et necdum passio- nis resurrectionisque suæ fide solidatos, non posse severiora jejunia et continentie sustinere præcepta, ne per austeritatem nimiam, etiam credulitatem, quam habere videbantur, amitterent; ipsos ergo adhuc discipulos tanquam vetera vestimenta dicit (Aug.) : quibus inconvenienter novus assuitur, id est aliqua particula doctrinæ, quæ ad novæ vitæ temperantiam pertinet; quia si hoc fiat, ipsa do- ctrina quodammodo scinditur : cujus particula quæ C ad jejunium ciborum valet inopportune traditur, cum illa doceat generale jejunium non a concupi- scentia ciborum tantum, sed ab omni lætitia tem- poralium delectationum, cujus quasi pannum, id est partem aliquam, quæ ad cibos pertinet, dicit non oportere hominibus adhuc veteri consuetudini dedi- tis impertiri, quia et illinc quasi conscissio videtur fieri, et ipsi vetustati non convenit.*

Neque mittunt vinum novum in utres veteres, alio- quin rumpuntur utres, et vinum effunditur, et utres pereunt : sed vinum novum in utres novos mittunt, et ambo conservantur. Eisdem quoque veteribus com- parat utribus; quos vino novo, id est spiritualibus præceptis, facilius disrupti quam id posse continere dicit. Erant autem jam utres novi, cum post ascen- D sum Domini desiderio consolationis ejus orando et sperando innovantur. Tunc enim acceperunt Spiritum sanctum, quo impleti cum lingua omnibus lo- querentur, a Judæis nescientibus, sed tamen vere attestantibus, dictum est quia multo pleni sunt isti. Novum enim vinum jam novis utribus venerat, hoc est, Spiritus sanctus fervor spiritualium corda repler- verat. (Hieron.) Potest et aliter hujus sententiæ al- legoria intelligi. Duo autem exempla Salvator posuit : vestimenti et utrium veterum et novorum; veteres debemus intelligere scribas et Phariseos; pannum Novi Testamenti, et vinum novum præcepta evange- lica sentienda, quæ non possunt sustinere Judæi, ne major scissura fiat. Tale quid et Galatæ facere

cupiebant, ut cum Evangelio legis præcepta miscerent, et in utribus veteribus vinum novum mitterent. Sed Apostolus ad eos loquitur (*Gal. III*): *O insensati Galatæ! quis vos fascinavit veritati non obedire?* Sermo igitur evangelicus apostolis potius quam scribis et Phariseis est infundendus, qui majorum traditionibus depravati, sinceritatem præceptorum Christi non poterant custodire. Alia est enim puritas virginalis animæ, et nulla prioris vitii contagione pollutæ, aliæ sordes quæ multorum libidinibus subjacuerunt. (*Aug.*) Cavendum ergo doctori est ne animæ nondum renovatæ, sed in vetustate malitiæ perduranti novorum mysteriorum secreta committat. Quod si quærit aliquis quid inter vinum novum mystice et vestimentum distet novum, facile patet quia vino intus reficimur et inebriamur, vestimento autem forinsecus induimur. Cum vero utrumque ad significantiam vitæ pertinet spiritalis, vestimentum profecto opera nostra bona quæ foris agimus, et quibus coram hominibus lucemus, insinuat; vino autem novo fervor fidei, spei et charitatis, quo in conspectu nostri conditoris in novitate sensus nostri intus ipsi reformamur, exprimitur. Sequitur Matthæus, ordinem temporum servans, et dicit:

[IV.] *Hæc illo ad eos loquente, ecce princeps unus accessit, et adorabat eum, dicens: Domine, filia mea modo defuncta est; sed veni, impone manum tuam super eam, et vivet.* (*Aug.*) Hunc ergo principem Marcus (*Marc. V*) et Lucas (*Luc. VII*) dicunt fuisse archisynagogum, et nomine Jairum, procidentem ad pedes Jesu, et deprecantem pro sanitate filiæ suæ. Quod vero Matthæus archisynagogum non morituram, vel morientem, vel in extremo positam, filiam suam narrat Domino nuntiasse, sed omnino defunctam; illi autem duo, morti jam proximam, nondum tamen mortuam; considerandum est, ne repugnare videatur, et intelligendum brevitatis causa Matthæum hoc potius dicere voluisse, rogatum esse Jesum ut faceret quod eum fecisse manifestum est, ut scilicet mortuam suscitaret: attendit enim non verba patris de filia sua, sed, quod est potissimum, voluntatem; et talia verba posuit, qualis voluntas erat. Ita enim desperaverat, ut potius eam vellet reviviscere, non credens vivam posse inveniri, quam morientem reliquerat. Duo itaque posuerunt quid dixerit Jairus, Matthæus autem quid voluerit. Utrumque ergo petitum est a Domino, ut vel morientem salvam faceret, vel mortuam suscitaret: sed cum instituisset Matthæus totum breviter dicere, hoc insinuavit patrem rogantem dixisse quod et ipsam certum est voluisse et Christum fecisse. Mystice autem in hac lectione, ubi archisynagogus salvare filiam suam petit, sed pergente ad domum ejus Domino, præoccupat hæmorrhœissa mulier, et præripit sanitatem; ac deinde filia archisynagogi ad optatam pervenit sanitatem, imo de morte revocata est ad vitam, salus ostenditur generis humani: quæ Domino in carne veniente ita dispensata est, ut primo aliqui ex Israël ad fidem venerint, deinde plenitudo gentium

intraret, ac sic omnis Israel salus fieret. Quis ergo archisynagogus iste, qui ad Dominum pro filia rogaturus advenit, melius quam ipse Moyses intelligitur. Unde bene Jairus, id est *illuminans* sive *illuminatus*, vocatur. Qui accepit verba vitæ dare nobis, et per hæc cæteros illuminat, et ipse a Spiritu sancto quomodo cæteralia et spiritalia docere posset, illuminatus est; qui videns Jesum, secundum alium evangelistam, procidit ad pedes ejus: quia prævidens in spiritu venturum in carne Deum, humili corde se ejus potentie subdidit. Quem ita circa finem sæculi hominem incarnandum esse cognovit, ut æternum ante omne sæculum Deum existere non dubitaret. Si enim caput Christi Deus, pedes ejus quid aptius quam assumpta humanitas, quæ terram nostræ mortalitatis tetigit, accipiendi sunt? Et procidere archisynagogum ad pedes Jesu, est legislatorem enim tota progenie patrum mediatorem Dei et hominum longe sibi dignitatis gloria præferendum esse cognoscere, et confiteri cum Apostolo (*I Cor. I*), quia *quod infirmum est Dei, fortius est hominibus.* (*MAUR.*) Quid autem archisynagogus ille adorans Dominum, petierit audiamus: *Filia, inquit, mea modo defuncta est, sed veni, impone manum tuam super eam, et vivet.* Filia ergo archisynagogi ipsa est Synagoga, quæ sola legali institutione composita, quasi unica Moysi nata erat. Unde et in Evangelio Lucæ ita scriptum est, quia *filia unica erat illi fere annorum duodecim, et hæc moriebatur.* Quam modo defunctam pater ipse conqueritur: quia post nobilem educationem legislatoris et instructionem prophetarum, postquam ad intelligibiles animos pervenerat, postquam spiritali Deo sobolem generare debebat, variorum errorum languore consternata, subito peccatorum morte extincta est; sed veniens Redemptor noster, quam mortuam invenit, dextera suæ potentie cito ad vitam revocavit. Nota quod princeps iste dixit: *Veni, impone manum tuam super eam, et vivet; centurio autem ait: Domine, tantum dic verbo, et sanabitur puer meus.*

Et surgens Jesus sequebatur eum, et discipuli ejus. Quia prope est timentibus Deum salutare ipsius (*Psal. LXXXIV*), nec obliviscitur voces quærentium se. Ubi enim adventus Jesu cum doctoribus suis propinquat, statim ibi mortis exitus et vitæ patet introitus.

[V.] *Et ecce mulier quæ sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, accessit retro et tetigit fimbriam vestimenti ejus.* (*Beda.*) Mulier sanguine fluens, sed a Domino curata, Ecclesia est congregata de gentibus; quæ ingenito carnalium delectationum polluta fluxu, atque a cœtu jam fuerat segregata fidelium: sed dum verbum Dei Judæam salvare cerneret, illa paratam jam promissamque aliis præripuit spe certa salutem. Notandum quod et archisynagogi duodecennis sit filia, et mulier hæc ab annis duodecim sanguine fluxerit, hoc est, eodem, quo hæc nata sit tempore, illa cœperit infirmari: una enim pene eademque sæculi hujus ætate et Synagoga in patriarchis nasci,

et gentium exterarum natio per orbem cœpit idololatriæ sanie fœdari. Nam et fluxus sanguinis bifariam, hoc est, et super idololatriæ pollutione, et super his quæ carnis ac sanguinis delectatione geruntur, potest recte intelligi. Ergo quandiu Synagoga viguit, laboravit Ecclesia: defectus illius hujus est virtus, quia illorum delicto salus facta est gentibus. (MAUR.) Nec sine mysterio quod filia prius rogatur, et tamen hæmorrhœssa prius sanatur; quia licet patriarchæ et prophætæ salutem Hebræorum ante postulaverint, magna tamen fides gentium prius salutis donum impetravit. (Hieron.) Filia autem principis in civitate legis moriens, et in domo in qua unius Dei cultus ac confessio fuit ab eodem Domino resuscitatur. Hæc autem mulier sanguine fluens, non in domo, non in urbe accedit ad Dominum, quia juxta legem urbibus excluderetur, sed in itinere, ambulante Deo, ut dum pergit ad aliam alia curaretur. Unde dicunt et apostoli: *Vobis quidem oportebat prædicari verbum Dei; sed quoniam indignos vos judicastis salute, transgredimur ad gentes* (Act. XIII). Nec prætereundum quod Marcus Lucasque dicunt hanc eandem mulierem in medicos erogare substantiam suam, nec ab ullo posse curari. Medicos sive falsos intelligimus theologos, sive philosophos legumque doctores sæcularium, qui multa de virtutibus viliisque subtilissime disputantes, utilia vivendi credendique instituta se mortalibus dare promittebant: seu certe ipsos spiritus immundos, qui velut hominibus consulendo sese pro Deo colendos ingerebant; quibus certatim audiendis gentilitas quanto magis naturalis industriæ vires extenderat, tanto minus potuit ab iniquitatis suæ sorde purgari. Sed hæc ubi populum Judæorum ægrotasse, verumque de cœlo cognovit adesse medicum, cœpit et ipsa languoris sui sperare, pariter et inquirere remedium. Accedit, et Dominum tangit Ecclesia de gentibus, quæ ei per fidei veritatem appropinquat. Accedit autem retro, sive juxta id quod ipse ait: *Si quis mihi ministrat, me sequatur* (Joan. XII). Et alibi præcipitur: *Post Dominum Deum tuum ambulabis; sive quia præsentem in carne Deum non videns, peractis temporariæ dispensationis sacramentis, jam per fidem cœpit ejus vestigia subsequi. Tangit autem simbriam vestimenti, et undam restringit sanguinis, quia beatus et vere mandandus, qui vel extremam verbi partem fidei manu tetigit: nam rarus valde, qui ejus vel in pectore recumbere, vel caput mereatur pistica nardo perungere; cum et ille magnus fuerit qui se indignum dicebat ejus calceamenta portare: magna et illa quæ ungere pedes ejus et capillis suis tergere promeruit.*

Dicebat enim intra se: Si tetigero tantum vestimentum ejus, salva ero. (MAUR.) Hæc locutio mentis interna fuit, et ex radice fidei processit, et ideo recte salutem promeruit, quia *eorde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit* (Rom. X); et: *Omnis qui invocaverit nomen Domini, salvus erit* (Ibid.). Dixit enim: *Si tetigero tantum vestimentum ejus, salva ero, si fidem percepero incarnationis ejus.*

A ab omni iniquitate peccatorum meorum mundabor. Credidit, dixit, tetigit. (Hieron.) In his enim tribus speciebus sanitas omnis promeretur, id est in fide, verbo et opere. Juxta legem (Levit. XV) qui mulierem menstruatam aut fluentem sanguine tetigerit, immundus est; ista ideo tangit Dominum ut sanguinis vitio etiam ipsa curetur

Et Jesus conversus, et videns eam dixit: Confide, filia, fides tua te salvam fecit. (MAUR.) Conversus a severitate justiciæ ad misericordiæ suæ largitatem, ut ex vasis iræ saperet vasa misericordiæ, et fieret quod ipse promisit per prophetam, dicens: *Convertimini ad me, et ego convertar ad vos, ait Dominus* (Zach. III). Videns eam dixit (quia quos præcivit et prædestinavit, hos et vocavit (Rom. VIII)): *Confide, filia.* Quid est quod eam confidere jussit? quia si fidem non haberet, salutem ab eo non quæreret; sed robur et perseverantiam fidei ab ea postulavit, ut ad certam et veram perveniat salutem: quia qui perseveraverit in finem, hic salvus erit. (Hieron.) *Confide, ait, filia, quia fides tua te salvam fecit.* Ideo filia, quia fides tua salvam te fecit. Nec dixit: Quia fides tua salvam te factura est, sed *salvam fecit.* In eo enim, quod credidisti, jam salva facta es.

Et salva facta est mulier ex illa hora. (MAUR.) Ex hora ergo Dominici adventus hæc mulier sanitatem cœpit habere, et quotidie in his qui de infidelitate ad fidem convertuntur, salvantur, quotidie Domino augente, qui salvi fiunt in id ipsum.

Et cum venisset Jesus in domum principis, et vidisset tibicines, et turbam tumultuantem, dicebat: Recedite. (Hieron.) Usque hodie puella jacet in domo principis mortua, et qui videntur magistri, tibicines sunt, carmen lugubre canentes. Turba quoque Judæorum non est turba credentium, sed turba tumultuantium. Quia vero Synagoga lætitiâ hanc Dominicæ inhabitationis merito infidelitatis amisit, quasi inter flentes et ejulantes mortua jacet. Nec tamen superna pietas funditus eam interire patitur: quin potius circa finem sæculi reliquias ejus secundum electionem gratiæ saluti et vitæ restituit. Unde apte subjungitur:

Non est enim mortua puella, sed dormit. (Beda.) Hominibus mortua, qui suscitare nequiverant, Deo dormiebat. In cujus dispositione et anima recepta vivebat, et caro resuscitanda quiescebat. Unde mos Christianus obtinuit ut mortui, qui resurrecturi esse non dubitantur, dormientes vocentur, sicut Apostolus: *Nolumus, inquit, vos ignorare, fratres, de dormientibus, ut non contristemini, sicut et ceteri, qui spem non habent* (I Thess. IV). Sed et in parte allegoriæ, cum anima quæ peccaverit ipsa moriatur (Ezech. XVIII), tamen ea quam Dominus resuscitandam atque ad vitam æternam prævidit esse futuram, nobis quidem mortua fuisse, sed ei obdormisse dici non incongrue potest. (MAUR.) Sed quia perfidiæ proprium est, non assensum præbere veritati, sed

repugnare, blasphemam qualitatam mentis Judæorum evangelista ostendit, dicens :

Et deridebant eam. Hæc irrisio levitatem et puerilitatem sensus, et lasciviam morum, et perfidiam animi Judæorum demonstrat, de quibus scriptum est : Tentaverunt me, et deriserunt, striderunt in me dentibus suis (Psal. xxiv).

Et cum ejecta esset turba, intravit. Quia verbum resuscitantis irridere quam credere malebant, merito foras excluduntur, ut pote indigni qui potentiam resuscitantis ac resurgentis mysterium viderent. Non erant digni ut viderent mysterium resurgentis, qui resuscitantem indignis contamelis deridebant. Item moraliter foras turba ejicitur ut puella susciteur : quia si non prius a secretioribus cordis expellatur importuna secularium multitudo curarum, anima, quæ intrinsecus jacet mortua, non resurget ; nam dum se per innumeratas terrarum desideriorum cogitationes spargit, ad considerationem sui nullatenus sese colligit. Nec prætereundam arbitror, quod ejecta turba, secundum Lucæ Evangelium, neminem secum Salvator in domum permisit intrare, nisi Petrum, Jacobum et Joannem, et patrem et matrem puellæ, ut in hoc demonstraret non blasphemis revelanda esse divina mysteria, sed fidelibus, non irrisoribus, sed doctoribus, qui potentiam divini operis honorandam esse scirent, non irridendam, ut fieret quod alibi ipse Salvator ait : *Justificata est sapientia a filiis suis (Matth. xi)*. Quibus post resurrectionem suam ipse dixit : *Eritis mihi testes in Hierusalem, et in omni Judæa, et Samaria, et usque ad ultimum terræ (Act. i)*. Quid autem Salvator fecerit postquam intraverit, audiamus, nam sequitur :

Et tenuit manum ejus, et surrexit puella. (Hieron.) Tenens ergo manum puellæ sanavit eam, quia nisi prius mundatæ fuerint manus Judæorum, quæ sanguine plenæ sunt, Synagoga eorum mortua non consurget. (Beda.) Est etiam forma sapientiæ, in viduæ filio cito Ecclesiam credituram, in archisynagogi filia credituros quidem Judæos, sed ex pluribus pauciores. Bene surrexit, et ambulabat : quemcumque enim peccatis mortuum supernæ manus miserationis resuscitatura tetigerit, non solum a sordibus et veterno scelere exurgere, sed et in bonis continuo proficere debet operibus, videlicet juxta Psalmistam : *Ingressus sine macula, et opera exercens justitiæ (Psal. xiv)*.

Et exiit fama hæc in universam terram illam. (Maur.) Quia cæli enarrant gloriam Dei, et opera manuum ejus annuntiant firmamentum, in omnem terram exiit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba eorum (Psal. xviii). Nam juxta moralem intellectum tres illi mortui, quos Salvator in corporibus suscitavit, tria genera resurrectionis animatarum significant. Et nunc plenius edisseremus quæ in superiore libro paucis prælibavimus. Siquidem nonnulli consensum male delectationi præbendo, latente tantum cogitatione, peccatis sibi mortem consciscunt ; sed tales se vivificare significans Salvator resuscitavit

filium archisynagogi nondum foras elatam, sed in domo mortuam, quasi vitium secreto in corde tegentem. Alii non solum noxiæ delectationi consentiendo, sed et ipsum malum quo delectantur implendo, mortuum suum quasi extra portas efferunt, et hos se, si pœniteant, resuscitare demonstrans, suscitavit juvenem filium viduæ extra portas civitatis elatum. Et reddidit matri suæ (Luc. vii), quia resipiscentem a peccati tenebris animam unitati restituit Ecclesiæ. Quidam vero non solum cogitando vel faciendo illicita, sed et ipsa peccandi consuetudine se quasi sepeliendo corrumpunt ; verum nec ad hos erigendos minor sit virtus et gratia Salvatoris, si tamen adsint cogitationes sollicitæ, quæ super eorum salute, velut devotæ Christo sorores, invigilant.

B Nam ad hoc intimandum resuscitavit Lazarum, quatuor dies in monumento habentem, et sorore attestante jam fetentem ; quia nimirum pessima noxios actus solet fama comitari. Notandum autem quod quanto gravior animæ mors ingruerit, tanto acrior necesse est, ut resurgere mereatur, pœnitentis fervor insistat : nam leviores et quotidiani erratus levioris pœnitentiæ possunt remedio curari. Quod occulte volens ostendere Dominus, jacentem in conclavi mortuam facilissima ac brevissima voce resuscitat, dicens : *Puella, surge* ; quam etiam ob facilitatem resuscitandi jam mortuam fuisse negaverat. Delatum autem foras juvenem mortuum, pluribus, ut reviviscere debeat, dictis corroborat, cum ait : *Juvenis, tibi dico, surge*. Quatriduanus vero mortuus, ut longa prementis sepulcri claustra evadere posset, fremuit spiritu Jesus, turbavit seipsam, lacrymas fudit, rursus fremuit, ac voce magna clamavit, *Lazare, veni foras (Joan. xi)* : et sic tandem, qui erat desperatus, distensus tenebrarum pondere, vitæ est lucique redditus. Sed et hoc notandum quod quia publica noxa publico eget remedio, levia autem peccata leviori et secreta queunt pœnitentia deleri : puella in domo jacens paucis verbis exsurgit, eisdemque vehementer, ut nemini manifestent, præcipitur ; juvenis extra portam, turba multa comitante atque intente, suscitatur (Matth. xxi) ; Lazarus de monumento vocatus in tantum populo innotuit, ut, ob eorum qui videre testimoniam, plorantiæ Domino turbæ cum palmis occurrerent, et multi propter illum abirent ex Judæis et crederent in Jesum ; quartum vero mortuum, nuntiante discipulo, Dominus audivit, sed quia qui pro ejus excitatione precarentur vivi defuerant : *Dimitte, inquit, ut mortui sepeliant mortuos suos (Matth. vii)*, id est, mali malos noxiis laudibus gravent : et quia non adest justus qui corripit in misericordia, oleum peccatoris impinguet caput eorum (Psal. cxi).

Et transeunte inde Jesu, secuti sunt eum duo cæci, clamantes, et dicentes : Miserere nostri, fili David ; cum autem venisset domum, accesserunt ad eum cæci. Transeunte per domum principis Domino Jesu, et pergente ad domum suam, sicut supra legimus : *Ascendens naviculam transfretavit, et venit in civita-*

tem suam, clamabant duo cæci, dicentes: *Miserere A nostri, fili David*; et tamen non sanati sunt in itinere, non transitorie, ut putant; sed postquam venit domum suam, accedunt ad eum et introeunt. Domus ergo principis, sicut supra ostendimus, Synagoga est Judæorum subdita Moysi, Domus Jesu cælestis est Hierusalem. Duo cæci duo populi sunt, observatione litteræ, et ritu gentili seu sectis philosophorum obcæcati: quia ignari et inscii fuerunt de futuris et invisibilibus, donec Scripturarum viam et vestigia Salvatoris consequi meruerunt. Domino ergo per hoc sæculum transeunte, et cupiente reverti in domum suam, secuti sunt eum duo cæci: quia, prædicato Evangelio per apostolos, multi ex Judæis, multi ex gentibus cœperunt sequi Redemptorem, postulantes ab eo ut luce veræ scientiæ illuminarentur. Sed postquam Salvator, peracto passionis ac resurrectionis suæ mysterio, in cælum conscenderat, intraverunt in domum cæci, id est, in unius fidei confessionem, quæ est videlicet in catholica Ecclesia, ibique a Salvatore ipsi cæci clamantes dixerunt Salvatori, attendamus: *Fili, inquinat, David, miserere nostri*. Misericordiam petebant, qui lumine indigebant. Eisque veraciter miseretur, quibus lumen fidei et bonorum operum tribuitur. Quod autem dicunt cæci, *fili David*, audiant Marcion, et Manichæus, et cæteri hæretici, qui Velus laniant Instrumentum, et discant Salvatorem appellari filium David; si enim non est natus in carne, quomodo filius David vocatur?

Et dixit eis Jesus, Creditis quia possum hoc facere vobis? (MAUR.) Fidem eorum ipse nosceus interrogat, ut fidem confessio promat, et confessionem virtus consequatur salusque virtutem comitetur; quia, ut Apostolus ait: *Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem (Rom. x).*

Dicunt ei, Utique, Domine. Tunc tetigit oculos eorum, dicens, Secundum fidem vestram fiat vobis. Per utique foris affirmant quod intus corde credere gestant. Et ideo firma professio tactum meruit divinæ pietatis. *Secundum, inquit, fidem vestram fiat vobis*, hoc est, quia fides jam mentem illuminat, oculorum lucem ipsa vobis restituit.

Et aperti sunt oculi eorum. Quia secundum prophetæ sententiam, Omnis qui crediderit in illum, non confundetur. Quia ipse est *lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum (Joan. i).*

Et comminatus est eis Jesus dicens: Videte ne quis sciat. Illi autem abeuntes diffamaverunt eum in tota terra illa. (Hieron.) Et Dominus propter humilitatem fugiens jactantiæ gloriam, hoc præceperat; et illi, propter memoriam gratiæ, non possunt tacere beneficium. Nota ergo aliquid inter se justum [Al., jussu] esse contrarium.

Egressis autem illis obtulit ei hominem mutum dæmonium habentem, et ejecto dæmonio locutus est mutus. (MAUR.) Homo iste gentilem populum significat,

qui mutus erat, quia confessionem veræ fidei in ore non habebat. Nec non et surdus, quia audire legem Dei non consentiebat. Quod enim Græce dicitur *κωφός* magis tritum est sermone communi, ut *surdus* magis quam *mutus* intelligatur. Sed mos est Scripturarum indifferenter *κωφόν*, vel *mutum*, vel *surdum* dicere. Hic ergo homo dæmonium habebat, qui idololatriæ per omnia datus erat. Cum ergo per prædicatores sancti Evangelii ad Salvatorem perducebatur, ablato errore gentilitatis, confessionem nominis Dei clarius resonare incipiebat.

Et miratæ sunt turbæ dicentes: Nunquam sic apparuit in Israel; Pharisei autem dicebant: In principe dæmoniorum ejicit dæmones. (Hieron.) Turba opera Dei confitetur, et dicit nunquam sic apparuisse in Israel: in turba nationum confessio est. Pharisei autem, quia negare virtutem Dei non poterant, opera calumniantur, et dicunt: *In principe dæmoniorum hic ejicit dæmonia: per suam calumniam usque hodie Judæorum infidelitatem demonstrant.* Hoc de duobus cæcis et de muto dæmonio solus Matthæus ponit: illi enim duo cæci de quibus et alii narrant, non sunt isti, sed tamen simile factum est; ita ut si ipse Matthæus non etiam illius facti meminisset, posset putari hoc quod nunc narrat dictum fuisse etiam ab aliis duobus. Quod commendare memoriæ diligenter debemus esse quædam facta similia; quod probatur, cum idem evangelista utrumque commemorat, ut si quando talia singula apud singulos invenerimus, atque in eis contrarium, quod solvi non possit, occurrat, nobis non hoc esse factum, sed aliud simile vel similiter factum.

Et circumibat Jesus omnes civitates et castella, docens in synagogis eorum, et prædicans Evangelium regni, et curans omnem languorem et omnem infirmitatem. (Hieron.) Cernis quod æqualiter et villis, et urbibus, et castellis, id est, et magnis, et parvis Evangelium prædicaverit, ut non consideraret notitiam potentiam, sed salutem credentium. *Circumibat civitates* hoc habens operis quod mandaverat Pater et hanc esuriam, ut doctrina sua salvos faceret infideles. Docebat in synagogis et in villis Evangelium regni, et post prædicationem atque doctrinam curabat omnem languorem et omnem infirmitatem, ut quibus sermo non suaserat, opera persuaderent. De Domino proprie dicitur, *curans omnem languorem et omnem infirmitatem.* Nil quippe ei impossibile est.

Videns autem turbas, misertus est eis, quia erant vexati, et jacentes sicut oves non habentes pastorem. (MAUR.) Vidit ergo Jesus humanum genus elementariæ suæ pio intuitu, et misertus est ei, quia erat per varios errores, diabolo ducente, valde vexatum, iree habebat pastores qui illum in viam veritatis dirigerent. Ac ideo ipse constituit ei pastores et rectores, id est, apostolos et successores eorum. Nam et semper necesse est ut oves Christi pastores et doctores habeant. Quia *diabolus voluit rugiens leo circumit, semper querens quem devoret (I Petr. iv.);* nam

quandocunque evenit vexatio gregis, et ovium atque turbarum, pastorum est culpa et vitium magistrorum qui eis succurrere debuerant. Ungle sequitur:

Tunc dicit discipulis suis: Messis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergo Dominum messis, ut ejiciat operarios in messem suam. Messis quidem multa populorum significat multitudinem; operarii pauci, penuriam magistrorum. Et imperat ut rogent Dominum messis, ut ejiciat operarios in messem suam. Isti sunt operarii de quibus Psalmista loquitur. *Qui seminant in lacrymis, in gaudio et metent. Euntes ibant et flebant, spargentes semina sua: venientes autem venient in exultatione, portantes manipulos suos (Psal. xxv).* Et ut apertius loquar: *Messis multa* omnis turba credentium est; *operarii pauci*, apostoli, et imitatores eorum, qui mittuntur ad messem.

CAPUT X.

Duodecim apostolos præmittit, cum potestate sanandi omnem languorem, et omni doctrina, et quod non venerit pacem mittere, sed gladium, etc.

[.] *Et convocatis duodecim discipulis suis dedit illis potestatem spirituum immundorum, ut ejicerent eos, et curarent omnem languorem et omnem infirmitatem.* (Beda.) Hæc convocatio apostolorum non illorum electionis ac studii, sed divinæ erat dignationis ac gratiæ, ut in apostolatam vocarentur: unde et eis alibi dicit: *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos (Joan. xv)*; fecitque ut essent duodecim numero, certi utique gratia mysterii: ut videlicet mundi salutem, quam verbo prædicarent, suo quoque numero commendarent; ter etenim quaterni duodecim faciunt, et ter quaterni ad prædicandum sunt missi apostoli ut per universas quadrati orbis plagas baptizarent gentes in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti (Math. xxviii). Unde et de civitate sancta Hierusalem descendente de cælo a Deo scriptum est, quia erant ei ab oriente portæ tres, et ab aquilone portæ tres, et ab Austro portæ tres, et ab occasu portæ tres. Ubi figuratiter ostendebatur quia, prædicantibus apostolis apostolorumque successoribus, cunctæ per orbem nationes in fide sanctæ Trinitatis Ecclesiam essent ingressuræ. In quo etiam sacramento ita quondam filii Israel circa tabernaculum castrametabantur, ut ex omni parte per quadrum ternæ tribus manerent. Quia primitiva nimirum Ecclesia quæ erat in Judæa, undique per circuitum sui credentibus toto orbe nationibus spiritualia Deo castra erat in fide et confessione sanctæ Trinitatis fixura. Porro in eo quod dicit: *Dedit illis potestatem spirituum immundorum, ut ejicerent eos, etc.*, ostendit quod benignus et clemens Dominus ac magister non invidet servis atque discipulis virtutes suas; et sicut ipse curaverat omnem languorem et omnem infirmitatem, sic apostolis suis tribuit potestatem. Sed in multa distantia est inter habere et donare, et accipere: iste, quodcunque agit, potestate Domini agit; illi, si quid faciunt, imbecillitatem suam et virtutem Domini confitentur, dicentes: *In nomine Domini Jesu surge et ambula (Act. iii).*

Duodecim autem apostolorum nomina hæc sunt. Catalogus autem apostolorum ideo in Evangelio ponitur, ut extra hos, qui pseudoapostoli sunt futuri, excludantur: et ut significetur quod nomina eorum simul et illorum qui eorum doctrinam et fidem sequuntur, in libro vitæ scripta contineantur.

Primus Simon, qui dicitur Petrus, et Andreas frater ejus. Primus scribitur Simon, cognomento Petrus, ad distinctionem alterius Simonis, qui appellatur Chananeus, de vico Galilææ Chana, ubi Dominus aquas in vinum convertit. Voluit enim Dominus apostolorum principem prius aliud vocari, ut ex ipsa commutatione nominis sacramenti vivacitas commendaretur. Idem ergo Latine Petrus quod Syriace Cephas; et in utraque lingua nomen a petra derivatum est, hæud dubium quin illa de qua Paulus ait: *Petra autem erat Christus (I Cor. x)*. Nam sicut lux vera Christus donavit apostolis ut lux mundi vocentur, sic et Simoni, qui credebatur in petram Christum Petri largitus est nomen. Cujus alias alludens etymologiæ, dixit: *Tues Petrus et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam (Math. xvi)*. Violenter ergo quidam, Latino vel Græco nomini Hebræam quærentes *ἐπιθελοργίαν*, dicunt Petrum *dissolventem*, sive *discalcianem*, vel *agnoscentem* interpretari; cum ipsa lingua Hebræa, P litteram omnino non sonans, Hebræum hoc nomen non esse testetur: abusive enim *Fethrum* pro *Petro*, sicut et *Faulum* et *Filatium*, pro *Paulo* et *Pilato* scribentes, violenter ficto nomini falsam interpretationem subnectunt. Simon autem *obediens* interpretatur. Porro Andreas nomen Græcum est, ἀπὸ τοῦ ἀνδρός, id est a viro virilis appellatur. Quibus recte vocabulis apostolorum primi decorantur, qui mox ut illum Agnum Dei dictum a Joanne cognoverunt, eum videre et audire curarunt. Quod vero Simon *ponens mærorem*, vel *audiens tristitiam* interpretatur, illi temporis congruit quando, post resurrectionem viso Domino, vel mortis illius vel suæ negationis mærorem deposuit, sed suæ confestim mortis tristitiam audivit, dicente Domino: *Cum autem senueris, extends manus tuas, et alius te cinget et ducet quo non vis (Joan. xxi)*.

Jacobus Zebedæi, et Joannes frater ejus. (Hieron.) Jacobum quoque appellavit Zebedæi, quia et alius sequitur Jacobus Alphæi. Et apostolorum paria utraque [Al., juga] consociat. Jungit Petrum et Andream, fratres non tam carne quam spiritu. Jacobum et Joannem qui, patrem corporis relinquentes, verum Patrem secuti sunt. (Beda.) Jacobus sane et Joannes, qui ob eximium virtutis et animi culmen filii tonitruum, hoc est Boanerges, sive, ut emendatius scribitur, et Beneragam, ut Syriacum Evangelium habet, בני רגשי *benai regesi* sunt a Domino cognominati, ut in Evangelio Marci scriptum est. Nec frustra; quorum unus e cælestibus intonans, vocem illam theologicam, quam nemo prius edere noverat, emisit: *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum, etc. (Joan. i)*. Quæ tanto robore grava reliquit, ut si aliquanto plus iu-

tonare voluisset, nec ipse capere mundus posset. Sed et ambo sæpe seorsum et in montem a Domino duci et aliquando sonum de nube terrificum percipere meruerunt: *Hic est Filius meus dilectus*. Prisca quoque nomina meritis aptissima gestarunt: Jacobus enim *supplantator*, Joannes in quo est *gratia* vel *Domini gratia* dicitur: nam ille et carnis curam, Domino vocante, supplantare, et ipsam carnem, Herode trucidante, gavisus est contemnere; iste ob amoris præcipui gratiam, quam virginali gloria meruerat, super Redemptoris sui pectus in cœna recubuit.

Philippus et Bartholomæus. Philippus *os lampadis* interpretatur, et recte: quia vocatus a Domino, mox invento Nathanaeli lumen quod agnoverat prædicavit, dicens: *Quem scripsit Moyses in lege et prophetæ, invenimus Jesum, filium Joseph a Nazareth* (Joan. i), et post modum quod se de lumine minus scire sentiebat, suppliciter quæsit, *Domine, inquires, ostende Patrem, et sufficit nobis* (Joan. xiv). Bartholomæus Syrum est, non Hebræum, et interpretatur *filius suspendentis aquas*, hoc est, Filius Dei qui prædicatorum suorum mentes ad cœlestia contemplananda suspendit, ut quo celsa liberius pervolant, eo terrenorum corda feracius dicatorum suorum guttis inebrient. Unde bene Moyses de Ecclesia mystice disserens ait: *Quia non est terra, ad quam ingredimini possidendam, similis terræ Ægypti, de qua existis, ubi jacto semine in hortorum morem aquæ ducuntur irriguæ, sed de cœlo pluvias expectans, quam Deus sicut in omni tempore* (Deut. xi). Sæcularis enim sapientia quasi coluber per humum serpit, divina autem de cœlestibus intonat.

Thomas et Matthæus publicanus. (Hier.) Cæteri evangelistæ in conjunctione nominum primum ponunt Matthæum, et postea Thomam, et publicani nomen non ascribunt, ne antiquæ conversationis recordantes, suggillare evangelistam videantur. Iste vero, ut supra diximus, et post Thomam se ponit, et publicanum appellat, ut *ubi abundavit peccatum, superabundaret gratia*. (Beda.) Thomas *abyssus*, vel *geminus*, inde Græce διδυμος appellatur: quia quo cæteris diutius dubitavit, eo Dominicæ resurrectionis veritatem alius didicit. De quo pulchre Paulinus, Nolæ antistes, cecinit:

Hic dubius gemino Didymus cognomine Thomas
Adjacet, huic Christus pavida conetamine mentis
Pro nostra dubitare libe permisit, ut et nos
Hoc duce firmati, Dominumque Deumque trementes
Vivere post mortem vero fateamur Jesum
Corpore, viva suæ monstrantem vuluera carnis.

Matthæus *donatus* dicitur, videlicet quia magno Domini munere de teloneario publicano in apostoli est et evangelistæ delegatus officium.

Jacobus Alpha i, et Thaddæus. Jacobus quidem Alphæi ipse est qui in Evangelio frater Domini nominatur: quia Maria, uxor Alphæi, soror fuit Mariæ matris Domini, quam Mariam Cleophræ Joannes evangelista cognominat, fortasse quia vel ipse Al-

phæus etiam Cleophas dictus est, vel ipsa Maria, defuncto post natum Jacobum Alphæo, Cleophræ nupsit. Cui Simeonem filium genuisse, eumque consobrinum Domini existentem, eo quod Cleophas frater fuerit Joseph, Hierosolymæ post Jacobum rexisset Ecclesiam, historia ecclesiastica tradit: sive hic apostolus Simon, seu quilibet alius Simeon fuerit. Quod vero Jacobus merito filius Alphæi, id est *docti*, sit cognominatus ipsi testantur apostoli, qui eum post Domini passionem statim Hierosolymorum ordinarunt episcopum quia et ante sanguinis effusionem verus etiam ipse carnalis desiderii sit supplantator, testatur Hegesippus, vicinus apostolorum temporum historicus. « Suscepit, inquires, Ecclesiam Hierosolymæ post apostolos frater Domini Jacobus, cognomento Justus. Multi quidem Jacobi vocabantur, hic δευτερομάρτυρ sanctus vocatus fuit: vinum et siceram non bibit, carnem nullam comedit nunquam attonsus est, neque unctus est unguentis neque usus est balneo. Huic soli tum [soli licitum] erat ingredi sancta sanctorum, siquidem vestibulis laneis non utebatur, sed lineis, solusque ingrediebatur in templum, et fixis genibus pro populo deprecabatur in tantum, ut camelorum duritiam ejus traxisset genua crederentur. » (Hieron.) Thaddæus autem apostolus, qui ab evangelista Luca Judas Jacobi dicitur et alibi appellatur Libbeus, quod interpretatur *corculus*, id est cordis cultor, credendumque est eum fuisse τρώνημον, sicut Simon Petrus et filii Zebedæi Boanerges ex firmitate et magnitudine fidei nominati sunt. Erat enim frater Jacobi fratris Domini, ut ipse in Epistola sua scribit. Unde etiam ipse *frater Domini* vocabatur, attestantibus civibus ipsius qui de virtutibus ejus stupentes aiebant: *Nonne iste est faber filius Mariæ, frater Jacobi, et Joseph, et Judæ, et Simonis?* (Marc. vi.)

Simon Chananeus, et Judas Scariothes, qui tradidit eum. Et hos cum additamento posuit ad distinctionem Simonis Petri et Judæ Jacobi: Simon autem Chananeus a Chana vico Galilææ cognomen accepit. Quod evangelista Lucas cum interpretatione posuit, *Simon zelotes*, Chana quippe *zelus*, Chananeus dicitur ζηλωτής, id est æmulator. Judas autem Scarioth aut a vico in quo ortus est, aut ex tribu Isachar præsagium suæ damnationis vocabulum sumpsit: Isachar quippe, quod dicitur *merces*, pretium conditionis insinuat; Scarioth autem, quod *memoria mortis* interpretatur, arguit eum non repente persuasum, sed meditatam diutius Dominicæ traditionis patrasse flagitium. (Ambr.) Qui non per imprudentiam, sed per providentiam inter apostolos eligitur. Quanta enim est veritas, quam nec adversarius minister infirmat? Quanta moralitas Domini, qui periclitari apud nos judicium suum quam affectum maluit? Susceperat enim hominis fragilitatem et ideo nec has partes recusavit fragilitatis humanæ. Voluit deseri, voluit prodi, voluit ab apostolo suo tradi, ut tu a socio desertus, a socio proditus, modeste feras tuum errasse judicium, perisse beneficium.

[II.] *Hos duodecim misit Jesus, præcipiens et dicens eis.* (Hieron.) Animadvertendam est quod Scriptura evangelica et apostolica non soles illos duodecim appellat discipulos ejus, sed omnes qui in eum credentes magisterio ejus ad regnum cælorum erudiebantur. Ex quorum multitudiŋe elegit duodecim, quos apostolos nominavit, sicut Lucas commemorat. (Maur.) Duodecim ergo discipulos Dominus Jesus misit ad prædicandum, quia multis figurarum indiciis eodem numero ipsi antea prænotati sunt aptissimi esse ad dispensandum divina mysteria. Hi enim sunt duodecim filii veri Jacob (Gen. xxxv); hi duodecim principes plebis Israel (Num. 1); hi duodecim fontes reperti in Egiptu (Exod. xv); hi duodecim castra de Ramesse usque Sina (Exod. xii); hi duodecim lapides in veste sacerdotis (Exod. xxviii); hi duodecim panes propositionis (Levit. xxiv); hi duodecim exploratores missi a Moysè (Deut. 1; Jos. iii); hi duodecim duces populi terram ingressi (Ibid.); hi duodecim lapides altaris (Jos. iv); hi duodecim lapides de Jordane elevati (Ibid.); hi duodecim lapides in eundem allati (Ibid.); hi duodecim duces Salomonis (II Reg. iv); hi duodecim hoves sub mari æneo (III Reg. vii); hi duodecim lemculi in throno Salomonis (III Reg. x); hi duodecim stellæ in corona sponsæ (Apoc. xii); hi duodecim fundamenta (Apoc. xxi); hi duodecim portæ civitatis Dei (Ibid.); hi duodecim menses anni (Apoc. xxi); hi duodecim horæ diei; isti sunt sagittæ missæ de manu potentis in corda inimicorum regis (Psal. xlii). Per hos Pacificus noster debellavit mundi principem, et vasa ejus diripuit. Quid ergo eis tunc præcipiens dixerit, audiamus :

In viam gentium ne abieritis, et in civitates Samaritanorum ne intraveritis. Sed potius ite ad oves quæ perierunt domus Israel. (Hieron.) Non est contrarius locus iste ei præcepto quod postea dicitur : *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti* (Matth. xxviii). Quia hoc ante resurrectionem præceptum est, et oportebat primum adventum Christi annuntiari Judæis, ne justam haberent excusationem, dicentes ideo se Deum rejecisse quia ad gentes et ad Samaritanos apostolos miserit. Ut scilicet prius a Judæa apostolorum repulsa prædicatio, tunc nobis in adjutorium fieret, cum hanc illa ad damnationis suæ testimonium superba repulisset. (Greg.) Ut dum illa converti vocata renueret, prædicatores sancti ad vocationem gentium per ordinem venirent. Quatenus Redemptoris nostri prædicatio, a propriis repulsa, gentiles populos quasi extraneos quæreret, et quod Judææ fiebat in testimonium, hoc gentibus gratiæ esset incrementum (Hieron.) Juxta tropologiam vero præcipitur nobis, qui Christi censemur nomine, ne in via gentium et hæreticorum ambulemus errore, ut quorum religio separata sit, separetur et vita. (Maur.) Imo magis satagamus ut quicumque nostrum, id est fidelium, gravi delicto ab Ecclesiæ domicilio recesserint, per poenitentiam lamentum iterum ad ipsam redeant.

Euntes predicatæ. dicentes : Quia appropinquat re-

gnum cælorum. (Greg.) Appropinquare dicitur regnum cælorum, per collatam nobis fidem invisibilis creatoris, non aliqua motione elementorum. Quia contra peccanti homini dictum est : *Terra es, et in terram ibis* (Gen. iii) : hoc ergo quisque est quod diligit, contra justus cælum est, qui Deum in se portat, et cælestia diligit. Deus quippe qui incircumscriptus, et illocalis, et ubique præsens virtute, non corpore est, localiter tamen in suis ambulat sanctis, sicut dicit : *Inhabitabo et inambulabo in illis* (II Cor. vi). Ipsique taliter terreni homines efficiuntur cælestes angeli. Talibus enim Dominus dicit : *Regnum Dei intra vos est* (Luc. xvii; Joan. xiv); et ita demum cæli vocari possunt, qui cum fide retinent et diligunt charitate. Et quibus idem promittit Filius quod cum Patre et Spiritu sancto ad eos veniat, et apud eos faciat mansionem. Recte enim cæli vocantur, in quibus Deus præsidet.

Infirmos curate, mortuos suscitæ, leprosos mundate, dæmones ejicite : gratis accepistis, gratis date. Ne hominibus rusticanis, et absque eloqui venustate, indoctis et illitteratis nemo crederet, regna cælorum pollicentibus dedit potestatem infirmos curare, leprosos mundare, dæmones ejicere, et cætera virtutum opera facere, ut magnitudinem promissorum probaret magnitudo signorum, fidemque verbis daret virtus ostensa, et nova facerent qui nova prædicarent. Unde nunc quoque cum fidelium numerositas excrevit, intra sanctam Ecclesiam multi sunt qui vitam virtutum tenent et signa virtutum non habent; quia frustra miraculum foras ostenditur, si deest quod intus operetur. (Maur.) Nam juxta magistri gentium vocem, *linguæ in signum sunt infidelibus, non fidelibus*; at tamen sancta Ecclesia quotidie spiritaliter facit quod tunc per apostolos corporaliter faciebat. Nam infirmos curat, cum per sacerdotes suos oleo sacro infirmantes perungit, in nomine Domini, simul et orationem pro eis ad Deum fundens ut recipiant sanitatem: nec non in cætera turba fidelium idem facere solet, cum quoslibet a statu boni operis infirmari conspicit, pia exhortatione atque exemplo eos ad statum pristinum reparare satagit. Mortuos quoque suscitæ, cum vel infideles ad fidem convocat, vel peccatis mortuos ad poenitentiam et ad exercitium virtutum excitat. Leprosos mundat, cum variis errorum maculis aspersos ad unitatem fidei et ad puritatem veritatis deducere non cessat. Dæmones ejicit, cum per exorcismi gratiam ab obsessis hominibus eos expellit, nec in illorum mentibus malignos spiritus dominari permittit. (Hieron.) Sed quia semper dona spiritalia, si merces media sit, villiora sunt, adjungitur avaritiæ condemnatio. *Gratis, inquit, accepistis, gratis date.* Ac si aperte dicat : Ego magister et Dominus absque pretio hoc tribui vobis, et vos sine pretio date, ne Evangelii gratia corrumpatur.

[III.] *Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pernam in zonis vestris, non peram in via, neque duasticas, neque calceamenta, neque virgam. Dignus*

est enim operarius cibo suo. Consequenter hæc præcipit evangelizatoribus veritatis, quibus ante dixerat: *Gratis accepistis, gratis date*. Si enim hæc prædicent, ut pretium non accipiant, superflua est auri, argenti nummorumque possessio. Nam si habuissent aurum et argentum, viderentur non causa hominum salutis, sed lucri causa prædicare. *Neque æs in sacculis*: qui divitias detruncaverat propemodum, et necessaria vitæ amputat, ut apostoli, qui instituebant omnia providentia gubernari, seipsum ostenderent nihil cogitare de crastino. *Non peram in via*: ex hoc præcepto arguit philosophos, qui vulgo appellantur Bactroperitæ, quod contemptores sæculi, et omnia pro nihilo ducentes cellarium secum vehant. *Neque duas tunicas*: in duabus tunicis videtur mihi duplex ostendere vestimentum; non quod in locis Scythiæ glaciali nive rigentibus una quis tunica debeat esse contentus; sed quo in tunica vestimentum intelligamus, ne alio vestiti aliud nobis futurorum timore servemus. *Neque calceamenta*: et Plato præcipit duas corporis summitates non esse velandas, nec assuetam fieri debere molliem capitis et pedum; cum hæc habuerint firmitatem, cætera robustiora sunt. *Neque virgam*: qui Dei habemus auxilium, baculi præsidium cur queremus? Et quia quodammodo nudos et expeditos ad prædicandum apostolos miserat, et dura videbatur esse conditio magistrorum, severitatem præcepti sequenti sententia temperavit, dicens: *Dignus est operarius cibo suo*. Tantum, inquit, accipite, quantum in victu et vestitu vobis necessarium est. Unde et Apostolus replicat de se: *Habentes victum et vestitum, his contenti sumus*. Et in alio loco: *Communicet autem is qui catechizatur verbo et qui catechizat se in omnibus bonis*. Ut quorum discipuli metant spiritalia, consortes eos faciant carnalium suorum, non in avaritia, sed in necessitate.

Considerandum nobis est, quod uni nostro operi duæ mercedes debentur, una in via, altera in patria; una quæ nos in labore sustentat, alia quæ nos in resurrectione remunerat, in visione ipsius Veritatis ketificans. (*Hieron.*) Hæc historice dixerimus, cæterum secundum anagogen non licet magistris et aurum, et argentum, et pecuniam, quæ in zonis est, possidere. Aurum sæpe legimus pro sensu, argentum pro sermone, æs pro voce. Hæc nobis non licet ab aliis accipere, sed data a Domino possidere: neque hæreticorum et philosophorum perversæque doctrinæ suscipere disciplinas; non sæculi pondere premi, neque duplici esse animo, neque pedes nostros mortiferis vinculis alligari, sed sanctam terram ingredienti esse nudos. Neque habere virgam quæ vertatur in colubrum, id est, non in aliquo præsidio carnis inniti; quia istiusmodi virga et baculus arundineus est, quem si paululum presseris, frangitur, et manum transorat incumbentis.

(*Aug.*) Solet autem quæri quomodo Matthæus et Lucas commemoraverint dixisse Dominum discipulis ut ne virgam ferrent, cum dicat Marcus et præcipit (*Marc. vi*) ne quid tollerent in via nisi virgam tan-

tum. Quod ita solvitur, ut intelligamus sub alia significatione dictam virgam, quæ secundum Marcum ferenda est, et sub alia illam quæ secundum Matthæum et Lucam non est ferenda, sicut sub alia significatione intelligitur tentatio, de qua dictum est: *Deus neminem tentat* (*Jacob. i*), et sub alia dictum est: *Tentat vos Dominus Deus vester, ut sciat si diligatis eum*. Illa seductionis est, hæc probationis. Utrumque ergo accipiendum est a Domino apostolis dictum, et ut nec virgam ferrent, et ut non nisi virgam ferrent. Cum enim secundum Matthæum diceret eis: *Nolite possidere aurum neque argentum, et cætera*, continuo subiecit: *Dignus est enim operarius cibo suo*.

Unde satis ostendit cur eos hæc possidere ac ferre noluerit: non quo necessaria non sint sustentationi hujus vitæ, sed quia sic eos mittebat, ut eis hæc debere monstraret ab illis quibus Evangelium credentibus annuntiarent. Claret autem non ita præcepisse Deum, tanquam evangelistæ vivere aliunde non debeant quam eis præsentibus quibus annuntiant Evangelium. Alioquin contra hoc præceptum fecit Apostolus (*I Cor. iv*), qui victum de manuum suarum laboribus transigebat, ne cuiquam gravis esset; sed potestatem dedisse, in qua scirent sibi ista debere. Cum autem a Domino aliquid imperatur, nisi fiat, inobedienciæ culpa est; cum autem potestas datur, licet cuique non uti, et tanquam de jure suo cedere.

Hoc ergo ordinans Dominus, quod eum ordinasse dicit Apostolus, his qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere; illa Apostolus loquebatur, ut securi non possiderent, neque portarent huic vitæ necessaria, nec magna, nec minima: ideo posuit *neque virgam*, ostendens a fidelibus suis omnia debere ministris suis, nulla superflua requirentibus: ac per hoc addendo: *Dignus est operarius cibo suo*, prorsus aperuit et illustravit unde hæc omnia loqueretur.

Hanc ergo potestatem virgæ nomine significavit, cum dixit: *Ne quid tollerent in via, nisi virgam tantum*, ut intelligatur quia per potestatem a Domino acceptam, quæ virgæ nomine significata est, etiam quæ non portantur non deerunt. Hoc et de duabus tunicis intelligendum est, ne quisquam eorum, præter eam quam esset indutus, aliam portandam putaret, sollicitus ne opus esset, cum ex illa potestate posset accipere. Proinde Marcus dicendo calceari eos sandaliis vel soleis, aliquid hoc calceamentum mysticæ significationis admonet, ut pes neque tectus sit, nec nudus ad terram, id est, nec occultetur Evangelium, nec terrenis commodis innitatur. Et quod non portari vel haberi duas tunicas, sed expressius indui prohibet, dicens: *Et ne induerentur duas tunicas*; quid eos admonet, nisi non dupliciter, sed simpliciter ambulare?

Tanta ergo prædicatori in Deo debet esse fiducia, ut præsentis vitæ sumptus quamvis non prævideat, tamen sibi hos non deesse certissime sciat; ne dum mens ejus occupatur ad temporalia, minus aliis prævideat æterna. Cui etiam, Luca atte-

stante, per viam neminem salutare conceditur, ut sub quanta festinatione iter prædicationis pergere debeat, ostendatur. Hæc si quis Evangelii verba per allegoriam enucleatius velit intelligi, in auro sensum sæcularis sapientiæ, in argento rhetoricæ artis facundiam significatam accipiat: in pecunia vero zonæ inclusa sapientiam occultatam. Qui igitur sapientiæ verbum habet, sed hoc erogare proximo negligit, quasi pecuniam in zona ligatam tenet; unde scriptum est: *Sapientia abscondita, et thesaurus occultatus, quæ utilitas in utrisque?* (Eccli. xx.)

Quid vero per opera, nisi onera sæculi? Et quid hoc loco per calceamenta, nisi mortuorum operum exempla signantur? Qui ergo officium prædicationis suscepit dignum, non est ut onus sæcularium negotiorum portetur, ne dum hoc ejus colla deprimit, ad prædicanda cœlestia non assurgat. Nec debet stultorum operum exempla conspiciere, ne sua opera quasi ex mortuis pellibus credat munire. Omnis vero qui salutat in via, ex occasione salutat itineris, non ex studio obtinendæ ejusdem salutis. Qui igitur non amore æternæ patriæ, sed præmiorum ambitu, salutem audientibus prædicat, quasi in itinere salutat, quia ex occasione, et non ex intentione salutem audientibus exoptat.

In quamcunque civitatem aut castellum intraveritis, interrogate quis in ea dignus sit, et ibi manete donec exeatis. (Hieron.) Super ordinatione episcopi et diaconi Paulus loquitur: *Oportet autem et testimonium eos habere bonum ab his qui foris sunt.* Apostoli novam introeuntes urbem scire non poterant quis, qualis esset; ergo hospes legendus est populi, et iudicio vicinorum, ne prædicationis dignitas suscipientis infamia deturpetur. Cum universis debeant prædicare, hospes unus eligitur, non magnum tribuens beneficium ei qui apud se mansurus est, sed accipiens. Hoc enim dicitur: *Quis in ea dignus sit, ut magis se noverit accipere gratiam quam dare.* (Amb.) Quod autem dicit: *Et ibi manete, donec exeatis,* dat constantiæ generale mandatum, ut hospitalis necessitudinis jura custodiant, alienum a prædicatione regni cœlestis astruens cursitare per domos, et inviolabilis hospitii jura amittere. Nec otiose secundum Matthæum domus quam ingrediantur apostoli, legenda decernitur, ut mutandi hospitii necessitudinisque violandæ causa non suppetat.

Intrantes autem in domum, salutate eam, dicentes: Pax huic domui: Et siquidem fuerit domus digna, veniet pax vestra super eam. Si autem non fuerit digna, pax vestra ad vos revertetur. Occulte salutationem Hebraici ac Syri sermonis expressit. (Hieron.) Quod enim dicitur *χαιρε* et Latine *Ave*, Hebraico Syriacoque sermone appellatur *salomiach*, sive *salomalach*, id est, *Pax tecum*. Quod autem præcipit tale est: *Introentes in domum, pacem imprecamini hospiti, et quantum in vobis est, discordiæ bella sedate. Si autem orta fuerit contradictio, vos mercedem habebitis de oblata pace; illi bellum, quod habere voluerant, possidebunt.* (MAUR.) Pax enim, quæ ab

A ore prædicatoris offertur, aut requiescit in domo, si in ea fuerit filius pacis, aut ad eundem prædicatorem revertitur; quia aut erit quisque prædestinatus ad vitam, et cœleste verbum sequitur quod audit; aut si nullus audire voluerit, ipse prædicator sine fructu non erit; quia ad eum pax revertitur, quoniam ei a Domino pro labore sui operis recompensatur.

Et quicumque non receperit vos, neque audierit sermones vestros, exeuntes foras, de domo vel civitate, excutite pulverem de pedibus vestris. (Hieron.) Pulvis excutitur de pedibus in testimonium laboris sui, quod ingressi sunt civitatem et prædicatio apostolica usque ad illos pervenerit; sive excutitur pulvis, ut nihil ab eis accipiant, ne ad victum quidem necessarium, qui Evangelium spreverint. (Aug.) Hoc enim jubentur facere, aut ad contestationem laboris terreni, quem pro illis inaniter susceperant, aut ut ostenderent usque adeo se ab ipsis nihil terrenam querere, ut etiam pulverem de terra eorum non sibi paterentur adhærere. Aliter, pedes discipulorum ipsum opus incessumque prædicationis significant; pulvis vero, quo asperguntur, terrenæ levitas est cogitationis, a qua etiam ipsi summi doctores immunis esse nequeunt, cum pro auditoribus solliciti salubribus curis incessanter intendunt, et quasi per itinera mundi, imo vix calcaneo terræ pulverem legunt. Qui ergo receperint verbum, ipsi afflictiones curasque doctorum, quas pro se tolerabant, in argumentum sibi vertunt humilitatis: qui vero spreverint doctrinam docentium, sibi labores et pericula, tædiumque sollicitudinum ad testimonium damnationis inflectunt. Et ipse est pulvis qui in Evangelii contemptores extergi, et a quo per bonos auditores evangelistarum jubentur pedes alui, imo per ipsum Salvatorem narrantur abluti.

Amen dico vobis, tolerabilis erit terræ Sodomorum et Gomorrhæorum, in die iudicii, quam illi civitati. (MAUR.) Quia ipsi unam legem tantum, hoc est, naturæ, spernebant. Judæi vero simul et naturæ et litteræ legem contempserunt, et prophetarum dictis non crediderunt, nec apostolorum prædicationem receperunt. Notandum quoque quod Sodomitæ inter tot carnis animæque flagitia, quibus insatiabiliter ardebant, inhospitales quoque, Ezechiel attestante (Ezech. xvi), fuerunt; sed nulli apud eos tales hospites quales apud Judæos prophætæ, quales apostoli reperiuntur sunt. Et Lot quidem aspectu et auditu justus erat (Gen. xviii), non aliquid tamen docuisse, nulla ibi fecisse signa perhibetur. Atque ideo cui multum datum est, multum queritur ab eo (Luc. xii): *potentesque potenter tormenta patientur.* Ergo sicut inter justos diversa retributio est, ita et inter peccatores diversa supplicia sunt.

Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum. Ecce, inquit, ego mitto vos, id est, ego qui vos præscivi et elegi de mundo, qui vos docui, qui ea quæ vobis ventura sunt, omnia novi, qui etiam vobis laborantibus condignam mercedem restituam in futuro, ipse vos secundum nomen vestrum ex discipula-

tis missos faciam, apostoli enim missi interpretantur: *Ecce*, ait, *mitto vos sicut oves in medio luporum*; quia ergo oves meæ estis, volo ut mansuetudinem et humilitatem habeatis, nec propter seditionem et minas persecutorum patientiam et constantiam vestram perdati. (*Hieron.*) Lupos scribas et Pharisæos vocat, qui sunt clerici Judæorum. (*Greg.*) Notandum autem quod sententia Domini secundum Matthæum congruit illi sententiæ secundum Joannem, qua dicitur: *Sicut misit me Pater, et ego mitto vos* (*Joan. vi*); Pater Filium misit, qui hunc pro redemptione generis humani incarnari constituit, quem videlicet in mundum venire ad passionem voluit, sed tamen amavit Filium, quem ad passionem misit. Electos vero apostolos Dominus non ad mundi gaudia, sed sicut ipse missus est, ad passiones in mundum misit. Sicut ergo amatur Filius a Patre, et tamen ad passionem mittitur, ita et discipuli amantur a Domino, qui tamen ad passionem mittuntur in mundum. Quod enim dicit: *Ecce ego*, auctoritas et fortitudo Deitatis hominibus est. Ego enim Deus vos homines mitto. Qui enim misi prophetas patribus vestris, vos Judæis atque gentilibus pariter mitto. Et notandum quod uno eodemque tempore atque præcepto instruuntur quomodo inter infideles Judæos atque gentiles agant. *Sicut oves in medio luporum*. Contraria sunt ista sibi animalia, ut alia ab aliis devorentur. Sed bonus pastor lupos gregi suo timere non novit. Ideoque isti discipuli non in prædam, sed ad gratiam diriguntur, quatenus servantes innocentiae sensum, malitiae morsum non habeant. Quia qui locum prædicationis suscipit, mala inferre non debet, sed tolerare.

Estote ergo prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbæ. (*Hieron.*) Ut per prudentiam devitent insidias, per simplicitatem non faciant, serpentis astutia ponitur in exemplum. Quia toto corpore occultat caput, et illud in quo vita est, protegit; ita et nos toto periculo corporis caput nostrum, quod est Christus, custodiamus. (*Maxr.*) Item prudentia dicitur esse serpentis, quod obturat aures suas, ne audiat incantantes. Quærent enim venena quæ sunt in capitibus serpentum ad medicamentum: at illa, hoc præsentiens, caput intra spiras corporis volutum abdit, et unam aurem petrae apponit, alteram cauda occludit: ita vir apostolicus omnem vitam suam quasi in circulis temporum complexam, circa principalem partem animæ ponit: et ut ipsa illæsa fiat, Christo ajuvante, qui est petra, et subtili Scripturarum documento eam imbuente, quod cauda significat, nimum satagit.

Incantantes autem sunt qui voluptates corporis persuadent, et peccantes blande leniterque sovent, ut vigorem mentis in ipsis emolliant. Item alia prudentia fertur serpentis, quod quando squamis et putredine ac lepra aggravatur, in petrarum scissuram ingrediatur, aut per foramen angustum, ut exuat se tunica veteri, et quæ illi nocent deponat, sicque sana evadat.

A Hoc enim proprie Christianorum est, ut per penitentiae stricturam exuant veterem hominem cum actibus ejus, qui tenet in se lepram peccati et induant novum, qui secundum Deum creatus est in iustitia et sanctitate veritatis (*Ephes. iv*), qui nescit corruptionem culpæ. Simplicitas columbarum expressius sancti specie demonstratur; unde dicit et Apostolus: *Malitia parvuli estote* (*I Cor. xiv*), cujus species genuinæ simplicitatis in superioribus ad moralitatem interpretati sumus.

Cavete autem ab hominibus. Nunc demonstrat quos antea lupos appellaverit. Homines enim sunt iidem qui et lupi: quia peccatores sunt et fragiles, sed tamen feroces.

Tradent enim vos in conciliis, et in synagogis suis flagellabunt vos, et ad præsidēs et ad reges ducemini propter me, in testimonium illis et gentibus. (*Greg.*) Hæc quippe Judaicæ genti vel sola vel maxima causa exitii fuerat, quia post Domini Salvatoris occisionem, nominis quoque ejus præcones simul et confessores impia crudelitate vexavit. Quod autem Lucas dixit Dominum dixisse ad apostolos: *Coninget autem vobis in testimonium*; et Matthæus: *In testimonium illis et gentibus*, significat persecutionem nominis Christi non solum Judeis et gentibus eorum malitiæ, sed etiam ipsis apostolis fieri in testimonium ipsorum innocentiae. Testimonium videlicet quorum sit, nisi eorum qui aut persequendo mortes inferunt, aut videndo non imitantur? Mors quippe justorum bonis in adiutorium est, malis in testimonium, ut inde perversi sine excusatione pereant, unde electi exemplum capiunt ut vivant. Sed auditis tot terroribus turbari poterant infirmorum corda, atque ideo consolatio adjungitur, cum protinus subinfertur:

Cum autem tradent vos, nolite cogitare quomodo aut quid loquamini. Dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui loquetur in vobis. Ac si aperte membris suis infirmantibus dicat: Nolite terri, nolite pertimescere; vos ad certamen acceditis, sed ego præior: (*Hieron.*) vos verba editis, sed ego sum qui loquor. Cum ergo propter Christum ducamur ad iudices, voluntatem tantum nostram pro Christo debemus offerre. Cæterum ipse Christus, qui in nobis habitat, loquetur pro se, et Spiritus sanctus in respondendo gratiam ministrabit.

Tradet autem frater fratrem in mortem, et pater filium, et insurgent filii in parentes, et morte eos afficient, et eritis odio omnibus propter nomen meum. (*Greg.*) Hoc in persecutionibus fieri crebro videmus, nec ullus est inter eos fidus affectus quorum diversa est fides: minorem tamen dolorem mala ingerunt quæ ab extraneis inferuntur: plus vero in nobis ea tormenta sæviunt quæ ab illis patimur de quorum mentibus præsumebamus, quia cum damno corporis mala nos cruciant; hinc est enim quod de Juda traditore suo per Psalmistam Dominus dicit: *Et quidem si inimicus meus maledixisset mihi, supportasset*

utique ab eo : tu vero homo unianimis, dux meus, et A notus meus, qui simul necum dulces capiebas cibos, In domo Domini ambulavimus cum consensu (Psal. lrv). Et rursus : Homo pacis meæ, in quo sperabam, qui edebat panes meos, ampliavit adversum me supplantationem (Psal. xl). Ac si de traditore suo apertis vocibus dicat : Transgressionem ejus tanto gravius pertuli, quanto hanc ab eo qui meus esse videbatur sensi. Omnes ergo electi, quia summi capitis membra sunt, caput quoque suum in passionibus sequuntur, ut ipsos adversarios in sua morte sentiant, de quorum vita præsumebant : et tanto eis crescat merces operis, quanto eis virtutis lucrum proficit ex alienæ damno charitatis. Et eritis, inquit, odio omnibus propter nomen meum ; quia omnes quærunt, quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi ; et amatores mundi facti sunt inimici Dei.

Qui autem perseveraverit usque ad finem, hic salvus erit. Præcepto enim legis cauda hostiæ in sacrificio jubetur offerri. In cauda quippe finis est corporis, et ille bene immolat, qui sacrificium boni operis usque ad finem debitæ perducit actionis. Docet ergo Dominus in hac perseverandi sententia virtutem longanimitatis, et patientiæ ; quod non carpsisse, vel facere, sed perficere virtutis est.

Hoc idem et evangelista Lucas (Luc. xxi) in aliis verbis Domini exprimit, dicens : In patientia vestra possidebitis animas vestras. (Greg.) Denique radix custosque omnium virtutum patientia est. Per patientiam vero possidemus animas nostras, dum nobis ipsis dominari discimus, hoc ipsum incipiemus possidere quod sumus.

Cum autem persequerentur vos in civitate ista, fugite in aliam. (Hieron.) Hoc ad illud tempus referendum est, cum ad prædicationem Apostoli mittebantur. Quibus et proprie dictum est : In viam gentium ne abieritis, et in civitatem Samaritanorum ne intraveritis (Matth. x). Quod persecutionem timere non debeant, et debeant declinare. Quod quidem vidimus in principio fecisse credentes, quando orta Hierosolymis persecutione dispersi sunt in tota Judæa, ut tribulationis occasio fieret Evangelii seminarium.

Amendico vobis, non consummabitis civitates Israel, donec veniat Filius hominis. (Maun.) Prædicat enim quod non ante prædicationibus suis ad fidem perducerent omnes civitates Israel, quam resurrectio Domini fuerit perpetrata, et in toto orbe terrarum prædicandæ Evangelium potestas concessa. (Hieron.) Spiritualiter autem possumus dicere : Cum persecuti vos fuerint in una civitate, id est, in uno Scripturarum libro, vel testimonio nos fugiamus ad alias civitates, id est, ad alia volumina, et quamvis contentiosus fuerit persecutor, ante præsidium Salvatoris adveniet, quam adversarii victoria concedatur.

Non est discipulus super magistrum, nec servus super dominum suum. Sufficit discipulo ut sit sicut magister ejus, et servus sicut dominus ejus. Ac si diceret : Quod ego magister et Dominus patior, vos discipuli et servi ne indignemini pati. Si magister,

qui utique quasi Deus potui, sed nolui meas ulturu ire injurias, imo malui meos insectatores reddere patiendo mitiores, eandem necesse est vos discipuli, qui puri homines estis, regulam perfectionis sequamini.

Si patremfamilias Beelzebub vocaverunt, quanto magis domesticos ejus ? Ecce Dominus et magister discipulis et servis suis calumnias suas ostendit, ut suo exemplo injurias iniquorum patienter ferre discerent, et quod superius ait, fieret : Sufficit discipulo ut sit sicut magister ejus, et servus sicut dominus ejus. Nam se patremfamilias appellat, cui celestium, et terrestrium, et infernorum familiæ genuflectunt, quem perfidia Judæorum in Beelzebub principe dæmoniorum, eiecisse dæmonia blasphemavit : non mirum, si domesticos ejus, quibus regnum cælorum ipse promisit, eodem instinctu malitiæ calumniuntur. (Hieron.) Notandum autem quod Beelzebub idolum est Accaron, quod vocatur in Regum volumine idolum muscæ, Bel ipse est Beel sive Babal, Zebub autem musca dicitur. Principem dæmoniorum ex spureissimi idoli appellabant vocabulo, qui musca dicitur, propter immunditiam quæ exterminat olei suavitatem.

Ne ergo timueritis eos. In sequentibus demonstrabitur cur discipulos prohibuerit persecutores suos timere, quia vana et fragilis res cito decidua est.

Nihil enim opertum quod non revelabitur, et occultum quod non sciatur. (Hieron.) Et quomodo in præsentem sæculo multorum vitia nesciuntur, sed de futuro tempore scriptum est, quando judicabit Deus abscondita hominum, et illuminabit occulta tenebrarum, et manifesta faciet consilia cordium. Et est sensus : Nolite timere sævitiam persecutorum, et blasphemantium rabiem, quia veniet dies judicii, in quo et vestra virtus et eorum nequitia demonstrabitur.

Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine ; et quod in aure auditis, prædicato super tecta. Quod audistis in mysterio, apertius prædicato ; quod discitis absconse, publice loquimini. Quod vos erudivi in parvo Judææ loco, in universis urbibus, in toto mundo audacter dicite. (Beda.) Sane quod ait : Prædicato super tecta, juxta morem provincie Palestine loquitur, ubi solent in tectis residere. Non enim tecta nostro more culminibus sublimata, sed plano schemate faciunt æqualia ; unde lex præcipit ut qui novam domum ædificaret, murum tecti poneret in gyro, ne funderetur ibi sanguis innocuus, labente aliquo et in præceps ruente. Et in templi constructione legimus : Texit quoque domum laquearibus cedrinis, et ædificavit tabulatum super omnem domum quinque cubitis altitudinis (II Reg. vi). Ergo prædicabitur in tectis, quod cunctis audientibus palam dicetur.

Et nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Si enim persecutores sanctorum occisis corporibus non habent amplius quid contra illos agant, ergo supervacua furiant in-

saniam, qui mortua martyrum membra feris avibus- que discerpenda projiciunt, vel in auras extenuari, vel in undas solvi, vel per flammam in cinerem facient redigi: cum nequaquam omnipotentis Dei, quin ea resuscitando vivificet, obsistere possint.

Sed potius eum timete qui potest et animam et corpus perdere in gehennam. Nomen gehennæ in veteribus libris non invenitur, sed primum a Salvatore ponitur. Quæramus ergo quæ sit sermonis hujus occasio. Idolum Baal fuisse juxta Hierusalem, ad radices montis Moria, in quibus Siloa fluit, non semel legimus. Hæc vallis et parva campi planities irrigua erat et nemorosa, et plena deliciis, et lucus in ea idolo consecratus. In tantam autem populus Israel clementiam venerat, ut deserta templi vicinia, ibi hostias immolaret, et rigorem religionis deliciæ vincerent, filiosque suos incenderent dæmoni vel initiarent, et appellabatur locus ille Gehennon, id est vallis filiorum Ennon. Hoc Regum volumen et Paralipomenon, et Jeremias scribunt plenissime. Et comminatur Deus se locum illum impleturum cadaveribus mortuorum, ut nequaquam vocetur Tophet et Baal, sed vocetur Polyandrum, id est, tumulus mortuorum. Futura ergo supplicia, et pœnæ perpetuæ quibus peccatores cruciandi sunt, hujus loci vocabulo denotantur. Duplicem autem esse gehennam, ignis et frigidis, in Job plenissime legimus.

Nonne duo passeret assis veneunt; et unus ex illis non cadet super terram sine Patre vestro. Hæret sibi sermo Dominicus, et consequentia pendunt ex superioribus. Prudens lector, cave semper superstitionem intelligentiam, ut non tuo sensui attemperes Scripturas, sed Scripturis jungas sensum tuum, et intelligas quid sequatur. Supra dixerat: *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere.* Nunc loquitur consequenter: *Nonne duo passeret assis veneunt, et unus ex illis non cadet super terram sine Patre vestro.* Et est sensus: Si parva animalia et vilia absque Deo auctore non decidunt, et in omnibus est providentia, et quæ in eis sunt peritura, sine Dei voluntate non pereunt; vos qui æterni estis, non debetis timere quod absque Dei vivatis providentia. Iste sensus et supra dictus est.

Notandum autem quod cum Matthæus ponat: *Nonne duo passeret assis veneunt,* Lucas non assem sed dipondium memorat. *Nonne, inquit, quinque passeret veneunt dipondio (Luc. xii).* Dipondius ergo, quo quinque passeret veneunt, id est vendantur, genus est ponderis levissimi ex duobus assibus compositi. Nec interest aliquis numerus, sed proximus est post assem dipondius; ponderales enim ipsi numeri sunt et ad pondus pertinent. Idque quod in cardinali numero dicitur unum, hoc in ponderali as sive assis, et quod ibi duo, hic dussis, vel dipondius dicitur. Quidam coacte duo passeret animam interpretantur et corpus: quinque quoque passeret, secundum Lucam, qui duobus assibus veneunt, ad sensum referunt. Sed quomodo illa intelligentia

A evangelici sermonis corpori coaptetur, non parvæ difficultatis est. Quæret fortasse aliquis quomodo dicat Apostolus: *Nunquid de bobus cura est Deo (I Cor. ix),* cum utique bos passere pretiosior existat. Sed aliud cura, aliud vero est scientia. Denique numerus capillorum, de quo consequenter ait:

Vestri autem et capilli capitis omnes numerati sunt. (Beda.) Non in actu computationis, sed in facultate cognitionis accipitur: non enim sollicitam Deus curæ numerantis intendit excubiam, sed cui cognita sunt omnia, quasi numerata sunt omnia. (Hieron.) Bene tamen numerata dicuntur, quia quæ volumus servare, numeramus: ubi immensam Dei erga homines ostendit providentiam et ineffabilem significat affectum. Quod nihil nostrum Deum lateat, et parva etiam otiosaque dicta ejus scientiam non fugiant. (Aug.) Derident intelligentiam ecclesiasticam in hoc loco, qui carnis resurrectionem negant, quasi nos ipsam terrenam matrem, quæ discedente anima fit cadaver, ita resurrectione reparandam dicamus ut ea quæ dilabuntur, et in alias atque alias aliarum rerum species formasque vertuntur (quamvis ad corpus redeant unde delapsa sunt), ad easdem quoque corporis partes ubi fuerunt redire necesse est. Alioqui si capillis capitis redit quod tam crebra tonsura detraxit, si unguibus, quod toties dempsit exsectio immoderata et indecens cogitantibus, et ideo resurrectionem carnis non credentibus, occurrit formositas. Sed quemadmodum si statua cujuslibet solubilis metalli aut igne liquesceret, aut contereretur in pulverem, aut confunderetur in massam, et eam vellet artifex rursus ex illius materiæ quantitate reparare, nihil interesset ad ejus integritatem quæ particula materiæ, cui membro statuæ redderetur, dum tamen totum, ex quo restituta fuerit, resumeret: ita Deus, mirabiliter atque ineffabiliter artifex, de toto quo caro nostra constitit, eam mirabili et ineffabili celeritate restituet. Nec aliquid atinebit ad ejus reintegrationem utrum capilli ad capillos redeant et ungues ad ungues, an quidquid eorum perierat, mutetur in carnem et in partes alias corporis revocetur, curante artificis providentia, ne quid indecens fiat

D *Nolite ergo vos timere, quia multis passeribus meliores estis vos. (Matth.)* Meliores dicit quia rationales, quia ad imaginem Dei creati, quia æterni: propter hominem enim creata sunt bruta animalia, ut haberet ille nutrimentum atque servitium, non propter jumenta, homo.

Omnia ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor et ego eum coram Patre meo qui est in cælis. (Hilar.) Confessio hoc in loco intelligenda est, de qua dicit Apostolus: *Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem (Rom. x).* Quia enim Dominus superius præmisit: *Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum.* Et iterum: *Tradent enim vos in conciliis, et in synagogis flagellabunt.*

vos, et eritis odio omnibus propter nomen meum, ne aliquis persecutionibus territus diceret apud semetipsum: Fidem meam quam Deo soli debeo, si inter homines mihi pronuntiare non licet, tamen eam in corde illi conservo, quam foris propter rabiem persecutorum pronuntiare non valeo; huic infirmæ cogitationi Dominus respondit, dicens: *Qui autem negaverit me coram hominibus, id est, natum, passum et mortuum, negabo et ego eum coram Patre meo qui in cælis est.* Negare enim quod Deus non sit, nec pagani possunt; tamen filium, quod sit Deus sicut et Pater, confiteri nisi a fidelibus non potest. Negatur ergo quisque a Filio apud Patrem, cui non manifestatur in divinitatis potentia Filius; et constabitur a Filio apud Patrem, qui per Filium accessum habuerit ad Patrem. (M^{LER.}) Sive aliter: hæc confessio quidem non verborum tantum sonum, sed operum querit effectum; quia sunt quidam, Apostolo testante, qui *confitentur verbis se nosse Deum, facis autem negant* (Tit. 1): quorum confessio vana est; ait enim ipsa Veritas: *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum, sed qui facit voluntatem Patris mei qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum* (Matth. 23).

Confitetur ergo bonus Christianus Dominum Jesum coram hominibus ea fide quæ per dilectionem operatur, mandata Domini fideliter implendo: et confitetur Dominus confessorem suum coram Patre suo, in æterna videlicet beatitudine illum feliciter remunerando.

Qui autem negaverit me coram hominibus, negabo et ego eum coram Patre meo qui est in cælis. Negare enim Christum coram hominibus, est præceptis ejus non velle acquiescere, et in conspectu hominum pravi exempli notam agere: quem Dominus coram Patre suo denegat, quia visione ejus perpetua indignum esse judicat. (Greg.) Sed ecce nunc apud homines dicunt: Nos jam Dominum et sermones ejus non erubescimus, quia aperta eum voce confitemur. Quibus ego respondeo quod in hac plebe Christiana sunt nonnulli qui Christum ideo confitentur quia cunctos Christianos esse conspiciunt: non ergo ad probationem fidei vox sufficit, quem defendit a verecundia professio generalitatis. Est tamen ubi se quisque interroget, ut in confessione Christi se veraciter probet, si non jam nomen ejus erubescit, si plenæ virtute mentis humanum pudorem subdidit.

Certe enim persecutionis tempore erubescere poterant fideles, substantiis nudari, de dignitatibus dejecti, verberibus affligi: pacis autem tempore, quia hæc a nostris persecutoribus desunt, est aliud ubi ostendamus nobis: veremur sæpe a proximis despici, dedignamur injurias verbi tolerare; si contingat jurgium fortasse cum proximo, erubescimus priores satisfacere: cor quippe carnale, dum hujus vitæ gloriam quærit, humilitatem re-
spuit.

[IV.] *Nolite arbitrari quia venerim mittere pacem in terram. Non veni pacem mittere, sed gladium.* Scripra dixerat: *Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine; et quod in aure auditis, prædicate super tecta.* (Hieron.) Nunc infert quid post prædicationem sequatur. Ad fidem Christi totus orbis contra se divisus est. Unaquæque domus et infideles habuit et credentes, et propterea bellum missum est bonum, ut rumperetur pax mala. Tale quid et in Genesi adversum rebelles homines qui admoqui fuerant de Oriente, et turrim extruere festinabant, per quam cæli alta penetrarent, fecisse scribitur Deus, ut divideret linguas eorum (Gen. 11).

Unde et in psalmo David precatur: *Dissipa, Domine, gentes quæ bella volunt* (Psal. LXXVII). Quod et Isaias sub typo Ægypti prophetice præcinit, dicens: *Ecce Deus ascendit super nubem levem, et ingreditur Ægyptum, et movebuntur simulacra Ægypti a facie ejus, et cor Ægypti tabescit in medio ejus; et concurrere faciam Ægyptios adversus Ægyptios* (Isai. XIX); his videlicet contra fidem, illis pro fide dimicantibus.

Veni enim separare hominem adversum patrem suum, et filiam adversum matrem suam, et nuram adversum socrum suam: et inimici hominis domestici ejus. Hic locus prope eisdem verbis in Michæa propheta scribitur (Mich. VII). Et notandum ubicunque de Veteri Instrumento testimonium ponitur, utriusque sensus tantum maneat, an sermo consentiat. (Beda.) Notandum autem quod Lucas evangelista in hac sententia Salvatoris quinque in una domo divisos narrat. *Erunt enim, inquit, quinque in una domo divisi: tres in duo, et duo in tres dividuntur* (Luc XII). Ob hæc considerandum est quomodo quinquè divisos dicat, cum videatur sex personarum subjecisse vocabula, patris scilicet et filii, matris et filix, socrus et nurus; intelligendumque eandem socrus quam matris nomine designatam; quia, quæ mater est filii, ipsa et socrus est uxoris ejus: ideoque illa ipsa et in filiam suam, et in nurum dicitur esse divisa. Quas si quis divisiones etiam allegorice quærat interpretari, *tres in duo et duo in tres dividuntur*, quia boni malis, et mali bonis sentiunt atque agunt adversa.

Tria namque ad eos qui fidem summæ Trinitatis servant; pertinere, nemo qui dubitet. Duo quoque illis congruere qui a fidei unitate dissentiunt, et multis Scripturarum locis, et ibi maxime comprobatur, quod immunda in arca animalia sub hoc numero retinentur. Et sola in Genesi secundi dici opera visa a Deo, quia bona sunt, non dicuntur (Gen. 1). Pater hic diabolus est, cujus aliquando filii non illo create, sed nobis imitantibus, eramus, dicente Domino: *Vos ex patre diabolo estis* (Joan. VIII). Sed postquam vocem monentis audivimus: *Obliviscere populum tuum et domum patris tui* (Psal. XLIV); venit ignis ille, id est, gratia spiritualis separavit nos ab invicem, ostendit alterum Patrem, cui diceremus: *Pater noster, qui es in cælis.* Mater Synagoga, filia

est Ecclesia primitiva, quæ et cam, de qua genus A duxit, Synagogam fidei persecutricem sustinuit, et ipsa eidem Synagogæ fidei veritate contradixit. Sorcus Synagogæ nurus est Ecclesia de gentibus; quia sponsus Ecclesiæ Christus filius est Synagogæ, dicente Apostolo: *Quorum patres et ex quibus Christus secundum carnem (Rom. ix).*

Socrus igitur, id est mater sponsi, et in nurum, sicut prædiximus, suam et in filiam divisa est, quia Synagoga carnalis sive de circumcissione, sive de præputio, credentes persequi non cessat. Sed et ipsæ in socrum matremque sunt divisæ, nolentes circumcissionem recipere carnalem, ut Actus apostolorum docent, cum quibus antea consuetudine implicatus erat: nulla enim apud eos jura custodiri possunt, inter quos fidei bellum est.

Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus; qui amat filium aut filiam super me, non est me dignus. (Hieron.) Qui ante præmiserat: *Non veni pacem mittere, sed gladium*, et dividere homines adversus patrem, et matrem, et socrum, ne quis pietatem religioni antefereat, subjecit dicens: *Qui amat patrem aut matrem plus quam me.* Et in Cantico legimus canticorum: *Ordinate in me charitatem (Cant. ii).* Hic ordo in omni affectu necessarius est. Ama, post Deum, patrem, ama matrem, ama filios. Si autem necessitas venerit, ut amor parentum ac filiorum Dei amori comparetur, et non possit utrumque servari, odium in suos pietas in Deum est. Non ergo prohibuit amare aut patrem, aut matrem, sed assignanter addit: *Qui amat patrem aut matrem plus* C *quam me, non est me dignus.*

Et qui non accipit crucem suam, et sequitur me, non est me dignus. In alio Evangelio scribitur (*Luc. ix*): *Qui non accipit crucem suam quotidie.* Ne semel putemus ardorem fidei posse sufficere, semper crux portanda est, ut semper nos Christum amare doceamur. (*Beda.*) Crux quippe a cruciatu dicitur, et duobus modis crucem Domini bajulamus: cum aut per abstinentiam carnem afflicimus, aut per compassionem proximi necessitatem illius nostram putamus; qui enim dolorem exhibet in aliena necessitate, crucem portat in mente. Sciendum vero est quod sunt nonnulli qui carnis abstinentiam non pro Deo, sed pro inani gloria exhibent. Et sunt plerique qui compassionem proximo non spiritualiter impendunt, ut D ei non ad virtutem sed quasi miserando ad culpas faveant: hi itaque crucem quidem videntur ferre, sed Dominum non sequuntur. Unde recte hæc eadem Veritas dicit: *Qui non accipit crucem suam, et sequitur me, non est me dignus;* accipere etenim crucem, et post Deum ire, est vel carnis abstinentiam, vel compassionem proximo studio æternæ intentionis exhibere: nam quisquis hæc pro temporali intentione exhibet, crucem quidem bajulat, sed ire post Deum recusat. (*Maur.*) Quod autem hic et superius, *non est me dignus*, dicit, significat quidem illum divino consortio esse indignum, qui delicias mundi et consanguinitatis carnalem amorem præponit spirituali

PATROL. CVII.

amori, et propter minima et caduca maxima et æterna quærere negligit.

Qui invenit animam suam, perdet eam. (Beda.) Hic ergo animæ nomine vita præsens designatur, qua quisque animaliter cupit vivere. Et duobus modis hæc sententia recte potest intelligi, sed ad unum omnino finem uterque intellectus refertur, ut videlicet adversa pro Christo pati, imo ipsam mortem non timeamus obire: qui enim minante mortem persecutore negaverit Christum, magis eligit ad tempus salvare animam suam, negando hanc procul dubio æternæ perditioni præparat; item qui salutem animæ suæ quærît æternam, temporaliter eam inter persecutorum manus perdere, hoc est in mortem dare, non dubitat. Utrique autem sensui congruit apte

B quod sequitur:

Et qui perdidit animam suam propter me, inveniet eam. Id est, qui hic perdidit, illic vivificabit: qui propter Christum morti tradiderit, tota die æstimans eam ut ovem occisionis, exurgente tunc et adjuvante Christo, liberam eam inveniet propter nomen Christi.

Qui recipit vos, me recipit; et qui me recipit, recipit eum qui me misit. (Hilar.) Docet in se etiam mediatoris officium: quicumque sit receptus a nobis, atque ille profectus ex Deo sit, Deus per illum transfusus in nos sit; atque ita qui apostolos recipit, Christum recipit: qui vero Christum recipit, Patrem Deum recipiet, quia non aliud in apostolis recipit quam quod in Christo est, neque in Christo aliud est quam quod in Deo est. Perque hunc ordinem gratiarum non aliud est apostolos recepisse, quam Deum, quia et in illis Christus, et in Christo Deus habitat. Ecce ordo pulcherrimus, cum ad prædicationem mittit, docet pericula non timenda, affectum subjicit statui religionis, aurum supra tolerat, æs de zona excusserat, dura evangelistarum conditio.

Unde ergo sumptus, unde victus necessaria? Austeritatem mandatorum spe temperat promissorum: *Qui recipit, inquit, vos, me recipit; et qui recipit me, recipit eum qui me misit.* Ut in suscipiendis apostolis unusquisque credentium se suscepisse Christum arbitretur, et in resurrectione Christi credat se Deum Patrem accepisse, talem se utique ac tantum vult credi, qualis et quantus est Pater: Usque adeo enim, inquit, nihil distat inter me et eum, ut qui me recipit, recipiat eum qui me misit.

Qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet; et qui recipit justum in nomine justî, mercedem justî accipiet. (Greg.) In quibus verbis notandum est quia non ait, Mercedem de propheta, vel, Mercedem de justo, sed, Mercedem prophetæ, et, Mercedem justî. Aliud est enim merces de propheta, aliud merces prophetæ; atque aliud merces de justo, aliud merces justî. Quid est enim mercedem prophetæ accipiet, nisi quia is qui prophetam sua largitate sustentat, quamvis ipse prophetiam

non habeat, apud omnipotentem tamen Dominum A prophetiæ præmia habebit: iste enim fortasse justus est, et quanto in hoc mundo nihil possidet, tanto loquendi pro justitia fiduciam majorem habet. Hunc dum ille sustentat qui in hoc mundo aliquid possidet, et fortassis aliquid adhuc pro justitia loqui libere non præsumit, justitiæ illius libertatem sibi participem facit; ut cum eo pariter justitiæ præmia recipiat, quem sustentando juvit, quatenus eandem justitiam libere loqui potuisset. Ille spiritu prophetiæ plenus est, sed tamen corporeo eget alimento. Et si corpus non reficitur, certum est quod vox ipsa subtrahatur. Qui igitur alimentum prophetæ propter hoc quod propheta est, tribuit, prophetiæ illius vires ad loquendum dedit. Cum propheta ergo mercedem prophetæ recipiet, quia etsi spiritu prophetiæ plenus non fuit, hoc tamen ante Dei oculos exhibuit quod audivit [adjuvit]. (Hieron.) Sive aliter: Qui recipit prophetam ut prophetam, et intelligit eum de futuris loquentem, hic mercedem prophetæ accipiet. Igitur Judæi, carnaliter intelligentes prophetas, mercedem non accipient prophetarum. Item aliter: In omni professione zizanium mistum est tritico. Præmiserat: *Qui recipit vos, me recipit; et qui me recipit, recipit eum qui me misit.* Ad susceptionem magistrorum discipulos provocaverat. Poterat esse occulta credentium responsio: Ergo et pseudopphetas et Judam proditorem debemus suscipere et illis alimoniam ministrare. Hoc Dominus ante procurans dicit non personas suscipiendas esse, sed nomina, et mercedem non perdere suscipientes, licet indignus fuerit qui susceptus sit.

Et quicumque potum dederit uni ex minimis istis, calicem aquæ frigidæ tantum, in nomine discipuli,

amen dico vobis non perdet mercedem suam. Legimus in propheta David: *Ad excusandas excusationes in peccatis (Psal. cxi),* quod multi peccatorum suorum quasi justas prætendant occasionēs, ut quod voluptate [Al., voluntate] delinquant videantur necessitate peccare; sed Dominus scrutator cordis et renum, qui futuras cogitationes in singulis contætur, dixerat: *Qui recipit vos, me recipit.* Sed quia hoc præceptum multi pseudopphetæ et falsi prædicatores poterant impedire, medicatus est huic quoque scandalo, dicens: *Qui recipit justum in nomine justii, mercedem justii accipiet.* Rursus poterat alius causari et dicere: Paupertate prohibeor, tenuitas me retinet ut hospitalis esse non possim. Et hanc excusationem levissimo præcepto delevit, ut calicem aquæ frigidæ toto animo porrigamus. Frigidæ, inquit, aquæ, et non calidæ, ne et in calida paupertatis et inopiæ lignorum occasio quæreretur. Tale quid et Apostolus, sicut ante jam diximus, ad Galatas præcepit: *Communicet autem, inquit, is qui catechizatur ei qui se catechizat in omnibus bonis (Gal. vi),* et discipulos ad magistrorum refrigeria cohortatur. Et quia poterat quilibet obtendere paupertatem, et præceptum eludere, priusquam ille proponat, imminemem solvit quæstionem, dicens: *Nolite errare, Deus non irridetur. Quæ autem seminaverit homo, et metet (Ibid.).* Et est sensus: Frustra causaris inopiam, cum aliud habeat conscientia: et me potes fallere cohortantem, sed scio quod quantumcunque seminaveris, tantum et messurus es.

C Nam quia finivit Evangelista hoc in loco sermones Domini, quos cum apostolis habuit, simul et nos hunc librum finientes cum illo, aliud initium sermonum et factorum ejus in sequenti libro sumamus.

LIBER QUARTUS.

CAPUT XI.

Jesu legatis ab Joanne missis respondet, de eoque turbis docet: increpat civitates quæ credere noluerunt. Confessio ejus ad Patrem, et de ejus jugo suavi, etc.

Cum autem sermones Domini de convocatione D apostolorum et de instructiōe eorum Matthæus explicuisset, quasi ad alia transmigrans sic subsecutus est, dicens:

[I.] *Et factum est cum consummasset Jesus, præcipiens duodecim discipulis suis, transit inde ut doceret in civitatibus eorum.* Rememorans igitur evangelista illum locum in quo Dominus ad discipulos suos dixit: *Messis quidem multa, operarii vero pauci. Rogate Dominum messis ut mittat operarios in messem suam,* usque ad illud ubi ait: *Hos duodecim misit Jesus, præcipiens eis et dicens: In viam gentium ne abieritis et in civitates Samaritanorum ne intraveritis: sed potius ite ad oves quæ perierunt domus Israel,* ostendit ipsum Dominum id factis ut bonum magi-

strum implere, quod eum constat verbis ante mandasse. Transit ergo et prædicavit in civitatibus Judæorum, ut eis occasionein credulitatis tribueret; et si oblatum munus supernæ gratiæ nequiter spernerent, inexcusabiles forent, quia quod Deus eorum promisit, veraciter implevit, mittens eis Unigenitum suum salvatorem et propugnatores, qui liberaret eos: *Prophetam, videlicet, eis suscitans, de fratribus suis quem legislator eis promisit (Deut. xviii).* Et ob hoc eisdem evenit quod idem legisfer prædixit: quod qui prophetam illum audire et recipere nollet, exterminaretur anima ejus de populi suis. Ipsique auctores et testes perditionis suæ jure existerant, quia tempus visitationis suæ attendere neglexerant. Sequitur post hæc evangelista et dicit:

Joannes autem cum audisset in vinculis opera Christi, mittens duos de discipulis suis, ait illi: Tu es qui venturus es, an alium exspectamus? (Hieron.) Non quasi ignorans interrogat; ipse enim cæteris ignorantibus demonstrat, dicens: *Ecce Agnus Dei, ecce*

qui tollit peccata mundi (Joan. 1) ; et Patris vocem A intonantis audierat : *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui* (Matth. 11) ; sed quomodo Salvator interrogat ubi sit positus Lazarus, ut qui locum sepulcri indicabant, saltem sic pararentur ad fidem, et viderent mortuum resurgentem : sic et Joannes interficiendus ab Herode, discipulos suos mittit ad Christum, ut per hanc occasionem videntes signa atque virtutes, crederent in eum, et magistro interrogante, sibi discerent. (Hilar.) Misit quoque ad Dominum, ut auctoritatem dictis suis illius opera conferrent, ne Christus alius exspectaretur, quam cui testimonium opera præstissent. Sed præbetur in his quæ a Joanne gesta sunt intelligentia amplior ; et cum facti efficientia, gratia in eo expressa sentitur : ut propheta ipse, ipso quoque conditionis suæ B genere prophetaret, quia in eo forma legis elata est. Christum enim lex annuntiavit, et remissionem peccatorum prædicavit, et regnum cœlorum spondit : et Joannes hoc opus totum legis explevit. Igitur cessante jam lege, quæ peccatis plebis inclusa, et populi vineta vitiis, ne Christus posset intelligi, vinculis et carcere continebatur. Ergo ad Evangelia contuenda lex mittit, ut infidelitas fidem dictorum contempletur in factis : et quod intra eam peccatorum fraude sit vinctum, per intelligentiam libertatis evangelicæ abluatur [Al., absolvatur].

[Hieron.] Quod autem superbirent discipuli Joannis adversus Dominum, et haberent aliquid mordacitatis ex livore et invidia, superior quoque interpretatio demonstravit, evangelista referente : *Tunc accesserunt discipuli Joannis dicentes : Quare nos et Pharisei jejunamus frequenter, discipuli autem tui non jejulant ?* Et alibi : *Magister, cui tu testimonium præbisti ad Jordanem, ecce discipuli ejus baptizant, et plures veniunt ad eum.* Quasi dixerint : Nos descrimur, hic raritas, et ad illum turba concurrat. Tu es, inquit, qui venturus es, an alium exspectamus ? Non ait : Tu es qui venisti, sed, *Tu es qui venturus es.* Cujus sententiæ talis esse potest sensus : Manda, inquit, mihi, quia ad inferna descensus sum, utrum te et inferis debeam nuntiare, qui nuntiavi superis : an non conveniat Filio Dei ut gustet mortem, et alium ad hæc sacramenta missurus es.

Et respondens Jesus ait illis : *Renuntiate Joanni quæ audistis et vidistis. Cæci vident, claudi ambulat, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, et pauperes evangelizantur, et beatus est qui non fuerit scandalizatus in me.* (Hieron.) Joannes interrogaverat per discipulos : *Tu es qui venturus es, an alium exspectamus ?* Christus signa demonstrat, non ad ea respondens quæ interrogatus fuerat, sed ad scandalum nuntiorum. *Ite, inquit, et dicite Joanni signa quæ cernitis, cæcos videntes, claudos ambulantes, etc., et, quod his non minus est, pauperes evangelizatos. Vel pauperes spiritu, vel certe opibus pauperes, ut nulla inter nobiles et ignobiles, inter divites et ægros, in prædicatione distantia sit. Hæc magistri rigorem, hæc præceptoris comprobant*

veritatem, quando omnis apud eum qui salvari potest æqualis est. Quod autem ait : *Et beatus qui non fuerit scandalizatus in me*, interim nuntios [internuntios] percudit, sicut in consequentibus demonstrabitur.

Abeuntibus autem illis, cepit Jesus dicere ad turbas de Joanne : Quid existis in desertum videre ? arundinem vento agitatam ? Sed quid existis videre ? hominem mollibus vestitum ? Ecce qui mollibus vestiuntur in domibus regum sunt. Si superior sententia contra Joannem prolata fuerat, ut plerique arbitrantur, in eo quod ait : *Beatus est qui non fuerit scandalizatus in me*, quomodo nunc Joannes tantis laudibus prædicatur ? Sed quia turba circumstans interrogationis mysterium nesciebat, ita ut putaret Joannem dubitare de Christo, quem ipse monstraverat, ut intelligerent Joannem non sibi interrogasse, sed discipulis suis. *Quid existis, inquit, in desertum : nunquid ob hoc ut hominem videretis calamo similem, qui omni vento circumfertur, ut levitate mentis de eo ambigeret, quem antea prædicaverat ? An forsitan stimulis invidiæ contra me cogitur, et prædicatio ejus vanam seetatur gloriam, ut ex eo quærat lucra ? Cur divitias cupiat, ut affluat dapibus. Locustis vescitur et melle silvestri. An ut mollibus vestiatur ? Pili camelorum tegmen ejus sunt. Istiusmodi cibus et vestis carceris hospitio recipiuntur, et prædicatio veritatis tale habet habitaculum. Qui autem falso prædicant adulatores sunt, sectantur lucra, quæerunt divitias, et deliciis affluunt, et mollibus vestiuntur, isti in domibus regum sunt. Ex quo ostenditur rigidam vitam et austeram prædicationem vitare debere aulas regum, et mollium hominum palatia declinare, quæ frequentant qui bysso, serico et mollibus vestiuntur.*

Sed quid existis videre ? prophetam ? Etiam dico vobis et plusquam prophetam. Hic est enim de quo scriptum est : Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. In eo Joannes prophetis cæteris major est, quod quem illi prædicaverant esse venturum, hic venisse digito demonstravit dicens : *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Et cui ad fastigium prophetale etiam Baptistæ accessit privilegium, ut suum Dominum baptizaret, unde infert meritorum [ἀξίον] mentionem [Del., mentionem] faciens de Malachia testimonium, in quo etiam angelus prædicatur (Malach. 11). Angelum autem hic dici Joannem non putemus naturæ societate, sed officii dignitate, id est nuntium, quod venturum Deum nuntiaverat. (Greg.) Recte ergo qui nuntiare supernum judicem mittitur, angelus vocatur, ut dignitatem servet in nomine quam explet operatione. Altum quidem nomen est, sed vita nomine inferior non est.

Amen dico vobis, non surrexit inter natos mulierum major Joanne Baptista. Inter mulierum, inquit, natos. His ergo præfertur hominibus qui de mulieribus nati sunt, et de concubitu viri, et non ei qui est natus ex Virgine et Spiritu sancto. Quanquam in eo

quod dixit : *Non surrexit inter natos mulierum major Joanne Baptista*, non cæteris prophetis, patriarchis cunctisque hominibus Joannem prætulit, sed Joanni cæteros exæquavit : non enim statim sequitur, ut si alii majores eo non sunt, ille major aliorum sit cunctorum, ut æqualitatem cum cæteris sanctis habeat.

Qui autem minor est in regno cælorum major est illo. Multi de Salvatore hoc intelligi volunt, quod qui minor est tempore, major sit dignitate. Nos autem simpliciter intelligamus quod omnis sanctus qui jam cum Deo est, major sit illo qui adhuc consistit in prælio. Aliud est enim coronam victoriæ possidere, aliud adhuc in acie dimicare, quia [Al., quidam] novissimum angelum in cælis Domino ministrantem volunt meliorem accipere quolibet primo homine qui versatur in terris.

A diebus autem Joannis Baptistæ usque nunc regnum cælorum vim patitur, et violenti diripiunt illud. (Hilar.) Ire Dominus apostolos ad oves perditas Israel jusserat : ipsos constitui oportebat in regno, et in Abrahamæ, et in Isaac, et Jacob familiâ, atque agnatione retineri. Sed omnis hæc prædicatio profectum publicanis et peccatoribus afferebat. Ex his enim jam credentes, et ex his jam apostoli, ex his jam regnum cælorum. Cæterum Joanni a plebe non creditur, auctoritatem Christi opera non merentur, crux futura erat scandalo. Jam prophetia cessat, jam lex expletur, jam prædicatio omnis excluditur, jam Eliæ spiritus in Joannis voce præmittitur. Aliis Christus prædicatur, ab aliis agnoscitur; aliis nascitur, ab aliis diligitur. Sui eum respuunt, alieni suscipiunt; proprii insectantur, complectuntur inimici. Hæreditatem adoptio expetit, familiâ rejicit. Testamentum filii repudiant, servi recognoscunt. Itaque vim regnum cælorum patitur, inferentesque diripiunt : quia gloria Israel a patribus debita, a prophetis nuntiata, a Christo oblata, fide gentium occupatur et rapitur. Item aliter : quærendum est quomodo perpeti vim regnum cælorum possit? Quis enim cælo violentiam irrogat? Et rursus quærendum est, si pati vim regnum cælorum potest, cur eamdem vim a diebus Joannis Baptistæ, et non etiã ante, pertulerit. Sed cum lex dicat, Si quis hæc vel illa fecerit, morte moriatur, cunctis legentibus liquet quia peccatores quosque pœna suæ severitatis percussit, non autem per pœnitentiam ad vitam reduxit.

Cum vero Joannes Baptista, Redemptoris gratiam præcurrrens, pœnitentiam prædicat, ut peccator, qui ex culpa est mortuus, per conversionem vivat, profecto a diebus Joannis Baptistæ regnum cælorum vim patitur. Quid est autem regnum cælorum, nisi locus justorum? solis enim justis cœlestis patriæ præmia debentur, ut humiles, casti, mites atque misericordes, ad gaudia superna perveniant. Cum vero quis vel superbia tumidus, vel carnis facinore pollutus, vel iracundiã accensus, vel crudelitate impius, post culpas ad pœnitentiam redit, et vitam

æternam percipit, quasi in locum peccator intrat alienum. (Hieron.) Unde si primus Joannes, ut supra diximus, pœnitentiam populis nuntiavit, dicens : *Pœnitentiam agite, appropinquat enim regnum cælorum*, consequenter a diebus illis *regnum cælorum vim patitur, et violenti diripiunt illud*. Grandis est enim violentia, in terra nos esse generatos, et cælorum sedem quærere; per virtutem possidere quod non potuimus possidere per naturam.

Omnes enim prophetæ, et lex usque ad Joannem prophetaverunt. Non quod post Joannem excludat prophetas. Legimus in Actibus apostolorum (Act. xi), et Agabum prophetasse, et quatuor virgines filias Philippi; sed quo lex et prophetæ quos scriptos legimus, quidquid prophetaverunt de Domino vaticinati sunt. Quando ergo dicitur, *omnes prophetæ et lex usque ad Joannem prophetaverunt*, Christi tempus ostenditur, ut quem illi dixerunt venturum esse, Joannes venisse ostenderit.

Et si vultis recipere, ipse est Elias qui venturus est. Qui habet aures audiendi, audiat. Hoc quod dictum est : *Si vultis recipere, ipse est Elias*, mysticum esse, et egere intelligentia sequens sermo Domini demonstrat, dicens : *Qui habet aures audiendi, audiat.* Si enim planus esset sensus, et manifesta sententia, quid necesse fuit nos ad illius intelligentiam præparari? Elias ergo Joannes dicitur, non secundum stultos philosophos et quosdam hæreticos, qui introducunt animas in corpora alia reverti : sed quod juxta aliud testimonium Evangelii, venerit *in spiritu et virtute Eliæ*, et eamdem sancti Spiritus vel habuerit gratiam vel mensuram. Sed et vitæ austeritas rigorque mentis Eliæ et Joannis paria [pares] sunt : ille in eremo, et iste in eremo; ille zona pellicea cingebatur, et iste simile habuit cingulum. Ille quoniam regem Achab et Jesabelem impietatis arguit, fugere compulsus est; iste quia Herodis et Herodiadis illicitas nuptias arguit, capite truncatur. Sunt quidam qui propterea Joannem Eliam vocari putent, quomodo in Salvatoris adventu secundo, juxta Malachiam (Malach. ii), præcessurus est Elias, et venturum judicem nuntiaturus; sic Joannes in primo adventu fecerit; et uterque sit nuntius vel primi adventus Domini, vel secundi.

Cui autem similem æstimabo generationem istam? Similis est pueris sedentibus in foro, qui clamantes coæqualibus dicunt : Cecinimus vobis, et non saltastis; lamentavimus, et non planxistis. (Aug.) Generatio Judæorum comparatur pueris sedentibus in foro : quia doctores olim et prophetas accipiebat, de quibus dicitur : *Ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem* (Psal. viii); et alibi : *Declaratio sermonum tuorum illuminat me, et intellectum dat parvulis* (Psal. cxviii), id est, humilibus spiritu. Forum autem Dominicum vel Synagoga vel ipsa est Jerusalem, in qua præceptorum cœlestium jura recondebantur, ubi ad invicem juxta Lucam, sive juxta hunc Matthæum, ad coæquales suos loquebantur : quia

generis gentisque suæ populis patria quotidie voce A solebant exprobrare quod nec psalmis primo Davidicis allecti, nec threnis postea correpti voluerunt annuere propheticis. Quoties victoria de hoste vel futura præcinebatur, vel facta recolebatur, nec ad laudes, nec ad virtutis opera consentiebant assurgere. Nam saltationis verbo non histrionici motus, sinuati corporis rotatus, sed impigrè devotio cordis, et religiosa membrorum designatur agilitas. Quoties excidia vel facta vel fugienda prophetarum lamenta resonabant, et nec sic auditores ad salutaris pœnitentiæ remedia confugere curabant. Canit Psalmista (*Psal. lxxx*): *Exsultate Deo adjutori nostro, jubilate Deo Jacob, sumite psalmum, et date tympanum, etc.* Sed quid sequitur: *Et non audivit populus vocem meam, et Israel non intendit mihi (Ibid.)*. B Clamat propheta: *Hæc dicit Dominus: Convertimini ad me in toto corde vestro, in jejunio, et fletu, et planctu; et scindite corda vestra, et non vestimenta vestra (Joel. ii)*. Et iterum: *Ventrem meum, ventrem meum doleo, sensus cordis mei conturbati sunt in me: non tacebo, quia vocem buccinæ audivit anima mea, clamorem prælii (Jer. iv)*. Et paulo post, *Quia stultus populus meus me non cognovit, filii insipientes sunt, et recorderes. (Ibid.)*

Venit enim Joannes, neque manducans, neque bibens, et dicunt: Dæmonium habet. Venit filius hominis, manducans et bibens, et dicunt: Ecce homo vorax, et potator vini, publicanorum et peccatorum amicus. Sicut, inquit, tunc, sic et nunc utramque C salutis viam respuitis. Nam quod ait: *Lamentavimus, et non plorastis*, ad Joannem pertinet, cujus abstinentia a cibis et potu luctum pœnitentiæ significabat. Quod autem ait: *Cecinimus vobis, et non saltastis*, ad ipsum Deum pertinet, qui utendo cum cæteris cibo et potu, lætitiæ regni figurabat. At illi nec humiliari cum Joanne, nec cum Christo gaudere voluerunt, dicentes illum dæmonium habere; istum voracem, et ebriosum, et amicum publicanorum et peccatorum. Quod autem subjungit:

Et justificata est sapientia a filiis suis, id est, Dei sapientia atque doctrina. Ac si aperte diceret: *Ego qui sum Dei virtus, et Dei sapientia, ista fecisse ab apostolis meis comprobatus sum, quibus revelavit Pater quæ a sapientibus absconderat, atque a D prudentibus apud semetipsos.*

(*Aug.*) Ostendit filios sapientiæ intelligere nec in manducando nec in abstinendo esse justitiam, sed in æquanimitate tolerandi inopiam, et temperantia per abundantiam non se corrumpendi, atque opportune sumendi vel non sumendi ea quorum non usus, sed concupiscentia reprehendenda est. *Non est enim regnum Dei esca et potus, sed justitia, et pax, et gaudium. (Rom. xiv)*. Et quia solent homines multum gaudere de carnalibus epulis, addidit. *In Spiritu sancto, in quo vera satiætas tribuitur. In quibusdam ergo Evangelii legitur: Justificata est sapientia ab operibus suis;*

sapientia quippe non quærit vocis testimonium, sed operum.

[II.] *Tunc cœpit exprobrare civitatibus in quibus factæ essent plurimæ virtutes, quia non egissent pœnitentiam. (Hieron.)* Exprobratio civitatum Chorozaïn, et Bethsaida, et Capharnaum, capituli hujus titulo panditur. Quod ideo exprobraverit eis, quia post factas virtutes et signa quamplurima non egerunt pœnitentiam.

Væ tibi, Chorozaïn, væ tibi, Bethsaida. (Aug.) Chorozaïn, quæ interpretatur *mysterium meum*, et Bethsaida, quæ *domus fructuum vel domus venatorum* dicitur, sicut et Capharnaum, atque Tiberias, quas Joannes nominat, civitates sunt Galilææ, sitæ in littore laci Gennesareth, qui Jordanæ fluente efficitur, et ab evangelistis etiam mare Galilææ, vel mare Tiberiadis appellatur. Plangit ergo Dominus civitates quæ quondam mysterium Dei tenuerunt, et virtutum jam fructum gignere debuerunt: in quas et spirituales venatores missi sunt, quod post tanta miracula atque virtutes non pœnituerunt, peioresque gentilibus qui naturale solummodo jus dissipabant; post descriptæ legis contemptum, Filium quoque Dei conculcare gratiamque ingrati spernere non timuerunt. Quærimus ergo ubi scriptum sit quod in Chorozaïn et Bethsaida Dominus signa fecerit. Supra legimus: *Et circumibat Jesus civitates et omnes vicos, curans omnem infirmitatem*, et reliqua. Inter cæteras ergo urbes et vicos æstimandum est in Chorozaïn quoque et Bethsaida Dominum fecisse.

Quia si in Tyro et Sidone factæ essent virtutes quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio et cinere pœnitentiam egissent. (Aug.) Denique impletum videmus hodie dictum Salvatoris. Quia scilicet Chorozaïn et Bethsaida, præsentem Domino, credere noluerunt; Tyrus autem ac Sidon et quondam David ac Salomoni amicæ fuere, et post evangelizantibus Christi credere discipulis: tantaque fidem devotione susceperunt, ut Paulum apostolum Tyro abeuntem, cuncti cives cum uxoribus et filiis usque foras prosequerentur (*Act. xxi*); pulcherrimoque spectaculo tanta hominum multitudo paucissimos hospites, sed pro Christi fide charissimos, ad naves usque valefactura deduceret. Sed quare non olim his qui credere potuerunt, verum Judæis qui credere noluerunt, sit evangelizatum, ipsius est scire cujus *universæ viæ misericordia et veritas. (Psal. xxiv.)*

Propositum namque fuerat Domino Judææ fines non excedere, ne justam Pharisæis et sacerdotibus occasionem persecutionis daret. Sane quod Dominus ait: *In cilicio et cinere pœniterent*: in cilicio, quod de pilis caprarum textitur, asperam peccati pungentis memoriam, qua in die iudicii sinistra pars est induenda, significat; in cinere autem mortis considerationem, per quam tota humani generis massa in pulverem est redigenda, demonstrat

Notandum autem quod Tyrus metropolis est Phœnicis, in tribu Nephthalim. Hæc quondam insula fuit posita alto mari, sed nunc contigua terræ. Sidon

quoque urbs est Phœnicis insignis, olim terminus Chauanæorum, ad aqilonem respiciens, et postea regionis Judææ. Cecidit autem in sortem tribus Aser, sed non eam possedit, quia hostes nequaquam valuit expellere. Interpretantur autem Tyrus *angustia*, et Sidon *venatio*, et significant gentes quas venator diabolus in angustia peccati comprehendit, sed Salvator Jesus per Evangelium absolvit.

Et tu, Capharnaum, nunquid usque ad cælum exaltaberis? an usque in infernum descendes? In altero exemplari reperimus: *Et tu, Capharnaum, quæ usque ad cælum exaltata es, usque ad inferna descendisti.* Et est duplex intelligentia: vel ideo ad inferna descendes, quia contra prædicationem meam superbissime restitisti, vel ideo quia exaltata es usque ad cælum meo hospitio et meis signis, tantum habens privilegium, majoribus plecteris suppliciiis, quod his quoque credere noluisti. In Capharnaum autem, quæ interpretatur *villa pulcherrima*, condemnatur incredula Hierusalem, cui dicitur per Ezechielem: *Justificata est Sodoma, soror tua, ex te.* (Ezech. xvi). Unde et consequenter subditur:

Quia si in Sodomis factæ fuissent virtutes quæ factæ sunt in te, forte mansissent in hunc usque diem. (Maurus.) Minoris ergo injustitiæ Sodoma et quasi justa esse dicitur in comparatione majoris injustitiæ Hierusalem, cum illa exemplis Lot non fuerit correctæ, et ista Filii Dei verbis et miraculis semper exstiterit ingrata. Imo prophetas nec non et ipsum Salvatorem occidit, et apostolos ejus persecuta est.

Verumtamen dico vobis quia terræ Sodomorum remissius erit quam tibi. Remissior ergo eorum erit pœna, quorum minor est culpa; et in eos fortior procederet vindicta, quorum major est noxa.

[III.] *In illo tempore respondens Jesus dixit: Confiteor tibi, Pater, Domine cæli et terræ.* Confessio non semper pœnitentiam, sed et gratiarum actionem significat, ut in Psalmis sæpissime legimus. Audiant qui Salvatorem non natum sed creatum calumniantur, quod Patrem suum vocet, cæli autem Dominum et terræ. Si enim et ipse creatura est, et creatura conditorem suum Patrem similiter appellare potest, stultum fuit non et sui et cæli, et terræ Dominum vel Patrem similiter appellare.

Quia abscondisti hæc sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis. Gratias agit et exultat in Patre quod apostolis adventus sui aperuerit sacramenta, quæ ignoraverunt scribæ et Pharisei, qui sibi sapientes videntur et in conspectu suo prudentes. *Justificata sapientia a filiis suis.* Ubi pulchre sapientibus et prudentibus non insipientes et hebetes, sed parvulos, id est humiles, opposuit, ut probaret se tumorem, damnasse non acumen: quia hæc est clavis de qua alibi dicit: *Tulistis clavem scientiæ* (Luc. xi), id est, humilitatem fidei Christi, qua ad divinitatis ejus agnitionem pervenire poteratis, spernentis, abjicere maluistis.

Ita, Pater, quoniam sic fuit placitum ante te.

(Hieron.) Blandientis affectu loquitur ad Patrem, ut cœptum in apostolos beneficium compleatur. (Greg.) His Domini verbis exempla humilitatis accipimus ne temere discutere superna consilia de aliorum vocatione aliorumve repulsione præsumamus. Cum enim intulisset utrumque, non mox rationem reddidit, sed sic Deo placitum dixit: hoc videlicet ostendens quia injustum esse non potest quod placuit justo. Unde et in vinea mercedem laborantibus reddens, cum quosdam operarios inæquales in opere æquaret in præmio, et plus in mercede quæreret qui labori amplius insudasset, ait: *Nonne ex denario convenisti mecum? volo autem et huic novissimo dare sicut et tibi. Aut non licet mihi quod volo facere?* (Math. xx). In cunctis ergo quæ exteriori disponuntur aperte causa rationis est, occultæ justitiæ voluntatis.

Omnia mihi tradita sunt a Patre meo. Et tradentem Patrem, et accipientem Filium, mystice intellige. Alioquin, si juxta fragilitatem nostram sentire volumus, cum cœperit habere qui accipit, incipiet non habere qui dedit. Cum omnia legis, omnipotentem agnoscis, non decolorem, non degenerem Patri; cum tradita legis, Filium confiteris, cui per naturam omnia unius substantiæ jure sunt propria, non dono collata per gratiam. *Tradita* autem sibi omnia, non cælum, et terra, et elementa intelligenda sunt, et cætera quæ ipse fecit et condidit, sed hi qui per Filium accessum habent ad Patrem, et ante rebelles, Deum postea sentire cœperunt.

(Hilar.) *Tradita* autem non alia sunt quam quæ in Filio soli nota sunt Patri; nota vero Filio soli esse quæ Patris sunt: atque ita in hoc mutæ cognitionis secreto intelligitur non aliud in Filio quam in Patre ignorabile exstitisse.

Et nemo novit Filium nisi Pater; neque Patrem quis novit nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare. Non ita intelligendum est quasi Filius a nullo possit sciri nisi a Patre solo, Pater autem non solum a Filio, sed etiam ab eis quibus revelaverit Filius: sed ad utrumque referendum est quod ait: *Et cui voluerit Filius revelare*, ut et Patrem intelligamus et ipsum Filium per Filium revelari: quia ipse est mentis nostræ lumen. Verbo enim suo se Pater declarat, Verbum autem non solum id quod per Verbum declaratur, sed etiam seipsum declarat. Erubescat Eunomius, tantam sibi notitiam Patris et Filii, quantam alterutrum inter se habent, jactans. Quod si inde contendit et suam consolatur insaniam quia sequitur: *Et cui voluerit Filius revelare*, aliud est naturæ æqualitate nosse quod noverat, aliud revelantis dignatione.

[IV.] *Venite ad me, omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos.* Gravia onera esse peccati et Zacharias propheta testatur, dicens *iniquitatem sedere super talentum plumbi* (Zach. v): Et Psalmista complorat: *Iniquitates meæ aggravatæ sunt super me* (Psal. xxxvii). Vel certe eos qui jugo legis gravissimo premebantur ad Evangelii invitat gratiam. Unde et sequitur:

Tollite jugum meum super vos, et discite a me quia mitis sum et humilis corde. Jugum enim Christi Evangelium est Christi, quod Judæos et gentes in unitate fidei conjungit et sociat: hoc enim super nos jubemur sumere, id est, in honore habere, ne forte subitus ponentes, id est, prave illud contemnentes, lutulentis pedibus vitiorum conculcemus. Discere item jubemur ab ipso quia mitis est, et humilis corde.

Hoc etiam in baptismo ejus Spiritus sanctus in columbæ specie super ipsum descendens significabat, quia potestatem ejus mansuetudo temperabat. De quo propheta dicit: *Non clamabit, neque accipiet personam, neque audietur foris vox ejus. Calamum quasatum non conteret et lignum fumigans non exstinguet: in virtute educet judicium. Non erit tristis, neque turbulentus, donec ponat in terra judicium, et legem ejus insulæ expectabunt (Isa. XLII).*

Discendum ergo nobis est a Salvatore nostro ut simus mites moribus et humiles mentibus, ut neminem lædamus, neminem contemnamos, neminem frustra irriteamus, per fastum neminem contemnamos: et virtutes quas foris ostendimus in opere, intus veraciter teneamus in corde. Qui enim fingit se esse aut mitem, aut humilem, et non ex pura intentione, sub ovina pelle lupum tegit, et sub specie columbæ fel serpentinum celat. Non enim est iste discipulus Christi, sed imitator diaboli. Et frustra laborat quia non ad æternam requiem, sed perpetuum tendit ad ignem, vera enim requies est, quam Salvator sequenti sermone demonstrat dicens:

Et invenietis requiem animabus vestris. Qui enim Christi sequitur vestigia, et mansuetudinem ejus, et humilitatem, longanimitatem et patientiam quantum prævalet imitatur, hic anima ejus jam lætatur in spe, et in futuro in perpetua gaudebit requie, atque æterna cum sanctis angelis perfruetur beatitudine, sicut per Jeremiam prophetam ipse testatur dicens: *State super vias, et videte et interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, et ambulate in ea, et invenietis refrigerium animabus vestris (Jer. VI).*

Jugum enim meum suave est, et onus meum leve est. (Hieron.) Quomodo levius lege Evangelium, cum in lege homicidium, in Evangelio ita damnetur. Quia ratione Evangelii gratia facillior, cum in lege adulterium, in Evangelio concupiscentia puniatur? In lege multa præcepta sunt quæ Apostolus non posse compleri plenissime docet. In lege opera requiruntur, quæ qui fecerit vivet in eis. In Evangelio voluntas quæritur: quæ si etiam effectum non habuerit, tamen præmium non amittit. Evangelium ea præcipit quæ possumus: ne scilicet concupiscamus; hoc in arbitrio nostro est. Lex, cum voluntatem non puniat, punit effectum: ne adulterium facias. Finge in persecutione aliquam virginem prostitutam: hæc apud Evangelium, quia voluntate non peccavit, virgo suscipitur: in lege quasi corrupta repudiatur. Item

hæc sententia qua Dominus dicit: *Jugum enim meum suave est, et onus meum leve est*, satis quibusdam videtur adversum illi sententiæ quam eadem Veritas alibi protulit: *Angusta, inquit, via est quæ ducit ad vitam.* Et Propheta Domino ait: *Propter verba labiorum tuorum ego custodivi vias duras (Psal. XVI).* Quippe cum Apostolus dicat: *Omnes qui volunt vivere in Christo, persecutiones patientur (II Tim. III).* Quidquid autem durum et persecutionibus refertum, nec leve potest esse nec suave. Sed verissimam Domini ac Salvatoris nostri esse sententiam, experientiæ ipsius probabimus documento. Si perfectionis viam legitime et secundum voluntatem Christi fuerimus aggressi, et mortificantes omnia desideria nostra ac voluntates noxias abscondentes, non solum nihil residere nobis de hujus mundi cupiditate siverimus, per quam utique cum libitum fuerit vastandi nos ac dilacerandi potestatem inimicus inveniet, sed etiam nostri ipsi non esse nos dominos senserimus: illud apostolicum in veritate complentes, *Vivo autem non ego, vivit vero in me Christus (Gal. II).* Quid enim grave esse poterit, quid durum ei qui jugum Christi tota mente susceperit, qui vera humilitate fundatus, semperque ad Domini respiciens passiones, in omnibus quæ sibi fuerint irrogata lætatur injuriis, dicens: *Propter quod complaceo mihi in infirmitatibus, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis pro Christo. Cum enim infirmor, tunc potens sum (II Cor. XII).* Via ergo salutis angusta dicitur, quia, sicut beatus Pater noster Benedictus ait, non est nisi angusto initio incipienda, processu vero conversationis et fidei dilatato corde, inenarrabili dilectionis dulcedine curritur via mandatorum Dei.

(Hilar.) Quid enim jugo Christi suavius, quid onere levius? probabilem fieri, ab scelere abstinere, bonum velle, malum nolle, amare omnes, odisse nullum, æterna consequi, præsentibus non capi, nolle inferre alteri quod sibi ipsi perpeti sit molestum.

CAPUT XII.

Discipuli spicas vellunt. Jesus sanat manum aridam, et dæmoniacum cæcum et mutum: Phariseis signum Jonæ dat, etc.

[I.] *In illo tempore abiit Jesus sabbato per sata, discipuli autem ejus esurientes cæperunt vellere spicas et manducare.* (Hieron.) Ut in alio quoque evangelista legimus, propter nimiam importunitatem ejus [Del. ejus], nec vescendi quidem habebant locum, et ideo quasi homines esuriebant. Quod autem spicas seggetum manibus confringebant, et in ediam consolantur, vitæ austerioris indicium est, non præparatas epulas, sed cibos simpliciter [simplices] querentium.

Pharisei autem videntes dixerunt ei: Ecce discipuli tui faciunt quod non licet facere sabbatis. Nota quod primi apostoli Salvatoris litteram sabbati destruunt, adversum Ebionitas, qui, cum cæteros recipiant apostolos, Paulum quasi transgressorem legis

repudiant. Mystice autem apostoli per sata transeunt, illa videlicet de quibus Domini ait: *Levate oculos vestros, et videte regiones, quia albæ sunt jam ad messem, et qui metit, mercedem accipiet*, cum doctores sancti eos quos in fide veritatis instituere quærunt, cura piæ sollicitudinis inspiciunt, et qualiter unumquemque quove ordine ad salutem attrahere debeant, sedula consideratione perpendunt: atque ideo nihil melius esurire, quam salutem intelligunt hominum. Quam ipse messorum primus quondam inter preces esuriens, mox oblati sibi eis, quas desiderabat, dapibus, audivit, *Surge, Petre, occide et manduca* (Act. x). Et mira sacramenti concordia. Quia et ibi mactari ac manducari jubentur animalia cœlitus missa, et hic spicas Domino lustrante consecratas evulsisse discipuli, atque juxta aliorum narrationem evangelistarum, *confricantes manibus manducasse* perhibentur.

Hoc est enim quod ait Apostolus: *Mortificate membra vestra quæ sunt super terram, et exuite vos veterem hominem cum actibus ejus* (Coloss. iii). Quia non aliter transit quisque in corpus Christi, non aliter doctorem profectus sui fructibus pascit, quam si, veteribus concupiscentiis abdicatis, novo dilectionis mandato novus homo fuerit factus. Vellere itaque spicas est homines a terrena intentione, qua solum mentis quasi radicem fixerant, eruere. Fricare autem manibus, exemplis virtutum ab ipsa etiam carnis concupiscentia, quasi folliculis atque ex tegumentis aristarum puritatem mentis exuere. Grana vero manducare est emundatum quemque a sordibus vitiorum per ora prædicantium Ecclesiæ membris incorporari. Et bene hæc discipuli prægredientes ante Dominum fecisse commemorantur. Quia doctoris necesse est sermo præcedat, et sic cor auditoris subsequens gratia supernæ visitationis illustret. Bene sabbatis, quia sancti doctores in prædicando et ipsi pro spe futuræ quietis laborant, et auditores æque suos admonent non propter amorem sæculi supervacuis insistere negotiis, sed potius pro æterna requie bonis insudare laboribus.

Item per sata ambulat cum Domino qui, divinis obtemperare studentes imperiis, solerter eloquia sacra meditari delectantur. Esuriunt in satis, cum in eisdem sacris eloquiis, quæ legendo pertranseunt, panem vitæ invenire desiderant, hoc est ad illa curant verba pervenire quibus amplio in se sui Conditoris amorem incendunt. Et hoc in sabbatis, cum, sopita mente a turbulentis cogitationibus, vacare gaudent et videre quam *suavis est Dominus, quamque beatus vir qui sperat in eo* (Psal. xxxiii), assumptoque pietatis et humilitatis habitu, ad requiem animarum suarum attingere contendunt: vellunt spicas quæ forte occurrunt, et tandiu versant manibus contritasque purgant, donec ad escam perveniant: cum testimonia Scripturarum, ad quæ legentes perveniunt, meditando assumunt, et tandiu scrutatione sedula discutiunt, donec in eis medullam dilectionis, quæ latere videbatur, inventientes extra-

hant. Sicut enim asperitate aristarum, quæ horrent, velantur grana tritici quæ reficiunt, ita sæpe sub ea quæ videbatur vilitate litteræ, teguntur dona divinæ dilectionis, quæ mentes fidelium esurientesque justitiam suavitatis internæ dapibus pascant. Verum hæc mentium relectio stultis quidem sabbati defensoribus displicet, sed a Domino sabbati probatur: quia qui solam litteræ superficiem sequuntur, nec veram mentium refectionem nosse, nec ad internam pervenire animarum requiem norunt. Unde temeritas eorum merito Veritatis ore confunditur, dum subditur:

At ille dixit eis: Non legistis quid fecerit David, quando esuriit, et qui cum eo erant: quomodo intravit in domum Dei, et panes propositionis comedit, quos non licebat ei manducare, neque his qui cum eo erant, nisi solis sacerdotibus? (Hieron.) Ad confutandam calumniam Pharisæorum, veteris recordatur historie: quando David fugiens Saulem venit in Nobæ, et ab Achimelech sacerdote susceptus, postulavit cibos; qui cum panes laicos non haberet, dedit ei consecratos, quibus non licebat vesci nisi solis sacerdotibus et Levitis (I Reg. xxi). Et hoc tantum interrogavit, *si mundi essent pueri a mulieribus*, et illo respondente *ab heri et nudius tertius*, non dubitavit panes dare, melius arbitratus, propheta dicente: *Misericordiam volo, et non sacrificium* (Osee vi), de famis periculo homines liberare quam Deo offerre sacrificium. Hostia enim Deo placabilis hominum salus est. Opponit ergo Dominus, et dicit: Si et David sanctus est, et Achimelech pontifex a vobis non reprehenditur, sed legis uterque mandatum probabili excusatione transgressi sunt, et famas in causa est, cur eadem famem non probatis in apostolis, quam probatis in cæteris? Quanquam et in hoc multa distantia sit. Isti spicas in sabbato manu confricant, illi panes comederunt Leviticis.

(Beda.) Coquebantur enim panes propositionis ante sabbatum, et sabbato mane oblatis super sacram mensam ponebantur, bissemi ad alterutros conversi, duabus patinis aureis superpositis, thure plenis, quæ permanebant usque ad aliud sabbatum, et tunc pro illis alii deportabantur: illi vero sacerdotibus exhibebantur, et thure incenso in igne sacro in quo omnia holocausta fieri solebant, aliud thus super alios duodecim panes adjiciebatur; qua hora superveniens David panes consecratos accepit. Nec non ad sabbati solemnitatem, accedebant Neomeniarum dies, quibus in convivio requisitus fuit ex aula regia.

(Aug.) Figurata autem, quod David et pueri ejus panes acceperunt sanctificatos, ostendit sacerdotalem cibum ad usum transiturum esse populorum: sive quod omnes vitam sacerdotalem debemus imitari, sive quod omnes filii Ecclesiæ sacerdotes sunt. Ungimur enim in sacerdotium sanctum, offerentes nosmetipsos Deo hostias spirituales

Aut non legistis in lege quia sabbatis sacerdotes in templo sabbatum violant et sine crimine sunt? (Hieron.)

Calumniamini, inquit, discipulos meos cur per segetes trauseunt spicas triverint, et hoc fecerint famis necessitate cogente, cum ipsi sabbatum violetis in templo immolantes victimas, cædentes tauros, holocausta super lignorum struem incendio concremantes, et, juxta alterius Evangelii fidem, *circumcidentes parvulos in sabbato*: ut dum aliam legem servare cupitis, sabbatum destruat. Nunquam autem leges Dei sibi contrariæ sunt. Et prudenter ubi discipuli sui transgressione argui poterant, David et Achimelech dicit exempla secutos; verum autem et absque necessitate obtentu sabbati prævaricationem in ipsos refert, qui calumniam fecerant.

Dico autem vobis quia templo major est hic. (MAUR.) In hac sententia Evangelii particula *hic* non est pronomen, sed adverbium loci, et significat quod templo major sit locus qui Dominum templi teneat; ac si diceret: Si figurale templum potuit defendere sacerdotes sibi servientes, cur spiritale non potest defendere discipulos sibi credentes? (HILAR.) Ostendit enim quia per se ipsum in apostolica doctrina, populo legis infideliter otiante, salus gentibus datur: quia major ipse sit sabbato, et absque violatæ legis culpa, evangelica fides operetur in Christo. Atque ut ostenderet omnem rerum efficientiam speciem futuri operis continere, adjecit:

Si autem sciretis quid est, Misericordiam volo, et non sacrificium, nunquam condemnassetis innocentes. (HIERON.) Quid sit *Misericordiam volo, et non sacrificium*, supra diximus. Quod autem sequitur, *Nunquam condemnassetis innocentes*, de apostolis est intelligendum, et est sensus: Misericordiam comprobatis Achimelech eo quod fame periclitantem David refocillaret et pueros ejus (I Reg. xi), quare meos discipulos condemnatis, qui nihil tale fecerant?

Dominus enim est filius hominis etiam sabbati. Si, inquit, David rex sacerdotali cibo pastus excusabilis est, et juxta alterius evangelistæ narrationem, sacerdotes sabbatum per templi ministerium violantes carent crimine, quanto magis filius hominis, qui verus rex est, et verus sacerdos, et ideo Dominus est sabbati, evulsarum sabbato spicarum noxa non tenetur? maxime cum idem Filius Dei cum Patre et Spiritu sancto non solum creator sit sabbati, sed etiam omnium temporum et totius mundi.

[II.] *Et cum transisset inde, venit in Synagogam eorum, et ecce homo manum habens aridam.* (Aug.) De isto homine qui manum habebat aridam etiam Marcus et Lucas non tacent (Marc. iii; Luc. vi). Posset autem putari eo die factum et de spicis et de ipso sanato, quoniam sabbatum et hic commemoratur, nisi Lucas aperuisset alio sabbato factum esse de sanitate aridæ manus. Proinde quod Matthæus, *et cum inde transisset, venit in synagogam eorum*, non quidem venit nisi cum inde transisset; sed post quot dies in synagogam eorum venerit posteaquam a segete illa transiit non expressum est. Ac per hoc locus datur narrationi Lucæ, qui dicit alio sabbato hujus manum sanata. Homo sane qui ma-

num habebat aridam, humanum genus indicat in fecunditate boni operis arefactum, sed Domini miseratione curatum. Cujus dextera, quæ in primo parente dum vetitæ arboris poma decerperet, aruerat, per Redemptoris gratiam, dum insontes manus in arbore crucis tenderet, bonorum operum succis est restituta saluti. Et bene in synagoga manus erat arida: quia ubi scientiæ donum majus, ibi gravius est inexcusabilis noxæ periculum.

Et interrogabant eum dicentes: Si licet sabbatis curare? ut accusarent eum. Quia destructionem sabbati, quam Pharisei in discipulis arguebant, probabili exemplo excusaverat, ipsum calumniari volunt; et interrogabant utrum liceat curare in sabbatis: ut si non curaverit, crudelitatis aut imbecillitatis; si curaverit, transgressorem accusent. Sabbatis præcipue Dominus in synagoga docet operaturque virtutes non solum propter insinuandum spiritale sabbatum, sed et propter celebriorem eodie populi conventum. Cui tunc ex antiqua patrum institutione moris erat, quia vacare a labore per legem jubebatur, legendis audiendisque Scripturis operam dare. Juxta quod in Actibus apostolorum Jacobus loquitur: *Moses enim a diebus antiquis habet, qui eum prædicent in synagogis, ubi per omne sabbatum legitur* (Act. xv). Nam sicut hi quibus vendendi ars est, ubi feras, pisces et volucres plus abundare didicerint, ibi sua maxime retia tendunt: ita et Dominus semper docuit in synagoga et in templo quo omnes Judæi conveniebant, volens omnes salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire.

Ipse autem dixit illis: Quis erit ex vobis homo, qui habeat unam ovem, et si ceciderit hæc sabbatis in foveam, nonne tenens levabit eam? Quanto magis melior est homo ove! Itaque licet sabbatis benefacere. (HIERON.) Sic solvit propositam quæstionem, ut interrogantes avaritiæ condemnaret. Si vos, inquit, in sabbato ovem et aliud quodlibet animal in foveam decidens eripere festinatis, non animali, sed vestræ avaritiæ consulentes, quanto magis ego hominem, qui multo melior est ove, debeo liberare! Præveniens Dominus calumniam Judæo um, quam sibi perfida mente paraverant, arguit eos, quia legis præcepta prava interpretatione violarent, æstimando in sabbato etiam a bonis operibus feriandum, cum lex a malis abstinere jubeat, dicens, *Omne opus servile non facietis in eo* (Levit. xxiii), id est, peccatum: *Omnis enim qui facit peccatum servus est peccati* (Joan. viii): eodem præcepto simul et futuri sæculi formam in præsentibus adumbrans, ubi qui per tres sæculi hujus ætates bona fecerunt, in septima quiete malorum tantummodo, non autem bonorum, sint ferias habituri; nam licet sæcularia opera conquiescant, non otiosus tamen boni operis actus est in Dei laude quiescere.

Tunc ait homini: Extende manum tuam, et extendit. Sananda manus arida jubetur extendi, quia infructuosæ debilitas animæ nullo melius ordine quam elemosynarum largitate curatur. Unde Joan-

nes Baptista, turbis sciscitantibus quid facerent ut non velut arbores aridæ mitterentur in ignem, hoc solum præcepit : *Qui habet duas tunicas det non habenti, et qui habet escas similiter faciat (Luc. III)*. Et in Ecclesiastico dicitur : *Fili, non sit manus tua ad accipiendum porrecta et ad dandum collecta (Eccli. IV)*. Frustra enim manus ad Deum pro peccatis rogaturus expandit, qui non has ad viduam rogantem beneficium laturus extenderit; unde pulchre subjungitur :

Et restituta est sanitati, sicut altera. Humanum quippe genus ante adventum Salvatoris dexteram manuum habuit languidam, et sinistram sanam, quia marcide torpebat ab eleemosynarum opere, et suæ tantum intenta erat studere utilitati. Sed adveniente Domino Jesu Christo, dextera illi sanatur ut sinistra : quia quod ante congregaverat avide, nunc præceptum est ei ut tribuat large; et fit illud quod scriptum est, ut *qui utuntur hoc mundo, tanquam non utentes sint (I Cor. VII)*; et : *Qui multum habuit non abundabit, et qui modicum non minorabit (II Cor. VIII)*.

(Hieron.) Notandum quoque quod in Evangelio secundum Hebræos, quo utuntur Nazarenæ et Ebionitæ, et quod vocatur a plerisque Matthæi authenticum, homo iste, qui aridam habet manum, cæmentarius scribitur, istiusmodi vocibus auxilium precans : *Cæmentarius eram, manibus victum quæritans; precor te, Jesu, ut mihi restituas sanitatem, ne turpiter mendicem cibos.* Denique usque ad adventum Salvatoris manus, cui spiritualis ædificii cura delegata fuerat, arida in Synagoga Judæorum fuit, et Dei opera non fiebant in ea : postquam enim ille venit in terras, reddita est in apostolis credentibus dextera et operi pristino restituta.

(Aug.) Sed potest movere quomodo Matthæus dixerit quod ipsi interrogaverint Dominum, *Si licet sabbato curare?* volentes invenire accusandi occasionem; ipse vero illis de ove proposuerit similitudinem, dicens : *Quis erit ex vobis homo qui habeat oem unam, et si ceciderit hæc sabbatis in foveam, nonne tenebit et levabit eam? Quanto melior est homo ove.* Itaque licet sabbatis benefacere, cum Marcus et Lucas illos toties a Domino interrogatos esse perhibeat, *Licet sabbato benefacere, an male? animam salvam facere, an perdere (Marc. III, Luc. VI)?* Itaque intelligendum est quod illi prius interrogaverint Dominum, *si licet sabbato curare?* Deinde quod intelligens cogitationes eorum, aditum accusandi quærentium, constituerit in medio illum quem fuerat sanaturus, et interrogaverit quod Marcus et Lucas cum interrogasse commemorant. At tunc illis tacentibus proposuisse similitudinem de ove, et conclusisse quod liceat sabbato benefacere.

Postremo circumspectis eis cum ira, sicut Marcus dicit, contristatum super cæcitatem cordis eorum dixisse homini, *Extende manum tuam.* Sequitur Matthæus, ita contexens narrationem suam.

Exeuntes autem Pharisei consilium faciebant ad-

versus eum quomodo eum perderent. (MAUR.) Exeuntes ergo eos dicit, non adeuntes, vel appropinquantes, quia eorum mens prava semper a Domino aversa fuit, nec pertinebant ad eorum sortem quibus Scriptura dicit : *Accedite ad eum, et illuminamini, et reliqua (Psal. XXXIII)*. Exeuntes videlicet cum magistro suo diabolo, de quo scriptum est : *Exiit Satan a facie Domini (Job. I, II)*, consilium fecerunt quomodo vitam perderent, non quomodo ipsi vitam invenirent. Quod autem Domino iniqui moluntur insidias livor in causa est : quid enim fecerat ut Phariseos ad interfectionem sui provocaret, nempe quod homo extenderat manum suam. Quis enim Phariseorum in die sabbati non extenderat manum, portans cibos, calicem porrigens et cætera quæ victui necessaria sunt : si ergo manum extendere, et alimenta sublevare vel potum, in sabbato non est criminis, cur hoc mali arguant quod ipsi facere coguntur; præsertim cum iste cæmentarius nihil tale portaverit, sed ad præceptum Domini salvam extenderit manum. Neque enim ille, qui dixit, et facta sunt (Psal. XXXII) omnia, sabbato laborare poterat convinci.

Jesus autem sciens, recessit inde. Sciens insidias eorum, quod velent perdere Salvatorem suum, recessit inde, ut Phariseis occasionem impietatis auferret. (Beda.) *Recessit quasi homo fugiens persecutorum insidias, quia neque adhuc venerat hora passionis ejus, neque extra Hierusalem fuit locus passionis.* *Recessit, fugiens sese odio persecutores, sed eo accessit ubi plures invenit sese per amorem sequentes.* Nam subditur :

Et secuti sunt eum multi, et curavit eos omnes. Ecce Pharisei, magistri videlicet plebis, unanimo Dominum consilio perdere quærunt; at turba indocta et vulgus undecunque collectum unanima cum dilectione sequuntur. Illi videntes opera virtutum ejus, et verba doctrinæ audientes, nihil amplius discere quam ut eum sequerentur valebant : isti, opinione tantum ducti virtutum ejus, congesto agmine permaximo, veniunt ad audiendum eum operumque salutis flagitandam. Unde mox suæ voluntatis ac desiderii consequi merentur effectum, plurimis a Domino sanatis, ut in sequentibus legitur, ubi exemplum dedit suis, si in una civitate persecutionem paterentur, in alteram fugiendi. Denique Paulus, exemplo Domini simul et præcepto edoctus, fugit e Damasco, ubi insidiis appetebatur pravorum; sed inde digressus, innumeros alibi qui se ad pietatem sequerentur invenit populos (II Cor. XI).

Et præcepit eis ne manifestum eum facerent. (MAUR.) Præcepit enim hoc non propter timorem mortis, ne forte proditus jam occideretur, cui erat in potestate anima sua, sed parcendo Judæis, ne ipsi invidia trucidarentur innocentem persequendo; de quibus alibi dicitur : *Vere stultos interficit iracundia, et parvos occidit invidia (Job. V)*. Nos autem tropologice instruit, ut cum aliquid magni fecerimus, laudem forinsecus non quæramus.

Ut adimpleretur quod dictum est per Isaiam prophetam, dicentem : Ecce puer meus quem elegi, dilectus meus, in quo bene complacuit animæ meæ (Isai. XLII). Quod enim propheta de illo futurum prædixit, necesse erat in ipso impleri, ut innocentia et mansuetudo ejus verum comprobaret prophetarum oraculum. Puer ergo Domini est Jesus, quia formam servi accepit, et habitu est inventus ut homo (Phil. III); sed tamen electus : quia ipse, sicut Scriptura dicit, electus est ex millibus (Cant. V), verus scilicet David, vir secundum cor Domini inventus, qui fecit omnes voluntates ejus (Psal. LXXXVIII). Electus est enim in opus quod nemo alius fecit, ut redimeret genus humanum et pacificaret mundum cum Deo : quando enim ipse eligitur, homo est ; quando eligit, Deus est. In duabus quidem naturis una persona est Christus. In ipso bene complacuit sibi anima Dei, quia ipse solus est agnus sine peccati macula, de quo et pater-na vox dicit : Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui.

Ponam Spiritum meum super eum, et iudicium gentibus nuntiabit. (Hieron.) Ex persona Patris hoc per prophetam dicitur. Spiritus quippe ponitur non super Dei Verbum et super Unigenitum, qui de sinu Patris processit, sed super eum de quo dictum est, *Ecce puer meus (Isa. XLII)*; et item, *Requiescet, inquit, super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiæ et pietatis, et replebit eum spiritus timoris Domini (Isa. LXI)*. Iudicium ergo Dei Dominus Jesus gentibus nuntiavit, quia futurum iudicium suum, quod illæ minime crediderunt, per Evangelium suum et prædicatores Novi Testamenti patefecit, docuitque eas modo agere iudicia justa et devitare iudicia injusta. Sequitur :

Non contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem ejus (MAUR.) Non contendit ergo Christus, neque clamavit, neque audita est in plateis vox ejus, quia cum malediceretur non remaledicebat, cum pateretur non comminabatur. *Tradebat autem se iudicanti injuste, corpus suum dedit percutientibus, et genas suas vellentibus; sicut ovis ad occisionem ductus est, et non aperuit os suum (Isa. L)*. Allegorice autem non audivit quisquam in plateis vocem Christi, quia lata est via quæ ducit ad perditionem, et multi qui ingrediuntur per eam non audiunt vocem Salvatoris, quia non sunt in arcta via, sed in spatiosa.

Arundinem quassatam non confringet et linum fumigans non exstinguet. (Aug.) Arundinem quassatam Judæos dicit, propter quod et unus populus erat et ab invicem discrepabant. *Linum fumigans non exstinguet*, populum videlicet a gentibus congregatum, qui, extincto legis naturalis ardore, fumi amarissimi et qui noxius oculis est, tenebroseque caliginis involvebatur erroribus; quem non solum non exstinxit et redegit in cinerem, sed e contrario de parva scintilla et pene moriente maxima suscitavit incendia, ita ut totus orbis arderet igne Do-

mini Salvatoris, quem venit mittere super terram (Luc. XII). Sive aliter : qui peccatori non porrigit manum, nec portat onus fratris sui, iste quassatum calamum confringit : et qui modicam scintillam contemnit in parvulis, hic linum exstinguit fumigans, quod Christus utrumque non fecit ; ad hoc enim venerat ut salvum faceret quod perierat, et ovem erroneam ad gregem in suis sacris humeris reportaret (Luc. XII). Unde et sequitur :

Donec ejiciat ad victoriam iudicium. Iste autem qui arundinem quassatam non contrivit, et linum fumigans non exstinxit, iudicium quoque perduxit ad victoriam. Cujus iudicia vera sunt justificata in semetipsis (Psal. XLVII), tandiu lumen prædicationis ejus in mundo resplendet, nulliusque conteretur nec superabitur insidiis, donec ponat in terra iudicium et impleatur illud quod scriptum est : *Fiat voluntas tua, sicut in cælo et in terra (Matth. VI)*. Aliter, hic patientiam et mansuetudinem suam Redemptor noster usque ad mortem servavit, donec illud iudicium quod in eo agebatur ad victoriam perveniret. Quia postquam mortem carnis suæ, quam pro nobis clementer suscepit, potenter resurgendo superavit, expulso principe hujus mundi victor ad regnum rediit, ibique in Patris dextera sedens regnabit, donec ponat omnes inimicos suos sub pedibus ejus (Psal. CIX).

Et in nomine ejus gentes sperabunt. Merito ergo in nomine ejus gentes sperabunt, quia ipse est semen de quo promissum est Abraham quod in semine ejus benedicentur omnes gentes terræ. De quo et prædictus Isaias ait : *Radix Jesse, qui exsurget regere gentes, in eum sperabunt (Isa. XI)* ipsumque deprecabuntur.

In nomine quippe ejus omnes gentes sperabunt, quia, ut Petrus ait, *non est aliud nomen sub cælo datum hominibus, per quod possint salvari (Act. IV)*. Sed in nomine Jesu, juxta Pauli vocem, *omne genua flectetur cælestium, terrestrium et infernorum; et omnis lingua confitebitur quia Dominus Jesus in gloria est Dei Patris (Phil. II)*.

[III.] *Tund oblatum est ei dæmonium habens, cæcus et mutus, et curavit eum, ita ut loqueretur et videret.* Tria ergo signa simul in uno homine perpetrata sunt : cæcus videt, mutus loquitur, possessus dæmone liberatur; quod et tunc quidem carnaliter factum est, sed et quotidie completur conversatione credentium, ut, expulso primum dæmone, fidei lumen aspiciant : deinde ad laudes Dei tacentia prius ora laxentur.

Et stupebant omnes turbæ, et dicebant : Nunquid hic est filius David? Pharisei autem audientes dixerunt : Hic non ejicit dæmones nisi in Belzeub principe dæmoniorum. Turbis quippe quæ minus eruditæ videbantur Domini semper facta mirantibus, et filium David ob misericordiam et beneficia quæ indigentibus præbebat prædicantibus, Pharisei et Scribæ contra vel negare hæc, vel quæ negare nequierant sinistra interpretatione pervertere laborabant, quasi

non hæc divinitatis, sed immundi spiritus opera fuissent, id est Belzebug, qui deus erat Accaron : nam quidem *Bel* ipse est *Baal*, Zebub autem *musca* vocatur; nec juxta quædam mendosa exemplaria *l* littera, vel *d* in fine est nominis legenda, sed *b*, ut Belzebug : ergo *Baal muscarum*, id est, *vir muscarum*, sive *habens muscas* interpretatur, ob sordes videlicet immolatiæ cruoris, ex cujus spurcissimo ritu vel nomine principem dæmoniorum cognominabant.

Jesus autem, sciens cogitationes eorum, dixit eis : Omne regnum divisum contra se desolabitur. (Hieron.) Non ad dicta, sed ad cogitata respondit, ut vel sic compellerentur credere potentia ejus, qui cordis videbat occulta. Si autem omne regnum in seipsum divisum desolatur, ergo Patris, et Filii, et Spiritus sancti regnum non est divisum : quod sine ulla contradictione, non aliquo impulsu desolandum, sed æterna est stabilitate mansurum. Si vero sanctæ et individualæ Trinitatis individuum, imo quia individuum, manet regnum, desistant Ariani minorem Patre Filium, minorem Filio sanctum dicere Spiritum, quia quorum unum est regnum, horum est et una majestas.

Et omnis civitas, vel domus divisa contra se non stabit. Non potest regnum et civitas contra se divisa perstare; sed quomodo concordia parvæ res crescunt, sic discordia maximæ dilabuntur. Si ergo Satanas pugnat contra se, et dæmon inimicus est dæmonis, deberet jam mundi venisse consummatio : nec haberent in eo locum adversariæ potestates, quarum inter se bellum, pax hominum est. Si autem putatis ob hoc, o Scribæ et Pharisæi, quod recessio dæmonum obedientia sit in principem suum, ut homines ignorantes fraudulenta simulatione deludant, quid potestis dicere de corporum sanitatibus quas Dominus perpetravit? Aliud est si membrorum quoque debilitates et spiritualium virtutum insignia dæmonibus ascribatis. (Hilar.) Potest et hoc aliter intelligi. Domus quoque et civitatis eadem est ratio quæ regni. Sed civitas hic Jerusalem indicatur, gentium semper gloriosa dominatu. Nunc posteaquam in Domino suum furorem plebs exarsit, et apostolos ejus cum credentium turba effugavit, discedentium illinc divisione non stabit : atque ita, quod mox consecutum est per hanc divisionem, civitatis illius denuntiatur excidium.

Et si Satanas Satanam ejicit, adversus se divisus est, quomodo ergo stabit regnum ejus? Dicti superioris malevolentiam, quo eum in Belzebug hæc agere loquebantur, eo ipso quo locuti sunt genere condemnantur, non intelligentes confessos se fuisse Belzebug esse divisum : et si ad divisionem suam coactus est, ut dæmon dæmonem perturbaret, et adversus se divisus ipse consisteret, hinc quoque æstimandum esse plus in eo qui divisus est, quam in his qui divisi sint inesse virtutis. Ergo jam divisus est, et adversus se coactus est, regnumque ejus tali divisione est solutum, et non poterit stare, sed finem habet.

A (*Aug.*) Hoc dicens ex ipsorum confessione volebat intelligi, quod in eum non credendo in regno diaboli esse delegissent : quod utique adversum se divisum stare non potest. Eligant ergo quod voluerint : si Satanas Satanam non potest ejicere, nihil contra Dominum quod dicerent invenire potuerunt; si autem potest, multo magis sibi prospiciant, et recedant de regno ejus, quod adversum se stare divisum non potest. In quo autem Dominus Christus ejiciat dæmones, ne dæmoniorum principem existiment, attendant quod sequitur :

Et si ego in Beelzebug ejicio dæmones, filii vestri in quo ejiciunt? ideo ipsi judices erunt vestri. Dixit hoc utique de discipulis suis, illius populi filiis, qui certe discipuli Domini nostri Jesu Christi bene sibi consci fuerant nihil se malarum artium a bono magistro didicisse, ut in principe dæmoniorum ejicerent dæmones. *Ideo, inquit, ipsi judices erunt vestri.* Ipsi, inquit, ipsi ignobilia et contemptibilia hujus mundi, in quibus non artificiosa malignitas, sed sancta simplicitas meæ virtutis apparet, ipsi testes mei, iudices erunt vestri. (Hieron.) Aliter, filios Judæorum exorcistas gentis illius ex more significat, qui ad invocationem ejiciebant dæmones. Et coarctat eos interrogatione prudenti, ut confiteantur Spiritus sancti opus esse. Quod si expulsio, inquit, dæmonum in filiis vestris Deo, non dæmonibus deputatur, quare in me idem opus non eandem habeat causam? Ergo ipsi vestri judices erunt, non potestate, sed comparatione, dum illi expulsionem dæmonum Deo assignant, vos Belzebug principi dæmoniorum.

Si autem ego in Spiritu Dei ejicio dæmonia, igitur pervenit in vos regnum Dei. In Luca istum locum ita scriptum legimus : *Si autem ego in digito Dei ejicio dæmones* (Luc. xi). Iste digitus [est] quem constituentur et Magi, qui contra Mosen et Aaron signa faciebant, dicentes, *Digitus est iste Dei* (Exod. iv), quo et tabulæ lapidæ scriptæ sunt in monte Sina (Deut. ix). Igitur si manus et brachium Dei Filius est, et digitus ejus Spiritus sanctus, Patris, et Filii et Spiritus sancti una substantia est, non te scandalizet membrorum inæqualitas, cum ædificet unitas corporis. (*Aug.*) Aliter, digitus Dei vocatur Spiritus sanctus, propter partitionem donorum, quæ in eodantur unicuique propria, sive hominum, sive angelorum : in nullis enim membris nostris magis apparet partitio quam in digitis.

(Hieron.) Quod autem dicit : *Pervenit in vos regnum Dei*, vel ipsum se significat, de quo alio in loco scriptum est : *Regnum Dei intra vos est, et medius stat inter vos quem vos nescitis*; vel certe illud regnum quod et Joannes et ipse Dominus prædicaverunt : *Pœnitentiam agite, appropinquat enim regnum cælorum* (Joan. i). Et tertium regnum Scripturæ sanctæ, quod aufertur a Judæis, *et tradetur genti facienti fructum ejus* (Matth. xxi).

Aut quomodo potest quisquam intrare in domum fortis, et vasa ejus diripere, nisi prius alligaverit fortem, et tunc domum illius diripiet. (*Aug.*) Fortem dia-

bolum dicit, quia ipse tenebat, ne se possent ab illo viribus suis homines eruere, sed per gratiam Dei; vasa ejus, homines ab eo deceptos; domum ejus, mundum, qui in maligno positus est: in quo usque ad Salvatoris adventum male pacato potiebatur imperio, cum in cordibus infidelium sine ulla contradictione quiescebat. Alligavit autem fortem Dominus, id est, ab electorum seductione compe-scuit diabolus. Et tunc domum ejus diripuit, quia ereptos a diaboli laqueis eos quos suos esse prævidit Ecclesiæ suæ membris adunavit, ac per distinctas in ea variorum graduum dignitates ordinavit. Vel certe, domum ejus diripuit, quia omnes mundi partes, quibus olim hostis dominabatur antiquus, apostolis apostolorumque successoribus, ut in sua quisque provlucia revocatos ab errore populos ad viam vitæ converteret, distribuit. Ostendit ergo per parabolam, sed jam manifestissimam, Dominus quod non corde fallax, operatione cum dæmonibus, ut calumniabatur, sed diversa prorsus atque adversa virtute divinitatis, homines a dæmonibus liberaret, ideoque grande scelus committerent, qui hoc quod Dei esse cognoverant, diaboli esse clamabant.

Qui non est mecum, contra me est; et qui non congregat mecum, spargit. Non putet quisquam de hæreticis dictum et schismaticis, quanquam et ita ex superfluo possit intelligi; sed ex consequentibus textuque sermonis ad diabolus refertur, et quod non possint opera Belzebut Salvatoris operibus comparari. Ille cupit animas hominum tenere captivas, Dominus liberare; ille prædicat idola, hic unius Dei notitiam; ille trahit ad vitia, hic ad virtutes revocat: quomodo ergo possunt habere concordiam inter se, quorum opera divisa sunt?

Ideo dico vobis, omne peccatum et blasphemia remittetur hominibus. Omnia peccata et blasphemiarum non passim dimituntur omnibus hominibus, sed his qui dignam pro erratis suis in hac vita poenitentiam egerint. Neque ullum habet locum pravæ assertionis vel Novatianus, ut poenitentibus eis qui in martyrio suo lapsi sunt veniam neget esse tribuendam; vel Origenes, ut asserat post iudicium universale, transactis licet sæculorum voluminibus innumeris, cunctos peccatores ac blasphemos veniam peccatorum esse consecuturos, atque ad regnum cœlestè perducendos: cuius errorem sequentia quoque Domini verba arguunt.

Spiritus autem blasphemia non remittetur. Qui ergo manifeste intelligens opera Dei, cum de virtute negare non possit, stimulatus invidia, calumniatur; et Christum Dei que Verbum, et opera Spiritus sancti dicit esse Belzebut; isti non dimittetur neque in præsentis sæculo, neque in futuro. Non quod negemus et ei, si poenitentiam agere valuerit, posse dimitti ab eo qui *vult omnes homines salvos fieri, et in agnitionem veritatis venire* (Tit. 1), sed quod ipsi iudici et largitori veniæ credentes, qui se et poenitentiam semper accepturum, et hanc blasphemiam nusquam dicit esse poenitentiam, credamus hunc blasphemiarum

blasphemum, exigentibus meritis, sicut nunquam ad remissionem, ita nec ad ipsos dignæ poenitentiarum fructus esse perventurum: juxta hoc quod Joannes evangelista de quibusdam blasphemiarum suarum merito excæcatis veracissime scripsit: *Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Isaias: Excæcavit oculos eorum, et induravit cor eorum: ut non videant oculis, et intelligent corde, et non convertantur, et sanem illos* (Isa. vi). Sola ergo blasphemia in Spiritum sanctum, quia quisque in similitudine diaboli et angelorum ejus contra conscientiam suam majestatem Deitatis oppugnare non trepidat, non habet remissionem in æternum, sed reus erit æterni delicti: sicut evangelista Marcus aperte declarat, qui, posito hoc Domini testimonio, subjunxit atque ait, *Quoniam dicebant, Spiritum immundum habet.* Nam neque hi qui Spiritum sanctum non esse, neque qui hunc esse quidem, sed Deum non esse, neque qui hunc Deum quidem esse, sed Patre Filioque minorem, credunt et consistunt, quia non invidentia diabolica, sed humana ignorantia ducti faciunt, hoc irremissibilis blasphemiarum crimine tenentur. Qua proprie principes Judæorum, et quisque similis, invidiarum peste corrupti majestatem blasphemant, sine fine peribunt.

Et quicumque dixerit verbum contra filium hominis remittetur ei. Ac si aliis verbis diceret: Quicumque convicia dixerit contra me, scandalizatus quippe carne mea, et me hominem tantum arbitrans, quod filius sim fabri et fratres habeam Jacobum, et Joseph, et Judam, et homo vorator, et vini potator sim, talis opinio atque blasphemia, quanquam culpa non careat erroris, tamen habet veniam propter corporis vilitatem. Nam in eo quod sequitur.

Qui autem dixerit contra Spiritum sanctum, non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro. (Greg.) Ex his verbis Domini datur intelligi quasdam culpas in hoc sæculo, quasdam vero in futuro laxari. Quod enim de uno negatur, consequens intellectus patet quia de quibusdam conceditur. Sed tamen hoc de parvis minimisque peccatis fieri posse credendum est: sicut est assiduus otiosus sermo, immoderatus risus, et peccatum curæ rei familiaris: quæ vix sine culpa vel ab ipsis agitur qui culpam qualiter declinari debeat sciunt: aut in non gravibus culpis errore ignorantiarum; quæ cuncta etiam post mortem gravant, si adhuc in hac vita positus minime fuerint relaxata. Hoc tamen sciendum est quia illic, saltem de minimis, nil quisque purgationis obtinebit, nisi bonis hoc actibus in hac adhuc vita positus, ut illic obtineat, promereatur.

Aut facite arborem bonam et fructum ejus bonum. Aut facite arborem malam et fructum ejus malum. Ex fructibus siquidem arbor agnoscitur. Constringit eos syllogismo, quem Græci vocant διημματα [Al., ἀπόκρυτον], nos inevitabilem possumus appellare: qui interrogatos hinc inde concludit, et utroque cornu premit. Si, inquit, diabolus malus est, bona opera facere non potest; si autem bona opera sunt,

quæ facta cernitis, sequitur ut non sit diabolus qui ea facit : neque enim fieri potest ut ex malo bonum, aut ex bono oriatur malum. (MAUR.) Mystice autem arbor bona Christus est, de quo Psalmista ait : *Erit tanquam lignum quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo* (Psal. 1). Dedit ergo hoc lignum fructum in tempore suo, id est, in tempore incarnationis suæ, quando Evangelium prædicavit, miracula multa fecit, sanitates infirmantibus impendit, Scripturarum intelligentiam tribuit, tenebris infidelitatis et peccatorum obcæcatos fidei et veritatis lumine illustravit ; ultime vero, perpetrata passione ac resurrectione sua, humanum genus, quod per pomum vetitum in mortem concidit, sua gratia ad vitam erexit. E contrario vero arbor mala diabolus est et omnes qui ad eum pertinent, hoc est scribæ et Pharisei, et hæretici, et schismatici, et cæteri iniqui qui ex illa pessima radice pullulant. Horum ergo fructus est invidia, detractio, persecutio, blasphemia, hæresis, præcipitium mortis et vorago peccatorum. Sicut enim istæ duræ arbores distant genere, ita distant et germine. Unde et sequitur :

Progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui cum sitis mali? (Aug.) Progenies viperarum eos dicit, quia diaboli filios eos appellat. (Hieron.) In tantum enim quis filius ejus est, in quantum eum peccando imitatur. Quod enim dicit : *Quomodo potestis bona loqui cum sitis mali*, ostendit illos arborem malam, et tales afferre fructus blasphemiarum redundantes, qualia habeant semina diaboli.

Ex abundantia enim cordis os loquitur. (Aug.) Humanum quidem iudicium sæpe fallit, quia cor proximi nescit nisi ex ore et opere pensare. Dominus autem ipsum opus, et sermones nostros quos cordis os loquitur, iudicat, qui ex qua intentione promantur verba non ignorat.

Bonus homo de bono thesauro profert bona, et malus homo de malo thesauro profert mala. (Aug.) Thesaurus cordis intentio est cogitationis, ex qua proventum operis æternus arbiter iudicat. Unde fit plerumque ut minora bona nonnulla majora cœlestis gratiæ mercede operentur : videlicet, propter intentionem cordis qua majora voluerant patrare bona si possent ; (Hieron.) et alii majora virtutum opera ostentantes, ob incuriam cordis tepidi minora a Domino præmia sortiantur. Sed hoc in loco vel ipsos Judæos Dominum blasphemantes ostendit, de quali thesauro, id est, de abscondito cordis, blasphemiam proferant ; vel cum superiore quæstione hæret sententia, quod quomodo non possit bonus homo proferre mala, nec malus bona opera facere, sic non possit Christus mala, diabolus bona opera facere.

Dico autem quoniam omne verbum otiosum quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicii. Hoc quoque hæret cum superioribus, et est sensus : Si otiosum verbum quod nequaquam ædi-

ficat audientes, non absque periculo ejus qui loquitur, profertur, et in die iudicii redditurus est unusquisque rationem sermonum suorum, quanto magis vos qui opera Spiritus sancti calumniâmini, et dicitis me in Belzebub principe dæmoniorum ejicere dæmonia, reddaturi estis rationem calumniæ vestræ. Otiosum verbum est quod sine utilitate et loquentis dicitur et audientis, id est si, ommissa ratione, de rebus frivolis loquamur, et fabulas narremus antiquas. Cæterum qui scurrilitatem replicat, cachinnis ora dissolvit, et aliquid profert turpitudinis : hic non otiosi sermonis, sed criminosi tenebitur reus.

Ex verbis enim tuis justificaberis, et ex verbis tuis condemnaberis. Ex præcedentibus adhuc pendet sententia, ubi ait : *Ex abundantia cordis os loquitur.* Ex malis verbis dubium non est quod damnatur homo a Deo, quæ protulerit ; justificari autem ex bonis verbis nullo modo poterit, nisi de intimo cordis ea recta intentione proferat. Bona autem etiamsi sint, et non recto studio fuerint prolata, justificare non poterunt loquentem. Sicut nec Caiphas in prophetando justus inventus est, qui dixit, *Expedit ut unus moriatur homo pro populo, et non tota gens pereat* (Joan. 1). Illa ergo verba justificant loquentem, qui bonum quod ore profert, medullitus corde retinet, et intentione sana profert. In verborum enim pondere probatio consistit vitæ humanæ, quia, ut Salomon ait : *Mors et vita in manibus linguæ, et qui custodit os suum, custodit ab angustiis animam suam : Qui autem inconsideratus est ad loquendum, sentiet malum* (Prov. xviii). Unde et Jacobus ait : *Lingua quidem modicum membrum est, et magna exaltat, lingua ignis est, universitas iniquitatis. Lingua constituitur in membris nostris, quæ maculat totum corpus, et inflamat rotam navitatis nostræ inflammata a gehenna. In ipsa benedicimus Dominum, et Patrem, et in ipsa maledicimus homines, qui ad similitudinem Dei facti sunt : ex ipso ore procedit maledictio et benedictio* (Jac. iii). Et item : *In multis, inquit, offendimus omnes, si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir* (Ibid.). Hoc enim verbum significavit cujus offensionem humana potest vitare fragilitas, ut est verbum blasphemiarum, doli, detractio, maledictionis, superbiæ, jactantiæ, excusationis in peccatis, æmulationis, dissensionis, hæresis, mendacii, perjurii, sed et otiosæ, nec non etiam superflue locutionis in his quæ necessaria videntur. In hujusmodi ergo verbo quisque se sine offensione custodit, hic perfectus est vir : qui autem verba catholicæ fidei et piæ confessionis in Dominum, et quæ ad proximorum instructionem atque utilitatem pertinent, profert, bona mercede dignus in æternum justificabitur.

[IV.] *Tunc responderunt ei quidam de scribis et Phariseis dicentes : Magister, volumus a te signum videre.* (Hieron.) Sic signa postulant, quasi quæ viderant signa non fuerint. Sed in alio evangelista, quid petunt, plenius explicatur. *Volumus a te signum*

videre de cælo. Vel in more Eliæ ignem de sublimi A venire cupiebant (*IV Reg. 1*), vel in similitudinem Samuelis tempore æstivo mugire tonitrua, coruscare fulgura, imbres ruere (*I Reg. xii*). Quasi non possint et illa calumniari, et dicere ex occultis et variis aeris passionibus accidisse. At [Nam] qui calumniaris ea quæ oculis vides, in manu tenes, utilitate sentis, quid facies de his quæ de cælo venerunt? Utique respondebis et magos in Ægypto multa signa fecisse de cælo.

Qui respondens ait illis : Generatio mala et adultera signum quærit. Egredie dixit *adultera*, quia dimiserat virum, et, juxta Ezechielem, multis se amatoribus copulaverat (*Ezech. xvi*).

Et signum non dabitur ei, nisi signum Jonæ prophete. Duplici fuerat quæstione pulsatus : quidam B enim calumniabant eum in Beelzebub ejecisse demonia : quibus hactenus est responsum ; et alii tentantes, signum de cælo quærebant ab eo : quibus ab hinc respondere incipit ; non eis signum de cælo, quod indigni erant videre, verum de profundo inferni tribuens, quale Jonas propheta naufragus cætoque sorbente voratus, sed de abyso ac mortis fauce liberatus, et accepit et dedit signum, videlicet incarnationis, non divinitatis, passionis, non glorificationis (*Jon. ii, iii*). Discipulis autem suis signum de cælo dedit, quibus æternæ beatitudinis gloriam et prius figuratiter in monte transformatus, et post veraciter in cælum sublevatus, ostendit. (*Aug.*) Ostendit quidem Judæos instar Ninivitarum peccatis gravibus involutos, et subversioni, si non pœnituerint, esse proximos. Verum sicut Ninivitis denuntiatur supplicium, et remedium demonstratur, ita etiam Judæi non debent desperare indulgentiam, si velint agere pœnitentiam, quia mors Salvatoris reconciliatio est mundi. Unde et sequitur :

Sicut fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus et tribus noctibus, sic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus et tribus noctibus. (MAUR.) Quod ergo Jonas typum Salvatoris tenuerit, ex hoc loco manifestum est : quia sicut ille ad prædicationem Ninives, quæ interpretatur *spectosa*, ita Salvator ad salutem gentium missus est. Interpretatur siquidem Jonas *columba* sive *dolens* ; et merito hæc nomina competunt Redemptori nostro, super quem descendit Spiritus sanctus in specie columbæ, et secundum quod propheta de eo ait : *Vere languores nostros ipse tulit, et dolores nostros ipse portavit* (*Isa. LIII*). Piscis autem qui Jonam devoravit in pelago significat mortem quam Christus perpassus est in mundo. In ventre ergo ceti Jonas erat tribus diebus et tribus noctibus, et Salvator noster in morte in sepulcro fuit tribus diebus et tribus noctibus. Tuncque completum est illud quod legitur in Osea : *Ero mors tua, o mors ; ero morsus tuus, o inferne ?* (*Ose. xiii*). Et sicut Jonas in ventre piscis non permansit, sed ejectus est in aridam, ita Salvatoris nostri anima non relicta est in inferno, neque caro ejus vidit corruptionem, sed resurrexit in gloria. Nam

illud quæstione non indignum esse videtur, quomodo Salvator tribus diebus et tribus noctibus in corde terræ fuerit, cum ipse in Parasceve hora quasi sexta sit crucifixus, et in una sabbatorum valde diluculo resurrexit a mortuis. Itaque intelligendum est illud synecdochice dictum, hoc est, si diei Parasceves partem, qua sepultus est, cum præterita nocte pro nocte et die accipias, hoc est, pro toto die sabbati noctem et diem integrum, et noctem Dominicam cum eodem die illucescente ac per hoc incipiente, partem pro toto, habes profecto triduum et tres noctes. (*Aug.*) Nec illud etiam minus considerandum est quod simpla mors Redemptoris nostri profuit duplæ nostræ, et simpla ejus resurrectio profuit duplæ nostræ. Mors carnis ejus et resurrectio ejus mors carnis nostræ, et resurrectio est. Duas mortes nostras, et duas resurrectiones nostras, duo et duo quatuor sunt : unam mortem Domini et unam resurrectionem ejus adde ad quatuor nostras et sex faciunt. Igitur simplum Domini et duplum nostrum tres sunt, et tres partes habet senarii numeri, quod significaverunt triginta tres horæ, quibus fuit Dominus in inferno. Huic s̄mplo congruunt duodecim horæ diurnæ, et viginti quatuor nocturnæ. Item viginti quatuor ad duplam mortem nostram conveniunt, et illæ duodecim horæ ad mortem Domini simplam. Non autem immerito uno die in sepulcro et duabus noctibus jacuit, quia videlicet lucem suæ simplæ mortis tenebris duplæ nostræ mortis adjunxit : ad nos quippe venit, qui in morte spiritus carnisque tenebamur, unam ad nos suam, id est, carnis mortem detulit, et duas nostras quas recepit, solvit. Si enim ipse utramque susciperet, nos a nulla liberaret, sed unam misericorditer accepit, et juste utramque damnavit, simplam suam duplæ nostræ contulit, et duplam nostram moriens subegit.

Viri Ninivite surgent in judicio cum generatione ista, et condemnabunt eam, quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Jonæ, et ecce plus quam Jonas hic. (MAUR.) Condemnabunt ergo Ninivite gentem Judæorum, non sententiæ potestate, sed vitæ correctione : quod quia Judæi non fecerunt, merito a Domino arguantur. (*Hieron.*) Ac si aliis verbis eis diceret : Jonas paucis diebus prædicavit, ego tanto tempore. Ille Assyriis, genti incredulæ ; ego Judæis, populo Dei ; ille peregrinis, ego civibus ; ille voce locutus simplici, nihilque signorum faciens acceptus est, ego tanta signa faciens, Beelzebub calumniam sustineo. Plus ergo Jona hic, id est, in medio vestrum prædicans, et propterea viri quoque Ninivite generationem condemnabunt Judæorum, hoc est infidelitatis arguent.

Regina Austri surget in judicio cum generatione ista, et condemnabit eam. (RAB.) Condemnabit utique non potestate judicii, sed comparatione facti melioris. Si autem regina Austri, quæ electa esse non dubitatur, surget in judicio cum reprobis, osten-

ditur una cunctorum bonorum malorumque resurrectionis mortalium. Et hæc non juxta fabulas Judæorum mille annis ante judicium, sed in ipso esse futura judicio.

Quia venit a finibus terræ audire sapientiam Salomonis, et ecce plus quam Salomon hic. Hic in loco non pronomen, sed adverbium loci significat, id est, impræsentiarum inter vos conversatur qui incomparabiliter est Salomone præstantior. Refert autem Scriptura (*III Reg. x*) quomodo regina Saba per tantas difficultates, gente sua et imperio derelictis, venerit in Judæam sapientiam auditura Salomonis, et ei multa munera afferens, ab eo plura perceperit. Quæ ideo Judæos in judicio condemnabit, quoniam ipsa ab ultimis terræ finibus eum quæsit, quem percepto dono sapientiæ cognoverat esse famosum: illi vero secum habentes eum qui non aliunde sapiens, sed ipse Dei sapientia et virtus est, non modo audire, sed et blasphemare atque insidiis agitare malebant. Aliter, in Ninivitis et regina Austri fides Ecclesiæ præfertur Israeli, quæ non minus per pœnitentiam peractæ insipientiæ, quam per sapientiæ discendæ industriam Domino conciliatur: ex duabus quippe partibus unitas Ecclesiæ congregatur, eorum videlicet qui peccare nesciunt, et eorum qui peccare desistunt; pœnitentia enim delictum abolet, sapientia cavet: et idcirco in resurrectione eos judicabunt, quia in his repertus timor Dei fuerit quibus lex non erat prædicata, hoc magis indigni venia illi qui ex lege sunt infideles, quo plus fidei in illis qui legem ignoraverint sit repertum.

Cum autem immundus spiritus exierit de homine ambulat per loca arida. Quamvis simpliciter intelligi possit Dominum hæc ad distinctionem suorum et Satanæ operum adjunxisse, quod scilicet ipse semper polluta mundare, Satanæ vero mundata gravioribus festinet attaminare sordibus; tamen et de hæretico quolibet vel schismatico, vel etiam malo catholico potest non inconvenienter accipi. De quo tempore baptismatis spiritus immundus, qui in eo prius habitaverat, ad confessionem catholicæ fidei, ad renuntiationemque mundanæ conversationis ejiciatur, locaque arida peragret, id est corda fidelium, quæ a mollitie fluxæ cogitationis expurgata sint, callidus insidiator exploret si quos ibi forte suæ nequitiae gressus figere possit. Sed bene dicitur:

Quærens requiem, et non invenit. Quia castas mentes effugiens in solo diabolus corde pravorum gratam sibi potest invenire requiem. Unde de illo Dominus: *Sub umbra, inquit, dormit in secreto calami, et locis humentibus* (*Job. xl*). In umbra videlicet tenebrosas conscientias; in calamo, qui foris nitidus, intus est vacuus, simulatioes; in locis humentibus, lascivas mollesque mentes insinuans.

Tunc dicit, Revertar in domum meam, unde exivi. Timendus est iste versiculus, non exponendus, ne culpa

quam in nobis exstinctam credebamus, per incuriam nos vacantes opprimat.

Et veniens invenit vacantem, mundatam scopis et ornatam. Hoc est gratia baptismatis a peccatorum labe castigatam, sed nulla boni operis industria cumulatam. Unde bene hic evangelista hanc domum vacantem, scopis mundatam atque ornatam dicit inventam: mundatam videlicet a vitiis pristinis per baptismum, vacantem a bonis actibus per negligentiam, ornatam simulatis virtutibus per hypocrisin.

Tunc vadit et assumit secum alios septem spiritus nequiores se, et intrantes habitant ibi. Per septem malos spiritus universa vitia designat. Quemcumque enim post baptismum sive pravitas hæretica, seu mundana cupiditas arripuerit, mox omnium prosternit in ima vitiorum. Unde recte nequiores tunc eum spiritus dicuntur ingressi, quia non solum habebit illa quatuor vitia quæ quatuor spiritualibus sunt contraria virtutibus, sed et per hypocrisin ipsas se virtutes habere simulabit.

Et sunt novissima hominis illius pejora prioribus. Melius quippe erat ei viam veritatis non cognoscere, quam post agnitionem retrorsum converti. Quod in Juda traditore (*Luc. xxii*), vel Simone Mago (*Act. viii*) cæterisque talibus specialiter legimus impletum. Quo autem generaliter hæc parabola tendat, ipse Salvator exponens, mox subdidit, dicens:

Sic erit et generationi huic pessimæ. Id est, quod de uno quolibet specialiter geri solere narravi, hoc in tota generaliter hujus populi gente geri non desinit. Immundus quippe spiritus exivit a Judæis, quando acceperunt legem, et ambulavit per loca arida quærens sibi requiem, expulsus videlicet a Judæis ambulavit per gentium solitudines, quæ cum postea Domino credidissent, ille non invento loco in nationibus, dixit: *Revertar ad domum meam pristinam, unde exivi, habeo Judæos quos ante dimiseram: Et veniens invenit vacantem, scopis mundatam.* Vacabat enim templum Judæorum, et Christum hospitem non habebat dicentem: *Dimittetur vobis domus vestra deserta* (*Matth. xxiii*). Quia igitur Dei et angelorum præsidia non habebant, et ornati erant superfluis observationibus Pharisæorum, revertitur ad eos diabolus, et septenario sibi numero dæmonum addito habitat pristinam domum, et fiunt posteriora illius populi pejora prioribus. Multo enim nunc dæmonum majore numero possidentur blasphemantes in synagogis suis Jesum Christum, quam in Ægypto possessi fuerant ante legis notitiam. Quia aliud est venturum non credere, aliud eum non suscepisse, qui venerit. Septenarium autem numerum adjunctum diabolo, vel propter sabbatum intellige, vel propter numerum Spiritus sancti: ut quomodo in Isaia super virgam de radice Jesse, et florem, qui de radice conscendit, septem spiritus virtutum ascendisse narrantur, ita et e contrario vitiorum numerus in diabolo consecratus sit (*Isa. lxi*).

[V.] *Adhuc eo loquente ad turbas, ecce mater ejus et fratres stabant foris quærentes loqui ei. Dixit autem ei quidam: Ecce mater tua, et fratres tui foris stant quærentes te. Occupatus erat Dominus in opere sermonis in doctrina populorum, in officio prædicandi. Mater et fratres foris stant et ei desiderant loqui. Tunc quidam nuntiat Salvatori quod fratres et mater sua stant foris quærentes eum. Videtur mihi iste qui nuntiat non fortuito et simpliciter nuntiare, sed insidias tendere, utram spiritali operi carnem et sanguinem præferat; et ideo matrem se nosse dissimulat, ut quæ ei mater sit, qui propinqui, non per cognitionem carnis, sed per conjunctionem spiritus, designet. Unde et sequitur:*

Et ipse respondens dicenti sibi, ait: Quæ est mater mea, et qui sunt fratres mei? (RAB.) Sane quod Dominus ad matrem fratresque rogatus ab officio verbi dissimulat egredi, non maternæ refutat obsequia pietatis, cujus præceptum est: Honora patrem tuum et matrem tuam; sed paternis se mysteriis amplius quam maternis debere monstrat affectibus, idem nobis exemplo, quod verbo commendans, cum ait: Qui amat patrem, aut matrem plus quam me, non est me dignus; non injuriose fratres contemnit, sed opus spirituale carnis cognitioni præferens, religiosiorem cordium copulam docet esse quam corporum. Mystice autem mater et fratres Jesu synagoga ex cuius carne est editus, et populus est Judæorum. Qui Salvatore intus docente venientes intrare nequeunt, cujus spiritaliter intelligere dicta negligunt. Præoccupans enim turba ejus ingreditur domum, ejus auscultat sermonibus, quia differente Judæa gentilitas confluit ad Christum, atque interna vitæ mysteria quanto fide vicinior, tanto mente capacior hausit. Juxta quod psalmus ait: Accedite ad eum et illuminamini (Psal. xxxiii); intus verbum, intus est lumen. (Aug.) Unde alibi: Ut intrantes, inquit, videant lumen. Sic ergo foris stantes nec ipsi agnoscuntur parentes, et propter nostrum fortasse non agnoscuntur exemplum, quemadmodum nos agnoscemur, si foris stamus. Foris enim stantes volunt Dominum videre cognati ipsius, cum Judæi spiritalem in lege sensum non quærentes sese ad custodiam litteræ foris fixerunt, et quasi Christum potius ad carnalia docenda cogunt exire, quam se ad discenda spiritalia consentiunt ingredi. (Hieron.) Quidam fratres Domini de alia uxore Joseph filios suspicantur, sequentes deliramenta apocryphorum, et quamdam Escham mulierculam confingentes. Nos autem fratres Domini non filios Joseph, sed consobrinos Salvatoris liberos Mariæ intelligimus materteræ Domini, quæ esse dicitur mater Jacobi minoris, et Joseph, et Judæ, quos in alio Evangelii loco fratres Domini legimus appellatos. Fratres autem consobrinos dici omnis Scriptura demonstrat.

Et extendens manum in discipulos, dicit: Ecce mater mea, et fratres mei. Isti sunt mater mea, qui me quotidie in credentium animis generant. Isti

PATROL. CVII.

A sunt fratres mei, qui faciunt opera Patris mei. Non ergo juxta Marcionem et Manichæum, matrem negavit, ut natus de phantasmate putaretur; sed et apostolos cognitioni prætulit, ut et nos in comparatione dilectionis carni spiritum præferamus.

Quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei qui in cælis est, ipse meus frater, soror et mater est. Cum is qui voluntatem Dei fecerit, soror et frater Domini dicitur propter utrumque sexum, qui ad fidem colligitur, mirum non est; mirandum vero valde est, quomodo etiam mater dicatur. Fideles etenim discipulos fratres vocare dignatus est, dicens: Ite, nuntiate fratribus meis. Qui ergo frater Domini fieri ad fidem veniendo potuerit, quærendum est quomodo idem esse mater ejus possit. Sed sciendum est nobis, quia qui Jesu frater, et soror est credendo, mater efficitur prædicando, sicut supra dictum est. Quasi enim parit Dominum quem cordi audientis infuderit. Et mater ejus efficitur, si per ejus vocem amor Domini in proximi mente generatur.

CAPUT XIII.

De navicula docet turbas in parabolis, quas domi apostolis exponit; docet in synagoga Nazareth, ubi sine honore est.

[I.] *In illo die exiens Jesus de domo, sedebat secus mare. (Aug.) In illo die, nisi forte dies more Scripturarum tempus significet, satis indicat hoc consequenter gestum, aut non multa interponi potuisse; maxime quia et Marcus eum ordinem tenet (Marc. iv); Lucas autem post illud quod narrat de matre et fratribus Domini, in aliud transit (Luc. viii), nec eo transitu connexionem aliquam facit, quæ huic ordini repugnare videatur. (RAB.) Non solum autem facta et verba Domini, verum etiam itinera ac loca in quibus virtutes operatur et prædicabat, cœlestibus sunt plena sacramentis. Post serinonem quippe in domo habitum, ubi nefanda blasphemia dæmonium habere dictus est, egrediens docebat ad mare, ut ostenderet se, relicta ob culpam perfidiæ Judæa, ad gentes salvandas esse transiturum. Gentilium namque superba et incredula diu corda merito tumidis amarisque fluctibus maris assimilantur. Domum vero Domini per fidem fuisse Judæam, quis nesciat? Sed relicta domo, in qua blasphemias perpressus est impiorum, cœpit docere ad mare. Quia derelicta ob incredulitatem synagoga ad colligendam per apostolos populi gentilis multitudinem venit. Unde aperte præmittitur quod, eo in domo prædicante, mater et fratres foris steterunt, et quasi agniti ab illo non sunt; ac sic de domo exiens ad mare docturus transiit, quia postquam synagoga ad custodiam se litteræ foris fixit, internisque Dominicæ fidei arcanis figuras legis anteponebatur maluit, Dominus sacramenta salutis, quæ illa spreverat, externis per orbem nationibus contulit.*

Et congregatæ sunt ad eum turbæ multæ, ita ut in

naviculam ascendens sederet, et omnis turba stabat in littore. Quod turba multa ad Dominum docentem ad mare congregata est, significat frequentiam populorum prædicantibus apostolis ad fidem veritatis concurrentium. Quod vero ipse navem ascendens sedebat in mari, præfigurabat Ecclesiam in medio nationum non credentium, et contradictentium ædificandam. Quasi enim Dominus sedet in navi, medio in mari posita, cum mentes fidelium inter infideles commorantium gratia suæ visitationis illustrat, dilectamque sibi in his mansionem consecrat. Porro turba quæ circa mare super terram posita, verba Domini auscultabat, ita ut nec fluctibus maris tangeretur, nec cum illo in navi transcens fluctibus sederet, illorum aptissime gestat figuram, qui nuper ad audiendum verbum convenierant et quidem pietate animi a reproborum amaritudine, obscuritate et instabilitate secreti sunt, sed necdum cælestibus mysteriis, quæ desiderant imbuti. (MAUR.) *Et locutus est eis multa in parabolis, dicens.* Parabola enim Græcæ tropus est, et interpretatur similitudo. Est autem rerum genere dissimilium comparatio. Quæ ergo distant genere comparantur in ea specierum similitudine, ad exprimendum illud quod significare vult ipse qui eam profert. (Hieron.) Turba quippe non unius sententiæ est, sed diversarum in singulis voluntatum. Unde loquitur ad eam multis parabolis, ut et juxta varias voluntates diversas recipiant disciplinas. Et notandum quod non omnia locutus est eis in parabolis, sed multa. Si enim dixisset cuncta in parabolis, absque emolumento populi recessissent. Perspicua misceat obscuris, ut per ea quæ intelligunt, provocentur ad eorum notitiam quæ non intelligunt.

Ecce exiit qui seminat seminare. Ipse Dominus in sequentibus hanc parabolam exponens, semen esse verbum Dei, seminantem vero seipsum asseverat. Quod vero dicit, *Ecce exiit qui seminat seminare*, nobis quærendum reliquit. Exiit ergo seminans ad seminandum. Quia Dominus de sinu Patris egrediens venit in mundum, ac verbum veritatis, quod apud Patrem vidit, humano generi vel per se ipsum, vel per eos quos instituit ipse seminavit. Juxta quod in ejus laudibus dicit Habacuc: *Existi in salutem populi tui, ut salvos facias christos tuos*, id est, eos quos unctione Spiritus tui consecrare, ac tui sancti nominis participes facere dignaris; vel certe *exiit ad seminandum*, cum post vocatam ad fidem suam partem synagogæ electam, ad collectionem quoque gentium gratiæ suæ dona diffudit: quod ipsum etiam suo itinere designavit, cum post prædicationem domi habitam ad mare exiit. Denique in domo prædicans quosdam ob blasphemæ suæ scelus irremissibile deseruit, quosdam ob devotionem pietatis matrem suam appellavit et fratres: quod differentiam manifeste Judææ gentis exprimit. In qua multi Domino rebelles, nonnulli sunt divina adoptione condigni.

Et dum seminat, quædam ceciderunt secus viam, et venerunt volucres, et comederunt ea. (Hieron.) In Evangelio Lucæ ita de hoc semine scriptum est: *Aliud cecidit secus viam, et conculcatum est, et volucres cæli comederunt illud* (Luc. VIII). Quæcumque ergo Dominus in hac parabola exponere ipse dignatus est, pia fide suscipienda sunt. Quæ vero tacita nostræ intelligentiæ dereliquit, æque pia intentione perquirenda, ac perstringenda sunt breviter. Semen quod circa viam cecidit duplici læsura disperiit, et ab itinerantibus scilicet conculcatum, et a volucris raptum. Via ergo est mens sedulo malarum cogitationum meatu trita atque arefacta, ne verbi semen excipere ac germinare sufficiat. Atque ideo quidquid boni seminis vicinia talis viæ contigerit, periit, quia improbo pessimæ cogitationis transitu conculcatum a dæmonibus rapitur, qui recte volucres cæli, sive quia cælestis spiritalisque sunt naturæ, sive quia per aera volitant, appellantur.

Alia autem ceciderunt in petrosa, ubi non habebant terram multam, et continuo exorta sunt, quia non habebant altitudinem terræ. Sole autem orto aestuaverunt, et quia non habebant radicem aruerunt. Et hujus mysterium seminis Dominus exposuit. In qua videlicet expositione discimus, quia nequaquam ipsæ res in una eademque significatione semper allegorice ponantur. Namque petram duritiam protervæ mentis, terram lenitatem animæ obedientis, solem dicit fervorem persecutionis sævientis, cum ipse alibi solem in bono ponat, dicens fulgere justos in futuro, quasi solem in regno Patris eorum. Et in structura domus spiritalis fodiendum in alium, terram ejiciendam, et petram in fundamento docet esse locandam: hoc est ab imo cordis sinu cogitationes terrenas esse expurgandas, et fortitudinem fidei invictæ, pro his in fundamento bonorum operum inserendam moneat. In hoc ergo loco altitudo terræ, quæ competenter exulta semen verbi debuerat excipere, probitas est animi, disciplinis cælestibus exercitii, atque ad auscultandum obediendumque divinis eloquiis regulariter instituti. Petrosa vero loca, quæ tenui cespite contacta susceptum semen cito germinare queunt, sed vim radiciæ figendæ non habent, illa nimirum sunt præcordia quæ nullis disciplinæ studiis erudita, nullis temptationum probationibus emollita, dulcedine tantum auditii sermonis, ac promissis cælestibus ad horam delectantur, sed in tempore tentationis recedunt, quia cum momentaneam cælestis oraculi dulcedinem insitæ sibi austeritati præterdunt, quasi locis semini sancto deputatis magnam lapidum congeriem paucæ terræ humo cooperit. Quæ ideo ad fructum pervenire justitiæ non valent, quia parum eis inest desiderii salutaris, quod semen vitæ concipiat; et multum inest duritiæ nocentis, quæ fructui salutis obsistat.

Alia autem ceciderunt in spinas, et creverunt spinæ, et suffocaverunt ea. (MAUR.) Spinæ autem di-

vitias interpretatur idem Salvator. Nec mirum videri debet quare spinis divitias comparaverit, cum illæ pungant, istæ delectent. Recte enim spinæ vocantur, quia cogitationum suarum punctationibus mentem lacerant. Et cum usque ad peccatum protrahunt, quasi inflicto vulnere cruentant, simulque crescentes spinæ sementem suffocando ad fructum pervenire non sinunt, quia exaggeratio divitiarum mentem strangulando spiritalis virtutum fructus gignere non permittit; quin potius, si quid viriditatis habere potuit, squalore asperitatis suæ illud transcendendo opprimit, et vitalem succum funditus in eo interimit.

Alia vero ceciderunt in terram bonam, et dabant fructum, aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud tricesimum. (Hieron.) Hanc parabolam ad comprobendam hæresin suam Valentinus assumit, tres inducendas esse naturas, spiritalem, animale, atque terrenam, cum hic quatuor sint, una juxta viam, alia petrosa, tertia plena spinis, quarta terræ bonæ. (Beda.) Terra bona, hoc est, fidelis electorum conscientia, omnibus tribus terræ nequam proventibus contraria facit, quia et commendatum sibi semen verbi libenter excipit, et exceptum inter adversa ac prospera consistit ad fructus usque tempora conservat. Fructificat autem et facit unum triginta, et unum sexaginta, et unum centum: triginta videlicet, cum fidem sanctæ Trinitatis electorum cordibus iusinat; sexaginta, cum perfectionem docet bonæ operationis: nam quia in senario numero mundi ornatus expletus est, recte per hunc bona operatio designatur; centum cum in universis quæ agimus, quærenda nobis in regno cœlesti præmia demonstrat.

Qui habet aures audiendi, audiat. Quoties hæc admonitiuncula, vel in Evangelio, vel in Apocalypsi Joannis interponitur, mysticum esse hoc quod dicitur, atque ad audiendum discendumque salubre insinuat. Aures enim audiendi, aures sunt cordis, et sensus interioris aure obediendi et faciendi quæ jussa sunt.

Et accedentes discipuli dixerunt ei: Quare in parabolis loqueris eis? (Hieron.) Quærendum quomodo accedunt ad eum discipuli ejus, cum Jesus in navi sedebat? Nisi forte intelligendum detur, quod dudum cum ipso navim conscenderint, et ibi stantes intrinsecus super interpretatione parabolæ sciscitati sint.

Qui respondens ait illis: Quia vobis datum est nosse mysteria regni cœlorum, illis autem non est datum. Marcus ita dicit: *illis autem qui foris sunt, in parabolis omnia fiunt* (Marc. iv). (Rab.) Ideoque et nos cum discipulis Christi intremus in sanctuarium Dei, ut intelligamus in novissima mysteriorum regni Dei. Nam qui appropinquant pedibus ejus, accipient de doctrina illius, dicentes cum Psalmista: *Revela oculos nostros, et considerabimus mirabilia de lege tua* (Psal. cxviii). Recte itaque in parabolis audiunt, et in ænigmatibus, qui clausis sensibus cordis neque

A intrare, neque curant cognoscere veritatem, oblitæ Dominicæ præceptionis, *qui habet aures audiendi, audiat.*

Qui enim habet dabitur ei, et abundabit. Qui autem non habet, et quod habet auferetur ab eo. Tota, inquit, intentione verbo quod auditis operam date, quia qui amorem habet verbi dabitur illi, et sensus intelligendi quod amat. At qui verbi amorem non habet audiendi, etiamsi vel naturali ingenio, vel litterario se callere putarit exercitio, nulla veræ sapientiæ dulcedine gaudebit. Quod et si specialiter de apostolis quibus charitate fideque potitis datum est nosse mysterium regni Dei, et de perfidis Judæis qui in parabolis videntes non videbant et audientes non intelligebant, quod videlicet litteram legis in quam gloriabantur amissuri essent, dictum videatur, potest tamen et generaliter accipi, quia nimirum sæpe ingeniosus lector negligendo se privat sapientia, quam simplex sed studiosus elaborando degustat. (Greg.) Idcirco autem sæpe et desidiosus ingenium accipit, ut de negligentia justius puniatur, quia quod sine labore assequi potuit scire contemnit. Et idcirco nonnunquam studiosus tarditate intelligentiæ premitur; ut eo majora præmia retributionis inveniat, quo magis studio inventionis elaborat.

Ideo in parabolis loquor eis, quia videntes non vident, et audientes non audiunt neque intelligunt. (Maur.) Nunc apostolis reddit causam quare turbis loquatur in parabolis, ut qui superba intentione se videntes, sive audientes æstimabant, et suo ingenio confidentes omnia secreta divinæ eruditionis penetrare se posse arbitrabantur, et ob hoc magisterio cœlesti se subdere nolebant, simplicibus et humilibus mysteria cœlestia agnoscentibus, ipsi vacui intellectu spiritali remanerent. (Hieron.) De his enim hæc loquitur, qui stant in litore, ut dividantur ab Jesu, et sonitu fluctuum perstreperente non audiant aliquid eorum quæ dicuntur.

Et adimplebitur in eis Isaïæ propnetia, dicentis: Auditum audietis, et non intelligetis; et videntes videbitis, et non videbitis (Isa. vi). Hæc de turbis prophetata sunt, quæ stant in litore et Dei non merentur audire sermonem; quæ habent visum, et auditum corporis extrinsecus, et semetipsos privaverunt visu et auditu cordis intrinsecus. De quibus adhuc subditur:

Incrassatum est enim cor populi hujus et auribus graviter audierunt, et oculos suos clauserunt, ne quando oculis videant, et auribus audiant, et corde intelligant, et convertantur, et sanem eos (Maur.) Incrassatum est cor Judæorum crassitudine malitiæ, et abundantia peccatorum, quia duri ac rebelles fuerunt, et semper contentiose egerunt contra Deum. Ad quos ipse Dominus per Prophetam dicit: *Peccata vestra separant inter me et vos* (Jer. lix). Graviter enim ipsi verba Domini audierunt, quia ingratis susceperunt. Oculosque suos clauserunt, quia intuitum mentis suæ velamine invidiæ et ignorantia obtexerunt.

runt. Simulque attende quod dicit, *oculos suos clau-* A 11). Beati oculi parvulorum, quibus et se, et Patrem
terunt, quia non natura, sed voluntate cæci sunt. Filii revelare dignatur.
 Ostendit enim culpam esse eorum arbitrii. Et ideo Amen enim dico vobis, quia multi prophetae et just
salutem non inruerunt, quia oculos et aures suas cupierunt videre quæ videtis, et non viderunt, et au
 ad percipienda verba vitæ aperire noluerunt. Si dire quæ audistis, et non audierunt. Abraham exulta
 Si enim ipsi conversi essent ad pœnitentiam, conver vit ut videret diem Christi, et vidit, et gavisus est :
 teretur Deus ad sanandum illos, qui per Prophetam Isaias quoque et Micheas et multi alii prophetae vi
 eis dicit : *Convertimini ad me, et ego convertar ad derunt gloriam Domini. Qui et propterea violentes*
 vos, ait Dominus Deus (Zach. 1). *Incrassatum est sunt appellati ; sed hi omnes a longe aspicientes, et*
 enim cor populi hujus, et reliqua. (Aug.) Alius enim salutantes, per speculum in æmigmatè viderunt (1 Cor.
 evangelista dicit : *Excæcavit oculos eorum*. Sed xiii). Apostoli autem impræsentiarum habentes
 Sed utrum ut nunquam videant, an vero ne vel sic Deum, convalescentesque ei, et quæcunque voluis
 quando videant, cæcitate sua sibi displicentes, et sent interrogando discentes, nequaquam per angelo
 et se dolentes, et ex hoc humiliati, atque commoti, ad aut varias visionum species opus habebant do
 confitenda peccata sua, et pie quærendum Deum? ceteri. Quos autem Matthæus prophetae et justos di
 Sic enim Marcus dicit hoc, *ne quando convertantur, cit, Lucas eos prophetas et reges appellat. Ipsi sunt*
 et dimittantur eis peccata. Ubi intelliguntur peccatis enim reges magni, quia tentationum suarum moti
 suis meruisse, ut non intelligerent. Et tamen hoc bus non consentiendo succumbere, sed regendo
 ipsum misericorditer eis factum, ut peccata sua præesse noverunt.
 cognoscerent, et conversi veniam mererentur. Quod (MAUR.) Vos ergo audite parabolam seminantis.
 autem Joannes hunc locum ita dicit : *Propterea non Nunc ad eos verba convertit, quibus datum est nosse*
 poterant credere, quia iterum dixit Isaias : *Excæcavit mysterium regni. Simul cum eis et nos admonens,*
 oculos eorum, et induravit cor eorum, ut non videant hortatur, ut quæ dicuntur diligentius audiamus. Ob
 oculis, et intelligant corde, et convertantur, et sanem serva quod hanc primam parabolam suam Dominus
 eos (Joan. xii), adversari videtur huic sententiæ, et per semetipsum exponit, ut in cæteris quæ sequun
 omnino cogere, ut quod dictum est, *ne quando oculis tur, nobis juxta hanc regulam fiduciam tribuat*
 videant, non accipiatur, ne vel sic aliquando oculis exsolvendi. Ad similitudinem utique facit nutricis,
 videant, sed prorsus ut non videant, quandoquidem quæ vas plenum nucibus, portans alumnis suis affert ;
 dem aperte ita dicit, *ut oculis non videant* ; et quod illis autem mirantibus, et propter novitatem quid
 ait, *Propterea non poterant credere*, satis ostendit utilitatis habeat ignorantibus, tollit ipsa primum
 non ideo factam illam excæcationem, ut ea comu nucem, et frangens enucleat, ostenditque quam dul
 moti et dolentes se non intelligere, converterentur cem fructum intus habeat, et quam suavem cibum
 aliquando per pœnitentiam : non enim possent hoc gustantibus reddat, si quis corticem illius foris rum
 facere nisi prius crederent, ut credendo converte pat. Ita et Dominus noster ad huc rudibus discipulis
 rentur, conversione sanarentur, sanitate intelligen parabola suam primum ipse exponit, et quid sub
 rent : sed ideo potius excæcatus, ut non crederent. velamine litterarum dulcedinis habeat ostendit. Ut
 Dicit enim apertissime, *Propterea non poterant cre cum similia audierint gratanter accipiant, et quid in*
 dere. Quod si ita est, quis non exurgat in defen eis mysterii lateat sagaciter per se ejus gratia comi
 sionem Judæorum, et eos extra culpam fuisse pro tante investigare contendant. Sic ergo Dominus ex
 clamet quod non crediderunt? Propterea enim non ponit :

Omnis qui audit verbum regni, et non intelligit, ve-
nit malus, et rapit quod seminatum est in corde
ejus : hic est qui secus viam seminatus est. (RAB.) De
 hoc semine Marcus ita scribit : *Hi autem sunt qui*
circa viam ubi seminatur verbum, et cum audierint,
confestim venit Satanus et aufert. Ex quo manifeste
 docetur eos circa viam seminatos, qui verbum quod
 audiunt nulla fide, nullo intellectu, nulla saltem ten
 tandæ utilitatis occasione percipere dignantur. (Hie
 ron.) Et simul intellige quod in corde ejus fuerit semi
 natum, et diversitas terræ, animæ sunt credentiam.
 Qui autem super petrosa seminatus est, hic est qui
 audit verbum, et continuo cum gaudio accipit illud,
 et non habet in se radicem, sed est temporalis ; facta
 autem tribulatione et persecutione propter verbum,
 continuo scandalizatur. Qui autem seminatus est in
 spinis, hic est qui verbum audit, et sollicitudo sæculi
 hujus, et fallacia divitiarum suffocat verbum, et sine
 fructu efficitur. Ecce petrosæ terræ et spinosæ signi-

Vestri autem beati oculi, quia vident ; et aures, quia
audiunt. (Beda.) Non oculi scribarum et Pharisæo
 rum, qui corpus tantum Domini videre ; sed illi
 beati oculi, qui ejus possunt cognoscere sacramenta.
 De quibus dicitur : *Et revelasti ea parvulis.* (Math.

ficationem cœlestis juris peritus ostendit. Nec aliquid eo melius, nec aliquid competentius quisquam interpretari potest. Igitur super petrosa, et in spinis, ut Dominus ostendit, seminantur hi, qui auditi quidem verbi et utilitatem probant, et desiderium gustant, sed ne ad id quod probant perveniant, luxus vitæ eos vel adversa, terrendo, vel prospera, blandiendo, retardant. Contra quæ utraque damna semen quod acceperat tutari curabat, qui ait: *Per arva justitiæ a dextris et sinistris, per gloriam et ignobilitatem, per infamiam, et bonam famam, ut seductores et veraces* (II Cor. VI). His ergo tribus terræ generibus scito omnes, qui Verbum auditum non faciunt esse signatos. Attende quid dictum sit, *continuo scandalizatur*. Est ergo aliqua distantia inter eum qui multis tribulationibus pœnisque compellitur Christum negare, et eum qui ad propinquam primamque persecutionem statim scandalizatur et corrui. Item hujus mundi divitias nequaquam Dominus divitias, sed fallaces divitias appellat. (Greg.) Fallaces enim sunt, quæ nobiscum diu permanere non possunt; fallaces sunt, quæ mentis nostræ inopiam non expellunt. Solæ autem divitiæ veræ sunt, quæ nos virtutibus divites faciunt. Notandum vero est, quod exponens Dominus dicit, quia sollicitudines, et voluptates, et divitiæ suffocant. Suffocant enim, quia importunis cogitationibus suis guttur mentis strangulant, et dum bonum desiderium intrare ad cor non sinunt, quasi aditum flatus vitalis necant. Notandum etiam quod duo sunt quæ divitiis jungit, sollicitudines videlicet et voluptates; quia profecto et per curam mentem opprimunt, et per affluentiam resolvunt; re enim contraria possessores suos et affictos et lubricos faciunt. Sed quia voluptas convenire cum afflictione non potest, alio quidem tempore per custodiæ suæ sollicitudinem affligunt, atque alio per abundantiam ad voluptates emolliunt.

Qui vero in terram bonam seminatus est, hic est qui audit verbum, et intelligit, et fructum affert, et facit aliud quidem centesimum, aliud autem sexagesimum, aliud vero tricesimum. (Hieron.) Sicut in terra mala tres fuere diversitates, secus viam, et petrosa, et spinosa loca, sic in terra bona trina diversitas est centesimi, sexagesimi fructus, et tricesimi. Et in illa autem, et in ista non mutata substantia, sed voluntas; et tam incredulorum quam credentium corda sunt quæ semen recipiunt. *Omnis, inquit, qui audit verbum fidei, et non intelligit, venit malus, et rapit quod seminatum est in corde ejus; et secundo, et tertio, Hic est, ait, qui verbum au. it.* In expositione quoque terræ bonæ, iste est qui audit verbum, et intelligit, et fructum affert, et facit aliud centesimum, aliud autem sexagesimum, aliud vero tricesimum. Primum ergo debemus audire, deinde intelligere, et post intelligentiam fructus reddere doctrinarum, et facere vel fructum centesimum, vel sexagesimum, vel tricesimum. Triginta referunt ad nuptias; nam et ipsa digitorum con-

A junctio, et quasi molli se osculo complectens, et fœderans maritum pingit et conjugem. Sexaginta ad viduas, eo quod in angustia et tribulatione sint positæ: unde et in superiore digito deprimuntur; quantoque major est difficultas expertæ quondam voluptatis illecebris abstinere, tanto majus et præmium. Porro centesimus numerus quæso diligentes, lector, attende, a sinistra transfertur ad dexteram, et eisdem quidem digitis, sed non eadem manu, quibus in læva manu nuptæ significantur, et viduæ circulum faciens exprimit virginitatis coronam. Aliter, centum, qui computando a sinistra transferuntur ad dexteram, recte in significatione ponuntur: perpetuæ beatitudinis, siquidem triginta, et sexaginta in læva adhuc manu continentur, centum B transcui ad dexteram. Quamvis enim magna fides, quæ nobis cognitionem nostri conditoris revelat, magna sint opera quibus fides, ne sit otiosa, consummatur, in hac tamen ambo sunt vita necessaria. (Aug.) Præmium vero fidei et operationis quæ per dilectionem exercetur in futura est vita sperandum. Sive aliter, bona terra centesimum fructum fert martyrum propter satietatem vitæ, et conceptum mortis. Sexagesimum virginum propter otium interius, quia non pugnant contra consuetudinem carnis, solet enim otium concedi sexagenariis post militiam, vel post actiones publicas. Tricesimum conjugatorum, quia hæc est ætas præliantium; ipsi enim habent acriorem conflictum, ne libidinibus superentur. Post hæc verba Domini sequitur in C Matthæo et dicitur:

[II.] *Aliam parabolam proposuit eis, dicens: Simile est regnum cœlorum homini qui seminavit bonum semen in agro suo.* Nota quod audis. *Aliam, inquit, parabolam proposuit eis dicens.* Sedebat ergo Dominus in navi, turba in littore maris; illi procul, discipuli vicini audiebant; proponit eis et aliam parabolam quasi dives paterfamilias invitatos diversis reficiens eibus, ut unusquisque secundum naturam stomachi sui varia alimenta susciperet. Unde et in priorie parabola non dixit alteram, sed aliam. Si enim præmisisset alteram, expectare tertiam non poteramus. Præmisit aliam ut plures sequantur. Sed quia hæc secunda parabola cum interpretatione sua non statim exposita est, sed interjectis aliis parabolis edissera, hic quidem a Salvatore proponitur, et postea dimissis turbis cum domum venitur rogantibus discipulis exponitur. Ideo interim donec ab eo audiamus allegoricam ejus expositionem disseramus. Breviter tamen in ipsius parabolæ contemplatione ad moralem instructionem aliquid tentemus dicere, ne forte tam sacram lectionem audientes, sine aliqua ædificatione nostra prætereamus. Docet enim nos simpliciter sermone, si eam rite intellexerimus, bonam voluntatem habere. Docet cautelam, docet patientiam, docet discretionem, docet longanimitatem, docet et justitiam. Quæ omnia in suis locis distinctim dicemus ipsas Evangelii sententias, quæ ea demonstrant proponentes. *Simile, inquit,*

est regnum cœlorum homini qui seminavit bonum semen in agro suo. Bonum enim semen in agrum suum non nisi bonus seminat. Ipse utique qui in corpore suo semen bonæ voluntatis ad bonorum operum studet perducere fructum. Et iste bene similis regno cœlorum dicitur, cui per omnia aptus esse probatur.

Cum autem dormirent homines venit inimicus ejus, et superseminavit zizania in medio tritici. Hæc quidem sententia cautos nos esse admonet, ut si semen bonum in agro nostro germinare velimus, inimici semina caveamus. Ne dum somno inertiae torpemus, fructum laboris nostri perdamus.

Cum autem crevisset herba, et fructum fecisset, tunc apparuerunt zizania. Accesserunt autem servi patrisfamilias, et dixerunt ei : Domine, nonne bonum semen seminasti in agro tuo? Unde ergo habet zizania? et ait illis : Inimicus homo hoc fecit. In ista ergo sententia documentum nobis præbetur patientiæ; quia sicut hic paterfamilias inimici dolum sciendo non exarsit in ira, nec mox ulcisci in illo voluit, sed patienter exspectavit, ita et nos cum aliquam læsionem ab inimicis nostris acceperimus, non statim ad vindictam prorumpere, sed magis ad virtutem patientiæ recurrere debemus.

Servi autem dixerunt ei : Vis imus, et colligimus ea? Et ait illis : Non, ne forte colligentes zizania, eradicetis simul cum eis et triticum. Ecce habes exemplum discretionis. Æquanimiter ergo debemus sufferre malos propter bonos. Ne forte si a malis irritati vicem eis ulciscendo referamus, bonis occasionem scandalii præbeamus.

Sinite utraque crescere usque ad messem. Et quid in hoc nisi longanimitatis ædificatio nobis datur? Non enim parvo tempore virtutem patientiæ habere, sed usque ad finem vitæ longanimiter illam servare debemus. Unde alibi scriptum est : *Qui perseveraverit usque in finem hic salvus erit (Matth. xxiv).* Sed quid longanimis iste paterfamilias in fine faciat, audiamus.

Et in tempore messis dicam messoribus : Colligite primum zizania, et alligate ea in fasciculos ad comburendum. Triticum autem congregate in horreum meum. Qui ante per longanimitatem patienter sustinuit, modo per justitiam meritis condigna rependit. Nobisque exemplum in hoc tribuit, ut in patiendo justitiam meditemur, et in judicando patientiam habere non negligamus. Ita enim copula virtutum in unitatis massa est collocata, ut omnes ab invicem per diversitatem specierum sint discretæ, et tamen sibimetipsis per contrarietatem nullo modo sint adversæ. Hæc quoque modo juxta moralitatem, ut promisimus, dixisse sufficiat. (Aug.) Quæri autem illud potest, quod ait, *alligate ea in fasciculos ad comburendum*, cur non unum fascem aut unum acervum zizaniorum fieri dixerit, nisi forte propter varietatem hæreticorum, et non solum a tritico, verum a seipsis discrepantium, ipsa uniuscujusque hæreseos propria conventicula, in quibus sigillatim

A sua communione devincti sunt, nomine fasciculorum significavit; ut jam tunc incipiant alligari ad comburendum, cum a catholica communione segregati suas proprias quasi ecclesias habere cœperint, ut combustio earum sit in fine sæculi, non alligatio fasciculorum. Sed si ita esset, multæ non jam respiscendo et in catholicam remeando ab errore desciscerent.

Quapropter et alligatio fasciculorum in fine futura est, ut non confuse, sed pro modo perversitatis suæ uniuscujusque erroris pertinacia puniatur. *Ne forte colligentes zizania eradicetis simul et triticum.* Utrum quia etiam boni cum adhuc infirmi sunt opus habent in quibusdam malorum permistione, sive ut per eos exerceantur, sive ut eorum comparatione magna illis exhortatio fiat, ut nitantur ad melius? Quibus sublatis altitudo charitatis quasi evulsa marcescat. Quod est eradicari, nam sic et Apostolus ait, *ut in charitate radicati et funditi possitis comprehendere (Ephes. iii).* An forte idem simul eradicatur triticum cum auferuntur zizania? quia multi primo zizania sunt, et postea triticum fiunt, si tollantur, ad laudabilem mutationem non perveniunt? Itaque si evulsi fuerint, simul eradicatur et triticum, quod futuri essent, si eis parceretur. Sequitur Matthæus et dicit :

[III.] *Aliam parabolam proposuit eis dicens : Simile est regnum cœlorum grano sinapis, quod accipiens homo seminavit in agro suo. Quod minimum quidem est omnibus seminibus; cum autem creverit, majus est omnibus oleribus, et fit arbor, ita ut volucres cœli veniant, et habitent in ramis ejus.* Regnum cœlorum prædicatio Evangelii est, et notitia Scripturarum, quæ ducit ad vitam, et de qua dicitur ad Judæos: *Auferetur a vobis regnum Dei, et dabitur genti facienti fructum ejus. Simile est ergo regnum cœlorum grano sinapis, quod accipiens homo seminavit in agro suo (Matth. xxi).* Qui a plerisque Salvator intelligitur, quod in animis credentium seminat. Ab aliis vero ipse homo, qui seminat in agro suo, id est, in semetipso et in corde suo. Quis est iste qui seminat, nisi sensus noster et animus? qui suscipiens granum prædicationis, et fovens sementem humore fidei, facit in agro sui pectoris pullulare. Prædicatio Evangelii minima est omnibus disciplinis, ad primam quippe doctrinam fidem non habet veritatis, hominem Dominum Deum mortuum, et scandalum crucis prædicans. Confer hujusmodi doctrinam dogmatibus philosophorum, et libris eorum, et splendori eloquentiæ, compositionique sermonum, et videbis quanto minor sit cæteris seminibus sementis Evangelii. Sed illa cum creverint, nihil mordax, nihil vividum, nihil vitale demonstrant, totum placidum, marcidumque, et emollium in olera, et in herbas, quæ cito crescunt et corruunt. Hæc autem prædicatio quæ parva videbatur in principio, cum vel in anima credentis, vel in toto mundo sata fuerit, non exurgit in olera, sed crescit in arborem, ita ut volucres cœli (quas ve-

animas credentium, vel fortitudines Dei servitio A
 mancipatas sentire debemus) veniant, et habitent
 in ramis ejus. Ramos puto evangelicæ arboris, quæ
 de granis sinapis creverit, dogmatum esse diversita-
 tates, in quibus supradictarum vulnecrum unaquaque
 requiescit. Assumamus et nos pennas columbæ, ut ad
 altiora volantes, possimus habitare in ramis hujus
 arboris, et nidulos nobis facere doctrinarum, terre-
 naque fugientes, ad cœlestia festinare. Multi legen-
 tes granum sinapis minimum omnibus seminibus,
 et illud quod in Evangelio dicitur, *Domine, auge
 nobis fidem*; et respondetur eis a Salvatore: *Amen
 dico vobis, quia si haberetis fidem sicut granum sinapis,
 diceretis monti huic, Migra de loco isto, et migraret
 (Luc. xvii), putant apostolos vel per vram fidem petre-
 re, vel Dominum de parva fide dubitare, cum apo-
 stolus Paulus fidem grano sinapis comparatam maxi-
 mam judicet. Quid enim dicit? Si habuero tantam
 fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem
 non habeam, nihil mihi prodest (I Cor. xiii). Ergo
 quod Dominus dixit fide fieri, quæ grano sinapis
 comparatur, hoc Apostolus docet tota fide posse
 fieri. (Rab.) Potest in grano sinapis ipsa Dominicæ
 Incarnationis humilitas intelligi, quod acceptum ho-
 mo misit in hortum suum, quod corpus Salvatoris
 accipiens, Joseph in horto sepelivit. Crevit autem
 et factum est in arborem, quod resurrexerit et as-
 cendit in cœlum. Expandit ramos in quibus volucres
 cœli requiescerent, quod prædicatores dispersit in
 mundum, in quorum dictis atque consolationibus ab
 hujus vitæ fatigatione fideles quique respirarent.*

[IV.] *Aliam parabolam locutus est eis. Simile est
 regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier abs-
 condit in farinæ satis tribus, donec fermentatum est
 totum. (Hieron.)* Diversus est hominum stomachus:
 alii amaris, alii dulcibus, hi austerioribus, illi leni-
 bus delectantur cibis. Proponit ergo Dominus ut jam
 supra diximus, diversas parabolas, ut juxta vulne-
 rum varietates et medicina diversa sit. Mulier ista,
 quæ fermentum accipit, et abscondit illud in satis
 tribus farinæ, donec fermentaretur totum, vel præ-
 dicatio mihi videtur apostolica, vel Ecclesia quæ e
 diversis gentibus congregata est. Hæc tulit fermentum,
 notitiam scilicet et intelligentiam Scripturaru-
 rum, et abscondit illud in farinæ satis tribus, ut spiri-
 tus, et anima, et corpus, in unum redacta, non dis-
 crepent inter se; sed cum duobus, vel tribus con-
 venerit, impetrarent a Patre quodcumque postula-
 verint. Disseritur locus iste et aliter. Legimus in Pla-
 tone, et philosophorum dogmate vulgatum est tres
 esse in humana anima passiones, τὸ λογικόν, quod nos
 possumus interpretari *rationabile*; τὸ ὀργητικόν, quod
 dicimus *plenum iræ*, vel *irascibile*; τὸ ἐπιποθητικόν,
 quod appellamus *concupiscibile*. Et putat ille philoso-
 phus *rationabile nostrum in cerebro, iram in felle,
 desiderium in jecore commorari. Et nos ergo si ac-
 ceperimus fermentum Evangelii, cum sanctarum
 Scripturarum notitia, de quo supra dictum est, tres
 humanæ animæ passiones in unum redigentur, ut in*

rationabili possideamus prudentiam, in ira odium
 contra vitia, in desiderio cupiditatem virtutum; et
 hoc totum fiet per doctrinam Evangelicam, quam no-
 bis mater Ecclesia præstitit. Dicam et tertiam quo-
 rundam intelligentiam, ut curiosus lector e pluribus
 quod placuerit, eligat. Mulierem istam et ipsi Eccle-
 siam interpretantur, quæ fidem hominis farinæ satis
 tribus commiscuerit, credulitati Patris et Filii, et
 Spiritus sancti. Cumque in unum fuerit fermenta-
 tum, non nos ad triplicem Deum, sed ad unius divi-
 nitatis perducit notitiam. Farinæ quoque sata tria
 dum non est in singulis diversa natura ad unitatem
 trahunt substantiæ. Pius quidem sensus, sed nun-
 quam parabolæ et dubia ænigmatum intelligentia,
 potest ad auctoritatem dogmatum proficere. Non-
 nulli et quartam ponunt opinionem, in tribus satis
 trium filiorum Noe propaginem recipientes, in quibus
 restauratum est genus humanum, quos fermento
 Evangelii, mulier prædicta in unitatem fidei colligit.

(Rab.) Possunt itaque præter hæc et in farinæ satis
 tribus illi Dominici seminis fructus, tricesimus
 scilicet sexagesimus, et centesimus intelligi, id est,
 conjugatorum, continentum, virginum. Pulchre dicit
 eatenus absconditum in farina fermentum, donec
 fermentaretur totum, quia charitas in nostra mente
 recondita eousque crescere debet, donec totam men-
 tem in sui perfectionem commutet, ut nihil videlicet
 præter ipsam conditoris sui dilectionem diligere,
 agere, recolere anima possit. Quod hic quidem in-
 choari, sed ibi habet perfici, ubi cum sit *Deus omnia
 in omnibus (I Cor. xv)*, omnes uno eodemque suæ
 dilectionis igne calefacit. Satum genus est mensuræ
 juxta morem provinciæ Palestinæ, unum et dimidium
 modium capiens.

*Hæc omnia locutus est Jesus in parabolis ad turbas,
 et sine parabolis non loquebatur eis. Hæc omnia, in-
 quit, locutus est Jesus in parabolis ad turbas, et reliq.
 Non quia nihil proprie locutus est, sed quia nullum
 fere sermonem explicavit ubi non aliquid per para-
 bolam significavit, quamvis in eo aliqua et proprie
 dixerit, ita ut sæpe inveniatur totus sermo ejus para-
 bolis explicatus, totus autem proprie dictus nullus
 inveniatur. (Hieron.)* Et notandum quod non discipulis,
 sed turbis per parabolas loquitur, et usque
 hodie turbæ in parabolis audiunt, et discipuli domi-
 interrogant Salvatorem.

*Ut impleretur quod dictum est per Prophetam dicen-
 tem: Aperiam in parabolis os meum, et eructabo abs-
 condita a constitutione mundi. Hoc testimonium de
 septuagesimo septimo psalmo sumptum est, quod et
 ex persona Domini dicitur. Aperiam, ait, in parabolis
 os meum, et eructabo abscondita a constitutione mundi
 (Psal. lxxvii). Considerandum est ergo attentius et
 inveniendum in eo. describi egressum Israelis de
 Ægypto, et omnia signa narrari, quæ in Exodi con-
 tinentur historia. Ex quo intelligimus universa illa
 quæ scripta sunt, parabolice sentienda; nec manife-
 stam consonare litteram, sed abscondita sacramenta.
 Hoc enim se Saluator dicitur esse promittit, ape-*

riens os suum in parabolis, et eructans abscondita a constitutione mundi : quia non est inventus neque in caelo, neque in terra, neque subtus terram quis dignus aperire librum, et solvere septem signacula ejus, nisi ipse leo de tribu Juda; radix David, qui aperit et nemo claudit, claudit, et nemo aperit (Apoc. v), virtus et sapientia Dei.

Tunc dimissis turbis venit in domum, et accesserunt ad eum discipuli ejus dicentes. Edisserere nobis parabolam zizaniorum agri. (Hieron.) Dimittit turbas Jesus, et domum revertitur, et accedunt ad eum discipuli, et secreto interrogant, quæ populus nec merebatur audire, nec poterat. (MAUR.) Mystice autem Salvator noster dimissa turba tumultuantium Judæorum, ingreditur in Ecclesiam gentium. Et ibi interrogantibus discipulis, hoc est, fidelibus devote divina mysteria discitentibus exponit Sacramenta cælestia.

Qui respondens ait : Qui seminat bonum semen, filius est hominis. Ager autem est mundus. Bonum vero semen hi sunt filii regni. Zizania autem fructus sunt nequam. Inimicus autem qui seminavit ea, est diabolus. Messis vero consummatio sæculi est. Messores autem angeli sunt. Perspicue exposuit quod ager mundus sit, sator filius hominis, bonum semen filii regni, zizania filii pessimi, zizaniorum sator diabolus, messis consummatio mundi, messores angeli. Omnia scandala referuntur ad zizania; justii reputantur in filios regni. Ergo, ut supra dixi, quæ exposita sunt a Domino, his debemus accommodare fidem. Quæ autem tacita, et nostræ intelligentiæ derelicta, perstringenda sunt breviter. Homines qui dormiunt, magistros ecclesiarum intellige. Servos patrisfamilias ne alios accipias quam angelos, qui quotidie vident faciem Patris. Diabolus autem propterea inimicus homo appellatur, quia Deus esse desivit. Et in nono psalmo scriptum est de eo : *Exsurge, Domine, non confortetur homo*. Quamobrem non dormiat qui Ecclesiæ præpositus est, ne per illius negligentiam inimicus homo superseminet zizania, id est, hæreticorum dogmata. Quod autem dicitur, *Ne forte colligentes zizania eradicetis simul et frumentum*, datur locus poenitentiae, et monemur ne cito amputemus fratrem, quia fieri potest, ut ille qui hodie noxio depravatus est dogmate, cras respiscat, et defendere incipiat veritatem. Illud quoque quod sequitur, *Stinite utraque crescere usque ad messem*, videtur illi præcepto contrarium : *Auferte malum de medio vestrum* (I Cor. v); et nequaquam societatem habendam cum his qui fratres nominentur, et sint adulteri et fornicatores. Si enim prohibetur eradicatio, usque ad messem tenenda est patientia : et quomodo ejiciendi sunt quidam de medio nostrum? Inter triticum et zizanium, quod nos appellamus kolum, quandiu herba est, et necdum culmus venit ad spicam, grandis similitudo est, et in discernendo aut nulla, aut perdifficilis distantia. Præmonet ergo Dominus ne ubi quid ambiguum est cito sententiam proferamus, sed Deo judici terminum reservemus, ut cum dies judicii venerit, ille non suspi-

cionem criminis, sed manifestum reatum de sanctorum cœtu ejiciat.

Sicut ergo colliguntur zizania, et igne comburuntur, sic erit in consummatione sæculi. Misset filius hominis angelos suos, et colligent de regno ejus scandala, et eos qui faciunt iniquitatem, et mittent eos in caminum ignis; ibi erit fletus et stridor dentium. Omnis immunditia in segete zizania dicuntur. Quod primo separentur zizania dicitur, quia tribulatione præcedente separebuntur impii a piis : quod per bonos angelos intelligitur fieri, quia officia vindictæ possunt implere bono animo, quomodo lex, quomodo iudex; officia vero misericordiæ mali implere non possunt.

(Hieron.) Quod autem zizaniorum fasciculos ignibus tradi decernit, et triticum congregari in horrea, manifestum est hæreticos quosque et hypocritas fidei gehennæ ignibus concremandos; sanctos vero qui appellantur triticum, horreis, id est, mansionibus cælestibus suscipiendos. (MAUR.) Observa quod dicit, et eos qui faciunt iniquitatem, non qui fecerunt, quia non omnes, qui fecerunt iniquitatem, et conversi sunt ad poenitentiam, et ad correctionem vitam, sed ipsi solummodo, qui permanent in peccatis suis usque ad finem vite suæ, et non egerunt poenitentiam, æternis cruciatibus mancipandi sunt.

Tunc justii fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum. (Hieron.) In præsentis sæculo fulget lux sanctorum coram hominibus, et post consummationem mundi ipsi justii fulgebunt, sicut sol in regno Patris sui. Qui habet aures audiat. Id est, qui habet intellectum intelligat, quia non sinapis, olerum, nec fermentum ebrietatis, nec farina graminum prædicatur, sed mystice hæc omnia intelligenda sunt.

[V.] Simile est regnum cælorum thesauro abscondito in agro, quem qui invenit homo abscondit, et præ gaudio illius vadit, et vendit universa quæ habet, et emit agrum illum. (Greg.) Cælorum regnum idcirco terrenis rebus simile dicitur, ut ex his quæ animo novit surgat ad incognita, quatenus exemplo visibilibus, se ad invisibilia rapiat, et per ea quæ usu didicit quasi confricatus incalescat, ut per hoc quod scit notum, diligere discat et incognita amare. Ecce enim cælorum regnum thesauro in agro abscondito comparatur, quem qui invenit homo abscondit, et præ gaudio illius vadit, et vendit universa quæ habet, et emit agrum illum. Qua in re hoc quoque notandum est, quod inventus thesaurus absconditur, ut reservetur, quia studium cælestis desiderii a malignis spiritibus custodire non sufficit, qui hoc ab humanis laudibus non abscondit. Thesaurus autem cælestis est desiderium. Ager vero in quo thesaurus absconditur, disciplina studii cælestis. Quem profecto agrum venditis omnibus comparat, qui voluptatibus carnis renuntians, cuncta sua terrena desideria per disciplinæ custodiam cælestis calcatur, ut nihil quod caro blanditur, liceat, nihil quod carnalem vitam trucidat, spiritus horrescat. (Hieron.) Aliter autem thesaurus iste, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ et

scientiæ abscondit (Col. II), aut Dei Verbum est, A ut purus, et solidus, et nusquam a se dissonans certa quod in carne Christi videtur absconditum, aut sanctæ Scripturæ, in quibus reposita est notitia Salvatoris: quem cum quis in eis invenerit, debet omnia istius sæculi emolumenta contemnere, ut illum possit habere, quem repererit. Quod autem sequitur: *Quem cum invenerit homo abscondit*, idcirco dicitur, non quod de invidia faciat, sed quod timore servantis et nolentis perdere abscondat in corde suo, quem pristinis prætulit facultatibus. (Aug.) Item thesaurum in agro absconditum dixit, duo Testamenta legis in Ecclesia. Cum quis ea ex parte intellectus attigerit, sentit illic magna latere, et vendit omnia sua, et emit illum, id est, contemptu temporalium comparat sibi otium, ut sit dives in cognitione Dei.

Iterum, simile est regnum cælorum homini negotiatori quærenti bonas margaritas; inventa autem una pretiosa margarita, abiit et vendidit omnia quæ habuit, et emit eam. (Greg.) Rursum quippe cælestis regnum homini negotiatori simile dicitur, qui bonas margaritas quærit, sed unam pretiosam invenit, quam videlicet inventam omnia vendens emit. Quod qui cælestis vite dulcedinem, in quantum possibilitas admittit, perfecte cognoverit, ea quæ in terris amaverat, libenter cuncta derelinquit. In comparatione ei vilescunt omnia, deserit habita, congregata dispergit, inardescit in cælestibus animus. Nil in terrenis libet, deforme conspicitur quidquid de terrena placebat specie, quod sola pretiosæ margaritæ charitas fulget in mente. Quæstio est itaque cur a numero plurali, ad singularem transierit, ut cum quærat homo margaritas bonas, unam inveniat pretiosam, quam, venditis omnibus quæ habet, emat. Aut ergo iste bonos homines quærens, cum quibus utiliter vivat, unum præ omnibus invenit sine peccato mediatorem Dei et hominum hominem Christum Jesum (I Tim. II); aut præcepta quærens, quibus servatis, cum hominibus recte conversetur, invenit dilectionem proximi. In quo uno dicit Apostolus omnia contineri, ut non occides, non furaberis, non falsum testimonium dices, et si quod est aliud mandatum (Rom. XIII), singulæ margaritæ sint, quæ recapitulantur in hoc sermone: *Diliges proximum tuum tanquam teipsum.* Aut bonos intellectus homo quærit, et invenit illud quo cuncti continentur, *In principio Verbum, et Verbum apud Deum, et Verbum Deum lucidum candore veritatis, et solidum firmitate æternitatis, qui Deus penetrata carnis testudine intelligendus est.* Ille enim ad margaritam ipsam jam pervenerat, qui tegumentis mortalitatis quasi concharum obstaculo, in profundo hujus sæculi, atque inter duritias saxeas Judæorum aliquando latuerat. Ille ergo ad ipsam margaritam jam pervenerat, qui ait: *Et si noveramus Christum secundum carnem, sed nunc jam non novimus.* Nec ullus omnino intellectus margaritæ nomine dignus est, nisi ad quem discussis omnibus carnalibus tegminibus pervenitur. Quibus sive per verba humana, sive per similitudines circumpositas operitur,

ut purus, et solidus, et nusquam a se dissonans certa ratione cernatur. Quos tamen omnes veros, et firmos, et perfectos intellectus unus ille continet, per quem facta sunt omnia, quod est Verbum Dei. Quodlibet autem horum trium sit, vel si aliud occurrere potuerit, quod margaritæ unius et pretiosæ nomine bene significetur, pretium ejus est nos ipsi, qui ad eam possidendam non sumus liberi, nisi omnibus pro nostra liberatione contemptis, quæ temporaliter possidentur. Venditis enim rebus nostris, nullum majus earum accipimus pretium, quam nos ipsos, quia talibus implicati, nostri non eramus, ut rursus nos ipsos pro illa margarita demus; non quia vel tanti valet, sed quia plus dare non possumus. (Hieron.) Aliter autem hæc parabola aliis verbis id ipsum exprimere potest intelligi, quod supra dicitur. Bonæ margaritæ quas quærit insitor, lex et prophetæ sunt. Audi, Marcion; audi, Manichæ: bonæ margaritæ sunt lex et prophetæ, et notitia Veteris Instrumenti. Una autem est pretiosa margarita scientia Salvatoris, et sacramentum passionis illius, et resurrectionis arcanum; quem cum invenerit homo negotiator similis Pauli apostoli, omnia legis prophetarumque mysteria, et observationes pristinas, in quibus inculpate vixerat, quasi purgamenta contemnit, et quasi quisquilias, ut Christum lucrifaciat (Phil. III). Non quo inventio unius novæ margaritæ condemnatio sit veterum; sed quo comparatione ejus omnis alia gemma sit vilior.

Iterum simile est regnum cælorum sagenæ missæ in mare, et ex omni genere piscium congreganti, quam cum impleta esset educentes, et secus litus sedentes, elegerunt bonos in vasa, malos autem foras miserunt. (Greg.) Rursum ergo simile regnum cælorum sagenæ missæ in mari, dicitur, ex omni genere piscium congreganti; quæ impleta ad littus ducitur, et in vasis boni pisces eliguntur, mali projiciuntur foras. Sub hac ergo parabola sancta Ecclesia sagenæ comparatur, quæ et piscatoribus est commissa, et per eam quisque ad æternum regnum a præsentis sæculi fluctibus trahitur, ne in æternæ mortis profundo mergatur. Quæ ex omni genere piscium congregat, quod ad peccatorum veniam sapientes, et fatuos, liberos et servos, divites et pauperes, fortes et infirmos vocat. Unde per Psalmistam Deo dicitur, *ad te omnis caro veniet* (Psal. LXIV). Quæ sagenæ scilicet tunc universaliter repletur cum in fine suo humani generis summa concluditur. Quam educunt, et secus litus sedent, quia sicut mare sæculum, ita sæculi finem significat littus maris; in quo scilicet fine boni pisces in vasis eliguntur, mali projiciuntur foras, quia et electus quisque in tabernacula recipitur, et æterni luce regni perdita, ad exteriores tenebras reprobi trahuntur. Nunc enim bonos malosque communiter, quasi per mistos pisces fidei sagenæ non continet, sed littus indicat sagenæ, id est sancta Ecclesia, quid trahebat. Et quidem pisces qui capti fuerunt mutari non possunt; nos vero mali capimur, sed in bonitatem permutamur. Cogitemus igitur in

captione, ne dividamur in littore. (*Hieron.*) Item aliter, *Simile est regnum cælorum sagenæ missæ in mare, etc.* Impleto Jeremiæ vaticinio dicentis, *Ecce ego mitto ad vos piscatores multos (Jer. xvi)*, postquam audierunt Petrus, et Andreas, Jacobus et Joannes filii Zebedæi, *Sequimini me, et faciam vos piscatores feri hominum (Matth. iv)*, contexerunt sibi ex Veteri et Novo Testamento sagenam evangelicorum dogmatum, et miserunt eam in mare hujus sæculi, quæ usque hodie in mediis fluctibus tenditur, capiens de falsis et amaris gurgitibus quidquid inciderit, id est, et bonos homines et malos, et optimos pisces et pessimos. (*MAUR.*) Quos ad littus atrahit, id est, ad finem mundi, ut tunc jam sequestratio honorum et malorum piscium sit. Unde et subditur :

Sic enim erit in consummatione sæculi. Exibunt angeli, et separabunt malos de medio justorum, et mittent eos in cæminum ignis: ibi erit fletus et stridor dentium. (Greg.) Hoc ergo timendum est potius quam exponendum. Aperta enim voce tormenta peccantium dicta sunt, ne quis ad ignorantiam suæ excusationem recurreret, si quid de æterno supplicio obscure diceretur. (*Hieron.*) Cum vero venerit consummatio, et finis mundi, ut ipse infra manifestius dixerit, tunc sagena extrahetur ad littus; tunc verum sæcernendorum piscium judicium demonstrabitur, et quasi in quodam quietissimo portu boni mittentur in vasa cælestium mansionum, malos vero torrendos et exsiccandos gehennæ flamma suscipiet. Quod vero Salvator proposita parabola statim subjungens, ait :

Intellexistis hæc omnia? Dicunt ei: Etiam. Ad Apostolos proprie sermo est, et illis dicitur: *Intellexistis hæc omnia?* Quos non vult audire tantum, ut populum, sed intelligere ut magistros futuros, et intelligentibus parabolas dignum testimonium reddidit. Unde et subditur :

Et ait illis: Ideo omnis scriba doctus in regno cælorum similis est homini patrifamilias, qui profert de

A thesauro suo nova et vetera. (Aug.) Non dixit vetera et nova, quod utique dixisset nisi maluisset meritum ordinem servare quam temporum. Novum enim Testamentum posterius est tempore, sed prius dignitate. (*Hieron.*) Instructi quidem erant apostoli, scribæ et notarii Salvatoris, qui verba illius et præcepta signabant in tabulis cordis carnalibus, regnum cælestium sacramentis, et pullulabant et pollebant opibus patrifamilias, ejicientes de thesauro suarum doctrinarum nova et vetera; ut quidquid in Evangelio prædicabant, legis et prophetarum vocibus comprobarent. Unde et sponsa dicit in Cantico canticorum: *Nova cum veteribus, fratruelis mi, servavi tibi (Cant. vii)*. Quod tamen intelligi et aliter potest. (*Greg.*) Vetustum igitur humani generis ad

B inferni claustra descendere, pro peccatis suis supplicia æterna tolerare; cui per mediatoris adventum novum aliquid accessit, ut si hic recte studeant vivere, cælorum regna valeant penetrare; et homo in terra editus, si a corruptibili vita moriatur, in cælo esset collocandus; et vetus itaque est, ut pro culpa genus humanum intereat, et novum ut conversus in regno vivat. Quod ergo in conclusione locutionis suæ Dominus subdidit, hoc est utique quod præmisit. Prius enim de regni similitudine thesaurum inventum ac bonam margaritam protulit; postmodum vero inferni pœnas de malorum combustione narravit, atque in conclusione subjungit: *Ideo omnis scriba doctus in regno cælorum similis est patrifamilias proferenti de thesauro suo nova et vetera.* Ac si aperte diceretur: Ille in sancta Ecclesia doctus prædicator est, qui et nova scit proferre de suavitate regni, et vetera dicere de terróre supplicii, ut vel pœnæ terreant quos præmia non invitant. (*MAUR.*) Ecce hunc expositionis evangelicæ liber quartus habeat terminum, ubi parabolarum Domini prolatio in districto Dei finem ostendit habere sæculum, ut dehinc ea quæ sequuntur operum et sermonum Domini alio initientur exordio.

LIBER QUINTUS.

SEQUITUR CAPUT XIII.

[VI.] *Et factum est cum consummasset Jesus parabolas istas, transiit inde, et veniens in patriam suam docebat eos in synagogis eorum, ita ut mirarentur et dicerent: Unde huic sapientia hæc et virtutes? (Hieron.)* Post parabolas quas locutus est ad populum, et quas soli apostoli intelligebant, transit in patriam suam Dominus, ut ibi apertius doceat. (*RAB.*) Patriam Domini Galilæam, sive specialiter Nazareth dicit, in qua erat nutritus, ubi et in synagogis Judæorum prædicavit: Συναγωγῆ enim Græce, Latine dicitur *congregatio*; quo nomine non solum affluentium turbarum conventum, sed et domum, qua ad audiendum dicendumve Dei verbum conveniebant Judæi, appellare solebant. Unde Dominus ad Annam

D pontificem: *Ego semper, inquit, docui in synagoga, et in templo quo omnes Judæi conveniant (Joan. xviii)*. Sicut et nos ecclesias fidelium et loca et choros vocitamus. Verum differt inter συναγωγῆ, quæ congregatio, et ἐκκλησίαν quæ convocatio interpretatur, quod veteris instrumenti populus, utroque vocabulo, novi autem tantum Ecclesia nuncupatur. Quia videlicet et pecora et inanimæ quæque res congregari in unum possunt, convocari vero non nisi ratione utentia possunt. Ideoque novæ gratiæ populum quasi majore dignitate præditum rectius convocatum in unitatem fidei, quam congregatum dicere, id est Ecclesiam, quam synagogam nominare apostolicis scriptoribus et doctoribus visum est. Confluebant vero die sabbati semper in synagogis,

ut juxta quod Dominus præcepit, *Vacate et videte* quoniam ego sum Deus (Psal. xlv), feriatís mundi negotiis ad meditanda legis monita quieto corde residerent. Cujus eo die devotionis agendæ hæcenus in Ecclesia perducit iudicium, quæ ad memoriam prisæ religionis canticum Deuteronomii, in quo universus veteris populi status, quid videlicet offenso, quid propitio Deo meruit, continetur, nonnullis in locis sabbato dicere consuevit. Alioquin esset præposterum, ut prioribus septimanæ diebus prophetarum dictis carminibus Moysi ultimam diceretur.

Docuit ergo in synagogis Judæorum Dominus, ut evangelista narrat, ita ut mirarentur et dicerent: *Unde huic sapientia hæc et virtutes?* Sed quanta Nazarenorum cæcitas, qui eum quem in verbis factisque ipsius,

Si mens non læva fuisset,

Christum cognoscere poterant, ob solam generis notitiam contemnunt. Sapientiam vero ad doctrinam, virtutes referunt ad sanitates et miracula quæ faciebat; quæ solerti ac pulchra distantia commemorat Apostolus dicens: *Judæi signa petunt, et Græci sapientiam quærunt, nos vero prædicamus Christum crucifixum, Judæis quidem scandalum, gentibus vero stultitiam; ipsis vero vocatis et Græcis Christum Dei virtutem et Dei sapientiam* (I Cor. 1). In qua nimirum sententia virtutem ad signa retulit propter Judæos, sapientiam vero ad doctrinam propter Græcos, id est, gentes.

Nonne hic est fabri filius? Nonne mater ejus dicitur Maria, et fratres ejus Jacobus, et Joseph, et Simon, et Judas? et sorores ejus nonne omnes apud nos sunt? Unde ergo huic omnia ista? Et scandalizabantur in eo. Error Judæorum salus nostra est, et hæreticorum condemnatio. In tantum enim cernebant hominem Christum, ut fabri putarent filium, et dicerent; *Nonne hic est fabri filius?* Miraris si errent in fratribus, cum errent in patre? Fratres quoque et sorores ejus secum esse testentur, qui tamen non liberi Joseph aut Mariæ juxta hæreticos putandi, sed potius juxta morem sacræ Scripturæ cognati ipsorum sunt intelligendi; quomodo Abraham et Loth fratres appellantur, cum esset Loth filius fratris Abraham, et multa habes hujusmodi. (RAB.) Non vero sine certi provisione sacramenti, Dominus in carne apparens faber, et fabri filius æstimari, ac dici voluit. Quin potius etiam per hoc se ejus ante sæcula Filium esse docuit, qui fabricator omnium in principio creavit Deus cælum et terram. Nam et si humana non sunt comparanda divinis, typus tamen integer est, quia Pater Christi igne operatur et Spiritu; unde et de ipso tanquam de fabri filio Præcursor suus ait: *Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto et igne* (Matth. iii). Qui in domo magna hujus mundi diversi generis vasa fabricat, imo vasa iræ, sui spiritus igne molliendo, in misericordiæ vasa commutat. Sed hujus sacramenti Judæi ignari diviæ vir-

tutis opera prosapiæ carnalis contemplatione despicunt.

Jesus autem dixit eis: Non est propheta sine honore, nisi in patria et in domo sua. Prophetam dicit in Scripturis Dominum Christum, et Moyses testis est, qui futuram ejus incarnationem prædicens filiis Israel ait: *Prophetam vobis suscitabit Dominus Deus vester de fratribus vestris, quem tanquam meipsum audietis* (Deut. xviii). Non solum vero ipse qui caput est et Dominus prophetarum, sed et Elias, Jeremias cæterique prophetæ, minores in patria sua, quam in exteris civitatibus habiti sunt. (Hieron.) Quia prope modum naturale est cives semper civibus invidere. Non enim considerant præsentia viri opera, sed fragilem recordantur infantiam, quasi non et ipsi per eosdem ætatis gradus ad maturam ætatem pervenerint.

Et non fecit ibi virtutes multas propter incredulitatem illorum. Non quod etiam illis incredulis facere non potuerit virtutes multas, sed ne multas faciens, cives incredulos condemnaret. Potest vero et aliter intelligi, quia Jesus despiciatur in domo et in patria sua, id est, in populo Judæorum, et ideo ibi pauca signa fecerit, ne penitus excusabiles fierent. Majora vero signa quotidie in gentibus per Apostolos facit, non tam in sanatione corporum, quam in animarum salute.

CAPUT XIV.

Narratur decollatio Joannis Baptistæ, cum miraculo quinque panum, et ambulatione super aquas, etc.

[1.] *In illo tempore audivit Herodes tetrarcha famam Jesu, et ait pueris suis: Hic est Joannes Baptista, ipse surrexit a mortuis, et ideo virtutes operantur in eo.* (RAB.) Lucas de his ita scribit: *Audivit vero Herodes tetrarcha omnia quæ fiebant ab eo, et hæsitabat eo quod diceretur a quibusdam, quia Joannes resurrexerit a mortuis, a quibusdam vero quia Elias apparuit, etc.* (Luc. ix). Intelligendum est ergo aut post hanc hæsitationem confirmasse eum in animo suo quod ab aliis dicebatur, cum ait, *Hic est Joannes Baptista, ipse surrexit a mortuis*; aut ita pronuntianda sunt hæc verba, ut hæsitantem adhuc indicent; si enim diceret: *Nunquidnam hic est?* aut, *Nunquid forte hic est Joannes Baptista?* non opus esset admonere aliquid de pronuntiatione, qua dubitans atque hæsitans intelligatur. Nunc quia illa verba desunt, utroque modo pronuntiari potest, ut aut confirmatum eum ex aliorum verbis credentem dixisse accipiamus, aut adhuc sicut Lucas commemorat, hæsitantem.

(MAUR) Notandum tamen quod Herodes pueris suis in hac sententia de resurrectionis gloria prædicabat. Non enim ait, *Hic est Joannes Baptista, qui operatur virtutes*, sed *Hic est, inquit, Joannes Baptista, ipse resurrexit a mortuis, et ideo virtutes operantur in eo.* Bene omnimode de virtute resurrectionis senserat, quod majoris potentie futuri sicut sancti, cum a mortuis resurrexerint, quam fuerint cum carnis adhuc infirmitate gravarentur. Sed

quanta Judæorum invidia, qui contra Dominum A
 malitiæ furor exstiterit, et in isto loco, et ex omni-
 bus pene locis Evangelii docemur. Ecce enim Joan-
 nem, de quo dictum est, *quia signum fecit nullum*
 (Joan. x), a mortuis potuisse resurgere nullo at-
 testante Herodes, qui erat alienigena, pronuntiave-
 rat; ipsi vero Jesum, quem prophetæ eorum eis
 prædixerant *virum approbatum a Deo virtutibus et*
signis (Act. ii), cujus videlicet mortem elementa
 tremuerunt, resurrectionem vero atque ascensionem
 angeli, apostoli, viri ac feminæ, certatim prædica-
 bant, non resurrexisset, sed furtim esse ablatum
 credere maluerunt. Et in hoc quoque insinuatur quod
 promptior est animus gentium ad credulitatem quam
 Judæorum. Quia sicut propheta de illis ait: *Quibus*
non est annuntiatum de eo, videbunt; isti vero vident
 B non vident, quia ut legislator de eis testatur,
generatio est prava, et perversa (Deut. xxxii), filii,
 in quibus non est fides in eis.

Herodes autem tenuit Joannem et alligavit eum, et
posuit in carcerem propter Herodiadem uxorem fra-
tris sui; dicebat autem illi Joannes, Non licet tibi
habere eam. (Hieron.) Vetus narrat historia Philip-
 pum majoris Herodis filium, sub quo Dominus fugit
 in Ægyptum, fratrem hujus Herodis, sub quo passus
 est Christus, duxisse uxorem Herodiadem, filiam regis
 Aræ; postea vero socrum ejus, exortis quibus-
 dam contra generum similitudibus, tulisse filiam
 suam, et in dolorem mariti prioris, inimici ejus
 nuptiis copulasse. Qui sit vero hic Philippus, evan-
 gelista Lucas plenus docet: *Anno quinto decimo*
imperii Tiberii Cæsaris, procurante Pontio Pilato
Judæam, tetrarcha vero Galilææ Herode, Phi-
lippo vero fratre ejus tetrarcha Ituræ et Thra-
comitidis regionis (Luc. iii). Ergo Joannes Bapti-
 sta, qui venit in spiritu et virtute Eliæ, eadem
 auctoritate qua ille Achab corripuerat et Jezabel
 (III Reg. xxi), arguit Herodem et Herodiadem,
 quod illicitas nuptias fecerint, et non licet,
 fratre vivente germano, illius uxorem ducere, ma-
 lens periclitari apud regem, quam propter adulationem
 esse immemor præceptorum Dei.

Et volens illum occidere timuit populum, quia sicut
prophetam eum habebant. Seditionem quidem populi
 verebatur propter Joannem Baptistam, a quo sciebat
 turbas in Jordane plurimas esse baptizatas; sed
 amore vincebatur uxoris, ob cujus ardorem etiam
 Dei præcepta neglexerat.

Die autem natalis Herodis saltavit filia Herodiadis
in medio, et placuit Herodi. (Rab.) Soli mortalium
 Herodes et Pharao leguntur diem natalis sui gau-
 diis festivis celebrasse (Gen. xl). Sed uterque rex
 infausto auspicio festivitatem suam sanguine scædavit.
 Verum Herodes tanto majore impietate, quanto
 sanctum et innocentem doctorem veritatis et præconem
 vitæ ac regni cælestis occidit, et hoc pro voto
 ac petitione saltatricis, neque eam occisi caput ante
 convivas inferre puduit. Nam Pharao nihil talis ve-
 stitiæ commisisse legitur, sed tamen peccantem sibi

eunuchum vita privari jubens, quo longius a veræ
 cultu religionis aberat, eo levius in violatione suæ
 festivitatis deliquit. Attamen ex utriusque exemplo
 probatur utilius esse nobis diem mortis futuræ ti-
 mendo et caste agendo sæpius in memoriam revo-
 care, quam diem nativitatis luxuriando celebrare.
 Homo enim ad laborem nascitur in mundo, et electi
 ad requiem per mortem transeunt e mundo. (Maur.)
 Sed qui mundi amore tenentur, excæcati de futuris
 non cogitant. Et ob hoc nec præsentia bene ordinant;
 quod bene in luxuria conviviatorum suorum Herodes
 demonstravit. De quo subjungitur:

Unde cum juramento pollicitus est ei dare quodcum-
que postulasset ab eo. (Hieron.) Non excusatur He-
 rodes, quod invitus et nolens propter juramentum
 homicidium fecerit, quia ad hoc forte juravit, ut
 futuræ occasioni machinas præpararet. Alioquin si
 ob jusjurandum fecisse se dicit, si patris, si matris
 postularet interitum, facturus fuerat, an non? Quod
 in se repudiaturus fuit, contemnere debuit et in
 propheta.

At illa præmonita a matre sua: Da mihi, inquit,
hic in disco caput Joannis Baptistæ. Herodias timens
 ne Herodes aliquando respiceret, vel Philippo fra-
 tri amicus fieret, atque illicitæ nuptiæ repudio sol-
 verentur, monet filiam ut in ipso statim convivio
 caput Joannis postulet, digno opere saltationis di-
 gnum sanguinis præmium.

Et contristatus est rex: propter juramentum autem
et eos qui recumbebant, jussit dari. Consuetudinis
 C Scripturarum est, ut opinionem multorum sic narret
 historicus, quomodo en tempore ab omnibus credebatur.
 Sicut Joseph ab ipsa quoque Maria appellatur pater
 Jesu, ita et nunc Herodes dicitur contristatus,
 quia hoc discumbentes putabant. Dissimulator enim
 mentis suæ et artifex homicida tristitiam præfere-
 bat in facie, cum lætitiâ haberet in mente. See-
 lusque excusat juramento, ut sub occasione pietatis
 impius fieret. Quod vero subjicit, *et propter eos qui*
pariter recumbebant, vult omnes sceleris sui esse
 consortes, ut in luxurioso impuroque convivio
 cruentæ epulæ deferrentur.

Misitque et decollavit Joannem in carcere, et alla-
tum est caput ejus in disco, et datum est puellæ, et
tulit matri suæ. (Hieron.) Legimus in Romana histo-
 D ria Flaminium ducem Romanorum quod accubanti
 juxta se meretriculæ, quæ nunquam vidiæ se dice-
 ret hominem decollatum, assensit ut ei reus quidam
 capitalis criminis in convivio truncaretur, a censori-
 bus pulsum curia, quod epulas sanguini commiscue-
 rit, et mortem, quamvis noxii hominis in alterius
 deliciis præstiterit, ut libido et homicidium pariter
 miscerentur. Quanto sceleratior Herodes et Hero-
 dias, ac puella quæ saltavit, in pretium sanguinis
 caput postulat prophetæ, ut habeat in potestate lin-
 guam, quæ illicitas nuptias arguebat? Hoc juxta lit-
 teram factum sit; nos vero usque in hunc diem cer-
 nimus in capite Joannis prophetæ, Judæos Christum,
 qui caput prophetarum est, perdidisse. (Rab.) Aliter,

decollatio Joannis minorationem famæ illius, qua Christus a populo credebatur insinuat, sicut exaltatio in cruce Domini Salvatoris profectum designabat fidei, qua ipse qui prius a turbis propheta esse putabatur, Dominus prophetarum et Christus Dei Filius a cunctis fidelibus est agnitus. Minutus ergo capite est Joannes, exaltatus est in cruce Dominus, quia sicut idem Joannes ait, *illum oportebat crescere*, Joannem vero minui; illum qui propheta æstimabatur, Christum cognosci, et eum qui Christus præ virtutum sublimitate putabatur, Christi esse prophetam et præcursorem decebat intelligi. Quod ipsum quoque distinctione temporis, quo uterque eorum natus est, satis aperte signatum est; quia Joannes quidem quem oportebat minui, cum diurnum lumen decresceret, natus est: Dominus vero qui vera lux mundi est, eo anni tempore quo dies crescere incipit, luciflua nobis suæ dona nativitatis exhibuit.

Et accedentes discipuli ejus tulerunt corpus, et sepelierunt illud. Hic ergo discipulos et ipsius Joannis et Salvatoris possumus intelligere. Nec prætereundum quod narrat Josephus, vinctum Joannem in castellum Macherunta abductum, ibique truncatum. Narrat et Historia ecclesiastica sepultum eum in Sebaste urbe Palestinæ, quæ quondam Samaria dicta est; at tempore Juliani principis invidentes Christianis, qui sepulcrum ejus, pia sollicitudine frequentabant, paganos invasisse monumentum, ossa dispersisse per campos, et rursus collecta igne cremasse, ac denuo dispersisse per agros. Affuisse vero tunc temporis ibidem de Hierosolymis monachos, qui misti paganis ossa legentibus maximam eorum partem congregaverint, et ad patrem suum Philippum Hierosolymam detulerint. At ille miserit ea beato Athanasio Alexandriæ episcopo, ibique servata usque ad tempora Theophili ejusdem urbis episcopi, quando jubente Theodosio principe omnia gentium fana destructa sunt. Tunc expurgato a sordibus templo Serapis, ibidem illata, et basilicam pro ædicula Serapis in honorem sancti Joannis esse consecratam, quæ martyrium appellatur. Lege undecimum Historiæ ecclesiasticæ librum. Sequitur:

Et venientes nuntiaverunt Jesu. Non solum quæ ipsi gesserant et docuerant apostoli Domino renuntiant, sed etiam quæ Joannes eis in docendo occupatis sit passus, vel sui vel ejusdem discipuli Joannes ei renuntiant. Mystica autem Joannes Domino præcursor legem Veteris Testamenti significare videtur: ille tenebatur in vinculis et carcere, et lex in obscura angustia, et tenebroso corde populi Judæorum. Ille capite truncatus est, quod præsagium fuit eo quod amissuri essent Judæi Christum, qui caput legis et prophetarum, sicut supra ostendimus; discipuli illius qui corpus ejus sepelierunt, et post venientes nuntiaverunt Domino, quæ gesta sunt, significare videntur illos qui legem in carnalibus jam observationibus extinctam sibi indicantes ad gratiam transiverunt Domini Salvatoris, quia sepultura Joan-

nis abolitionem legis significat. Ut igitur istud manifestius fiat sermo ad originem propositionis referendus est. Joannes, ut frequenter admonuimus, formam prætulit legis, quia lex Christum prædicavit, et Joannes profectus ex lege est, Christum ex lege prænuntians; Herodes vero princeps est populi, et princeps populi subjecti sibi, universitatis nomen causamque complectitur. Joannes ergo Herodem monebat, ne fratris sui uxorem sibi jungeret. Sunt enim atque erant duo populi, circumcisionis et gentium. Sed Israellem lex admonebat ne opera gentium infidelitatemque sibi jungeret. Gentium enim socia infidelitas est, quæ ipsis tanquam vinculo conjugalis amoris annexa est. Hi igitur fratres ex eodem humani generis sunt parente, ob hanc itaque asperæ admonitionis veritatem, Joannes tanquam lex in carcere continebatur. Die autem natalis, id est, rerum corporalium gaudiis Herodiadis filia saltavit. Voluntas enim tanquam ex infidelitate orta, totis illecebrarum cursibus efferebatur, cui se omnem etiam sacramento venalem populis addixit; sub peccatis enim et sæculi voluptatibus Israelitæ vitæ æternæ munera vendiderunt. Hæc matris suæ, id est, infidelitatis instinctu, deferri sibi Joannis caput, id est, gloriam legis oravit, quia lex incestuorum Israel, auctoritate divinorum præceptorum arguebat. Sed superius Herodes significatus est Joannem velle occidere, et metu populi demorari, quia sicut propheta habebatur. Nunc vero expetita ejus nece cum præsertim religione sacramenti detinetur, quomodo tristis efficitur? Contrarium videlicet est tunc eum voluisse, et nunc nolle, et præsens molestia anteriori non convenit voluntati. Verum in superioribus gestæ rei ordo est, in his autem nunc species causæ consequentis exponitur. Gloriam legis voluntas ex infidelitate orta occupavit. Sed populus boni ejus quod in lege erat conscius, voluntatis conditionibus non sine aliquo certi periculi sui dolore cohibetur, scitque talem præceptorum gloriam non oportuisse se concedere, sed peccatis tanquam sacramentis coactus, et principum adjacentium metu atque exemplo depravatus, et victus illecebris voluptatis etiam mæstus obtemperat. Igitur inter reliqua dissoluta populi gaudia in disco Joannis caput affertur. Damno scilicet legis voluptas corporum ad sæculares luxus augetur, et ita per puellam ad matrem defertur, ac si probrosus Israel et voluntati et infidelitati suæ familiæ, scilicet ante gentium gloriam, legis addixit. Finitis igitur legis temporibus, et cum Joanne consepultis, discipuli ejus res ita gestas Domino enuntiant, cum ad Evangelia scilicet ex lege venientes erga Dei Verbum curiosi auditores sunt. Igitur lege finita ad quem alium eis transmigrandum erat, nisi ad eum qui consummator ejus est? *Finis enim legis*, ait Apostolus, *Christus est ad justitiam omni credenti* (Rom. x), qui Instrumento Veteri Novum fecit succedere Testamentum.

Quod cum audisset Jesus, secessit inæ in navicula in locum desertum seorsum. Non, ut quidam arbitran-

tur, timore mortis, sed parcens inimicis suis, ne homicidio homicidium jungerent; vel in diem Paschæ suum interitum differens, in quo propter sacramentum immolandum est agnus, et postes credentium sanguine respergendi. Sive ideo recessit, ut nobis præberet exemplum vitandæ ultro tradentium se temeritatis: quia non omnes eadem constantia perseverant in tormentis, qui se torquendos offerunt. Ob hanc causam, sciens scilicet quæ mala suis sectatoribus vesania Judæorum et gentilium esset illatura, et in alio loco præcepit: *Cum vos persecuti fuerint in ista civitate, fugite in aliam* (Matth. xx). Eleganter quoque evangelista non ait, fugit in locum desertum, sed *recessit*, ut persecutores vitaverit magis quam timuerit. Aliter: Postquam a Judæis et rege Judæorum prophetæ truncatum est caput, ac linguam ac vocem apud eos perdidit prophetia, Jesus transiit ad desertum Ecclesiæ locum, quæ virum ante non habuerat.

Et cum audissent turbæ, secutæ sunt eum pedestres ac civitatibus. Potest et ita accipi, quod aliam ob causam, audito Joannis interitu, recessit Jesus in desertum locum, ut credentium probaret fidem. Denique *turbæ secutæ sunt eum pedestres de civitatibus*, non in jumentis, non in diversis vehiculis, sed proprio labore pedum ut ardorem mentis ostenderent. Illudque notandum quod, postquam Dominus in desertum venerit, secutæ sunt eum turbæ multæ; nam antequam veniret in solitudines gentium, ab uno tantum populo colebatur.

Et exiens vidit turbam multam, et misertus est illis, et curavit languidos eorum. In Evangelicis sermonibus semper litteræ junctus est sensus spiritus, et quidquid primo frigere videtur aspectu, si tetigeris, calet. In loco deserto erat Dominus; secutæ sunt eum turbæ relinquentes civitates suas, id est, pristinas conversationes et varietates dogmatum. Egressus vero Jesus significat quod turbæ habuerint quidem eundi voluntatem, sed vires perveniendi non habuerint; ideo Salvator egreditur de loco suo, et pergit obviam, sicut et in alia parabola filio pœnitenti (Luc. xv); visaque turba miseretur, et curat languores eorum, ut fides plena statim præmium consequatur.

Vespere autem facto accesserunt ad eum discipuli ejus, dicentes: Desertus locus est, et hora jam præterit; dimitte turbas, ut euntes in castella, emant sibi escas. Omnia plena mysteriis sunt. Recedit de Judæa, venit in desertum locum; sequuntur eum turbæ, relictis civitatibus suis; egreditur ad eos Jesus, miseretur turbæ, curat languidos eorum: et hoc facit non mane, non crescente die, non meridie, sed vespere, quando sol justitiæ occubuit, et finis mundi appropinquavit.

(MAUR.) Quod autem carnales adhuc discipuli, et ignari de futuro refectionis miraculo, rogant Deum ut dimittat turbas ut emant sibi cibos per castella, maxime quibus eo adhuc tempore præceptum est: *Ita viam gentium ne abirent* (Matth. x), et reliqua,

mystice significat fastidium Judæorum contra turbas gentium, qui de earum receptione semper murmurabant, et magis judicabant eos aptos esse, ut quærerent sibi cibum in conventiculis hæreticorum, sive pseudoprophetarum, seu philosophorum, quam divinorum librorum uterentur pastione. Quorum voce et Isaïas olim locutus ait: *Ecce gentes quasi stilla situlæ, et quasi momentum stateræ reputatæ sunt.* Et item: *Omnes, inquit, gentes quasi non sint sic sunt coram eo, et quasi nihilum et inane reputatæ sunt* (Isa. xl). Sed Dominus, qui futura ut præterita novit, et cui omnia præsentia sunt, non inanes dimittendas, sed magis per ipsos apostolos cœlesti cibo eas satiandas decrevit. Unde et subditur:

Jesus autem dixit eis: Non habent necesse ire, date illis vos manducare. (Hieron.) Provocat apostolos ad fractionem panis, ut illis se non habere testantibus, magnitudo signi notior fiat; simul insinuans, quod quotidie per eos jejuna nostra sunt corda pascenda, videlicet cum eorum vel exemplis, vel litteris ad amanda cœlestia suscitamur. Si quem vero movet quomodo secundum narrationem Joannis prospectis turbis quæsierit Dominus a Philippo tentans eum, unde illis escæ dari possint (Joan. vi); et quomodo cæteri evangelistæ narraverint prius dixisse Domino discipulos, ut dimitteret turbas, quo possent sibi alimenta emere de proximis locis (Marc. vi; Luc. ix), quibus ille respondit secundum Matthæum: *Non habent necesse ire, date eis vos manducare, cui etiam Marcus Lucasque consentiunt, tantum hoc prætermittentes, quod ait, non habent necesse ire, intelligitur ergo post hæc verba Dominum inespexisse multitudinem, et dixisse Philippo, quod Joannes commemorat, isti autem prætermiserunt. Dein, quod Philippus apud Joannem respondet, hoc Marcus a discipulis responsum esse commemorat, volens intelligi hoc et ore cæterorum Philippum respondisse.*

Responderunt ei: Non habemus nisi quinque panes et duos pisces. Per quinque panes apostolorum et duos pisces tota Testamenti Veteris scriptura signatur; per quinque videlicet panes quinque Mosaicæ legis libri, quibus divinæ æternitatis cognitio, mundi creatio, procursus sæculi labentis, et vera Deo serviendi religio, generi humano innotuit. Per duos vero pisces psalmi sunt et prophetæ figurati, qui eruditum in lege Dei populum, de promissione Dominicæ incarnationis nova gratiæ dulcedine pascebant. Qua trina Scripturæ sacræ distinctione, totam Veteris Instrumenti seriem comprehendi Dominica auctoritate docemur. Apparens enim post resurrectionem discipulis, ait Dominus ipse: *Quia oportebat impleri omnia quæ scripta sunt in lege Moysi, et prophetis, et psalmis de me* (Luc. xxiv). Et cum aperuit illis sensum ut intelligerent Scripturas et intellecta spiritualiter fidelibus traderent auditoribus, quasi benedicens panibus apostolicis ac piscibus, hosque internæ suavitatis dono multiplicans, turbis disperiri præcepit. Bene vero juxta Evange-

hium Joannis panes, qui legem designant, hordeacei fuisse referuntur, qui jumentorum maxime rusticorumque est cibus servorum. Quia incipientibus necdumque perfectis auditoribus asperiora, et quasi crassiora sunt committenda præcepta: *Animalis enim homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei (I Cor. II)*. Atque ideo Dominus pro suis cuique viribus dona tribuens, semperque ad perfectiora provocans, primo quinque panibus quinque millia, secundo septem panibus quatuor hominum millia refecit, tertio discipulis suæ carnis et sanguinis mysterium credit, ultimo magno munere dat electis, ut edant et bibant super mensam suam in regno suo (*Luc. XII*).

Qui ait eis: Afferte illos mihi huc. Audi, Marcion; audi, Manichæe, quinque panes et duos pisciculos afferri ad se jubet Dominus, ut eos sanctificet atque multiplicet: quia ipse est ad quem Propheta ait: *Oculi omnium in te sperant, Domine, ut des illis escam in tempore opportuno. Aperis tu manum tuam, et impleas omne animal benedictione (Psal. CXLIV)*.

Et cum jussisset turbam discumbere supra fenum. Discumbere jubentur turbæ supra fenum, et secundum alium Evangelistam supra terram, per quinquagenos aut centenos; ut postquam calcaverint carnem suam, et omnes flores illius et sæculi voluptates, quasi arens fenum sibi subjecerint, tunc per quinquagenarii numeri pœnitentiam ad perfectum centesimi numeri culmen ascendant. (*Greg.*) Diversi ergo discubitus convivantium diversos conventus Ecclesiarum, quæ unam Catholicam faciunt, designant; quos bene Dominus quinquagenos per turpas vel centenos discumbere præcepit, ut videlicet turba fidelium escam suam, et locis distincta et moribus conjuncta perciperet. Jubilæi quippe requies quinquagenarii numeri mysterio continetur: et quinquagenarius bis ducitur, ut ad centenarium perveniatur. Quia ergo prius a malo quiescit opere, ut post anima plenius quiescat in cogitatione, alii quinquageni, alii vero centeni discumbunt; quoniam sunt nonnulli, qui a pravis actibus habent requiem operis, et sunt nonnulli, qui a perversis cogitationibus habent jam requiem mentis. Bene etiam super viride fenum discubuerunt. Scriptum quippe est *omnis caro fenum (Eccli. XIV)*. (*RAB.*) Et illi super viride fenum discumbentes Dominicis pascuntur alimentis, qui per studium continentiæ, calcatis illecebris carnalium concupiscentiarum, audiendis implendisque Dei verbis operam impendunt.

Et acceptis quinque panibus et duobus piscibus, aspiciens in cælum benedixit et fregit. Turbis esurientibus Salvator non nova creat cibaria, sed acceptis eis quæ habuerunt discipuli, benedicit: quia veniens in carne non alia quam predicta sunt prædicabat, sed legis et prophetarum scripta, quam sint mysteriis gratiæ gravis demonstrat. (*Hieron.*) Aspicit in cælum, ut illuc dirigendos oculos doceat. Quinque panes et duos pisciculos sumpsit in manus, et fregit eos, tradiditque discipulis suis: frangente Domino

A seminarium sit ciborum. Si enim fuissent integri, et non in frusta discerpti, nec divisi in multiplicem segetem, turbas et pueros, et feminas, et tantam multitudinem alere non possent. Frangitur ergo lex cum prophetis, et in frusta discerptitur, et ejus in medium mysteria proferuntur, ut quod integrum, et permanens in statu pristino non alebat, divisum in partes alat gentium multitudinem.

Et dedit discipulis panes, discipuli autem turbis. Et manducaverunt omnes, et saturati sunt. (*MAUR.*) Nota ergo ordinem Dominici convivii. Primitus ipse Dominus acceptos panes et pisces benedixit et fregit; dehinc per partes comminutos dedit discipulis, ut ipsi turbis distribuerent; postea turbæ accepta ab apostolis stipe manducaverunt, et saturati sunt. B Quia videlicet sacramenta legis et prophetarum, sua distributione partita apostolis et prædicatoribus sancti Evangelii, ut hæc toto orbe prædicent, primum ipse Dominus patefecit; deinde illi turbis omnium gentium usquequaque spiritalis alimonix refectio-nem abundantem præbuerunt; et ideo ut scriptum est, *manducaverunt omnes et saturati sunt*, quia non erat egens quisquam inter eos; impleturque illud quotidie propheticum: *Edent pauperes, et saturabuntur, et laudabunt Deum qui requirunt eum*, et reliqua.

Et tulerunt reliquias fragmentorum duodecim cophinos plenos. (*RAB.*) Quod turbis superest a discipulis sustollitur, quia sacratiora mysteria, quæ a rudibus capi nequeunt, non negligenter omittenda, C sed sunt inquirenda perfectis. Nam per cophinos duodecim apostoli, et per apostolos cuncti sequentium doctorum chori figurantur, fors quidem hominibus despecti, sed intus salutaris cibi reliquiis ad alenda humilium corda cumulati. Constat enim cophinis opera servilia geri solere, sed ipse cophinos panum fragmentis implevit, *qui infirma hujus mundi elegit, ut fortia confunderet (I Cor. I)*. Unusquisque ergo apostolorum de reliquiis Salvatoris implet cophinum suum, ut habeat vel unde postea egentibus cibos præbeat, vel ex reliquiis doceat veros fuisse panes, qui postea multiplicati sunt.

Manducantium autem fuit numerus quinque millia virorum, exceptis mulieribus et parvulis. Juxta numerum quinque panum et comedentium virorum D quinque millium multitudo est. Necdum enim secundum alterius loci narrationem ad septenarium numerum venerat, quem comedunt quatuor millia, et sunt vicina Evangeliorum numero, quia quinque sunt exterioris hominis sensus. Quinque millia viri Dominum secuti designant eos qui, in sæculi adhuc habitu positi, exterioribus quæ possident bene uti noverunt: qui recte quinque panibus aluntur, quia tales necesse est legalibus adhuc præceptis institui. Nam qui mundo ad integrum renuntiant, et quatuor sunt millia et septem panibus refecti, hoc est, evangelica perfectione sublimes, et spiritali sunt gratia intus eruditi. Nota ergo quod dicitur quinque millia virorum a Domino pastos esse, exceptis mulie-

ribus et parvulis. (*Hieron.*) Comedunt autem quinque millia virorum, qui in perfectum virum proficiendo creverant, et sequebantur eum de quo dicit Zacharias: *Ecce vir, Oriens nomen ejus (Zach. vi)*. Mulieres vero et parvuli, sexus fragilis et ætas minor, numero indigni sunt. Unde et in Numerorum libro quoties sacerdotes, et Levitæ, et exercitus vel turba pugnantium describuntur, servi, et mulieres, et parvuli, et vulgus ignobile absque numero præmittuntur. (*Rab.*) Nec silentio prætereundum est, quod miraculum hoc panum scripturus evangelista Joannes, præmisit quod *proximum esset Pascha, dies festus Judæorum*; Matthæus vero et Marcus hoc in interfecto Joanne continuo factum esse commemorant. Unde colligitur Joannem imminente eadem festivitate paschali fuisse decollatum, et anno post hunc sequente, cum denuo tempus paschale rediret, mysterium Dominicæ passionis esse completum; et propterea quod in libro Sacramentorum natale ejus quarto Kalendarum Septembrium die notatum est; et in Martyrologio, quod Eusebii et Hieronymi vocabulis insignitum est, legitur quarto Kalendarum Septembris in Emissa civitate Phœnicæ provinciæ natale Joannis Baptistæ die quo decollatus est, non specialiter ipsum diem decollationis ejus, sed diem potius quo caput ejus in eadem civitate Emissa repertum, atque in ecclesia est conditum, designat. Siquidem, ut Chronica Marcellini comitis testantur, tempore Mariani principis duo monachi orientales venerant adorare in Hierosolymis, et loca sancta videre; quibus per revelationem assistens idem præcursor Domini præcepit, ut ad Herodis quondam regis habitaculum accedentes caput suum ibi requirerent, et inventum digno honore recondiderent. Quod ibi ab eis inventum et assumptum, sed non multo post culpa incuriæ perditum, prolatum est Emissam ab aliis, et in quadam specu in urna sub terra, non pauco tempore ignobiliter reconditum, donec denuo idem Joannes sese suumque caput ostendit Marcello cuidam religioso abbati ac presbytero, dum in eadem specu habitaret. Quod videlicet caput Juliorum ejusdem episcopo civitatis per præfatum presbyterum constat allatum. Ex quo tempore cœpit in eadem civitate beati præcursoris decollatio, ipso ut arbitramur die quo caput inventum sive elevatum est, celebrari. De quibus latius in præfato Chronicorum libro scriptum reperies. Sequitur Matthæus et dicit:

[III.] *Et statim jussit discipulos ascendere in naviculam, et præcedere eum trans fretum, donec dimitteret turbas.* (*Hieron.*) Discipulis transfretare, et compellit ut ascendant in naviculam: quo sermone ostenditur invitos eos a Domino recessisse, dum amore præceptoris ab eo nolunt separari. (*Rab.*) Quare coegerit discipulos ascendere navem, et ipse mox dimisso populo in montem oraturus abierit Joannes manifeste declarat, qui completa refectione illa cœlesti continuo subjecit: *Jesus ergo cum cognovisset quia venturi essent ut raperent eum.*

A *et facerent eum regem, fugit iterum, in montem ipse solus.* Ubi necessarium nobis vivendi monstrat exemplum, ut in bonis quæ agimus humani favoris retributionem vitemus; neque nos operatio virtutum spiritualium ad concupiscentiam reflectat temporalium et caducarum voluptatum. Nonnullis etenim contigit ut dum per meritum vitæ sublimioris mirandi minoribus ac laudabiles existerent, et jure honorandi putarentur, acceptis pecuniis sive prædiis, inchoata justitiæ rudimenta perderent; et cum carnalibus sese illecebris atque avaritia incauti corrumpere, ipsis etiam a quibus honorabantur pro bonis, denuo pro malis actibus non solum in fastidium, verum etiam devenirent in odium; minusque multo periculosum est in his quæ recte agimus adversantium nos improbitate fatigari, quam honorantium favore demulceri. Hic etenim securiorem sæpe corrumpit animum, illa circumspæctum semper reddit et cautum. Unde Dominus viam nobis vitæ quam sequamur initians, cum hi qui virtutes ejus admirabantur, regem eum facere vellent, fugit in montem orare; cum vero illi qui virtutibus ejus invidabant, eum morti tradere disponent, occurrit promptus, et vincendum se crucifigendumque furentibus obulit, evidenti nos informans exemplo, ut parati simus ad adversa sæculi toleranda, cauti ad blandimenta, cum forte arriserint, declinanda, et ne nos prospera mundi, si affluant, emolliendo decipiant, crebris a Domino precibus imploremus. Quo vero discipuli Dominum præcederent, Marcus ostendit, qui narrat quod Dominus coegerit discipulos suos ascendere navem, et præcedere se trans fretum ad Bethsaidam, dum ipse dimitteret populum. Bethsaida ergo est in Galilæa, civitas Andræ, et Petri, et Philippi apostolorum, prope stagnum Genesareth, ut in locorum libris invenimus. (*Aug.*) Ubi merito movet quomodo dicat Marcus peracto discipulos miraculo panum venisse trans fretum Bethsaidam, cum videatur dicere Lucas, quod in locis Bethsaidæ factum fuerit miraculum illud memorabile et refectionis cœlestis. Ait enim: *Assumptis illis recessit seorsum in locum desertum, qui est Bethsaida. Quod cum cognovissent turbæ, secutæ sunt illum, et excepit illos, et cætera quæ sequuntur, usque ad completam illam sacræ refectionis historiam.* Nisi forte intelligamus in eo, quod Lucas ait, *in locum desertum, qui est Bethsaida*, non ipsius vicinia civitatis, sed loca deserti ad eam pertinentis esse designata; Marcus enim dicit aperte, quod præcederent eum Bethsaidam, ubi ipsius civitatis fines constat esse notatos. Lucas vero qui non dicit in locum desertum, quæ est Bethsaida, sed *qui est Bethsaida*, potest, ni fallor, recte intelligi, quia non ipsam civitatem voluerit intelligi, sed locum desertum ipsius, id est, ad ejus confinia pertinentem. Narrat autem evangelista Joannes manducasse panem turbas juxta Tiberiadem et ascendentes navem discipulos venisse trans mare Capharnaum, quæ ambæ sunt civitates in Galilæa, juxta stagnum

Gennesareth, quod etiam Tiberiadis a civitate Tiberiade vocatur.

Et dimissa turba ascendit in montem solus orare.

Si fuissent cum eo discipuli Petrus, et Jacobus, et Joannes, qui viderant gloriam transformati, forsitan ascendissent in montem cum eo; sed turba ad sublimia sequi non poterat, nisi docuisset eam juxta mare in littore, et aleret in deserto. Quod autem ascendit solus orare, non ad eum referas qui, de quinque panibus quinque millia satiavit hominum, exceptis mulieribus et parvulis, sed ad eum qui audita morte Joannis, secessit in solitudinem: non quo personam Domini separemus, sed quoniam opera ejus inter Deum hominemque divisa sunt. (*Ambros.*) Ubi et notandum quod non omnis qui orat ascendit in montem. Est enim oratio quæ peccatum facit; sed qui bene orat, qui Deum orando quærit, hic a terrenis ad superiora progrediens, verticem curæ sublimioris ascendit; qui vero de divitiis, aut de honore sæculi, aut certe de inimici morte sollicitus obsecrat, ipse in infimis jacens viles ad Deum preces mittit. Orat autem Dominus non ut pro se obsecret, sed ut pro me impetret. Nam et si omnia posuerit Pater in potestate Filii, Filius tamen, ut formam hominis impleret, obsecrandum Patrem putat esse pro nobis, quia advocatus est noster. *Advocatum enim, inquit, habemus apud Patrem Jesum Christum (I Joan. II).* Si advocatus est, debet pro meis intervenire peccatis. Non ergo quasi infirmus, sed quasi pius obsecrat. Vis scire quam omnia quæ velit possit? Et advocatus, et judex est: in altero pietatis officium, in altero insigne est potestatis.

[IV.] *Vespere autem factus solus erat ibi; navicula autem in medio mari jactabatur fluctibus; erat enim ventus contrarius. (Hieron.)* Recte quasi inviti et retractantes apostoli a Domino recesserant, ne illo absente naufragium sustinerent. Denique Domino in montis cacumine commorante, statim ventus contrarius oritur, et turbatur mare, et periclitantur apostoli, et tam diu imminens naufragium perseverat, quam diu Jesus non venit. (*Aug.*) Labor quidem discipulorum in remigando, et contrarius eis ventus, labores Ecclesiæ sanctæ varios designat, quæ inter undas sæculi adversantes, et immundorum flatus spirituum ad quietem patriæ cœlestis, quasi ad fidam litteris stationem pervenire conatur. Ubi bene dicitur, quia navis erat in medio mari, et ipse solus in terra: quia nonnunquam Ecclesia tantis gentilium pressuris non solum afflicta, sed et scœdata est, ut si fieri posset Redemptor ipsius eam prorsus deseruisse ad tempus videretur. Unde est illa vox ejus inter undas procillasque tentationum verrentium deprehensæ, atque auxilium protectionis illius gemebundo clamore quærentis: *Ut quid, Domine, recessisti longe? despicias in importunitatibus, in tribulatione (Psal. IX)?* Quæ pariter vocem inimici persecutentis exponit in sequentibus psalmis subjiciens: *Dixit enim in corde suo: Oblitus est Deus, avertit faciem suam, ne videat usque in finem.* Verum ille

PATROL. CVII.

A non obliviscitur orationem pauperum, neque avertit faciem suam a sperantibus in se; quin potius et certantes cum hostibus, ut vincant adjuvat, et victores in æternum coronat. Unde hoc in loco apte quoque per Marcum dicitur: *Quia vidit eos laborantes in remigando.* Videt quippe Dominus suos laborantes in mari, quamvis ipse positus in terra, quia etsi ad horam differre videtur, auxilium tribulatis impendere, nihilominus tamen eos ne in tribulationibus deficiant, suæ respectu pietatis corroborat, et aliquando etiam manifesto adjutorio victis adversitatibus, quasi calcatis sedatisque fluctuum voluminibus liberat. Sicut hic quoque subsequenter insinuat, cum dicitur:

Quarta autem vigilia noctis venit ad eos ambulans supra mare. (Hieron.) Stationes et vigiliæ militares in terna horarum spatia dividuntur. Quando ergo dicit quarta vigilia noctis venisse ad eos Dominum, ostendit tota nocte periclitatos et extremo noctis tempore eis auxilium præbitum. (*RAB.*) Laborabant ergo toto noctis opacæ tempore, sed diluculo appropinquante, et lucifero solis dieique exortum promittente, venit Dominus, et superambulans tumida freti terga comprimit: quia cum pressuris obsita fragilitas humana pusillitatem virium suarum considerat, nil erga se aliud quam tenebras angustiarum et æstus cernit hostium confligentium. Cum vero mentem ad superni lumen præsidii, et perpetuæ dona retributionis erexerit, quasi inter umbras noctis repente exortum luciferi conspicit, qui diem proximum nuntiat. Lucifer namque cum plurimum tres horas noctis, id est, totam vigiliam matutinam illuminare perhibetur; adieritque Dominus qui, sopitis tentationum periculis, plenam liberatis fiduciam suæ protectionis attribuat. Sequitur:

Et videntes eum supra mare ambulantem turbati sunt, dicentes, quia phantasma est. (Hieron.) Si juxta Marcionem et Manichæum Dominus noster non est natus ex virgine, sed visus in phantasmate, quomodo nunc apostoli timent, ne phantasma videant. (*RAB.*) Adhuc hæretici putant phantasma fuisse Dominum, nec veram assumpsisse carnem de virgine. Denique Theodorus Pharanitanus quondam episcopus ita scripsit, corporale pondus non habuisse secundum carnem Dominum, sed absque pondere et corpore super mare deambulasse. At contra fides catholica et corpus secundum carnem habere cum prædicat, et onus corporeum, et cum pondere atque onere corporali incedere super aquas, non infusus pedibus. Nam Dionysius, egregius inter ecclesiasticos scriptores, in opusculis de divinis Nominibus hoc modo loquitur: Ignoramus enim qualiter de virginibus sanguinibus alia lege præter naturalem formabatur, et qualiter non infusus pedibus corporale pondus habentibus et materiale onus, deambulabat in humidam et instabilem substantiam. Intuendum est igitur quomodo Marcus dicat quod circa quartam vigiliam noctis veniret ad eos Dominus ambulans super mare, et vellet præterire eos. Quomodo

vero volebat Dominus eos præterire tanquam alienos, ad quos de periculo naufragii liberandos advenerat, nisi ut ad horam turbati et paventes, sed continuo liberati amplius ereptionis suæ miraculum stuperent, ac majores ereptori suo gratias referrent? Quia et in tempestatibus passionum, quæ pro constantia fidei a perfidis ingeruntur, talis nonnunquam provisio divinitus ostenditur; sæpe enim ita fideles in tribulatione positos superna pietas deseruisse visa est, ut quasi laborantes in mari discipulos præterire Jesus voluisse putaretur. Unde est illud Ecclesiæ martyrii certamina desudantis: *Quare me oblitus es, quare me repulisti? et quare tristis incedo dum affligit me inimicus, dum confringuntur omnia ossa mea, etc. (Psal. XLII)*. Sed dicant inimici terrentes, ubi est Deus eorum? quasi naufragium fessis minitantes apostolis dicit ipse Deus eorum: *Cum transieris per aquas, tecum ero, et flumina non operient te. Cum ambulaveris in igne non combureris, et flamma non ardebit in te (Isa. XLIII)*. Quod autem sequitur:

Et præ timore clamaverunt. (Hieron.) Confusus clamor, et incerta vox magni timoris indicium est. (MAUR.) Sed verum est Psalmistæ testimonium: *Quia prope est Dominus timentibus se, et non derelinquit omnes qui sperant in eo (Psal. CXLIV)*. Unde et subditur:

Statimque Jesus locutus est eis dicens: Habete fiduciam, ego sum, nolite timere. (Hieron.) Quod primum versabatur in causa, hoc curat et timentibus præcipit, dicens: *Habete fiduciam, nolite timere. Et quod sequitur: Ego sum, nec subjungit quis sit: vel ex voce nota poterant eum intelligere, qui per obscuras noctis tenebras loquebatur, vel ipsum esse scire poterant, quem locutum ad Moysen noverant: Hæc dices filiis Israel: Qui est misit me ad vos (Exod. III)*.

Respondens autem Petrus dixit ei: Domine, si tu es, jube me venire ad te super aquas. Et ipse ait: Veni. In omnibus locis ardentissimæ fidei invenitur Petrus. Interrogatis discipulis quem homines dicerent Jesum, Dei Filium confitetur. Volentem ad passionem pergere prohibet: et licet erret in re, tamen non errat in affectu, nolens eum mori, quem Filium Dei fuerat paulo ante confessus. In montem cum Salvatore inter primos ascendit, et in passione solus sequitur. Peccatum negationis, quod ex repentino timore descenderat, amarissimis statim abluit lacrymis. Post passionem cum esset in lacu Genezareth, et piscarentur, et Dominus staret in littore, aliis paulatim navigantibus, ille non patitur moras, sed accinctus ependyte suo statim præcipitatur in fluctus. Eodem igitur fidei ardore quo semper, nunc quoque cæteris tacentibus credit se posse facere pro voluntatem magistri, quod non poterat per naturam. *Jube me, inquit, venire ad te super aquas. Tu præcipe, et illico solidabuntur undæ, ac leve fiet corpus quod per se grave est.*

Et descendens Petrus de navicula ambulabat super

Aquas, ut veniret ad Jesum. Qui putant Domini corpus ideo non esse verum, quia super molles aquas molle et aereum incesserit, respondeant quomodo ambulaverit Petrus, quem utique verum hominem non negabunt.

Videns vero ventum validum timuit. Et cum cœpisset mergi, clamavit dicens: Domine, salvum me fac. Ardebat animi fides, sed humana fragilitas in profundum traheret. Paululum ergo relinquitur tentationi, ut augetur fides, et intelligat se non facilitate postulationis, sed potentia Domini conservatum.

Et continuo extendens manum apprehendit eum. (MAUR.) Nisi ergo Dominus extendisset manum qui alibi negantem respexit Petrum, ipse Petrus protinus mergeretur in profundum, nec etiam evaderet infernum. Respexit Dominus, et ad poenitentiam convertit; manum extendit, et indulgentiam tribuit, et sic salutem perfectam discipulis invenit. Quia juxta Pauli vocem *non est volentis, neque currentis, sed miserantis Dei (Rom. IX)*. Nec enim nostro salvabimur merito, sed illius dono.

Et ait illi: Modicæ fidei, quare dubitasti? Si apostolo Petro, de cujus fide et ardore mentis supra diximus, qui confidenter rogaverit Salvatorem dicens, *Domine, si tu es, jube me venire ad te super aquas*, quia paululum timuit, dicitur ei, *Modicæ fidei, quare dubitasti?* Quid nobis dicendum est, qui hujus modicæ fidei nec minimam quidem habemus portiunculam. (MAUR.) Mystice autem quod Petrus a Domino jussus venire fluctus maris calcet, quod veniat ad Jesum, significat Ecclesiam cujus ipse pastor est tendentem ad cœlestem patriam, fluctus hujus sæculi vestigio rectæ fidei et gressibus bonorum superando calcare. Et quod Petrus tempestate teritus in fluctibus mergi cœpit, infirmiores quosque in Ecclesia quos procella persecutionum, seu turbo tentationum terret, et a tenore fidei, sive a statu bonorum actuum paululum reflectit, exprimit. Quos tamen ne funditis in perditionem, et in voraginem peccatorum mergantur, porrecta divinæ propitiationis dextera extrahit; et sicut Petrum erutum de abyssi pelago, ita illos ereptos de persecutorum scandalo in firmo quietis supernæ solo juxta se collocabit: quia impossibile est, ut eorum aliquis pereat, quos censura justis iudicis prædestinatos habet, ad vitam æternam. Una ipsa Veritas ait: *Omne quod dat mihi Pater ad me veniet, et eum qui venit ad me, non ejiciam foras (Joan. VI)*. Novit enim Dominus pios de tentatione eripere (II Petr. II). Et non est impotens inter turbines tempestatum hujus sæculi suos ab omni nequitia pravorum illæsos custodire. Sed videamus quid sequitur:

Et cum ascendisset in naviculam cessavit ventus. (RAB.) Prima ergo trepidantium et periclitantium subventio est incussum cordibus expellere timorem. Secunda tempestatum furias suæ præsentis virtute compescere. Nec mirandum si, ascendente in naviculam Domino, ventus cessavit. In quocunque enim corde Deus per gratiam sui adest amoris, mox uni-

versa vitiorum et adversantis mundi sive spirituum A
malignorum bella compressa quiescunt. sus fuerit minimus vocabitur in regno cœlorum, vel
assumptionem carnis per quam venimus ad verbum
Dei et illius postea fruemur majestate.

Qui autem in navicula erant, venerunt et adorave-
runt eum dicentes: Vere Filius Dei es. Ad unum si-
gnum, tranquillitate maris reddita, quæ post nimias
procellas interdum et casu fieri solet, nautæ atque
vectores vere Dei Filium confitentur, et Arius in Ec-
clesia prædicat creaturam. (MAUR.) Nos ergo ipsum
non juxta hæreticorum dementiam creaturam inter
omnia creatam, sed creatorem ante omnia simul
cum Patre et Spiritu sancto existentem, atque ma-
nentem credamus et confiteamur. Et in ipsa con-
fessione dignis honorum laudibus operum veneremur
eum, et prædicemus in conspectu filiorum hominum
ipsum esse Filium Dei unigenitum, narrantes virtutes
ejus et mirabilia ejus quæ fecit.

Et cum transfretassent, venerunt in terram Gen-
nessar. Terra Gennesar juxta stagnum Gennesareth,
ut quidam asserunt, idem est quod mare Galilææ,
vel mare Tiberiadis. Sed mare Galilææ ab adjacente
provincia dictum mare Tiberiadis a proxima civi-
tate quæ olim Gennereth vocata, sed ab Herode
tetrarcha instaurata in honorem Tiberii Cæsaris, Tibe-
riasis est appellata. Porro Gennesar secundum quos-
dam a lacu ipsius natura nomen trahens qua cri-
spantibus aquis de se ipso sibi excitare auram per-
hibetur, Græco vocabulo, quasi generans sibi auram
dicitur. Neque in stagni morem sternitur aqua, sed
frequentibus auris spirantibus agitur, haustu dul-
cis, et ad potandum habilis. Sed Hebrææ linguæ
consuetudine omnis aquarum congregatio, sive dul-
cis, sive salsa, mare nuncupatur. Qui lacus inter-
fluente Jordano centum et sexaginta stadiis in lon-
gitudinem, et quadraginta extenditur in latitudinem.
Denique si scierimus quid in Latina lingua resonet
Gennesar, intelligemus quomodo Jesus per typum
Apostolorum, et navis, Ecclesiam de persecutionis
vaufragio liberatam transducatur ad littus, et in tran-
quilissimo portu requiescere faciat. Interpretatur
autem Gennesar ortus principium, ut in libro de No-
minibus Hebraicis invenimus. Tunc enim plena no-
bis tribuetur tranquillitas, quando paradisi per Chri-
stum nobis restituatur hæreditas, ac primæ stolæ
reddetur jucunditas.

Et cum cognovissent eum viri loci illius, miserunt
in universam regionem illam. (Hieron.) Cognoverunt
cuius rumore, non facie; vel certe præ signorum ma-
gitudine, quæ patrabat in populis, etiam vultu
plurimis notus erat. Et vide quanta fides sit homi-
num terræ Gennesareth, ut non præsentium tan-
tum salute contenti sint, sed mittant ad alias per
circuitum civitates, quo omnes currant ad medicum.

Et obtulerunt ei omnes male habentes, et rogabant
eum, ut vel fimbriam vestimenti ejus tangerent; et
quicumque tetigerunt salvi facti sunt. (RAB.) Qui male
se habent non tangunt corpus Jesu, neque totum ve-
stimentum ejus, sed extremam fimbriam. Et quicum-
que tetigerint sanabuntur: fimbriam vestimenti ejus
minimum mandatum intellige. Quod qui transgres-

CAPUT XV.

Ad Phariseos sermo, de eo quod coinquinat hominem.
Sanat filiam Syrophœnisæ et alios male affectos: sa-
tiat septem panibus quatuor millia hominum.

[1.] Tunc accesserunt ad eum ab Hierosoly-
mis scribæ et Pharisei dicentes: Quare discipuli tui
transgrediuntur traditionem seniorum? Non enim
lavant manus suas cum panem manducant. O quam
vera illa Domini confessio ad Patrem, Quia abscon-
disti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti
ea parvulis (Luc. x). Homines terræ Gense-
areth, qui minus docti videbantur, non solum ipsi ve-
niunt, se et suos adducunt, imo gestant ad Domi-
num, ut vel fimbriam ejus quo salvari queant me-
reantur contingere vestimenti. Ideo confestim merita
cupitæ salutis mercede potiuntur. At vero Pharisei
et scribæ, qui doctores esse populi debuerant, non
ad verbum audiendum, non ad quærendam medelam,
sed ad movendas solum quæstionum pugnas ad Do-
minum concurrunt; eosque de non lotis manibus vi-
tuperant, in quorum operibus, quæ per manus sive
per cætera corporis membra fiunt, nihil immunditiæ
sordidantis invenire valebant, cum se magis ipsos
culpæ debuerint, qui lotas aqua manus habentes,
conscientiam livore pollutam gestabant. (MAUR.) Et
mira Phariseorum scribarumque stultitia, qui Dei
Filius arguunt, quare hominum traditiones et præ-
cepta non servet. Sed quia vera est illa Scriptura-
rum sententia, quæ dicit: Non est sapientia, non est
prudencia, non est consilium contra Dominum (Prov.
xxi); audiamus quid sequitur:

Ipsæ autem respondens, ait illis: Quare et vos trans-
gredimini mandatum Dei propter traditionem ve-
stram? (Hieron.) Falsam calumniam vera respon-
sione confutat, cum, inquit, vos propter traditionem
hominum præcepta Domini negligatis, quare disci-
pulos meos arguendos creditis, quod si morum jussa
parvi pendant, ut Dei scita custodiant?

Nam Deus dixit: Honora patrem et matrem; et qui
maledixerit patri vel matri, morte moriatur. Honor in
Scripturis, non tantum in salutationibus et officiis de-
ferendis, quantum in eleemosyna ac munere colla-
tione sentitur. Honora, inquit Apostolus, viduas, quæ
veræ viduæ sunt (I Tim. v). Hic honor donum intel-
ligitur. Et in alio loco: Presbyteri duplici honore
honorandi maxime, qui laborant in verbo et doctrina
Domini (Ibid.). Et post hoc mandatum jubemur bovi
tritुरanti os non ocludere, ut dignus sit operarius
mercede sua.

Vos autem dicitis: Quicumque dixerit patri vel ma-
tri: Munus quodcumque est ex me, tibi proderit, et non
honorificabit patrem suum aut matrem suam, et irri-
tum fecistis mandatum Dei propter traditionem ve-
stram. Præceperat Dominus vel imbecillitates, vel æta-
tes, vel penurias parentum considerans, ut filii ho-
norarent, etiam in vitæ necessariis ministrandis, pa-

rentes suos. Hanc providentissimam Dei legem volentes scribæ Pharisæique subvertere, ut impietatem sub nomine pietatis inducerent, docuerunt pessimos filios, ut si quis ea quæ parentibus offerenda sunt, Deo vovere voluerit, qui verus est pater, oblatio Domini præponatur parentum muneribus: vel certe ipsi parentes, quæ Deo consecrata sunt, ne sacrilegii crimen incurrerent declinantes, egestate conficiebantur. Atque ita fiebat ut oblatio liberorum, sub occasione templi et Dei, in sacerdotum lucra cederet. Hæc pessima Pharisæorum consuetudo de tali occasione veniebat; multos habentes obligatos ære alieno, et nolentes sibi creditum reddere, deligebant sacerdotes, ut exacta pecunia ministeriis templi et eorum usibus deserviret. Potest autem et hunc breviter habere sensum. *Munus quod ex me est, tibi proderit.* Compellitis, inquit, filios ut dicant parentibus suis: Quodcumque donum oblaturus eram Deo in tuos consumo cibos, tibi que prodest, o pater et mater, ut illi timentes accipere, quod Deo videbant mancipatum, inopem magis vellent vitam ducere, quam comedere de consecratis.

Hypocritæ, bene prophetavit de vobis Isaias dicens: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me (Isa. xxix). [MAUR.] Prævidens ergo in spiritu propheta simulationem Judæorum venturam, quod contra prædicationem Evangelii in dolo essent repugnaturi, bene de illis vaticinatus est, non quod bonum esset quod de eis loquitur, cum de malitia illorum illi sermo fuit; sed quod bene illa prophetia moribus ipsorum conveniebat. Ex persona quoque Domini hoc locutus ait: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me.* Labiis illum honorabant, cujus legem sæpius scrutabantur, et cui hymnos vel psalmos in officiis divinis modulabantur, sed cor illorum longe ab illo fuit. De quibus scriptum est, quod cordibus semper aversi fuerint in Ægyptum. Item labiis eum honorabant, quando dicebant illi: *Magister, scimus quia verax es, et viam Dei in veritate doces, et non est tibi cura de aliquo; non enim accipis personam hominis (Matth. xxii).* Sed cor eorum longe ab eo fuit, quando dicebant: *Dic nobis, licet censum dare Cæsari an non? (Luc. xx.)* Hoc enim expressit evangelista Lucas, cum dixit scribas et principes sacerdotum misisse insidiatores, qui se justos simularent, ut caperent eum in sermone, atque traderent eum principatibus, atque potestati præsidis. Atque ideo recte subjungitur:

Sine causa colunt me, docentes doctrinas atque mandata hominum. Sine causa ergo, id est, in vacuum, labiis et lingua illum colebant, quorum corda aversa erant: quia cum veris Dei cultoribus mercedem non accepturi erant, attestante hoc alibi ipsa Veritate ad dicente: *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum. Sed qui facit voluntatem Patris mei qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum (Matth. vii).* Docebant quidem Pharisæi doctrinas et mandata hominum, quando divina præcepta negligentes, et suas traditiones superordinantes

magis observandas esse censuerunt. Ut superius demonstratum est.

Et convocatis ad se turbis dixit eis: Audite et intelligite; non quod intrat in os communicat hominem, sed quod procedit ex ore coinquinat hominem. Verbum *communicat* proprie Scripturarum est, et publico sermone non teritur. Populus Judæorum partem Dei esse se jactans, communes cibos vocat, quibus omnes utuntur homines: verbi gratia, suillam carnem, ostreas, lepores et istiusmodi animantia, quæ unquam non findunt nec ruminant, nec squamosa in piscibus sunt. Unde et in Actibus apostolorum scriptum est: *Quod Deus sanctificavit, tu ne commune dixeris (Act. x).* Commune ergo quod cæteris hominibus patet, et quasi non est de parte Dei, pro immundo appellatur. *Nihil est, inquit, extra hominem introiens in eum quod possit eum coinquinare; sed quæ de homine procedunt, illa sunt quæ coinquinant eum.* Opponat prudens lector, et dicat: Si quod intrat in os non coinquinat hominem, quare idolotribitis non vescimur? Et Apostolus scribit: *Non potestis calicem Domini bibere, et calicem dæmoniorum (I Cor. x).* Sciendum igitur quod ipsi quidem cibi et Dei creatura per se munda sint, sed idolorum ac dæmonum invocatio ea facit immunda.

Tunc accedentes discipuli ejus, dixerunt ei: Scis quia Pharisæi audito verbo scandalizati sunt. Ex uno sermone omnis superstitio observationum Judaicarum fuerat elisa, qui in cibis assumendis abominandisque religionem suam sitam arbitrabantur. Et quia crebro teritur in ecclesiasticis Scripturis *scandalum*, breviter dicendum, quid significet. *Σκάλον* et *σκάνδαλον* nos offendiculum, vel ruinam, et impactionem pedis possumus dicere. Quando ergo legimus: *Quicumque de minimis istis scandalizaverit quempiam, hoc intelligimus, qui in dicto factoque occasionem ruinæ cuiquam dederit.*

At ille respondens ait: Omnis plantatio quam non plantavit Pater meus, eradicabitur. Etiam quæ plana in Scripturis videntur, plena sunt quæstionibus. *Omnis, inquit, plantatio quam non plantavit Pater meus cælestis, eradicabitur.* Ergo eradicabitur et illa plantatio, de qua Apostolus ait: *Ego plantavi, Apollo rigavit.* Sed solvitur quæstio ex eo quod sequitur: *Deus autem incrementum dedit (I Cor. iii).* Dicit et ipse: *Dei agricultura, Dei ædificatio estis.* Et in alio loco: *Cooperatores Dei sumus.* Si autem cooperatores, igitur plantante Paulo, Apolline rigante, Deus cum operatoribus suis plantat et rigat. Abutuntur hoc loco, qui diversas naturas introducunt, dicentes plantationem quam non plantavit Pater eradicari. Sed audiant illud Jeremæ: *Ego vos plantavi vineam veram, quomodo versi estis in amaritudinem vitis alienæ?* Plantavit quidem Deus, et nemo potest eradicare plantationem ejus, sed quoniam ista plantatio in voluntate proprii arbitrii est, nullus aliuseam poterit eradicare, nisi ipsa tribuerit assensum.

Simile illos, cæci sunt duces cæcorum: cæcus autem si cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt.

Hoc est, quod Apostolus præceperat: *Hæreticum hominem post unam atque alteram correptionem devota, srens quia perversus sit hujusmodi, et ꝑ semetipso damnatus* (Tit. III). In hunc sensum Salvator præcipit doctores pessimos dimittendos arbitrio suo, sciens eos difficulter ad veritatem posse retrahi, cæcos esse et cæcum populum in errorem trahere. (MAUR.) Cæci ergo fuerant Pharisæi, quia tenebrosas hominum traditiones observantes, lucem mandatorum Dei quam Psalmista professus est dicens: *Lucerna pedibus meis verbum tuum, Domino, et lumen semitis meis* (Psal. CLXXXVIII). Hanc ipsi non consideraverunt, et ideo non solum cæci, sed et duces cæcorum merito dicuntur. Quia tales non solum sibi ne in laqueum incidant prospiciunt, sed etiam sibi obsequentes in præcipientium mortis secum trahunt.

Respondens autem Petrus dixit ei: Edissere nobis parabolam istam. At ille dixit: Adhuc et vos sine intellectu estis? (Hieron.) Quod aperte dictum fuerat et patebat auditori, Apostoli per parabolam dictum putant et in re manifesta mysticam quærent intelligentiam, corripianturque a Domino, quare parabolice dictum putant, quod perspicue locutus est. Ex quo animadvertimus vitiosum esse auditorem, qui obscura manifeste, aut manifeste dicta obscure velit intelligere.

Non intelligitis, quia omne quod in os intrat inventrem vadit et in secessum emittitur? Omnium evangeliorum loca apud hæreticos et perversos plena sunt scandalis. Et ex hac sententia quidam calumniantur, quod Dominus physicæ disputationis ignarus, putet omnes cibos in ventrem ire et in secessum digeri, cum statim infusæ escæ per artus et venas, ac medullas nervosque fundantur. Unde et multos, qui vitio stomachi perpetem sustineant vomitum, post cæuas et prandia statim evomere quod ingesserunt, et tamen corpulentos esse: quia ad primum tactum liquidior cibus, et potus per membra fundatur. Sed itiusmodi homines dum volunt alterius imperitiam reprehendere, ostendunt suam: Quamvis enim tenuissimus humor et liquens esca sit, cum in venis et artubus concocta fuerit et digesta per occultos meatus corporis, quos Græci *πόροις* vocant, ad inferiora dilabitur, et in secessum vadit.

Quæ autem procedunt de ore, de corde exeunt, et ea coinquinant hominem. De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, et reliq. De corde, inquit, exeunt cogitationes malæ. Ergo animæ principale non juxta Platonem in cerebro, sed juxta Christum in corde est. Et arguendi ex hac sententia, qui cogitationes a diabolo immitti putant, et non ex propria nasci voluntate. Diabolus adjutor esse et incentor malarum cogitationum potest, auctor esse non potest. Sin autem semper in insidiis positus, levem cogitationum nostrarum scintillam suis fomitibus inflammavit, non debemus opinari eum cordis quoque occulta rimari, sed ex corporis habitu et gestibus æstimare quid versemus intrinsecus. Verbi gratia si pulchram mulierem nos crebro viderit respicere, intelligit cor amoris ja-

culo vulneratum, et ad fornicandum provocat. (MAUR.) Si rancorem contra proximum nos levare conspexerit, intelligit invidiam et odium nos in corde habere, et per iram ad homicidium perpetrandum inflammat. Si nos ardentem in alicujus rei pulchritudinem inspicere viderit, intelligit avaritiam nos corde tenere, et ad furta incitat. Si levibus nos sermonibus senserit assuetos, intelligit promptos esse ad mendacium, et ad falsum testimonium proferendum illicit. Sic quoque et per cæteras habitudines morum rinians animi qualitatem antiquus hostis, humanum genus seducere festinat, et ad ea quæ divinis legibus vetita sunt facienda persuadet, ut creaturam ad imaginem Dei conditam suis sordibus polluat. Unde et Salvator supra dicta vitia enumerans subjunxit:

Hæc sunt quæ coinquinant hominem. Non totis autem manibus manducare non coinquinat hominem. (RAB.) Sed Pharisæi spiritualia prophetarum verba carnaliter accipientes, quæ illi de cordis et operis castigatione præcipient, dicentes: *Lavamini, mundi estote, et mundamini, qui fertis vasa Domini* (Isa. 1), isti de corpore solum lavando servabant. Frustra autem Pharisæi, frustra omnes Judæi lavant manus, et a foro baptizantur quandiu contemnunt fonte Salvatoris ablui. In vanum baptismata servant vasorum, quicordium suorum et corporum eluere sordes negligunt, cum certum sit Moysen, et prophetas, qui vasa populi Dei vel aquis dilui, vel igne purgari, vel oleo sanctificari quacunquē ex causa jusserunt, non in hoc materialium rerum emundationem, sed iuventium potius et operum castigationem, ac sanctimoniam, atque animarum nobis mandare salutem.

[II.] *Et egressus inde Jesus secessit in partes Tyri et Sidonis.* (Hieron.) Scribis et Pharisæis calumniatoribus derelictis, transgreditur in partes Tyri ac Sidonis, ubi manifeste præfiguratur quod post passionem resurrectionemque suam Dominus in prædicatoribus suis Judæorum perfida corda relicturus, et in partes gentium exterarum esset secessurus: Tyrus quippe et Sidon, quæ civitates fuere gentilium, munimenta doctrinæ ac vitæ gentibus, in quibus stulti confidunt, indicant.

Et ecce mulier Cananæ a finibus illis egressa, clamavit dicens ei: Miserere mei, Domine, fili David. Bene mulier, quæ Dominum credula precatur, a finibus illis egressa perhibetur, quia nisi priscae conversationis habitacula vana reliquisset, ad Christum Ecclesia nunquam veniret, nisi prius antiqui dogmata anathematizasset erroris, nequaquam novam fidei suscipere gratiam nosset. (Hieron.) Inde novit vocare filium David, quia egressa jam fuerat de finibus suis, et errorem Tyriorum ac Sidoniorum loci ac fidei commutatione dimiserat.

Filia mea a dæmonio male vexatur. (RAB.) Typice autem mulier hæc gentilis, sed cum fide ad Dominum veniens Ecclesiam, ut supra diximus, designat de gentibus collectam, quæ pro filia dæmoniaca Deum rogat, cum pro populis suis, necdum credentibus, ut et ipsi a diaboli fraudibus absolvantur, su-

pernæ pietati supplicat. Item filia dæmoniosa pro qua postulat, anima quælibet est in Ecclesia malignorum magis spirituum deceptionibus quam conditoris sui mancipata præceptis. Pro qua necesse est Ecclesia mater Dominum sollicita interpellat, ut quam ipsa foris monendo, obsecrando, increpando, non valet, ille interius inspirando corrigat, atque ab errorum tenebris conversam, ad agnitionem veræ lucis excitet. Item tropologice, si quis nostrum conscientiam habet avaritiæ, elationis, vanæ gloriæ, indignationis, iracundiæ, vel invidiæ cæterorumve vitiorum sorde pollutam, filiam profecto habet male a dæmonio vexatam. Pro cuius sanatione supplex ad Dominum currat, quia nimirum cogitationem de corde progenitam diabolica tolerat arte dementatam. Cujus emendationem a pio conditore crebris imo continuis debet flagitare lamentis ac precibus, ut sanetur. Item, si quis bona quæ gessit forte perjuri, furti, blasphemiciæ, detractiois, rixæ, vel etiam corporalis immunditiæ cæterorumve hujusmodi peste sœdavit, filiam habet immundi spiritus furiis agitatam : quia videlicet actionem quam bene laborando ediderat, jam diaboli fraudibus stulte serviendo disperdidit. Ideoque necesse talis ut reatum suum cognoverit, mox ad preces lacrymasque confugiat, sanctorumque creber intercessionem et auxilia quærat. Sequitur.

Qui non respondit ei verbum. (Hieron.) Non de superbia Pharisæica, nec de scribarum supercilio, sed ne ipse sententiæ suæ videretur contrarius, per quam jusserat : *In viam gentium ne abieritis, et in civitates Samaritanorum ne intraveritis* (Sap. x). Nolebat enim occasionem calumniatoribus dare, perfectamque salutem gentium passionis et resurrectionis temporis reservabat. (Rab.) Mystice autem si ad primas rogantes Ecclesiæ lacrymas Dominus respondere, id est, postulatam errantibus sospitatem mentis dare distulerit, nec sic quidem appetendo, quærendo, pulsando, desistendum est, neque impetrandum subeunda desperatio, sed tanta potius perseverandum instantia, tam obstinato frequentandus amore Salvator, tantum etiam sanctorum ejus inter letanias appetenda suffragia, donec et ipsi de cœlis Domino pro audienda supplicent Ecclesia; sicque sit ut si mentem ab intentione proposita non mutaverit, nequaquam fructu petitionis fraudetur, sed sive pro sua fragilitate quis, seu pro aliis intervenerit desiderato potiatur effectu.

Et accedentes discipuli ejus rogabant eum dicentes : Dimitte eam, quia clamat post nos. (Hieron.) Discipuli illo adhuc tempore mysteria Domini nescientes, vel misericordia commoti, rogabant pro Cananæa muliere, quam alter evangelista Syrophœnissam appellat, vel importunitate ejus carere cupientes, quia non ut clementem, sed ut durum medicum crebrius inclamaret. Hoc de muliere Cananæa etiam Marcus commemorat, eundem rerum gestarum ordinem servans, nec asserens aliquam repugnantiam quæstionem, nisi quod in domo dicit fuisse Domini, cum ad

illum venit eadem mulier pro filia sua rogans. Matthæus autem posset quidem facile intelligi de domo tacuisse, eandem tamen rem commemorasse. Sed quoniam dicit discipulos Domino suggestisse : *Dimitte illam, quoniam clamat post nos*, nihil videtur aliud significare, quam post ambulatam Dominum mulierem illam deprecatorias voces emisisse. Quomodo ergo in domo, nisi quia intelligendum est dixisse quidem Marcum, quod intraverit ubi erat Jesus, cum eum prædixisset fuisse in domo? Sed quia Matthæus ait : *Non respondit ei verbum*, dedit agnoscere quod ambo tacuerunt, et in eo silentio egressum fuisse Jesum de domo illa; atque ita cætera contextuntur, quæ jam in nullo discordant.

Ipsæ autem respondens ait : Non sum missus, nisi ad oves quæ perierunt domus Israel. Non quod et ad gentes non missus sit, sed quod primum ad Israel missus sit, ut illis non recipientibus Evangelium, justa fieret ad gentes transmigratio ejus. Et significanter dixit : *Ad oves perditas domus Israel*, ut ex hoc loco etiam unam erroneam ovem de aliâ parabola intelligamus.

At illa venit, et adoravit eum, dicens, Domine, adjuva me. (Maur.) Quid est quod dicitur, *At illa venit*, cum ante ipsa legitur ad Salvatorem loqui, et pro filia rogasse? Sed quia tunc post Jesum clamavit, sequendo nunc venit, id est, consecuta est, et adoravit eum dicens : *Domine, adjuva me.*

Qui respondens, ait : Non est bonum sumere panem filiorum et mittere canibus. At illa ait : Etiam, Domine, nam et catelli edunt de micis quæ cadunt de mensa dominorum suorum. (Hieron.) Mira sub persona mulieris Cananitiæ Ecclesiæ fides, patientia, humilitas prædicatur : fides qua crediderit sanari posse filiam suam, patientia qua toties contempta in precibus perseverat; humilitas qua se non canibus, sed catulis comparat. Canes autem ethnici propter idololatriam dicuntur, qui esui sanguinis dediti, et cadaveribus mortuorum feruntur in rabiem. Nota quod ista Cananea perseveranter primum filium David, deinde Dominum vocet, et ad extremum adoret, ut Deum. Scio me, inquit, filiorum panem non mereri, nec integros capere posse cibos, nec sedere ad mensam cum patre, sed contenta sum reliquiis catulorum, ut humilitate micarum ad panis integri veniam magnitudinem. O mira rerum conversio! Israel quondam filius, nos canes, pro diversitate fidei ordo nominum commutatur! De illis postea dicitur : *Circumdederunt me canes multi* (Psal. xxi). Et : *Videte canes, videte malos operarios, videte concisionem* (Philip. iii). De nobis a latratu blasphemiciæ contradictionis ad pietatis gratiam conversis ipse alibi dicit : *Et alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili, et illas oportet me adducere, et vocem meam audient* (Joan. x). Notandum sane quod mystice loquitur, credens ex gentibus mulier, quia catelli sub mensa comedunt de micis puerorum. Mensa quippe est Scriptura sancta, quæ nobis panem vitæ ministrat. Hinc etenim dicit Ecclesia : *Parasti in conspectu meo men-*

sam adversus eos qui tribulant me (Psal. xxi). Micæ puerorum interna sunt mysteria Scripturarum, quibus humilium solent corda refici. De quibus alias sanctæ Ecclesiæ promittitur, dicente Propheta de Domino : *Qui posuit fines tuos pacem, et adive frumenti satians te (Psal. cxlvii).* Non ergo cristas, sed micæ de pane puerorum edunt catelli, quia conversi ad fidem, qui erant despecti in gentibus, non litteræ superficiem in Scripturis, sed spiritalem sensum, quo in bonis actibus proficere valeant, inquirunt. Et hoc sub mensa dominorum suorum, dum verbis sacri eloquii humiliter subditi ad implenda quæ præcepta sunt, cuncta sui cordis et corporis officia supponunt, quatenus ad speranda quæ a Domino promissa sunt præmia in cælis merito se debitæ humilitatis erigant.

Tunc respondens Jesus, ait illi : O mulier, magna est fides tua ; fiat tibi, sicut vis. (Maur.) In hac ergo Syrophœnissa laudatur fides gentium, quæ merito magna dicitur, quia cum nec lege fuerint imbutæ, nec vocibus prophetarum instructæ, ad prædicationem mox apostolorum ab auditu auris obdierunt, fidemque sanctæ Trinitatis corde credulo perceperunt, ipsamque fidem condignis operibus adornantes, usque ad mortem inviolatam servare studuerunt. Ideoque perfectam salutem sibi suisque impetrare meruerunt. Unde et subditur :

Et sanata est filia ejus ex illa hora. Propter humilem videlicet matris fidelemque sermonem, filiam deseruit dæmonium. Ubi datur exemplum catechizandi et baptizandi infantes, quia videlicet per fidem et confessionem parentum in baptismo liberantur a diabolo parvuli, qui necdum per se sapere, vel aliquid agere boni possunt, aut mali.

[III.] *Et cum transisset inde Jesus, venit secus mare Galilææ, et ascendens in montem, sedebat ibi.* Notandum ergo quod non sine magni mysterii ratione Dominus, sanata filia mulieris Cananitidis, ad Judæam et mare Galilææ revertitur : quia præacta dispensatione salutis gentium regreditur in doctoribus, ut visitet gentem Judæam, quæ ob perfidiam apostolos et primos prædicatores Evangelii a se repulit. Fitque illud quod Paulus apostolus, et doctor gentium sermone prophetico dudum protulit, quia *cum plenitudo gentium januam fidei subintraverit, tunc omnis Israel salvus erit (Rom. xi).* Ascendit ergo Dominus in montem, ut sicut avis teneros fetus provocat ad volandum, sic ipse auditores suos erigat ad superna et cælestia sacramenta meditanda. *Sedebatque ibi, ut demonstraret non nisi in cælestibus requiem esse quærendam.*

Et accesserunt ad eum turbæ multæ habentes secum mutos, cæcos, claudos, debiles et alios multos. Et projecerunt eos ad pedes ejus, et curavit eos, ita ut turbæ mirarentur videntes mutos loquentes, claudos ambulantes, cæcos videntes, et magnificabant Deum Israel. Sedente ergo Domino in monte, id est, in cælorum arce gloriose et mirabiliter regnante, turbæ fidelium cum mente devota illi semper appropinquant,

ducentes secum mutos, cæcos, claudos, debiles et alios multos. Quia eos qui confessionis verbum in ore non habebant, vel quos infidelitas cæcavit, seu demum pravi operis claudicantes, sive quos peccatorum sarcina debiles reddidit, evangelicis documentis ad fidem convertuntur. Eosque ad pedes Jesu projiciunt, quia peccata sua confitentibus, ipsi soli mediatori Dei et hominum curandos subjiiciunt. Quos ipse etiam ita curat, ut turbæ mirentur et magnificent Deum Israel. Quia agmina fidelium inæstimabili tunc exsultant gaudio, quando viderint eos, quos variae errorum ægritudines insanos et egenos effecerant, diversis virtutum opibus ditatos, et fide robustos in divino servitio bene laborare. Et ob hoc magnifice laudes Deo decantant, dicentes cum Propheta : *Quis Deus magnus si, ut Deus noster. Tu es Deus qui facis mirabilia solus. Notam fecisti in populis virtutem tuam, liberasti in brachio populum tuum filios Israel et Joseph (Psal. lxxvi).*

Jesus autem convocatis discipulis suis, ait : Misereor turbæ, quia jam triduo perseverant mecum, et non habent quod manducant ; et dimittere eos jejunos nolo, ne deficiant in via. (Hilar.) In hac lectione consideranda est in uno eodemque Redemptore nostro distincta operatio divinitatis, et humanitatis, atque error Eutychetis, qui unam tantum operationem in Christo dogmatizare præsumit, procul a Christianis finibus expellendus. Quis enim non videat hoc quod super turbam miseretur Dominus, ne vel inedia, vel viæ longioris labore deficiat, affectum esse, et compassionem humanæ fragilitatis? Vult pascere quos curavit. Prius aufert debilitates, et postea offert sanis cibos. Convocat quoque discipulos, et quod facturus est loquitur, ut vel magistris exemplum tribuat cum minoribus atque discipulis communicandi consilia, vel ex fabulatione intelligant signi magnitudinem, respondentes se panes in eremo non habere. *Misereor, inquit, turbæ, quod triduo jam perseverant mecum.* Miseretur turbæ, quia in triduo dierum numero Patri, Filio, Spirituique sancto credebant. *Et non habent quod manducant.* Turba semper esurit, et cibus indiget, nisi saturetur a Domino. *Et dimittere eos jejunos nolo, ne deficiant in via.* Esuriebant post magnas debilitates, et per patientiam futuros expectant cibos. Non vult eos Jesus dimittere jejunos, ne deficiant in via. Periclitatur ergo sine cælesti pane qui ad optatam mansionem pervenire festinat. Unde et angelus loquitur ad Eliam : *Surge et manduca, quia grandem viam ambulaturus es (III Reg. xix).* [Greg.] Item turba triduo Dominum sustinet, quando multitudo fidelium peccata quæ perpetravit per poenitentiam declinans, ad Dominum se in opere, in locutione atque in cogitatione convertit. Quos dimittere jejunos in domum suam Dominus non vult, ne deficiant in via. Quia videlicet conversi peccatores in præsentis vitæ via deficiunt, si in sua conscientia sine doctrinæ sanctæ pabulo dimittantur. Ne ergo lassentur in hujus peregrinationis itinere, pascendi sunt sacra admonitione. Notandum quoque

quod in superiori signo, qui propinqui erant, et vicini, quinque sensuum non ipse Dominus eorum recordatur, sed discipuli recordantur, vespere, vicina nocte et inclinante jam sole. Hic autem ipse Dominus recordatur, et misereri se dicit, et causam miserationis exponit, quia triduo jam perseverant cum eo, et dimittere eos jejunos non vult, ne deficiant in via. In toto enim sæculo generis humani tertium tempus est, quod fidei Christianæ gratia data est. Primum ergo est ante legem, secundum sub lege, tertium sub gratia. Et quoniam quartum adhuc restat, quod ad plenissimam pacem Hierusalem cœlestis venturi sumus, quo tendit quisquis recte credit in Christum, propterea se dicit turbam illam reficere Dominus, ne deficiant in via.

Et dicunt ei discipuli : Unde ergo nobis panes tantos ut saturemus turbam tantam? (MAUR.) Hæc sententia rudem fidem adhuc ostendit discipulorum, qui non recordantur quinque panibus hordeaceis quinque millia hominum paulo ante satiata; si enim perfecte intelligerent auctorem et datorem, non cunctarentur unde haberet turba refectionem.

Et ait illis Jesus : Quot panes habetis? Interrogat quidem non quasi ignarus, sed quasi docendo responsuros.

At illi dixerunt : Octo et paucos pisciculos. (RAB.) Bene octo panes in mysterio Novi Testamenti ponuntur, in quo septiformis gratia Spiritus sancti plenius fidelibus cunctis, et credenda revelatur, et credita datur. Neque hordeacei fuisse producuntur, sicut illi quinque, de quibus quinque sunt hominum millia saturati, ne iterum sicut in lege vitale animæ alimentum corporalibus sacramentis obtegeretur. Hordei enim medulla tenacissima palea tegitur. Nec ipsi pisciculi, quos simul cum panibus se habere apostoli profitebantur, sine mysterio sunt. Nam si in panibus septem Scriptura Novi Testamenti designatur, in cujus lectione per gratiam sancti Spiritus internas mentium epulas invenimus, quid in pisciculis quos benedicens pariter Dominus turbæ jussit apponi, nisi sanctos accipimus illius temporis, per quos eadem est condita Scriptura, vel quorum ipsa Scriptura fidem, vitam et passiones continet? qui de turbulentis hujus sæculi fluctibus erepti ac divina benedictione consecrati, refectionem nobis internam, ne in hujus mundi transeuntis excursu deficiamus, exemplo suæ præbuere vel vitæ vel mortis.

Et præcepit turbæ ut discumberet super terram. Supra in refectioe quinque panum turba super fenem viride discumberat, nunc ubi septem panibus reficienda est, supra terram discumbere præcipitur : quia per Scripturam legis carnis desideria calcare et jubemur comprimere. *Omnis enim caro fenem, et omnis gloria ejus tanquam flos feni (Isa. xl).* In Novo autem Testamento ipsam quoque terram ac facultates temporales derelinquere præcipimur, vel certe, quia mons in quo turba Dominicis panibus reficiebatur, altitudinem, ut supra diximus, redemptoris

nostrum significat. Ibi super fenem, hic super terram reficitur : ibi enim celsitudo Christi propter carnales homines, et Hierusalem terrenam, carnali spe et desiderio tegitur ; hic autem remota omni cupiditate carnali, convivas Novi Testamenti spei permanentis firmamentum tanquam ipsius montis soliditas nullo feno interposito continebat.

Et accipiens Jesus septem panes et pisces, et gratias agens, fregit et dedit discipulis suis, et discipuli dederunt populo. (Venant.) Dominus accipiens panes dedit discipulis suis, ut ipsi acceptos turbæ apponerent, quia spiritalis dona scientiæ tribuens apostolis per eorum ministerium voluit Ecclesiæ suæ per orbem vitæ cibaria distribui. Quod vero fregit panes quos discipulis dedit, apertionem designat sacramentorum, quibus ad perpetuam salutem nutriendus erat mundus. Cum enim ait ipse Dominus : *Et nemo novit Filium nisi Pater, neque Patrem quis novit nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare (Luc. x)*, quid nisi panem vitæ nobis per se aperiendum demonstravit? ad cujus interiora cernenda per nos ipsos penetrare nequivimus. Cui contra propheta miserabilem quorundam deplorans famem aiebat : *Puruli petierunt panem, nec erat qui frangeret eis (Thren. iv)*. Quod est aliis verbis dicere : Indocti quæsierunt pabula verbi Dei quo ad virtutem bonæ operationis convalescerent refici, nec erat, magistri deficientibus, qui eis Scripturarum arcana patefaceret, eosque ad viam veritatis institueret. Acceptis autem ad frangendum panibus Dominus gratias agit, ut et ipse quantum de salute generis humani congaudeat, ostendat, et nos ad agendas gratias Deo informet. Cum vel terreno pane carnem, vel animam cœlesti, superna gratia largiente, reficimus.

Et comederunt omnes, et saturati sunt. Manducant de panibus Domini ac piscibus, et saturantur, qui audientes verba Dei, et exempla intuentes, ad profectum vitæ correctionis per hæc excitari atque surgere festinant. Quibus apte congruit illud Psalmistæ : *Edent pauperes, et saturabuntur, et laudabunt Deum qui requirunt eum, vivet cor eorum in sæculum sæculi (Psal. xxi)*. Quod est aperte dicere : Audient humiles verbum Dei, et facient, et ad laudem non suam, sed superni largitoris cuncta quæ bene gesserunt, referent. Unde merito ad vitam interioris hominis internam, ut pote pane vitæ saturati perveniunt. Cui contra tardis auditoribus per prophetam exprobratur : *Manducastis et non estis saturati (Mich. vi)*. Manducant namque, et non saturantur, qui panem verbi Dei audiendo degustant, sed non faciendo quæ audiunt, nihil ex his internæ dulcedinis, quo cor ipsorum confirmetur, in ventre memoriæ recipiunt.

Et quod superfuit de fragmentis tulerunt septem sportas plenas. Quod turbis saturatis supererat, apostoli sustollunt, et septem sportas implent, quia sunt altiora perfectionis præcepta, vel potius exhortamenta et consilia, quæ generalis fidelium multitudo nequit servanda et implenda attingere ; quorum

exsecutio illos proprie respicit, qui majore sancti Spiritus gratia pleni, generalem populi Dei conversationem mentis atque operis sublimitate transcendunt, qualibus dicitur : *Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, etc.* (Matth. xix). Unde bene sportæ, quibus Dominicorum sunt condita fragmenta ciborum, septem fuisse memorantur. Nam quia sportæ junco et palmarum foliis solent contexti, merito in sanctorum significatione ponuntur. Juncus quippe super aquas nasci consuevit : palma vero victricem ornat manum. Et juncis vasis recte comparantur electi, cum radicem cordis, ne forte ab æternitatis amore arescat, in ipso vitæ fonte collocant. Assimilantur et eis quæ de palmarum sunt foliis contexta, cum indefectivam æternæ retributionis memoriam puro in corde retinent. Et bene turba, quamvis reliquias Dominici prandii non caperet, manducasse tamen et saturata esse narratur : quia sunt nonnulli qui, etsi omnia sua relinquere nequeunt, neque explere hoc quod de virginibus dicitur : *Qui potest capere capiat, cæteraque hujusmodi, tamen esurientes et sitientes justitiam saturantur, cum audiendo mandata legis Dei ad vitam perveniunt æternam.*

Erant autem qui manducaverunt, quatuor millia hominum extra mulieres et parvulos. (RAB.) Bene quatuor millia, ut ipso etiam numero docerent, evangelicis se pastos esse cibariis. (Aug.) Hæc ergo pastio de panibus quatuor et paucis pisciculis, ut supra diximus, ad sacramentum et gratiam pertinet Ecclesiæ et Novi Testamenti. Quæ notissima illa septenaria sancti Spiritus operatione cognoscitur. Et ideo non hic duo pisces fuisse scribuntur, sicut in veteri lege, ubi duo soli ungebantur, rex et sacerdos ; sed pauci pisces, id est, qui primi Domino Jesu Christo crediderunt, et in ejus nomen uncti sunt, et missi ad prædicationem Evangelii, et ad sustinendum turbulentum mare hujus sæculi, ut pro ipso magno pisce, id est, pro Christo legatione fungerentur, sicut apostolus dicit Paulus. Neque in ipsa turba quinque millia hominum fuerunt, sicut illic, ubi carnales legem accipientes, id est, quinque carnis sensibus dediti significantur, propter quatuor animi virtutes, quibus in hac vita spiritaliter vivitur, prudentiam, temperantiam, fortitudinem, justitiam, quarum prima est cognitio rerum appetendarum et fugiendarum ; secunda refrenatio cupiditatis, ab his quæ temporaliter delectant ; tertia firmitas animi adversus ea quæ temporaliter molesta sunt ; quarta quæ per cæteras omnes diffunditur dilectio Dei et proximi : sane et ibi quinque millia, et hic quatuor millia, exceptis pueris et mulieribus, fuisse memorantur. Quod mihi videtur ad hoc pertinere, ut intelligamus, et in populo Veteris Testamenti fuisse quosdam infirmos ad implendam justitiam, quæ secundum legem est, in qua justitia se apostolus Paulus sine querela conversatum dicit fuisse. Item alios infirmos, qui facile seducerentur in cultum idolorum. Quæ duo genera, id est, infirmitates

et errores, mulierum et puerorum nominibus figurata sunt. Infirmus est enim sexus mulierum, et facilis ad lusum pueritia. Quid autem lusui puerili tam simile quam idola colere ? Quando et Apostolus ad hoc retulit hoc genus superstitionis, cum ait : *Neque idolis serviamus, quemadmodum quidam eorum, sicut scriptum est : Sedit populus manducare, et bibere, et surrexerunt ludere* (I Cor. x). Mulieribus ergo similes erant, qui in laboribus expectationis, quousque ad promissa Dei pervenirent, non viriliter perseverantes, tentaverunt Deum ; pueris autem, qui sederunt manducare et bibere, et surrexerunt ludere. Non solum vero ibi, sed etiam populo Novi Testamenti, qui non perdurant occurrere in virum perfectum, vel infirmitate virium, vel mentis levitate mulieribus et pueris comparandi sunt. Nam illis dicitur : *Si tamen initium substantiæ ejus usque in finem firmum retineamus* (Hebr. iii). Illis autem : *Nolite, pueri, effici sensibus, sed malitia infantes estote, ut sensibus perfecti sitis* (I Cor. xiv). Et ideo neque in Vetere, neque in Novo Testamento tales admittuntur ad numerum, sed sive ibi quinque millia, sive hic quatuor millia, exceptis mulieribus et pueris, fuisse dicuntur.

Et dimissa turba ascendit in naviculam, et venit in fines Magedan. In Marco autem ita scriptum est : *Et statim ascendens navem cum discipulis suis, venit in partes Dalmanutha* (Marc. viii). Non autem dubitandum est eundem locum esse sub utroque nomine. (Hieron.) Nam perique codices etiam secundum Marcum non habent nisi Magedan. Est autem Magedana regio circa Gerasan, interpretaturque *Mageda poma ejus, sive nuntia.* (MAUR.) Mystice significans hortum illum, de quo sponsus in Cantico canticorum dicit : *Hortus conclusus, soror mea sponsa* (Cant. iv), ubi gignuntur poma virtutum, ubique rite nuntiatur nomen Domini. Quia *tota die et non tota nocte custodes murorum ejus non tacebunt laudare nomen Domini* (Isa. lxii). Refectis ergo turbis ascendens in naviculam Dominus venit in fines Magedan, ut nos doceret postquam turbæ pabulum verbi foris ministraverimus, intus ob custodiam cordis redire non negligamus, ut suavi virtutum reficiamur cibo, et intra cubiculum nostrum clauso ostio Patrem cœlestem adoremus.

CAPUT XVI.

De cavendo fermento Phariseorum. De confessione Petri, et eo increpito ne scandalo sit, etc.

[I.] *Et accesserunt ad eum Pharisei et Sadducei, tentantes, et rogaverunt eum, ut signum de cœlo offerret eis.* (RAB.) Signum de cœlo quærunt, ut qui multa hominum millia secundo paucis de panibus satiavit, nunc in exemplum Moysi manna cœlitus misso, et per omnia passim disperso populum omnem multo tempore reficiat. Quod in Evangelio Joannis post edulium panum turbas ab eo quæsisse legimus, dicentes : *Quod ergo tu facis signum, ut rideamus, et credamus tibi quid operaris ? Patres nostri*

manua manducaverunt in deserto : sicut scriptum est : Panem de cælo dedit eis manducare (Joan. vi).

At ille respondens ait illis : Facto vespere dicitis : Serenum erit, rubicundum est enim cælum ; et mane : Hodie tempestas, rutilat enim triste cælum. Faciem ergo cæli diducare nostis, signa autem temporum non potestis. (Hieron.) Secundum historiam autem sensus iste manifestus est, quod ex elementorum ordine atque consonantia possint et sereni et pluvii dies prænosci. Scribæ autem et Pharisei, qui videbantur esse legis doctores, ex prophetarum vaticinatione non poterant intelligere Salvatoris adventum. (Aug.) Spiritualiter autem quod dixit Dominus, *Facto vespere dicitis serenum erit, rubicundum est enim cælum* significat, quod per sanguinem passionis Christi in primo adventu indulgentia peccatorum datur. *Et mane : Hodie tempestas, rubet enim cum tristitia cælum*, significat quod secundo adventu igne præcedente venturus est. *Faciem enim cæli diducare nostis, signa autem temporum non potestis.* Signa temporum dixit de adventu suo, vel passione, cui simile est roseum cælum vespere ; et item de tribulatione ante adventum suum futurum, cui simile est mane roseum cum tristitia cælum.

Generatio mala et adultera signum quærit, et signum non dabitur ei, nisi signum Jonæ. (RAB.) Non ergo datur signum generationi illi, id est, tentantium Dominum et resultantium verbis ejus ; tale utique signum, quale tentantes quærebant, id est, de cælo : quibus tamen multa cœlestia dabat in terra. Cæterum generationi quærentium Dominum, requirentium faciem Dei Jacob, signum de cælo ostendebat, quando cernentibus apostolis ascendit in cælum, quando misso desuper Spiritu primitivam implevit Ecclesiam, quando ad impositionem manus apostolorum in Samaria, Cæsarea, Epheso, aliisque urbibus ac locis plurimis, gratiam de cælo Spiritus sancti credentibus ministravit. (Hieron.) Quid autem signum Jonæ sibi velit, jam supra dictum est.

Et relictis illis abiit. Relictis scribis et Phariseis, quibus dixerat : *Generatio mala et adultera signum quærit, et signum non dabitur ei, nisi signum Jonæ*, recte abiit trans fretum, et gentium secutus est populus.

Et cum venissent discipuli trans fretum, oblitii sunt panes accipere. Querat aliquis, et dicat : Quomodo panes non habebant, qui statim impletis septem sportis ascenderunt naviculam, et venerunt in fines Magedan, ibique audiunt navigantes, quod cavere debeant a fermento Pharisæorum et Sadducæorum ? Sed Scriptura testatur, quod oblitii sint eos secum tollere. (RAB.) Quod autem navigaturi trans fretum oblitii sunt viaticum sumere secum, indicium est quam modicam carnis curam haberent in reliquis ; quibus ipsa reficiendi corporis necessitas, quæ naturaliter cuicunque mortalibus inest, intentione Dominici comitatus mente excesserat. Unus verò panis, quem secum habebant in navi, mystice ipsum panem vitæ, Dominum videlicet Salvatorem, designat, cujus

amore, quia semper intus reficiebantur in corde, minus de terreno pane, quo corpus pasci solet, curabant.

Qui dixit illis : Intuemini et caveate a fermento Pharisæorum et Sadducæorum. In Marco ita scriptum est : *Videte, caveate a fermento Pharisæorum, et fermento Herodis (Marc. viii).* Fermentum Pharisæorum est decreta legis divinæ traditionibus hominum postponere ; vel certe legem verbis prædicare, factis impugnare. Fermentum eorum est Dominum tentare, nec doctrinæ ejus aut operibus credere, sed insultando alia, quibus credere debeant, petere. Fermentum Herodis est adulterium, homicidium, temeritas jurandi, simulatio religionis, et quod omnium est caput et origo scelerum, odium ac persecutio in Christum et præcursorem ejus, præconemque primum regni cœlestis. A quo utrorumque fermento etiam Apostolus nos prohibens ait : *Itaque epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ et nequitiae, sed in azymis sinceritatis et veritatis (I Cor. v).*

At illi cogitabant inter se, dicentes : Quia panes non accepimus. Sciens autem Jesus dixit : Quid cogitatis inter vos, modicæ fidei, quia panes non habetis ? Nondum intelligitis, neque recordamini quinque panum, et quinque millia hominum, et quot cochinos sumpsistis ? Neque septem panum, et quatuor millia hominum, et quot sportas sumpsistis ? Quare non intelligitis quia non de pane dixi vobis : Caveate a fermento Pharisæorum et Sadducæorum ? Per occasionem præcepti, quod Salvator jusserat, dicens, *Caveate a fermento Pharisæorum et a fermento Herodis*, docet eos quid significant quinque panes, et septem, sive pisculi, aut quinque millia hominum, et quatuor, quæ pasta sunt in eremo. Quod licet signorum magnitudo perspicua sit, tamen aliud spiritali intelligentia demonstratur. Si enim fermentum Pharisæorum et Sadducæorum et fermentum Herodis non corporalem panem, sed traditiones perversas et hæretica significant dogmata, quare et cibi, quibus nutritus est populus Dei, non veram doctrinam integramque significant ? Istiusmodi fermentum, quod omni ratione vitandum est, habuit Marcion, et Valentinus, et omnes hæretici. Fermentum hanc vim habet, ut si farinæ mistum fuerit, quod parvum videbatur, crescat in majus et ad saporem suum universam conspersionem trahat. Ita et doctrina hæretica, si vel modicam scintillam in tuum pectus jecerit, in brevi ingens flamma succrescet, et totam hominis possessionem ad se trahet. Hoc est de quo et Apostolus loquitur : *Modicum fermentum totam massam corrumpit (Gal. v).*

Tunc intellexerunt quia non dixerit cavendum a fermento panum, sed a doctrina Pharisæorum et Sadducæorum. (MAUR.) Quod eis utile erat persuasit, quod nocivum vitare jussit. Doctrina enim superstitiosa, et hæretica, gravat magis quam adjuvat : mergit, et non erigit. A bono ergo magistro discipuli instructi intellexerunt in fermento seductionem

Pharisæorum et Sadducæorum, imo omnium hæreticorum qui contraria sapiunt veritati, expressam vitandam esse. Quam et omnino ipsi vitaverunt, et nobis fugiendam esse censuerunt. Post hæc sequitur Matthæus, et dicit :

[H.] Venit autem Jesus in partes Cæsareæ Philippi. Philippus iste est frater Herodis, de quo jam supra diximus, tetrarcha Ituræ et Trachonitidis regionis, qui in honorem Tiberii Cæsaris, Cæsaream Philippi, quæ nunc Paneas dicitur, appellavit. Et est in provincia Phœnicis imitatus Herodem patrem, qui in honorem Augusti Cæsaris appellavit Cæsaream, quæ prius Turris Stratonis vocabatur, et ex nomine ejus filiæ Lubiadem trans Jordanem extruxit. Iste locus est Cæsareæ Philippi, ubi Jordanis oritur ad radices Libani, et habet duos fontes, unum nomine *Jor*, et alterum *Dan*, qui simul misti Jordanis nomen efficiunt.

Et interrogabat discipulos suos, dicens : Quem dicunt homines esse filium hominis? Non dixit : Quem me dicunt homines esse, sed *filium hominis*, ne jactanter de se querere videretur. Et nota quod ubicunque scriptum est in Veteri Testamento filius hominis, in Hebræo positum sit filius Adam; illudque quod in psalmo legimus : *Filii hominum usquequo gravi corde* (Psal. iv), in Hebræo dicitur, *filii Adam*. Pulchre autem interrogabat : *Quem dicunt homines esse filium hominis?* Quia qui de filio hominis loquuntur, homines sunt. Qui vero divinitatem ejus intelligunt, non homines, sed dii appellantur.

Et illi dixerunt : Alii Joannem Baptistam, alii autem Eliam, alii vero Jeremiam, aut unum ex prophetis. Miror quosdam interpretes errorem inquirere singulorum, et disputationem longissimam texere, quare Dominum nostrum Jesum Christum, alii Joannem putaverunt, alii Eliam, alii Jeremiam, aut ex prophetis unum, cum sic errare potuerunt in Elia, aut in Jeremia, quomodo Herodes erravit in Joanne, dicens : *Quem ego decollavi Joannem, ipse surrexit a mortuis, et ideo virtutes operantur in eo* (Matth. xiv; Marc. vi; Luc. ix).

Vos autem quem me esse dicitis? (MATTH.) Non autem quasi nesciens sententiam de se vel discipulorum, vel extraneorum inquit, sed ideo discipulos, quid de se sentiant, interrogat, ut confessionem rectæ fidei illorum digna mercede remuneret. Ideo quid alii de se sentiant, inquit, ut expositis primo sententiis errantium, discipuli probarentur veritatem suæ confessionis, non de opinione vulgata, sed de ipso percepisse Dominicæ revelationis arcano. (Beda.) Vos, inquit, quem me esse dicitis? Quasi ab hominum generalitate illos sequestrans, et deos ac Dei filios per adoptionem jam factos insinuans, juxta illud Psalmistæ : *Ego dixi : Dii estis, et filii Excelsi omnes* (Psal. lxxxv).

Respondens Simon Petrus dixit : Tu es Christus Filius Dei vivi. Licet cæteri apostoli sciant, Petrus tamen respondit pro cæteris. Complexus est itaque omnia, qui et naturam et nomen expressit, in quo

summa virtutum est, Deum vivam appellat ad distinctionem falsorum deorum, quos vario delusa errore gentilitas vel de mortuis sibi hominibus instituit, vel majore dementia de insensibili materia, quos adoraret, creavit. De quibus canitur in psalmo : *Simulacra gentium, argentum et aurum, opera manuum hominum, os habent, et non loquuntur*, etc. (Psal. cxiii). Notandum autem quam miranda distinctione sit factum, ut cum de utraque ejusdem Domini et Salvatoris nostri natura ab ipso Domino, et a fidei ejus discipulo esset proferenda sententia, Dominus ipse humilitatem assumptæ humanitatis profiteatur, discipulus excellentiam divinæ æternitatis ostendat. Dominus de se quod minus est, discipulus de Domino intimat quod majus est; Dominus de se quod factus est propter nos, discipulus declarat de Domino quod ipse est qui fecit nos. Sicut et in Evangelio Dominus multo crebrius se filium hominis quam Filium Dei appellare consuevit, ut nos admoneret dispensationis quam pro nobis suscepit. Sed nos necesse est tanto humiliter divinitatis ejus alta venerari, quanto illum meminimus pro nostra exaltatione ad humanitatis infima descendisse.

Respondens autem Jesus dixit ei : Beatus est Simon Barjona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui in cælis est. Barjona Syriace, Latine dicitur *filius columbæ*. Recte vocatur apostolus Petrus filius columbæ, quia videlicet columba multum simplex est animal, et ipse prudenti ac pia simplicitate Dominum sequebatur, memor illius præcepti quod cum suis condiscipulis ab eodem magistro simplicitatis et veritatis accepit : *Estote prudentes sicut serpentes, et simplices sicut columbæ*. Vel certe, quia Spiritus sanctus super Dominum in columbæ specie descendit, recte filius columbæ nuncupatur, qui spiritali gratia plenus exstitisse monstratur. Et justa satis laude dilectorem confessorumque suum Dominus remunerat, cum eum sancti Spiritus filium esse testatur, a quo ipse Dei vivi Filii asseveratur, quamvis hoc ipsum multum dissimiliter fieri nullus fideium dubitet. Dominus enim Christus Filius Dei per naturam, Petrus sicut et cæteri electi filius sancti Spiritus est per gratiam. Christus Filius Dei, quia de ipso natus est, Petrus filius Spiritus sancti, quia de ipso renatus est. Christus Filius Dei ante tempora; ipse est enim Dei virtus et Dei sapientia, quæ dicit : *Dominus possedit me in initio viarum suarum, antequam quidquam faceret a principio* (Prov. viii); Petrus filius Spiritus sancti ex eo tempore quo ab ipso illuminatus gratiam divinæ cognitionis accepit. Et quia una voluntas eadem est operatio sanctæ Trinitatis, recte cum dixisset. *Beatus est Simon Barjona*, id est, filii gratiæ spiritalis, protinus adjunxit : *Quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui in cælis est*. Pater quippe filio columbæ revelavit, quia una est gratia Patris, et Spiritus sancti, eadem quoque et Filii; quia una est voluntas et operatio Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Et propterea convenien-

ter dicitur. Quia Pater qui in caelis est revelaverit A filio columbæ mysterium fidei, quod hoc caro et sanguis revelare nequibat. Caro autem et sanguis recte intelliguntur homines sapientia carnis inflati, columbinæ simplicitatis nescii ideoque a sapientia Spiritus commode aversi, de quibus supra dictum est, quia Christum non intelligentes alii Joannem Baptistam, alii autem Eliam, alii vero Jeremiam, aut unum ex prophetis esse dicerent, de quibus dicit Apostolus : *Carnalis autem homo non percipit ea quæ sunt Spiritus sancti (I Cor. II).*

Et ego dico tibi : Quia tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. (Hieron.) Ac si diceret : Quia tu mihi dixisti : Tu es Christus Filius Dei vivi, et ego dico tibi non sermone casso et nullum habente opus, sed dico tibi, quia meum dixisse fecisse est : *Quia tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Sicut ipse lumen apostolis donavit, ut lumen mundi appellentur, cæteraque ex Domino sortiti vocabula sunt, ita et Simoni, qui credebat in petram Christum, Petri largitus est nomen. *(Beda.)* Ac secundum metaphoram petræ recte dicitur ei : *Ædificabo Ecclesiam meam super te,* quia illi videlicet firma hac tenaci mente adhæsit, de quo scriptum est : *Petra autem erat Christus (I Cor. x).* *Et super hanc petram,* id est, super Dominum Salvatorem, qui fideli suo cognitori, amatori, confessori participium sui nominis donavit, ut scilicet a petra Petrus vocaretur, ædificatur Ecclesia, quia non nisi per fidem et dilectionem Christi, per susceptionem sacramentorum Christi, per observantiam mandatorum Christi, ad sortem electorum et æternam pertingitur vitam, Apostolo attestante, qui ait : *Fundamentum enim nemo aliud potest ponere præter id quod positum est, qui est Jesus Christus (I Cor. III).*

Et portæ inferni non prævalebunt adversus eam. Ego portæ inferni vitia reor atque peccata, vel certe hæreticorum doctrinas, per quas illecti homines ducuntur ad tartarum. Nemo itaque putet de morte dici, quod apostoli conditioni mortis subjecti non fuerint. Portæ quoque inferi, et tormenta, et blandimenta sunt persecutorum, quæ infirmos quosque deterrendo et emolliendo a stabilitate fidei introitum eis æternæ mortis aperiunt. Sed et prava infidelium opera ineptaque colloquia portæ utique sunt inferi in quantum suis vel auctoribus, vel sequacibus, iter perditionis ostendunt. Nam et *fides sine operibus mortua est in semetipsa, et corrumpunt mores bonos colloquia prava.* Multæ itaque sunt portæ inferi, sed harum nulla Ecclesiæ, quæ super petram fundata est, prævalet; quia qui fidem Christi intimo cordis amore perceperit, omne quicquid exterius periculi tentantis ingruerit, facillime contemnit. At quicumque credentium fidem vel opere vel negatione depravatus prodidit, non hic super petram, Domino cooperante, domum suæ professionis ædificasse, sed juxta alterius loci parabolam, super arenam sine fundamento posuisse credendus est *(Matth. VII)* : hoc est, non simplici ac vera intentione Christum sequi, sed ter-

renam quamlibet fragilemque ob causam habituum prætendisse Christiani. Sequitur :

Et dabo tibi claves regni caelorum. Qui regem caelorum majori præ cæteris devotione confessus est, merito præ cæteris ipse collatis clavibus regni caelestis donatus est, ut constaret omnibus, quia absque ea confessione, ac fide, regnum caelorum nullus potest intrare. Claves autem regni caelorum ipsam discernendi scientiam potentiamque nominat, qua dignos recipere in regnum, indignos secludere deberet a regno.

Et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum et in caelis, et quodcumque solveris super terram, erit solutum et in caelis. Quæ solvendi ac ligandi potestas, quamvis soli Petro data videatur a Domino, absque ulla tamen dubietate noscendum est quod et cæteris apostolis datur, ipso teste, qui post passionis, resurrectionisque suæ triumphum apparens, eis insufflavit et dixit omnibus : *Accipite Spiritum sanctum; quorum remiseritis peccata, remittentur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt (Joan. XX).* Nec non etiam nunc in episcopis ac presbyteris omnibus Ecclesiæ officium idem committitur, ut videlicet agnitis peccantium causis, quoscunque humiles ac vere penitentes aspexerit, hos jam a timore perpetuæ mortis miserans absolvat; quos vero in peccatis quæ egerint persistere cognoverit, illos perennibus suppliciis obligandos insinuet. Omni igitur electorum Ecclesiæ, ut diximus, juxta modum culparum vel pœnitentiæ, ligandi ac solvendi datur auctoritas. Sed ideo beatus Petrus, qui Christum bona fide confessus, vero est amore secutus, specialiter claves regni caelorum et principatum judicariæ potestatis accepit, ut omnes per orbem credentes intelligant, quod quicumque ab unitate fidei vel societatis illius quolibet modo semetipsos segregant, tales nec vinculis peccatorum absolvi, nec januam possint regni caelestis ingredi. *(Hieron.)* Istum tamen locum quidam episcoporum et presbyterorum non intelligentes, aliquid sibi de Pharisæorum assumunt supercilio, ut vel damnent innocentes, vel solvere noxios arbitrentur, cui apud Deum non sententia sacerdotum, sed reorum vita quærat. Legimus in Levitico de leprosis, ubi jubentur ut se ostendant sacerdotibus ut si lepram habuerint, tunc a sacerdote immundi fiant, non quo sacerdotes leprosos faciant et immundos, sed quo habeant notitiam leprosi et non leprosi, et possint discernere qui mundus et qui immundus sit. Quomodo ergo ibi leprosum sacerdos immundum facit, sic et hic alligat vel solvit episcopus et presbyter, non eos qui insontes sunt vel innoxii, sed pro officio suo cum peccatorum audierit varietates, scit qui ligandus sit, qui solvendus.

Tunc præcepit discipulis suis, ut nemini dicerent, quia ipse esset Jesus Christus. (Maur.) Supra mittens discipulos suos ad prædicandum jusserat eis, ut annuntiarent adventum suum, hic præcepit ne dicant esse Jesum. Mihi videtur aliud esse Christum prædicare, aliud Jesum Christum. Christus commune di-

gnitatis est nomen, Jesus proprium vocabulum Salvatoris. Potest autem fieri, ut idcirco ante passionem suam et resurrectionem se noluerit prædicari, ut completo postea sanguinis sacramento opportunius apostolis diceret: *Euntes docete omnes gentes*, et reliqua. Quod ne quis putet nostræ esse tantum intelligentiæ, et non sensus Evangelici, quæ sequuntur, causas prohibita tum prædicationis exponunt.

[III.] *Exinde cœpit Jesus ostendere discipulis suis, quia oportet eum ire Hierosolymam, et multa pati a senioribus, principibus sacerdotum, et scribis, et occidi, et tertia die resurgere.* Est autem sensus: Tunc me prædicate, cum ista passus fuero, quia non prodest Christum publice prædicare, et ejus vulgare in populis majestatem, quem post paululum flagellatum visuri sint et crucifixum. *Multa pati a senioribus, et scribis, et principibus sacerdotum.* Et nunc Jesus multa patitur ab his qui rursus sibi crucifigunt Filium Dei. Et cum seniores putentur in Ecclesia, et principes sacerdotum, simplicem sequentes litteram, occidunt Filium Dei, quia totum sentitur in Spiritu.

Et assumens eum Petrus cœpit increpare illum, dicens: Absit a te, Domine, non erit tibi hoc. Qui conversus dixit Petro: Vade post me, Satana; scandalum es mihi, quia non sapis ea quæ Dei sunt, sed ea quæ hominum. Sæpe diximus nimii ardoris amorisque quam maximi fuisse Petrum in Dominum Salvatorem. Quia ergo post confessionem suam, qua dixerat: *Tu es Christus Filius Dei vivi*; et præmium Salvatoris quod audierat: *Beatus es, Simon Barjona, quia caro et sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui in cælis est*, repente audit a Domino oportere ire Hierosolymam, ibique multa pati a senioribus, et scribis, et principibus sacerdotum, et occidi, et tertio die resurgere. Non vult destrui confessionem suam, nec putat fieri posse, ut Dei Filius occidatur. Assumit itaque eum in affectum suum, vel separatim ducit, ne præsentibus cæteris condiscipulis magistrum videatur arguere, et cœpit increpare illum amantis affectu, et optantis dicere: *Absit a te, Domine*; vel ut melius habetur in Græco: *Propitius esto tibi, Domine, non erit istud*, id est, non potest, nec recipiunt aures meæ, ut Dei Filius occidendus sit. Ad quem Dominus conversus ait: *Vade retro post me, Satana, scandalum mihi es.* Satanas interpretatur adversarius, sive contrarius, quia contraria, inquit, loqueris voluntati meæ, debes adversarius appellari. Multi putant quod non Petrus correptus sit, sed adversarius spiritus, qui hæc dicere apostolo suggerebat. Sed mihi error apostolicus ex pietatis affectu veniens, nunquam incentivum videbitur diaboli. Vade retro, Satana; diabolo dicitur: *Vade retro.* Petrus audit: *Vade retro me*, id est, sequere sententiam meam, *quia non sapis ea quæ Dei sunt, sed quæ hominum.* Meæ voluntatis est et Patris, cujus veni facere voluntatem, ut pro hominum salute moriar. Tu tuam tantum desiderans voluntatem non vis granum tritici in terram cadere, ut multos fructus affe-

rat. Prudens lector inquiret, quomodo post tantam beatitudinem: *Beatus es, Simon Barjona*; et *Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferni non prævalebunt adversus eam*; et, *Tibi dabo claves regni cælorum, et quod ligaveris super terram, et solveris, erit ligatum et solutum in cælo*: Nunc autem *Vade retro me, Satana, scandalum mihi es*; aut quæ sit tam repentina conversio, ut post tanta præmia Satanas retro dicatur. Sed consideret qui hoc quærit, illam benedictionem ac beatitudinem, ac potestatem, et ædificationem super eum Ecclesiæ in futuro promissam, non in præsentibus datam; *Ædificabo*, inquit, *super te Ecclesiam, et portæ inferni non prævalebunt adversus eam, et tibi dabo claves regni cælorum.* Omnia de futuro: quæ si statim dedisset ei, nunquam in eo pravæ confessionis error inveniret locum.

Tunc Jesus dixit discipulis suis: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum. (RAB.) Postquam discipulis mysterium suæ passionis et resurrectionis ostendit, hortatur eos ad sequendum suæ passionis exemplum. Et omnibus quidem propter se tribulationem perpessus salutem in futuro promittit animarum; non tamen omnibus, verum perfectioribus, quanta ipse passurus et quod a mortuis esset resurrecturus aperuit. *Si quis vult*, inquit, *post me sequi, denegat seipsum.* (GREG.) Tunc autem nos ipsos abnegamus, cum vitam quod per vetustatem fuimus, et ad hoc nitimur quo per novitatem vocamur. Pensemus quomodo se Paulus abnegaverat, qui dicebat: *Vivo autem jam non ego* (Gal. 1): extinctus quippe fuerat sævus ille persecutor, et vivere cœpit prædicator pius. Si enim ipse esset, pius profecto non esset; sed qui se vivere denegat, dicat unde est quod sancta verba per doctrinam veritatis clamat. Protinus subdit: *Vivit vero in me Christus*; ac si aperte dicat: Ego quidem a memetipso extinctus sum, quia carnaliter non vivo, sed tamen essentialiter moriurus non sum, quia in Christo spiritaliter vivo. Dicat ergo Veritas, dicat: *Si quis vult post me sequi, denegat seipsum*; quia nisi quis a semetipso deficiat, ad eum qui super ipsum est non appropinquat; nec valet apprehendere quod ultra ipsum est, si nescierit mactare quod est. Sed jam qui se a vitiis abnegat, exquirendæ ejus virtutes sunt in quibus crescat. Nam cum dictum est: *Si quis vult post me sequi, abneget seipsum*, protinus adjungitur:

Et tollat crucem suam, et sequatur me. Duobus etenim modis crux tollitur, cum aut per abstinentionem afficitur corpus, aut per compassionem proximi affligitur animus. Pensemus qualiter utroque modo Paulus crucem suam tulerat, qui dicebat: *Castigo corpus meum, et in servitatem redigo, ne forte aliis prædicans ipse reprobus efficiar* (I Cor. ix). Ecce in afflictione corporis audivimus crucem carnis, nunc in compassione proximi audiamus crucem mentis. Ait autem: *Quis infirmatur, et ego non infirmor? Quis scandalizatur, et ego non uror?* (II Cor. xi.) Perfectus quippe prædicator, ut exemplum daret

abstinentiæ, crucem portabat in corpore; et quia in se trahabat damna infirmitatis alienæ, crucem portabat in corde.

Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet eam; qui autem perdiderit animam suam propter me, inveniet eam. (Hilar.) Magna et mira sententia, quemadmodum sunt hominis in animam suam amor ut pereat, odium ne pereat, si male amaveris, tunc odisti, si bene oderis, tunc amasti. (Greg.) Felices qui oderunt custodiendo, ne pereant amando. Sic dicitur fideli: *Qui voluerit animam suam salvam facere, perdet eam; qui autem perdiderit animam suam propter me, salvam eam faciet.* Ac si agricolæ dicitur: Frumentum si servas, perdis; si seminas, renovas. Quis enim nesciat quod frumentum, cum in semine mittitur, perit ob oculis, in terra deficit; sed unde putrescit in pulvere, viridescit in renovatione. Quia vero sancta Ecclesia aliud tempus habet persecutionis atque aliud pacis, Redemptor noster ipsa ejus tempora designavit in præceptis. Nam persecutionis tempore ponenda est anima, pacis autem tempore ea quæ amplius dominari possunt frangenda sunt desideria terrena. Unde et nunc dicitur:

Quid enim prodest homini, si universum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur? Cum persecutio ab adversariis deest, valde vigilantius cor custodiendum est. Nam pacis tempore, quia licet vivere, libet etiam ambire. Plerumque autem et avaritiam vincimus, sed adhuc obstat quod vias rectitudinis minori tenemus custodia perfectionis. Nam sæpe labentia cuncta despiciamus, sed tamen adhuc humanæ verecundiæ usu præpedimur, ut rectitudinem, quam servamus in mente, nondum exprimere valeamus in voce. Et tanto Dei faciem ad justitiæ defensionem negligamus, quanto humanas facies contra justitiam veremur. Sed valde cavendum est, ne per avaritiam pecuniariam, sive per timorem mortis, atque amorem corporalis vitæ, salutem animarum querere negligamus; quia nihil proderit temporalia lucrifacere, si perdantur æterna. Unde et subditur:

Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? (Hieron.) Pro Israel datur commutatio Ægyptus, Æthiopia, et pro anima humana illa sola retributio quam Psalmista canit: *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam, et nomen Domini invocabo* (Psal. cxv).

Filius enim hominis venturus est in gloria Patris sui cum angelis suis. Quia qui in hominis natura minor est Patre, ipse unitate unius ejusdemque est gloriæ cum Patre.

Et tunc reddet unicuique secundum opera ejus. Petrus prædicatione mortis Dominicæ scandalizatus sententia Domini fuerat increpatus, provocatis discipulis suis ut abnegent se, et tollant crucem suam, et morientium animo magistrum sequerentur. Grandis terror audientium, et qui possit principii apostolorum, etiam aliis apostolis metum injicere.

A Idcirco tristibus læta succedunt, et dicit: *Filius hominis venturus est in gloria Patris sui cum angelis suis.* Times mortem? Audi gloriam triumphantis. Vereris crucem? Ausculta angelorum ministeria. *Et tunc, inquit, reddet unicuique secundum opera ejus.* Non est disjunctio Judæi et ethnici; viri et mulieris; pauperum et divitum, ubi non personæ, sed opera considerantur.

Amen dico vobis, sunt quidam de hic stantibus qui non gustabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in regno suo. (RAB.) Regnum Dei in quo Filius Dei idem qui et Filius hominis regnat hoc loco præsens Ecclesia vocatur. Et quia nonnulli ex discipulis usque adeo victuri in corpore erant, ut Ecclesiam Dei constructam conspicerent et contra mundi hujus gloriam per auctoris sui potentiam erectam, consolatoria promissione nunc dicitur: *Sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in regno suo, id est, ostendentem potentiam suam.* Sed cum tanta Dominus subeundæ mortis præcepta ederet, quid necessarium fuit, ut ad hanc subito promissionem veniret? Quod si subtiliter attendamus, quanta dispensatione pietatis agatur agnoscimus. Discipulis enim rudibus etiam de præsentis vita aliquid promittendum fuit, ut possent robustius in futura solidari. Sic Israelitico populo ex Ægypti terra liberando repromissionis terra promittitur, et dum vocandus esset ad dona cœlestia, terrenis promissionibus suadet. Unde recte quoque per Psalmistam dicitur: *Dedit eis regiones gentium, et labores populorum possederunt, ut custodiant justificationes ejus, et legem ejus exquisiant* (Psal. civ). Sic ergo hoc loco rudibus discipulis Veritas loquens, videndum regnum Dei promittit in terra, ut hoc ab eis fidelibus in cœlo præsumatur. Quod si regnum Dei in hac sententia futuram in cœlis beatitudinem velimus accipere, et hoc quidem de astantibus non post multos dies in monte viderunt. Quod pia utique provisione factum est, ut contemplatione semper manentis gaudii, tametsi raptim atque ad breve momentum delibata, fortius instantia sæculi transeuntis adversa tolerarent. Decentissimo sane verbo sanctos mortem gustare testatur; a quibus nimirum mors corporis quasi libando gustatur, vita vero animæ veraciter possidendo tenetur.

CAPUT XVII.

In monte transfiguratur Dominus coram discipulis, et Elia et Moyse. Lunaticum curat. Petro jubet pro se et illo dare censum.

[I.] *Et post dies sex assumpsit Jesus Petrum, et Joannem, et Jacobum, fratrem ejus, et ducit illos in montem excelsum seorsum.* In Evangelio Lucæ ita scriptum est: *Factum est post hæc verba fere dies octo, et assumpsit Petrum, et Jacobum, et Joannem, et ascendit in montem ut oraret, etc.* (Luc. ix). Hinc quæritur, quomodo post dies sex assumpsit eos, et duxerit in montem excelsum seorsum, quod Matthæus Marcusque testantur, cum Lucas evangelista

ponat octonarum numerum. Sed facilis responsio est : quia hic medii ponuntur dies, ibi primus quo Dominus hæc promisit, et extremus, quo sua promissa complevit, additur. Ideoque Lucas non post dies octo, sed temperatius, fere dies octo ponit. Et in ratione mystica illic post sex mundi ætates sanctis ab omni labore quiescendum : hic vero tempore octavo designat esse resurgendum. Unde pulchre et sextus psalmus pro octavo scribitur, cujus initium est : *Domine, ne in ira tua arguas me*. Quia nimirum per sex ætates, quibus operari licet, precibus est insistendum, ne in octavo retributionis tempore a iudice corripiamur irato : quod et ipse Dominus hoc loco voluit nos ostenso suæ orationis exemplo docere. De quo secundum Lucam dicitur : *Quia ascendit in montem ut oraret*. In montem namque oraturus, et sic transfiguraturus ascendit, ut ostendat eos qui fructus resurrectionis exspectant, qui regem in decore suo videre desiderant, mente in excelsis habitare, et continuis precibus incumbere debere. Tres solummodo secum discipulos ducit, vel quia multi sunt vocati, pauci vero electi, vel quia hi, qui nunc fidem qua imbuti sunt sanctæ Trinitatis incorrupta mente servaverunt, tunc æterna ejus merentur visione lætari. Et bene cum diceret : *Quia ducit eos in montem excelsum*, addidit seorsum : quia justis, et nunc cum pravorum vitiiis premuntur, animo tamen sunt toto atque intentione fidei separati ab illis, et in futuro funditus seorsum abducuntur ab eis. Cum abscondit eos in abdito vultus sui, a conturbatione hominum.

Et transfiguratus est ante eos. (Hieron.) Quod autem dicit : *Et transfiguratus est ante eos*, nemo putet pristinaum eum formam et faciem perdidisse, et amisisse corporis veritatem, et assumpsisse corpus vel spiritale, vel aereum. Transfiguratus Salvator non substantiam veræ carnis amisit, sed gloriam futuræ vel suæ, vel nostræ resurrectionis ostendit ; qui qualis tunc apostolis apparuit, talis post iudicium cunctis apparebit electis. Nam in ipso tempore iudicandi, et bonis simul et malis in forma servi videbitur, ut videlicet impii quem sprevere, Judæi quem negavere, milites quem crucifigere, Pilatus Herodesque quem iudicare, queant agnoscere iudicem.

Et resplenduit facies ejus sicut sol, vestimenta autem ejus facta sunt alba sicut nix. (Rab.) Et hic in exemplum futuræ clarificationis ipsius resplenduit facies ejus sicut sol ; non quia Domini et sanctorum ejus æqualis possit esse claritas et gloria, cum et de eisdem sanctis dicat Apostolus : *Stella autem a stella differt in claritate* (I Cor. xv), sic et resurrectio mortuorum ; sed quia nihil sole clarius videre novimus, non solum Domini, sed et sanctorum in resurrectione gloria solis aspectui comparatur, quia clarius sole aliquid, unde exemplum daret hominibus, minime potuit inveniri. Vestimenta autem Domini, recte sancti ejus accipiuntur, teste Apostolo qui ait : *Quicumque ergo in Christo baptizati estis, Christum induistis* (Gal. iii). Quæ videlicet vestimenta Domino

A in terris consistente despecta aliorumque similia videbantur, sed ipso montem petente novo candore refulgent : quia *nunc quidem filii Dei sumus, sed nondum apparuit quid erimus ; scimus, quia cum apparuerit, similes ei erimus : videbimus enim eum sicuti est* (I Joan. iii). Unde bene de eisdem vestimentis per Marcum dicitur : *Quia facta sunt splendentia, candida nimis velut nix, qualia fullo super terram non potest candida facere* (Marc. viii). Nam quia ille hoc loco intelligendus est fullo, quem pœnitens Psalmista ita precatur : *Amplius lava me ab injustitia mea, et a delicto meo munda me* (Psal. l), non potest fidelibus suis in terra dare claritatem, quæ eos conservata manet in cœlis. Sive aliter : Nemo est qui sine actu alicujus peccati vivere possit super terram. Sed quod fullo, id est, doctor animarum, seu mundator aliquis sui corporis eximius super terram non potest, Dominus faciet in cœlo, emundans Ecclesiam, vestem videlicet suam ab omni inquinamento carnis, et spiritus, insuper æterna carnis ac spiritus beatitudine ac luce reficiens. Sequitur :

Et ecce apparuit illis Moyses et Elias cum illis loquentes. Quales apparuerint, et quid locuti sint cum eo, Lucas manifestius scribit, dicens : *Erant autem Moyses et Elias visi in majestate, et dicebant excessum ejus, quem completurus erat in Hierusalem* (Luc. ix). Moyses ergo et Elias, qui locuti sunt cum Domino in monte, et passionem ejus, ac resurrectionem dicebant, oracula legis et prophetiæ designant, quæ in Domino completa, et nunc doctis quibusque patet, et electis omnibus in futuro manifestius patebit. Qui bene visi in majestate dicuntur, quia tunc apertius videbitur, quanta veritatis dignitate omnis divinatorum eloquiorum non solum sensus, sed et sermo fuerit prolatus, quamvis in Moyse et Elia, omnes qui cum Domino regnaturi sunt, recte possint intelligi. In Moyse quidem, qui mortuus et sepultus est, hi qui in iudicio resuscitandi a morte ; in Elia vero, qui necdum mortis debitum solvit, hi qui in adventu iudicis vivi inveniendi sunt in carne, qui utriusque pariter in uno eodemque momento rapti in nubibus, obviam Domino in aera, mox peracto iudicio, ad vitam perducuntur æternam. Quibus apte convenit, quod Moyses et Elias in majestate fuisse visi perhibentur. Per excellentiam namque majestatis insigne-muneris, quo sunt coronandi, monstratur. Convenit et hoc, quod excessum ejus quem completurus erat in Hierusalem, dixisse memorantur ; quia nimirum unica laudis materia fidelibus sui sit passio Redemptoris ; quia quanto magis ea meminerint, ipsius gratiæ memoriam devoto semper in pectore versant, devota confessione testantur. Verum quia quo amplius quisque vitæ cœlestis dulcedinem degustat, eo amplius fastidit omnia quæ placebant in infimis, merito Petrus, visa Domini et sanctorum ejus majestate, repente cuncta quæ noverat terrena obliviscitur, solis his quæ videt perpetuo delectatur adhærere, dicens :

Domine, bonum est nos hic esse ; si vis, faciamus hic

tria tabernacula, tibi unum, et Moysi unum, et Eliae unum. Et quidem beatus Petrus, sicut alius evangelista testatur, *nesciebat quid diceret*, in eo quod cœlesti conversationi tabernacula facienda putavit. In illa namque cœlestis vitæ gloria domus necessaria non erit, ubi divinæ contemplationis luce omnia pacificante, aura adversitatis alicujus timenda nulla remanebit, teste apostolo Joanne qui ejusdem supernæ civitatis claritatem describens, dicit inter alia : *Et templum non vidi in ea, Dominus enim omnipotens templum illius est, et agnus (Apoc. xxi).* Sed bene noverat quid diceret, cum ait : *Domine, bonum est hic esse*; quia revera solum hominis bonum est intrare in gaudium Domini sui, et huic contemplando in æternum assistere; unde merito nihil unquam boni veri habuisse putandus est, cui reatu suo exigente contigit nunquam sui faciem videre creatoris. Quod si beatus Petrus glorificatam Christi humanitatem contemplatus, tanto afficitur gaudio, ut nullatenus ab ejus intuitu velit discerni, quid putandum est illis inesse gaudii beatitudinis, qui divinitatis ejus altitudinem videre meruerint? Et si cum duobus tantum sanctis, Moyse videlicet et Elia, transfigurati in monte hominis Christi speciem videre bonum maximum duxit, quis sermo explicare, quis sensus valet comprehendere, quanta sint gaudia justorum, cum accesserint ad Sion montem, et civitatem Dei viventis Hierusalem (*Hebr. xii*), et multorum millium angelorum frequentiam, ipsumque civitatis ejusdem artificem, et conditorem Deum non per speculum, et in ænigmate sicut nunc, sed facie ad faciem conspexerint? (*I Cor. xiii*.) De qua visione dicit ipse Petrus, loquens de Domino fidelibus : *In quem nunc quoque non videntes creditis, quem cum videritis, exsultabitis lætitia inenarrabili et glorificata (I Petr. i).*

Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbravit eos. Qui materiale tabernaculum quæsit, nubis accipit umbraculum, ut discat in resurrectione non tegmine domorum, sed Spiritus sancti gloria sanctos esse protegendos, de qua Psalmista ait : *Filii autem hominum in protectione alarum tuarum sperabunt (Psal. xxxv).* Et in Apocalypsi sua Joannes : *Et templum, inquit, non vidi in ea. Dominus omnipotens templum illius est et agnus (Apoc. xxi).*

Et ecce vox de nube dicens : Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui; ipsum audite. (*Hieron.*) Quia imprudenter interrogaverunt, propterea responsionem Domini non merentur, sed Pater respondet pro Filio, ut verbum Domini completeretur : *Ego testimonium non dico pro me, sed Pater qui misit me, ipse pro me dicit testimonium (Joan. v).* Vox quoque de cœlo Patris loquentis auditur, quæ testimonium perhibeat pro Filio, et Petrum errore sublato doceat veritatem, imo in Petro cæteros apostolos : *Hic est, ait, Filius meus charissimus.* Huic figendum est tabernaculum, huic obtemperandum. Hic est filius, illi servi sunt Moyses et Elias; debent et ipsi vobiscum in penetralibus cordis sui Domino tabernaculum præparare. (RAB.) Concordat sane hic

A Evangelii locus cum verbis ipsius Moysis, quibus incarnationi Dominicæ testimonium ferens, aiebat : *Prophetam vobis suscitabit Dominus Deus vester, tanquam meipsum audietis, juxta omnia quæ locutus fuerit vobis. Erit autem omnis anima, quæcunque non audierit prophetam illum, exterminabitur de plebe (Deut. xviii).* Quem ergo Moyses, cum venerit in carne audiendum ab omni anima quæ salvari vellet, prædixit, hunc jam venientem in carne Deus Pater audiendum discipulis ostendit, et suum esse filium cœlesti voce signavit; et quasi manifestius fidem adventus ejus illis insinuans : Hic vir, inquit, hic est ille, quem Moyses iste vobis sæpius in mundo nasciturum promisit. Hujus verbis juxta præceptum ipsius Moysis, et vos auscultate, et omnes veri amatores auscultare jubete. Et notandum, sicut Domino in Jordane baptizato, sic et in monte clarificato totius sanctæ Trinitatis mysterium declaratur; quia nimirum gloriam ejus, quam in baptismo credentes confitemur, in resurrectione videntes collaudabimus. Nec frustra Spiritus sanctus hic in lucida nube, illic apparebat in columba, quia qui nunc simplici corde fidem quam percipit servat, tunc luce apertæ visionis quod crediderat contemplabitur, ipsaque qua illustrabitur in perpetuum gratia protegetur.

Et audientes discipuli ceciderunt in faciem suam. (*Hieron.*) Triplicem ob causam pavore terrentur: vel quia se errasse cognoverant, vel quia nubes lucida operuerat eos, aut quia Dei Patris vocem loquentis audierant. Humana fragilitas conspectum majoris gloriæ ferre non sustinet, ac toto animo et corpore contremiscens in terram cadit; quia quanto quis ampliora quæsierit, tanto magis ad inferiora collabitur, si ignoraverit mensuram suam.

Et accessit Jesus, et tetigit eos. (MAURUS.) Quia illi jacebant, et surgere non poterant, ipse clementer accedit, et tangit eos, ut tactu timorem fuget, et debilitata membra solidentur.

Dixitque eis : Surgite et nolite timere. Quos manu Jesus sanaverat, sanat et imperio. Primum timor expellitur, ut postea doctrina tribuatur: quia mens pavescens et varia cogitans intenta non erit auditui. Libentius enim metu sublato dicendis auditum admittit.

D *Levantes autem oculos suos neminem viderunt, nisi solum Jesum.* (*Hieron.*) Si Moyses et Elias perseverassent cum Domino, Patris vox videretur incerta, cui potissimum daret testimonium. Vident ergo Jesum stantem, ablata nube, et Moysen et Eliam evanuisse. Quia postquam legis et prophetarum umbra discesserat quæ velamento suo apostolos texerat, utrumque in Evangelio reperitur.

[II.] *Et descendentibus illis de monte præcepit Jesus dicens : Nemini dixeritis visionem, donec Filius hominis a mortuis resurgat.* Futuri regni præmeditatio, et gloria triumphantis demonstrata fuerat in monte. Non vult ergo hoc in populis prædicari, ne et incredibile esset præ rei magnitudine, et post tan-

tam gloriam apud rudes animos sequens crux scandalum faceret.

Et interrogaverunt eum discipuli dicentes : Quid ergo scribæ dicunt, quod Eliam oportet primum venire. Nisi causas noverimus quare interrogaverint discipuli super Eliæ nomine, stulta videtur et extraordinaria eorum interrogatio. Quid enim pertinet ad ea quæ supra dicta sunt, de Elia et adventu ejus quærere? Traditio Pharisæorum est juxta Malachiam prophetam, qui est novissimus in duodecim, quod Elias veniat ante adventum Salvatoris, et reducat corda patrum ad filios, et filiorum ad patres, et restituat omnia in antiquum statum (Malach. iv). Æstimant ergo discipuli transformationem gloriæ hanc esse quam in monte viderant, et dicunt : Si jam venisti in gloria, quomodo præcursor tuus non apparet? Maxime quia Eliam viderant recessisse. Quando autem adjiciunt : Scribæ dicunt quod Eliam oporteat primum venire, primum dicendo, ostendunt quod nisi Elias venerit, non sit secundum Scripturas Salvatoris adventus.

At ille respondens, ait eis : Elias quidem venturus est, et restituet omnia. (RAB.) Omnia restituat utique illa quæ propheta præfatus ostendit dicens : Ecce ego mittam vobis Eliam prophetam, antequam veniat dies Domini magnus et horribilis, et convertet cor patrum ad filios, et cor filiorum ad patres eorum (Mich. iv). Restituet et hoc quod morti debet ac diu vivendo distulit. Quod etiam Marco attestante Dominus consequenter intimavit, cum protinus adjunxit dicens : Et quomodo scriptum est in filium hominis ut multa patiatur, et condemnetur; id est, quomodo de Christi passione multifaria prophetæ multa scripserunt, sic et Elias cum venerit, multa passurus est, et contemnendus ab impiis. Restituet ergo omnia, primo videlicet corda hominum illius ævi instituendo ad credendum Christo, ac resistendum perfidiæ Antichristi; deinde ipse suam animam propter martyrium fidei Christi ponendo. De quo in Apocalypsi plenius mystico sermone narratur.

Dico autem vobis quia Elias jam venit, et non cognoverunt eum, sed fecerunt in eo quæcunque voluerunt. (Hieron.) Ipse scilicet qui venturus est in secundo Salvatoris adventu, juxta corporis fidem nunc per Joannem venit in virtute et spiritu, feceruntque ei quæcunque voluerunt, id est, spreverunt et decolaverunt eum.

Sic et filius hominis passurus est ab eis. Quæritur autem cum Herodes et Herodias Joannem interfecerint, quomodo ipsi quoque Jesum crucifixisse dicantur, cum legimus eum a scribis et Pharisæis interfectum. In quo breviter respondendum quod et in Joannis nece et Pharisæorum factio consenserat, et in occisione Domini Herodes junxerit voluntatem suam, qui illum atque despectum remisit ad Pilatum, ut crucifigerent eum.

Tunc intellexerunt discipuli quia de Joanne Baptista dixisset eis. (MAURUS.) Ex indicio enim passionis, et suæ quam ipse Dominus sapius eis prædixit, et præ-

cursoris sui quam jam completam cernebant, discipuli cognoscebant Joannem sibi in Eliæ vocabulo demonstratum esse : et merito, quia sicut ille novissimus, ita iste primi præcursor est Domini adventus. Et quem iste prædicavit advenisse Redemptorem, ille testabitur affore judicem.

[III.] *Et cum venisset ad turbas, accessit ad eum homo genibus provolutus, dicens : Domine, miserere filio meo, quia lunaticus est, et male patitur. (Hieron.)* Notandum autem quod semper loca rebus congruunt : in monte Dominus orat, transformatur, discipulis arcana suæ majestatis aperit ; in inferiora descendens turbæ occurso excipitur, miserorum fletu pulsatur ; sursum discipulis mysterium regni reserat, deorsum turbis peccata infidelitatis exprobrat ; sursum Patris vocem his qui sequi se poterant pandit, deorsum spiritus malos ab his qui vexabantur expellit. Qui etiam nunc pro qualitate meritorum aliis ascendere, aliis vero non desistit descendere. Nam carnales adhuc et insipientes, quasi ima petens confortat, docet et castigat : perfectos autem quorum conversatio in cælis est, sublimius extollendo glorificat, liberius de æternis instruit, et sæpe quæ a turbis ne audiri quidem valeant, docet. Dæmoniacum autem hunc quem descendens de monte Dominus sanavit, Marcus quidem surdum mutumque (Marc. ix), Matthæus vero lunaticum fuisse commemorat. (MAURUS.) Non quod luna dæmonibus serviat, ideo lunaticum dicit, sed rumorem vulgi in vocabulo evangelista sequitur. Ob hanc ergo causam dæmon lunæ cursum observans corripit homines, ut per creaturam, si possit, infamet creatorem. Cæterum cuncta quæ Deus fecit non nociva, nec prava, sed etiam utilia sunt et valde bona. Sequitur homo hic deprecans, et exponit morem ægroti dicens :

Nam sæpe vadit in ignem, crebro in aquam ; et obtuli eum discipulis tuis, et non potuerunt curare eum. (Hieron.) Mihi videtur juxta tropologiam lunaticus esse, qui per horarum momenta mutatur ad vitia nec persistit in cœpto, sed crescit atque decrescit. Et nunc in ignem libidinis fertur, quo adulterantium corda succensa sunt, nunc in aquas cupiditatis, quæ non valent extinguere charitatem. Quod autem dicit, *Obtuli eum discipulis tuis, et non potuerunt curare eum*, latenter accusat apostolos, cum impossibilitas curandi interdum non ad imbecillitatem curantium, sed ad eorum qui curandi sunt fidem referatur, dicente Domino : *Fiat tibi secundum fidem tuam.*

Respondens Jesus ait : O generatio incredula et perversa, usquequo ero vobiscum, usquequo patiar vos? Non quod tædio superatus, aut mitis qui non aperuit os suum, ut agnus coram tondente se, in verba furoris eruperit, sed quo in similitudinem medici si ægrotum videat contra sua præcepta gerere, dicat : Usquequo accedam ad domum tuam? Quousque artis perdam industriam, me aliud jubente, et te aliud perpetrante. In tantum autem non est iratus homini, sed vitio, et per unum hominem Judæos arguit infidelitatis, ut statim intulerit :

Afferte eum huc ad me. Et increpavit illum Jesus, et exiit ab eo dæmonium. (MAURUS.) Hic apparet quod sæpe traduntur homines propter peccata sua, aut parentum suorum ad invadendum immundis spiritibus. Si enim nullis præcedentibus noxis dæmon invaderet hunc lunaticum, non ille qui patiebatur, sed dæmon deberet a Domino increpari. Sed increpavit puerum, et exiit ab eo dæmon: quia propter peccata sua, aut parentum suorum a dæmone fuerat oppressus. Nec silendum arbitror quod secundum Marcum iste dæmoniacus cum vidisset Dominum *statim spiritus conturbavit eum, et elisus in terram volutabatur spumans*; et post jussionem Domini ut exiret, *exclamans multum, et discerpens eum exiit ab eo* (Marc. ix). Allatus ergo Domino puerum spiritus conturbat et elidit, quia sæpe dum converti ad Dominum post peccata conamur, majoribus novisque antiqui hostis pulsamur insidiis: quod ob id utique callidus facit adversarius, ut vel odium virtutis incutiat, vel expulsionis suæ vindicet injuriam. Hinc est enim, ut de specie transeamus ad genus, quod Ecclesiæ sanctæ primordiis tot gravissima inferebat certamina persecutionum, quot suo regno dolebat subito animarum illata fuisse dispendia. Exiturus quippe ab homine spiritus immundus, discerpit eum, ac furenti clamore terruit intuentes; quia plerumque diabolus, cum de corde expellitur, acriores in eo tentationes generat quam prius excitaverat, quando hoc quietus possidebat.

Et curatus est puer ex illa hora. Quem enim verus medicus curat, recte sanus deinceps fieri describitur: quia nulla ibi remanet infirmitas, ubi salutem integram omnipotens præstat potestas.

Tunc accesserunt discipuli ad Jesum secreto, et dixerunt ei: Quare nos non potuimus ejicere illum? Dicit illis: Propter incredulitatem vestram. Hoc est quod in alio loco dicitur: *Quæcunque in nomine meo petieritis credentes, accipietis* (Matth. ii). Ergo quoties non accipimus, non præstantis est impossibilitas, sed culpa deprecantium.

Amen quippe dico vobis: Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic, Transi hinc, et transibit. Putant aliqui fidem grano sinapi comparatam parvam dici, quoniam regnum cælorum grano sinapis comparatur, cum Apostolus dicat: *Et si tantam fidem habuero, ita ut montes transferam* (I Cor. xiii). Ergo magna fides grano sinapis comparatur. Montis translatio non ejus significatur quem oculis carnis aspicimus, sed illius qui a Domino translatus fuerat ex lunatico. Quid enim ait: *Dicetis monti huic, Transi hinc, et transibit.* Ex quo stultitiæ coarguendi qui contemnunt apostolos omnesque credentes ne parvam quidem habuisse fidem, quia nullus eorum montes transtulerit. Neque enim tantum prodest montis de alio in alium locum translatio, et vana signorum quærenda ostentatio, quantum ob utilitatem hominum iste mons transferendus, qui per Prophetam dicitur corrumpere omnem terram. Sed et hoc notandum quia granum sinapis ad purgationem

capitis saluberrime prodest; nam si optime tritum et cribratum tepide pingui mulso admisceas et hoc jejunus contra solem calidum et in balneo gargari- zes, omnem humorem noxium, etiam si crassior fuerit, de capite purgat, et imminentium quoque imbecillitatum facit pericula vitari. Sic profecto fides tentationum pistillo probata, ab omni levium cogitationum superficie cribro discretionis castigata, et perfectæ dilectionis melle dulcorata, omnes de corde, quod est interioris hominis caput, vitiorum sentinas non solum ad præsens exhaurit, sed et in futurum ne recolligi valeant præcavet, sicque mentem nostram capacem donis cælestibus facit, ita ut non difficulter quæque velimus, sed facillime a fidei Domino impetrare possimus. Unde et sequitur:

Et nihil impossibile erit vobis. Unde sibi dictum est: *Omnia possible sunt credenti* (Marc. ix, x). Quomodo autem protervitas diaboli superetur ostendit Dominus, in subsequentibus dicens:

Hoc autem genus non ejicitur, nisi per orationem et jejunium. Nam dum docet apostolos quomodo dæmon nequissimus debeat expelli, omnes instituit ad vitam, ut scilicet noverimus graviora quæque vel immuniorum spirituum, vel hominum tentamenta, jejunius et orationibus esse superanda. Iram quoque Domini cum in ultionem nostrorum scelorum fuerit accensa hoc remedio singulari posse placari. Jejunium autem generale est non solum ab escis, sed a cunctis illecebris abstinere carnalibus, imo ab omnibus vitiorum continere passionibus. Sic et oratio generalis non in verbis solum est, quibus divinam clementiam invocamus, verum etiam in omnibus quæ in obsequium nostri conditoris fidei devotione gerimus, teste Apostolo qui ait: *Semper gaudete, sine intermissione orate* (I Thes. v). Quomodo enim quis omnibus horis atque momenti sine intermissione Deum potest invocare sermonibus? Sed tunc sine intermissione oramus cum ea solum opera gerimus, quæ nos pietatis nostri commendunt auctoris. Quo nimirum jejunio et qua oratione juvante, Domino cunctas antiqui hostis debellabimus ac propulsabimus insidias.

[IV.] *Conversantibus autem illis in Galilæa, dixit illis Jesus: Filius hominis tradendus est in manus hominum et occident eum, et tertia die resurget. Et contristati sunt vehementer.* (Hieron.) Semper prosperis miscet tristitia, ut cum repente venerint, non terreant apostolos, sed a præmeditatis ferantur animis. Si enim contristat vos quod occidendus est, debet lætificare quod die tertia resurrecturus. Porro quod contristantur vehementer, non de infidelitate venit; alioquin et Petrum sciebant esse correptum, quare non saperet ea quæ Dei sunt, sed ea quæ hominum; verum pro dilectione magistri nihil de eo sinistrum et humile patiuntur audire.

Et cum venisset Capharnaum, accesserunt qui didrachma accipiebant ad Petrum, et dixerunt. Magister vester non solvit didrachma? Ait eis: Etiam. Post Augustum Casarem Judæa est facta tributaria, et omnes censi capite ferebantur. Unde et Joseph

cum Maria cognata sua profectus est in Bethlœm. A
Rursum quoniam nutritus erat in Nazareth, quod est
oppidum Galilææ Capharnaum urbis, ibi a censore
poscuntur tributa, et pro signorum magnitudine hi
qui exigebant non audent ipsum repetere, sed disci-
pulum conveniunt; sive malitiose interrogant, utrum
reddat tributa an contradicat Cæsaris voluntati, juxta
quod in alio legimus: *Licet tributa Cæsari solvere, an non?* (Matth. xxii.)

*Et cum introisset in domum prævenit eum Jesus
dicens.* Qui didrachma exigebant seorsum conven-
erant Petrum; cumque intrasset domum, antequam
Petrus suggerat, Dominus interrogat, ne scandali-
zetur discipuli ad postulationem tributi, cum vi-
deant eum nosse quæ absente se gesta sunt.

*Quid tibi videtur, Simon? Reges terre a quibus
accipiant tributum, vel censum, a filiis suis, an ab
alienis? Et ille dixit: Ab alienis. Dixit illi Jesus:
Ergo liberi sunt filii.* Dominus noster et secundum
carnem et secundum spiritum filius regis erat, vel
ex David stirpe generatus, vel omnipotentis Patris
Verbum. Ergo tributa quasi regum filius non debe-
bat; sed qui humilitatem carnis assumpserat, debuit
adimplere omnem justitiam. Nosque infelices, qui
Christi censemur nomine, et nihil dignum tanta
facimus majestate: ille pro nobis crucem sustinuit,
et tributa dedit, sed nos pro illius honore tributa
non reddimus et quasi filii regis a vectigalibus im-
munes sumus.

*Ut autem non scandalizemus eos, vade ad mare, et
mitte hamum, et eum piscem qui primus ascenderit,
tolle. Et aperto ore ejus invenies staterem: illam su-
mens, da eis pro me et te.* Quid primum mirer in
hoc loco, nescio, utrum præscientiam an magnitu-
dinem Salvatoris? Præscientiam, quod noverat ha-
bere piscem in ore staterem, et quod primus ipse
capiendus esset; magnitudinem atque virtutes, quod
ad verbum ejus statim stater in ore piscis creatus
est, quod futurum erat, ipse loquendo fecerit. Vide-
batur autem mihi secundum mysticos intellectus iste
esse piscem, qui primus captus est, qui in profundo
maris erat, et in salsis amarisque gurgitibus mora-
batur, ut per secundum Adam liberaretur primus
Adam. Et id quod in ore ejus, id est, in confessione
fuerat inventum, pro Petro et pro Domino redderetur.
Et pulchre id ipsum quidem datur, et pretium divi-
sum est, quia pro Petro quasi pro peccatore pretium
reddebatur, Dominus autem noster *peccata non fe-
cerat, nec dolus inventus est in ore ejus* (1 Petr. ii).
Stater dicitur qui duas habet didrachmas, ut osten-
deretur similitudo carnis, dum eodem et Dominus
et servus pretio liberantur. Sed et simpliciter in-
tellectus ædificat auditorem, dum tantæ Dominus
fuerat paupertatis, ut unde tributa reddiderit non
habuerit. Quod si quis objicere voluerit quomodo
Judas in oculis portabat pecuniam? respondebimus
rem pauperum in usus suos convertere nefas putavit,
nobisque idem tribuit exemplum.

CAPUT XVIII.

*Docet humilitatem exemplo parvulorum, et neininem
eorum scandalizandum; exemplum proponit de ove
errante, et quoties fratri sit ignoscendum.*

[I.] *In illa hora accesserunt discipuli ad Jesum,
dicentes: Quis putas major erit in regno cælorum?*
(Hieron.) Quod sæpe monui etiam nunc observandum
est. Causæ querendæ sunt singulorum Domini di-
ctorum atque factorum. Post inventam staterem,
post tributa reddita, quid sibi vult repentina aposto-
lorum interrogatio? *In illa hora accesserunt disci-
puli ad Jesum, dicentes: Quis putas major est in
regno cælorum?* Qui audierant pro Petro et Domino
tributum idem redditum, ex æqualitate Petri arbitrati
sunt omnibus apostolis Petrum esse prælatum, qui
in redditione tributi Domino fuerat comparatus.
Ideo interrogant: *Quis major est in regno cælorum?*
Vidensque Jesus cogitationes eorum, et causas erro-
rum intelligens, vult desiderium gloriæ humilitatis
contentione sanare.

*Et advocans Jesus parvulum, statuit in medio eo-
rum.* Vel simpliciter quemlibet parvulum, ut ætatem
quereret et similitudinem innocentie demonstraret,
vel certe parvulum statuit in medio illorum seipsum,
qui non ministrari venerat, sed ministrare, ut eis
humilitatis tribueret exemplum. Alii parvulum in-
terpretantur Spiritum sanctum, quem posuerit in
cordibus discipulorum, ut superblam humilitate ma-
tarent. (Beda.) Quod autem secundum Marcum com-
plectitur Jesus puerum (Marc. ix), significat hu-
miles suo dignos esse complexu ac dilectione; tales-
que cum impleverint quod præcepit: *Discite a me
quia mitis sum et humilis corde* (Matth. xi), jure posse
gloriarum ac dicere: *Læva ejus sub capite meo, et dex-
tera illius amplexabitur me.*

*Et dixit: Amen dico vobis, nisi conversi fueritis,
et efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum
cælorum.* (Hieron.) Non præcipitur apostolis ut æta-
tem habeant parvulorum, sed ut innocentiam. Et
quod illi per annos possident, hi possideant per in-
dustriam, ut malitia, non sapientia parvuli sint.
(Rab.) Ut ad instar ætatis parvulæ simplicitatem sine
arrogantia, charitatem sine invidia, devotionem sine
iracundia conservent.

*Quicumque ergo humiliaverit se sicut parvulus iste,
hic est major in regno cælorum.* (Hieron.) Sicut par-
vulus cujus vobis exempla tribuo, non perseverat in
iracundia, non læsus meminit, non videns pulchram
mulierem delectatur, non aliud loquitur, aliud cogi-
tat, sic et vos, nisi talem habueritis innocentiam
et animi paritatem, regnum cælorum non potestis
intrare. Sive aliter: *Quicumque humiliaverit se sicut
parvulus iste, hic est major in regno cælorum.* Qui
imitatus me fuerit, et se in exemplum mei humilia-
verit, ut tantum se dejiciat, quantum me dejeci,
formam servi accipiens, hic intrabit in regnum
cælorum.

*Et qui susceperit unum parvulum talem in nomine
meo, me suscipit.* Qui talis fuerit, ut Christi imitetur

humilitatem et innocentiam, in eo Christus suscipitur. Et prudenter ne, cum delatum fuerit apostolis fastigium honoris, se putent honoratos, adjecit non illos sui merito sed magistri honore suscipiendos.

Qui autem scandalizaverit unum de pusillis istis qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus et demergatur in profundum maris. Quanquam generalis possit esse sententia adversum omnes qui aliquem scandalizant, tamen juxta consequentiam sermonis etiam contra apostolos dictum intelligi potest. Qui interrogando quis major esset in regno cœlorum, videbantur inter se de dignitate contendere; et si in hoc vitia permansissent, poterant eos quos ad fidem vocabant per suum scandalum perdere, dum apostolos vident inter se de honore pugnare. Quod autem dixit: *Expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus*, secundum ritum provinciæ loquitur, quod majorum criminum ista apud veteres Judæos pœna fuerit, ut in profundo ligato saxo demergerentur (Rab.) *Expedit autem ei dicit*, quia multo utilius est innoxium pœna quam atrocissima, temporaria tamen, vitam finire corpoream, quam lædendo fratrem mortem animæ mereri perpetuam. Recte autem qui scandalizari potest pusillus appellatur; qui enim magnus est, quæcunque viderit, quæcunque passus fuerit, non declinat a fide; qui autem pusillus est animo et parvus, occasiones quærit quomodo scandalizetur. Propterea denique oportet nos maxime his consulere qui parvi sunt in fide, ne occasione nostri offendantur, et recedant a fide, ac decidant a salute. (Greg.) Item per molam asinariam sæcularis vitæ circuitus ac labor exprimitur, et per profundum maris extrema damnatio designatur. Qui ergo ad sanctitatis speciem deductus vel verbo ceteros destruit, vel exemplo, melius profecto erat ut hunc ad mortem sub exteriori habitu terrena acta constringerent: quia nimirum si solus caderet, utcunque hunc tolerabilior inferni pœna cruciaret. (Maximus.) Sive aliter asinus est ad molam, cæcus ad lapidem, gentilis ad saxum, qui adorat eum quem non videt, nec agnoscit. Deus enim non in manufactis habitat (Act. vii), nec in metallo, aut saxo cognoscitur. Hic ergo gentilis populus, cum persecutionem Christiano intulerit, hac pœna plectitur ut cum sua sacrilega mola judicandi sæculi fluctibus admergatur. (Greg.) Notandum sane et emolumentis ejus careas, quam dum vis lucrifacere cognatos et necessarios, causam habeas ruinarum. *Σκάνδαλον* quippe sermo Græcus est, quod nos offendiculum vel ruinam, et impactionem pedis dicere possumus. Ille ergo scandalizat fratrem qui dicto factove minus recto occasionem ruinæ dederit. Itaque non frater, non uxor, non filii, non amici, non omnis affectus, qui nos excludere potest a regno cœlorum, amor Domini præponatur. Novit unusquisque credentium quid sibi noceat, vel in quo sollicitetur animus, ac sæpe tentetur. Melius ergo est vitam solitariam ducere, quam ob vitæ præsentis necessaria vitam æternam perdere.

Væ mundo a scandalis. Necessè est enim ut veniant scandala; verumtamen vœ homini per quem scandalum venit. (Hieron.) Non quo necesse sit venire scandala (alioquin absque culpa essent qui scandalum faciunt), sed cum necesse sit in isto mundo fieri scandala, unusquisque suo vitio scandalis patet; simulque per generalem sententiam percipi-

titur Judas, qui proditioni animum præparaverat. Dicit et Apostolus: *Oportet autem et hæreses esse, ut qui probati sunt manifesti fiant in vobis*. Impossibile est ergo ut alius evangelista dicit, in hoc mundo erroribus ærumnisque plenissimum scandala sæpissime non venire. Sed vœ illi qui quod impossibile est non venire suo vitio facit ut per se veniat.

Si autem manus tua, vel pes tuus scandalizat te, abscinde eum, et projice abs te: bonum tibi est ad vitam ingredi debilem, quam duas manus vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum. (Beda.) Quia supra docuerat ne scandalizemus eos qui credunt in eum, nunc consequenter admonet quantum cavere debeamus eos qui scandalizare nos, id est, verbo vel exemplo suo ad ruinam peccati propellere certant. Manum quippe nostram appellat necessarium amicum, cujus opera atque auxilio quotidiano opus habemus. Sed talis si nos lædere in causa animæ voluerit, excludendus est a nostra societate, ne si cum perditio in hac vita partem habere volumus, simul in futuro cum illo pereamus. In pede, sicut et in manu, charas inemendabiles docet alienandos a nobis, ne per immunditiam eorum quos castigare nequimus, et ipsi polluti pereamus. Sed manus propter opus necessarium nobis, pedes sunt dicti tales propter ministerium, discursusque in nostris usibus accom-

Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum, et projice abs te: bonum tibi est habentem unum oculum in vitam intrare, quam duos oculos habentem mitti in gehennam ignis. In oculo quoque propter scandalum eruendo iidem nostri carnaliter amici, spiritaliter vero adversarii designantur. Sed cum nos eorum consilio ac provisione opus habemus, illi vero consilio nos pravo decipere, in iter erroris deflectere quærunt, penitus nobis omittenda est eorum societas.

(Hieron.) Igitur Dominico præcepto omnis truncatur affectus, et universa propinquitas amputatur, ne per occasionem pietatis unusquisque credentium scandalis pateat. Si, inquit, ita est quis tibi conjunctus, ut manus, pes, oculus, et est utilis, atque sollicitus, et acutus ad perspiciendum, scandalum autem tibi facit, et propter dissonantiam morum te pertrahit in gehennam, melius est ut propinquitate et emolumentis ejus careas, quam dum vis lucrifacere cognatos et necessarios, causam habeas ruinarum. *Σκάνδαλον* quippe sermo Græcus est, quod nos offendiculum vel ruinam, et impactionem pedis dicere possumus. Ille ergo scandalizat fratrem qui dicto factove minus recto occasionem ruinæ dederit. Itaque non frater, non uxor, non filii, non amici, non omnis affectus, qui nos excludere potest a regno cœlorum, amor Domini præponatur. Novit unusquisque credentium quid sibi noceat, vel in quo sollicitetur animus, ac sæpe tentetur. Melius ergo est vitam solitariam ducere, quam ob vitæ præsentis necessaria vitam æternam perdere.

Videte ne contemnatís unum ex his pusillis. Supra

diximus per manum, et pedem, et oculum, omnes A propinquitates et necessitudines quæ scandalum facere poterant amputandas. Austeritatem itaque sententiæ subjecto præcepto temperat, dicens : *Videte ne contemnatis unum de pusillis istis*. Sic, inquit, præcipio severitatem commistam clementiæ; quantum in vobis est nolite contemnere, sed per vestram salutem illorum quærite sanitatem. Et cum perseverantes in peccatis videritis et vitiiis servientes, melius est solos salvos fieri quam perire cum pluribus.

Dico enim vobis, quia angeli eorum in cælis semper vident faciem Patris mei qui in cælis est. Ut unaquæque ab ortu nativitatis in custodiam sui legatum habeat angelum, magna dignitas est animarum. Unde legimus in Apocalypsi Joannis : Angelo Ephesi Thyatiræ; et angelo Philadelphæ, et angelis quatuor B reliquarum ecclesiarum scribe hæc (Apoc. 1, 11). Apostolus quoque præcepit velari capita in ecclesiis seminarum propter angelos. (MAURUS.) Angeli enim parvulorum, id est humilium, in cælis semper vident faciem Patris, hoc est contemplatione Dei assidua perfruuntur. Faciem quoque more humano ponit pro visione et agnitione certissima.

Venit enim Filius hominis salvare quod perierat. Ac si diceret, venit Filius Dei restaurare quod contritum ac dejectum erat. Et ideo salvatum ab eo nolite perdere. Sine enim grandi periculo ac detrimento sui non potest quis opus Dei dissolvere, nec est dignum ut homo despiciat quod Deus elegit. Unde aliud de eadem re subjungit exemplum.

[II.] *Quid vobis videtur? Si fuerint alicui centum oves, et erraverit una ex eis, nonne relinquit nonaginta novem in montibus, et vadit quærere eam quæ erravit?* (Hieron.) Consequenter ad clementiam prævocat qui præmiserat dicens : *Videte ne contemnatis unum ex pusillis istis*. Et subjungit parabolam nonaginta novem ovium in montibus relictarum, et unius erroneæ, quam pastor bonus quia propter nimiam infirmitatem ambulare non poterat, humeris suis ad gregem reliquum reportet. Quidam putant istum esse pastorem, qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est se esse æqualem Deo, sed exinanivit se, formam servi accipiens, factus obediens Patri usque ad mortem, mortem autem crucis (Philipp. 11) : et ob id ad terrena descendit, ut salvam faceret unam D oviculam, quæ perierat, id est, humanum genus. Nam quod hic evangelista dicit relictas oves in montibus, id est in excelsis, alius dicit in deserto. (Greg.) Cur autem cælum desertum vocatur, nisi quod desertum dicitur derelictum, cælum autem deseruit homo, cum peccavit. In deserto autem nonaginta novem oves remanserunt, quando in terra Dominus unam quærebat, quia rationabilis creature numerus, angelorum videlicet et hominum, quæ ad videndum Deum condita fuerat, pereunte homine erat imminutus, et ut perfecta summa ovium integraretur in cælo, homo perditus quærebat in terra. Nota quod unum deest ad novem ut decem sint, et ad no-

aginta novem ut centum sint. Variari ergo per brevitate et magnitudinem numeri possunt quibus unum deest, ut perficiantur : ipsum vero unum, sine varietate in se manens, cum accesserit cæteros perficit.

Et si contigerit ut inveniat eam amen dico vobis quia gaudebit super eam magis quam super nonaginta novem quæ non erraverunt. (Didym.) Alii vero in nonaginta novem ovibus justorum putant numerum intelligi, et in una ovicula peccatorum, secundum quod in alio loco dixerat : *Non enim veni vocare justos, sed peccatores; non enim opus habent sani medico, sed qui male habent* (Matth. 1x). Sed notandum quod in Luca juxta hanc parabolam scriptum est quod *ita gaudium erit in cælo super uno peccatore pœnitentiam agente, quam super nonaginta novem justis qui non indigent pœnitentia* (Luc. 1x). (Greg.) Unde considerandum est cur Dominus plus de conversis peccatoribus quam de stantibus justis in cælo gaudium esse fateatur : nisi hoc quod ipsi per quotidianum visionis experimentum novimus, quia plerumque hi qui nullis se oppressos peccatorum molibus sciunt, stant quidem in via justitiæ, nulla illicita perpetrant, sed tamen ad cœlestem patriam anxie non anhelant, tantoque sibi in rebus licitis usum præbent, quanto se perpetrare illicita nulla meminerunt; et plerumque pigri remanent ad exercenda bona opera præcipua, quia valde securi sunt quod nulla commiserint mala graviora. At contra nonnunquam hi qui se aliqua illicita egisse meminerunt, ex ipso suo dolore C compuncti inardescunt ad amorem Dei, sescque in magnis virtutibus exercent. Majus ergo de peccatore converso quam de stante justo gaudium fit in cælo; quia et dux in prælio plus eum militem diligit, qui post fugam reversus hostem fortiter premit, quam illum qui nunquam terga præbuit, et nunquam aliquid fortiter fecit. Sed inter hæc sciendum est quod sunt plerique justis, in quorum vita tantum est gaudium, ut eis quælibet peccatorum pœnitentia præponi nullatenus possit. Nam multi et nullorum sibi malorum sunt conscii, et tamen in tanti ardoris afflictionem se exerunt, ac si peccatis omnibus angustentur. Cuncta etiam licita respuunt, ad despectum mundi sublimiter accinguntur, laudentis gaudent, in cunctis semetipsos humiliant, et sicut nonnulli peccata operum, sic ipsi peccata cogitationum deplorant. Hinc ergo colligendum est quantum Deo gaudium faciat quando humiliter plangit justus, si facit in cælo gaudium, quando hoc quod male gessit per pœnitentiam damnat injustus. Sequitur Dominus et dicit :

Sic non est voluntas ante Patrem vestrum qui in cælis est, ut pereat unus de pusillis istis. (Hieron.) Refert ad superius propositum, de quo dixerat, *Videte ne contemnatis unum de pusillis istis*, et docet idcirco parabolam propositam, ut pusilli non contemnuntur. In eo autem quod dicit : *Non est voluntas ante Patrem vestrum, ut pereat unus de pusillis istis*, quodles aliquis perierit de pusillis, ostenditur quod non voluntate Patris perierit.

[III.] *Si autem peccaverit in te frater tuus, vade et corripe eum inter te et ipsum solum. Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum. Si peccaverit in nos frater noster, et qualibet causa nos læserit, dimittendi habemus potestatem, imo necessitatem, quapropter ut debitoribus nostris debita dimittamus. Si autem in Deum quis peccaverit, non est nostri arbitrii. Dicit enim Scriptura divina: Si peccaverit homo in hominem, rogabit pro eo sacerdos. Si autem peccaverit in Deum, quis rogabit pro eo (I Reg. 11)? Nos e contrario in Dei injuria benigni sumus, in nostris contumeliis exercemus odia. Corripendus est autem frater aorsum, ne si semel pudorem ac verecundiam amiserit, permaneat in peccato. Et si quidem audierit, lucrificamus animam ejus, et per alterius salutem nobis quoque acquiritur salus. Quo igitur ordine scandala declinare, et vix perpetuum vitare possimus insinuat: si ad nos videlicet ipsos, ne quem ledamus attendimus, si peccantem zelo justitiae corripimus, si ex corde pœnitenti misericordiae pietatisque viscera pandimus.*

Si autem non audierit, adhibe tecum adhuc unum vel duos, ut in ore duorum vel trium testium stet omne verbum; quod si non audierit eos, dic Ecclesiae; si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus. Si autem te audire noluerit, adhibeatur frater; quod si nec illos audierit, adhibeatur tertius, vel corrigendi studio, vel conveniendi sub testibus. Porro si nec illos audire voluerit, tum multis dicendum est, ut detestationi illum habeant, et qui non potuit pudore salvari salvetur opprobriis. Quando autem dicitur, *Et sit tibi sicut ethnicus, et publicanus*, ostenditur majoris esse detestationis qui sub nomine fidei agat opera infidelium, quam hi qui perfecte gentiles sunt: *ἔθνος* enim Græce gens, *ἕθνη* gentiles dicuntur. Publicani enim vocantur secundum tropologiam, qui sæculi sectantur lucra, et exigunt vectigalia per negotiationes, et fraudes, ac furta, scelerataque perjuria. Hic tamen caute intuendum est, quia non passim peccanti dimittere, sed audienti, id est obedienti, et pœnitentiam agenti dimittere jubemur. Et primo quidem peccantem misericorditer increpare, ut sit cui postmodum habeamus juste dimittere. Qui ergo fratrem videns peccare tacuerit, non minus Dominici præcepti transgressor est, quam is qui eidem pœnitenti veniam dare noluerit. Quia qui dixit: Si pœnituerit, dimitte, præmisit: Si peccaverit, increpa. Itaque veniam fratri post increpationem largienda est, sed illi utique qui se pœnitendo ab errore convertit, ne vel difficilis venia vel remissa sit indulgentia.

Amen dico vobis, quæcunque alligaveritis super terram, erunt ligata et in cælo; et quæcunque solveritis super terram, erunt soluta et in cælo. Quia dixerat: *Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus*, et poterat contemptoris fratris hæc occulta esse responsio vel tacita cogitatio: Si me despicias et ego te despiciam; si tu condemnas me, e contrario mea sententia condemnaberis, po-

testatem tribuit apostolis ut sciant qui a tabulis condemnantur, humanam sententiam divina sententia corroborari, et quodcunque ligatum fuerit in terra, ligari pariter et in cælo.

Iterum dico vobis, quia si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quæcunque petierint, fiet illis a Patre meo qui in cælis est. Ubi enim duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Omnes supra sermone monuit ut ad concordiam provocaret. Igitur et præmium pollicetur, ut sollicitius festinemus, cum se dicat inter duos et tres medium fore. (*Hilar.*) Ipse enim pax atque charitas est, sedem atque habitationem in bonis et pacificis voluntatibus collocavit: *Ubi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* Vel ad recipiendum humilem pœnitentem, vel ad projiciendum superbum et contumacem, et quidquid illi humiliter judicando ad salutem hominum agunt in terra, desuper judicio firmatur in cælo. Possumus hoc et spiritaliter intelligere, quod ubi Spiritus et anima, corpusque consenserint, et non inter se bellum diversarum habuerint voluptatum, carne concupiscente adversus spiritum, et spiritu adversus carnem de omni re quam petiverint impetrent a Patre, nullique dubium quin bonarum rerum postulatio sit, ubi corpus ea vult habere quæ spiritus.

[IV.] *Tunc accedens Petrus ad eum dixit: Dominus, quoties peccabit in me frater meus, et dimittam ei usque septies? Dicit illi Jesus: Non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies. (Hieron.)* Hæret sibi sermo Dominicus, et in modum funiculi triplicis rampi non potest. Supra dixerat: *Videte ne contemnatis unum ex his pusillis;* et adjecerat: *Si peccaverit in te frater tuus, vade et corripe eum inter te et ipsum;* et præmium repromiserat dicens: *Si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re impetrabunt quam petierint, et ego ero in medio eorum.* Provocatus vero apostolus Petrus interrogat quoties fratri in se peccanti dimittere debeat, et cum interrogatione profert sententiam *usque septies?* Cui respondit Dominus: *Non usque septies, sed septuagies septies*, id est quadringentis nonaginta vicibus, ut toties peccanti fratri dimitteret in die, quoties ille peccare posset. (*Rab.*) Peccanti igitur in te fratri si pœnitentiam egerit, dimittenti habes potestatem, imo necessitatem, ut et tibi pœnitenti ac veniam flagitanti Pater qui est in cælis ignoseat. At si increpatus converti et pœnitentiam agere neglexerit, quid super hoc veritatis sententia decernat intueri. Aliter sane veniam fratri petenti, aliter inimicò persequenti dare præcipimur. Huic videlicet ut accepta remissione peccati quo nobis insentibus nocuit socia nobis charitate communicet; illi vero ut cum nobis malum vult, et si potest facit nos semper bonum velimus, faciamusque quod possumus. Neque enim David eumdem veniæ modum persecutoribus suis, pœnitentiæ remediò privatis, quamvis misericorditer eos lugens præstare potuit, quem fratri-

bus salubri compunctione castigatis Joseph benevole A cognoscendus exhibuit.

Ideo assimilatum est regnum cœlorum homini regi qui voluit rationem ponere cum servis suis. (Hieron.) Familiare est Syris et maxime Palæstinis ad omnem sermonem suum parabolas jungere, ut quod per simplex præceptum teneri ab auditoribus non potest, per similitudinem exempla teneatur. Præcepit itaque Petro hæc parabola Dominus sub comparatione regis domini et servi, qui debitor decem millium talentorum a domino rogans veniam impetraverat, ut ipse quoque dimittat conservis suis minora peccantibus. Nosque simul admonet ut nostris conservis benigni et misericordes simus. Si enim ille rex et Dominus servo debitori summam decem millium talentorum tam facile dimisit, quanto magis conservis suis unusquisque nostrum noxas dimittere debet? Quod ut manifestius fiat dicamus sub exemplo: Si quis nostrum commiserit adulterium, homicidium, sacrilegium, majora crimina decem millia talentorum rogantibus dimittuntur, si et ipsi dimittant minora peccantibus. Siu autem ob factam contumeliam simus implacabiles, et propter amarum verbum perpetes habeamus discordias, nonne nobis videmur recte redigendi in carcerem, et sub exemplo operis nostri hoc agere, ut majorum nobis delictorum venia non relaxetur? (Maurus.) Si autem allegoriam in hac parabola quis quærat, potest hos duos debitores sub typo duorum populorum accipere. Homo ergo hic et rex cui regnum cœlorum assimilatur, qui rationem cum servis suis posuit, quis melius C quam Redemptor noster intelligitur? De quo Propheta dicit: *Et homo est, quis cognoscit eum; et Psalmista; Deus, inquit, iudicium tuum regi da, et iustitiam tuam filio regis (Psal. LXXII).* Qui cum servis suis rationem facit, quando uniuscujusque meritum districte examinans perpendit. De ipso enim scriptum est: *Judicabit orbem terræ in æquitate et populos in veritate sua (Psal. xcvi).*

Et cum cœpisset rationem ponere, oblatus est ei unus qui debebat decem millia talenta. Cum autem non haberet unde redderet, jussit eum venundari, et uxorem ejus, et filios, et omnia quæ habebat, et reddi. Servus hic qui decem millia talentorum debuit Judaicus est populus, qui decalogo legis constrictus, D multarum transgressionum debitis fuerat obnoxius. Quem Dominus suus jussit venundari, et uxorem, et filios, et omnia quæ habebat, et reddi: quia non solum populum, sed etiam synagogam Judæorum, prælatos simul et subditos cum tota substantia eorum propter delictorum magnitudinem in exterarum potestatem tradidit nationum, ut quod noluerunt votum persolvere cogerentur tormento.

Procidens servus ille, orabat eum dicens: Patientiam habe in me, et omnia reddam tibi. Sic et populus ille legalis, postquam se senserat malis circumdatum et coangustatum, tandem pœnitentiam egit, ad preces conversus est. Quod prius sponte noluit, postea vi coactus se facturum promisit.

Miseratus autem Dominus servi illius, dimisit eum, et debitum dimisit ei. Quia sicut de eo scriptum est: *Misericors et miserator est, patiens et multum misericors (Psal. III),* afflictorum preces suscipiens non solum Judaicam captivitatem absolvit, sed etiam veniam delictorum omnium in Christi adventu se iis dare promisit, si persistenter in incepto et non fallerent voto; unde et ex persona Domini ad promissorum illorum et pœnitentiæ memoriam eos provocantis rite per Isaiam dicitur: *Memento horum, Jacob, quoniam servus meus es tu, formavi te, servus meus es tu. Israel, non oblivisceris mei; delevi ut nubem iniquitates tuas, quasi nebulam peccata tua; revertere ad me, quoniam redemi te (Isai. XLIV).* Sed quid servus hic pertinax et ingratus postea fecerit B audiamus.

Egressus autem servus ille, invenit unum de conservis suis qui debebat ei centum denarios, et tenens suffocabat eum, dicens: Redde quod debes. Procidens conservus ejus rogabat eum dicens: Patientiam habe in me et omnia reddam tibi. Ille autem noluit, sed abiit, et misit eum in carcerem, donec redderet debitum. Liberatus ergo de captivitate Judaicus populus, non solum Redemptori suo gratias minime egit, sed etiam peccatis pristinis peccata nova superadjiciens, in contemptum Domini sui conservum suum, id est gentilem populum, quasi sibi obnoxium fatigare non distulit. Quasi ergo sibi debitorem credens circumcisionem et cæremonias legis ab eo expetivit, et Christi gratiam quod ad salutem illis idonea non esset, calumnians respuit. Unde est illud quod est in Actibus apostolorum: Quidam de hæresi Pharisæorum Pauli et Barnabæ prædicationi impedimentum facientes, affirmaverunt eos qui ex gentibus crediderunt debere circumcidi, et observare legem Moysi, et non solum hoc persuasus, sed etiam tormentis fieri cogebant. Sicut et prædictus apostolus Paulus Thessalonicensibus scribens ait: *Vos enim imitatores facti estis fratres ecclesiarum Dei, quæ sunt in Judæa, in Christo Jesu: quia eadem passi estis et vos a contribulibus vestris, sicut et ipsi a Judæis qui et Dominum occiderunt Jesum et prophetas, et nos persecuti sunt, et Deo non placuerunt, et omnibus hominibus adversantur, prohibentes nos gentibus loqui, ut salvæ fiant, ut impleant peccata sua semper: prævenit enim super illos ira Dei usque in finem (I Thess. II).*

Videntes autem conservi ejus quæ fiebant, contristati sunt valde; et venerunt, et narraverunt domino suo omnia quæ facta fuerant. Qui sunt autem conservi isti qui proterviam servi nequam domino renuntiant, nisi apostoli et prædicatores Evangelii, qui quotidie pro salute credentium contra dolum persecutorum Dominum implorant? Sicut et apostoli in Actibus apostolorum fecisse leguntur, cum sacerdotes, et magistratus templi, et Sadducæi dolentes quod docerent populum et annuntiarent in Jesum resurrectionem: ex mortuis, flagellis cæsis denuntiaverunt ne ultra loquerentur in nomine Je-

su ulli hominum. At ipsi ad suos reversi *levaverunt vocem ad Deum, et dixerunt, Tu, Domine Deus, qui fecisti cælum et terram et omnia quæ in eis sunt, qui Spiritu sancto per os patris nostri David pueri tui dixisti: Quare fremuerunt gentes et populi meditati sunt inania? astiterunt reges terræ et principes convenerunt in unum adversus Dominum, et adversus Christum ejus. Convenerunt enim in civitate ista adversus sanctum puerum Jesum, quem unxisti, Herodes et Pontius Pilatus cum gentibus et populis Israel facere, quæ manus tuæ et consilium decreverunt fieri. Et nunc, Domine, respice in minas eorum, et da servis tuis cum omni fiducia loqui verbum tuum in eo, cum manum tuam extendas ad sanitates tuas, et signa et prodigia fieri per nomen sancti pueri tui Jesu, etc.* (Act. iv).

Tunc vocavit eum dominus suus et ait illi: *Serve nequam, omne debitum dimisi tibi quoniam rogasti me, nonne et te oportuit misereri conservi tui, sicut et ego tui misertus sum?* Dimisit ergo Dominus genti Judæorum sæpius debita, quando in angustiis constituti et pœnitentiam agentes illius misericordiam deprecabantur; sed liberati ab angustiis nullam postea compassionem vel misericordiam erga proximos pauperes habebant; quin potius omnes debitores suos, ut scriptum est, atrociter repetebant. Insuper etiam et prophetas atque apostolos qui eis verbum reconciliationis afferebant, ingræte spernentes crudeliter trucidabant. Unde et meruerunt illud sentire quod subditur.

Et iratus dominus ejus tradidit eum tortoribus, quoad usque redderet universum debitum. Tradidit

ergo verus Dominus pravum et blasphemum populum Judæorum ob perfidiam suam in manus Romanorum, quibus partim fame extinctis, partim gladio occisis, partim etiam in captivitatem ductis, ita totam terram vastaverunt, ut scilicet metropolin eorum Hierusalem a fundamento everterent, templumque succenderent, et omnem cultum eorum dissiparent. Factumque est tunc quod ipse Salvator ante eis prædixit: Quia ita destruebatur tota habitatio Hierosolymitarum, ut non relinqueretur lapis super lapidem (*Matth. xxiv*). Et secundum Danielis prophetiam desolatio permaneret usque in finem. Sive aliter: Tortoribus tradidit eos, id est malignis spiritibus, qui invidia nequissimam animam malitosamque et incorrigibilem, sine fine æternis cruciatibus punirent. Quod autem sequitur :

Sic et Pater meus cælestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris. (*Hier.*) Formidolosa valde sententia est, si juxta nostram mentem sententia Dei flectitur atque mutatur. Si parva fratribus non dimittamus, magna nobis a Deo non dimittentur. Et quia potest unusquisque dicere: Nihil habeo contra eum, ipse novit; habet Deum judicem, non mihi cura est quid velit agere, ego ignovi ei, confirmat sententiam suam et omnem simulationem fictæ pacis evertit, dicens: *Si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris.* (*Greg.*) Ex quibus videlicet dictis constat, quod si hoc quod in nos delinquitur ex corde non dimittamus, et illud rursus a nobis exigitur, quod nobis jam per pœnitentiam dimissum fuisse gaudebamus.

LIBER SEXTUS.

CAPUT XIX.

Uxorem non debere dimitti docet, et de eunuchis; infantes a benedictione non esse arcendos; divitem difficile intraturum in regnum cælorum; et centuplum recepturum, qui omnia deserit propter Christum.

Explicatis ergo sermonibus Domini quos in Galilæa post expetitum ab eo tributum ad apostolos de innocentia et humilitate ipse Salvator habuerat, vetans eos ne scandalizarent pusillos adjuncta parabola, et postea quæ de correptione fratrum et indulgentia convenienter docens, Petro interrogante de remissione peccatorum, non tantum septies, sed etiam septuagies septies remittendum, responderat, id ipsum comprobans sequenti parabola; postquam hæc videlicet omnia Matthæus ita explicuisset, more suo quasi ad alia se conferendo narranda sic prosequitur et dicit :

[I.] *Et factum est cum consummasset Jesus sermones istos, migravit a Galilæa, et venit in fines Judææ trans Jordanem.* (*RAB.*). Hinc ergo incipit ea narrare quæ Dominus in Judæa fecit, docuit et

passus est. Et primo quidem trans Jordanem ad orientem, deinde etiam cis Jordanem, quando venit in Jericho, Bethphage et Hierosolymam; nam omnis Judæorum provincia quamvis generaliter ad distinctionem aliarum gentium Judæa dicta sit, specialius tamen meridiana ejus plaga appellabatur Judæa, ad distinctionem Samaritæ, Galilææ, Decapolis et cæterarum in eadem provincia regionum.

Et secutæ sunt eum turbæ multæ, et curavit eos ibi (*Hilar.*) Galilæos in Judææ finibus curat. Poterat quidem ægrotorum turbas non fatigare, et intra ipsam Galilæam opem ferre debilibus, sed typica ratio etiam locorum erat explenda privilegiis ut peccata gentium in eam veniam quæ Judææ parabatur, admitteret.

Et accesserunt ad eum Pharisei tentantes eum et dicentes: Si licet homini dimittere uxorem suam, quacunque ex causa? Et hic notanda mentium distantia in turbis et Pharisæis: hæ convenientur ut doceantur, et sui sanentur infirmi, sicut evangelista Matthæus aperte commemorat: illi accedunt ut

Salvatorem ac doctorem veritatis tentando decipiant. Neque hoc mirandum; nam has devotio pietatis, illos stimulus adduxit livoris. (*Hieron.*) Interrogant ergo eum utrum liceat homini dimittere uxorem suam qualibet causa, ut quasi cornuto teneant syllōgismo, et quodcumque responderit captionem patiat. Si dixerit dimittendam esse uxorem qualibet ex causa, et ducendas alias, pudicitiae prædicator sibi videbitur docere contraria. Sin autem responderit non omnem ob causam debere dimitti quasi sacrilegii reus tenebitur, et adversus doctrinam Moysi, ac per Moysen, Dei facere. Igitur Dominus sic responsionem temperat, ut decipulam transeat, Scripturam sanctam adducens in testimonium, et naturalem legem primamque Dei sententiam. Secundo opponens quæ non voluntate Dei, sed peccantium necessitate concessa est.

Qui respondens ait eis: Non legistis quia qui fecit ab initio masculum et feminam fecit eos. Hoc in exordio Geneseos scriptum est. Dicendo autem masculum et feminam, ostendit secunda vitanda conjugia; non enim ait masculum et feminas, quod ex priorum repudio quærebatur, sed masculum et feminam, ut unius conjugis consortia necterentur.

Et dixit: Propter hoc dimittet homo patrem et matrem, et adheret uxori suæ. Signanter ait similiter, *uxori suæ*, non uxoribus.

Et erunt duo in carne una. Itaque jam non sunt duo, sed una caro. (*Hilar.*) Præmium nuptiarum est ex duobus unam carnem fieri. Castitas juncta spiritui unus efficitur spiritus. Omnipotentis Dei actum est æterno ac salubri consilio, ut portionem sui corporis vir amplecteretur in femina, nec a se putaret esse diversum, quod de se cognosceret fabricatum.

Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet. (*Hieron.*) Quod ergo Deus conjunxit unam faciendo carnem viri et feminae, hanc homo non potest separare, nisi forsitan solus Deus. Homo separat quando propter desiderium secundæ uxoris priuam dimittimus: Deus separat qui et conjunxerat, quando ex consensu propter servitatem Dei, eo quod tempus in angusto sit, sic habemus uxores, quasi non habentes.

Dicunt illi: Quid ergo Moyses mandavit dari libellum repudii, et dimittere? Aperiant calumniam, quam paraverant. Et certe Dominus non propriam sententiam protulerat, sed veteris historiæ et mandatorum fuerat recordatus Dei.

Ait illis: Quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras: ab initio autem non fuit sic. Quod dicit istiusmodi est: Nunquid potest Deus sibi esse contrarius, ut aliud ante jusserit, et sententiam suam novo frangat imperio? Non ita sentiendum est. Sed Moyses cum videret propter desiderium secundarum conjugum quæ vel ditiores, vel juniores, vel pulchriores essent, primas uxores aut interfeci, aut malam vitam ducere, maluit indulgere discordiam quam odia et

homicidia perseverare. Simulque considera quod dixit: Propter duritiam cordis vestri non permisit vobis Deus sed Moyses, ut juxta Apostolum, consilium sit hominis, non imperium Dei.

Dico autem vobis, quia quicumque dimiserit uxorem suam nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, mæchatur, et qui dimissam duxerit, mæchatur. Sola fornicatio est quæ uxoris vincat affectum. Imo cum illa unam carnem in alteram dimiserit, et se fornicatione separaverit a marito, non debet teneri, re virum quoque sub maledicto faciat, dicente Scriptura: *Qui adulteram tenet, stultus et impius est* (*Prov. xviii*). Igitur ubicumque fornicatio et fornicationis suspicio est, libere uxor dimittitur. Et quia poterat accidere, ut aliquis calumniam faceret innocenti, et ob secundam copulam nuptiarum veteri crimen impingeret, sic priorem dimittere jubet uxorem, ut secundam prima vivente non habeat. Quod enim dicit tale est: si non propter libidinem, sed propter injuriam dimittis uxorem, quare expertus infelices priores nuptias, novarum te immittis periculo? Nec non quia poterat evenire, et juxta eandem legem uxor quoque marito daret repudium, eadem cautela præcipitur ne secundum accipiat virum. (*RAB.*) Et quia meretrix et quæ semel fuerat adultera opprobrium non timebat, secundo præcipitur viro, quod si talem duxerit, sub adulterii crimine sit; una ergo solummodo carnalis est causa, id est, fornicatio, una spiritalis, id est, timor Dei, ut uxor dimittatur, sicut multi religionis causa fecisse leguntur. Nulla autem causa est Dei lege præscripta ut vivente ea quæ relicta est alia ducatur

Dicunt ei discipuli ejus: Si ita est causa hominis cum uxore, non expedit nubere. (*Hieron.*) Grave pondus uxorum est si, excepta causa fornicationis, eas non licet dimittere. Quid enim si temulenta fuerit, si iracunda, si malis moribus, si luxuriosa, si gulosa, si vaga, si jurgatrix, et maledica, tenenda erit ejusmodi, velimus nolimus sustinenda. Cum enim essemus liberi, voluntarie nos subjecimus servituti. Videntes ergo apostoli grave uxorum jugum, proferunt motum animi sui, et dicunt: *Si ita est causa hominis cum uxore, non expedit nubere.*

Qui dixit: Non omnes cupiunt verbum istud, sed quibus datum est. Nemo putet sub hoc verbo vel factum, vel fortunam introduci, quod hi sint virgines quibus a Deo datum sit, aut quosdam ad hoc casus adduxerit. Sed his datum est qui petierunt, qui voluerunt, qui ut acciperent laboraverunt. Omni enim petenti dabitur, et quærens inveniet et pulsanti aperietur.

Sunt enim eunuchi qui de matris utero sic nati sunt, et sunt eunuchi qui facti sunt ab hominibus, et sunt eunuchi qui seipsos castraverunt propter regnum cælorum. Triplex genus eunuchorum, duorum carnalium et tertium spiritale. Alii sunt qui de utero matris sic nascuntur; alii vel quos captivitates faciunt vel delicie matronales; tertii sunt qui seipsos castraverant

propter regnum cœlorum, et qui cum possent esse A viri, propter Christum eunuchi fiunt: istis promittitur præmium; superioribus autem quibus castimonie necessitas non voluntas est, nihil omaino debetur. Possimus et aliter dicere, eunuchi sunt ex matris utero qui sunt frigidioris naturæ, nec libidinem appetentes, et aliqui ab hominibus fiunt quos aut philosophi faciunt, aut propter idolorum cultum emolliuntur in feminas, vel persuasione hæretica simulant charitatem, ut mentiantur religionis veritatem; sed nullus eorum consequitur regnum cœlorum, nisi qui se propter Christum castraverit. Unde infert:

Qui potest capere capiat. Ut unusquisque consideret vires suas, utrum possit virginalia et pudicitie implere præcepta. Per se enim charitas blanda est, et quemlibet ad se alliciens; sed considerandæ vires B sunt, ut qui potest capere capiat. Quasi hortantis vox Domini est, et milites suos ad pudicitie præmium concitantis: *Qui potest capere capiat.* Qui potest pugnare pugnet, superet et triumphet.

[H] *Tunc oblatis sunt ei parvuli, ut manus eis imponeret et oraret.* Tunc, quando Dominus de castitate faciebat sermonem, et beatos pronuntiabat eunuchos. De gloria enim continentie Domino proferente atque dicente, sunt qui se eunuchizant propter regnum cœlorum. Audientes quidam obtulerunt eis infantes pueros de castitate mundissimos. Putabant eam quod Dominus corpore muodos tantum laudaret non et voluntate, nescientes quod Dominus non illos beatificavit eunuchos, quos pueritiae necessitas facit castos, sed continentie virtus.

Discipuli autem increpabant eos. (Hieron.) Non quod nolent eis Salvatoris et manu et voce benedici, sed quo necdum habentes plenissimam fidem, putarent eum in similitudinem hominum offerentiam importunitate lassari.

Jesus vero ait eis: Sinite parvulos venire ad me, et nolite eos prohibere ad me venire: talium est enim regnum cœlorum. Signanter dixit talium non istorum, ut ostenderet non ætatem regnare, sed mores. Et his qui similem habent innocentiam et simplicitatem præmium repromitti: Apostolo quoque in eandem sententiam congruente frequenter: *Nolite pueri fieri sensibus, sed malitia estote parvuli, sensu autem ut perfecti sitis* (I Cor. xiv).

Et cum imposuisset eis manus, abiit inde. (Maur.) Imponit ergo Dominus parvulis manus, quando humilibus auxilii sui gratiam tribuit, et secundum voluntatem suam dirigit ut in omnibus suis possint obsequi præceptis. Unde et ad eum per Psalmistam dicitur: *Tenuisti manum dexteram meam, et in voluntate tua deduxisti me* (Psal. lxxii), et reliqua.

Et ecce unus accedens ait illi: Magister bone, quid boni faciam ut habeam vitam æternam? (Rab.) Audierat, credo, iste quæsitior vitæ æternæ, a Domino tantum eos qui parvulorum vellent esse similes dignos esse introitu regni cœlestis. Atque ideo curam gerens tractatus certioris, poscit sibi non per para-

bolis, sed aperte quibus operum meritis vitam æternam consequi possit, exponi.

Quid dixit ei: Quid me interrogas de bono? Unus est bonus Deus. (Hieron.) Quia magistrum vocaverat bonum, et non Deum vel Dei Filium confessus erat, discit quamvis sanctum hominem comparatione Dei non esse donum. De quo dicitur: *Confitemini Domino, quoniam bonus* (Psal. cxvii). Ne quis autem putet in eo quod bonus Deus dicitur excludi a bonitate Filium Dei, legimus in alio loco: *Pastor bonus ponit animam suam pro ovis suis* (Joan. x). Et in Propheta Spiritum bonum terramque bonam. Igitur et Salvator non bonitatis testimonium renit, sed magistri absque Deo exclusit errorem.

Si autem vis ad vitam ingredi, serva mandata. Dicit illi: *Quæ? Jesus autem dixit: Non homicidium facies, non adulterabis, non facies surtum, non falsum testimonium dices. Honora patrem et matrem, et diliges proximum tuum sicut te ipsum.* Adolescentem istum tentatorem esse ex eo probare possumus, quod dicente sibi Domino, *Si vis ad vitam venire, serva mandata*, rursum fraudulenter interrogat, quæ sint illa mandata, quasi non ipse legerit, aut Dominus possit Deo jubere contraria.

Dicit illi adolescens: Omnia hæc custodivi, quid adhuc mihi deest? Mentitur adolescens; si enim hoc quod positum est in mandatis: *Diliges proximum tuum sicut te ipsum*, opere complisset, quomodo postea audiens: *Vade, et vende omnia quæ habes, et da pauperibus*, tristis recessit, quia habebat possessiones multas.

Ait illi Jesus: Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in cælo. Et veni, sequere me. In potestate nostra est utrum velimus esse perfecti; tamen quicumque perfectus esse voluerit debet vendere quæ habet, et non ex parte vendere sicut Ananias fecit, et Saphira (Act. v), sed totum vendere; et cum vendiderit dare omnia pauperibus, et sic sibi præparare thesaurum in regno cœlorum. Nec hoc ad perfectionem sufficit, nisi post contemptas divitias Salvatorem sequatur, id est relictis malis faciat bona: facilius enim sacculus contemnitur quam voluntas. Multi divitias relinquentes Deum non sequuntur; sequitur autem Christum qui imitator ejus est, et per vestigia ejus graditur. *Qui enim dicit se in Christum credere, debet quomodo ille ambulavit et ipse ambulare* (I Joan. ii).

(Rab.) Ecce duas a Domino nostro Jesu Christo hominibus propositas vitas audivimus, activam et contemplativam: activa vita pertinet ad legem, contemplativa ad Evangelium: quia sicut Vetus Novum præcessit Testamentum, ita bona actio præcedit contemplationem. Activa vita hic habet perfectionem; contemplativa licet hic habeat initium, non tamen in hac vita, sed in æternum inveniet perfectionem. Activa vita in hac quidem vita sine contemplativa esse potest; contemplativa vero sine activa in hac vita perfectionem invenire non valet. Ita enim unusquisque fidelium a Deo in hac vita institutus est, ut

et per exteriorem hominem, quod est corpus, semper studeat bonum exercere opus, et per interiorejn, quod est anima, yacare studeat contemplationi. Ad activam vitam pertinet: *Non homicidium facies, non adulterabis, non facies furtum, et cætera legis mandata. Ad contemplativam: Si vis perfectus esse, vade, et vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in cælo; et veni, sequere me.*

Cum audisset autem adolescens verbum, abiit tristis. Erat enim habens multas possessiones. (Hieron.) Hæc est tristitia quæ ducit ad mortem. Causaque tristitiæ redditur, quod habuerit possessiones multas, id est spinas et tribulos, quæ sementem Dominicam suffocaverunt.

Jesus autem dixit discipulis suis, Amen dico vobis quia dives difficile intrabit in regnum cælorum. Et quomodo Abraham, Isaac, Jacob divites intraverunt in regnum cælorum? et in Evangelio Mathæus, Zachæus divitiis derelictis Domini testimonio prælicatur. Sed considerandum quod eo tempore quo intraverunt, divites esse desierant. Tanquam ergo non intrabunt, quandiu divites fuerint. Et tamen quia difficulter divitiæ contemnuntur, non dixit impossibile est divites in regna cælorum intrare, sed *difficile*; ubi difficile ponitur, non impossibilitas demonstratur, sed raritas prætenditur. (Rab.) Quod autem Jesus videns divitem tristem factum, juxta Lucam dixit: *Quam difficile qui pecunias habent, in regnum Dei intrabunt (Luc. xviii)*, claret quidem in hoc, quia qui hic multiplicandis divitiis incumbunt, alterius vite gaudia quærere contemnunt. Sed inter pecunias habere et pecunias amare nonnulla distantia est. Multi enim habentes non amant; item alii et habent, et amant; alii nec habere, nec amare se divitiæ sæculi gaudent. Quorum tutior status est cum Apostolo dicentium: *Nobis mundus crucifixus est et nos mundo (Gal. vi)*. Unde et Salomon non ait: *Qui habet, sed qui amat divitias, fructus non capiet ex eis (Eccl. v)*. Et ipse Dominus secundum Marcum obstupescens in verbis hujusce sententiæ discipulis exponendo subjunxit: *Filioli, quam difficile est confidentes in pecuniis regnum Dei introire (Marc. x)*; ubi notandum similiter quod, sicut supra ostendimus, non ait impossibile, sed difficile, id est maximi laboris esse pecunias habentes, vel in pecuniis confidentes, exitis philargyriæ retinaculis, aulam regni cælestis intrare.

Et iterum dico vobis: Facilius est camelum per foramen acus transire, quam divitem intrare in regnum cælorum. Si facilius est camelum, ingentibus membris enormem, angustum per foramen acus penetrare quam divitem intrare in regnum Dei, nullus ergo dives intrabit in regnum Dei. Et quomodo vel in Evangelio vel in Veteri Testamento quam plurimi divites Dei intraverunt in regnum, nisi forte quia divitiæ vel pro nihilo habere vel ex toto relinquere Domino inspirante didicerunt? Nunquid enim David in regni divitiis confidebat qui et de semetipso canit: *Quoniam unicus et pauper sum ego (Psal. xxiv)*. Et

alios hortatur: *Divitiæ si affluant, nolite cor apponere (Psal. lxi)*. Credo non ausus dicere: Nolite suscipere. Nunquid Abraham Domino substantiam prætalisse credibile est, pro quo unicum ferire non dubitavit hæredem. (Aug.) Altiori autem sensu facilius est Christum pati pro dilectoribus sæculi, quam dilectores sæculi ad Christum posse converti. Cameli enim nominæ se intelligi voluit, quia sponte humilitatis infirmitatis nostræ onera sustulit; in quo enim manifestius intelligitur, quam in ipso quod scriptum est: *Quanto magnus es humilia te in omnibus (Eccl. iii)*. Per acum autem punctiones significat, per punctiones dolores in passione susceptos. (Venant.) Foramen ergo acus dicit angustias passionis, qua scissa nostræ quasi vestimenta naturæ quodammodo resarcire, id est recuperare dignatus est, quatenus post lapsum melius reformari gaudeamus ad testimonium apostoli, dicentes: *Quicumque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis (Gal. iii)*.

Auditis autem his discipuli mirabantur valde, dicentes: Quis ergo poterit salvus esse? Quo pertinet ista responsio? cum incomparabiliter major sit turba pauperum, quæ divitiis perditis poterit salvari, nisi quia intellexerunt omnes qui divitiæ amant, etiam si adipisci nequeant, in divitum numero deputari.

Aspiciens autem Jesus dixit eis: Apud homines hoc impossibile est, apud Deum autem omnia possible sunt. Hoc autem non ita accipiendum est, quod cupidi et superbi (qui nominæ illius divitiis significati sunt) in regnum cælorum sint intraturi, cum suis cupiditatibus et superbia; sed possibile est Deo ut per verbum, sicut etiam factum esse et quotidie fieri videmus, a cupiditate temporalium ad charitatem æternorum, et a perniciose superbia ad humilitatem saluberrimam convertantur. (Maur.) Legi et in quorundam expositionibus istum divitem Judaicum populum interpretari, qui falso gloriabatur in observatione legis, cum perfectionem evangelicam respiceret et terrenis rebus intentus spiritalia dona refugeret, de quibus scriptum est: *Dilexerunt enim magis gloriam hominum quam gloriam Dei (Joan. xii)*. Unde et in passione Domini conspirantes dixerunt: *Si dimittamus eum sic, omnes credent in eum, et venient Romani, et tollent nostrum locum et gentem (Joan. xi)*. Huic ergo merito præfertur camelus, id est gentilis populus, tortitudine peccatorum et vitiorum deformis; qui facilius arripuit arduam viam mandatorum Dei ingredi, quia citius cepit evangelicæ præcepta venerari, et Domini sui vestigia subsequi. De istis quippe camelis in Isaia legitur quod camelis Madian et Ephra portas Hierusalem cum donis et muneribus ingrediuntur (Isa. lx).

[III.] *Tunc respondens Petrus dixit ei: Ecce nos reliquimus omnia, et secuti sumus te, quid ergo erit nobis? (Hieron.)* Grandis fiducia: Petrus piscator erat, dives non fuerat, cibos manu et arte quærebat; et tamen loquitur confidenter: *Reliquimus omnia*. Et quia non sufficit tantum relinquere, jungit quod

perfectum est : *Et secuti sumus te. Ac si diceret : A* *Fecimus quod jussisti : quid igitur nobis dabis præ-*
mii ?

Jesus autem dixit eis : Amen dico vobis quod vos *qui secuti estis me in regeneratione, cum sederit filius* *hominis in sede majestatis suæ, sedebitis et vos super* *sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel.* Non dixit : Qui reliquistis omnia : hoc enim et Socrates fecit philosophus, et multi alii divitias contempserunt; sed *qui secuti estis me*, quod proprie apostolorum est atque credentium. *In regeneratione, cum sederit filius hominis in sede majestatis suæ*, quando et ex mortuis de corruptione resurgent incorrupti, sedebitis et vos in soliiis judicantium, condemnantes duodecim tribus Israel, quia vobis credentibus credere noluerunt. (RAB.) In hac quippe vita pro nomine ejus laborantes in alia præmium sperare Dominus docuit, id est in regeneratione, cum videlicet in vitam immortalem fuerimus resurgendo regenerati, qui in vitam caducam fueramus mortaliter geniti. Quia procul dubio duæ sunt regenerationes, similiter sunt duæ adoptiones, duæ et resurrectiones. Una regeneratio est de qua Dominus dicit : *Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto non introibit in regnum cælorum* (Joan. iv). Altera hæc, de qua nunc dicit : *In regeneratione cum sederit filius hominis in sede majestatis suæ*. Prima adoptio est de qua dicit Apostolus : *Non accepistis spiritum servitutis in timore, sed accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba pater* (Rom. viii). Secunda adoptio erit de qua idem apostolus ait : *Sed et ipsi inter nos ingeniscimus adoptionem expectantes redemptionem corporis nostri* (Ibid.). Prima resurrectio est de qua Dominus dicit : *Veniet hora et nunc est quando mortui audient vocem Filii Dei, et qui audierint, vivent* (Joan. iv). Et in Apocalypsi : *Beatus qui habet partem in resurrectione prima : in eis secunda mors non habebit potestatem* (Apoc. xx). Secunda resurrectio erit de qua Dominus dicit : *Nolite mirari hoc, quia venit hora in qua omnes qui in monumentis sunt audient vocem Dei, et procedent qui bona egerunt in resurrectionem vitæ : qui vero mala egerunt in resurrectionem judicii* (Joan. v). Quod vero ait : *Cum sederit filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis et vos super sedes duodecim*, etc., nemo putet duodecim tantum apostolos, quia pro Juda prævaricante Matthias electus est, tunc esse judicatu-
ros, sicut nec duodecim solæ sunt tribus Israel judicandæ, alioqui tribus Levi, quæ tertia decima est, injudicata recedet, et Paulus qui decimus tertius est apostolus, pro Juda prævaricante Matthias electus est, judicandi sorte privabitur cum ipse dicat : *Nescitis quia angelos judicabimus, quanto magis sæcularia ?* (I Cor. vi.) Sciendum namque est omnes qui ad exemplum apostolorum sua reliquerunt omnia, et secuti sunt Christum, judices cum eo venturos, sicut etiam omne mortalium genus esse judicandum. Quia enim duodecimario sæpe numero solet in Scripturis universitas designari, per duodecim sedes apostolorum judican-

tinum omnium numerositas, et per duo lectim tribus Israel universitas eorum qui judicandi sunt ostendatur. Unde notandum quod duo sunt ordines electorum in judicio futuri : unus judicantium cum Domino, de quibus hoc loco memoratur, qui reliquerunt omnia, et secuti sunt illum : alius judicandorum a Domino, qui non quidem omnia sua pariter reliquerunt, sed de his tantum quæ habebant quotidianas dare eleemosynas pauperibus Christi curabant. Unde audituri sunt in judicio : *Venite, benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi : esurivi enim et dedistis mihi manducare, sitivi et dedistis mihi bibere* (Matth. xxv), et cætera. Quorum et in superioribus hujus Evangelii Dominus meminit cum principe quodam interrogante quid boni faciendo vitam posset habere perpetuam : *Si eis, inquit, ad vitam ingredi, serva mandata. Non homicidium facies, non furtum, non falsum testimonium dices, honora patrem et matrem, et diliges proximum tuum sicut te ipsum* (Supra). Ergo qui mandata Domini servat, ad vitam ingreditur æternam : qui autem non solum mandata servat, verum etiam consilium Domini, quod de contemnendis divitiis ac luxibus tribuit, sequitur, non tantum vitam percipiet ipse, sed etiam de vita aliorum cum Domino judicabit. Atque ita fit ut in judicio, ut diximus, duo sint ordines honorum. Sed et reproborum duos ibi futuros ordines Domino narrante comperimus : unum eorum qui fidei Christianæ mysteriis initiati opera fidei exercere contemnunt : quibus in judicio testatur : *Discedite a me maledicti in ignem æternum qui paratus est diabolo et angelis ejus. Esurivi enim et non dedistis mihi manducare, etc.* (Matth. xxv); alterum eorum qui per fidem mysteria Christi vel nunquam susceperunt, vel suscepta per apostasiam rejecerunt : de quibus dicit : *Qui autem non credit, jam judicatus est, quia non credit in nomine unigeniti Filii Dei* (Joan. iii). Qui quoniam nec verbo tenus Christum colere voluerunt, nec verba saltem ejus quibus coarguantur in judicio merentur audire. Sed ad hoc tantum veniunt in judicium ut cum eis qui judicantur peccatoribus in damnationem mittantur æternam.

Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros, propter nomen meum, centuplum accipiet, et vitam æternam possidebit. (Hieron.) Locus iste cum illa sententia congruit in qua Salvator loquitur : *Non veni pacem mittere sed gladium. Veni enim separare hominem a patre suo, et matrem a filia, et nurum a socru, et inimici hominis domestici ejus* (Matth. x). Qui ergo propter fidem Christi et prædicationem evangelii omnes affectus contempserint, atque divitias et sæculi voluptates, isti centuplum recipient, et vitam æternam possidebunt. Ex occasione hujus sententiæ quidam introducunt mille annos post resurrectionem, dicentes nobis tunc centuplum omnium rerum quas dimisimus, et vitam æternam reddendam, non intelligentes quod si in

ceteris digna sit re promissio, in uxoribus appareat turpitudine, ut qui unam pro Domino dimiserit centuplum recipiat in futuro. Sensus igitur iste est, qui carnalia pro Salvatore dimiserit spiritualia recipiet, quæ comparatione et merito sui ita erunt, quasi parvo numero centenarius numerus comparetur. Unde dicit et Apostolus qui unam tantum domum et unius provincie parvos agros dimiserat, quasi nihil habentes et omnia possidentes (II Cor. vi). (RAB.) Notandum quod in Evangelio Marci ita scriptum est: *Nemo est qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros, propter me, et propter Evangelium, qui non accipiat centies tantum nunc, in tempore hoc, domos et fratres, et sorores, et filios, et agros, cum persecutionibus, et in sæculo futuro vitam æternam (Marc. x)*. Potest sane hoc quod ait, *accipiet centies tantum nunc in tempore hoc domos, et fratres, et sorores, et matres, et filios, et agros, cum persecutionibus*, per significationem altius intelligi. Centenarius quippe numerus de læva translatus in dexteram, licet eandem inflexu digitorum videatur tenere figuram, quam habuerat denarius in læva, nimium tamen quantitatis magnitudine supercrescit: quia videlicet omnes qui propter regnum Dei temporalia spernunt, et in hac vita persecutionibus plenissima ejusdem gaudium regni fide certa degustant, atque in expectatione patriæ cœlestis, quæ jure in dextera significatur, omnium pariter electorum sincerissima dilectione fruuntur. Verum quia multi virtutum studia non eadem qua incipiunt intentione pietatis consummant, sed vel a cœpto virtutum amore tepescunt, vel ex integro ad scelera volutabra relabuntur, terribilis mox sententia subinfertur.

Multi autem erunt primi novissimi, et novissimi primi. Vide autem Judam de Apostolo in apostatam versum, quia multi erunt primi novissimi. Vide latronem in cruce factum confessorem, eodemque die quo pro suis crucifixus est peccatis gratia fidei cum Christo in paradiso gaudentem, et dicitur: *Quia novissimi erunt primi.* Sed et quotidie videmus multos in laico habitu constitutos magnis vitæ meritis excellere, et alios, a prima ætate spirituali studio ferventes, ad extremum otio torpente lassescere, atque inertis stultitia quod spiritu cœperant carne consummare.

CAPUT XX.

Parabola operariorum in vinea, de filiis Zebedæi, et accubiis primis cœnæ; de duobus cæcis secus viam.

[1.] *Simile est enim regnum cœlorum homini patrifamilias qui exiit primo mane conducere operarios in vineam suam.* (Hieron.) Parabola ista vel similitudo regni cœlorum ex his quæ præmissa sunt intelligitur. Scriptum est enim antea: *Multi erunt primi novissimi, et novissimi primi*, non tempori deferente Domino, sed fidei. (Greg.) Regnum cœlorum patrifamilias simile dicitur, qui ad excolendam vineam suam operarios conducit. Quis vero patrifamilias simili-

ludinem rectius tenet, quam conditor noster, qui regit quos condidit et electos suos sic in hoc mundo possidet, quasi subjectos Dominus in domo; qui habeat vineam, universam scilicet Ecclesiam, quia ab Abel justo usque ad ultimum electum qui in fine mundi venturus est, quot sanctos protulit quasi tot palmites misit.

Conventione autem facta cum operariis ex denario diurno misit eos in vineam suam. (Aug.) Denarius imaginem regis habet. Ideo enim unusquisque accedit ad cultum divini nominis et appropinquat Ecclesie, quæ per vineam significata est, ut in Christo recipiat imaginem deitatis, quam in paradiso perdit erat livore serpentis. Unde denarius est dictus qui pro decem nummis apud antiquos imputabatur, significante ratione, quod quantum quisque legis decalogum studuerit implere, tanto amplius reformetur ad imaginem ejus qui creavit eum, et splendidiorem mercedem, quæ per denarium significata est, recipiat in futuro. (Greg.) Ad erudiendum ergo plebem suam Dominus quasi ad excolendam vineam suam nullo tempore destitit operarios mittere. Quia et prius per patres, et post modum per legis doctores et prophetas, ad extremum vero per apostolos, dum plebis suæ mores excoluit, quasi per operarios in vineæ cultura laboravit. Quamvis in quolibet modulo vel mensura quisquis cum fide recta bonæ actionis exstitit, hujus vineæ operarius fuit.

Et egressus circa horam tertiam vidit alios stantes in foro otiosos, et illis dixit: Ite et vos in vineam meam, et quod justum fuerit dabo vobis. Illi autem abierunt. Iterum autem exiit circa sextam horam, et nonam, et fecit similiter. Circa undecimam vero exiit, et invenit alios stantes, et dicit illis: Quid hic statis tota die otiosi? Dicunt ei: Quia nemo nos conduxit. Dicit illis: Ite et vos in vineam meam. Hæc itaque paterfamilias ad excolendam vineam suam mane hora tertia, sexta, nona, et undecima operarios conducit, qui a mundi hujus initio usque in finem ad erudiendam plebem fidelium prædicatores prædestinare non destitit. Mane etenim mundi fuit ab Adam usque ad Noe; hora vero tertia a Noe usque ad Abraham; sexta vero ab Abraham usque ad Moysen; nona autem a Moysè usque ad adventum Domini; undecima vero ab adventu Domini usque ad finem mundi, in qua prædicatores sancti apostoli missi sunt, qui mercedem plenam et tarde venientes acceperunt. Operator ergo mane, hora tertia, sexta et nona, antiquus ille et Hebraicus populus designatur, qui in electis suis ab ipso mundi exordio, dum recta fide Deum studuit colere, quasi non destitit in vineæ cultura laborare. Ad undecimam vero gentiles vocantur, quibus et dicitur: *Quid hic statis tota die otiosi?* Qui enim transacto longo mundi tempore pro vita sua laborare neglexerant, quasi tota die otiosi stabant. Pensate quid inquisiti respondeant; dicunt enim: *Quia nemo nos conduxit*: Nullus quippe ad eos patriarcha, nullus propheta venerat. Et quid est dicere, ad

laborem nos nemo conduxit, nisi quia vite nobis vias nemo predicavit. Quid ergo nos a bono opere cessantes in excusatione nostra dicturi sumus, qui pene a matris utero ad fidem venimus, qui verba vite ab ipsis cunabulis audivimus, qui ab uberibus sanctæ Ecclesie potum supernæ prædicationis sumpsimus cum lacte carnis? Possumus vero et easdem diversitates horarum etiam ad unumquemque hominem per ætatum momenta distinguere. Mane quippe intellectus nostri pueritia est. Hora autem tertia adolescentia intelligi potest, quia quasi jam sol in altum proficit dum calor ætatis crescit. Sexta vero juvenus est, quia velut in centro sol igitur, dum in ea plenitudo roboris solidatur. Nona autem senectus intelligitur, in qua velut sol ab alto axe descendit, quia ætas a calore juventutis deficit. Undecima vero ea est ætas, quæ decrepita vel veterana dicitur, unde Græci valde seniores non γέροντας sed πρεσβυτέρους appellant, plusquam senes esse insinuent. Quia ergo ad vitam bonam alius in pueritia, alius in adolescentia, alius in juventute, alius in senectute, alius in decrepita ætate perducitur, quasi diversis horis operarii ad vineam vocantur. Nam qui sibi vivit, qui carnis suæ voluptatibus pascitur, recte otiosus redarguitur quia fructum divini operis non sectatur; qui vero et usque ad ætatem ultimam Deo vivere neglexerit quasi usque ad undecimam otiosus stetit. Unde recte usque ad undecimam torpentibus dicitur: *Quid hic statis tota die otiosi?* Ac si aperte dicatur: Et si Deo vivere in juventute et pueritia nolueritis, saltem in ultima ætate respiscite, et ad vitæ vias cum jam laboraturi non multum estis, vel sero venite.

Cum autem sero jam factum esset, dicit Dominus vineæ procuratori suo: *Voca operarios, et redde illis mercedem, incipiens a novissimis usque ad primos.* (Maur.) Postquam enim operis diurni ratio reddita esset, ad renuntiationis promissæ tempus opportuni veniens dicit: *Cum autem sero factum esset, hoc est, cum dies totius mundi ad vesperum consummationis inclinata esset; vel cum cujuscunque hominis terminus appropinquaret; tempore enim præterito futuri temporis similitudinem exponit rationem. Dixit Dominus vineæ procuratori suo et reliqua.* Procuratorem ergo istum, quem melius quam Redemptorem nostrum intelligere possumus, cui Pater omnia dedit in manus? *Pater enim non judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio* (Joan. v). Qui bene procurator dicitur, qui procurat filiis hominum bona futura pro operibus bonis retribuere. De quo Apostolus dicit: *Omnes sollicitudinem nostram projicientes in eum, quoniam ipsi cura est de nobis* (I Petr. v). Ipse vocat operarios, et reddit illis mercedem quia omnes homines præsentari oportet ante tribunal Christi ut recipiat unusquisque propria corporis prout gessit sive bonum sive malum (II Cor. v). Quod autem subsequenter dicitur de retributore quod inciperet a novissimis usque ad

A primos, plerumque ita contingit, ut ante remunerentur retro venientes, quia prius ad regnum de corpore exeunt quam hi qui a pueritia vocati esse videbantur. (Greg.) An non ad undecimam venit latro? Qui et si non habuit per ætatem, habuit tamen retro per pœnam, qui Dominum in cruce confessus est, et pene cum voce sententiæ spiritum exhalavit vitæ. A novissimo autem reddere denarium paterfamilias cœpit, quia ad paradisi requiem prius latronem quam Petrum vocavit. Quanti patres ante legem, quanti sub lege fuerunt? Et tamen hi qui in Domini adventu vocati sunt ad cœlorum regnum, sine aliqua tarditate pervenerunt. Eum ergo denarium acceperunt qui laboraverunt ad undecimum, quod expectaverunt toto desiderio qui laboraverunt ad primam, quia æqualem vitæ æternæ retributionem sortiti sunt cum his qui a mundi initio vocati fuerunt, hi qui in fine mundi ad Dominum venerunt. Unde et subditur:

Cum venissent ergo qui circa undecimam horam venerant, acceperunt singulos denarios. Venientes autem et primi arbitrati sunt quod plus essent accipiari; acceperunt autem et ipsi singulos denarios. Et accipientes murmurabant adversus patresfamilias, dicentes: Hi novissimi una hora fecerunt, et parces illos nobis fecisti, qui portavimus pondus diei et æstus. Pondus enim diei et æstus portaverunt hi quos a mundi initio, qui diu hic contigit vivere, necesse fuit etiam longiora carnis tentamenta tolerare. Unicuique enim pondus diei et æstus ferre est per longioris vitæ tempora carnis suæ calore fatigari. Sed quæri potest quomodo murmurare dicti sunt, qui saltem sero ad regnum vocati sunt; cœlorum etenim regnum nullus murmurans accipit, nullus qui accipit murmurare potest. Sed quia antiqui patres usque ad adventum Domini quamlibet juste vixerunt, ducti ad regnum non sunt, nisi ille descenderet qui paradisi claustra hominibus interpositione snæ mortis aperiret, eorum hoc ipsum murmurare est quod et recte pro percipiendo regno vixerunt, et tamen diu a percipiendo regno dilati sunt. Quos enim post peractam justitiam inferni loca quamvis tranquilla susceperunt, eis profecto et laborasse fuit in vinea et murmurasse? Quasi ergo post murmurationem denarium acceperunt, qui post longa inferni tempora ad gaudia regni pervenerunt. Nos autem qui ad undecimam venimus, post laborem non murmuramus, et denarium accipimus, quia post mediatoris adventum in hunc mundum venientes, ad regnum ducimur, mox cum de corpore eximus, quod antiqui Patres cum magno labore susceperunt.

At ille respondens uni eorum dixit: Amice, non facio tibi injuriam: Nonne ex denario convenisti mecum? Tolle quod tuum est, et vade. (Hieron.) Legi in cujusdam libro amicum istum qui increpatur a paterfamilias primæ horæ operarium proplastum intelligi, et illos qui in illo tempore crediderunt. *Nonne, inquit, ex denario convenisti mecum? Denarius figuram regis habet. Recepisti ergo merco-*

dem quam tibi promiseram imaginem et similitudinem meam. Quid quæris amplius; et non tam ipse solus [plus] accipere, quam alium nihil accipere desideras, quam si [quasi] alterius consortio minuatur præmii meritum. *Tolle quod tuum est, et vade.* Judæus in lege non gratia, sed per opera salvatur: *Qui enim fecerit eam vivet in ea (Rom. 11).*

Volo autem et huic novissimo dare sicut et tibi. (Hilur.) Vere enim Judæi oculum pravum, intentionem quam habuerunt, sicut eos; sed arguit apostolus Paulus quod et *Dominum Jesum occiderunt, et prophetas et nos persecuti sunt, etc. (I Thes. 11.)* (MAUR.) Collatio ergo regni non humani est meriti, aut dignitatis, sed divinæ est præstatio bonitatis. Hinc recte subjungit:

Aut non licet mihi quod volo facere? An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? Stulta enim quæstio hominis contra benignitatem Dei. Non querendum quippe esset non si id daret quod deberet, sed si non daret quod deberet. (Hieron.) Huic loco simile sonat et illa Lucæ parabola ubi major filius minori invidet, et non vult eum recipi pœnitentem, sed patrem accusat injustitiæ (Luc. xv). (Greg.) Nemo autem se de opere, nemo de tempore extollat, cum hac expleta sententia subsequenter Veritas clamet:

Sic erunt novissimi primi, et primi novissimi. (Hil.) Omnis itaque retrovocatio gentibus invidet, et in Evangelii torquentur gratia. Unde et Salvator concludens parabolam dixit:

Erunt novissimi primi, et primi novissimi. Judæi de capite vertentur in cauda, et gentes de cauda mutabuntur in capite. Sic enim Moyses in Deuteronomio ejus prophetavit: *Advena qui tecum moratur, ascendit super te: ille erit in capite et tu eris in cauda, ille fenerabitur tibi et tu non feneraberis ei (Deut. xxviii).* (Greg.) Ecce enim et si jam scimus quæ vel quanta bona egimus, adhuc supernus iudex, qua subtilitate hæc examinet, ignoramus. Et quidem gaudendum cuique summopere est in regno Dei esse vel ultimum. Sic post hæc terribile valde est quod sequitur: *Multi enim vocati sunt, pauci vero electi.* Quia ad fidem plures veniunt, et ad cœleste regnum pauci perducuntur. Ecce enim ad sanctorum festivitates quam multi convenimus, et Ecclesiam pariter replemus; sed tamen quis scit quam pauci sunt, qui in illo electorum Dei grege numerentur. Ecce vox omnium Christum clamant, sed vita omnium non clamant. Plerique Dominum vocibus sequuntur, moribus fugiunt. Hinc enim Paulus dicit: *Qui constituentur se nosse Deum, factis autem negant (Tit. 1).* Hinc Jacobus ait: *Fides sine operibus otiosa est (Jac. 11).* Hinc per Psalmistam Dominus dicit: *Annuntiavi, et locutus sum, multiplicati sunt super numerum (Psal. xxxix).* Vocante enim Domino, super numerum multiplicantur fideles, quia nonnunquam etiam hi ad fidem veniunt, qui ad electorum numerum non pertingunt. Hi enim fidelibus confessionem admisti sunt, sed propter vitam reprobam

A illic numerari in sorte fidelium non merentur. Hoc ovile sanctæ Ecclesiæ hædos cum agnis recipit, sed attestante Evangelio cum iudex venerit, bonos a malis separat, sicut pastor *segregat oves ab hædis (Matth. xxv).* Neque etenim possunt, qui hic carnis suæ voluptatibus serviunt, illic in ovium grege numerari. Illic eos a sorte humilium iudex separat, qui se hic superbiæ cornibus exaltant. Regnum cœli percipere nequeunt qui hic et in cœlesti fide positi toto desiderio terram quærunt et multos tales intra Ecclesiam cernimus, sed eos nec imitari, nec despicere debemus. Quid enim sit hodie aspiciamus, sed quid eras futurus sit unusquisque nescimus. Plerumque et qui post nos venerit, per agilitatem nos boni operis antecedit, et vix eum assequimur, quem hodie præire videbamur. Certe cum Stephanus pro fide moreretur, Saulus lapidantium vestimenta servabat (Act. vii). Omnium ergo manibus ipse lapidavit qui ad lapidantium omnes exertos reddidit. Et tamen eundem ipsum in sancta Ecclesia laboribus antecessit, quem persequendo martyrem fecit. Duo ergo sunt quæ sollicitè pensare debemus, quia enim multi vocati, pauci vero electi sunt. Primum est, ut de se quisque minime præsumat, quia et si jam ad fidem vocatus est, utrum perenni regno dignus sit nescit. Secundum vero est ut unusquisque proximum quem fortasse jacere in vitiis conspicit desperare non audeat, quia divinæ misericordiæ divitias ignorat.

[11.] *Et ascendens Jesus Hierosolimam, assumpsit duodecim discipulos secreto, et ait illis: Ecce ascendimus Hierosolimam, et filius hominis tradetur principibus sacerdotum, et scribis, et condemnabunt eum morti.* Redemptor noster prævidens ex passione sua discipulorum animos perturbandos, eis longe ante et ejusdem passionis pœnam, et resurrectionis gloriam prædicit, ut cum eum morientem, sicut prædictum esset, cernerent, etiam resurrecturum non dubitarent. (Hieron.) Et crebro hoc ipsum discipulis dixerat; sed quia, multis in medio disputatis, poterat labi de memoria quod audierant, iturus Hierosolimam et secum ducturus apostolos ad tentationem eos parat, ne cum venerit persecutio crucis et ignominia scandalizentur.

Et tradent eum gentibus ad deludendum, et flagellandum, et crucifigendum, et tertia die resurget. (MAUR.) Tradidit enim Judas Dominum Judæis, et ipsi tradiderunt eum gentibus, Pilato et potestatibus Romanorum. Unde scriptum est: *Vinctum adduxerunt eum et tradiderunt eum Pontio Pilato præsidî. Pilatus autem apprehendit Jesum et flagellavit, et milites placentes coronam de spinis imposuerunt capiti ejus, et veste purpurea circumdederunt eum, et veniebant ad eum dicentes: Ave, rex Judæorum, et dabant ei palmas (Matth. xxvi).* Sed ignominia hæc tota evacuata est cœlesti gloria resurrectionis, quia caro ejus non vidit corruptionem, sed palam triumphans resurrexit in gloria, evacuans omnes principatus et potestates.

Tunc accessit ad eum mater filiorum Zebedæi cum filiis suis, adorans et petens aliquid ab eo. Qui dixit ei : Quid vis ? Ait illi : Dic ut sedent hi duò filii mei unus ad dexteram tuam, et unus ad sinistram in regno tuo. (Hieron.) Unde opinionem haberet regni mater filiorum Zebedæi, ut cum Dominus dixerit, *Filius hominis tradetur principibus sacerdotum, et scribis, et condemnabunt eum morte, et tradent illum gentibus ad illudendum, et flagellandum, et crucifigendum;* et ignominiam passionis timentibus discipulis nuntiaret, illa gloriam postulet triumphantis? Hac, ut reor, ex causa ortum est, quia post omnia dixerat Dominus, *et tertia die resurget.* Putavit enim mulier post resurrectionem eum illico regnaturum, et hoc quod in secundo adventu promittitur primo esse complendum; ita aviditate feminea præsentia cupit, immemor futurorum. Quod autem interrogat Dominus, et illa petente respondit *quid vis?* non venit de ignorantia, sed ex dispensatione, ut illius petitione et auditu aliorum prolata, ipse occasionem haberet respondendi atque docendi; quomodo in numerosa multitudine, *Quis me tetigit (Matth. ix)?* Et de Lazaro, *ubi posuistis eum (Joan. xi)?* Postulat autem mater filiorum Zebedæi errore muliebri, et pietatis affectu nesciens quid peteret. Nec mirum si ista arguatur imperitiæ, cum de Petro dicatur quando tria vult facere tabernacula, nesciens quid diceret (*Matth. xvii*).

Respondens autem Jesus, dixit : Nescitis quid petatis. Mater postulat, et Dominus discipulis loquitur, intelligens preces ejus ex filiorum descendere voluntate. (RAB.) Nesciunt quid petant qui sedem a Domino gloriæ, quam nondum merebantur inquirunt; jam enim delectabat eos culmen honoris, sed prius via habebat exercere laboris. (*Joan. Chrys.*) Desiderabant regnare sublimiter cum Christo, sed prius erat pati humiliter pro Christo: bonum quidem desiderium, sed inconsiderata petitio. Ideo et si impetrare non debebant, simplicitas tamen petitionis eorum confundi non merebatur. Propterea non voluntatem neque propositum eorum culpavit, sed solam ignorantiam reprehendit, dicens: *Nescitis quid petatis.*

Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? Dicunt ei: *Possumus.* (RAB.) Nomine enim calicis sive baptismi passionem designat martyrii qua et ipsum, et illos decebat consummari. Unde et alibi de sua passione loquitur: *Baptisma autem habeo baptizari, et quomodo coarctor usque dum perficiatur (Luc. xx),* et eidem passioni appropinquans orabat dicens: *Pater, si vis, transfer calicem istum a me.* Ait illis:

Calicem quidem meum bibetis (Luc. xxii). (Hieron.) Quæritur quomodo calicem martyrii Zebedæi filii, Jacobus videlicet et Joannes, biberint, aut quomodo baptismo Domini fuerint baptizati, cum Scriptura narret Jacobum tantum apostolum ab Herode capite truncatum, Joannes autem quod propria

morte vitam finiverit. Sed si legamus ecclesiasticas historias, in quibus fertur quod et ipse propter martyrium sit missus in ferventis olei dolium et inde suscipiendam coronam Christi athleta processerit, statimque relegatus in Pathmum insulam sit, videbimus martyrio animum non defuisse, et bibisse Joannem calicem confessionis, quem et tres pueri in camino ignis biberunt, licet persecutor non fuderit sanguinem; quod autem subjungit:

Sedere autem ad dexteram meam, et sinistram non est meum dare vobis, sed quibus paratum est a Patre meo, (RAB.) sic intelligendum est: Regnum cælorum non est dantis, sed accipientis. Non est enim personarum acceptio apud Deum, sed quicumque taler se præbuerit, ut regno cælorum dignus sit, hic accipiet, quod non personæ, sed vitæ comparatum est. Si itaque tales estis qui consequamini regnum cælorum, quod Pater meus triumphantibus præparavit, vos quoque accipietis illud. Item:

Non est meum dare vobis, sed quibus paratum est. (Aug.) Non est meum dare superbis; hoc enim adhuc erant, sed si vultis illud accipere, nolite esse quod estis. Aliis paratum est, et vos alii estote, et vobis paratum est. Quid est, Alii estote? prius humiliamini qui jam vultis exaltari.

Et audientes decem indignati sunt de duobus fratribus. (Hieron.) Decem apostoli non indignantur matri filiorum Zebedæos, nec ad mulierem audaciam referunt postulationis, sed ad filios quod ignorantes mensuram suam immodica cupiditate exarserint, quibus Dominus dixerat: *Nescitis quid petatis.* Subintelligitur autem vel ex responsione Domini, vel ex indignatione apostolorum, quod filii matrem immiserunt ad grandia postulanda.

Jesus autem vocavit eos ad se, et ait : Scitis quia principes gentium dominantur eorum, et qui majores sunt potestatem exercent in eos : non ita erit inter vos, sed quicumque voluerit inter vos major fieri, sit vester minister. Et qui voluerit inter vos primus esse, erit vester servus. Humilis magister et mitis nec cupiditatis immodicæ duos arguit postulantes, nec decem reliquos indignationis increpat et livoris, sed tale ponit exemplum, quo doceat eum majorem esse qui minor fuerit, et illum Dominum fieri qui omnium servus sit. Frustra igitur aut illi immoderata quæsierant, aut isti dolent super majorum desiderio, cum ad summitatem virtutum non potentia, sed humilitate veniatur. Denique proponit exemplum ut si dicta parvi penderent, erubescerent ad opera, et dicit:

Sicut filius hominis non venit ministrari, sed ministrare. Nota quod crebro diximus eum qui ministrat filium appellari hominis.

Et dare animam suam redemptionem pro multis. Quando formam servi accepit, ut pro mundo sanguinem funderet. Et non dixit, *dare animam suam redemptionem* pro omnibus, sed *pro multis*: pro his qui credere voluerint.

[H.] *Et egredientibus eis ab Jericho secutæ sunt*

cum turbæ multæ, et ecce duo cæci sedentes secus viam audierunt, quia Jesus transiret; et clamaverunt, dicentes: Domine, miserere nostri, fili David. (Aug.) Hoc et Marcus commemorat, sed de uno cæco factum. Quæ ita solvitur quæstio, ut illa soluta est de duobus, qui legionem dæmonum patiebantur in regione Gerasenorum (Marc. ix). Nam duorum etiam cæcorum, quos modo interposuit, unum fuisse notissimum, et in illa civitate famosissimum, ex hoc etiam satis apparet, quod et nomen ejus, et nomen patris ejus Marcus commemoravit. Quod in tot superius sanatis a Domino non facile occurrit, nisi cum Jairum archisynagogum etiam nomine expressit, cujus filiam resuscitavit Jesus. In quo etiam magis iste sensus apparet, quia et ille archisynagogus utique in loco illo nobilis fuit. Procul dubio itaque Bartimæus ille quem Marcus commemorat, Timei filius ex aliqua magna felicitate dejectus, notissimæ et famosissimæ miseræ fuit, quia non solum cæcus, verum etiam mendicus sedebat. Hinc est ergo, quod ipsum solum voluit commemorare Marcus, cujus illuminationis tam claram famam huic miraculo comparavit, quam erat illius nota calamitas. (Hieron.) Jericho urbs est, quam, Jordane transgresso, subvertit Josue, rege illius interfecto (Jos. vi), pro qua exstruxit aliam Ahiel de Bethel ex tribu Ephraim (III Reg. xvi), quam Dominus atque Salvator sua præsentia illustrare dignatus est. Sed et hæc eo tempore, quo Jerusalem oppugnabatur a Romanis, propter perfidiam civium capta atque destructa, qua tertia ædificata est civitas, quæ hodie usque permanet, et ostenduntur utriusque urbis vestigia usque in præsentem diem. Jericho autem, quæ interpretari dicitur luna, defectum nostræ mutabilitatis ac mortalitatis significat. Quod ex illa maxime Evangelii parabola claruit, ubi homo descendens ab Jerusalem in Jericho incidit in latrones (Luc. x), et vulneratus ab eis ac dispoliatus, per piam Samaritani industriam ad salutem revocatus est, quia nimirum genus humanum a visione summæ pacis in desideria sæculi hujus labe mortifera decidens per Dominum Salvatorem ad vitam quam errando perdidit, reducitur. Multi latrones erant in Jericho, qui egredientes et descendentes de Hierosolymis interficere et vulnerare consueverant. Idcirco Dominus venit Jericho cum discipulis suis, ut liberet vulneratos, et multam turbam secum trahat. Denique postquam egredi voluit Jericho, secuta est eum turba multa; si mansisset Hierosolymis, et nunquam ad humilia descendisset, turba usque hodie sederet in tenebris et in umbra mortis. Sed et duo cæci erant juxta viam. Cæcos appellat, qui necdum poterant dicere: In lumine tuo videbimus lumen (Psal. xxxv). Secus viam dicit, quia videbantur quidem legis habere notitiam, sed viam, quæ Christus est, ignorabant; quos plerique Pharisæos intelligunt et Sadducæos. Alii vero utrumque populum, et Veteris Testamenti et Novi, quod alter scriptam legem, alter naturalem sequens sine Christo cæcus erat. Illi qui per se videre non

poterant, audierunt præconia Salvatoris, et confessi sunt filium David. Proficiscente igitur Domino et discipulis ejus, et plurima multitudine de Jericho, duo cæci juxta viam sedebant; quia ascendente ad cælos Domino, et multis fidelium sequentibus, imo cunctis ab initio mundi electis una cum illo januam regni cælestis ingredientibus, mox uterque populus diu perfidia cæcus audito Salvatoris adventu cœperunt et ipsi suæ salutis atque illuminationis spem habere, atque inquisitione desiderii salutaris ad hoc pervenire studuerunt, ut quis esset verus religionis cultus investigando perquirent.

Turba autem increpabat eos, ut tacerent. At illi magis clamabant, dicentes: Domine, miserere nostri, fili David. Oportebat autem ut tam diu clamarent, donec resistentis sibi turbæ strepitum vincerent, id est, tam perseveranter intenderent animum orando atque pulsando, quousque consuetudine desideriorum carnalium, quæ tanquam turba obstrepit cogitationi lucem veritatis æternæ videre conanti, vel ipsam hominum carnalium turbam studia spiritalia impediens fortissima intentione superarent. Audientes Jesum cæci misereri sui precantur, nec multis licet prohibentibus a clamando desistunt, quia populi gentium agnita fama nominis Christi participes ejus fieri quærebant. Contradicebant multi: primo Judæi ut in Actibus apostolorum legimus; deinde etiam gentiles acriori ac fortiori persecutione frequenter instabant, ne illuminandus sanandusque Christum mundus invocaret. Nec tamen eos, qui ad vitam erant præordinati æternam, vesanus impugnantium furor disposita valebat salute privare.

Et stetit Jesus et vocavit eos, et ait: Quid vultis ut faciam vobis? Dicunt illi: Domine, ut aperiantur oculi nostri. (Hieron.) Cæci erant, quo pergerent ignorabant, sequi non poterant Salvatorem. Multæ foveæ in Jericho, multæ rupes et prærupta. Idcirco Dominus stat, ut venire possint, et vocari jubet, ne turbæ prohibeant: et interrogat, quasi ignorans quid velint, ut ex confessione cæcorum manifesta debilitas pateat, et virtus ex remedio cognoscatur. (Greg.) Ecce stat qui ante transibat. Qua in re aliquid nobis Dominus innuit, quod intelligi de humanitate atque divinitate illius utiliter possit. Clamantem etenim cæcum transiens audivit, sed stans miraculum illuminationis exhibuit. Quid est autem transeundo audire, stando lumen restituere, nisi quod per humanitatem suam misertus est, qui per divinitatis potentiam a nobis mentis nostræ tenebras exclusit? Quod enim propter nos natus et passus est, quod resurrexit, ascendit in cælum, qui transit Jesus, quia hæc nimirum actio temporalis est; sed stans cæcum illuminavit, quia non sicut illa dispensatio temporalis, ita verbi æternitas transit, quæ in se manens innovat omnia. Stare enim Dei est incommutabili cogitatione mutabilia cuncta disponere. Qui ergo voces petentes transiens audivit, stans lumen reddidit, quia etsi propter nos temporalia per-

tulit, in tamen nobis lucem tribuit, unde habere A
mutabilitatis transitum nescit.

Miseratus autem eorum Jesus, tetigit oculos eorum, et confestim viderunt, et secuti sunt eum. (Hieron.) Tangit oculos, et præstat artifex quod natura non dederat. Aut certe quod debilitas tulerat, donat in misericordia. Statimque viderunt, et secuti sunt eum. Qui ante in Jericho, qui ante contracti sedebant, et clamare tantum noverant, postea sequuntur Jesum, non tam pedibus quam virtutibus. (*Greg.*) Videt et sequitur Jesum, qui bonum, quod intelligit, operatur. Videt autem, sed non sequitur, qui bonum quidem intelligit, sed bene operari contemnit: Jesum enim sequitur, qui imitatur. Hinc namque dicit: *Si quis mihi ministrat, me sequatur (Joan. xii).* Consideremus ergo qua graditur, ut sequi mereamur. Ecce cum sit Dominus, et creator angelorum, suscepturus naturam nostram, quam condidit, in uterum Virginis venit. Nasci tamen voluit in hoc mundo, per divites noluit, parentes pauperes elegit, undè et agnus, qui pro illo offerretur, defuit, columbarum pullos et par turturum ad sacrificium mater invenit. Prosperari in hoc mundo noluit, opprobria irrisionesque toleravit, sputa, flagella, alapas, spineam coronam, crucem sustinuit. Et quia rerum corporalium delectatione a gaudio interno cecidimus, cum qua amaritudine illuc redeatur, ostendit.

CAPUT XXI.

De ingressu Jesu in Jerusalem, et ejectione vendentium ex templo. De indignatione Phariseorum super pueros clamantes, Hosanna. De ficu aridu, et Joanne C

Baptista, etc.

Et cum appropinquassent Hierosolymis, et venissent Bethphage ad montem Oliveti. (Hieron.) Egreditur Jesus de Jericho, turbis eductis inde quamplurimis, et cæcis reddita sanitate, appropinquat Hierosolymis, magnis ditatus mercedibus: salute credentium reddita ingredi cupit urbem pacis, et locum visionis Dei, et arcem speculatoris: *Cum appropinquassent, inquit, Hierosolymis, et venissent Bethphage, et reliqua.* In Luca ita scriptum est: *Cum appropinquasset ad Bethphage, et Bethaniam ad montem qui vocatur Oliveti (Luc. xix).* Bethphage erat viculus sacerdotum in monte Oliveti; Bethania quoque villula sive civitas in latere montis ejusdem, quasi stadiis quindecim ab Hierusalem, sicut Joannes evangelista manifestat, ubi Lazarus suscitatus est a mortuis, cujus et monumentum ecclesia nunc ibidem constructa demonstrat. Bethphage autem *domus buccæ, sive maxillarum.* Bethania *domus obedientiæ* dicitur: quas Hierosolymam venturus Salvator præsentis sæ dignatione sublimavit, quia multos ante passionem suam docendo donis piæ confessionis et obedientiæ spiritualis implevit. Quæ pulchræ civitates in monte Oliveti positæ referuntur, id est, in ipso Domino, qui nos unctione spiritualium charismatum, et scientiæ pietatisque luce refovet. Unde alibi cum diceret: *Non potest civitas abscondi supra montem posita; continuo subiicit: Neque accendunt lucernam, et*

ponunt eam sub modio (Matth. v); quia idem mons Oliveti, id est summus spiritualium distributor gratiarum, qui civitatem suam, ut emineat, exaltat, hanc quoque oleo exultationis, ut lucere possit, inflammat, et quia idem lumen sub modio poni noluit, continuo evangelista subjunxit

Tunc Jesus misit duos discipulos, dicens eis: Ite in castellum quod contra vos est. Misit duos discipulos in castellum, quod contra eos erat, id est doctores, qui indocta ac barbara totius orbis littora quasi contrapositi castelli mœnia evangelizando penetrarent, destinare curavit. Recte autem duo mittuntur, sive propter scientiam veritatis, et munditiam operis, sive propter geminæ dilectionis, Dei videlicet et proximi, sacramentum toto orbe prædicandum. (*Chrysost.*) Quidam autem duos istos Petrum et Philippum apostolos exponit intelligi oportere, quoniam hi, primum transgredientes Judaicos fines, gentes adduxerunt ad Christum. Philippus quidem Samariam, quam ipsam Samariam *asinam* esse interpretatur. Petrus autem gentes accipiens Cornelium ex gentibus quasi Samaritæ pullum.

Et statim invenietis asinam alligatam, et pullum cum ea, solvite et adducite mihi. (Venant.) Introeuntes mundum prædicatores invenerunt populum nationum perfidiæ vinculis irretitum. Funiculis enim peccatorum suorum unusquisque constrictus erat, nec solum nationum, sed et Judæorum. *Omnes enim peccaverunt, et egent gloria Dei (Rom. iii).* Unde bene apud Matthæum asina quoque cum pullo alligata reperitur. Asina quippe, quæ subjugalis fuit, et elomita jugum legis traxerat, synagogam significat. Pullus asinæ lascivus et liber populum nationum demonstrat, cui nemo unquam hominum sedit, id est, nemo rationabilium doctorum frenum correptionis quo vel linguam a malo cohibere, vel in arctam vitæ viam ire cogeretur, imposuit; nemo indumenta salutis, quitus spiritaliter calesteret, utilia suadendo contulit. Sederet namque illi homo, si qui ratione utens ejus stulta deprimendo corrigeret. Unde non immerito possunt duo discipuli, ad exhibenda Domino animalia destinati, juxta parabolæ superioris exemplum, duo prædicatorum ordines, unus in gentes, alter vero in circumcisionem directus intelligi. (*Chrysost.*) Propter quasdam enim tales similitudines animalibus hic assimilati sunt homines, Deum vel Dei Filium non cognoscentes. Est enim animal hoc immundum, et præ cæteris pene jumentis magis irrationabile, et stultum, et infirmum, et ignobile, et oneriferum magis: sic fuerunt et homines ante Christum idololatriis et passionibus immundi et irrationabiles verbi ratione carentes, quantum ad Deum stulti. (*Venant.*) Et notandum, quod tres evangelistæ, qui Græco sermone scripsere, pullum tantummodo commemorant: Matthæus vero solus, qui Hebræis Hebræoque suum Evangelium scripsit eloquio, asinam quoque solutam et Domino refert adductam, ut ejusdem etiam gentis Hebrææ non desperari dam, si pœnituerit, monstret esse salutem. *Solvite, inquit,*

et adducite mihi. Quæcunque enim solveritis super A terram, erunt soluta et in cælis (Joan. xx).

Et si quis vobis aliquid dixerit, dicite : Quia Dominus his opus habet, et confestim dimittet eos.

(Chrysost.) Et si quis, inquit, vobis dixerit aliquid, dicite : Dominus operam eorum desiderat. Ne dicatis dominus tuus, neque dominus noster, neque dominus jumentorum, ut intelligant omnes, quia ego solus sum Dominus, non solum animalium, neque solum eorum, qui mihi subditi sunt, sed omnium hominum, etiam qui mihi contrarii sunt. Nam et peccatores conditione quidem mei sunt, voluntate autem sua diaboli. *Meus est enim orbis terræ, et plenitudo ejus* (Psal. xlix). Dominus operam eorum desiderat. Justum est, ut aliquando creatura serviat suo factori. Gentes enim Deus in potestate diaboli B pro tempore reliquit ut tentet, non in æternum contempsit, ut perdat. Necesse est autem ut fiat quod scriptum est : *Homines et jumenta salvabis, Domine.* (Hier.) Alligata erat asina multis vinculis peccatorum, pullus quoque lascivus, et frenorum impatiens cum matre secundum Evangelium Lucæ multos habebat dominos, non uni errori et dogmati subditus ; et tamen multi domini, qui sibi potestatem illicitam vindicabant, videntes verum Dominum, et servos ejus venisse, qui ad solvendum missi erant, non audebant resistere.

Hoc autem totum factum est, ut impleretur quod dictum est per prophetam dicentem : *Dicite filiæ Sion.* (Beda.) Filia Sion historialiter Hierusalem est, civitas sita in monte Sion. Mystice autem filia Sion Ecclesia est fidelium, pertinens ad supernam Hierusalem, quæ est mater omnium nostrum (Gal. iv), cujus portio tunc non minima erat in populo Israel.

Ecce rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam et pullum subjugalis. Ecce rex, inquit, tuus venit tibi mansuetus, etc. Ecce ostendentis verbum est, id est, videte non carnali aspectu, sed spiritali intellectu opera virtutum ejus aspexeritis, decipiendi estis in natura humana. Si autem opus ejus consideraveritis, salvandi estis in virtute divina. Nolite dicere : *Nos non habemus regem, nisi tantummodo Cæsarem* (Joan. xix). Ecce rex tuus venit tibi mansuetus, cedens super asinam. Si intellexeris, venit tibi ; si non intellexeris, veniet contra te, id est, si intellexeris, veniet ut salvet te, et sub pedibus tuis subiget gentes, ut gaudens per Prophetam dicas : *Quoniam Deus excelsus terribilis, et rex magnus super omnem terram subjecit populos nobis, et gentes sub pedibus nostris ; elegit nos hæreditatem sibi speciem Jacob quem dilexit* (Psal. xlvj). Si autem non intellexeris, veniet ut perdat te, et de templo sanctitatis expellat, et aliam sponsam de gentibus castiorem inducat in cubiculum sanctitatis suæ. Vis cognoscere mansuetudinem venientis, considera speciem adventus ejus (Job xxx). Non sedet in curru aureo pretiosa purpura fulgens, nec ascendit super fervidum equum discordiæ amatorem et litis,

qui gloria jactantiæ pectus habet repletum, qui de longe odoratur bellum, et gaudet ad vocem tubæ, et cum viderit sanguineam pugnam, dicit in corde suo : Bene factum ; sed sedet super asinam tranquillitatis et pacis amicam. Non autem vides in circuitu ejus splendentes gladios, aut cætera ornamenta armorum terribilium. Sed quid ? ramos frondentes, testimonia pietatis. Venit ergo mansuetus, ut non propter potentiam timeretur, sed ut propter mansuetudinem amaretur sedens super asinam et pullum, id est, matrem et filium. (Hieron.) Notandum autem quod hoc testimonium in propheta Zacharia scriptum est (Zach. ix), sed sciendum est, quod secundum litteram in parvo temporis spatio super utrumque animal sedere Dominus non quiverit. Aut enim asinæ sedit, et pullus absque sessore fuit ; aut si pullo (quod magis competit) abusus est ad sedendum, asina ducta est libera. Ergo cum historia vel impossibilitatem habeat, vel turpitudinem, ad altiora transmittuntur, ut asina ista, quæ subjugalis fuit, et edomita et jugum legis traxerat, synagoga intelligatur. Pullus asinæ lascivus et liber, gentium populus, quibus sedebat Jesus, id est, in præcordiis eorum habitabat, dicens : *Discite a me quia mitis sum et humilis corde* (Matth. xi), missis ad eos duobus discipulis suis, uno in circumcisionem, et altero in gentes.

Euntes autem discipuli fecerunt sicut præcepit illis, et adduxerunt asinam et pullum. Quod euntes apostoli solverunt asinam alienam, ministerium fuit quidem illorum, virtus autem et auctoritas Christi. Nec enim potuissent tollere jumentum alienum ab illo domino qui non eos cognoscebat qui essent, nisi præeminens spiritus Christi cor domini ejus præparasset ad dandum. Sic quod apostoli solverunt Judæos et gentes de vinculo inimici, in prima quidem facie eorum videbatur opus, revera autem virtus fuit et gratia Christi. Nec enim a Christo duodecim constituti totum mundum ligatum sub potestate diaboli solvere potuissent, nisi gratia Christi virtutem confregissent inimici. Sed notandum, quod scribit Marcus, pullum ante januam foris in bivio inventum (Marc. xi) : januam autem ipse est, qui ait : *Ego sum janua ovium ; per me si quis introierit, salvabitur, et ingredietur et egredietur, et pascua inveniet* (Joan. x). Quibus vitæ pascuis iste pullus, id est, populus gentium, carebat, quando adhuc extra hanc januam in bivio ligatus stabat. Et recte in bivio, quia non unam certus vitæ fideique viam tenebat, sed plures dubiosque sectarum colles sequebatur croneus.

Et imposuerunt super eos vestimenta sua, et eum desuper sedere fecerunt. Vestimenta apostolorum sunt præcepta divina, et gratia spiritalis. Sicut enim nuditatis turpitudine vestimento tegitur, sic naturalia mala carnis nostræ præceptis et gratia divina teguntur. (Hieron.) Pullus quippe iste et asina, quibus apostolis insternunt vestimenta sua, ut Jesus mollius sedeat, ante adventum Salvatoris nudi erant, multisque sibi in eos dominatum vindicantibus absque

operimento frigelant. Postquam vero apostolicas suscepere vestes, pulchriores facti Dominum habuere sessorem. Nam vestis apostolica, ut dictum est superius, vel doctrina virtutum, vel dissertio Scripturarum intelligi potest, sive ecclesiasticorum dogmatum varietates. Quibus nisi anima instructa fuerit et ornata, sessorem habere Dominum non meretur.

Plurima autem turba straverunt vestimenta sua in via. Videte differentiam uniuscujusque personæ. Apostoli vestimenta sua super pullum ponunt; turba, quæ vilior est, substernit pedibus asini, nec ubi offendat in lapidem, ne calcet spinam, ne labatur in foveam. Portante Dominum asino, multi vestimenta sua in via sternunt, quia sancti martyres, propriæ se carnis amictu exuentes, simplicioribus Dei famulis viam suo sanguine parant, ut videlicet inoffenso gressu mentis ad supernæ mœnia civitatis, quo Jesus ducit, incedant. (Greg.) Item Salvator noster asellum sedens Hierusalem tendit, quando uniuscujusque fidelis animam regens, videlicet jumentum suum ad pacis intimæ visionem dicit; jumentum sedet, etiam cum sanctæ Ecclesiæ universaliter præsidet, eamque in supernæ pacis desiderium accendit. Multi autem vestimenta sua in via sternunt, quia corpora sua per abstinentiam edomant, ut ei iter ad mentem parent, vel exempla bona sequentibus præbeant.

Alii autem cædebant ramos de arboribus, et sternebant in via. Frondes vel ramos de arboribus cædunt, qui in doctrina veritatis verba atque sententias patrum de eorum eloquio exerpunt, et hæc in via Dei et auditoris animum venientis humili prædicatione submittant.

Turbæ autem quæ præcedebant, et quæ sequebantur, clamabant dicentes: Hosanna filio David, benedictus qui venit in nomine Domini, Hosanna in excelsis. Præcessit quippe Judaicus populus, secutus est gentilis. Et quia omnes electi, sive qui in Judæa esse poterant, sive qui nunc in Ecclesia existunt, in mediatorem Dei et hominum crediderunt et credunt, qui præeunt et qui sequuntur, Hosanna clamabant. Hosanna autem Latina lingua, *salva nos*, dicitur. Nemo ergo putet ex duobus verbis, Græco videlicet et Hebræo sermone, esse compositam, sed totam Hebræum est, et significat, quod adventus Christi salus mundi sit. Unde et sequitur:

Benedictus, qui venturus est in nomine Domini: Salvatore quoque ipsam in Evangelio comprobante: Ego veni in nomine Patris mei, et non me recevistis: alius veniet in nomine suo, et recipietis eum (Joan. v). [Greg.] Ab ipso enim salutem et priores quæsierunt et præsentem quærunt, et benedictum qui venit in nomine Domini confitentur, quoniam una spes, una fides est præcedentium atque sequentium populorum. Nam sicut illi exspectata passione ac resurrectione ejus signati sunt, ita nos præterita passione illius ac permanente in sæcula resurrectione salvamur. Quem enim priores nostri ex Judaico populo crediderunt atque amaverunt venturum, hunc

nos et venisse credimus, et amamus, ejusque desiderio accendimur, ut eum facie ad faciem contempleremur. Nec non in hoc quod adjungitur, *Hosanna*, id est salus in excelsis, perspicue ostenditur, quod adventus Christi non tantum hominum salus, sed totius mundi sit, terrena jungens cœlestibus, *omne genu ei flectatur cœlestium, terrestrium, et infernorum (Phil. ii).*

Et cum intrasset Hierosolimam, commota est universa civitas, dicens: Quis est hic? Populi autem dicebant: Hic est Jesus propheta a Nazareth Galilææ. Introente Jesu cum turba Hierosolymitarum civitatem, commovetur, mirans frequentiam nesciens veritatem, et dicens: *Quis est hic?* Quod quidem et in alio loco dicentibus angelis legimus: *Quis est iste rex gloriæ? (Psal. xxiii.)* Vel ambigentibus vel interrogantibus villis plebecula confitetur; a minoribus incipiens, ut ad majora perveniat, et dicit: *Hic est Jesus propheta a Nazareth Galilææ (Deut. xviii).* Quem prophetam et Moyses similem sui dixerat esse venturum.

Et intravit Jesus in templum Dei. (Rab.) Quod ingressus civitatem primo templum adiit, formam nobis religionis quam sequamur, præmonstrat, ut cum forte villam aut oppidum, aut alium quemlibet locum, in quo sit locus orationis, Deo consecrata intramus, primo ad hanc divertamus, et postquam nos Domino per orationum studia commendaverimus, sic deinde ad agenda ea propter quæ venimus, temporalia negotia secedamus. Appropinquante autem tempore passionis, appropinquare voluit Dominus loco passionis, ibique proximus manere, ubi constituto ac præfinito ante sæcula tempore inveniri posset ab eis per quos erat passio complenda. Quo etiam per hoc cunctis intimaret audientibus, quia non invitus mortem, ut profani putavere, sed sua sponte subiret: cujus hora proximante intrepidus locum adiit, in quo se esse passurum, et per se ipsum et per prophetarum suorum ora longe ante prædixerat. Notandum vero quod hic introitus ejus in Hierusalem ante quinque dies Paschæ, in quo mysterium sacrosanctæ passionis suæ implere decreverat, factus est. Narrat enim Joannes, quod ante sex dies Paschæ venerit Bethaniam, ubi cenâ ei facta et discumbentibus multis, soror Lazari Maria eum unguento mystico perfuderit, atque in crastinum asino sedens, obviantem eum palmis plurima turba, venerit Hierosolimam (Joan. xii). Ubi non prætereunda mentio est non tantum concordiam rebus, verum etiam in temporibus Veteris et Novi Testamenti, umbræ et veritatis, legis et Evangelii. Scriptum namque in lege est, dicente Domino ad Moysen et Aron: *Mensis iste vobis principium mensium, primus erit in mensibus anni. Loquimini ad universum cœtum filiorum Israel, et dicite eis: Decima die mensis hujus tollat unusquisque agnum per familias et domos suas.* Et paulo post: *Et servabitis eum usque ad quartam decimam diem mensis hujus, immolabitque eum universa multitudo filiorum Israel ad vesperam (Exod. xii).* Decima ergo die mensis pri-

ini, agnus qui in Pascha immolaretur, domum introduci missus est, quia et Dominus decima die ejusdem mensis, id est, ante quinque dies Paschæ in civitatem, in qua pateretur, erat ingressurus. Et sicut agnus de toto grege electus certum suæ victimationis diem expectabat, ita et Dominus conjurante adversum se omni seniorum et principum concilio certus præstolabatur horam, in qua seipsum pro salute mundi oblationem Deo et hostiam in odorem suavitatis offerret. Inmolabatur agnus quarta decima die primi mensis ad vesperam. Et Dominus eadem hora agnum cum discipulis manducans, ubi legalis Paschæ decreta complevit, egressus est statim cum eis ad locum orationis, ubi comprehensus et ligatus a Judæis jam sacramenta beatæ suæ victimationis inchoaret.

[II.] *Et eiciebat omnes vendentes et ementes in templo, et mensas nummulariorum, et cathedras vendentium columbas evertit, et dicit eis: Scriptum est: Domus mea domus orationis vocabitur, vos autem fecistis illam speluncam latronum.* (Hieron.) Comitatus Jesus turba credentium, quæ vestimenta sua, ut illæso pede pullus incederet, straverat, ingreditur templum, et eiecit omnes qui vendebant et emebant in templo, mensas nummulariorum subvertit, et cathedras vendentium columbas dissipavit, dixitque eis de Scripturis sanctis testimonium proferens, quod domus Patris ejus orationis domus esse deberet, non spelunca latronum, vel domus negotiationis, sicut et in alio evangelista loquitur. Et hoc primum sciendum, quod juxta mandata legis, augustissimo in toto orbe templo Domini, et de cunctis pene regionibus Judæorum illuc populo confluyente innumerabiles immolabantur hostiæ, et maxime festis diebus, taurorum, arietum, et hircorum. Pauperioribus, ne absque sacrificio essent, pullos columbarum et turtures offerentibus, accidebat plerumque, ut qui de longe venerant, non haberent victimas. Excogitaverunt igitur sacerdotes, quomodo prælam de populis facerent, et omnia animalia, quibus opus erat ad sacrificia, vendebant, ut et venderent non habentibus, et ipsi rursus empta susciperent. Hanc stropham eorum crebro venientium inopia dissipabat, qui indigebant sumptibus, et non solum hostias non habebant, sed ne unde emerent quidem aves et vilia munuscula. Posuerunt itaque et nummularios, qui mutuam sub hac cautione darent pecuniam. Sed quia erat lege præceptum (*Levit. xxv*), ut nemo usuras acciperet, et prodesse non poterat pecunia fenerata, quæ commodi nihil haberet, et interdum sortem perderet, excogitaverunt et aliam technam, ut pro nummulariis collybistas facerent, cujus verbi proprietatem Latina lingua non exprimit. Græce dicitur τῶν κολλυβιστῶν εἶχει τὸ κέρμα, id est, collybistarum eiecit pecuniam. κόλλυβος vel κόλλυβος dicuntur apud eos, quæ nos appellamus vel vilia munuscula, verbi gratia, frixi ciceris, uvarumque pas-sarum, et poma diversi generis. Igitur quia usuras accipere non poterant collybistæ, qui pecuniam fe-

nerati erant, pro usuris accipiebant varias species, ut quod in nummo non licebat, in his rebus exigent, quæ nummis coemuntur: quasi non hoc ipsum Ezechiel præcaverit, dicens: *Usuram et superabundantiam non accipietis* (*Ezech. xviii*). Istius modi Dominus cernens in domo Patris negotiationem, seu latrocinium ardore spiritus concitatus, juxta quod scriptum est in sexagesimo octavo psalmo: *Zelus domus tuæ comedit me, fecit sibi flagellum e funiculis, et tantam hominum multitudinem eiecit de templo, dicens: Scriptum est: Domus mea domus orationis vocabitur, vos fecistis illam speluncam latronum.* Latro enim est, et templum Dei in latronum convertit speluncam, qui luca de religione sectatur, cultusque ejus non tam cultus Dei quam negotiationis occasio est. Hoc juxta historiam. Cæterum secundum mysticos intellectus quotidie Jesus ingreditur templum Patris, et eiecit omnes tam episcopos quam presbyteros, et diaconos quam laicos, et universam turbam de Ecclesia, et unius criminis habet vendentes et ementes pariter; scriptum est enim: *Gratis accepistis, gratis date.* Mensas quoque nummulariorum subvertit. Observa propter avaritiam sacerdotum altaria Dei nummulariorum mensas appellari. Cathedras vendentium columbas evertit, qui vendunt gratiam sancti Spiritus, et omnia faciunt ut subjectos populos devorent; de quibus dicitur: *Qui devorant populum meum sicut escam panis* (*Psal. xliii*). Juxta simplicem intelligentiam columbæ non erant in cathedris, sed in cavernis, nisi forte columbarum institores sedebant in cathedris, quod penitus absurdum est, quia in cathedris magistrorum magis dignitas indicatur. Quæ utique ad nihilum redigitur, cum mista fuerit lucris. (*Greg.*) Qui autem sunt in templo Dei hodie, qui columbas vendunt, nisi qui in Ecclesia pretium de impositione manus accipiunt, per quam videlicet impositionem Spiritus sanctus cœlitus datur? Columba igitur venditur, quia manus impositio, per quam Spiritus sanctus accipitur, ad pretium præbetur. Sed Redemptor cathedras vendentium columbas evertit, quia talium negotiorum sacerdotium destruit. Hinc est quod sacri canones Simoniacam hæresim damnant, et eos sacerdotie privari præcipiunt, qui de largiendis ordinibus pretium quærunt. Cathedra ergo vendentium columbas evertitur, quia hi qui spiritalem gratiam venundant, vel ante humanos, vel ante Dei oculos sacerdotio privantur. (*Hieron.*) Quod de ecclesiis diximus, unusquisque de se intelligat. Dicit enim apostolus Paulus: *Vos estis templum Dei, et Spiritus sanctus habitat in vobis* (*I Cor. iii; II Cor. vi*). Non sit in domo pectoris vestri negotiatio non venientium ementiumque commercia, non domorum cupiditas, ne ingrediatur Jesus iratus et rigidus. Et non aliter mundet templum suum nisi flagello adhibito, ut de spelunca latronum, et de domo negotiationis donum faciat orationis. (*Greg.*) Domum ergo orationis speluncam latronum faciunt, qui ad hoc in templo assistere norunt, ut aut non dantes munera studeant

corporaliter persequi, aut dantes spiritaliter necare. Templum quoque et domus Dei est ipsa mens atque conscientia fidelium, quæ et si quando in læsionem proximi perversas cogitationes profert, quasi in spelunca latrones resident, et simpliciter gradientes interficiunt, quando in illos, qui in nullo rei sunt læsionis, gladios defigunt. Mens enim fidelium non jam domus orationis, sed spelunca latronis est, quando relicta innocentia et simplicitate sanctitatis illud conatur agere, unde valeat proximo nocere.

Et accesserunt ad eum cæci et claudi in templo, et sanavit eos. (Aug.) Virtutis suæ potentiam in templo ostendit calumniatoribus, ut quod illi verbis clamabant, iste factis ostenderet, quasi testis vocis illorum. (RAB.) Sanavit cæcos ut aspicientes viderent, et ipsi, ut istorum illuminatio corporalis fieret illis spiritalis lucerna cordis. Curavit claudos, ut claudicantes in fide currebant ad Christum, ut meliores pedes acciperent illi videntes quam isti accipientes.

Videntes autem principes sacerdotum et scribæ mirabilia quæ fecit, et pueros clamantes in templo, et dicentes: Hosanna filio David, indignati sunt, et dixerunt ei: Audis quid isti dicunt? Plerique arbitrarentur maximum esse signorum quod Lazarus suscitatus est, quod cæcus ex utero lumen accepit, quod ad Jordanem vox audita sit, quod transfiguratus in monte gloriam ostendit triumphantis. Mihi inter omnia signa quæ fecit, hoc videtur esse mirabilis, quod unus homo et illo tempore contemptibilis, et in tantum vilis, ut postea crucifigeretur, Scribis et Pharisæis contra se sævientibus, et videntibus lucra sua destrui, potuerit ad unius flagelli verbera tantam ejicere multitudinem, mensasque subvertere, et cathedras confringere, et alia facere quæ infinitus non fecisset exercitus. Igneum enim quiddam atque sidereum radiabat ex oculis ejus, et divinitatis majestas lucebat in facie; cumque manum non audeant injicere sacerdotes, tantum opera calumniantur; et testimonium populi et puerorum, qui clamabant: *Hosanna filio David*, vertunt in calumniam, quod videlicet hoc non dicatur, nisi soli Filio Dei. Videant ergo episcopi, et quamlibet sancti homines, cum quanto periculo dici ista sibi patientur, si Domino, cui vere hoc dicebatur, quia nec dum erat solida credentium fides, pro crimine impingebatur.

Jesus autem dixit eis: Utique. Nunquam legistis, quia ex ore infantium et lactantium perfecisti laudem? (Psal. viii.) Quam moderate sententiam temperat et responsum! Ne in utrumque vergens calumniæ non pateret, [Al., et responsio utriusque vergens, et calumniæ non patens] non dixit, quod Scribæ audire cupiebant. Bene faciunt pueri, ut mihi testimonium perhibeant; nec rursus: Erant pueri, debetis ætati ignoscere: sed profert exemplum de octavo psalmo, ut tacente Domino testimonium Scripturarum puerorum dicta firmaret.

[III.] *Et, relictis illis, abiit foras extra civitatem in Bethaniam, ibique mansit.* Reliquit incredulos, et

A urbem egressus contradicentium, ivit in Bethaniam, quod interpretatur *domus obedientiæ*, jam tunc vocationem gentium præfigurans, ibique mansit, quia in Israel permanere non potuit. Hoc quoque intelligendum est, quod tanta fuerit paupertatis, et ita nulli sit adulatus, ut in urbe maxima nullum hospitem, nullamque invenerit mansionem, sed in agro parvulo apud Lazarum sororesque ejus habitaret. Eorum quippe vicus Bethania est.

Mane autem revertens in civitatem esuriit; et ridens fici arborem unam secus viam, venit ad eam, et nihil invenit in ea nisi folia tantum, et ait illi: Nunquam fructus ex te nascatur in sempiternum. Et arefacta est continuo ficulnea. Discussis noctis tenebris, matutina luce radiante, et vicina meridie, in qua Dominus passione sua illustraturus erat orbem, cum in civitatem reverteretur esuriit, vel veritatem humanæ carnis ostendens, vel esuriens, salutem credentium, et æstuans ad credulitatem Israelis. Cumque vidisset arborem unam, quam intelligimus synagogam, et conciliabulum Judæorum, quæ juxta viam erat, quia non credebant in viam, venit ad eam stantem videlicet et immobilem, et non habentem Evangelii pedes, nihilque invenit in illa, nisi folia tantum, promissionem strepitum, traditiones Pharisæicas, jactationem legis, ornamenta verborum absque ullis fructibus veritatis. Unde et alius evangelista dicit: *Nondum enim erat tempus* (Marc. xi), sive quod tempus nondum venerat salvationis Israel, eo quod necdum populus gentium subintrasset, sive quod præterisset tempus fidei, quia ad illum primum veniens, et spretus transisset ad nationes. Et ait illi: *Nunquam ex te fructus nascatur, vel in sempiternum, vel in sæculum.* Utrumque enim *aión* Græcus sermo significat. Et arefacta est ficulnea, quia esuriens Domino cibos quos ille cupiebat, non habebat. Sic autem aruerunt folia, ut truncus ipse remaneret, et fractis ramis radix viveret, quæ in novissimo tempore, si credere voluerint, virgulta fidei pullulent: impleturque quod dicitur: *Est arbori spes.*

Et videntes discipuli mirati sunt, dicentes: Quomodo continuo aruit? (Aug.) Intelligitur autem non tunc aruisse, cum viderant, sed continuo quando maledicta est. Neque enim arescentem, sed penitus arefactam viderunt, ac sic eam continuo in verbo Domini aruisse intellexerunt. Juxta litteram autem Dominus passurus in populis, et bajulaturus scandalum crucis, debuit discipulorum animos sægni anticipatione signare. Unde et discipuli mirantur, dicentes: *Quomodo continuo aruit ficulnea?* Potuit ergo Salvator eadem virtute etiam inimicos siccare suos, nisi eorum per patientiam exspectasset salutem.

Respondens autem Jesus ait eis: Amen dico vobis: Si habueritis fidem, et non hesitaveritis, non solum de ficulnea facietis, sed et si monti huic dixeritis: Tolle, et jacta te in mare, fiet. Solent gentiles, qui contra Ecclesiam maledicta scripsere, impropere nostris quod non habuerint plenam fidem Dei, quia

nunquam montes transferre potuerint. Quibus respondendum, non omnia scripta esse quæ in Ecclesia gesta sunt, sicut etiam de factis ipsius Christi Dei et Domini nostri Scriptura testatur. Unde et hoc quoque fieri potuisse, ut mons ablatu de terra mitteretur in mare, si necessitas id fieri poposcisset. Quomodo legimus factum precibus beati patris Gregorii, Neocæsariæ Ponti antistitis, viri meritis et virtutibus eximii, ut mons in terra tantum loco cederet, quantum incolæ civitatis opus habebant. Cum enim volens ædificare ecclesiam in loco apto, videret eum angustiorem esse quam res exigebat, eo quod ex una parte, rupe maris, ex alia, monte proximo coarctaretur, venit nocte ad locum et genibus flexis admonuit Deum promissionis suæ, ut montem longius juxta fidem petentis ageret. Et mane facto reversus, invenit montem tantum spatii reliquisse structoribus ecclesiæ, quantum opus habuerant. Poterat ergo hic, poterat alius quis ejusdem meriti vir, si opportunitas exegisset, impetrare a Domino merito fidei, ut etiam mons tolleretur et mitteretur in mare. Verum quia montis nomine nunquam diabolus significatur, videlicet propter superbiam, qua se contra Deum erigit, et esse vult similis Altissimo, mons ad præceptum eorum qui fortes fide sunt, tollitur de terra, et in mare projicitur, cum prædicantibus verbum doctoribus sanctis immundus spiritus ab eorum corde repellitur qui ad vitam sunt præordinati, et in turbulentis amarisque infidelium mentibus vesaniam suæ tyrannidis exercere permittitur, non quo ibi et antea sedem regnumque non habuerit, sed quia tanto acrius in eos quos licet deservit, quanto amplius redolet a læsione piorum fuisse devulsum. Cui simile est illud Apocalypsis: *Et secundus angelus tuba cecinit, et ecce tanquam mons magnus igne ardens missus est in mare (Apoc. viii)*. Canente etenim angelo tuba, mons igne ardens missus est in mare, quia prædicante verbum doctore veritatis, antiquus hostis invidiæ facibus accensus perversorum animos gravius corrupturus adiit, ut dolorem expulsionis suæ de fidelibus vindicaret in perfidis.

Et omnia quæcunque petieritis in oratione credentes, accipietis. In Evangelio Joannis legitur Dominum discipulis dixisse: *Amen, amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis (Joan. xiv)*. Et ob hoc a nonnullis queritur, quomodo omnes credentes, in nomine Salvatoris petentes omnia quæcunque petierint accipiant, cum non solum nostri similes multa, quæ Patrem in Christi nomine videntur petere, non accipiunt, verum etiam ipse apostolus Paulus tertio Deum rogaverit ut a se angelus Satanæ, a quo tribulabatur, abscederet, nec impetrare potuerit (*II Cor. xii*). Sed hujus motio quæstionis antiqua jam Patrum reserata est explanatione, qui veraciter intellexerunt, illos solum in nomine Salvatoris petere, qui ea quæ ad perpetuam salutem pertinent petunt. Ideoque apostolum non in nomine Salvatoris petisse, ut tentatione careret.

A quam ob custodiam humilitatis acceperat; quia si hac caruisset, salvus esse non posset, ipso affirmante, cum ait: *Et ne magnitudo revelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ angelus Satanæ, ut me colaphizet*. Quotiescunque ergo petentes non exaudimur, ideo fit, quia vel contra auxilium nostræ salutis petimus, ac propterea a misericorde Patre beneficium nobis, quod inepte petimus, negatur. Quod eidem apostolo Paulo contigisse probatur, cui tunc petenti responsum est: *Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur*. Vel utilia quidem, et quæ ad veram salutem respiciant, petimus, sed ipsi male vivendo auditum nobis justis iudicis avertimus, incidentes in illud Salomonis: *Qui avertit aurem suam, ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis (Prov. xviii)*. Vel dum pro peccantibus quibusquam ut respiciant oramus, etsi salubriter petimus, atque ex nostro merito digni simus auditu, ipsorum tamen perversitas ne impetremus obsistit. Fit etiam aliquando ut salutaria prorsus et precibus sollicitis et devotis quæramus actionibus, nec tamen statim quæ petimus obtineamus, sed in futurum petitionis nostræ differatur effectus. Sicut cum genibus flexis quotidie rogamus Patrem, dicentes, *Adveniat regnum tuum*, idem tamen regnum non mox oratione finita, sed tempore congruo sumus accepturi, quia pia provisione nostri conditoris constat actitari, ut videlicet desideria nostræ devotionis dilatione crescant, et cremento quotidiano magis magisque provector tandem perfectius capiant gaudia, quæ requirunt.

C Inter quæ notandum, quia cum pro peccantibus oramus, et si eorum salvationem impetrare nequimus, nequaquam tamen fructu precis nostræ privamur, quia, etsi illi non sunt digni salvari, nos tamen amoris quem illis impendimus mercede donabimur. Sicque in tali quoque petitione implebitur nobis illa Domini promissio, qua ait: *Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis (Joan. xvi)*. Intuendum enim, quia non ait simpliciter, dabit, sed *dabitur, inquit, vobis*: quia etsi non eis pro quibus petimus dabit, nobis tamen, cum pro aliorum erratibus misericorditer intervenimus, præmium nostræ benignitatis restituet.

[IV.] *Et cum venisset in templum, accesserunt ad eum docentes principes sacerdotum, et seniores populi dicentes: In qua potestate hæc facis? Et quis tibi dedit hanc potestatem? (Hieron.)* Diversis modis eandem quam supra calumniam struunt, quando dixerunt: *In Beelzebub principe dæmoniorum ejicit hic dæmania*. Quando enim dicunt: *In qua potestate hæc facis?* de Dei dubitant potestate, et subintelligi volunt diaboli esse quod faciat. Addentes quoque: *Quis tibi dedit hanc potestatem?* Manifestissime Dei Filium negant, quem putant non suis, sed alienis viribus signa facere.

Respondens Jesus dixit eis: Interrogabo vos et ego unum sermonem, quem si dixeritis mihi, et ego vobis dicam in qua potestate hæc facio: Bæptismum Joannis unde erat, e cælo an ex hominibus? Poterat Dominus

aperta responsione tentatorum calumniam confutare, sed propterea interrogat, ut suo vel silentio, vel sententia condemnentur.

At illi cogitabant inter se dicentes : Si dixerimus, E caelo, dicet nobis : Quare ergo non credidistis illi? (MAUR.) Dolosi tractores ac falsiloqui argumentatores hanc argumentationem dubiam opponebant sibi ac si a Domino taliter eis responderetur : (Aug.) Quem consitemini de caelo habuisse prophetiam, mihi testimonium perhibuit, et ab illo audistis, in qua ego ista faciam potestate.

Si autem dixerimus, Ex hominibus, timemus turbam ; omnes enim habent Joannem sicut prophetam. Viderunt ergo quodlibet horum respondissent in laqueum se casuros, timentes lapidationem, sed magis timentes veritatis confessionem. Si enim respondissent baptismum Joannis esse de caelo (ut ipsi sapientes in malitia pertractaverunt) consequens erat responsio : Quare ergo non estis baptizati a Joanne? Si dicere voluissent humana deceptione compositum, et nihil habuisse divinum, seditionem populi formidabant. Omnes enim gregatim multitudines Joannis receperant baptismum, et sic eum habebant ut prophetam.

Et respondentes Jesu dixerunt : Nescimus. At illis et ipse : Nec ego dico vobis in qua potestate hæc facio. Non vobis, inquit, dico quod scio, quia non vultis fateri quod scitis. Consequens ergo erat juxta responsionem eorum, Dominum quoque dicere, Nec ego scio, sed mentiri Veritas non potest, et ait : Nec ego dico vobis. Ex quo ostendit et illos scire, sed respondere nolle, et se nosse, et ideo non dicere, quia illi quod sciunt taceant. Justissime utique insidiatores hujusmodi verbis repulsi, confusi absceserunt, et impletum est quod in psalmo per Prophetam dicit Deus Pater : Paravi lucernam Christo meo, id est ipsum Joannem, inimicos ejus induam confusione (Psal. cxxx). [Venant.] Notandum autem quia duas ob causas maxime scientia veritatis est occultanda querentibus, cum videlicet qui querit, aut minus capax est ad intelligendam quod querit, aut odio vel contemptu ipsius veritatis indignus est cui debeat aperiri quod querit. Quorum propter unum Dominus ait : Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis illa portare modo (Joan. xvi). Propter aliud vero discipulis præcipit : Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos (Matth. vii). Post hanc ergo fraudulentam sacerdotum interrogationem, postque suam cautissimam responsionem statim infert Dominus parabolam quæ et illos impietatis arguat et ad gentes regnum Dei doceat transferendum.

(V.) Quid autem vobis videtur? Homo quidam habebat duos filios, et accedens ad primum dixit : Fili, va!e hodie operari in vineam meam. Ille autem respondens ait : Nolo. Postea autem pœnitentia motus abiit. Accedens autem ad alterum, dixit similiter. At ille respondens ait : Eo, Domine, et non iit. Iste homo Deus intelligitur, qui omnes homines quos natura

creavit paterno affectu diligit. Quomodo locutus est filiis suis non in facie ut homo, sed in corde ut Deus, non in auribus verbum sonans, sed in sensibus suggerens intellectum. (Hieron.) Hi sunt duo filii, qui et in Lucæ parabola describuntur, lividus, rigidus, et luxuriosus (Luc. xv), et de quibus Zacharias propheta loquitur : Assumpsi mihi duas virgas, unam vocavi decorem, et alteram vocavi funiculum et pari gregem (Zach. xi). Zacharias duas virgas dixit, id est, duos filios. Primo dicitur gentili populo per naturalis legis notitiam : Vade, et operare in vinea mea, id est, Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Qui superbe respondit, Nolo, cum reliquit bonum et elegit malum. Postea vero in adventu Salvatoris acta pœnitentia operatus est in vinea Dei, et sermone contumaciam labore correxit. Secundus autem populus Judæorum est, qui respondit Moysi, Omnia quæcunque dixeris, faciemus (Exod. xxxiv), et non iit in vineam, quia interfecto patrisfamilias filio se putavit hæredem. Alii vero non putant gentiliam et Judæorum esse parabolam, sed simpliciter peccatorum et justorum. Ipso quoque Domino propositionem suam postea disserente : Amen dico vobis, quia publicani et meretrices præcedunt vos in regno Dei (Matth. xx). Porro quod sequitur :

Quis ex duobus fecit voluntatem patris? Et illi dicunt : Novissimus. Sciendum est in veteribus exemplaribus non haberi novissimum, sed primum, ut proprio iudicio condemnentur. Si autem novissimum voluerimus legere manifesta est interpretatio, ut dicamus intelligere quidem veritatem Judæos, sed tergiversari, et nolle dicere quid sentiant, sicut et baptismum Joannes scientes esse de caelo, dicere noluerunt.

Dicit illis Jesus : Amen dico vobis, quia publicani et meretrices præcedunt vos in regno Dei. Et merito, quia illi qui per mala opera Deo servire negaverunt, postea pœnitentiæ baptismum acceperant a Joanne. Pharisei autem, qui justitiam præferebant et legem Dei se facere jactabant, Joannis contempto baptismo Dei præcepta non fecerunt. Unde subsequenter dicit :

Venit enim Joannes in via justitiæ, et non credidistis ei : Publicani autem et meretrices crediderunt ei. Vos autem videntes, nec pœnitentiam habuistis postea, ut crederetis ei. (MAUR.) Viam ergo justitiæ Joannes prædicans venit, quia Christum, qui consummatio legis et prophetarum est, adese digito demonstravit, et præcursor Domini factus, viam ipsius præparando valles humilium pia doctrina implevit, et colles superborum digna correctione humiliavit. Hunc ergo Judæi contemnendo spernentes viam justitiæ, quæ Christus est, non apprehenderunt, quia nec pœnitentiam a pravis operibus suis, et malitia agere voluerunt. Gentes autem humiliter sentientes, et pie vaticiniis prophetarum credentes, quia a peccatis suis conversæ ad Dominum digne pœnitentiam egerunt in via justitiæ, id est, in semita mandatorum Dei incedentes, velociter ad regnum Dei, migrare

ueruerunt. Potest et hic regnum Dei Evangelium Dei, quod et alibi *Evangelium regni* dicitur, vel Ecclesia præsens intelligi. Unde et Salvator ad apostolos ait: *Regnum Dei intra vos est* (Luc. xvii). In quo gentes Judæos præcedunt, quia citius credere voluerunt. Fitiq̄ hoc quod in alia parabola Dominus dixit: *Erunt novissimi primi, et primi novissimi* (Matth. xxi), quia, secundum Isaïæ prophetiam, *Caput in caudam versum est, et cauda in caput* (Isa. xix).

Aliam parabolam audite: Homo erat paterfamilias, qui plantavit vineam et sepem circumdedit ei, et fodit in ea torcular, et ædificavit turrin, et locavit eam agricolis, et peregre profectus est. (Hieron.) Principes sacerdotum, et seniores populi, qui interrogaverunt Dominum: *In qua potestate hæc facis, et quis tibi dedit hanc potestatem?* et voluerunt in verbo capere sapientiam, sua arte superantur, et audiunt in parabolis quod aperta facie non merebantur audire. Homo iste paterfamilias ipse est, qui habebat duos filios, et qui in alia parabola conduxit operarios in vineam suam, qui plantavit vineam. De qua et Isaïas plenissime per canticum loquitur ad extremum inferens: *Vinea Domini Sabaoth domus Israel est* (Isa. v). Et in psalmo inquit: *Vineam de Ægypto transtulisti, eiecisti gentes, et plantasti eam* (Psal. lxxix). *Sepem circumdedit ei, vel murum urbis vel angelorum auxilia; et fodit in ea torcular, aut altare, aut illa torcularia, quorum et tres psalmi titulo prænotantur, octavus, octogesimus, et octogesimus sextus. Et ædificavit turrin, haud dubium quin templum de quo dicitur per Michæam: Et turris nebuloza filia Sion* (Mich. iv): *Et locavit eam agricolis.* Quos alibi vineæ operarios appellavit, qui conducti fuerant hora prima, tertia, sexta et nona. Et peregre profectus est, non loci mutatione; nam Deus unde abesse potest per quem complentur omnia? Et qui dicit per Jeremiam: *Ego Deus appropinquans, et non de longinquo, dicit Dominus* (Jer. xxx), sed abire videtur a vinea, ut vineatoribus liberum operandi arbitrium derelinquat.

Cum tempus autem fructuum appropinquasset. (Rab.) Bene tempus fructuum posuit non provenituum; nullus enim fructus exstitit populi contumacis, nullus hujus vineæ proventus, tametsi crebro ac sollicitè quæreretur, inventus est.

Misit servos suos ad agricolas, ut acciperent fructus ejus, et agricolæ apprehensis servis ejus alium ceciderunt, alium occiderunt, alium vero lapidaverunt. Servi ergo qui primi missi sunt, ipse ligifer Moyses intelligitur, et Aaron primus sacerdos Dei. De quibus scriptum est: *Misit Moysen servum suum, et Aaron quem elegit ipsum* (Psal. civ), et reliqua. Qui quadraginta annos continuos fructum aliquem legis, quam Deus illis dederat a cultoribus inquirebant, sed cæcos eos flagello linguæ dimiserunt vacuos. *Irritaverunt enim Moysen in castris et Aaron sanctum Domini. Et vexatus est Moyses propter eos, quia exacerbaverunt spiritum ejus* (Psal. cv). Qui et

ipse servus quid de fructu hujus vineæ sentiat palam carmine declarat dicens: *Ex vinea enim Sodomorum viis eorum, et propago eorum ex Gomorrha. Uva eorum nva fellis, botrus amaritudinis ipsis. Furor draconum vinum eorum, et furor aspidum insanabilis* (Deut. xxxii). Nam et ipse David servus summi patrisfamilias est, qui cor populi, ut ad cœlestia desideranda suspenderet inter ritus carnalium victimarum, laudes Domini continuas suavi melodia decantari constituit. Sed et hunc servum affectum contumeliis in capite vulneraverunt; secundum quod Evangelium Marci sonat, quia psalmistarum carmina, quæ ad laudem Domini vocabant parvi pendentes, ipsum qui psalmodiæ caput in Spiritu sancto et fons claruerat, David abjecerunt: dicentes enim, *Quæ nobis pars in David, aut quæ hæreditas in filio Isai?* (II Reg. xx) regnum simul ejus ignobili stirpe et religionem impietate mutarunt. Attamen ipse pro hac vinea, quæ de Ægypto translata Palæstinæ montes sua obambrotatione protexerat, ne radicatus exterminaretur orabat: *Domine, Deus virtutum, converterte nunc, respice de celo, et vide et visita vineam istam, et dirige eam quam plantavi dextera tua* (Psal. lxxix). Ubi pariter exposuit, qui sit homo ille qui hanc vineam plantavit, Dominus videlicet Deus virtutum.

Iterum misit alios servos plures prioribus, et fecerunt illis similiter. In hac enim sententia ostendit patientiam patrisfamilias, quod frequentius miserit, ut malos colonos ad poenitentiam vocaret; illi autem contemnentes thesaurizaverunt sibi iram in die iræ. Attamen servos istos prophetarum chorum intellige qui continuis attestationibus populum convenerint, et quæ huic vineæ ventura, quæ ei imminerent mala prædixerunt. *Sed quem prophetarum non sunt persecuti?* Et occiderunt eos qui pronuntiabant de adventu Domini Salvatoris: hi autem multa de hujus vineæ sterilitate dixerunt, sed unius Jeremiæ plantum ponere sufficiat. *Ego autem, inquit, plantavi te vineam electam, omne semen verum, quomodo conversa es in pravum vinea aliena?* (Isa. v.) [MAUR.] Quod autem supra legimus quod agricolæ apprehensis servis ipsius patrisfamilias alium ceciderunt, alium occiderunt, alium vero lapidaverunt; hoc in Judæorum actionibus patet. Nam alium ceciderunt, ut Jeremiam, alium occiderunt, ut Isaïam, alium lapidaverunt, ut Nabutha, et Zachariam quem interfecerunt inter templum et altare (Luc. xi). [Hieron.] Legamus Epistolam Pauli ad Hebræos, et ex ea plenissime discemus, qui servi sint Dei, et quanta perpassi sunt.

Novissime autem misit ad eos filium suum. (Chrys.) Et hunc non quasi ad obnoxios poenæ sententiam bajulantem, sed patientia veniam post tot scelera adhuc eis misericordiæ locum reservavit.

Dicens: Verebuntur filium meum. (Hieron.) Quod ait, *quia verebuntur filium meum*, non ex Dei ignorantia venit. Quid enim nesciat paterfamilias, qui hoc loco Deus intelligitur, sed semper ambigere

Deus dicitur, ut libera voluntas homini reservetur. A Interrogemus Arium et Eunonium : Ecce Pater dicitur ignorare, et sententiam temperat, et quantum in nobis est probatur esse mentitus. Quidquid pro Patre responderint, hoc intelligant pro Filio, qui se dicit ignorare consummationis diem.

Agricolæ autem videntes filium dixerunt intra se : Hic est hæres; venite, occidamus eum, et habebimus hæreditatem ejus. (RAB.) Manifestissime Dominus probat Judæorum principes non per ignorantiam, sed per invidiam crucifixisse Filium Dei. Intellexerunt enim hunc esse, cui dictum est : *Postula a me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam.* Et propterea, quasi sibi consulentes aiebant : *Ecce mundus totus post eum abiit; et si dimittimus eum sic, omnes credent in eum* (Psal. xi). Hæreditas ergo Filii Ecclesia est cunctis ei data de gentibus. Quam non morieus ei Pater reliquit, sed ipse sua morte mirabiliter acquisivit, quam resurgendo possedit. Hanc autem occiso eo mali coloni præripere moliebantur, cum crucifigentes eum Judæi fillem quæ per eum est, extinguere et suam magis quæ ex lege est justitiam præferre, ac gentibus imbuendis conabantur inserere.

Et apprehensum eum ejecerunt extra vineam, et occiderunt. Extra vineam hæres vineæ trucidatur quia Jesus ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est; sive ejectus extra vineam et occisus est, quia prius ab incredulorum corde repulsus, ac deinde cruci addictus est. In cuius figuram Moyses altare holocausti, in quo victimarum sanguis funderetur non intra tabernaculum, sed ad ostium posuit, mystice docens quia et Dominicæ crucis altare extra Hierosolymorum portam ponendum, et ipse vera Patris hostia Christus a domo Judæorum, quam sanctificaturus adierat, non intimo corde recipiendus, sed foris esset suo cruore tingendus. Quod vero secundum Marcum mutato ordine dicitur : *Et apprehendentes eum occiderunt, et ejecerunt eum extra vineam* (Marc. xi), notat eos pertinaciæ, qui nec crucifixo et resuscitato a mortuis Domino prædicantibus apostolis credere noluerunt, sed quasi cadaver vile projecerunt, quia quantum in se erat a suis eum finibus excludentes gentibus suscipiendum dederunt.

Cum ergo venerit dominus vineæ, quid faciet agricolis illis? Interrogat eos Dominus non quod ignoret quid responsuri sint, sed ut propria responsione damnentur.

Aiunt illi : Malus male perdet, et vineam locabit aliis agricolis, qui reddant ei fructum temporibus suis. Locata est autem nobis vinea, et locata ea conditione, ut reddamus Domino fructus temporibus suis, et sciamus unoquoque tempore, quid oporteat nos, vel loqui vel facere. Cum autem dixissent, quia veniens dominus vineæ post perditionem malorum agriculturalium vineam daturus esset aliis, hoc idem Dominus ita divinitus fuisse procuratum propheticum statim affirmavit exemplo, subjiciens :

Dicit illis Jesus : Nunquam legistis in Scripturis :

Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli; a Domino factum est illud, et est mirabile in oculis nostris (Psal. cxvii). Quomodo, inquit, implebitur hæc prophetia, quæ lapidem ab ædificantibus reprobatum in caput anguli dicit esse ponendum, nisi quia Christus a vobis reprobatus, et occisus credituris est gentibus prædicandus, ut quasi lapis duos condens in semetipsum, ex utroque populo unam sibi fidelium civitatem unum templum ædificet. Eisdem enim synagogæ ministros, quos supra colonos dixerat, nunc ædificantes appellat, quia qui subditam sibi plebem ad ferendos vitæ fructus quasi vineam excolere ipsi hanc Deo inhabitatore dignam quasi domum construere, et ornare jubebantur. Unde et Apostolus fidelibus scribens, ait : *Dei agricultura, Dei ædificatio estis* (I Cor. iii). Sed qui vineæ Dei fructum negare, quasi agricolæ mali laborabant, iidem quasi mali cæmentarii domui Dei lapidem pretiosum electum, qui vel in fundamentis, vel in angulo ponendus erat subtrahere, id est, fidem Christi auditoribus suis conabantur eripere. Sed illis nolentibus idem lapis caput anguli firmavit, quia de utroque populo quotquot ipse voluit sua fide conjunxit.

Ideo dico vobis, quia auferetur a vobis regnum Dei, et dabitur genti facienti fructus ejus. (Hieron.) Aliquoties diximus regnum Dei Scripturas sanctas intelligi, quas abstulit a Judæis, et nobis tradidit, ut faciamus fructus earum. Ista est vinea quæ traditur agricolis et vineatoribus, in qua, qui operati non fuerint nomen tantum habentes Scripturarum fructum vineæ perdituri sunt.

Et qui ceciderit super lapidem istum, confringetur. Super quem vero ceciderit, conteret eum. Aliud est offendere Christum per mala opera, aliud negare. Qui peccator est, et tamen illi credit, cadit quidem super lapidem, et confringitur, sed non omnino conteritur; reservatur enim per patientiam ad salutem. Super quem vero ille ceciderit, id est, qui lapis ipse irruerit, et qui Christum penitus negaverit, conteret eum, ut ne testa quidem remaneat in qua hauriatur aquæ pusillum. Sive de his dicit, quod cadunt super eum, qui illum modo contemnunt vel injuriis afficiunt, ideo nondum penitus intereunt, sed tamen conquassantur ut non recti ambulent. Supra quos autem cadit, veniet illis desuper in iudicio cum pœna perditionis. Ideo dixit *conminuet eos*, ut sint *impii tanquam pulvis quem projicit ventus a facie terræ.*

Et cum audissent principes sacerdotum et Pharisæi parabolas ejus, cognoverunt quod de ipsis diceret, et quærentes eum tenere, timuerunt turbas, quoniam sicut prophetam eum habebant. Principes sacerdotum et scribæ, quasi mentientem contra se Dominum quærebant interficere; sed hoc idem quærendo docebant vera esse quæ dixerat. Ipse quippe est hæres, cujus injustam necem aiebat esse vindicandam a patre. Illi autem nequam coloni, qui ab occidendo Dei Filio ad modicum quidem timore humano retar-

dari, donec veniret hora ejus, nunquam vero divino amore potuere cohiberi. Morali sane intellectu cuique fidelium cum mysterium baptismi, quod exerceat operando committitur, quasi vinea quam excolat locatur. Mititur servus unus alter et tertius, qui de fructu accipiant, cum lex, psalmodia, prophetia, quarum admonitionem bene agendo sequatur, legitur. Sed missus servus contumeliis affectus vel cæsus rejicitur, cum sermo vel contemnitur, vel, quod pejus est, etiam blasphematur: missum insuper hæredem quantum in se est occidit, qui et Filium Dei concucaverit, et Spiritui gratiæ, quo sanctificatus est contumeliam fecerit. Perdito malo cultore vinea dabitur alteri, cum dono gratiæ, quod superbus sprevit, humilis quisque ditabitur. Sed et hoc quod principes sacerdotum, scribæ ac seniores manum mittere quærentes in Jesum timore turbæ retinentur, quotidie geritur in Ecclesia cum quilibet solo de nomine frater eam quam non diligit ecclesiasticæ fidei ac pacis unitatem propter cohabitantium fratrum bonorum multitudinem aut erubescit, aut timet impugnare. Qui tamen sicut de stultissima avium struthione Dominus ait: *Cum tempus fuerit in altum alas erigit (Job xxxix)*: quia perseguendo Ecclesiam quasi Dominum cruci addicere, et ostentui gaudebit habere.

CAPUT XXII.

De homine rege qui fecit nuptias; de censu Cæsaris; de muliere qui septem fratres habuit; et cujus filius sit Christus.

Et respondens Jesus, dixit iterum in parabolis eis, dicens: *Simile factum est regnum cælorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo.* [L.] (*Hieron.*) Pharisei intelligentes de se dici parabolam, quærebant eum tenere et occidere. Ilanc eorum sciens voluntatem nihilominus arguit peccatores. Plerumque in sancto Evangelio regnum cælorum præsens Ecclesia nominatur. Congregatio quippe justorum regnum cælorum dicitur: quia enim per prophetam Dominus dicit: *Cælum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum (Isa. lxxvi)*. Et Salomon ait: *Anima justi sedes sapientiæ.* Dum cælum dicitur sedes Dei, cælum ergo est anima justi. Huic per psalmistam de sanctis prædicatoribus dicitur: *Cæli enarrant gloriam Dei (Psal. xviii)*. Regnum ergo cælorum est ecclesia justorum. Quia dum eorum corda in terra nihil ambiunt, per hoc quod ad superna suspirant jam in eis Dominus, quasi in cælestibus regnat. Dicatur ergo: *Simile est regnum cælorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo.* Quis est rex, regis filii pater? ille vimirum cui per Psalmistam ait: *Deus, iudicium tuum regi da, et justitiam tuam filio regis, qui fecit nuptias filio suo (Psal. lxxi)*. In hoc Pater regi Filio nuptias fecit, quo ei per incarnationis mysterium sanctam Ecclesiam sociavit. Uterus autem virginis genitricis hujus sponsi thalamus fuit: Unde psalmista dicit: *In sole posuit tabernaculum suum, et ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo (Psal. xviii)*. Tanquam sponsus quippe de thalamo suo processit,

quia ad conjungendum sibi Ecclesiam incarnatus, Deus de incorrupto utero virginis exivit.

Et misit servos suos vocare invitatos ad nuptias, et volebant venire. Iterum misit alios servos dicens: Dicitur invitatis: Ecce prandium meum paravi, tauri mei et altilia occisa, et omnia parata sunt: venite ad nuptias. Misit ergo servos suos, ut ad istas nuptias amicos invitarent. Misit semel, misit iterum, quia incarnationis Dominicæ prædicatores, et prius prophetas, et postmodum apostolos fecit. Hos itaque servos ad invitandum misit, quia incarnationem unigeniti, et per prophetas dixit futuram, et per apostolos nuntiavit factam. Sed quia hi, qui prius invitati sunt, ad nuptiarum convivium venire noluerunt, in secunda invitatione jam dicitur: *Ecce prandium meum paravi, tauri mei et altilia occisa sunt et omnia parata.* Quid in tauris vel altilibus, nisi Novi ac Veteris Testamenti patres accipimus? Altilia enim sagmata dicimus: ab eo enim quod est alerc, altilia, quasi altilia vocamus. Cum vero in lege scriptum sit, *Diliges amicum tuum, et odio habebis inimicum tuum (Matth. v)*; accepta tunc justis licentia fuerat, ut Dei suosque adversarios quanta possent virtute comprimerent, eosque jure gladii ferirent. Quod in Novo procul dubio Testamento compescitur, cum per semetipsam Veritas prædicat, dicens: *Diligite inimicos vestros, et benefacite his qui oderunt vos (Ibid.)*. Quid ergo per tauros nisi patres Veteris Testamenti significantur. Nam dum ex permissione legis acceperant; quatenus adversarios suos odii retributione percuterent, ut ita dicam, quid aliud quam tauri erant, qui inimicos suos virtutis corporeæ cornu feriebant? Quid vero per altilia, nisi Novi Testamenti Patres figurantur. Qui dum gratiam pinguedinis internæ percipiunt, æternis desiderii innitentes, ad sublima contemplationis suæ penna sublevantur.

Illi autem neglexerunt, et abierunt alius in villam suam, alius vero ad negotiationem suam. In villam quippe ire est labori terreno immoderate incumbere. In negotiationem vero ire, est actionum sæcularium lucris inhiare. Quia enim alius intentus labori terreno, alius vero mundi hujus actionibus deditus mysterium incarnationis Dominicæ pensare, et secundum illud vivere dissimulat, quasi ad villam vel negotium pergens venire ad regis nuptias recusat, et plerumque (quod est gravius) nonnulli vocantis gratiam non solum respuunt, sed etiam persequuntur. Unde et subditur:

Reliqui vero tenuerunt servos ejus, et contumelia affectos occiderunt. Rex autem cum audisset iratus est, et missis exercitibus suis perdidit homicidas illos, et civitatem illorum vesceudit. (*Chrys.*) Hoc est, Romanos sub duce Vespasiano et Tito, qui occisis Judææ populis prævaratricem succenderent civitatem. (*Greg.*) Sive aliter, homicidas perdidit, qui persequentes intervenit; civitatem illorum vesceudit igni, quia illorum non solum animæ, sed caro quoque in qua habitaverant æternæ gehennæ flamma cru-

citur. Missis vero exercitibus extinxisse homicidas dicitur, quia in hominibus omne iudicium per angelos exhibetur. Quid namque sunt illa angelorum agmina nisi exercitus regis nostri? Unde et idem rex *Dominus Sabaoth* dicitur: Sabaoth quippe *exercituum* interpretatur. Ad perdendos ergo adversarios suos exercitum mittit, quia nimirum vindictam Dominus per angelos exercet. Cujus vindictæ potentiam tunc nostri patres audiebant, nos autem jam cernimus. Ubi sunt enim superbi illi martyrum persecutores? Ubi illi qui contra conditorem suum cervicem cordis erexerant, et de hujus mundi gloria mortifera tumebant? Ecce jam mors martyrum floret in fide viventium, et hi qui contra illos de crudelitate sua gloriati sunt, nequaquam ad memoriam nostram veniunt, vel in numero mortuorum. Rebus ergo recognoscimus, quod in parabolis audimus, sed is qui invitatum se contemni conspicit, regis filii nuptias vacuus non habebit. Ad alios mittit, quia et si apud aliquos laborat, quandoque tamen sermo Dei inventurus est, ubi requiescat. Unde et subditur:

Tunc ait servis suis: Nuptiæ quidem paratæ sunt. Id est, omne sacramentum humanæ dispensationis natiuitatis, baptismi, prædicationis, passionis, resurrectionis, atque ascensionis Filii Dei peractum est.

Sed qui invitati erant, non fuerunt digni. Hoc est Judæi, qui per legem et prophetas ad credendum Christo invitati sunt, sacramentum incarnationis respuerunt. Sed his ita gestis, manifestum est quidem, quod post contemptam contumaciam Judæorum, de vocatione gentium dicitur:

Ita ergo ad exitus viarum. (Aug.) Viæ intelliguntur dogmata gentium, et errores gentilium, sed ex omnibus illis ad nuptias, id est, Christo crediderunt.

Et quoscunque inveneritis, vocate ad nuptias. (Chrys.) Id est, cujuslibet conditionis homines vocate ad fidem. Et sicut non est distantia in natura creationis hominum, sic non sit differentia in vocatione salutis eorum. (Greg.) Moraliter autem si in Scriptura sacra vias actiones accipimus, exitus viarum intelligimus defectas actionum, quia illi plerumque facile ad Dominum veniunt, quos in terrenis actibus prospera nulla comitantur. Sequitur autem:

Et egressi servi ejus in vias, congregaverunt omnes, quos invenerunt bonos et malos, et impletæ sunt nuptiæ discumbentium. Ecce jam ipsa qualitate convivantium aperte ostenditur, quia per has regis nuptias præsens Ecclesia designatur, in qua cum bonis et mali conveniunt. Permista quippe est diversitate filiorum: quia sic omnes ad fidem generat, ut tamen omnes per immutationem vitæ ad libertatem spiritualis gratiæ culpis exigentibus non perducatur. Quousque namque hic vivimus necesse est ut viam præsentis sæculi permisti pergamus. Tunc autem discernimur cum pervenimus. Boni enim soli nusquam sunt nisi in inferno. Hæc autem vita, quæ in-

ter cælum et infernum sita est, sicut in medio subsistit, ita utrumque partium cives communiter recipit. Quos tamen sancta Ecclesia, et nunc indiscrete suscipit, et postmodum in egressione discernit. Cum magno enim timore pensandum est, quod protinus subditur:

Intravit autem rex, ut videret discumbentes, et vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali, et ait illi: Amice, quomodo huc intrasti, non habens vestem nuptialem? At ille obmutuit. (Hieron.) Hi autem qui invitati erant ad nuptias de sepibus, et angulis, et plateis, et diversis locis, cœnam legis impleverant. Sed postea cum venisset rex, ut videret discumbentes in convivio suo, hoc est, quasi sua in fide requiescentes in die iudicii visitaret convivas, et discerneret merita singulorum, invenit unum qui veste indutus non erat nuptiali. Unus iste, omnes qui sociati sunt in malitia intelliguntur. Vestis autem nuptialis præcepta sunt Domini et opera quæ complentur ex lege et Evangelio, novique hominis efficiunt vestimentum. Si quis igitur in tempore iudicii inventus fuerit sub nomine Christiano non habere vestimentum nuptiale, id est, vestem cœlestis hominis, sed veterem pollutam, id est, veteris hominis exuvias, hic statim corripitur, et dicitur ei: *Amice, quomodo huc intrasti?* Amicum vocat, quod invitatus ad nuptias est. Arguit impudentiæ, quod veste sordida mundities polluerit nuptiales. *At ille obmutuit.* In tempore enim illo non erit locus impudentiæ, nec negandi facultas. Cum omnes angeli et mundus ipse testis sit peccatorum.

(Greg.) Item possumus intelligere nuptialem vestem charitatem. Intrat enim ad nuptias, sed cum nuptiali veste non intrat, qui in sancta Ecclesia assistens fidem habet, sed charitatem non habet. Recte enim charitas nuptialis vestis vocatur, quia hæc in se conditor noster habuit, dum ad sociandæ sibi Ecclesie nuptias venit. Sola quippe dilectione Dei actam est, ut ejus Unigenitus mentes sibi electorum hominum uniret. Unde et Christus apud Joannem dicit: *Sic dilexit Deus hunc mundum, ut Filium suum unigenitum daret pro nobis (Joan. III).* Qui ergo per charitatem venit ad homines, eandem charitatem innotuit esse vestem nuptialem. Omnis ergo nostrum, qui in Ecclesia positus Deo credidit, jam ad nuptias intravit, sed cum nuptiali veste non venit, si charitatis gratiam non custodit. Sciendum vero est quia sicut in duobus lignis superiori videlicet et inferiori vestis textitur, ita in duobus præceptis charitas habetur, in dilectione scilicet Dei et dilectione proximi. Scriptam quippe est: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota virtute tua, et diliges proximum tuum sicut teipsum. Qua in re notandum est, quia in dilectione proximi mensura ponitur amoris, cum dicitur: Diliges proximum tuum sicut teipsum (Matth. xxii).* Dei autem dilectio nulla mensura constringitur: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex tota virtute tua. Non enim jubetur quisque quantum diligat, sed ex quanto, cum dicitur, ex toto,*

quia ille veraciter diligit, qui sibi de se nihil reliquit. Duo ergo hæc necesse est ut charitatis præcepta custodiat, quisquis in nuptiis vestem nuptialem curat habere. Ecce rex ad nuptias ingreditur, et cordis nostri habitum contemplatur. Et quem charitate vestitum non invenit protinus iratus dicit. *Amice, quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem?* Mirandum valde est, quod hunc et amicum vocat et reprobat. Ac si apertius dicat: *Amice, et non amice.* Amice per fidem, sed non amice per operationem. *At ille obmutuit.* Quia quod dici sine gemitu non potest in illa districtione ultimæ increpationis, omne argumentum cessat excusationis. Quippe quia ille foris increpat, qui testis conscientiæ justus animum accusat. Sed inter hæc sciendum est quia quisquis hanc vestem virtutis habet, sed tamen adhuc perfecte non habet, ad pii regis ingressum desperare de venia non debet. Quia ipse quoque spem nobis per Psalmistam tribuens dicit: *Imperfectum meum viderunt oculi tui, et in libro tuo omnes scribentur (Psal. cxxxviii).*

Tunc rex dixit ministris: Ligatis pedibus ejus et manibus, mittite eum in tenebras exteriores; ibi erit fletus et stridor dentium. Ligantur tunc pedes et manus per districtiorem sententiæ, qui modo a pravis operibus ligari noluerunt, ut per meliorationem vitæ emendarent se. Vel certe tunc ligat pœna, quos modo a bonis operibus ligavit culpa. Pedes enim qui visitare ægrum negligunt, manus quæ nihil indigentibus tribuunt, a bono opere jam ex voluntate ligatæ sunt. Quæ ergo nunc sponte ligantur in vitio tunc in supplicio ligantur invitæ. Bene autem dicitur, quod in exteriores tenebras projiciatur: interiores quippe tenebras dicimus cæcitatem cordis, exteriores vero tenebras æternam noctem damnationis. Tunc damnatus quisque non in interiores, sed in exteriores tenebras mittitur. Quia illic invitatus projicitur in noctem damnationis, qui sponte cecidit in cæcitate cordis; ubi fletus quoque et stridor dentium esse perhibetur, ut illic dentes strideant, qui hic de edacitate gaudebant. Illic oculi defleant, qui hic per illicitas concupiscentias versabantur. Quatenus singula quæque membra supplicio subjaceant, quæ hic singulis quibusque vitiis subjecta serviebant. Sed repulso uno in quo videlicet omne malorum corpus exprimitur, generalis protinus sententia subinfertur, quia dicitur:

Muli autem sunt vocati, pauci vero electi. Tremendum valde quod audivimus. Ecce nos omnes jam vocati per fidem ad cœlestis regis nuptias venimus, incarnationis ejus mysterium et credimus et confitemur, divini verbi epulas sumimus, si sumus electi nescimus. Tanto ergo necesse est, ut unusquisque nostrum in humilitate se deprimat, quanto si sit electus ignorat. Nonnulli enim bona nec incipiunt; nonnulli vero in bonis quæ inceperunt minime persistunt. Alter pene totam vitam ducere in pravitate conspicitur, sed juxta finem vitæ a pravitate sua per districtæ pœnitentiæ lamenta revocatur. Alter ele-

ctam vitam videtur ducere, et tamen hunc contingit ad erroris nequitiam juxta finem vitæ declinare. Alius bonum bene inchoat, melius consummat. Alius malis actibus a primæva se dejecit, et in eisdem operibus semper deterior consummatur. Tanto ergo sibi unusquisque metuat, quanto ignorat quod restat.

[II.] *Tunc abeuntes Pharisei consilium inierunt ut caperent eum in sermone, et mittunt ei discipulos suos cum Herodianis dicentes. (Hieron.)* Nuper sub Cæsare Augusto Judæa subjecta Romanis, quando in toto orbe est celebrata descriptio, stipendiaria facta fuerat, et erat in populo magna seditio, dicentibus aliis pro securitate et quiete, quia Roma pro omnibus militaret, debere tributa persolvi; Phariseis vero qui sibi plaudebant in justitia e contrario nitentibus non debere populum Dei qui decimas solveret, et primitiva daret, et cætera quæ in lege scripta sunt, humanis legibus subjacere. Cæsar Augustus Herodem filium Antipatri alienigenam et proselytum regem Judæis constituerat, ut tributis præcesset, et Romano pareret imperio. Mittunt igitur discipulos suos quasi minus cognitos atque suspectos cum Herodianis, id est, militibus Herodis; seu illudentibus Phariseis, quia Romanis tributa solvebant, et non divino cultui erant dediti, ut aut abscondite facile deciperent eum, aut reprehensi minus erubescerent apud eum. (*Chrys.*) Nam consilio malo deprehenso, tanto minus nascitur confusio, quanto fuerit persona deterior.

Magister, scimus, quia verax es, et in veritate doces viam Dei, et non est tibi cura de aliquo, non enim respicis personam hominum. Magistrum eum vocant et veracem, ut quasi honoratus, et laudatus mysterium sui cordis eis simpliciter aperiret, tanquam eos volens habere discipulos.

Dic ergo nobis quid tibi videtur: Licet census dare Cæsari, an non? Blanda et fraudulenta interrogatio illuc provocat respondentem, ut magis Deum quam Cæsarem timeat, et dicat non debere tributa solvi, ut statim audientes Herodiani, seditionis contra Romanos principem teneant.

Cognita autem Jesus nequitia eorum, ait: Quid me tentatis, hypocritæ? Non secundum sermones eorum pacificos blande respondit, sed secundum conscientiam eorum erudellem et asperam dixit. Quia Deus plerumque ad animam loquitur, non ad corpus, voluntatibus respondet, non verbis. (*Hieron.*) Prima virtus est respondentis interrogantium mentem cognoscere, non discipulos, sed tentatores vocare. Hypocrita ergo appellatur, qui aliud est, et aliud simulat; aliud opere agit, aliud voce prætendit.

Ostendite mihi numisma census. At illi obtulerunt ei denarium. Sapientia semper sapienter agit, ut suis potissimum tentatores sermonibus confutentur: *Ostendite mihi, inquit, denarium, hoc est genus nummi, quod pro decem nummis imputabatur, simul et habebat imaginem Cæsaris.*

Et ait illis Jesus: Cujus est imago hæc et supra-scriptio? Qui putant interrogationem Salvatoris igno-

rantiam esse, et non dispensationem, discant ex A præsentī loco, quod utique potuerit scire Jesus cuius imago esset in nummo, sed interrogat, ut ad sermonem eorum competenter respondeat.

Dicunt ei, Cæsaris. Tunc ait illis: Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari: et quæ sunt Dei, Deo. Hic Cæsarem non putemus Augustum, sed Tiberium significari, privignum ejus, qui in loco successerat vitrici, sub quo et passus est Dominus. Omnes autem reges Romani a primo C. Cæsare, qui imperium arripuerat, Cæsares appellati sunt. Porro, quod ait, *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari*, id est, nummum, tributum, et pecuniam. *Et quæ sunt Dei, Deo*, decimas et primitias, et oblationes, ac victimas sentiamus, quomodo et ipse reddit tributa pro se, et Petro; et Deo reddit, quæ Dei sunt, faciens Patris voluntatem. Aliter: *Reddite quæ Cæsaris sunt Cæsari, et quæ Dei sunt Deo.* (Aug.) Quemadmodum Cæsar a vobis exigit impressionem imaginis suæ, sic et Deus, ut quemadmodum illi reddidit nummus, sic Deo anima lumine vultus ejus illustrata atque signata. Unde Psalmista: *Signatum est, inquit, in nobis lumen vultus tui, Domine (Psal. 1v).* Hoc quoque lumen est totum hominis et verum bonum quod non oculis, sed mente conspicitur. Signatum autem dixit in nobis, tanquam denarius signatur regis imagine. Homo enim factus est ad imaginem et similitudinem Dei, quam peccando corrumpit. Bonum ergo ejus est verum atque æternum, si renascendo signetur.

Et audientes, mirati sunt. Qui credere debuerant ad tantam sapientiam mirati suat, quod calliditas C eorum insidiandi non invenisset locum.

Et, relicto eo, abierunt. Infidelitatem variter cum miraculo reportantes.

[III.] *In illa die accesserunt ad illum Sadducæi, qui dicunt non esse resurrectionem.* Duæ erant hæreses in Judæis, una Pharisæorum et altera Sadducæorum. Pharisæi traditionum et observationum, quas illi vocant Deuterosis, justitiam præferebant, unde et *divisi* vocabantur a populo. Sadducæi autem, qui interpretabantur *justi*, et ipsi vindicabant sibi quod non erant. Prioribus et corporis et animæ resurrectionem credentibus, confidentibusque angelos, et spiritus; sequentes juxta Acta apostolorum, omnia denegabant. Istæ sunt duæ domus, de quibus Isaias manifestius docet.

Et interrogaverunt eum, dicentes: Magister, Moyses dixit: Si quis mortuus fuerit non habens filium, ut ducat frater ejus uxorem illius, et suscitet semen fratri suo. Erant autem apud nos septem fratres, et primus uxore ducta defunctus est, et non habens semen reliquit uxorem suam fratri suo. Similiter secundus, et tertius usque ad septimum. Novissime autem omnium et mulier defuncta est. Qui resurrectionem corporum non credebant animas judicantes interire cum corporibus recte istiusmodi fingunt fabulam, quæ deliranti arguat eos, qui resurrectionem asserunt corporum. Potest autem fieri ut vere in gente eorum hoc acciderit.

In resurrectione ergo cujus erit de septem uxor? omnes enim habuerunt eam (RAB.) Turpitudinem fabulæ opponunt, ut resurrectionis denegent veritatem. Verum mystice septem hi fratres sine filiis defuncti reprobis quibusque congruunt, qui per totam hujus sæculi vitam, quæ septem diebus volvitur, a bonis operibus steriles existunt. Quibus viritum misera morte præreptis, ad ultimum et ipsa mundana conversatio quam illi absque fructu vitalis operis exegerant, quasi uxor infecunda transibit.

Respondens autem Jesus, ait illis: Erratis, nescientes Scripturas, neque virtutem Dei. (Hieron.) Propterea errant, quia Scripturas nesciunt, et quia Scripturas ignorant consequenter nesciunt virtutem Dei, hoc est Christum, qui est Dei virtus, et Dei sapientia.

In resurrectione enim neque nubent, neque nubentur. Latina consuetudo Græco idiomati non respondet. Nubere enim proprie dicuntur mulieres, et viri uxores ducere. Sed nos simpliciter dictum intelligamus, quod nubere de viris, et nubi de uxoriibus scriptum sit. Si in resurrectione non nubent neque nubentur, resurgent ergo corpora quæ possunt nubere et nubi. Nemo quippe dicit de lapide et arbore, et his rebus, quæ non habent membra genitalia, quod non nubant, neque nubantur, sed de his qui, cum possint nubere, tamen alia ratione non nubunt. Quod autem infertur,

Sed sunt sicut angeli Dei in cælo (RAB.), spiritualis repromittitur conversatio. Sunt enim sicut angeli in cælis, qui gloria resurrectionis innovati, absque ullo mortis metu, absque ulla labe corruptionis, absque ullo terreni status actu, perpetua Dei visione fruuntur. Ad quam necesse est angelicæ dignitatis æqualitatem quisquis ascendere desiderat, nunc minimus fratribus pie agendo condescendat. Et hæc quidem condescendendo de resurrectionis conditionibus propositæ reddidit quæstioni. De ipsa vero resurrectione adversum infidelitatem eorum ita locutus est:

De resurrectione autem mortuorum non legistis, quod dictum est vobis a Deo dicente: Ego sum Deus Abraham, et Deus Isaac, et Deus Jacob. Ad comprobandam resurrectionis veritatem multo aliis manifestioribus exemplis uti potuit. E quibus est et illud: *Et suscitabuntur mortui, et resurgent qui in sepulcris sunt* (Joan. v). Et in alio loco: *Multi dormientium de terræ pulvere consurgent, alii in vitam, et alii in opprobrium et confusionem æternam.* Quæritur itaque quid sibi voluerit Dominus hoc proferre testimonium quod videtur ambiguum, vel non satis ad resurrectionis pertinet veritatem. Supra diximus Sadducæos nec angelos, nec spiritum, nec resurrectionem corporum confitentis, animarum quoque interitum prædicasse. Hi quinque tantum libros Moyses recipiebant, prophetarum vaticinia respuentes. Stultum ergo erat inde proferre testimonia, quorum auctoritatem non sequebantur. Porro ad æternitatem animarum probandam ponit exemplum. *Ego sum Deus Abraham et Deus Isaac, et Deus Jacob, statimque infert:*

Non est Deus mortuorum, sed viventium. Et cum A probaverit animas permanere post mortem (neque enim poterat fieri, ut eorum esset Deus, qui nequam subsisterent), consequenter introduceretur et corporum resurrectio, quæ cum animabus bona male gesserunt. Hunc locum plenius in extrema parte primæ Epistolæ ad Corinthios Paulus apostolus exsequitur (I Cor. xv).

Et audientes turbæ mirabantur in doctrina ejus. (MAUR.) Turba autem simplex, et indoctum vulgus per humilitatis viam gradens, ad credendum Domino, et miracula ab eo facta venerari cogebatur. Pharisæi autem et Scribæ, hoc contemnentes, non solum non crediderunt, imo etiam ipsum totius boni auctorem conviciis et calumniis validis insectabantur. Unde alibi dicebant: Nunquid aliquis ex principibus credit in eum? Sed turba hæc, quæ non novit legem, sub maledicto sunt. (Hieron.) Præterea querendum videtur cum Dominus dicat: *Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos*, cur ipse quædam vel hic de gloria resurrectionis, vel alibi de dispensationis aut etiam divinitatis suæ mysteriis dixisse invenitur, quæ multi qui aderant, vel resistendo, vel contemnendo, non acceperunt? Non putandus est sanctum dedisse canibus, aut margaritas misisse ante porcos. Non enim eis dedit qui capere non poterant, sed eis qui poterant et simul aderant, quos propter aliorum immunditiam negligi non oportebat. Et cum eum tentatores interrogabant, respondebatque illis ita, ut quid contradicerent non haberent, quamvis venenis suis contabescerent potius quam illius cibo saturarentur. Alii tamen qui poterant ex illius occasione multa utiliter audiebant.

[IV.] *Pharisæi autem auatentes quod silentium imposuisset Sadducæis, convenerunt in unum, et interrogavit eum unus ex eis legis doctor, tentans eum.* Convenerunt ut multitudine vincerent, quem ratione superare non poterant. A veritate nudos se esse professi sunt, qui multitudine se armaverant. Dicebant enim apud se: Unus loquatur pro omnibus, et omnes loquamur per unum, ut si quidem vicerit, omnes videamur victores; si autem victus fuerit, vel solus videatur confusus.

Magister, quod est mandatum magnum in lege? Magistrum vocat cujus non vult esse discipulus, non scire desiderans, sed tentans. Dominus autem sic respondit, ut interrogationis ejus fictam conscientiam statim primo responso percuteret dicens. (Hieron.) Quod autem de Herode et Pontio Pilato legimus in Domini nece eos fecisse concordiam, hoc etiam nunc de Pharisæis cernimus et Sadducæis, qui inter se contrarii sunt; sed ad tentandum Jesum pari mente consentiunt. Qui ergo jam supra in ostensione denarii fuerant confutati, et adversæ partis factionem viderant subruptam, debuerant exemplo moneri, ne ultra molirentur insidias. Sed malevolentia et livor nutrit impudentiam. Interrogat unus ex legis doctoribus, non scire desiderans, sed tentans, an inter-

rogatus nosset id quod interrogabatur, quod sit majus mandatum. Primum non de mandatis interrogat, sed quod sit mandatum magnum, ut cum omnia quæ Deus mandaverit magna sint, quidquid ille responderit occasionem habeat calumniandi, aliud asserens magnum esse de pluribus. Quicumque igitur novit et interrogat non voto discendi, sed studio cognoscendi, an noverit ille, qui responsurus est, in similitudinem Pharisæorum non quasi discipulus, sed quasi tentator accedit.

Ait illi Jesus: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et in tota anima tua, et in tota mente tua: hoc est maximum et primum mandatum. Primum omnium et maximum mandatum, dicit hoc est, quod ante omnia debeamus intimo in corde singuli quasi unicum pietatis fundamentum locare.

Secundum autem simile est huic: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Primum ergo omnium et maximum mandatum est cognitio atque confessio divinæ unitatis, cum executione bonæ operationis. Bona autem operatio in dilectione Dei et proximi perficitur, quam breviter aliis verbis commendat Apostolus dicens: *In Christo enim Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides, quæ per dilectionem operatur* (Gal. v).

In his duobus mandatis universa lex pendet et prophætæ. (Aug.) Pendet dixit, id est, illo refertur, ibi habet finem. Tota lex in duobus præceptis est, in dilectione Dei, et dilectione proximi. Ad duo itaque præcepta, id est, ad dilectionem Dei et proximi pertinet totus decalogus. Ad ea pertinent et omnia prophetarum volumina. Nam ideo duæ tabulæ legis datæ sunt. Deus enim famulo suo Moysi in monte duas tabulas dedit, in quibus duabus tabulis verba pacti conscripta erant. Decem utique præcepta legis, quod est psalterium decem chordarum, de quo Psalmista ait: *Deus, canticum novum cantabo tibi, in psalterio decem chordarum psallam tibi* (Psal. xxxii). Tria namque præcepta in una tabula ad Deum pertinentia posita fuerant, septem in altera tabula ad proximum. In priore ergo tabula scriptum erat primum præceptum: *Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, de domo servitutis. Non habebis deos alienos* (Exod. xx), et reliqua. Quia Christus Dei Filius cum Patre et Spiritu sancto unus est Deus. Deinde additum est: *Non assumes nomen Domini tui in vanum: nec enim habebit insontem Dominus eum, qui assumpsit nomen Domini sui frustra.* Quia non debet a nobis nomen Christi accipi in vanum, ut putemus eum factum, id est, creaturam aliquam, per quem facta sunt omnia, quia vero ipse unus Deus Pater est, et Filius, et Spiritus sanctus, in Spiritu sancto, id est, in domo Dei requies nobis sempiterna promittitur. Unde subditur: *Memento ut diem sabbati sanctifices; sex diebus operaberis, et facies omnia opera tua, septimo autem die sabbati Domini Dei tui non facies omne opus tuum, tu et filius tuus, et filia tua, et reliqua.* In altera vero tabula primum est: *Honora patrem tuum, et matrem tuam; secundum,*

Non mæchaberis; tertium, Non occides; quartum, Non furaberis; quintam, Non falsum testimonium dices; sextum, Non concupisces uxorem proximi tui; septimum, Non concupisces rem proximi tui. Hæc jungamus illis tribus ad dilectionem Dei pertinentibus, et cantemus in psalterio decem chordarum, si volumus cantare canticum novum homines novi, quibus Salvator mandatum dedit novum ut diligamus invicem, sicut ipse dilexit nos.

Congregatis autem Phariseis interrogavit eos Jesus dicens: Quid vobis videtur de Christo? cujus filius est? Dicunt ei: David. Ait illis: Quomodo ergo David in Spiritu vocat eum Dominum, dicens: Dixit Dominus Domino meo: Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum (Psalm. cxv). Si ergo David vocat eum Dominum, quomodo filius ejus est? Qui ad tentandum Jesum fuerant congregati, et veritatem fraudulenta interrogatione capere nitebantur occasionem præbuerunt confutationis suæ, interroganturque de Christo cujus filius sit. Interrogatio Jesu nobis proficit usque hodie contra Judæos. Et hi enim qui consentient Christum esse venturum hominem simplicem, et sanctum virum asserunt de genere David; interrogemus eos docti a Domino: Si simplex homo est, et tantum filius David, quomodo David vocet eum Dominum suum? Non erroris incerto nec propria voluntate, sed in Spiritu sancto. Testimonium autem quod posuit, de cætesimo nono psalmo sumptum est. Dominus igitur David vocatur non secundum id quod de eo natus est, sed juxta id quod natus ex Patre semper fuit præveniens, ipsum carnis suæ patrem, Judæi ad delu-

dendam interrogationis veritatem frivola multa conflungunt, vernaculum Abrahamæ asserentes, cujus filius fuerit Damaseus Eliezer, et ex ipsius persona per scriptum psalmum, quod post eandem quinque regum dominus Deus Domino suo dixerit Abraham: Sede ad dexteram meam, donec ponam omnes inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Quos interrogemus quomodo Deus dixerit Abrahamæ ea quæ sequuntur: Tecum principium in die virtutis tuæ, in splendoribus sanctorum, ex utero ante luciferum genui te. Juravit Dominus et non pœnitebit eum, tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Et respondere eos cogamus, quomodo Abraham ante luciferum genitus sit, et sacerdos fuerit secundum ordinem Melchisedech, qui Melchisedech obtulerit panem et vinum, et a quo decimas prædæ acceperit (Gen. xiv).

Et nemo peterat respondere ei verbum, neque ausus fuit quisquam ex illa die eum amplius interrogare. Pharisei et Sadducæi quærentes occasionem calumniæ, et verbum aliquod invenire quod pateret insidiis, quia in sermonibus confutati sunt, ultra non interrogant, sed apertissime comprehensum Romanæ tradunt potestati. Ex quo intelligimus venena invidiæ posse quidem superari, sed difficilior conquiescere. Nos autem non cum Scribis et Phariseis inique cogitantes, et dolose Dominum interrogantes, atque tentantes, sed simplici corde et pia devotione cum humilitate accedamus ad illum, ut illuminemur, et vultus nostri non erubescens, sicut de eo scriptum est: Quoniam invenitur ab his, qui non tentant illum, apparet autem eis, qui fidem habent in illum (Sap. 1).

LIBER SEPTIMUS.

CAPUT XXIII.

Instruit Dominus turbas et discipulos de Scribis et Phariseis; increpat Scribas et Phariseos multis modis increpando Væ. Exprobrat Jerusalem occisio nem prophetarum, et prædicit ejus interitum.

Scribis, et Phariseis, atque Sadducæis tentatoribus Christi, per ipsam responsionem veritatis, ita ut dignum erat, confusis ac repudiatis, impletur illud Sapientiæ, quod jam olim dictum est, quia *per-versæ cogitationes separant a Deo, probata autem virtus corripit insipientes. Quoniam in malevolam animam non intrabit sapientia, nec inhabitabit in corpore subdito peccatis: Spiritus enim sanctus disciplinæ effugiet fictum, et auferet se a cogitationibus quæ sunt sine intellectu (Sap. 1).* Et quia tales non meruerunt divinam sapientiam accipere, quorum cor constabat veneno invidiæ esse repletum. Qui sint autem illi quorum mentes divina largiente gratia eam recipere possint, alibi manifestatur cum dicitur: *Fons sapientiæ verbum Dei in excelsis, et ingressus illius mandata æterna. Radix sapientiæ cui revelata est, et astutias illius quis agnovit? Disciplina sapientiæ cui revelata est, et manifestata? et multiplicationem ingressus*

illius quis intellexit? Unus est Altissimus creator omnipotens, rex potens et metuendus nimis, sedens super thronum illius et dominans Deus. Ipse creavit illum in Spiritu sancto, et vidit, et dinumeravit, et mensus est. Et effudit illam super omnia opera sua, et super omnem carnem secundum datum suum, et præbuit illam diligentibus se (Eccli. 1). Diligentes enim Deum et mandatis illius obediens desursum percipiunt veræ sapientiæ gustum, et ejus suavitate jugiter delectantes, non se inde in elationem extollunt, sed humiliter sentientes tanquam parvuli in innocentiae puritate persistunt. Pro quibus ipsa Veritas in Evangelio ad Patrem loquens ita ait: *Confiteor tibi, Pater, Domine cæli et terræ, quia abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis. Ita, Pater, quoniam sic fuit placitum ante te (Luc. x).* Placet enim Deo Patri, placet et Filio, placet et Spiritui sancto uni Deo omnipotenti, ut qui in oculis suis parvos se esse conspiciunt, coram oculis Dei in magnis exalterentur, et a reproborum consortio separati, qui peccatorum suorum tenebris æterno carcere infernorum damnandi sunt; ipsi vero lumine divinæ sapientiæ perpetualiter illustrentur. Ideo Dominus spreto Scri-

harum et Pharisæorum no.osis quæstionibus consequenter ad discipulos, et ad populum sermonem instructionis convertit, ut hi qui idonei sunt capiant de ore ejus verbum salutis. Sequitur evangelista, et dicit:

Tunc Jesus locutus est ad turbas, et ad discipulos suos, dicens: Super cathedram Moysi sederunt scribæ et Pharisæi; omnia ergo quæcunque dixerint vobis facite et servate; secundum opera vero eorum nolite facere: dicunt enim et non faciunt. Quid mansuetius, quid benignius Domino? Tentatur a Pharisæis, confringuntur insidiæ eorum, et per psalmistam, *sagittæ parvulorum factæ sunt plagæ eorum (Psal. LXII)*; et nihilominus propter sacerdotium et nominis dignitatem exhortatur populos ut subjiciantur eis, non opera sed doctrinam considerantes. Quod autem ait: *Super cathedram Moysi sederunt scribæ et Pharisæi*, per cathedram doctrinam legis ostendit. (*Joan. Chrys.*) Ergo et illud, quod dicitur in psalmo: *In cathedra pestilentiæ non stetit (Psal. I)*, et *cathedras vendentium columbas evertit*, doctrinam debemus accipere. Et ideo Dominus ad suos convertit sermonem, ut confusio scribarum et Pharisæorum illorum fieret disciplina. Infructuosum namque est verbum, in quo sic aliter confunditur, ut aliter non erudiat. Nam et Deus non propter malos castigationem super terram transmittit, sed propter bonos: scit enim quia malos flagella non corrigunt. Sed malos castigat, ut corrigat bonos, quia bonus nisi admonitus fuerit, per negligentiam evanescit. Sic et Christus nunquid non potuit eorum interrogationes contemnere? Sed voluit indignos indigne docere, et dignos digne edficare.

Alligant autem onera gravia et impostabilia, et imponunt in humeros hominum; digito autem suo nolunt ea movere. (Venant.) Non possunt ergo turbæ et discipuli Domini onera legis portare, eo modo quo scribæ et Pharisæi hæc imponebant hominibus. Unde recte audiunt quod sarcinas ipsas uno digito suo non tangerent: hoc est, ne in minimis quidem eam pericerent, quam se contra morem patrum sine fide et gratia Jesu Christi, et servare et servandam tradere præsumebant. Atque ideo jugum Christi suave, et sarcinam ejus levem (*Matth. xi*), ubi requies est animarum, procul abjicere et exterminare tentabant: cum scriptum sit, *justus ex fide vivit (Hebr. x)*, et apostolus Petrus his, qui credentes ex gentibus circumcidi docebant, protestetur, et dicat: *Nunquid tentatis Deum, imponere jugum super cervicem discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos potuimus portare? Sed per gratiam Domini Jesu credimus salvari, quemadmodum et illi (Act. xv)*. [*Hieron.*] Notandum ergo quod hæc sententia Domini generaliter adversum omnes magistros, qui grandia jubent, et minora faciunt accipi potest. Maxime cum et humeri, et digiti, et onera et vincula quibus alligantur onera, spiritualiter intelligenda sint. (*Chrys.*) Tales sunt etiam nunc indiscreti sacerdotes, qui omnem justitiam populo mandant, et ipsi nec modicum servant,

PATROL. CVII.

A videlicet non ut facientes sint justii, sed ut dicentes appareant justii. Tales sunt et qui grave pondus venientibus ad poenitentiam ponunt: *Quia dicunt, et non faciunt.* Et sic dum poena poenitentiae præsentis fugitur, contemnitur poena peccati futuri. Si enim fascem super humeros adolescentis, quem non potest bajulare posueris necesse habet, ut aut fascem rejiciat, aut sub pondere confringatur: sic et homini cui grave pondus poenitentiae ponis, necesse est ut aut poenitentiam rejiciat, aut suscipiens dum ferre non potest, scandalizatus amplius peccet. Deinde et si erramus modicam poenitentiam imponentes, nonne melius est propter misericordiam dare rationem quam propter crudelitatem.

B *Omnia vero opera sua faciunt ut videantur ab hominibus.* Nunc autem vult ostendere causam, propter quam non poterant credere Domino, hoc est, quia omnia faciunt ut ab hominibus videantur. Impossibile est enim ut credat Christo coelestia prædicanti, qui gloriam hominum concupiscit terrenam. Et ideo quicumque ita facit opera sua ut videantur ab hominibus, similis scribis et Pharisæis est.

Dilatant enim phylacteria sua, et magnificant fimbrias. Amant autem primos recubitus in cænis, et primas cathedras in synagogis, et salutationes in foro, et vocari ab hominibus, Rabbi. (Hieron.) Væ illis miseris ad quos scilicet Pharisæorum vitia transeunt. Dominus cum dedisset mandata legis per Moysen, ad extremum intulit: *Ligabis ea in manu tua, et sint immota ante oculos tuos (Exod. xxviii; Deut. vi)*.

C Cæcus talis est sensus: Præcepta mea sint in manu tua, ut opere compleantur; sicut ante oculos tuos, ut die ac nocte mediteris in eis. Hoc Pharisæi male interpretantes scribebant in membranulis decalogum Moysi, id est, decem verba legis plicantes ea et ligantes in fronte, et quasi coronam capiti facientes, ut semper ante oculos moverentur: quod usque hodie inde Babylonii faciunt, et qui hoc habuerit quasi religiosus in populis judicatur. Jusserat quoque aliud Moyses ut in quatuor angulis palliorum hiacynthinas fimbrias facerent, ad Israelis populum dignoscendum, ut quomodo in corporibus circumcisio signum Judaicæ gentis daret, ita et vestis haberet aliquam differentiam. Superstitiosi magistri captantes auram popularum, et ex mulierculis sectantes lucra faciebant grandes fimbrias, et acutissimas in eis spinas ligabant, ut videlicet ambulantes et sedentes interdum pungerentur, et quasi hac commonitione retraherentur ad officia Dei, et ministeria servitutis ejus. Quia ergo dixerat Dominus, *Omnia opera sua faciunt, ut videantur ab hominibus*, quod generaliter accusaverat, nunc in partes dividit. (*Hieron.*) Pictatiola illa decalogi phylacteria vocabant, quod quicumque habuissent ea, quasi ob custodiam et munimentum sui habuerunt, non intelligentibus Pharisæis quod hæc in corde portanda sint, non in corpore: alioquin et armaria et arce habent libros, et Dei notitiam non habent. Nonne hæc apud aliquos superstitiosæ mulierculæ in parabolis Evangelii (*Al.*, parvulis Evan-

gelis], et in crucis ligno, et in istiusmodi rebus, quæ habent quidem zelum Dei, sed non iuxta scientiam usque hodie factitant, culicem liquantes et camelum glutientes? Istiusmodi erat sumbria parva et brevis ex legis præcepto, quam et mulier illa, quæ sanguine fluebat, tetigit in pallio Domini; sed non est compuncta superstitionis sentibus Pharisæorum, magisque sanata ad tactum ejus. Cumque superflue distat phylacteria sua, et magnas faciant sumbrias, gloriam captantes ab hominibus, arguuntur in reliquiis, ear quærant primos accubitus in cœnis, et primas cathedras in synagogis, et in publico gulam sectentur et gloriam, et vocentur *Rabbi* ab hominibus, quod Latino sermone *magister* dicitur. (RAB.) Notandum tamen, quod non salutari in foro, non primos sedere, vel discumbere vetat eos, quibus hoc officii ordine competit, sed eos nimirum qui hæc sive habita, seu certe non habita indebite amant, a fidelibus quibusque, quasi improbos docet esse cavendos, animum videlicet non gradum justa distinctione redarguens. Quamvis et hoc culpa non careat, si iidem in foro litibus interesse, qui in cathedra Moysi synagogæ magistri cupiant appellari. Duplici sane ratione a vanæ gloriæ cupidis attendere jubemur, ne scilicet eorum vel simulatione seducamur, æstimantes bona esse quæ faciunt, vel æmulatione inflammemur frustra gaudentes in bonis laudari, quæ simulant. Denique sequitur :

Vos autem nolite vocari, Rabbi: unus est enim magister vester. Omnes autem vos fratres estis. (Chrys.) Id est, ne quod Deo debetur vobis præsumatis, necque alios vocetis Rabbi, ne divinum honorem hominibus deferatis: unus est enim magister omnium, qui omnes naturaliter docet, sicut scriptum est: *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum* (Joan. 1). Homo enim non intellectum homini præstat docendo, sed a Deo spiritum per admonitionem exercet.

Et patrem nolite vocare vobis super terram: unus est Pater vester, qui in cælis est. Nec vocemini magistri, quia magister vester unus est Christus. (Hieron.) Nec magister, nec pater vocandus est alius, nisi Deus Pater et Dominus noster Jesus Christus. Pater quia ex ipso sunt omnia; magister quia per ipsum sunt omnia: vel quoniam per dispensationem carnis homines reconciliati sumus Deo. Quæritur quare adversus hoc præceptum doctorem gentium apostolus esse se dixerit; aut quomodo vulgato sermone maxime in Palæstinæ et Ægypti monasteriis se invicem Patres vocent. Quod sic solvitur: Aliud esse natura patrem vel magistrum, aliud indulgentia. Nos si hominem patrem vocamus, honorem ætati deferimus non auctorem nostræ ostendimus vitæ; quia nec initium vitæ ex eis habemus, sed transitum vitæ per eos accipimus. Magister quoque dicitur ex consortio veri magistri, et ne infinita replicem, quomodo unus per naturam Deus et unus Filius non præjudicat cæteris, ne per adoptionem dii vocentur et filii,

ita et unus pater et magister non præjudicat aliis, ut abusive appellentur patres et magistri.

Qui major est vestrum, erit minister vester. Certantibus de prioratu discipulis, ut Lucas refert, pius magister eos non in itæ contentionis arguit, sed formam quam sequantur humilitatis modesta ratione describit (*Luc. xxii*). In qua tamen forma obtinenda majores et præcessores, id est, doctores Ecclesiæ non minima discretionem opus habent, ne videlicet regum gentilium instar dominari subjectis, seque ab eis gaudeant supervacuis laudibus atolli, sed ad exemplum regis æterni, quasi juniores eis quibus regendis præsent efficiantur ac ministri. Quia quicumque vult fratrem prævenire regnando, prius necesse est ut illum præveniat obsequendo, sicut Apostolus ait: *Honore invicem prævenientes* (Rom. xii). Vincat enim officiis, ut possit vincere sanctitate. (Greg.) Atamen necesse est ut sic bene agentibus per humilitatem sint socii, quatenus contra delinquentium vitia per zelum justitiæ sint erecti, ut et bonis in nullo se præferant, et cum pravorum culpa exigit potestatem protinus sui prioratus agnoscant. Ne enim præsentis animus ad elationem potestatis suæ delectatione rapiatur, recte per quemdam sapientem dicitur: *Ducem te constituerunt, noli extolli, sed esto in illis, quasi unus ex illis* (Eccli. xxxii). Hinc etiam Petrus ait: *Non dominantes in clero, sed formi facti gregi* (I Petr. v). Et tamen nonnunquam gravius delinquitur, si inter perversos plus æqualitas quam disciplina custoditur. Quia enim falsa pietate superatus ferire Heli delinquentes filius noluit, apud districtum judicem semetipsum cum filiis crudeli damnatione percussit (I Reg. ii). Unde necesse est ut rectorem et matrem pietas et patrem exhibeat disciplina; atque inter hæc sollicita circumspectione providendum, ne aut districtio rigida aut pietas sit remissa.

Qui autem exaltaverit se, humiliabitur, et qui se humiliaverit exaltabitur. (Venant.) Neque enim mox omnis qui se coram hominibus exaltat humiliabitur, aut qui se in conspectu hominum humiliat, exaltabitur ab eis; sed e contrario nonnunquam qui se vel in apice dignitatis vel in alia qualibet acquirenda gloria sublevat, usque in finem exaltari non cessat. Similiter ac humilis quilibet æ verendum in qua contentus est usque ad vitæ terminum mediocritate perseverat; et ideo juxta Veritatis sententiam omnis qui se incaute de meritis allevat, humiliabitur a Domino, et qui provide se de beneficiis humiliat, exaltabitur ab eo.

[II.] *Væ vobis, scribæ et Pharisæi hypocritæ, quia clauditis regnum cælorum ante homines: vos enim non intratis nec introeuntes sinitis introire.* (Hieron.) Habent scribæ et Pharisæi legis prophetarumque notitiam, sciunt Christum esse Filium Dei. (Hilar.) Non ignorant natum esse de virgine: sed dum adventum ejus corporeum a prophetis prædicatum doctrinæ simulatione abscondunt, et prædam de subjecta sibi plebe appetunt, nec ipsi introeunt in regna

cælorum, nec eos qui poterant intrare permittunt. Hoc est quod in Osea propheta Dominus arguit dicens: *Absconderunt sacerdotes viam, interfecerunt Sichima* [Particeps sacerdotum in via interficientium pergentes de Sichem] (*Osee. vi*). Et rursum: *Sacerdotes non dixerunt: Ubi est Dominus?* Vel certe omnis magister, qui verbo ædificat, et scandalizat malis operibus discipulos suos, claudit ante eos regnum cælorum.

Væ vobis, scribæ et Pharisei hypocritæ, quia circumcitis mare et aridam, ut faciatis unum proselytum; et cum fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo quam vos. Non eo studio servamus quæsitâ, quo quærimus. Scribæ et Pharisei totum lustrantes orbem propter negotiationes et diversa lucra, tam a discipulis captanda quam per imaginem sanctitatis; id est, studii habebant de gentibus facere proselytum, id est, advenam et incircumcisum miscere populo Dei. Sed qui ante dum esset ethnicus simpliciter errabat, et erat semel filius gehennæ, videns magistrorum vitia, et intelligens destruere eos aperibus quod verbis docebant, revertitur ad vomitum suum, et gentilis factus quasi prævaricator majori pœna dignus erit.

(*RAB.*) Typice autem maris et terræ peragratione significat in totius orbis finibus eos esse Evangelio obrectaturos. Proselyti enim sunt ex gentibus in synagogam recepti, quorum futurorum raritas in uno indicatur. Neque enim post Christi prædicationem doctrinæ eorum fides relicta est; sed quisque fuerit acquisitus ad plebem filius sit gehennæ, pœnæ soboles, et æterni iudicii hæreditas: quia adoptio ex gentibus Abrahæ familiam factura sit. Ideo autem pœnæ duplicata erit filius, quia neque remissionem peccatorum sit gentium consecutus, et societatem eorum qui Christum persecuti fuerant sit secutus. Filius autem vocatur gehennæ, quomodo filius perditionis, et filius hujus sæculi; vocatur filius gehennæ ad illam præparatus, non ex illa generatus: unusquisque enim cuius opera agit ejus filius appellatur.

Væ vobis, duces cæci, quia dicitis: Quicumque juraverit per templum, nihil est; qui autem juraverit in auro templi, debet. Stulti et cæci, quid enim majus est, aurum, an templum quod sanctificat aurum? Et quicumque juraverit in altari, nihil est; quicumque autem juraverit in dono quod est super illud, debet. Cæci, quid enim majus est, donum, an altare quod sanctificat donum? Qui ergo jurat in altari, jurat in eo et in omnibus quæ sunt super illud. Et qui juraverit in templo, jurat in illo, et in eo qui habitat in ipso. Et qui jurat in cælo jurat in throno Dei, et in eo qui sedet super eum. Supra, ut visum nobis est, exposuimus quid significaret traditio Phariseorum, dicentium: *Donum quodcumque est ex me, tibi proderit.* Nunc duplex et ad unam occasionem avaritiæ trahens Phariseorum conditio condemnatur, ut arguantur cuncta pro lucro facere, et non pro timore Dei. Sicut enim in phylacteriis et simbriis dilatatis opinio sanctitatis captabat gloriam, et per occasio-

nem gloriæ quærebant lucra, sic alia traditionis inventa stropa impietatis arguit præceptores. Si quis in contentione, seu in aliquo jurgio, vel in causæ ambiguo jurasset in templo, et postea convictus esset mendacii, non tenebatur criminis reus, si autem jurasset in auro et pecunia quæ in templo sacerdotibus offerebatur, statim in quo juraverat cogebatur exsolvere. Rursum si quis jurasset in altari, perjuri reum nemo tenebat; sin autem perjurasset in dono, vel in oblationibus, id est, in hostiâ, in victimis, in similia, et cæteris quæ offeruntur Deo super altare, hæc studiosissime repelebant. Arguit ergo eos Dominus, et stultitiæ, et fraudulentiæ, quod multo majus sit templum quam aurum quod sanctificatur a templo, et altare quam hostiæ quæ sanctificantur ab altari. Totum autem faciebant, non ob Dei timorem, sed ob divitiarum cupiditatem. Templum enim vel altare ad gloriam Dei pertinet, et ad hominum spiritalium salutem; aurum autem quod est in templo, vel donum quod est super altare, ad gloriam quidem Dei pertinent, et ipsa tamen aurum vel donum magis ad delectationem hominum et ad utilitatem sacerdotum offertur super altare. Judæi ergo aurum quo ipsi delectabantur, et dona quibus ipsi pascebantur, sanctiora esse dicebant, quam ipsum templum et altare, ut homines promptiores fierent ad offerenda dona, quam ad preces fundendas in templo, aut justitias faciendas. Totum autem faciebant non ob Dei timorem, sed ob divitiarum cupiditatem, ut paulo ante dictum est. Spiritualiter autem quod Dominus dixit: *Quid enim majus est aurum an templum, quod sanctificat aurum?* Et iterum dixit: *Quid enim majus est donum, an altare quod sanctificat donum?* ita intelligendum est: templum et altare ipsum Christum, aurum et donum laudes et sacrificia precum, quæ in eo per eum offerimus: non enim ille per hæc, sed ista per illum sanctificantur.

Væ vobis, scribæ et Pharisei hypocritæ, quia decimatis mentam, et anetum, et cuminum et reliquias quæ graviora sunt, iudicium, et misericordiam, et fidem: hæc oportuit facere, et illa non omittite. (*Hieron.*) Multa in lege præcepta sunt quæ typos proferant futurorum. Alia vero quæ aperta sunt et illuminant oculos juxta psalmistam dicentem: *Mandatum Domini lucidum, illuminans oculos*, quæ statim opera desiderant; verbi gratia: *Non adulterabis, non furtum facies, non falsum testimonium dices*, etc. (*Psal. xviii*). Pharisei autem, quia præceperat Dominus (interim ut intellectus mysticos dimittamus) propter alimoniam sacerdotum et Levitarum, quorum pars erat Dominus, omnium rerum offerri in templo decimas, hoc unum habebant studii, ut quæ jussa fuerant comportarentur. Cætera quæ erant majora, utrum quis faceret, an non, parvi pendebant. Et ex hoc itaque capitulo arguit eos, quod studiose etiam vilium olerum decimas exigant, et iudicium in disceptatione negotiorum, misericordiamque in pauperes pupillos et viduas, et fidem in Deum, quæ

magna sunt, prætermittant. (Aug.) *Hæc, inquit, oportuit facere, id est iudicium, misericordiam, et fidem, ut et nos veraciter de nostra miseria iudicantes, et Dei charitatem quam donavit ipse diligentes, pie recteque vivamus justum iudicium ejus consistentes quo miseri effecti sumus. De quo dicit Apostolus: Iudicium quidem ex uno in condemnationem; et magnæ charitati ejus gratias agentes (Rom. v). De qua idem ipse dicit gratiæ prædicator: Commendat autem suam charitatem Deus in nobis, quoniam cum adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est. Oportuit et illa non omittere, id est, elemosynas fructuum terrenorum. Non ergo se fallant, qui per elemosynas quaslibet largissimas fructuum suorum, cujusque pecuniæ impunitatem se emere existimant in facinorum immanitate, ac flagitiorum nequitia permanendi.*

Duces cæci excolantes culicem, camelum autem glutientes. Camelum puto esse juxta sensum præsentis loci et magnitudinem præceptorum, iudicium, et misericordiam, et fidem; culicem autem decimas mentæ, et aneti, et cymini, et reliquorum vilium olerum. Hæc contra præcepta Dei, quæ digna sunt devoramus atque negligimus, et opinione religionis in parvis quæ lucrum habent diligentiam demonstramus. (Aug.) Possunt tamen hæc per allegoriam ad Judæos referri. Quia dimiserunt Barrabam, qui non solverat sabbatum, quod magna diligentia carnaliter observabant, occiderunt autem Dominum spiritaliter sabbatum insinuantem, per iudicium, et misericordiam, et fidem, quæ illi maxime contemnebant. Nam et culicis nomine non absurde figuratur seditiosus homicida, quia hoc animal, et strepando inquietat, et sanguine delectatur; et cameli nomine propter humilantem se ad subeunda onera magnitudinem, congruenter intelligitur Dominus.

Væ vobis, scribæ et Pharisæi hypocritæ, qui mundatis, quod de foris est calicis; et paropsidis, intus autem pleni estis rapina et immunditia? Diversis verbis eodem quo supra sensu arguit Pharisæos simulationis atque mendacii, quod aliud ostendant hominibus foris, aliud domi agant. Non quod in calice eorum et paropside superstitio moraretur, sed quod hominibus ostenderent sanctitatem in habitu, in sermone, in phylacteriis, in simbriis, in orationum longitudine, et in cæteris istiusmodi, intrinsecus autem essent vitiorum sordibus pleni. Calicis namque usus interior est, qui si obsorderit, quid proficiet lotus exterior? (Hilar.) Atque ideo interioris conscientiæ nitor est obtinendus, ut ea quæ corporis sunt forinsecus laventur?

Pharisæe cæce, munda prius quod intus est calicis et paropsidis, ut fiat et id quod deforis est mundum. Hoc est, munda prius cor et conscientiam a concupiscentia et pravis desideriis, a fraude et dolo, et sic foris per opera ostendes veraciter sanctitatem. Notandum autem quod apud Lucam ita scriptum est: *Stulti, nonne qui fecit quod deforis est, etiam id quod intus est fecit?* (Luc. xi.) [RAB.] Qui, inquit,

utramque hominum naturam fecit, utramque mundari desiderat. Hoc contra Manichæos, qui animam tantum a Deo, carnem vero putant a diabolo creatam. Hoc contra illos, qui corporalia peccata, fornicationem videlicet, immunditiam, libidinem, furtivam rapinam, et cætera talia quasi gravissima detestantur, spiritalia vero, quæ non minus damnat Apostolus, hoc est, amaritudinem, iram, indignationem, clamorem, blasphemiam, superbiam, et avaritiam, quæ idolorum est servitus, ut levia contemnant.

Væ vobis, scribæ et Pharisæi hypocritæ, quia similes estis sepulcris dealbatis, quæ a foris patent hominibus speciosa, intus vero plena sunt ossibus mortuorum, et omni spurcitia. Sic et vos a foris quidem parietis hominibus justis, intus autem pleni estis hypocrisis et iniquitate. Sepulcris quoque eos comparavit, quæ humano opere cultuque splendentia, mortuorum ossibus et cadaverum immunditiis interius sordescant; preferant scilicet inanibus verbis justitiæ speciositatem, habeant vero intra se conscientiæ suæ mentisque fetorem. Hinc illud quod in calice et paropside supra demonstrabat, eo quod foris loti essent et intrinsecus sordidi, hoc nunc per exemplum sepulcrorum replicat: quod quomodo sepulcra forinsecus lita sunt calce, et ornata marmoribus, et auro coloribusque distincta, intus autem plena sunt ossibus mortuorum: sic et perversi magistri, quia alia docent, et alia faciunt, munditiam habitu vestis, et verborum humilitate demonstrarent, intus autem pleni sunt omni spurcitia, et avaritia, et libidine. Denique manifestius hoc ipsum exprimit inferens sic. Et vos a foris quidem parietis hominibus justis, intus autem pleni estis hypocrisis et iniquitate.

Væ vobis, scribæ et Pharisæi hypocritæ, quia ædificatis sepulcra prophetarum, et ornatis monumenta justorum, et dicitis: Si fuissetis in diebus patrum nostrorum, non essemus socii eorum in sanguine prophetarum. Itaque testimonio estis vobismetipsis quia filii estis eorum qui prophetas occiderunt. Prudentissimo syllogismo arguit eos filios esse homicidarum, dum ipsi opinione bonitatis et gloriæ in populo sepulcra ædificant prophetarum, quos majores eorum interfecerunt et dicunt: Si fuissetis in illo tempore, non fecissemus ea quæ fecerunt patres nostri. Hoc etiamsi sermone non dicunt, opere loquuntur, ex eo quod ambitiose et magnifice ædificant memorias occisorum, quos a patribus suis jugulatos esse non negant. (MAUR.) Non enim propter amorem veritatis et pietatis hoc fecerunt: sed propter favorem vanæ laudis hypocritæ omnia fallaciter faciebant. (Venant.) Ac ideo non monumenta prophetarum ornare, sed interfectores prophetarum imitari, sceleris est. Judei ergo prophetarum monumenta ædificando, patrum suorum facta qui hos occiderunt arguebant. Sed paterna facinora æmulando, dum Christum apostolosque illius insequuntur, in seipsis sententiam retorquebant, eadem videlicet ipsi quæ in parentibus damnabant agentes. Simulabant quidem se ob favorem vulgi captandum patrum suorum horrere

perfidiam, memorias prophetarum qui ab eis occisi sunt magnifice ornando, sed ipso opere testificantur quantum paternæ nequitiae consentiant, Dominum, qui ab eisdem prophetis est prænuntiatus, injuriis agendo. Ubi se pariter et filios homicidarum et ad suæ damnationis augmentum scientes peccare declarant.

Et vos implete mensuram patrum vestrorum. (Hieron.) Probat superioribus dictis, quod filii essent homicidarum et eorum qui prophetas occiderunt, nunc concludit quod voluerat, et quasi extremam syllogismi partem ponit. *Et vos, inquit, implete mensuram patrum vestrorum*, hoc est, quod illis defuit, nunc implete. Illi interfecerunt servos, vos Dominum crucifigite; illi prophetas, vos eum qui a prophetis prædictus est. Non jubet tamen illis ut faciant, quod facturi non erant nisi jussisset, sed ostendit quod essent facturi.

Serpentes, progenies viperarum. Hoc ipsum et Joannes Baptista dixerat: Sicut ergo de viperis nascuntur viperæ, sic de homicidis patribus vos, inquit, nati estis homicidæ.

Quomodo fugietis a judicio gehennæ? (Chrys.) Nunquid sepulcra sanctorum ædificantes, an potius a malitia corda vestra mundantes; nunquid sic judicat Deus, quomodo judicat homo? Homo hominem judicat in opere, Deus autem in corde. Quæ est autem ista justitia sanctos colere, et contemnere sanctitatem? Primus gradus est pietatis sanctitatem diligere, deinde sanctos, quia non sancti ante sanctitatem fuerunt, sed sanctitas ante sanctos. Sine causa ergo justos honorat, qui justitiam spernit. Quomodo fugietis? Nunquid liberabunt vos sancti, quorum monumenta ornatis? Non possunt sancti amici esse illorum, quibus Deus est inimicus.

Ideo ecce ego mitto ad vos prophetas, et sapientes, et scribas, et ex illis occidetis, et crucifigetis, et ex eis flagellabit in synagogis vestris, et persequemini de civitate in civitatem. Hoc quod ante dixeramus: *Implete mensuram patrum vestrorum*, ad personam Domini pertinere, eo quod occidendus esset ab eis, potest et ad discipulos ejus referri, de quibus nunc dicit: *Ecce mitto ad vos prophetas, et sapientes, et scribas, et ex illis occidetis, et crucifigetis, et flagellabit in synagogis vestris, et persequemini de civitate in civitatem, ut impleatis mensuram patrum vestrorum.* Simulque observa juxta Apostolum scribentem ad Corinthios, varia esse dona discipulorum Christi, alios prophetas, qui ventura prædicant; alios sapientes, qui noverint quando debeant proferre sermonem; alios scribas in lege doctissimos, ex quibus lapidatus est Stephanus, Paulus occisus, Petrus crucifixus, flagellati in Actibus apostolorum discipuli; et persecuti eos sunt de civitate in civitatem, expellentes de Judæa, ut ad gentium populum transmigrarent ad disseminandum Evangelium Christi (Act. v). Si autem idem Filius Dei prophetas, qui apostolos misit, cessent hæretici Christo ex virgine principium

A dare, omittant alium legis et prophetarum, alium Novi Testamenti Deum prædicare.

Ut veniat super vos omnis sanguis justus, qui effusus est super terram? (Venant.) *Veniat super vos omnis sanguis justus dicit*, id est, vindicta justæ ultionis, quam pro effuso sanguine justorum meruerunt. Quæritur ergo quomodo sanguis omnium prophetarum atque justorum ab una Judæorum generatione requiratur, cum et multi sanctorum sive ante incarnationem, seu post mortem, resurrectionemque Salvatoris, ab aliis sunt nationibus interempti, et ipse Dominus Judæis licet acclamantibus, a Romano tamen præside Romanisque sit militibus crucifixus. Sed moris est Scripturarum duas sæpe generationes hominum, bonorum scilicet malorumque computare, hoc est eorum qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt (Joan. i), et eorum, quibus dicitur: *Vos ex patre diabolo estis* (Joan. viii), et alibi, *Serpentes, generatio viperarum.* Omnium enim iniquorum, et persecutorum, et homicidarum a Cain usque ad finem sæculi una generatio est; et si non sunt omnes in tempore uno, omnes tamen corpus diaboli et civitas Babylonia, id est, confusionis a fidelibus appellatur.

A sanguine Abel justus usque ad sanguinem Zachariæ filii Barachiæ, quem occidistis inter templum et altare? Quare a sanguine Abel, qui primus martyr passus est, mirum non est; sed quare adusque sanguinem Zachariæ quærendum est, cum et multi post eum usque ad nativitatem Christi, et ipso mox nato Innocentes in Bethleem pueri sint ab hac generatione perempti: nisi forte quia Abel pastor ovium (Gen. iv), Zacharias sacerdos fuit; et hic in campo, ille in atrio templi necatus est, utriusque gradus martyres et laici scilicet, et altaris officio mancipati sub eorum voluit intimare vocabulo. (Hieron.) Juxta litteram vero de Abel nulla est ambiguitas quin sit justus, quem Cain frater ejus occidit; justus autem non solum ex Domini nunc sententia, sed ex Geneseos testimonio comprobatur, ubi accepta ejus a Domino narrantur munera. Quærimus quis sit iste Zacharias filius Barachiæ, quia multos legimus Zacharias. Et ne libera nobis tribuatur erroris facultas, additum est: *Quem occidistis inter templum et altare.* In diversis diversa legi, et debeo singulorum opinioniones ponere. Alii Zachariam filium Barachiæ dicunt, qui in duodecim prophetis decimus est, patrisque nomen in eo consentiat; sed ubi occisus sit inter templum et altare, Scriptura non loquitur, maxime cum temporibus ejus, vix ruinæ templi fuerint. Alii Zachariam patrem Joannis intelligi volunt, ex quibusdam apocryphorum libris approbantes, quod propterea occisus sit, quia Salvatoris prædicaverit adventum. Hoc quia de Scripturis non habet auctoritatem, eadem facilitate contemnitur qua probatur. Alii istum volunt esse Zachariam, qui occisus sit a Joas rege Judææ inter templum et altare, sicut Regum narrat historia. Sed observandum quod ille Zacharias non sit filius Barachiæ, sed filius

Joiadæ sacerdotis : unde et Scriptura refert : *Non fuit recordatus Joas patris ejus Joiadæ, quæ sibi fecisset bona* (II Paral. xxiv). Cum ergo et Zachariam teneamus, et occisionis consentiat locus, quærimus quare Barachia dicitur filius, et non Joiadæ. Barachia in lingua nostra *benedictus Domini* dicitur; et sacerdotis Joiadæ *justitia* Hebræo nomine demonstratur. In Evangelio quo utuntur Nazareni pro filio Barachia filium Joiadæ scriptum reperimus. Simplices fratres inter ruinas templi et altaris, sive in portarum exitibus, quæ Siloam ducunt, rubra saxa monstrantes, Zacharia sanguine putant esse polluta. Sed nos non condemnamus errorem, qui de odio Judæorum, et fidei pietate descendit.

Amen dico vobis, venient hæc omnia super generationem istam. Super illam utique generationem, quæ merito suæ impietatis condemnatur a Domino, quæ a primo parricida usque ad novissimum perditionis filium, non utique super generationem rectorum, quæ a Domino benedicetur (*Psal. xxiii*), quæ ascendet in montem Domini, et stabit in loco sancto ejus generatio quærentium Dominum, requirentium faciem Dei Jacob.

Hierusalem, Hierusalem, quæ occidis prophetas, et lapidas eos qui ad te missi sunt. Hierusalem non saxa et ædificia civitatis sed habitatores vocat, quam patris plangit affectu, sicut et in alio loco legimus, quod videns eam fleverit (*Luc. xix*).

Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina pullos suos congregat sub alas, et noluisti? In eo enim quod dicit adversus impiam civitatem, *Quoties volui congregare filios tuos et noluisti?* apparere videtur tanquam Dei voluntas superata sit hominum voluntate, et infirmissimis nolendo impedientibus, non potuerit facere potentissimus quod volebat. Et ubi est illa omnipotentia, quæ in cælo et in terra omnia quæcunque voluit fecit (*Psal. cxiii*), si colligere filios Jerusalem voluit, et non fecit? An potius illa filios suos ab ipso colligi noluit? Sed ea quoque nolente filios ejus collegit ipse quos voluit: quia in cælo et in terra, non quædam voluit, et fecit, quædam vero voluit, et non fecit, sed in cælo et in terra, omnia quæcunque voluit, fecit. (*Hier.*) Quod autem dicit: *Quoties volui congregare filios tuos?* omnes retro prophetas a se missos esse testatur. Gallinæ quoque similitudinem ponit congregantis sub alas pullos suos. (*Aug.*) Hoc genus animantis magnum affectum in filios habet, ita ut eorum infirmitate affecta, et ipsa infirmetur; et (quod difficile in cæteris animantibus invenies) alis suis filios protegens, contra milvum pugnat: sic etiam mater nostra sapientia Dei per carnis susceptionem infirmata quodammodo (unde apostolus dicit: *Quod infirmum est Dei, fortius est hominibus* [I Cor. i]), protegit infirmitatem nostram, et resistit diabolo, ne nos rapiat. In qua defensione, quod illa adversus milvum conatur affectu, hæc adversus diabolum perficit potestate. (*Hier.*) Item in Cantico

Deuteronomii legimus aliam similitudinem, sicut aquila protegere nidum suum, et super pullos suos, quos desideravit expandens alas suscepit eos, et tulit super pennas suas (*Deut. xxxii*). [*Rab.*] Et pulchre qui Herodem de sua nece tractantem vulpem vocaverat, seipsum avi comparat. Fraudulenta enim vulpes semper insidias avibus tendere non cessat.

Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta. (*Hieron.*) Hoc ipsum ex persona Jeremiæ ante jam dixerat: *Reliqui meam domum, dimisi hæremitatem meam, facta est mihi hæreditas mea quasi leo in silva* (*Jerem. xii*). Desertam Judæorum domum, id est, templum illud, quod ante fulgebat augustum oculis, comprobamus. Quia habitatorem Christum perdidit, et hæremitatem præripere gestiens occidit hæredem. (*Aug.*) Ipsam civitatem quam secundum alium evangelistam nidum suum vocaverat, nunc domum Judæorum appellat. Quæ non immerito Domini auxilio nudata, suæ ditioni relinquitur, quia non solum avis illius omnipotentis, quam Matthæus gallinam nuncupat, alis protegi despexit, sed et eandem avem se protegere volentem vulpibus devorandam, id est Herodi, et Pilato crucifigendum tradidit Christum. Nec mora vulpium earundem, hoc est, regum terræ et ipsa rapina devoratur. Occiso enim Domino venerunt Romani et quasi nidum vacuum diripientes tulerunt eorum locum, gentem, et regnum.

Dico enim vobis: Non me videbitis amodo donec dicatis: Benedictus qui venit in nomine Domini. (*Aug.*) Hæc quidem turbæ dixerunt Domino veniente Hierusalem, sed quia Lucas non dicit, quod hinc abcesserit Dominus, ut non veniret, nisi eo tempore quo jam illud diceretur (perseverat quippe in itinere suo, donec veniat Jerusalem), cogit profecto hoc mystice intelligi, hoc est, de illius ejus adventu, quo in claritate venturus est (*Luc. xiii*). [*Venant.*] Maxime cum Matthæus hæc Dominum post decantatas ei a turba laudes dixisse testetur, ne aliter quod dicit, hoc est, nisi pœnitentiam egeritis, et confessi fueritis ipsum esse me, de quo propheta cecinerunt, Filium omnipotentis Patris, meam faciem non videbitis. Habent Judæi datum sibi tempus pœnitentiæ, confiteantur benedictum, qui venit in nomine Domini, et Christi ora conspicient.

CAPUT XXIV.

De structura templi et signis novissimorum dierum, et adventu Salvatoris; de vigilantia servi boni, et ocusu elementorum, etc.

[I.] *Et egressus Jesus de templo ibat et accesserunt discipuli ejus, ut ostenderent ei ædificationes templi. Ipse autem respondens dixit eis: Videtis hæc omnia? Amen dico vobis non relinquetur hic lapis super lapidem, qui non destruat.* (*Hieron.*) Juxta historiam manifestus est sensus, quia quadagesimo secundo anno post passionem Domini sub Vespasianis et Tito Romanorum principibus, ita funditus est ipsa civitas eversa cum templo suo magnificentis-

simo, ut solo coxquaretur; quod etiam modo ambitus murorum, qui ipsum locum circumdat, testatur, cum locum Calvarie ubi Dominus extra portam passus est, infra muros amplectitur. (MAUR.) Sed mystice recedente Domino de templo omnia legis ædificia et compositio mandatorum ita destructa est, ut nihil a Judæis possit impleri, et capite sublato universa inter se membra compugnant. Divinitus autem procuratum est, ut patefacta per orbem fidei evangelicæ gratia templum ipsum quondam augustum, cum suis cæremoniis tolleretur, ne quis forte adhuc parvulus ac lactans in fide, si videret illa permanere quæ a prophetis sanctis facta, quæ a Domino sunt instituta, admirando sanctum sæculare, paulatim a sinceritate fidei, quæ est in Christo Jesu, ad carnalem laberetur Judaismum. Providens ergo Deus infirmitati nostræ, et Ecclesiam suam multiplicari desiderans, omnia illa subverti fecit ac penitus auferri, quatenus umbra et typo cessante vero, ipsa jam veritas per orbem declarata palmam teneret.

Sedente autem eo super montem Oliveti, accesserunt ad eum discipuli ejus secreto, dicentes: Dic nobis quando hæc erunt, et quod signum adventus tui, et consummationis sæculi? In Evangelio Marci ita scriptum est: Et cum sederet in monte Olivarum contra templum, interrogabant eum separatim Petrus, et Jacobus, et Joannes, et Andreas: Dic nobis quando ista fiant? (Marc. xiii), et cætera. Quia laudantibus quibusdam ædificationes templi, Dominus palam responderat hæc esse omnia destruenda, discipuli secreto tempus et signa prædictæ destructionis interrogant, dicentes: Dic nobis quando hæc erunt, et quod signum adventus tui, et consummationis sæculi? Tria autem hic interrogant: Dic quando evertendum est templum. Secundo: Quod signum adventus tui? scilicet ad regnandum temporaliter, quod discipuli fore putaverunt, ut ex alio loco intelligitur, ubi quæerunt: Domine, si in tempore hoc restitues regnum Israel? (Act. i.) Tamen videtur hæc discipulorum interrogatio de adventu ad iudicium intelligi posse; advertentibus enim illum fore iudicem hominum, tum ex his, tum aliis, et maxime iis verbis Matthæi: In generatione (Matth. xix).

De die autem illa, et hora nemo scit, neque angeli cælorum, nisi Pater solus? (Hieron.) In quibusdam codicibus additum est, neque Filii, cum in Græcis et maxime Adamantii nostri exemplaribus hoc non habeatur ascriptum. Sed quia in nonnullis legitur, disserendum videtur. Gaudet Arius et Eunomius, quasi ignorantia magistri gloria discipulorum sit, et dicunt, non potest æqualis esse qui novit et qui ignorat. Contra quos breviter ista dicenda sunt: Cum omnia tempora fecerit Jesus, id est, Verbum Dei. (Omnia enim per ipsum facta sunt et sine ipso fa-

hic quædam desiderantur, quæ inter excutendum a militibus omnia vastantibus deperdita

Actum est nihil [Joan. i] in omnibus autem temporibus etiam dies iudicii sit, qua consequentia potest ejus ignorare partem, cujus totum noverit? Hoc quoque dicendum est: Quid est majus notitia Patris, an iudicii? Si majus novit, quomodo ignorat quod minus est? Scriptum legimus: Omnia quæ Patris sunt, mihi tradita sunt (Luc. x). Si omnia Patris Filii sunt, qua ratione unius diei sibi notitiam reservavit, et noluit eam communicare cum Filio. Sed et hoc inferendum: Si novissimam diem temporum ignorat, et penultimum et retrorsum omnes. Non enim potest fieri, ut qui primum ignorat, sciat quid secundum sit. Igitur quia probavimus non ignorare Filium consummationis diem, causa reddenda est cur ignorare dicatur. Apostolus super Salvatore scripsit: In quo sunt omnes thesauri sapientiæ absconditi (Coloss. ii). Sunt ergo omnes thesauri in Christo sapientiæ et scientiæ, sed absconditi sunt. Quare absconditi? Post resurrectionem interrogatus ab apostolis de die, manifestus respondit: Non est vestrum scire tempora et momenta quæ Pater posuit in sua potestate (Act. i). Quando dicit: Non est vestrum scire, ostendit quod ipse sciat, sed non expedit nosse apostolis, ut semper incerti de adventu iudicis, sic quotidie vivant quasi alia die iudicandi sint. Denique et consequens Evangelii sermo idipsum cogit intelligi, dicens quoque Patrem solum nosse, in Patre comprehendit et Filium: omnis enim pater, filii nomen est. (Aug.) Et quod dictum est nescire Filium, sic dictum est, quia facit nescire homines, id est, non eis prodit quod inutiliter scient. Legi quoque in cujusdam libro filium hunc qui hoc loco ponitur non unigenitum, sed adoptivum, hoc est populum Christianum velle intelligi. De quo a Deo prædicitur: Ego ero illis in Patrem, et ipsi erunt mihi in filios. Si enim hoc de unigenito Filio prædixisset, nunquam ei angelos præposuisset: sic enim ait, Neque angeli cælorum, neque filius; ostendens non de unigenito, sed de adoptivo populo hoc dixisse. Nulli enim sanctorum angelorum, neque alicui sanctorum hominum hujus diei notitiam concessum est habere, quem solus Pater, et Filius et Spiritus sanctus, id est, unus Deus in sua scientia aliis incognitum servat.

Sicut autem in diebus Noe, ita erit et adventus filii hominis. (RAB.) Subitum adventus sui diem plurimis affirmat exemplis. Nam quem fulguri cito omnia transvolanti comparaverat, eundem diebus Noe, vel Loth secundum alium evangelistam, quando repentinus mortalibus supervenit interitus (Luc. xvii), æquiparat.

Sicut enim erant in diebus illis ante diluvium comedentes, et bibentes, nubantes, et nuptum tradentes. Non hic juxta vesanum Marcionis, et Manichæi, et Tatiani principis Encratarum dogma conjugis, vel alimenta damnantur, cum in his successione, in illis naturæ sint posita subsidia; sed juxta quod sunt, ut in Præfatione ad lectorem habetur. EDITOR COLONIENSIS.

Apostolus ait : *Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt* (I Cor. vi), immoderatus potus licitorum usus arguitur. Neque enim quia hæc agebant, sed quia his se totos dedendo Dei judicia contemnebant, aqua vel igne perierunt. (Hieron.) Quæritur quomodo supra scriptum sit : *Surget enim gens in gentem, et regnum contra regnum, et erunt pestilentiae, et fames, et terræmotus* (Math. xxvii); et nunc ea futura memorantur, quæ pacis indicia sunt. Sed estimandam juxta Apostolum, quod post pugnas, dissensiones, pestilentias, fames, terræmotus, et cætera quibus genus vastatura humanum, brevis subsecutura sit pax quæ quieta omnia reprimat, ut fides credentium comprobetur, utrum transactis malis sperent judicem esse venturum. Hoc est enim quod in Paulo legimus : *Quando dixerint, Pax et securitas, tunc repentinus eis superveniet interitus* (I Thess. v), sicut dolor parturientis, et non effugiet.

Usque ad eam diem quo introivit in arcam Noe, et non cognoverunt donec venit diluvium, et tulit omnes; ita et adventus Filii hominis. (RAB.) Mystice autem Noe arcam ædificat, cum Dominus Ecclesiam de viris fidelibus, quasi lignis lævigatis adunando construit. Quam perfecte consummatam ingreditur, cum hanc in die judicii præsentia suæ visionis æternus habitator illustrat. Sed cum arca ædificatur, iniqui luxuriantur, eum vero intratur, intereunt : quia qui sanctis hic certantibus insultant, eis illic coronatis æterna damnatione plectentur.

Tunc duo erunt in agro, unus assumetur, et unus relinquetur. Tunc, inquit, duo erunt in agro. (Hieron.) Quando? tempore videlicet consummationis atque judicii duo in agro pariter inveniuntur, eundem habentes laborem, et quasi parem sementem, sed fructus laboris non æque recipientes. (Venant.) Significat autem eos qui operantur in Ecclesiæ ministerio, tanquam in agro Dei, cui suus agricola dicebat : *Dei agricultura estis* (I Cor. iii). Assumetur autem ille qui non adulterans verbum Dei, sed sicut ex Deo, coram Deo locutus in Christo fuerit ; qui vero Christum annuntiaverit non caste sed occasione, relinquetur ab eo.

(Aug.) *Duæ molentes in mola, una assumetur et una relinquetur.* Molentes appellat eos qui in plebibus constituti reguntur a doctoribus, agentes ea quæ sunt hujus sæculi. Quos et seminarum nomine significavit, quia consillis, ut dixi, peritorum regi eis expedit. Et molentes dixit, propter temporalium negotiorum orbem, atque circuitum : quas tamen secundum alium evangelistam in uno molentes dixit, in quantum de ipsis rebus, et negotiis suis præbent servitium usibus Ecclesiæ. (Venant.) Unaquæque enim hujus mundi actio mola est, quæ dum multas curas congerit, humanas mentes quasi per gyrum vertit, atque ex se velut farinas projicit, quia inquieto cordi semper minutissimas cogitationes gignit. *Una assumetur, et altera relinquetur.* Assumetur ea pars quæ connubia propter amorem tantum

generis exercuerit, terrenamque substantiam ad acquirenda cœlestia dispensaverit. Relinquetur autem quæ conjugii ob illecebras carnis servierit ; terrena vero si qua Ecclesiæ vel pauperibus obtulerit, ideo fecerit, ut quasi redempto Domino his amplius abundet.

Duo in lecto, unus assumetur, et unus relinquetur. Duo erunt in lecto, illi videlicet qui otium et quietem eligunt, neque negotiis sæcularibus, neque negotiis ecclesiasticis occupati. Quæ illorum quies lecti nomine significata est. *Unus assumetur, et alter relinquetur,* non quasi de duobus hominibus dictum est, sed de duobus generibus affectionum. Qui enim propter Deum continentiam studuerit, ut sine sollicitudine vivens cogitet quæ Dei sunt, assumetur a Deo. Qui vero vel humanæ laudis amore, vel alia qualibet vitiorum correptione statum monasticæ vitæ, quo imbutus est læserit, hic ubi relinquendus sit Jeremiæ lamentationes insinuant, qui otiosæ cuiuslibet et peccatricis animæ sub Judææ specie lapsum describens, ait : *Viderunt eam hostes, et deriserunt sabbata ejus* (Thren. i). [Aug.] Nec puto alia genera esse hominum quibus constat Ecclesia, quam ista tria habentia binas differentias propter assumptionem et relictionem. Quamvis in singulis multæ studiorum voluntatumque diversitates, ad concordiam tamen unitatemque concurrentes possint inveniri. Unde et Ezechiel propheta tres viros liberatos vidit Noe, Daniel, et Job (Ezech. xiv). [Greg.] In quibus videlicet tribus, rectores continentis, atque conjugati signati sunt. Nam Noe arcam in undis rexit, atque ideo figuram rectorum tenet. Daniel et in aula regia abstinentiæ deditus fuit, et idcirco vitam continentium signavit. Job vero in conjugio positus, et curam domus propriæ exercens placuit, per quem digne honorum conjugum ordo figuratur. Postquam enim Dominus de discretionem coronandorum atque damnandorum sermonem suum compleverat, jam propter quid hæc protulerit manifestat, dicens :

Vigilate ergo, quia nescitis qua hora Dominus vester venturus sit. (Hieron.) Perspicue ostendit quare supra dixerat : *De die autem illa nemo scit, neque Filius hominis, neque angeli, nisi Pater solus,* quod non expedit scire apostolis, ut pendulæ expectationis incerti semper eum credant esse venturum quem ignorant. Quando dixit venturus sit, et non dixit : Quia nescimus qua hora Dominus venturus sit, sed nescitis, præmissoque patrisfamilie exemplo, cur reticeat consummationis diem manifestans docet, dicens : *Estote parati, quia nescitis qua hora Filius hominis venturus est* (Math. xxv).

Illud autem scitote quoniam si sciret paterfamilias qua hora fur venturus esset, vigilet atque, et non sineret perfodi domum suam. Ex qua præmissa similitudine etiam exhortatio subinfertur cum dicitur :

Ideoque et vos estote parati, quia nescitis qua hora Filius hominis venturus est. Nesciente enim patre

familias fur æonum perfodit, quia dum a sui custodia spiritus dormit improvisa mors veniens, carnis nostræ habitaculum irrumptit, et eum quem dominum invenerit dormientem domus necat. Quia cum ventura damna spiritus minime prævidet, hunc mors ad supplicium nescientem rapit, furi autem resisteret si vigilaret. Quia adventum iudicis qui occulte animam rapit præcavens; ei pœnitendo occurreret, ne impœnitens periret. Horam vero ultimam Dominus noster idcirco nobis voluit esse incognitam, ut semper possit esse suspecta: ut dum illam prævidere non possumus, ad illam sine intermissione præparemur.

[II.] *Quis putas fidelis est servus et prudens, quem constituit Dominus suus super familiam suam?* Respondens ad interrogata Salvator primo docet iudicium cunctis adfuturum, singulosque juxta meritum operis ac sensus sui capacitatem præmia vel tormenta nacturos. Deinde quod maxime quæsierat, gratiam virtutum quam mundo attulerit ac singulis quantum possint ostendit esse sectandam. *Ignem, inquit, veni mittere in terram, et quid volo nisi ut accendatur?* (Luc. XII.) Sane quod ait, *Quis putas est, difficultatem, non impossibilitatem perficiendæ virtutis insinuat: quomodo Psalmista: Quis sapiens et custodiet hæc?* (Psal. CVI) non neminem, sed rarum significat. Nam alibi idem verbum non pro difficili, sed pro impossibili posuit: *Deus, quis similis erit tibi?* id est, nullas: *Tu enim solus altissimus super omnem terram* (Psal. LXXXII). *Quis putas est, inquit, fidelis servus et prudens?* Fidelis quippe in devote tribuendo, et non abscondendo pecuniam Domini sui. Prudens vero in diligenter discernendo capacitatem singulorum famulorum. (Fulgent.) *Quem, inquit, constituit Dominus super familiam suam.* Quis iste Dominus est, nisi Christus, qui suis discipulis ait: *Vos vocatis me magister et Domine, et bene dicitis: sum etenim* (Joan. XIII). Quæ est etiam hujus Domini familia; nimirum illa est quam ipse Dominus de manu inimici redemit, et suo dominio mancipavit. Hæc familia sancta est Ecclesia catholica, quæ per orbem terræ copiosa fertilitate diffunditur, et redemptam se pretioso Domini sui sanguine gloriatur. *Filius enim hominis, sicut ipse ait, venit non ministrari, sed ministrare, et dare animam suam redemptionem pro multis* (Matth. XX). Ipse est etiam, *pastor bonus qui animam suam posuit pro ovibus suis* (Joan. XI). Grex enim pastoris boni ipsa est familia Redemptoris. Dispensator vero quis sit quem oportet esse fidelem, et prudentem, Paulus nobis ostendat apostolus, qui de se suisque sociis loquens ait: *Sic nos existimet homo ut ministros Christi, et dispensatores mysteriorum Dei. Hic jam quæritur inter dispensatores ut fidelis quis inveniatur* (I Cor. IV). Ne quis autem nostrum solos apostolos dispensatores factos existimet neglectoque militiæ spiritualis officio, servus piger infideliter imprudenterque dormitet, ipse beatus apostolus episcopus quoque dispensatores

A esse ostendens, ait: *Oportet episcopum sine crimine esse sicut Dei dispensatorem* (Tit. I). Servi ergo patrisfamilias et dispensatores Domini sumus, ut conservis cibum quem a Domino accepimus erogemus.

Ut det illis cibum in tempore. (Hieron.) Exemplum patrisfamilias, hoc est, sui et servorum fidelium, id est, apostolorum, ad cohortationem sollicitæ mentis interserit, ut spe præmiorum ministrent conservis in tempore suo cibaria doctrinarum. (Fulgent.) Quis vero sit cibum, quæve mensura, juxta alium evangelistam, tritici, si quæramus, beatus Paulus apostolus ostendit dicens: *Unicuique sicut Deus divisit mensuram fidei* (Rom. XII). Quam ergo mensuram vel cibum Christus nuncupat, ipsam mensuram fidei Paulus appellat, ut agnoscamus non alium esse cibum spiritalem, vel triticum, juxta Lucam, quam Christianæ fidei venerabile sacramentum (Luc. XII). Hunc cibum vel tritici mensuram sacerdotes in nomine Domini erogant, quoties illuminati dono gratiæ spiritualis, secundum regulam veræ fidei disputant. Et eundem cibum, vel tritici mensuram per Dominicos dispensatores fideles accipiunt, cum quotidie per Dei famulos verbum veritatis audiunt. De ipsa ergo tritici mensura Ecclesiæ præsules loquuntur. Ex ipsa cibum, sicut Deus per eos dividit, universi fideles pascuntur. Inde alimenta bonæ vitæ sumunt, ut ad æternæ vitæ præmia pervenire possint, in illum credentes, in illum sperantes, illum præ omnibus et in omnibus diligentes, qui seipsum nobis et alimentum præstat ne deficiamus in via, et præmium servat ut gaudeamus in patria. (Greg.) Per mensuram ergo tritici exprimitur modus verbi. Alta etenim quæque debent multis audientibus contegi, et vix paucis aperiri, ne cum angusto cordi incapabile aliquid tributur, extra fundatur. Hinc Moyses a secreto Dei exiens coruscantem faciem coram populo velat, quia nimirum turbis claritatis intimæ arcana non indicat. Pro qualitate igitur audientium formari debet sermo doctorum, ut ad sua singulis congruat, et tamen a communis ædificationis arte nunquam recedat.

Beatus ille servus quem, cum venerit Dominus ejus, invenerit sic facientem. Amen dico vobis, quoniam super omnia bona sua constituet eum. Quanta inter bonos auditores et bonos doctores distantia, tanta est et præmiorum. Hos enim adveniens cum vigilantes invenerit, faciet discumbere, et transiens ministrabit illis. Illos autem cum verbi annonam familiaræ sibi creditæ fideliter prudenterque dispensantes invenerit, supra omnia quæ possidet constituet, id est supra omnia cœlestis regni gaudia. Non utique ut horum soli dominium teneant, sed ut eorum abundantius cæteris sanctis æterna possessione fruantur. *Qui enim docti fuerint fulgebunt quasi splendor firmamenti; et qui ad justitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates* (Dan. XII). Et Apostolus ait: *Qui bene præsumunt presbyteri*

duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant A in verbo et in doctrina (I Tim. v).

Si autem dixerit malus servus ille in corde suo : Moram facit Dominus meus venire ; et cœperit percutere conservos suos, manducet autem et bibit cum ebrüis. Ex prioribus pendet quod sicut sollicitus servus et semper adventum Domini præstolans, tradit conservis cibaria in tempore suo, et postea super omnia bona patrisfamilie constituetur, ita e contrario qui juxta Ezechielem dicit : In tempora longa fiet istud (Ezech. xii), et non putat cito Dominum esse venturum, factus securior vacat epulis atque luxurie, et non lenem patremfamilias, sed severissimum sentiet judicem. (RAB.) Sicut in uno fideli dispensatore totus honorum rectorum quomodo vel vivat vel remuneretur ordo docetur, sic et in hoc nequissimo servo cunctorum præsulum malorum damnandum pariter opus et damnatio narratur æterna : qui neglecto Domini timore non modo ipsi luxurie vacant, sed et subditos injuriis stimulant, quamvis typice possit intelligi percutere conservos, corda infirmorum, nec adhuc fide, spe, et charitate solidatorum, ostenso pravæ operationis, aut locutionis exemplo vitiare. Unde et apud Lucam legitur : Et cœpit percutere pueros et ancillas (Luc. xii). Quorum quanto infirmior est ætas, aut sexus, tanto facilius est ruina. Edere autem, bibere et inebriari, est et cunctis facinoribus, et sæculi illecebris, quæ mentem dementent, et errare faciant, occupari. Nota sane inter vitia servi mali ascriptum quod tardum Domini sui reditum putaverit. Non autem inter boni virtutes annumeratum quod hunc citam speravit, sed tantum quod ad jussionem Domini quocumque venturi conservis in tempore tritici mensuram dederit, hoc est vel sermonis divini, vel exempli sui regulam monstraverit. Quin etiam quosdam bonos servos legimus ab Apostolo castigatos, quod trementes atque anxii crederent instare diem Domini, quem ipse inopinatum promiserit esse venturum (II Thess. ii). Unde optimum esse probatur, quamquam magnopere si liceat cupiamus scire, quando veniat desideratus cunctis gentibus, æquanimitè tamen sustineamus nos nescire quæ scire non liceat, sed tantum in exemplum boni servi sive prope, seu procul sit, paratos exspectare, et diligere adventum ejus oportet.

Veniet Dominus servi illius in die qua non sperat, et hora qua ignorat, et dividet eum, partemque ejus ponet cum hypocritis; illic erit fletus et stridor dentium. (Hieron.) Hoc ipsum docet ut sciant quando non putatur Dominus, tunc enim esse venturum. Et vigilantie ac sollicitudinis dispensatores admonet. Porro quod dicit : Dividet eum, non quod gladio eum dissecet, sed quod a sanctorum consortio separet. (RAB.) Quare? Quia adventum desperaverit, quia mandatis non obtemperaverit, quia præsentibus studuerit, quia vita gentium vixerit, quia desperatione iudicii commissam sibi familiam famo, siti, cæde vexaverit. Et partem ejus ponet cum hypocritis,

cum his videlicet qui erant in agro, et qui molebant, et nihilominus derelicti sunt. Sæpe diximus hypocritam, aliud esse, aliud ostendere. Sicut et in agro, et in mola, idem videbatur facere quod ecclesiasticus vir, sed exitus diversæ voluntatis apparuit. Quod autem dicit illic esse fletum et stridorem dentium, ubi servus nequam cum hypocritis suscipit partem suam, duplicem gehennæ, ut quidam volunt, exprimit pœnam, id est ignis et frigoris. Ad ignem enim fletus pertinet oculorum, ad frigus stridor dentium. Unde et in Job scriptum est : Ad calorem nimium transit ab aquis nivium (Job. xxiv). Sed hæc nos divinæ scientiæ reservantes, sollicitè admoveamus interni cruciatum qualiscunque sit, omnino fugiendum. Sequitur :

CAPUT XXV.

Parabola de decem virginibus, de ovis et hædis, de operibus eorum, de servis frugi, et pigro, etc.

[I.] *Tunc simile erit regnum cælorum decem virginibus, quæ accipientes lampades suas, exierunt obviam sponso et sponsæ. Quinque autem ex eis erant fatuæ, et quinque prudentes. Dato enim exemplo de die iudicii per servum bonum et fidelem, atque per servum malum et infidelem, rursus aliud de eadem reponit exemplum dicens : Tunc simile erit regnum cælorum decem virginibus, etc. (Hieron.) Hæc parabolam, id est, similitudinem decem virginum fatuarum atque prudentium, quidam simpliciter in virginibus interpretantur : quarum aliæ juxta Apostolum et corpore et mente sunt virgines; aliæ virginitatem tantum corporum reservantes, cætera opera justitiæ non habent, proposito suo vel parentum custodia reservatæ, nihilominus mente nupserunt. Sed mihi videtur ex superioribus alius sensus esse qui dicitur et non ad virginalia corpora, sed ad omne hominum genus comparatio pertinere. (Greg.) Attamen prius quærendum nobis est, quid sit cælorum regnum, aut cur decem virginibus comparetur, quæ etiam virgines prudentes, et fatuæ dicantur, dum enim cælorum regnum constat quod nullus reproborum ingreditur, etiam fatuis virginibus cur simile esse perhibetur? Sed sciendum est quod sæpe in sacro eloquio regnum cælorum præsentis temporis Ecclesia dicitur, sicut et alibi demonstravimus. De quo alio in loco Dominus ait : Venient angeli et colligent de regno ejus omnia scandala (Matth. xiii). Neque enim in illo regno beatitudinis, in quo pax summa est, inveniri scandala poterunt quæ colligantur. Et unde rursus dicitur : Qui fecerit, et sic docuerit, magnus vocabitur in regno cælorum : qui autem solverit unum de mandatis istis minimis, et sic docuerit, minimus vocabitur in regno cælorum (Matth. v). Mandatum quippe solvit, et docet, quando hoc quisque voce prædicat, quod vivendo non implet. Sed ad regnum æternæ beatitudinis non valet pervenire, qui non vult opere implere quod docet. Quomodo ergo in eo minimus vocatur, qui ad hoc nullo modo intrare permittitur? Quid itaque per hanc sententiam nisi præsens Ecclesia cælorum regnum dicitur?*

in qua doctor qui mandatum solverit minimus vocatur, quia cuius vita despicitur, restat ut prædicatione contemnatur. *Simile est, ait, regnum cælorum decem virginibus, quæ accipientes lampades suas exierunt obviam sponso et sponsæ. (Aug.)* Quod vero sponso dixit et sponsæ obviam venire virgines, sic intelligendum puto, ut ex ipsis virginibus constet ea quæ dicitur sponsa, tanquam si omnibus Christianis in Ecclesiam concurrentibus, filii ad matrem concurrere dicantur, cum ipsis filiis congregatis constet ea quæ dicitur mater. Nunc enim dispensata est Ecclesia, et virgo est ad nuptias perducenda, id est, cum se continet a corruptione sæculari. Illo autem tempore nubet, quo universa mortalitate in ea prætercunte immortalis conjunctione fetatur. *Desponsavi, inquit, vos uni viro virginem castam exhibere Christo (II Cor. xi).* Vos, inquit, virginem, a plurali ad singularem numerum concludens. Cur autem quinque dictæ sunt, subsequenter exponemus. Videntur itaque mihi quinque virgines significare quinquem partitam continentiam a carnis illecebris. In quinque autem sensibus subsistit, id est, visu, auditu, odoratu, gustu et tactu. Continendus est enim animi appetitus a voluptate oculorum, a voluptate aurium, a voluptate olfaciendi, gustandi, tangendi. *(Greg.)* Geminatus autem quinarium numerus denarium perficit. Et quia ex utroque sexu fidelium multitudo colligitur, sancta Ecclesia decem virginibus similis denuntiatur. In qua quia mali cum bonis, et reprobi cum electis admixti sunt, recte similis virginibus prudentibus et fatuis esse perhibetur. Sunt namque plerique continentes qui ab exteriori se appetitu custodiunt, et spe ad interiora rapiuntur; carnem macerant, et toto desiderio ad supernam patriam anhelant, æterna præmia expetunt pro laboribus suis recipere, laudes humanas nolunt. Hi nimirum gloriam suam non in ore hominum ponunt, sed intra conscientiam contegunt. Et sunt plerique qui corpus per abstinentiam affligunt, sed de ipsa sua abstinentia humanos favores expetunt; doctrinæ inserviunt, indigentibus multa largiuntur, sed fatuæ profecto sunt virgines, quia solam laudis transitorie retributionem quærunt. Unde et aperte subditur:

Sed quinque fatuæ acceptis lampadibus non sumperunt oleum secum. Prudentes vero acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus. Per oleum quippe nitor gloriæ designatur. Vascula autem, nostra sunt corda, in quibus ferimus cuncta quæ cogitamus. Prudentes vero oleum in vasis habent, quia nitorem gloriæ intra conscientiam tenent, Paulo attestante qui ait: *Gloria nostra hæc est testimonium conscientiæ nostræ (II Cor. i).* Fatuæ autem virgines oleum secum non sumunt, quia gloriam intra conscientiam non habent, dum hanc ab ore proximorum quærunt. *(Aug.)* Item in oleo lætitia mentis exprimitur; unde et scriptum est: *Unxit te Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis (Psal. xlii).* Qui vero non propterea gaudet, quia Deo intrinsicè placet, non habet oleum secum. *Prudentes autem*

acceperunt oleum secum in vasis suis cum lampadibus (Gal. vi), id est lætitiæ bonorum operum in corde atque conscientia posuerunt. Sicut et prædictus Apostolus monet, et dicit: *Probet seipsum homo et tunc in semetipso gloriam habebit, et non in altero.* Et item: *Gaudete, inquit, in Domino semper, et iterum dico gaudete (Phil. iv).* [Greg.] Unde notandum quod omnes lampades habent, sed omnes oleum non habent, quia plerumque bona in se opera cum electis et reprobi ostendunt, sed soli ad sponsum cum oleo veniunt qui de his quæ foris egerint intus gloriam requirunt. Unde per psalmistam quoque de sancta electorum Ecclesia dicitur: *Omnis gloria ejus filiarum regum ab intus (Psal. xlii).*

Moram autem faciente sponso dormitaverunt omnes, et dormierunt. Quia dum venire iudex ad extremum iudicium differt, electi et reprobi in mortis somno sopiuntur: dormire etenim mori est. Ante somnum vero dormire, est ante mortem a salute languescere, quia per pondus ægritudinis pervenitur ad somnum mortis. *(Hieron.)* Mors enim sanctorum, somnium appellatur. Consequenter autem dicitur, *Dormitaverunt, quia postea suscitandæ sunt.*

Media autem nocte clamor factus est: Ecce sponsus venit, exite obviam ei. (Greg.) De adventu sponsi clamor in media nocte fit, quia sic dies iudicii subrepat, ut prævideri non valeat quando venit. Unde scriptum est, *Dies ille sicut fur in nocte, ita veniet. (Hieron.)* Subito enim quasi intempesta nocte et securis omnibus quando gravissimus sopor est, angelorum clamor et tuba præcedentium fortitudinum Christi resonabit adventum. Dicamus aliquid quod forsitan lectori utile sit. Traditio Judæorum est Christum media nocte venturum, in similitudinem Ægypti temporis quando Pascha celebratum est, et exterminator venit et Dominus super tabernacula transiit, et sanguine agni postes nostrarum frontium consecrati sunt *(Exod. xii).* Unde reor et traditionem apostolicam permansisse, ut die vigiliarum Paschæ ante noctis mediæ spatium populos dimittere non liceat, expectantes adventum Christi. Et postquam illud tempus transierit, securitate præsumpta festum cunctis agentibus diem. Unde et psalmista dicebat: *Media nocte surgebam ad confitendum tibi super iudicia justitiæ tuæ.*

Tunc surrexerunt omnes illæ virgines et ornaverunt lampades suas. (Greg.) Tunc omnes virgines surgunt quia et electi, et reprobi a somno suæ mortis excitantur. Lampades ornant, quia sua secum opera numerant, pro quibus æternam recipere beatitudinem expectant.

Fatuæ autem sapientibus dixerunt: Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostræ extinguuntur. (Hieron.) Quæ lampades suas conqueruntur extinguunt, ostendunt eas ex parte lucere, tamen non habent lumen indeficiens, nec opera perpetua. Si quis igitur habet animam virginalem, et amator est pudicitie, non debet mediocribus esse contentus, quæ cito exolescunt, et orto caumate arefiunt, sed perfectas

virtutes sequantur ut lumen habeant sempiternum. **A** *inmutabimur* [I Cor. xv]) clausus est aditus ad regnum cœlorum. Non enim post iudicium patet precum, aut meritorum locus. (Greg.) O si sapere in cordis palatum possit quid admirationis habet quod dicitur, *Sponsus venit!* quid dulcedinis, *Intraverunt cum eo ad nuptias!* quid amaritudinis, *Et clausa est janua!* Venit quippe ille qui adventu suo elementa conculit, in cuius conspectu cœlum et terra contremiscit. Unde etiam per prophetam dicitur: *Adhuc semel, et ego movebo non solum terram, sed etiam cœlum* (Agg. II). Ad cuius examen omne genus humanum deducitur, cum ad vindictam malorum remunerationemque honorum, angeli, archangeli, throni, principatus, et dominationes subsequuntur, tunc regni janua lugentibus clauditur, quæ modo quotidie pœnitentibus aperitur. Erit namque tunc pœnitentia, sed fructuosa jam non erit; quia nequam tunc veniam invenit, qui modo aptum veniæ tempus perdidit. Hinc sequitur:

Responderunt prudentes, dicentes: Ne forte non sufficiat nobis et vobis. (Hieron.) Hoc non de avaritia, sed de timore respondent: unusquisque enim pro operibus suis mercedem recipiet, neque possunt in die iudicii aliorum virtutes aliorum vitia sublevare. **B** Et quomodo tempore Babylonice captivitatis Jeremias peccatores adjuvare non potuit, et dicitur ad eum, *Ne oraveris pro populo isto* (Jer. xv), sic formidolosa erit illa dies, cum unusquisque pro semetipso sollicitus erit. (Greg.) In illo etenim die (quod tamen de quibusdam in pace Ecclesie quiescentibus loquor), sibiinimipsum testimonium uniuscujusque vix sufficit, quanto minus et sibi et proximo? Unde et protinus per increpationem subditur:

Ite potius ad vendentes, et emite vobis. (Aug.) Non consilium dedisse putandæ sunt, sed crimen earum ex obliquo commemorasse. Vendunt enim oleum adulatores, qui sive falsa, sive ignorata laudando, in errorem animas mittunt, et eis vana gaudia tanquam fatuis conciliando, aliquam de his mercedem sive ciborum, sive pecuniæ, sive honoris, sive alicujus commodi temporalis accipiunt, non intelligentes quod dictum est: *Qui vos felices dicunt in errorem vos mittunt* (Isa. III). — Melius est autem obijurgari a justo, quam a peccatore laudari: *Emendabit, inquit, me justus in misericordia, et arguet me; oleum autem peccatoris non impinguet caput meum* (Psal. cxi). [Greg.] Principale etenim in nobis, caput est nostrum: appellatione enim capitis ea quæ principatur corpori mens vocatur. Impinguat ergo caput oleum peccatoris, cum demulcet mentem favor adulantis. *Ite ergo ad vendentes magis, et emite vobis.* (Aug.) Id est, videamus nunc quid vos adjuvant qui vobis laudes vendere consueverunt, et vos in errorem inducere, ut non coram Deo, sed ab hominibus gloriam quæreretis. **C**

Dum autem trent emere, venit sponsus, et quæ paratæ erant intraverunt cum eo in nuptias, et clausa est janua. Id est, inclinantibus se illis in ea quæ foris sunt, et solitis gaudere quærentibus, quia gaudia interna non noverant, venit ille qui iudicat, et quæ paratæ erant, id est quibus bonum coram Deo testimonium conscientia perhibebat, *intraverunt cum eo ad nuptias*, id est, ubi munda anima puro et perfecto Dei verbo fecunda copulatur. *Clausus est janua*, id est, receptis illis qui sunt in angelicam vitam immutati, *(Omnes enim resurgemus, sed non omnes*

Novissime veniunt et reliquæ virgines dicentes: Domine, Domine, aperi nobis. At ille respondens ait: Amen dico vobis, nescio vos. (Aug.) Non dictum est quod emerint oleum, et ideo intelligendæ sunt nullo jam remanente de alienis laudibus gaudio, in angustiis et magnis afflictionibus redire ad implorationem Dei. Sed magna est ejus severitas post iudicium, cuius ante iudicium ineffabilis misericordia prærogata est. Itaque respondens ait, *Amen dico vobis, nescio vos.* Ibi jam a Domino non potest misereri qui hic noluit audire quod jussit; qui tempus congruæ pœnitentiæ perdidit, frustra ante regni januam cum precibus venit. Hinc etenim per Salomonem Dominus dicit: *Vocavi et renuistis; extendi manum meam et non fuit qui aspiceret. Despexistis omne consilium meum et increpationes meas neglexistis: ego quoque in interitu vestro ridebo, et subsannabo cum vobis quod timebatis advenire. Cum irruerit repentina calamitas, quando venerit super vos tribulatio, et angustia calamitas et interitus, quasi tempestas ingruerint, tunc invocabunt me et non exaudiam, mane consurgent et non invenient me* (Prov. XI). Ecce aperiri clamant, et repulsionis suæ dolore compulsæ appellationem dominantis ingeminant dicentes: *Domine, Domine, aperi nobis.* Preces offerunt sed nesciuntur: quia tunc velut incognitos Deus deserit, quos modo suos per vitæ meritum non agnoscit. *Nescit quippe Dominus eos qui ejus sunt, Et qui ignorat ignorabitur* (I Cor. XIV). [Hieron.] Nescit Dominus operarios iniquitatis, et licet virgines sint, et secundum duplicem intelligentiam de corporis puritate et de confessione veræ gloriæ fidei, tamen quia oleum non habent scientiæ et veritatis, sufficit eis pro pœna quod ignorantur a sponso. Ex eo ergo quod infert,

Vigilate, quia nescitis diem neque horam, dedit intelligi universa quæ dixit, id est, de duobus qui in agro sunt, et de duabus molentibus, et de patrefamilias qui servis suis credidit substantiam, et de decem virginibus, ideo parabolas esse præmissas, ut quia ignoramus homines iudicii diem, sollicite nobis

lumen bonorum operum præparemus, ne dum ignoramus, iudex veniat. (*Aug.*) Non enim tantum modo illius ultimi temporis quo venturus est sponsus, sed suæ quisque dormitionis diem et horam nescit. Quisquis autem paratus est usque ad somnum, id est, usque ad mortem, quæ omnibus debetur, paratus inveniatur etiam cum illa vox media nocte sonuerit, qua omnes vigilaturi sunt. Unde aperte quoque generalis ad discipulos exhortatio subinfertur, cum dicitur: *Vigilate itaque quia nescitis diem neque horam.* Nam quia post peccata Deus poenitentiam suscipit, si sciret quisque de præsentis sæculo quo tempore exiret, aliud tempus voluptatibus, atque aliud poenitentiae parare potuisset. Sed qui poenitenti veniam spondit, peccanti diem crastinum non promisit. Semper ergo extremum diem debemus metuere, quem nunquam possumus prævidere. Ecce nunc ipsum diem in quo loquimur, ad inducias conversionis accipimus, et tamen mala quæ fecimus flere recusamus; non solum commissa non plangimus, sed etiam quæ defleantur augemus. At si aliqua nos ægritudo corripiat, si signa ægritudinis vicinam mortem denuntient, inducias vivendi quarimus, ut peccata nostra defleamus, et eas cum magno æstu desiderii petimus, quas acceptas modo pro nihilo habebamus. (*MAUR.*) Sed quia veraciter de Domino nostro scriptum est: *Quoniam in sæculum misericordia ejus (Psal. cxvii),* qui per prophetam dicit: *Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat (Ezech. xviii),* ne nos ad iudicandum veniens, imparatos inveniat, adhuc aliud de eadem re ponit exemplum, ita dicens:

[II.] *Sicut enim homo peregre proficiscens vocavit servos suos, et tradidit illis bona sua.* Quis itaque homo est qui peregre proficiscitur nisi Redemptor noster, qui in ea carne quam assumpserat abiit in cælum. Carnis enim locus proprius terra est, quæ quasi ad peregrinam ducitur, dum per Redemptorem nostrum in cælo collocatur. Sed homo iste peregre proficiscens servis bona sua tradidit, quia fidelibus suis spiritalia dona concessit.

Et uni dedit quinque talenta, alii autem duo, alii vero unum. Quinque enim sunt corporis sensus, visus, auditus, gustus, odoratus, et tactus. Quinque igitur talentis, donum quinque sensuum, id est, exteriorum scientia exprimitur. Duobus vero intellectus et operatio. Unius autem talenti nomine intellectus tantummodo designatur.

Unicuique secundum propriam virtutem, et profectus est statim. (Hieron.) Non pro largitate ergo et parcitate, alteri plus et alteri minus tribuens, sed pro accipientium viribus. Quomodo et Apostolus eos, qui solidum cibum capere non poterant, lacte potasse se dicit (*1 Cor. iii*). Denique et ille qui de quinque talentis decem fecerat, et qui de duobus quatuor, simile recepit gaudium. Non quia retributor ille considerat lucri magnitudinem, sed studii voluntatem.

Abiit autem qui quinque talenta acceperat, et operatus est in eis, et lucratus est alia quinque. Accepit

A ergo terrenis sensibus servus iste cælestium sibi notitiam duplicavit, ex creaturis intelligens creatorem, ex corporalibus incorporalia, ex visibilibus invisibilia, ex brevibus æterna. (*Greg.*) Sunt quoque nonnulli, qui etsi interna ac mystica penetrare nesciunt, pro intentione tamen supernæ patriæ docent recta quos possunt de ipsis exterioribus quæ acceperunt. Dumque se a carnis petulantia, a terrenarum rerum ambitu, atque a visibilibus voluptate custodiunt, ab his etiam alios admonendo compescunt.

Similiter qui duo acceperat lucratus est alia duo. (Hieron.) Et iste pro viribus quidquid in lege didicerat in Evangelio duplicavit. Sive et scientiam, et opera præsentis vitæ futuræ beatitudinis typos esse intellexit. (*Greg.*) Quia sunt nonnulli qui quasi duobus talentis ditati, intellectum atque operationem percipiunt, subtilia de internis intelligunt, mira in exterioribus operantur. Cumque intelligendo et operando aliis prædicant, quasi duplicato negotio lucrum reportant, unde æterna beatitudine remunerentur. Bene autem alia quinque vel alia duo in lucrum venisse referuntur. Quia dum utrique sexui impenditur prædicatio, quasi accepta talenta geminantur.

Qui autem unum talentum acceperat abiens fodit in terra, et abscondit pecuniam domini sui. (Hieron.) Nequam servus terrenis operibus et sæculi voluptate Dei præcepta neglexit et polluit. Quanquam in Evangelio Lucæ scriptum sit, quod in sudario ligaverit, id est, doctrinam Patrisfamilias molliter et delicate vendendo enervaverit (*Luc. xii*). [*Greg.*] Talentum ergo in terra abscondere, est acceptum ingenium in terrenis actibus implicare, lucrum spiritale non quærere, cor a terrenis cogitationibus nunquam levare. Sunt namque nonnulli qui donum intelligentiæ perceperunt, sed tamen sola quæ carnis sunt sapiunt: de quibus per Prophetam dicitur: *Sapientes sunt ut faciant mala, bene autem facere nescierunt*

Post multum vero temporis dominus servorum illorum venit et posuit rationem cum eis. (Hieron.) Grande tempus est inter ascensionem Salvatoris, et secundum ejus adventum. Si autem apostoli reddituri sunt rationem et sub metu iudicii surrecturi, quid nos oportet facere? (*Greg.*) Quia is qui nunc pie spiritalia dona tribuit districte in iudicio merita exquiret, quid quisque acceperit consideret, et quod lucrum de acceptis reportet, penset.

Et accedens qui quinque talenta acceperat obtulit alia quinque talenta dicens: Domine, quinque talenta mihi tradidisti, ecce alia quinque super lucratus sum. Ait illi dominus ejus: Euge, serve bone, et fidelis quia supra pauca fuisti fidelis super multa te constituam. Intra in gaudium domini tui. Servus qui geminata talenta retulit a Domino laudatur, atque ad æternam remunerationem perducitur, cum ei voce Dominica dicitur: Euge, serve bone et fidelis, quia supra pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui. (MAUR.) Per euge quoque verbum, gaudium suum Dominus insinuat, qui

bene laborantem servum ad gaudium æternum invitatur. Ergo quoque interjectio est lætantis; et bene gaudens Dominus servum bonum ac fidelem in gaudium suum intrare jubet. Quia ipse est solus ad quem Propheta ait : *Lætificabis nos in gaudio cum vultu tuo, delectationes et in dextera tua usque in finem* (Psal. xv). [Greg.] Pauca quippe sunt bona omnia præsentis vitæ, quamvis multa videantur. Sed tunc fidelis servus supra multa constituitur, quando devicta omni corruptionis molestia, de æternis gaudiis ipsis etiam elementis in illa cœlesti sede gloriatur. Tunc ad Domini sui gaudium perfecte intronititur, quando in æterna illa patria assumptus atque angelorum cœtibus admixtus, sic interius gaudet de munere, ut non sit jam quod exterius doleat de corruptione.

Accessit autem et qui duo talenta acceperat, et ait : Domine, duo talenta tradidisti mihi, ecce alia duo lucratus sum. Ait illi dominus ejus : Euge, serve bone et fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium domini tui. (Hieron.) Utrique servo ut ante dixi, et qui de quinque talentis fecerat decem, et qui de duobus quatuor, idem patrisfamilias sermo blanditur, et ad bona multa et maxima præmia invitatur, quia ad comparationem futurorum quæ permanent, præsentia omnia quæ transeunt, quasi pauca esse videntur. *Intra, inquit, in gaudium domini tui, et suscipe quæ nec oculus vidit nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt* (I Cor. ii). Quid autem majus dari potest fideli servo quam esse cum domino, et videre gaudium domini sui?

Accedens autem et qui unum talentum acceperat, ait : Domine, scio quia homo durus es; metis ubi non seminasti, et congregas ubi non sparsisti; et timens abii, et abscondidi talentum tuum in terra. Ecce habes quod tuum est. Vere quod scriptum est, Ad excusandas excusationes in peccatis (Psal. cxl), etiam huic servo contigit, ut ad pigritiam et negligentiam superbiæ quoque crimen accederet. Qui enim debuit simpliciter inertiam confiteri, et orare patrisfamilias, e contrario calumniatur, et dicit se prudenti fecisse consilio, ne dum lucra pecuniæ quæreret, etiam de sorte periclitaretur. (Greg.) Notandum autem quod inutilis servus durum dominum vocat, cui tamen ad lucrum deservire dissimulat, et timuisse se dicit in lucro talentum expendere, qui hoc solum timere debuerat, ne hoc sine lucro reportaret ad dominum. Sunt enim plerique in Ecclesia quorum iste servus imaginem tenet, qui melioris vias vitæ aggredi metuunt, et tamen jacere in sui torporis ignavia non pertimescunt. Cumque se peccatores considerant, sanctitatis vias arripere trepidant, et remanere in suis iniquitatibus non formidant. Quorum bene Petrus adhuc in infirmitate positus speciem tenet, cum viso miraculo piscium dixit : *Exi a me, Domine, quia homo peccator sum* (Luc. v). Imo si te peccatorem consideras, oportet ut a te Dominum non repellas. Sed qui idcirco melioris habitus vias et re-

ctioris vitæ apprehendere arcem nolunt, quia infirmos se esse conspiciunt, quasi et peccatores se fatentur, et Domino repellunt, eumque in quo sanctificari debuerant, fugiunt, et velut in turbatione consilium non habent, dum moriuntur et vitam timent. Frustra autem quidam hac sibi perversitate blandiuntur, ut dicant : Sufficit ut de se unusquisque rationem reddat, quid opus est aliis prædicare, aut ministrare, aut etiam de ipsis rationem reddere quisque cogatur? cum apud Dominum etiam illi sint inexcusabiles quibus lex data non est, neque audita Evangelio dormierunt, quia per creaturam poterant cognoscere creatorem, *cujus invisibilia a constitutione mundi per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur* (Rom. i). Unde huic servo protinus respon-

detur :

Respondens autem Dominus ejus dixit ei : Serve male et piger, sciebas quia meto ubi non semino, et congrego ubi non sparsi. Hoc est enim quasi non metere ubi non seminavi, id est, etiam eos impietatis reos tenere quibus verbum legis aut Evangelii non ministratum est. Ex eo enim quod malus servus ausus est dicere, *Metis ubi non seminasti, et congregas ubi non sparsisti*, intelligimus etiam gentilium et philosophorum bonam vitam recipere Dominum, et aliter habere eos qui juste, aliter qui injuste agant, et ad comparationem ejus qui naturalem legem servat condemnari eos qui scriptam legem negligunt.

Oportuit ergo te committere pecuniam meam nummulariis, et veniens ego recepissem utique quod meum est cum usura. (Hieron.) Quod putaverat se pro excusatione dixisse, in culpam propriam vertitur. Servus autem malus ideo appellatur, quia calumniam Domino facit; piger, quia talentum noluit duplicare, ut in altero superbiæ, in altero negligentia condempnetur. Si, inquit, durum et crudelem esse me noveras, et aliena sectari, ibique metere ubi non severim, quare non tibi istiusmodi cogitatio incussit timorem, ut scires me mea diligentius quæsiturum, et dares pecuniam sive argentum nummulariis? Utrumque enim ἀργύριον Græcus sermo significat. *Eloquia, inquit, Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum, probatum terræ, purgatum septuplum* (Psal. xi). Pecunia ergo et argentum prædicatio Evangelii est, et sermo divinus, qui dari debuit nummulariis et trapezetis, id est, vel cæteris doctoribus (quod fecerunt et apostoli per singulas provincias presbyteros et episcopos ordinantes), vel cunctis credentibus, qui possunt pecuniam duplicare, et cum usuris reddere, ut quidquid sermone discerent opere explerent.

Tollite itaque ab eo talentum, et date ei qui habet decem talenta. (Greg.) Opportunum valde videbatur, ut cum malo servo unum talentum tollitur, ei potius qui duo quam qui quinque talenta acceperat, daretur : illi enim dari debuit qui minus, quam qui plus habuit. Sed sicut superius diximus, per quinque talenta, quinque videlicet sensus, id est, exteriorum scientia designatur; per duo autem ta-

lenta intellectus et operatio exprimitur : plus ergo A habuit qui duo quam qui quinque talenta percepit : quia qui per talenta quinque exteriorum administrationem meruit. ab intellectu internorum adhuc vacuus fuit. Unum ergo talentum, quod intellectum significari diximus, illi dari debuit qui bene exteriora quæ acceperat ministravit. Quod quotidie in sancta Ecclesia cernimus, quia plerique dum bene ministrant, exteriora quæ accipiunt per adjunctam gratiam ad intellectum quoque mysticum perducuntur, ut etiam de interna intelligentia polleant, qui exteriora fideliter administrant. (*Hilar.*) Item aliter hæc parabola secundum allegoriam exponi potest. Servus ille qui quinque talenta accepit, populus ex lege credentium est, ex qua profectus meritum ipsius recte probeque perfunctæ evangelicæ fidei operatione duplicavit. In ratione autem ponenda, iudicii examen est, quo cœlestis verbi usus atque reditus dispensati talenti postulatur. Igitur cui erant quinque commissa, domino reverso de quinque decem obtulit, talis scilicet in fide repertus qualis in lege, qui decem verborum quinque libris Moysi præceptorum obedientiam, per gratiam evangelicæ justificationis expleverit. Igitur jubetur in gaudium domini introire, id est, in honorem gloriæ Christi recipitur. Ille vero servus cui duo talenta commissa sunt, gentium populus est, fide atque confessione et Filii justificatus, et Patris, et Dominum nostrum Jesum Christum, atque hominem et spiritu et carne confessus. Nam et corde fides et ore confessio est (*Rom. x*). Hæc ergo huic sunt duo talenta commissa. Sed ut prior ille omne sacramentum in quinque talentis, id est, in lege cognoverat, idque ipsum fide Evangelii duplicaverat, ita iste incremento duum talentorum, idque operatione promeruit. Et in traditione ac reditu dissimili par tamen apud Dominum munus amborum est, ut gentium fidem exæquatam credentium ex lege scientiæ nosceremus, nam cum laudatione eadem jubetur in gaudium Domini introire. Est autem duplicatio sumptæ pecuniæ operationem fidei addidisse, et quæ opinione crediderant, rebus factisque gessisse. Qui vero unum talentum accepit, et in terra recondit, populus est in lege persistens, totus carnalis et stupidus, et nihil spiritale intelligens, et quem virtus prædicationis evangelicæ non subeat, sed propter invidiam salvandarum gentium in terra acceptum talentum absconderit, neque ipse utens, neque utendum aliis dispenset, sed sufficere sibi legem existimet ad salutem. Atque ideo cum ab eo ratio postularetur, ita ait : Timui ; tanquam per reverentiam ac uelut veterum præceptorum, usu evangelicæ libertatis abtineat, dicatque *Ecce quod tuum est*, velut in his quæ a Domino præcepta sunt fuerit immoratus. In terra vero abscondere, hoc est novæ prædicationis gloriam sub tractatione corporeæ passionis occultare. Qui cum Christum Dominum ad salutem gentium missum fuisse non possit abnuere (nam et adventus et passio ejus ex lege est), obtemperare tamen Evangelio ipse noluerit. Ait enim : *Scio quia homo durus*

es ; metis ubi non seminasti et colligis ubi non sparsisti. Rerum præsentium natura non defert messum esse sine semine, et colligi quæ sparsa non fuerunt, sed totus spiritalis hic sermo est. Diximus enim hunc populum esse de lege, non ignorantem Domini adventum et gentium salutem, sed infidelem. Quippe cum sciat metendos illic justitiæ fructus, ubi lex sata non sit, et colligendos ex gentibus qui non ex Abrahæ sint stirpe dispersi, et idcirco durus hic homo sit, scilicet sine lege justificaturus, sine dispersione collecturus, et sine satione messurus. Atque ideo hoc magis sine venia erit cur prædicationem occultaverit, et commissum sibi talentum suffoderit, cum scribet messurum esse sine semine, et collecturum esse quæ non sparsisset. Sed potius oportuisse eum nummulariis dare, id est, universo generi hominum, quod sæculi negotiis occupetur, usum crediti sibi talenti communicare, Domino reditus ejus a singulis postulatur. Ob quam culpam talentum ab eo non jam Evangelii quod suffoderat, sed legis auferetur ; eique quicumque duplicaverit datur Domino dicente :

Omni enim habenti dabitur et abundabit ; ei autem qui non habet, et quod videtur habere auferetur ab eo.

Quia habenti usum Evangeliorum etiam legis honor redditur. Non habenti autem fidem Christi, etiam quod habere sibi videbatur ex lege honoris auferetur. (*Hieron.*) Aliter : Multi cum sapientes sint naturaliter, et habeant acumen ingenii, si fuerint negligentes, et desidia bonum naturæ corruerint, ad comparisonem ejus qui paululum tardior labore industriæ compensavit quod minus habuit, perdunt bonum naturæ, et præmium quod eis fuerat re promissum videtur transire ad alios. Potest et sic intelligi : ei qui fidem habet, et bonam in Domino voluntatem, etiamsi quid minus in opere ut homo habuerit, dabitur a bono iudice ; qui autem non habuerit fidem, etiam cæteras virtutes quas videbatur naturaliter possidere, perdit. Eleganter etiam, *quod videtur, inquit, habere auferetur ab eo.* Quidquid enim sine fide Christi est, non ei debet imputari, quia male eo abusus est ; sed illi qui etiam servo malo naturæ bonum tribuit. (*Beda.*) Item qui amorem habet verbi, dabitur illi etiam sensus intelligendi quod amat. At qui verbi divini amorem non habet audiendi, etiam si vel naturali ingenio vel litterarum sibi callere videtur ornatum, nulla veræ sapientiæ dulcedine gaudebit. (*Greg.*) Sive aliter : *Omni habenti dabitur, et abundabit* : quia quisquis charitatem non habet, etiam quæ percepisse videbatur amittit. Unde necesse est ut per omne quod agimus, erga charitatis studia vigilemus. Charitas autem vera est et amicum diligere in Deo, et inimicum diligere propter Deum, quam quisquis non habet omne bonum amittit quod habet, et talento quod acceperat privatur et juxta Dominicam sententiam, in exteriores tenebras mittitur.

Et inutilem servum projicite in tenebras exteriores. Ibi erit fletus et stridor dentium. (*Hieron.*) Dominus lumen est, et qui ab eo foras mittitur, vero lumine

carej. (Greg.) Per pœnam quippe in exteriores ca-
det, qui per culpam sua sponte in interiores tene-
bras cecidit. Illic coactus patitur tenebras ultionis,
qui hic liberter sustinuit tenebras voluptatis. Quid
sit autem fletus, et stridor dentium, supra diximus.
Sciendum vero est quod nullus piger ab hac talenti
acceptatione securus est. Nullus namque est qui vera-
citer dicat: Talentum minime accepi, non est unde
ponere rationes cogar. Talentum enim nomine quilibet
pauperi etiam hoc ipsum reputabitur, vel quod mini-
mum accipit. Alius namque accepit intelligentiam,
prædicationis ministerium debet ex talento; alius
terrenam accepit substantiam, erogationem talenti
debet ex rebus; alius nec internorum intelligentiam,
nec rerum affluentiam accipit, sed tamen didicit
artem qua pascitur, ipsa ars ei in talenti acceptatione
reputabitur; alius nihil horum assecutus est, sed ta-
men fortasse familiaritatis locum apud divitem me-
ruit, talentum profecto familiaritatis accepit; si ergo
nihil ei pro indigentibus loquitur, pro talenti reten-
tione damnabitur. Habens ergo intellectum, curet
omnino ne taceat; habens rerum affluentiam, vigilet
ne a misericordiæ largitate torpescat; habens artem
qua regitur, magnopere studeat, ut usum atque uti-
litem illius cum proximo partiatur; habens lo-
quendi locum apud divitem, damnationem pro re-
tento talento timeat, si non quotidie cum valet, apud
eum pro pauperibus intercedat. Tantum quippe ab
unoquoque nostrum venturus Judex exiget, quantum
dedit. Ut ergo de talenti sui rationibus redeunte Do-
mino quisque securus sit, cum tremore penset quo-
tidie quid accepit. Ecce jam juxta est, ut ille qui pe-
regre profectus est redeat: quasi peregre quippe
abiit, qui de hac terra in qua natus est discessit, sed
profecto revertitur, ut de talentis rationes ponat:
quia si a bona actione torpescemus de ipsis donis
quæ contulit, nos districtus judicat. Consideremus
ergo quæ accepimus atque in eorum erogatione vi-
gilemus. Nulla nos a spiritali opere terrena cura
impediat, ne si in terra talentum absconditur, ta-
lenti Dominus ad iracundiam provocetur. Piger et-
enim servus cum jam Judex culpas examinat talen-
tum de terra levat. Quia sunt plerique qui tunc se a
terrenis operibus subtrahunt, quando jam per ani-
madversionem Judicis ad æternum supplicium tra-
hantur. Ante ergo de talenti nostri ponenda ratione
vigilemus, ut cum jam Judex ad feriendum imminet,
lucrum nos quod fecimus excuset. Post parabolas
autem prolatas de fine mundi, sequitur Dominus
modum futuri judicii exponendo et dicit:

[III.] *Cum autem venerit Filius hominis in majestate
sua, et omnes angeli cum eo, tunc sedebit super sedem
majestatis suæ.* (Hieron.) Ergo proxime Pascha fa-
cturus, et tradendus cruci, et illudendus ab homini-
bus, et aceto ac felle potandus, recte præmittit gloriam
triumphantis, et secutura scandala pollicitationis præ-
mio compensaret. Et notandum quod qui in majestate
cernendus est, Filius hominis sit. (Hilar.) Notanda

* Hic deest aliquid, quod ob militum sævitiam deperditum est. EDITOR COLONIENSIS.

A sententia Filii hominis adversus hæreticos, qui Do-
minum nostrum Jesum Christum, in assumpta forma
servi negant manere, pro eo quod ait Apostolus:
*Etsi noveramus Christum secundum carnem, sed nunc
jam non novimus.* Et ubi est illud, quod eo ascen-
dente apostolis protestati sunt angeli: *Sic veniet
quemadmodum vidistis eum euntem in cælum* (Act. 1).
Et ipse de se hoc in loco ait: *Cum venerit Filius ho-
minis in majestate sua.* Idem enim Filius Dei sibi
hominis, et filius hominis Filius Dei, aliud secun-
dum humanitatem, aliud secundum divinitatem, non
tamen alius, sed unus idemque in utraque natura
verus, et proprius Filius Dei. Unus omnino non con-
fusione substantiæ, sed unitate personæ, nec con-
fusione divinitatis in carne, sed assumptione hu-
manitatis in Deo. Majestatem ejus haud dubium
quin divinitatem ejus intelligere debemus, quæ in-
visibiliter cum Patre et Spiritu sancto, peccatores
judicabit et impios. Non tamen ab impiis et pecca-
toribus unquam visa est, neque unquam videbitur.
(MAUR.) Cum venerit, inquit, Filius hominis in ma-
jestate sua; idem quoque Filius Dei qui et filius ho-
minis tunc veniet in majestate sua ut judicet, qui
ante venit in humilitate sua ut judicaretur. Tunc
veniet districtus et severus, qui ante venit quietus
ac mansuetus. Tunc veniet rex ut exigat pecuniam,
cum usura, quam ante servis spontaneis contulit per
gratiam. Ille utique de quo scriptum est: *Et homo
est, et quis cognoscet eum? Non clamabit neque au-
diat aliquis vocem ejus. Arundinem quassatam non
conteret, et linum fumigans non exstinguet* (Isa. XLII).
Et sicut agnus coram tondente se sine voce, sic non
aperuit os suum (Isa. LIII). Ipse tunc veniet: *Deus
manifestus, Deus noster, et non silebit. Ignis in com-
spectu ejus ardebit, et in circuitu ejus tempestas vali-
da. Advocabit cælum sursum, et terram, ut discernat
populum suum. Montes sicut cera defluent a facie Do-
mini, a facie Domini contremiscet omnis terra* (Psal.
XLIX). Omnes inquit, angeli venient cum eo. Quia
tunc si quod
.
.
mor; quis scandalizatur, et ego non uror, hic omnino
veræ dilectionis observat jura, et ob hoc cœlestia
promeretur præmia. Hoc enim maxime ostendunt
hæc verba Domini, quod geminæ dilectionis præ-
cepta servantes, ad coronam perveniant sempiter-
nam.

Tunc respondebunt ei justi dicentes: Domine, quan-
do te vidimus esurientem, et pavimus; sitientem, et
dedimus tibi potum; quando autem te vidimus hospitem,
et collegimus te; aut nudum, et operuimus te;
aut quando te vidimus infirmum, aut in carcere, et re-
nimus ad te? Hæc autem dicunt verba quod non diffi-
dant verbis Domini, sed sive stupentes et admirantes
pro magnitudine et gloria majestatis regis Christi,
sive quod parvum tunc eis videtur omne bonum

quod fecerunt, pro magnitudine terroris iudicii atque abundantia inestimabilis retributionis, ut Apostolus ait : *Quia non sunt condignæ passionis huius temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis.*

Et respondens rex, dixit illis : *Amen dico vobis : Quandiu fecistis uni de his fratribus meis minimis, mihi fecistis.* (Hieron.) Libera nobis erat intelligentia, quod in omni paupere Christus esuriens pasceretur, sitiens potaretur, hospes induceretur in tectum, nudus vestiretur, infirmus visitaretur, clausus carcere habere solatium colloquentis; sed ex hoc quod sequitur : *Quandiu fecistis uni de minimis istis fratribus meis, mihi fecistis*, non mihi videtur generaliter dixisse de pauperibus, sed de his qui pauperes spiritu sunt. Ad quos tendens manum dixerat : *Fratres mei et mater mea hi sunt, qui faciunt voluntatem Patris mei qui in cælis est* (Math. XII.)

Tunc dicit et his qui a sinistris erunt : *Discedite a me, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus.* (MAUR.) Hic impletur quod alibi scriptum est : *In dextera Dei ignea lex, a sinistra autem ejus reprobi* (Deut. XXXIII). In sinistra ergo Domini reprobi positi erunt, qui et sinistra, hoc est præsentia quandiu vixerunt ardenti cupiditate amaverunt, nec æternorum (quæ per dexteram significantur) desiderium habuerunt. His quippe dicitur : *Discedite a me, maledicti, in ignem æternum. Discedite*, inquit, *a me* ; quomodo a Deo discedere jubentur, qui nunquam cum eo fuerunt, nisi quia cum eo esse videbantur quandiu mali permisti fuerint bonis. Sagena ergo Domini et bonos pisces simul et malos C usque ad littus pertrahit, et lolium adhuc in agro Domini simul cum tritico germinat (Math. XIII). Sed tunc bonis piscibus in vasa collectis, mali projiciuntur foras, et tritico in horreum congregato, zizania colligantur fasciculis ad comburendum. Sive discedere eos a se jubet, hoc est a præsentia visionis ejus in tenebras exteriores expelli. Quia scriptum est : *Tollitur impius ne videat gloriam Dei.* Maledicti namque, hoc est, qui in malitia exercuerunt vitam suam, in ignem æternum mittuntur, quia sine fine cruciabuntur. Hic ignis diabolo et angelis ejus præparatus esse dicitur, quia sicut justis regnum cælorum præscientia Dei ab origine mundi præparavit, ita diabolo et angelis ejus, quos præcivit prævaricatos, ignem æternum, in quo perpetualiter cruciantur, ordinavit. D

A *Esurivi enim, et non dedistis mihi manducare ; sitiivi, et non dedistis mihi bibere*, etc. Metuenda multum atque timenda Redemptoris nostri sententia est, qua dicit : *Ite in ignem æternum, quia esurivi, et non dedistis mihi manducare ; sitiivi, et non dedistis mihi bibere ; hospes eram, et non collegistis me.* Quod si sterilitas in ignem mittitur, rapacitas quid meretur, aut quid recipiet qui alienum tulit, si semper ardebit qui de suo non dedit? Et si iudicium sine misericordia erit illi, qui non fecit misericordiam (Jac. II), quale iudicium erit illi qui fecit et rapinam? Sequitur :

Tunc respondebunt et ipsi dicentes : *Domine, quando te vidimus esurientem, aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut infirmum, vel in carcere, et non ministravimus tibi?* Excusare se satagunt quasi Dominum fallere possint qui homines fallebant, sed tunc excusationem non habent de peccatis suis, qui ante a peccatis converti noluerunt, et eleemosynas agere neglexerunt; unde et subditur :

Tunc respondebit illis dicens : *Quandiu non fecistis uni de minoribus his, nec mihi fecistis.* Qui enim minimis, id est, humilibus et despectis opem ferre fastidit, nec se regi humilium, hoc est iudici omnium, ministerium præbuisse gaudebit. Notandum autem quod et hic sicut et superius *uni de minimis misericordiam præstandam esse* dixit, quam et sibi ita collatam asseruit : quia quidquid Deo confertur per unitatem fidei et pacis, et simplici intentione offerri debet, nec debet sinistra scire quid faciat dextera.

Et ibunt hi in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam? (MAUR.) Prudens lector, intende quod supplicia æterna sunt, et vita perpetua non habeat ruinam. (Hieron.) Et ob hoc frustra Origenes, post multa annorum curricula impiis et peccatoribus, nec non diabolo et angelis ejus, spondet de inferno liberationem. Quæ opinio verbis ipsius veritatis penitus contraria est. Obsecro, Domine Jesu, ut me tibi fideliter per omnia credentem, et fidem tuam veraciter tenentem, in dextera tua misericorditer collocare digneris, ut potius secundum promissionem tuam cum benedictis tuis accipiam æternam in cælis beatitudinem, quam cum maledictis, secundum hæreticorum fictionem, seram de inferno quæram ereptionem. D

LIBER OCTAVUS.

CAPUT XXVI.

De Judæorum in necem Christi consilio, de cæna in Bethania, de Judæ traditoris petito pretio ; de extrema cæna, et quæ ibi et in horto contigerunt.

[I.] (MAUR.) Sane decurso tractatu sancti Evangelii secundum Matthæum, a principio usque ad passionem Domini in septem libris, octavum quoque a pas-

sione Domini inchoantes, usque ad resurrectionem ejus, imo usque ad finem Evangelii perducere, si ita Dominus voluerit, decernimus : petentes ejus clementiam, ut qui post sabbatum in Dominica, id est octava die post septimam quæ et prima sabbati dicitur, a mortuis resurrexit, nos quoque post septimam ætatum huius sæculi, id est octava ætate quæ gene-

raliter omnes mortui resurgent, ipse resurrectionis suæ faciat esse participes. Consummatis igitur sermonibus de die iudicii, sequitur Matthæus, et dicit :

Et factum est, cum consummasset Jesus sermones hos omnes : Scilicet omnes quos de consummatione mundi, vel de discretione iudicii proferebat. (*Hilar.*) Sive aliter, omnes sermones quos ab initio Evangelii sui usque ad tempus passionis suæ docendo sive exhortando, seu etiam futura prædicando in auditu discipulorum, aut turbarum consummaverat, hoc est faciando et prædicando compleverat.

Tunc dixit discipulis suis : Sciitis quia post biduum Pascha fiet. (*Aug.*) Ut post sermonem quo se venturum in reditu claritatis ostenderat, nunc passurum se esse admoncat; quatenus sacramentum crucis admistum esse gloriæ æternitatis agnoscerent. Sicut ergo ex Joannis narratione colligitur, ante sex dies Paschæ venit Jesus in Bethaniam, ibique factum est illud convivium, ubi de unguento pretioso fit commemoratio. Inde venit Hierosolymam sedens super asellum; deinde postea geruntur ea quæ narrat post hunc adventum ejus Hierosolymis gesta (*Joan. xi.*) [*Hieron.*] Ex illo ergo die quo venit Bethaniam, atque illud de unguento factum est, usque ad diem quo ista omnia gesta atque dicta sunt, intelligimus etiam evangelistis non commemorantibus consumptum fuisse quatrimum, ut occurreret dies quem ante biduum Paschæ Matthæus et Marcus desinierunt (*Marc. xiv.*) Mystice autem post duos dies clarissimi luminis Veteris ac Novi Testamenti, verum pro mundo Pascha celebratur. Pascha quidem, quod Hebraice dicitur Phase, non a passione, ut plerique arbitrantur, sed a transitu nominatur. Eo quod exterminator videns sanguinem in foribus Israelitarum pertransierit, nec percusserit, vel ipse Dominus præbens auxilium populo suo desuper ambulaverit. (*Rab.*) Cujus sacramentum vocabuli sublimius exponens evangelista Joannes ait : *Ante diem autem festum Paschæ, sciens Jesus quia venit ejus hora, ut transeat ex hoc mundo ad Patrem* (*Joan. xiii.*) Ubi manifeste declarat, ideo solemnitatis hujus diem per legem mystice transitum vocatum esse, quod *Agnus Dei qui tollit peccata mundi, in eo de hoc*

non pavebant cum Deo perpetem discordiam tenere? Illic trepidaverunt timore ubi non erat timor. Saggittæ quoque parvulorum factæ sunt plagæ eorum.

[II.] *Cum autem esset Jesus in Bethania in domo Simonis leprosi.* (*Aug.*) Hujus loci narrationem Matthæus et Marcus, cum jam dixissent post biduum futurum Pascha recapitulando, ad illum diem redeunt in Bethaniam, qui erat ante sex dies Paschæ. Et narrat quod Joannes de cœna et unguento refert, unde venturus erat Jesus Hierosolymam. Cujus rei peracta narratione illuc iterum redeunt unde fuerant digressi, id est, ut jam sermo Domini narretur quem habuit ante biduum Paschæ, et factum Judæ conjun-

• Illic iterum aliquid deest, quod ob suprascriptam

gatur ad consilium sacerdotum quod habuerunt tractantes de nece Domini. (*Hieron.*) Sed considerandum quod passurus pro omni mundo Dominus, et universas nationes suo sanguine redempturus, moratur in Bethania, in domo obedientiæ, quæ quondam fuit Simonis leprosi. Non quod leprosus illo tempore permaneret, sed qui ante leprosus postea a Salvatore mundatus est, nomine pristino permanente, ut virtus curantis appareat. Nam et in catalogo apostolorum cum pristino vitio Matthæus publicanus appellatur, qui certe publicanus esse desiderat. Quidam Simonem leprosum, volunt intelligere partem populi quæ crediderit Domino, et ab eo curata sit. Simon quoque *obediens* dicitur.

Accessit ad eum mulier habens alabastrum unguenti pretiosi, et effudit super caput ipsius recumbentis.

(*Rab.*) Mulier ista Maria erat Magdalene, soror Lazari, quem suscitaverat Jesus a mortuis, ut Joannes aperte commemorat. Qui etiam hoc ante sex dies Paschæ factum testatur, pridie quam asino sedens cum palmis et laude turbarum Hierosolymam veniret. Ipsa est autem, non alia, quæ quondam, ut Lucas scribit, peccatrix adhuc veniens pedes Domini lacrymis penitentiæ rigavit et unguento piæ confessionis linivit, et quia multum dilexit, multorum veniam peccatorum a pio iudice promeruit (*Luc. vii.*) Nunc vero justificata et familiaris effecta Domino, non tantum pedes ejus, ut idem Joannes narrat, verum etiam caput, ut Marcus Matthæusque perhibent, oleo sancto perfudit. Notandum autem quod de hoc unguento Marcus ita refert : *Et cum esset Jesus Bethaniæ, in domo Simonis leprosi, et recumberet, venit mulier habens alabastrum unguenti nardi spicati pretiosi, et fracto alabaistro effudit super caput ejus* (*Marc. xiv.*) Joannes vero ita dicit : *Maria ergo accepit libram nardi pistici pretiosi, et unxit pedes Jesu, et extersit capillis suis pedes ejus, et domus impleta est ex odore unguenti.* Ubi enim Marcus posuit *nardi spicati*, ibi Joannes habet *nardi pistici*: quorum differentiam in subsequentibus demonstramus. Est autem alabastrum genus marmoris candidi, variis coloribus interstincti, quod ad vasa unguentaria cavare solent, eo quod optime servare ea incorrupta dicatur. Nascitur circa Thebas Ægyptias, et Damascus Syriae, cæteris candidius, probatissimum vero in India. Nardus vero est frutex aromaticus, gravi, ut aiunt, et crassa radice, sed brevi et nigra, fragilique, quamvis pingui situm, redolente, aut cypressum, aspero sapore, folio parvo densoque, cujus cacumina in aristasse spargunt. Ideoque gemina dote pigmentarii nardi spicas ac folia celebrant. Et hoc est quod ait Marcus, unguenti *nardi spicati pretiosi*, quia videlicet unguentum illud quod attulit Maria Domino, non solum de radice confectum nardi, verum etiam quo pretiosius esset, spicarum quoque et foliorum ejus adjectione, odoris ac virtutis illius erat accumulata gratia. Nardum autem pisticum, id est, fidele, ideo dicitur, quia sæpe solent aliqui medicorum un-

causam deperditum est. EDITOR COLONIENSIS.

guenta pretiosa similibus herbis adulterare. Sicut pigmentarii qui pigmenta vendere soliti sunt, frequenter intermiscent pigmentis quædam germina per fraudem, quibus ementium deludant aspectum. Sed hoc unguentum non adulterinum, sed fidele fuit, quo Maria Domini unxit caput et pedes, nam πιστις Græcè, dicitur fides: unde derivatur πιστικόν. Ferunt autem de nardo physiologi, quia principalis sit in unguentis; unde merito inunctioni capitis et pedum oblata est. Sunt quidem multa ejus genera, sed omnia herbæ, præter Indicum, quod pretiosius est. Mystice autem devotio hæc Mariæ Domino ministrantis, fidem ac pietatem designat Ecclesiæ sanctæ, quæ loquitur in amoris Cantico dicens: *Dum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum* (Cant. 1). Quæ nimirum verba et semel juxta literam manibus Mariæ complevit, et quotidie in omnibus suis membris spiritaliter implere non desinit; quæ toto diffusa orbe gloriantur, et dicunt: *Deo autem gratias qui semper triumphat nos in Christo Jesu, et odorem notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco, quia Christi bonus odor sumus Deo* (II Cor. 11). Quæ cum potentiam divinæ virtutis ejus, quæ illi una cum Patre est digna reverentia confitetur, laudat, et prædicat, caput profecto illius unguento pretioso perfundit. Cum vero assumptæ mysteria humanitatis æque digna reverentia suscipit, in pedes utique Domini, unguentum nardi pisticum, id est, fidele ac verum profundit: quia illam ejus naturam qua terram contingere, hoc est inter homines conversari dignatus est, pia prædicatione commendat ac devotis veneratur obsequiis.

Videntes autem discipuli indignati sunt dicentes: Ut quid perditio hæc? Potuit enim venundari multo, et dari pauperibus (Joan. 12). [Aug.] Matthæus hæc, quomodo et Marcus synecdochicè; loquitur, pluralem videlicet numerum pro singulari ponens. Nam Joannem distinctius loquens, Judam hæc locutum esse testatur, et hoc gratia cupiditatis, eo quod fur fuisset, et oculos habens, ea quæ mittebantur portaret. Potest etiam intelligi quod et alii discipuli aut senserint hoc, aut dixerint, aut eis Juda dicente persuasum sit, atque omnium voluntatem Matthæus et Marcus etiam verbis expresserint. Sed Judas propterea dixerit quia fur erat; cæteri vero propter pauperum curam, Joannem autem de solo illo id commemorare voluisse, cujus ex hac occasione furandi consuetudinem credidit intimandam.

Sciens autem Jesus, ait illis: Quid molesti estis huic mulieri? Opus bonum operata est in me. Nam semper pauperes habebitis vobiscum, me autem non semper habebitis. (Hieron.) Alia oboritur quæstio, quare Jesus post resurrectionem dixerit ad discipulos: *Ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem mundi* (Matth. xxviii), et nunc loquitur: *Me autem non semper habebitis.* Sed mihi videtur in hoc loco de præsentia dicere corporali, quod nequaquam cum eis ita futurus sit post resurrectionem, quomodo nunc, in omni convietu et fa-

miliaritate. Cujus rei memor Apostolus ait: *Et si noveramus Jesum Christum secundum carnem, sed nunc jam non novimus eum* (II Cor. v).

Mittens enim hæc unguentum hoc in corpus meum, ad sepeliendum me fecit. (Rab.) Quod vos putatis perditionem esse unguenti, officium sepulture est. Nec mirum si mihi bonum odorem suæ fidei dederit, cum ego pro ea fusurus sim sanguinem meum.

Amen dico vobis, ubicunque prædicatum fuerit hoc Evangelium in toto mundo, dicetur et quod hæc fecit in memoriam ejus. Non tam in toto mundo ista mulier, quam Ecclesia prædicatur, quod sepelierit Salvatorem, quod unxerit caput ejus. Et attende notitiam futurorum, quod passurus post biduum et moriturus, sciât Evangelium suum toto orbe celebrandum. Notandum vero quod sicut Maria gloriam adeptâ est toto orbe quacunque Ecclesia sancta diffusa est, de obsequio quod Domino piæ devotionis exhibuit, ita e contrario ille qui obsequio ejus detrudere temeraria lingua non timuit, perfidiæ nota longe lateque infamatus, et Deo simul atque hominibus merito factus est exosus. Sed Dominus bonum, laude digna remunerans, impii contumelias tacendo præterit.

[III.] *Tunc abiit unus de duodecim qui dicitur Judas Scarioth ad principes sacerdotum, et ait illis: Quid vultis mihi dare, et ego vobis eum tradam? At illi constituerunt ei triginta argenteos.* Hæc sententia ad illam jungenda est ubi superius consilium sacerdotum de interfectione Christi retulit. Quando ergo principes sacerdotum consilium inierunt, ut Jesum dolo tenerent et occiderent, tunc abiit unus de duodecim, qui dicitur Judas Scarioth, ad principes sacerdotum, et ait illis: *Quid vultis mihi dare, et ego vobis eum tradam?* etc. (Rab.) Quod autem dixit: *Abiit ad summos sacerdotes ut proderet eum illis, ostendit eum non a principibus invitatum, non ulla necessitate constrictum, sed sponte propria sceleratæ mentis inisse consilium.* (Hieron.) Infelix Judas damnus, quod ex effusione unguenti accessisse credebat, vult magistri pretio compensare. Nec certam postulat summam ut saltem lucro suaderetur proditio, sed quasi vile tradens mancipium in potestate ementium posuit quantum vellent dare. *Qui constituerunt ei triginta argenteos.* Joseph non ut multi putant, juxta Septuaginta interpretes, viginti aureis venditus est, sed juxta Hebraicam veritatem viginti argenteis; neque enim poterat pretiosior servus esse quam Dominus.

Exinde quærebat opportunitatem ut eum traderet eis. (Maur.) Hunc locum manifestius Lucas evangelista disseruit dicens: *Et quærebat opportunitatem ut traderet illum sine turbis* (Luc. xxi). Hoc enim fuit opportunitas Judæ quam quærebat, ut traderet magistrum, quod fuit timor sacerdotum, ne tumultus fieret in populo. Ipsum ergo modo meditabantur simul venditor et emptores, ne impediretur fraudulenta factio eorum per impetum populi, ne per viam eriperetur Jesus de manibus eorum. Multi ergo lo-

Judæ scelus, quod Dominum ac magistrum Deumque suum pecunia vendiderit, velut immane et nefarium exhorrent, nec tamen cavent. Nam cum pro muneribus falsum contra quemlibet testimonium dicunt, profecto quia veritatem pro pecunia negant, Deum pecunia vendunt. Ipse enim dixit: *Ego sum veritas*. Cum societatem fraternitatis aliqua discordiæ peste commaculant, Deum produnt, quia *Deus charitas est*. Qui ergo charitatis et veritatis jura spernunt, Deum utique, qui est charitas et veritas, produnt: maxime cum non infirmitate vel ignorantia peccant, sed in similitudine Judæ quærunt opportunitatem qualiter arbitris absentibus mendacio veritatem, virtutem, crimine mutent.

Prima autem die azymorum accesserunt discipuli ad Jesum dicentes: Ubi vis paremus tibi comedere pascha? Primum diem azymorum quartum decimum primi mensis appellat, quando fermento abjecto immolare, id est agnum occidere solebant ad vesperam. Quod exponens Apostolus ait: *Etenim pascha nostrum immolatus est Christus (II Cor. v)*. Qui licet die sequenti, hoc est, decima quinta sit luna crucifixus, hac tamen nocte qua agnus immolabatur, carnis sanguinisque sui discipulis tradidit mysteria celebranda, et a Judæis tentus ac ligatus, ipsius immolationis, id est, passionis suæ sacravit exordium: *Ubi, inquit, vis paremus tibi comedere pascha?* hoc est, non habemus domicilium, non habemus tabernaculum. Audiant quibus ædificandarum domorum cura est, et ambitiosarum porticum cogitatur instructio. Quos pretiosorum marmorum pompa et distincta auro laquearia delectant, cognoscat Christum omnium Dominum, qui locum ubi caput inclinaret non habuit. Et ideo eum discipuli interrogant: *Ubi vis paremus tibi manducare pascha (Luc. ix)?*

At Jesus dixit: Ite in civitatem ad quemdam, et dicite ei: Magister dicit: Tempus meum prope est, apud te facio pascha cum discipulis meis. Morem Veteris Testamenti Nova Scriptura conservat. Frequenter legimus, *dixit ille, et in illo loco et illo*, quod Hebraice dicitur *Philimoni*, et *Helimoni*, et tamen nomen personarum locorumque non ponitur. (*Aug.*) Sed nihil in hoc capitulo contrarium putari potest Marco et Lucæ, qui hoc idem similiter narant. Quod enim dicit Matthæus: *Ite in civitatem ad quemdam, et dicite ei: Magister dicit: Tempus meum prope est, apud te facio pascha cum discipulis meis*, cum significat quem Marcus et Lucas dicunt patremfamilias, vel dominum domus, in qua eis cœnaculum demonstratum est, ubi pararet pascha. Quod ergo interponit Matthæus, *ad quemdam*, tanquam ex persona sua studio brevitatis illum compendio voluit insinuare. Si enim diceret dixisse Dominum: *Ite in civitatem, et dicite ei: Magister dicit: Tempus meum prope est, apud te facio pascha*, tanquam civitati dicendum esset, acciperetur. Ac per hoc non ex Domino cujus mandatum narrabat, sed ex sua persona interposuit, ad quemdam jussisse Dominum ut irent, ne haberet necesse totum dicere, cum hoc illi ad

insinuandum jubentis sententiam sufficere videretur. (*Rab.*) Consultæ autem sive aquæ bajuli (quod alii evangelistæ inserunt) seu domini domus sunt prætermissa vocabula, ut omnibus verum pascha celebrare volentibus, hoc est Christi sacramentis imbui, eumque suæ mentis hospitio suscipere quærentibus danda facultas designetur.

Et fecerunt discipuli sicut constituit illis Jesus, et paraverunt pascha. (Hieron.) In alio evangelio scriptum est, quod invenerint cœnaculum magnum stratum atque mundatum, et ibi paraverunt ei. Cœnaculum magnum lex spiritalis est, quæ de angustiis litteræ egrediens in sublimes locis recipit Salvatorem. Nam qui adhuc occidentem litteram servaverit, qui non aliud in agro quam pecus intellexerit, iste mirum in imis pascha facit, quia majestatem spiritus in verbis Dei comprehendere necdum didicit. At qui aquæ bajulum, hoc est gratiæ præconem in domum Ecclesiæ fuerit secutus, hic per spiritum illustrantem superficiem litteræ transcendendo, in alto mentis solarium Christo refectorem præparat: quia cuncta vel paschæ sacramenta, vel cætera legis decreta esse sacramenta cognoscit.

[IV.] *Vespere autem facto discumbebat cum duodecim discipulis suis. [MAUR.]* Vespera ergo tunc facta fuit quando lux mundi, id est, sol verus ad occasum mortis, properavit. Et tunc cum discipulis Dominus discubuit, quia eis quietem æternam præparavit.

Edentibus illis dixit: Amen dico vobis, quia unus vestrum me traditurus est. (Hieron.) Omnia sic agit Judas, ut tollatur suspicio proditoris, sed qui de passione prædixerat, et de proditore præficit, dans locum pœnitentiæ, ut cum intellexisset sciri cogitationes suas, et occulta consilia, pœniteret eum facti sui. Et tamen non designat specialiter, ne manifeste coargutus impudentior fieret. Mittit crimen in numero, ut agat conscius pœnitentiam.

Et contristati valde cæperunt singuli dicere: Nunquid ego sum, Domine? Et certe noverant undecim apostoli, quod nihil tale contra Dominum cogitarent. Sed plus credunt magistro quam sibi; et timentes fragilitatem suam tristes interrogant de peccato, cuius conscientiam non habebant.

Et respondens ait: Qui intingit mecum manum in paropside hic me tradet. O mira Domini potentia? Primum dixerat: Unus ex vobis me tradet. Perseverat proditor in malo: manifestius arguit, et tamen nomen proprie non designat. Judas cæteris contristatis ac retrahentibus manum, et interdicens cibos ori suo, temeritate et impudentia qua proditurus erat, etiam manum cum magistro mittit in paropsidem, ut audacia bonam conscientiam mentiretur. (*MAUR.*) Notandum autem quod ibi Matthæus posuit *paropsidem*, Marcus scripsit, *in catino*. Est autem paropsis, ut quidam dicunt, vas escarium quadrangulum, ob hoc ita dictum quod paribus ab'idis sit, hoc est, æquis lateribus. Catinum autem est vas fictile aptum ad immittendum liquorem. Nec hic

aliqua repugnantia est. Potuit enim fieri, ut in ipsa mensa vas fictile quadrangulum contineret liquamen, in quod intingere manum discipulus cum magistro posset. Quod utique per dispensationem humilitatis, et patientiæ suæ non respuit Dominus, proditorem suum ad communis mensæ participationem admittere, ut impleretur illud quod scriptum est: *Homo pacis meæ in quo sperabam, qui edebat panem meum, ampliavit adversum me supplantationem (Psal. xl).*

Filius quidem hominis vadit sicut scriptum est de illo. Væ autem homini illi per quem Filius hominis tradetur. (Hieron.) Nec primo, nec secundo correptus a proditione retrahit pedem, sed patientia Domini nutrit impudentiam suam, et *thesaurizat sibi iram in die iræ (Rom. ii).* Pœna prædicatur, ut quem pudor non vicerat corrigant denuntiata supplicia. (RAB.) Sed et hodie quoque et in sempiternum væ illi homini qui ad mensam Domini malignus accedit, qui insidiis mente conditis, qui præcordiis aliquo scelere pollutis, mysteriorum Christi oblationibus sacrosanctis participare non metuit. Et ille enim in exemplum Judæ filium hominis tradit, non quidem Judæis peccatoribus, sed tamen peccatoribus, membris videlicet suis, quibus illud inæstimabile et inviolabile Dominici corporis ac sanguinis sacramentum tenerare præsumit. Ille Dominum vendit qui ejus timore atque amore neglecto, terrena pro illo et caduca, imo etiam criminosa diligere et curare convincitur.

Bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille. (Hieron.) Non ideo putandus est ante fuisse quam nasceretur, quia nulli possit esse bene nisi ei qui fuerit. Sed simpliciter dictum est, multo melius esse non subsistere quam male subsistere.

Respondens autem Judas qui tradidit eum dixit: Nunquid ego sum, Rabbi? Ait illi: Tu dixisti. Quia cæteri tristes, et valde tristes, interrogaverunt eum: *Nunquid ego sum, Domine?* ne tacendo se prodere videretur, et ipse simpliciter interrogat quem conscientia præmordebat, qui manum audaciter miserat in paropsidem. *Nunquid ego sum, Rabbi?* et blandientis jungit affectum sive incredulitatis signum. Cæteri enim qui non erant proditores dicunt: *Nunquid ego, Domine?* Iste, qui proditor erat, non Dominum, sed magistrum vocat; quasi excusationem habeat, si Domino denegato saltem magistrum prodiderit. Et ait illi: *Tu dixisti.* Eadem responsione confutatus est proditor, qua Pilato postea responsurus est. (August.) Sed non hic aperte expressum est utrum ipse esset. Potest enim hoc ita intelligi tanquam diceretur: Non ego dixi; potuit etiam hoc sic dici, a Juda et a Domino responderi ut non omnes adverterent quod dictum erat.

[V.] *Cœnantibus autem eis accepit Jesus panem ac benedixit, ac fregit deditque discipulis suis, et ait: Accipite et comedite, hoc est corpus meum. (RAB.)* Finitis paschæ veteris solemnitis quæ in commemorationem antiquæ de Ægypto liberationis populi Dei agebantur, quod transit ad novum in suæ redemptionis memo-

riam Ecclesiam frequentare volebat, ut videlicet pro carne agni et sanguine, sui corporis sanguisque sacramentum substitueret, ipsumque se esse monstraret, cui *juravit Dominus et non pœnitebit eum, tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech (Psal. cix).* Frangit autem ipse panem quem discipulis porrigit ut ostendat corporis sui fractionem non absque sua sponte ac procuratione venturam, sed sicut alibi dicit potestatem se habere iterum sumendi eam (Joan. xvi). Quem videlicet panem certi quoque gratia sacramenti priusquam frangeret benedixit. Quia naturam humanam quam passurus assumpsit ipse una cum Patre et Spiritu sancto, gratia divinæ virtutis implevit. Benedixit panem et fregit, quia hominem assumptum ita morti subdere dignatus est, ut ei divinæ immortalitatis veraciter inesse potentiam demonstraret, ideoque velocius eum a morte resuscitandum esse doceret.

Et accipiens calicem, gratias agit et dedit illis dicens: Bibite ex eo omnes. (Greg.) Cum appropinquare passioni dicitur, accepto pane et calice gratias egisse perhibetur. Gratias itaque agit qui flagella alienæ iniquitatis suscipit, et qui nil dignum percussione exhibuit, humiliter in percussione benedicit, ut hinc videlicet ostendat quid unusquisque in flagello culpæ propriæ facere debeat, si ipse æquanimiter flagella culpæ portat alienæ, ut hinc ostendat quid in correptione faciat subditus, si in flagello positus Patri gratias agit æquales.

Hic est enim sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. (RAB.) Quia ergo panis confirmat, vinum vero sanguinem operatur in carne, hic ad corpus Christi mystice, illud refertur ad sanguinem. Verum quia et nos in Christo et in nobis Christum manere oportet, vinum Dominici calicis aqua miscetur. Attestante enim Joanne, *aquæ populi sunt (Apoc. xvii).* Et neque aquam solam neque solum vinum, sicut neque granum frumenti solum sine aquæ admisione in panem cuiquam licet offerre, ne talis videlicet oblatio quasi caput membris secernendum esse significet, et vel Christum sine nostræ redemptionis amore pati potuisse, vel nos sine Christi passione salvari ac Patri offerri posse confingat. Quod si quem movet, cum cœnatis Salvator apostolis suum corpus ac sanguinem tradiderit, quare nos universalis Ecclesiæ consuetudine jejuni doceamur eadem sacramenta percipere, breviter audiat, ideo tunc cœnatos communicasse apostolos, quia necesse erat pascha illud typicum consummari, et sic ad veri paschæ sacramenta transiri. Nunc in honorem tanti tamque terribilis sacramenti placuisse magistris Ecclesiæ, primo nos Dominicæ passionis participatione muniri, primo spiritalibus epulis interius sacrari, ac deinde terrenis dapibus corpus et vilibus escis refici. Quod autem dicit: *Hic est sanguis meus novi testamenti ad distinctionem respicit veteris testamenti, quod hircorum et vitulorum est sanguine dicatum, dicente inter aspergendum legislatore: Hic est sanguis testa-*

menti quod manavit ad vos Deus (Exod. xxiv). Necessesse est enim exemplaria quidem verorum his mundari, ipsa autem cœlestia melioribus hostiis quam istis; juxta quod Apostolus per totam ad Hebræos Epistolam inter legem distinguens et evangelium, pulcherrima expositione ac plenaria ratione declarat.

Dico autem vobis: Non bibam amodo de hoc genimine vitis, usque in diem illum cum illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei. Vitem sive vineam Domini appellatam esse synagogam et omnis passim Scriptura et apertius testatur Isaias in cantico de illa cantato, *Vinea*, inquit, *Domini Sabaoth domus Israel est* (Isa. v). De qua nimirum vinea Dominus multo tempore bibebat, quamvis pluribus ramis in amaritudinem vitis alienæ conversis. Quia tametsi multis in illa plebe exorbitantibus a recto fidei itinere, non defuere tamen plurimi toto legis tempore, quorum piis cogitatibus summisque virtutibus delectaretur Deus. Verum passo in carne Domino, ac resurgente a mortuis, tempus fuit ut legalis et illa figuralis observatio cessaret, atque ea quæ secundum litteram gerebantur, in spiritalem translata sensum, melius in novo testamento juvante sancti Spiritus gratia tenerentur. Iturus ergo ad passionem Dominus ait: *Jam non bibam de hoc genimine vitis usque in diem illum cum illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei*. Ac si aperte dicat: Non ultra carnalibus synagoge cæremoniis delectabor, in quibus etiam ista paschalis agni sacra locum tenere præcipuum. Aderit enim tempus meæ resurrectionis. Aderit dies ille cum ipse in regno positus, id est, gloria vitæ immortalis sublimatus, de salute ejusdem populi fonte gratiæ spiritualis regenerati, novo vobiscum gaudio perfundar. (Aug.) Item aliter: *Non bibam amodo de hac generatione vitis usque in diem illum cum illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei*, vult intelligi hoc vetus esse cum illud novum dicit. Quia ergo de propagine Adam, qui vetus homo appellatur, corpus susceperat, quod in passione morti traditurus erat, unde etiam per vini sacramentum commendat sanguinem suum, quid aliud novum vinum nisi immortalitatem renovatorum corporum intelligere debemus? Quod cum dicit vobiscum novum bibam, etiam ipsis resurrectionem corporum ad induendam immortalitatem promittit. *Vobiscum* enim non ad idem tempus, sed eandem innovationem dictum accipiendum est. Nam et nos dicit Apostolus resurrexisse cum Christo, ut spes rei futuræ jam lætitiæ præsentem afferat. Quod autem de hoc genimine vitis etiam illud novum esse dicit, significat eandem utique corpora resurrectionis secundum innovationem cœlestem, quæ nunc secundum vetustatem moritura sunt. Notandum autem quod Joannes de corpore et sanguine Domini hoc loco nihil dixit, sed plane alibi multo uberius (Joan. vi). Hinc Dominum locutum esse testatur. Nunc vero cum Dominum a cœna surrexisse et pedes discipulorum lavisse commemorasset, reddita etiam ratione cur hoc eis fecerit, in qua cœna Dominus adhuc clause si-

gnificaverat per testimonium Scripturæ ab eo se tradi qui manducaret ejus panem, venit ad hunc locum quem tres cæteri pariter insinuabant. *Cum hæc dixisset*, inquit, *Jesus turbatus est spiritu et protestatus est, et dixit: Amen dico vobis, quia unus ex vobis tradet me. Aspiciebant ergo, sicut idem ipse Joannes subnectit, ad invicem discipuli hæstantes de quo diceret, et contristati*, sicut Matthæus et Marcus dicunt, *cæperunt ei singulatim dicere, Nunquid ego? At ipse respondens ait*, sicut Matthæus sequitur: *Qui intingit mecum manum in paropside, hic me tradet*: illud consequi quod Joannes narrat, isti autem prætermiserunt, sicut Joannes quædam prætermisit quæ illi dixerunt. Cum ergo post traditum calicem dixisset Dominus quod a Luca positum est: *Verum tamen ecce manus tradentis me, mecum est in mensa*, etc. Conjungitur illud secundum Joannem: *Erat ergo recumbens unus ex discipulis ejus in sinu Jesu, quem diligebat Jesus. Innuvit ergo huic Simon Petrus, et dicit ei: Quis est de quo dicit? Itaque cum recubisset ille supra pectus Jesu dicit ei: Domine, quis est? Respondit Jesus: Ille cui ego intinctum panem porrexero. Et cum tinxisset panem dedit Judæ Simonis Scarioth, et post buccellam tunc introivit in illum Satanas* (Joan. xiii). (Rab.) Sed hic quæstio oboritur: Quomodo iste Joannes, nec non et Lucas dicant jam ante introisse Satanam in cor Judæ, ut traderet Dominum, cum Joannes dixerit quod post buccellam introierit in eum Satanas. (Aug.) Hoc enim ita solvitur: Intravit ergo post hunc panem Satanas in Domini traditorem ut sibi jam traditum plenius possideret in quem prius intraverat, ut deciperet; auxit enim peccatum traditionis presumptio sacramenti cum homini ingrato intrasset panis in ventrem, hostis in mentem, fortassis per panis intinctionem illius significans fictionem, qui fictus ad cœnam venit amicus, et falsus ad magistrum vadit discipulus.

[VI.] *Et hymno dicto exierunt in montem Oliveti*. (Rab.) Hoc est quod in psalmo legimus: *Edent pauperes et saturabuntur, et laudabunt Dominum, qui requirunt eum* (Psal. xxi). Potest autem hymnus ille intelligi quem Dominus secundum Joannem Patri gratias agens decantabat, in quo et pro seipso, et pro discipulis, et pro eis qui per verbum eorum credituri erant elevatis sursus oculis precabatur. Et pulchre discipulos sacramentis sui corporis et sanguinis imbutos, et hymno etiam piæ intercessionis Patri commendatos in montem educit Olivarum, ut typice designet nos per actionem sacramentorum suorum perque opem suæ intercessionis ad altiora virtutum dona et charismata Spiritus sancti, quibus in corde perungamur, conscendere debere.

Tunc dicit illis Jesus: Omnes vos scandalum patientini in ista nocte. (Hieron.) Prædicat quod passuri sint, ut cum passi fuerint non desperent salutem, sed agentes pœnitentiam liberentur. Et signanter addidit, *in nocte ista scandalizabimini*: quia quomodo qui inebriantur nocte inebriantur, sic et qui scandalum patientur in nocte et in tenebris sustinent.

Nos vero dicamus : *Nox præterit, dies autem appropinquavit* (Rom. xiii).

Scriptum est enim : Percutiam pastorem et dispergentur oves gregis. Hoc aliis verbis in Zacharia propheta scriptum est, et ni fallor ex persona propheta ad Deum dicitur : *Percute pastorem, et dispergentur oves* (Zach. xxxiii). Sexagesimo quoque octavo psalmo, qui totus a Domino canitur huic sensui congruente, *Quoniam quem tu percussisti, ipsi persecuti sunt.* Percutitur autem pastor bonus ut ponat animam pro ovibus suis et de multis gregibus errorum fiat unus grex et unus pastor.

Postquam autem resurrexero præcedam vos in Galilæam. (MAUR.) Sicut enim ad passionem properans locum prælixerat passionis futurum in Jerusalem quo mæsti facti sunt discipuli, ita et locum prædixit esse in Galilæa in quo resurgens a mortuis consolationem visionis suæ eis præberet.

Respondens autem Petrus ait illi : Et si omnes scandalizati fuerint in te, ego nunquam scandalizabor. (Hieron.) Non est temeritas nec mendacium, fides est apostoli Petri, et ardens affectus erga Dominum Salvatorem. In tantum enim et affectu et charitate Christi efferebatur, ut et imbecillitatem carnis suæ, et fidem verborum Dei non contueretur, quasi vero dicta ejus efficienda non essent.

Ait illi Jesus : Amen dico tibi quia in hac nocte antequam gallus cantet, ter me negabis. Et Petrus de ardore fidei promittebat, at Salvator quasi Deus futura noverat. Et nota quod Petrus in nocte neget, et neget tertio. Postquam autem gallus cecinit, et decreverunt tenebris vicina lux nuntiata est, *conversus flevit amare, negationis sordes lacrymis lavans.* (RAB.) Non est sane arbitrandum esse contrarium quod Marco dicente, *Priusquam gallus bis vocem dederit ter me es negaturus*, cæteri evangelistæ simpliciter dixerunt, *Priusquam gallus cantet, ter me negabis.* (Aug.) Tota enim Petri negatio, trina negatio est. In eadem namque permansit negatione animi propositoque mendacii, donec admonitus quid ei prædictum sit amaro fletu et cordis dolore sanaretur. Hæc autem tota, id est trina negatio, si post primum galli cantum inciperet, falsum dixisse viderentur tres, qui dixerunt dixisse Dominum quod antequam gallus cantaret, ter eum Petrus esset negaturus. Rursus si totam trinam negationem ante peregisset quam cantare gallus inciperet, superfluo dixisse Marcus deprehenderetur ex persona Domini, *Amen dico tibi quia tu in nocte hac priusquam gallus bis vocem dederit, ter me negaturus es.* Sed quia ante primum galli cantum cœpta est trina illa negatio, attenderunt illi tres non quando eam completurus esset Petrus, sed quanta futura esset, quandoque cœptura; id est, quia trina et quia ante galli cantum, quanquam in animo ejus et ante primum galli cantum tota possit intelligi. Quamvis enim verbis negantis ante primum cœpta, ante secundum autem galli cantum peracta sit tota illa trina negatio, tamen affectione animi et timore Petri ante primum tota con-

cepta est. Nec interest quantis morarum intervallis trina voce enuntiata sit, cum cor ejus etiam ante primum galli cantum tota possederit tam magna scilicet formidine imbibita, ut posset Dominum non solum semel, sed iterum et tertio interrogatus negare, ut rectius diligentiusque attendentibus, quomodo jam mœchatus est mulierem in corde suo qui eam viderit ad concupiscendum; sic Petrus quandoque verbis ederet timorem, quem tam vehementem animo conceperat, ut perdurare posset usque ad tertiam Domini negationem, tota trina negatio ei tempori deputanda est, quando eum trina negationi sufficiens timor invasit.

Ait illi Petrus : Etiamsi oportuerit me mori tecum, non te negabo. Similiter et omnes discipuli dixerunt.

(MAUR.) Intellexit ergo Petrus Dominum præ timore mortis eum dixisse se negaturum, quo hoc excusabat se, licet periculum mortis immineret et nullo modo ab ejus fide et confessione posse divelli. quod et alii apostoli eodem ardore instigati de semetipsis præsumebant. Nam quia scriptum est. *Valida est ut mors dilectio* (Cant. viii), per ardorem mentis non timuerunt damnium mortis. Sed vera illa Psalmographi sententia : *Nisi Dominus custodierit civitatem, in vanum vigilant qui custodiunt eam* (Psal. cxxvi). [Aug.] Ideo vana fuit præsumptio humana sine protectione divina. Nec prætercundum est quod Matthæus et Marcus pari ordine et eodem narrationis suæ loco negationem Petri subnectunt, apostoli ambo postquam Dominus egressus est ex illa domo ubi manducaverunt pascha, Lucas vero et Joannes antequam inde esset egressus. Sed facile possumus intelligere aut illos duos eam recapitulando posuisse, aut istos præoccupando, nisi magis moveret quod tam diversa non tantum verba, sed etiam sententias Domini præmittunt quibus permotus Petrus illam præsumptionem proferret, vel cum Domino vel pro Domino moriendi, ut magis cogant intelligi vel ter eum expressisse præsumptionem suam diversis locis ad sermones Christi, et ter illi a Domino responsum quod eum esset ante galli cantum ter negaturus. Neque enim incredibile est aliquantum distinctis intervallis temporum Petrum commotum esse ad præsumendum sicut ad negandum, vel ei Dominum aliquid ter similiter respondisse. Quandoquidem etiam contextim nullis aliis interpositis rebus aut verbis post resurrectionem ter illum interrogaverit utrum amaret, et ter ei hoc respondentem etiam ipse mandatum de pasceendis ovibus suis unum idemque ter præcepit (Joan. xxi.) Hoc itaque credendum est quod ter ostenderit præsumptionem suam Petrus et de trina sua negatione ter a Domino audierit. Sequitur :

Tunc venit Jesus cum illis in villam quæ dicitur Gethsemami. In Luca ita scriptum est : *Et egressus ibat secundum consuetudinem in montem Olivarum* (Luc. xxii). Et in Joanne : *Hæc cum dixisset Jesus egressus est cum discipulis suis trans torrentem Cedron, ubi erat hortus* (Joan. xviii). Quod nullo modo contrarium est Matthæo, qui de Gethsemami

narravit. Monstratur enim usque hodie locus Gethsemani in quo Dominus oravit ad radices montis Oliveti. Ubi intelligimus illum fuisse hortum de quo Joannes narravit, nuncque desuper Ecclesia ædificata constat. Interpretatur autem Gethsemani *vallis pinguium* sive *pinguedinum*. Quia vero non solum dicta vel opera nostri Salvatoris, verum etiam loca et tempora in quibus operatur et loquitur mysticis, ut sæpe dictum est, sunt plena figuris, cum in monte orat Dominus quasi tacite nos admonet sublimia tantum orando inquirere, et pro cœlestibus bonis supplicare debere. At cum in valle orat, et hoc in valle pinguium sive pinguedinis ipsius æque insinuat nobis humilitatem semper in orationibus, et internæ pinguedinem dilectionis esse servandam: ne quis videelicet orans Domini jactare sua merita in exemplum Pharisæi superbientis audeat, quin potius humili voce et mente proclamet, *Deus, propitius esto mihi peccatori* (Luc. xviii), ne aridum a dilectione proximi cor gestans ad pacandam sibi conditoris gratiam genu flectat juxta eum qui centum denarios fratri quos sibi debebat dimittere nolens, decem millia talenta sibi a Domino frustra precabatur remitti (Math. xviii), ne jejunum ab amore conditoris pectus habens temporalia quælibet potius in oratione, quam ejus visionem requirat, annumerandus in eis de quibus ait ipse: *Qui receperunt mercedem suam.* (Greg.) In imo quippe cogitationem ponere, quid est aliud quam quædam ariditas mentis? Qui autem intellectu cœlestium jam per sancta desideria de supernis delectationis intimæ cibus pascuntur, quasi largiori alimento pinguescunt. Hac enim pinguedine saginari Psalmista concupierat, cum dicebat: *Sicut adipe et pinguedine repleatur anima mea* (Psal. lxi) (RAB.) Quantum vero ad ipsam Dominicæ passionis dispensationem attinet, apte appropinquans morti Dominus in valle pinguedinis oravit: Quia per vallem humilitatis et pingue linem charitatis pro nobis mortem subiit: *Humiliavit enim semetipsum factus obediens Patri usque ad mortem* (Philip. ii). *Et majorem hac dilectionem nemo habet ut animum suam quis ponat pro amicis suis* (Joan. xv).

Et dixit discipulis suis: Sedete hic donec vadam illic et orem. (Hieron.) Egressus de domo Jesus, in qua cum discipulis pascha manducabat, jussit eos sedere paulisper, et expectare redeuntem donec pro cunctis Dominus solus oret: quia ejus oratio nostrum omnium est redemptio. (RAB.) Fidem ergo discipulorum et constantiam devotæ sibi voluntatis acceperat, sed et turbandum et diffusuros sciebat, quos sedere in loco jubet dum progredieretur orare.

Et assumpto Petro et duobus filiis Zebedæi cepit contristari et mæstus esse. (Hieron.) Illud quod supra diximus de passione et pro passione, etiam in præsentis capitulo ostenditur, quod Dominus veritatem assumpti probaret hominis vere quidem contristatus sit, sed ne passio in animo illius dominaretur per propassionem cœperit contristari. Contristabatur non timore patiendi qui ad hoc venerat ut pateretur, et Petrum timiditatis arguerat, sed propter infelicis-

simum Judam et scandalum omnium apostolorum et rejectionem populi Judæorum, et eversionem miseræ Jerusalem. Unde et Jonas super ariditate cucurbitæ vel hederæ contristabatur, nolens perire quondam tabernaculum suum (Jonæ iv).

Tunc ait illis: Tristis est anima mea usque ad mortem. Quæ contristatur anima est, et non propter mortem, sed usque ad mortem contristatur donec apostolos sua liberaret passione. Dicant qui irrationabilem Jesum sumpsisse animam suspicantur quomodo constrictetur, et noverit tempus tristitiæ. Quanquam enim et bruta mœreant animalia, tamen non norunt nec causas, nec tempus usque ad quod debeant contristari. Notandum autem quod in Marco scriptum est: *Et cepit pavere et tædere,* ut veritatem scilicet nostræ ostenderet naturæ. (Aug.) Sed cur timet Christus, cum Petrus non timeat? Christus timet et tædet, atque contristatur, et dicit: *Nunc anima mea turbatur.* Petrus dicit: Animam meam ponam pro te. Utrumque ergo verum est et plenum utrumque ratione, quod et ille qui est inferior non timet, et ille qui est superior gerit timentis affectum. Ille enim quasi homo vim mortis ignorat, iste autem quasi Deus in corpore constitutus fragilitatem carnis exponit, ut eorum qui sacramentum incarnationis ahjurant excluderetur impietas. Denique et hæc dixit, et Manichæus non credidit, Valentinus negavit, et Marcion phantasma judicavit. Eo usque autem hominem quem veritate corporis demonstrabat æquabat affectu, ut diceret: *Sed tamen non sicut ego, sed sicut tu vis.* Suscepit ergo voluntatem meam, suscepit tristitiam meam, confidenter tristitiam nomino, quia crucem prædico. Mea est voluntas quam suam dixit, quia ut homo suscepit tristitiam meam, ut homo locutus est. Et ideo ait: *Non sicut ego volo, sed sicut tu vis.* Mea est tristitia quam meo suscepit affectu. Ergo prome doluit qui pro se nihil habuit quod doleret. Et sequestrata delectatione divinitatis æternæ tædio meæ infirmitatis afflictor. *Tristis, inquit, est anima mea usque ad mortem.* Non propter mortem tristis est Dominus, quia eum conditio corporalis affectus non formido mortis offendit. Nam qui corpus suscepit omnia debuit subire quæ corporis sunt, ut esuriret, sitiret, angeretur, contristaretur. Divinitas autem commutari per hos nescit affectus. *Sustinete hic, et vigilate mecum.* Quod præcepit, *Sustinete hic, et vigilate mecum,* non a somno prohibet cujus tempus non erat, imminente discrimine, sed a somno infidelitatis, et torpore mentis. Sciebat enim ingravante diabolo fidem eorum conspiciendam. Parem secum vigilantiam imperat, quibus eadem passio immineret.

Et progressus pusillum procidit in faciem suam, orans et dicens: Pater mi, si possibile est, transeat a me calix iste. Dato apostolis præcepto ut sustinerent vigilantque cum Domino, paululum procidens ruit in faciem suam, ut humilitatem mentis habitu carnis ostendat, dicitque blandiens, *Pater mi,* et postulat ut si possibile sit transeat ab eo calix, de quo supra diximus. Postulat autem non timore patiendi, sed mi-

sericordia prioris populi, ne ab illis bibat calicem a propinatum. Unde et signanter non dixit, *Transeat a me calix*, sed *calix iste*, hoc est populi Judæorum, qui excusationem ignorantie habere non potest si me occiderit, habens legem et prophetas, qui quotidie vaticinantur. Ut tamen revertens in semetipsum quod ex hominis persona trepidanter renuerat, ex Dei filiique potestate confirmat.

Verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu. (RAB.) Non, inquit, hoc fiat quod humano affectu loquor, sed id propter quod ad terras tua voluntate descendi. Si ergo, inquit, fieri potest ut sine interitu Judæorum credat gentium multitudo, passionem recuso; sin autem illi excæcandi sunt ut omnes gentes videant, *non mea, Pater, voluntas, sed tua fiat.* (Greg.) Aliter appropinquans passioni Salvator infirmantium in se vocem assumpsit dicens: *Pater, si vis, transfer calicem istum a me*: eorumque timorem ut abstraheret suscepit. Et rursus per obedientiam fortitudinem mentis ostendens, ait: *Verumtamen non mea voluntas, sed tua fiat.* Ut cum hoc imminet quod fieri nolimus, sic per infirmitatem petamus, ut non fiat, quatenus per fortitudinem parati simus, ut voluntas conditoris nostri etiam contra nostram voluntatem fiat. (Aug.) Quid erat illa vox, nisi sonus infirmitatis nostræ? Multi adhuc infirmi contristantur futura morte, sed habeant rectum cor, vitent mortem quantum possunt. Sed si non possunt, dicant quod ipse Dominus non propter se, sed propter nos dixit. Quid enim dixit, *Pater, si fieri potest, transeat a me calix iste.* Ecce habes voluntatem humanam expressam. Vide jam rectum cor: *Sed non quod ego volo, sed quod tu.* Non veni, inquit, *facere voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui me misit* (Joan. vi). Suam voluntatem dixit quam temporaliter sumpsit ex virgine; voluntatem vero ejus qui eum misit eam videlicet signans, quam intemporaliter æternus habuit cum patre communem. Orat transire calicem, ut ostendat vere quia et homo erat. Reminiscens autem et propter quod missus est, perficit dispensationem ad quam missus est, et clamat: *Sed non quod ego volo, sed quod tu.* Si moritur mors, me non moriente secundum carnem videlicet, transeat a me calix iste; verum quia non aliter hoc fiet, ait: *Non quod ego volo, sed quod tu.* Quod autem Patrem invocans juxta alium evangelistam duplici nomine dixit, *Abba Pater*, utriusque populi illum et Judæi scilicet et gentilis esse Deum ac Salvatorem ostendit. Mem namque Abba quod et Pater significat. Sed *abba* Hebræum, *pater* Græcum est et Latinum. Ut ergo utrumque populum in eum crediturum, ab utroque eum invocandum esse doceret, utraque lingua eum primus ipse invocat. Ipse est bonus pastor qui animam dando pro ovibus suis unum de duobus gregibus ovile perfecit (Joan. x). Ideoque utriusque voce gregis auxilium Patris flagitat, ut nos utriusque exemplo illius informati, ubi adversa imminere senserimus nos patrem Deum, Hebræi *abba* invocantes, una fidei et charitatis devotione præsidium cæleste

quæramus. Unde doctor egregius formam docendi a Domino sumens ita suos alloquitur auditores: *Accipistis spiritum adoptionis filiorum in quo clamamus, abba pater* (Rom. viii). Abba nimirum illi qui de Israelitico populo, nobis Pater qui de gentibus ad fidem Christi venimus.

Et venit ad discipulos et invenit eos dormientes, et dicit Petro: Sic non potuistis una hora vigilare mecum? (Hieron.) Ille qui supra dixerat: *Etiamsi omnes scandalizati fuerint, ego nunquam scandalizabor*, nunc tristitie magnitudine somnum vincere non potest. (Hilar.) Petrum ideo singillatim infra cæteros increpat, quia præ cæteris nunquam se scandalizandum fuerat gloriatus.

Vigilate et orate, ut non intretis in tentationem. B Impossibile est humanam animam non tentari. Unde et in oratione Dominica dicimus: *Ne nos inducas in tentationem, quam ferre non possumus*, non tentationem penitus refutantes, sed vires sustinendi in tentationibus deprecantes. Ergo et impræsentiarum non ait: *Vigilate et orate* ne tentemini, sed *ne intretis in tentationem*, hoc est non tentatio vos superet ultima, et intra suos casses teneat. Verbi gratia, martyr qui pro confessione Domini sanguinem fudit, tentatus quidem est, sed tentationis retibus non ligatus; qui autem negat, in plagas tentationis incurrit.

Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Hoc adversum temerarios dictum est, qui quidquid crediderint, putant se consequi posse. Itaque quantum de ardore mentis confidimus, tantum de carnis fragilitate timeamus. Sed tamen juxta apostolum spiritu carnis opera mortificantur. (RABAN.) Facit hic locus et adversum Eutychianos, qui dicunt unam in mediatore Dei et hominum, Domino et Salvatore nostro operationem, unam fuisse voluntatem. Cum enim dicit, *Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma*, duas voluntates ostendit, humanam videlicet, quæ est carnis, et divinam, quæ est deitatis; ubi humana quidem propter infirmitatem carnis recusat passionem, divina autem ejus est promptissima, quoniam formidare quidem in passione humanæ fragilitatis est, suscipere autem dispensationem passionis, divinæ voluntatis atque virtutis est. Aliter, ad eos hic sermo conversus est, qui se sponderant nunquam negaturos: illorum enim spiritus promptus sed caro infirma erat, quia nondum induti erant virtute ex alto.

Iterum secundo abiit, et oravit, dicens: Pater mi, si non potest hic calix transire, nisi illum bibam, fiat voluntas tua. (Hieron.) Secundo erat, ut si Ninive aliter salvari non potest, nisi cucurbita aruerit, fiat voluntas Patris, quæ non est contraria Filii voluntati, dicente ipso per Prophetam, *ut facerem voluntatem tuam, Deus meus, volui* (Psal. xxix). Diligenter igitur consideranda sunt verba Domini, quæ protulit de possibilitate et voluntate Patris, quia possibilitas et voluntas Dei Patris in nullo discordant. Porro autem Marcus primo ex verbis suis idem narravit ro-

gasse Dominum, ut si fieri posset transiret ab eo illa hora, id est passionis, quam calicis mox nomine significavit. Deinde verba ipsa Domini sic enuntiavit: *Abba, Pater, omnia tibi possibilia sunt, transfer calicem hunc a me.* Quibus verbis si adjungas quod illi duo dixerunt, hoc est Matthæus et Lucas, et quod etiam ipse Marcus ex persona sua pariter supra posuit, ita sententia manifestatur: *Pater, si fieri potest (omnia enim tibi possibilia sunt), transfer calicem hunc a me.* Ne quis eum putaret Patris minuisse potestatem, cum ait, *Si fieri potest*, non enim dixit, *Si facere potes*, sed *si fieri potest*. Fieri autem potest quod ille voluerit. Sic itaque dictum est si fieri potest, ac si diceretur, *Si vis*. Manifestavit enim Marcus quo intellectu accipiendum sit, *Si fieri potest*, quando ait: *Omnia tibi possibilia sunt.* Et quod commemoraverunt eum dixisse, *Verum non quod ego volo, sed quod tu*, tantumdem valet quantum si et ita dicatur: *Verumtamen non mea voluntas, sed tua fiat.* Satis ostendit non ex impossibilitate, sed ex voluntate Patri dictum esse, *si fieri potest*; præsertim quia Lucas et hoc ipsum planius intimavit; non enim ait, *Si fieri potest*, sed *si vis*. Cui apertiori sententiæ apertius jungitur quod Marcus posuit, ut ita dicatur: *Si vis, omnia enim tibi possibilia sunt, transfer a me calicem istum.*

Et venit iterum et invenit eos dormientes. Erant enim oculi eorum gravati. (Hieron.) Solus orat pro omnibus, sicut et solus patitur pro universis: languescebant autem et opprimebantur apostolorum oculi negatione vicina.

Et, relicta illis, iterum abiit, et oravit tertio, eundem sermonem dicens. (MAURUS.) Tribus vicibus Dominus oravit, ut nobis demonstraret omni tempore orationi instandum, et clementiam divinam semper esse deprecandam, quatenus de præteritis peccatis veniam, et a præsentibus malis tutelam, atque de futuris periculis cautelam, tribuat, utque memores simus in nomine sanctæ Trinitatis, divinis sacramentis nos esse reparatos et Christiana religione imbutos. Sciamusque omnem nostræ orationis formam ad Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum unum Deum omnipotentem dirigendam, *ut integer spiritus noster, et anima et corpus sine querela in adventu Domini nostri Jesu Christi servetur* (1 Thes. v). [Aug.] Item sicut tentatio cupiditatis trina est, ita tentatio timoris trina est. Cupiditati quæ est in curiositate opponitur timor mortis; sicut enim in illa cognoscendarum rerum est aviditas, ita in ista metus amittendæ talis notiæ. Cupiditati vero honorum, vel laudis opponitur timor ignominie et contumeliarum: cupiditati autem voluptatis opponitur timor doloris. Non absurde ergo intelligitur propter trinam tentationem passionis, ter Dominum orasse; ut transiret calix, sed ita ut potius impleretur voluntas Patris.

Tunc venit ad discipulos suos, et dicit illis: Dormite jam, et requiescite. (Hilar.) Quod autem ad eos revertens dormientesque reperiens, primum rever-

tens objurgat, secundo silet, tertio quiescere jubet, ratio ista est, quod primum post resurrectionem dispersos eos, et diffidentes, et trepidos reprehendit; secundo misso Spiritu paraclito gravatos ad contuendam Evangelii libertatem oculos visitavit, nam aliquandiu legis amore detenti quodam fidei somno occupati sunt; tertio vero, id est, claritatis suæ reducta securitate eos quieti restituit.

Ecce appropinquabit hora, et Filius hominis tradetur in manus peccatorum. Surgite, eamus; ecce appropinquabit qui me tradet. (Aug.) Videtur hic sermo secundum Matthæum tanquam sibi ipsi contrarius, quod post tertiam orationem venit ad discipulos suos et dicit illis: *Dormite jam et requiescite*, cum connectat: *Ecce appropinquabit hora, et Filius hominis tradetur in manus peccatorum. Surgite, eamus; ecce appropinquabit qui me tradet.* Quomodo enim supra dicat, *Dormite jam, et requiescite*, cum connectat, *Ecce appropinquabit hora, et ideo dicat, Surgite, eamus?* Qua velut repugnantia commoti, qui legunt, conantur ita pronuntiare quod dictum est: *Dormite jam et requiescite*, tanquam ab exprobrante, non a permitte sit dictum. Quod recte fieret si esset necesse. Cum vero Marcus ita hoc commemoraverit ut cum dixisset: *Dormite jam et requiescite*, adjungeret, *Sufficit*; et deinde inferret, *Venit hora, ecce tradetur Filius hominis*, utique intelligitur post illud quod eis dictum est, *Dormite jam et requiescite*, siluisse Dominum aliquantum ut hoc fieret quod permiserat, et tunc intulisse: *Ecce appropinquabit hora.* Ideo post illa verba secundum Marcum positum est, *Sufficit*, id est, quod requievistis jam sufficit. Sed quia commemorata non est ipsa interpositio silentii Domini, propterea coarctat intellectum, ut illis verbis alia pronuntiatio requiratur. (Hieron.) Postquam ergo tertio oraverat, et apostolorum timorem sequente pœnitentia impetraverat corrigendum securus, de passione sua pergit ad persecutores, et ultro se interficiendum præbet, dicitque discipulis: *Surgite, eamus; ecce qui me tradet prope est*; non nos inveniant quasi timentes et retractantes; ultro pergamus ad mortem, ut confidentiam et gaudium pressuri videant.

[VII.] *Adhuc ipso loquente, ecce Judas unus de duodecim venit, et cum eo turba multa cum gladiis et fustibus missi a principibus sacerdotum et senioribus populi.* (Aug.) Joannes evangelista posteaquam in hortum ingressum dicit cum discipulis suis, non commemorat quid illic egerit, donec ejus traditor cum Judæis ad eum comprehendendum venerit. (MARC.) Concordat quippe factum Judæ simul cum mutatione mentis ejus. Quando enim cum cæteris apostolis secutus est Salvatorem, tranquillius agebat. Quia innocentiam simulabat, sanitates infirmantibus præstabat, quia Salvatoris se missum esse dicebat. At cum deseruerat pacis consilium, et agni mitissimum transitum, spreis pacificis sodalibus, funestis associatus est militibus, relictisque armis vitalibus pergit contra magistrum cum fustibus. Ad auctorem

vitæ accessit cum meditatione mortis. Unde et sequitur :

Qui autem tradidit cum dedit illis signum dicens : Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum. (Hieron.) Miser Judas et tamen non miserabilis, eadem infidelitate qua Dominum et magistrum tradidit, putabat signa quæ Salvatorem viderat facientem non majestate divina, sed magicis artibus facta. Et qui eum forte audierat in monte transfiguratum, timebat ne simili transformatione laberetur ex manibus ministrorum. Dat ergo signum ut sciant ipsum esse quem osculo demonstraret.

Et confestim accedens ad Jesum dixit : Ave, Rabbi ; et osculatus est eum. Impudens quidem et scelerata confidentia magistrum vocare, et osculum ei ingerere quem tradebat ; tamen adhuc aliquid habet de reverentia discipuli, cum non eum palam tradidit persecutoribus, sed per signum oculi. (RAB.) Suscipit autem Dominus osculum traditoris, non quo simulare nos doceat, sed ne prodicionem fugere videatur, simul et illud Davidicum complens : *Cum his qui oderunt pacem eram pacificus (Psal. cxix).*

Dixitque illi Jesus : Amice, ad quid venisti ? Tunc accesserunt et manus injecerunt in Jesum, et tenuerunt eum. (Hieron.) Verbum amici *κατὰ κριππαειν* est intelligendum, vel certe juxta illud quod supra legimus : *Amice, quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem ?*

Et ecce unus ex his qui erant cum Jesu extendens manum exemit gladium suum, et percussit servum principis sacerdotum, et amputavit auriculam ejus. (RAB.) Petrus hoc fecit ut Joannes evangelista declarat, eodem nimirum mentis ardore quo cætera fecerat. Sciebat enim quomodo Phinees puniendo sacrilegos mercedem justitiæ et sacerdotii perennis acceperat (Num. xxv). Lucas autem addit, quod Dominus tangens auriculam servi sanaverit eum. Nunquam ergo pietatis suæ Dominus obliviscitur, qui et hostes suos non patitur vulnerari. Illi justo mortem inferunt, ipse persecutorum vulnera sanat. (Venant.) Juxta allegoriam vero servus est populus Judæorum principibus sacerdotum indebito mancipatus obsequio, adeo ut eorum suasu Barabbam dimitti, Jesum vero, quem paulo ante Hosanna concinentes filium David regemque clamabant, peterent crucifigi. Qui in Domini passione dexteram auriculam, id est, spiritalem legis intelligentiam perdidit, sinistra tantum hoc est utilitate litteræ contentus : quæ videlicet auris Petri gladio deceditur, non quod ille sensum intelligendi audientibus tollat, sed divino ablatum judicio negligentibus pandat. Verum eadem dextra auris in his qui ex eodem populo credere maluerunt, divine dignatione pietatis pristino est restituta officio. Aliter, auris pro Domino amputata et a Domino sanata significat auditum ablata vetustate renovatum, ut sit in novitate spiritus et non in vetustate litteræ. Quod cui præstitum fuerit a Christo, præstabitur et regnare cum Christo. Unde bene et Malchus, quo nomine servus ille vocabatur, rex sive regnatus

interpretatur. Quod autem servus inventus est, et hoc pertinet ad illam vetustatem, quæ in servitutem generat, quod est Agar (Gal. iv). Sed cum accessisset sanitas, figurata est et libertas.

Tunc ait illi Jesus : Convertite gladium tuum in locum suum. (MAUR.) Ac si dixisset : Cesset vindicta, remissio largiatur. Oportuit enim ut auctor gratiæ populum evangelicum suo exemplo patientiam doceret, et potius ad sustinendum fortiter adversa instrueret, quam ad vindicandum provocaret. Sic et Paulus dicit : *Non vos defendentes, charissimi, sed date locum iræ : scriptum est enim : Mihi vindictam, ego retribuam dicit Dominus (Rom. xii).* Unde et e contrario subditur

Omnes enim qui acceperunt gladium gladio peribunt. Hoc est, omnes qui semetipsos vice talionis ulcisci in præsentem desiderant, non merentur a Domino ulcisci, sed pœnam sibi damnationis amplificanc. In aliis enim exemplaribus legitur : *Omnes qui percusserint gladio, gladio morientur. (Aug.)* Quam multi gladio percutiunt nec tamen in gladio moriuntur ? sicut neque ipse Petrus. Sed ne istum dicere venia peccatorum talem evasisse pœnam quis potest ? Quamquam nihil absurdius, quam ut majorem putet gladio pœnam esse potuisse quæ Petro non accidit, quam crucis quæ accidit. Quid tamen de latronibus dicturus est qui cum Domino crucifixi sunt ? Quia et ille qui meruit veniam, posteaquam crucifixus est meruit, et alter omnino non meruit. An forte omnes quos occiderant crucifixerant, et propterea autem ipsi etiam pati meruerant ? Ridiculum est hoc putare. Quid ergo aliud dictum est, *Omnis enim qui gladio percusserit gladio morietur ?* nisi quia ipso peccato anima moritur quodcumque commisit.

An putas quia non possum rogare Patrem meum, et exhibebit mihi plus quam duodecim legiones angelorum ? (Hieron.) Ac si patenter dicat : Non indigeo duodecim apostolorum auxilio, etiamsi omnes me defenderent, qui possum habere duodecim legiones angelici exercitus. Una quippe legio apud veteres sex millibus complebatur hominum. Sed pro brevitate temporis numerum non occurrimus explicare. Typum tantum dixisse sufficiat, septuaginta duo millia angelorum, in quot gentes lingua hominum divisa est, de duodecim legionibus fieri : in quo latenter innuitur quod non magnopere curandum sit, neque verendum apostolis si contra Salvatorem consurgant omnes nationes gentium, cum multo fortiores habeat ipse exercitus angelorum. Aliter autem significat hic numerus omne genus hominum, cum Romano imperio, adversus sceleratam gentem Judæorum certatum. Hi sunt angeli Dei qui Dei exercuerunt judicium, quando post suam resurrectionem anno quadregesimo secundo, ut ecclesiastica testatur Historia, cum Vespasiano et Tito ducibus Romanorum missis exercitibus gentium quos hoc loco angelos Dominus voluit nominare, perdidit homicidas illos, et civitatem illorum succendit. His verbis adjungi potest, quod illum eo loco Joannes dixisse commemorat,

Calicem quem dedit mihi Pater, non vis ut bibam illum? Tunc, sicut Lucas narrat, tetigit auriculam illius qui percussus fuerat, et sanavit eum. Sequens ergo sententia qua dicitur:

Quomodo ergo implebuntur Scripturæ, quia sic oportet fieri? promptum ad patiendum demonstrat animum quod frustra prophetæ cecinerint, nisi Dominus eos vera dixisse passione sua asseruerit.

In illa hora Jesus dixit turbis: Tanquam ad latronem venistis cum gladiis et fustibus comprehendere me, quotidie apud vos sedebam docens in templo, et non me tenuistis. Stultum est, inquit, eum cum gladiis et fustibus quærere, qui ultro se vestris tradat manibus. Et in nocte quasi latitantem et vestros oculos declinantem, per proditorem investigare, qui quotidie in templo doceat. Sed ideo adversum me in vnebris congregamini, quia potestas vestra in tenebris est.

Hoc autem totum factum est, ut implerentur scripturæ prophetarum. Quæ sunt ergo scripturæ prophetarum? videlicet istæ: *Foderunt manus meas, et pedes meos (Psal. XXI).* Et alibi: *Sicut ovis ad victimam ductus est (Isa. LIII).* Et in alio loco: *Ab iniquitatibus populi mei ductus est ad mortem,* et his similia.

Tunc discipuli omnes, relicto eo, fugerunt. (RAB.) Impletur sermo Domini, qui dixerat quod omnes discipuli scandalizarentur in illo in ipsa nocte. Nam etsi turba permittente ad petitionem Domini fugerunt, ut Joannes scribit, pavorem tamen ac timiditatem suæ mentis ostendebant, quod ad fugæ præsidium promptiores, quam fiducia patiendi cum Domino exstiterant. Mystice autem sicut Petrus qui culpam negationis pœnitentiæ lacrymis abluit et confessione Dominici amoris funditus extirpavit, recuperationem eorum ostendit, qui in martyrio labuntur, ita cæteri discipuli qui articulum comprehensionis fugiendo præveniant, cautelam fugiendi docent eos qui se minus idoneos ad toleranda supplicia sentiunt. Quibus tutius est multo præsidia lateharum petere, quam se discrimini certaminum exponere. Ita etiam ille adolescens de quo Marcus refert, quod rejecta sindone nudus profugerit ab impiis, illorum et opus designat et animum, qui ut securiores ab incursibus hostium fiant, quidquid in hoc mundo possidere videntur abjiciunt, ac mundi potius Domino famulari quam adhærendo mundi rebus materiam tentandi atque a Deo revocandi adversariis, dare didicerunt. Juxta exemplum beati Joseph, qui relicto in manibus adulteræ pallio, foras exsiluit, malens Deo nudus quam indutus cupiditatibus mundi, meretrici servire (Gen. xxxix).

[VIII.] *At illi tenentes Jesum, duxerunt ad Caipham principem sacerdotum ubi scribæ et seniores conveniant.* Ductus est autem Jesus, ut Joannes ostendit (Joan. xviii), ad Annam primum, qui erat socer Caiphæ. Deinde Annas misit eum vinctum ad Caipham, qui, sicut prædictus Joannes evangelista scribit, erat pontifex anni illius. De quo consentanea testatur Josephus, quod pontificatum unius anni tan-

tum sibi absque merito dignitatis emerit pretio ab Herode, principe Romano. Non ergo mirum est si iniquus pontifex iniique judicat.

Petrus autem sequebatur eum a longe usque in atrium principis sacerdotum. Merito a longe sequebatur qui jam proximus erat negaturo. Neque enim negare posset si Christo proximus adhæsisset. Verum in hoc maxima nobis est admiratione venerandus quod Dominum non reliquit etiam cum timeret. Quod enim timet naturæ est, quod sequitur devotionis, quod negat obreptionis, quod pœnitet fidei. (Aug.) Aliter, quod ad passionem euntem Dominum a longe sequitur Petrus, significabat Ecclesiam securam quidem, hoc est imitaturam passiones Domini, sed longe differenter. Ecclesia enim pro se patitur, at ille pro Ecclesia.

Et ingressus intro sedebat cum ministris ut videret finem. Quomodo autem Petrus in atrium pontificis ingredi posset, Joannes manifestat dicens: *Sequebatur autem Jesum Simon Petrus, et alius discipulus: Discipulus autem ille notus erat pontifici, et simul introivit cum Jesu in atrium pontificis; Petrus vero stabat ad ostium foris. Exiit ergo discipulus ille qui erat notus pontifici, et dixit ostiariæ, et introduxit Petrum. Ingressus autem sic Petrus sedebat cum ministris juxta ignem se calefaciens, expectabatque ut videret finem.* Videlicet vel amore discipuli, vel humana curiositate scire cupiens quid judicaret de Domino pontifex, utrum eum neci addiceret, an flagellis cæsum dimitteret. Et in hoc diversitas cæterorum apostolorum et Petri. Illi fugiant, iste quanquam procul tamen sequitur Salvatorem.

Princeps autem sacerdotum et omne concilium quærebant falsum testimonium contra Jesum, ut eum morti traderent, et non invenerunt, cum multi falsi testes accessissent. (MAUR.) Non enim erant, ut Marcus testatur, convenientia sibi testimonia. Hic quoque impletur illud Psalmographi, quo dicit: *Astiterunt reges terræ, et principes convenerunt in unum adversus Dominum, et adversus Christum ejus (Psal. II).* *Scrutati sunt iniquitatem, defecerunt scrutantes scrutatio, sagittæ parvulorum factæ sunt plagæ eorum (Psal. LXXIII).* Bene etiam convenit nomen pontificis actionis suæ strenuitati. Interpretatur enim *Caiphæ investigator*, vel *sagax*, sive *vomens ore*. Sagax enim fuit ad prosequendam et ad explendam doli sui nequitiam, sed impudens ad proferendum mendacium et ad petendum homicidium.

Novissime autem venerunt duo falsi testes, et dixerunt: Hic dixit: Possum destruere templum Dei et post triduum reedificare illud. Quomodo falsi testes sunt, si ea dicunt quæ Dominum dixisse legimus? Sed falsus testis est qui non eodem sensu dicta intelligit quo dicuntur. Dominus enim dixerat de templo corporis sui, sed et in ipsis verbis calumniantur, et paucis additis vel mutatis quasi justam calumniam accusant. Salvator dixerat: *Solvite templum hoc (Joan. II): Isti commutant et aiunt: Ego dissolvam templum hoc manufactum.* Vos, inquit, solvite, non

ego : quia illicitum est ut ipsi nobis inferamus mortem. Deinde illi vertunt : *Et post triduum aliud manufactum ædificabo*, ut proprie de templo Judaico dixisse videatur. Dominus autem ut ostenderet animal vivum et spirans templum dixerat : *Et ego in triduo suscitabo illud*. Aliud est ædificare, aliud suscitare.

Et surgens princeps sacerdotum ait illi : Nihil respondes ad ea quæ isti adversum te testificantur ? Jesus autem tacebat. Ira præceps et impatiens, non inveniens calumniæ locum, executit de solio pontificem ut insaniam mentis motu corporis demonstraret. Quanto Jesus tacebat ad indignos responsione sua falsos testes et sacerdotes impios, tanto magis pontifex furore superatus eum ad respondendum provocat, ut ex qualibet occasione sermonis locum inveniatur accusandi. Nihilominus Jesus tacet. Sciebat enim quasi Deus quidquid respondisset torquendum ad calumniam.

Et princeps sacerdotum ait illi : Adjuro te per Deum vivum ut dicas nobis si tu es Christus Filius Dei. Quid adjuras, impiissime sacerdotum ? ut accuses, an ut credas ? Si ut accuses, arguunt te alii condemnare tacentem. Si ut credas, quare confidenti credere noluisti ?

Dicit illi Jesus : Tu dixisti. (RAB.) Adversus Pilatum et adversus Caipham similis est responsio, ut propria sententia condemnentur. Notandum autem quod hic ubi Mathæus habet, *Tu dixisti*, Marcus posuit, *Ego sum*, ut videlicet ostenderet tantum valere, quod ei dicit Jesus *Tu dixisti*, quantum si diceret, *Ego sum*.

Verumtamen dico vobis, amodo videbitis filium hominis sedentem a dextris virtutis Dei, et venientem in nubibus cæli. Si ergo tibi in Christo, o Judæa pagana et hæretica, contemptus infirmitas, crux contumelia est, vide quia per hæc filius hominis ad dexteram Dei Patris sessurus, et ex partu virginis homo natus in sua cum cæli nubibus est majestate venturus. Unde et Apostolus cum crucis abjecta descripsisset dicens : *Quia humiliavi semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis, adjunxit atque ait : Propter quod et Deus illum exaltavit et donavit illi nomen quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur cælestium, terrestrium, et infernorum, et omnis lingua confiteatur quia Jesus Christus in gloria est Dei Patris (Philip. II).*

Tunc princeps sacerdotum scidit vestimenta sua dicens : Blasphemavit, quid adhuc egemus testibus ? Ecce nunc audistis blasphemiam : quid vobis videtur ? (Hieron.) Quem de solio sacerdotali furor excesserat, eadem rabies ad scindendas vestes provocat. Scindit vestimenta sua, ut ostendat Judæos sacerdotalem gloriam perdidisse, et vacuum sedem habere pontifices. Sed et consuetudinis Judaicæ est, cum aliquid blasphemix, et quasi contra Deum audierint scindere vestimenta sua. Quod Paulum quoque et Barnabam quando in Lycaonia deorum cultu honorabantur, fecisse legimus (Act. XIV). Herodes autem quia non dedit honorem Deo, sed acquievit immode-

A rato favori populi, statim ab angelo percussus est. (RAB.) Altiori autem mysterio est factum ut in passione Domini pontifex Judæorum sua ipsius vestimenta disciderit, cum tunica Domini nec ab ipsis qui eum crucifixere militibus scindi potuerit. Figurabatur enim quod sacerdotium Judæorum pro sceleribus ipsorum pontificum esset scindendum, et a suæ statu integritatis omnimode solvendum. Soliditas vero sanctæ universalis Ecclesiæ, quæ vestis sui Redemptoris solet appellari, nunquam valeat dirumpi. Quin potius et si Judei, si gentiles, si hæretici, si mali catholici humilitatem Domini Salvatoris contemnant, ejus tamen usque ad consummationem in illis, quos sors electionis invenerit inviolata sit permanens castitas.

B *At illi respondentes dixerunt : Reus est mortis.* Quia blasphemum putaverunt ideo illum morti addixerunt. Sed cum legis præcepta se consummare arbitrati sunt, contra legem egerunt, dicente Domino, *Innocentem, et justum non interficies (Exod. XXIII)*. Non enim judicium observaverunt, sed exeruerunt invidiam.

Tunc exspuerunt in faciem ejus et colaphis eum ceciderunt. Ut compleretur quod scriptum est : *Dedi maxillas meas alapis, et faciem meam non averti a confusione sputorum (Isai. L).*

Alii autem palmas in faciem ei dederunt, dicentes : Prophetiza nobis, Christe, quis est qui te percussit ? Qui tunc cæsus est colaphis sive alapis Judæorum, cæditur etiam nunc blasphemis falsorum Christianorum. Qui tunc consputus est salivis infidelium, nunc usque vesanis nomine tenus fidelium exhonatur atque irritatur opprobriis. Velaverunt autem faciem ejus, secundum quod Marcus Judæos tunc fecisse commemorat, non ut eorum scelera non videat, sed ut a se ipsis, sicut quondam Moysi ferunt, gratiam cognitionis ejus abscondant. Si enim crederent Moysi, crederent forsitan et Domino (Joan. V). Quod velamentum usque hodie manet super eorum non revelatum, nobis autem in Christum credentibus ablatum est. Neque enim frustra eo moriente velum templi scissum est medium, et ea quæ toto legis tempore latuerant, et abscondita carnali Israel fuerant, Novi Testamenti cultoribus sunt patefacta sancta sanctorum arcana. Quod vero dicunt ei, *Prophetiza, quis est qui te percussit ?* quasi in contumeliam faciunt ejus, qui se a populis prophetam voluerit haberi, sed ipso dispensante patitur omnia pro nobis, ut sicut Petrus hortatur, *Christo in carne passo nos eadem cogitatione armemur (I Petr. IV)*, atque ad toleranda pro nomine ejus irrisionum opprobria præparemur. (Aug.) Aliter, illud quod dictum est : *Spuerunt in faciem ejus*, significat eos qui ejus præsentix gratiam respuunt. Item tanquam colaphis eum cædunt qui ei honores suos præferunt. Palmas in faciem ei dant, qui perfidia cæcati cum non venisse affirmant, tanquam præsentiam ejus exterminantes et repellentes. Error hæreticorum de Christo tribus generibus terminatur : aut enim de

divinitate, aut de humanitate, aut de utroque falluntur.

Petrus vero sedebat foris in atrio. Foris sedebat ut videret exitum rei, et non appropinquabat Jesu, ne ministris aliqua suspicio nasceretur.

Et accessit una ancilla ad eum dicens: Et tu cum Jesu Galilæo eras. Quid sibi vult quod prima eum prodit ancilla, cum viri utique magis eum potuerint recognoscere, nisi ut et iste sexus peccasse in necem Domini videretur, et iste sexus redimeretur per passionem Domini. Et ideo mulier resurrectionis prima accipit mysterium et mandata custodit, ut veterem prævaricationis aboleret errorem.

At ille negavit coram omnibus dicens: Nescio quid dicis. (MAUR.) Palam coram omnibus negavit, quia se manifestari expavit. Dictum ipsum se nescire respondit, quia pro Salvatore adhuc mori noluit.

Exeunte autem illo januam. Hic Marcus adimplet, quod Matthæus brevitatis causa dicere omisit: *Exiit foras, inquit, ante atrium, et gallus cantavit.* Cum ergo semel negasset Petrus, exiit foras, et mox gallus cantavit. Quo reverso iterum in atrium, fit quod sequitur:

Vidit eum alia ancilla, et ait his qui erant ibi: Et hic erat cum Jesu Nazareno. In secunda ergo negatione a duobus compellatus est, et ab ancilla scilicet quam commemorat Matthæus et Marcus, et ab alio quodam quem commemorat Lucas, qui ita ait: *Et post pusillum alius eum videns dixit: Et tu de illis es.* In hoc ergo spatio, de quo Lucas dicit: *Et post pusillum, Petrus post primam negationem exiit, et gallus cantavit; jamque redierat ut, quemadmodum dicit Joannes, ad focum stans iterum negaret: Erat, inquit, Simon Petrus stans et calefaciens se. Dixerunt ergo ei: Nunquid et tu ex discipulis ejus es? et reliqua.* Hoc igitur loco invenimus et non ante januam sed focum stantem secundo negasse Petrum. Quod fieri non posset nisi jam redisset, posteaquam foras exierat. Et foris eum vidit, id est, cum resurgeret ut exiret, ancilla advertit eum. Et dixit his qui erant ibi, id est, qui simul aderant ad ignem intus in atrio: *Et hic erat cum Jesu Nazareno.* Ille autem qui foras exierat, hoc audito rediens juravit illis contranitentibus quod non novisset hominem. Unde et Matthæus dicit:

Et iterum negavit cum juramento, quia non novi hominem. (Aug.) In hac autem negatione Petri discimus non solum abnegare Christum qui dicit eum non esse Christum, sed ab illo etiam qui, cum sit, negat se esse Christianum. Dominus autem non ait Petro: Discipulum meum te negabis, sed, *me negabis.* Negavit ergo ipsum, cum se negavit ejus esse discipulum. (Hieron.) Scio quosdam pio affectu erga apostolum Petrum locum hunc interpretatos, ita ut discerent Petrum non Deum negasse, sed hominem, et esse sensum, Nescio hominem, quia scio Deum. Hoc quam frivolum sit prudens lector intelligat. Sic defendunt apostolum, ut Deum mendacii reum faciant. Si enim iste non negavit, ergo mentitus est

Dominus, qui dixerat: *Amen dico tibi quia hac nocte, antequam gallus cantet, ter me negabis.* Cerne quod dicat, *me negabis,* non hominem.

Et post pusillum accesserunt qui stabant, et dixerunt Petro: Vere et tu ex illis es. (Aug.) Quod igitur Matthæus et Marcus dicunt, *post pusillum,* quantum esset hoc temporis manifestat Lucas dicendo: *Et intervallo facto quasi horæ unius.* De hoc autem intervallo tacet Joannes. Item quod Marcus et Matthæus non singulari, sed plurali numero enuntiant eos qui cum Petro agebant, cum Lucas unum dicat, Joannes quoque unum eumque cognatum ejus cujus abscidit Petrus auriculam, facile est intelligere, aut pluralem numerum pro singulari usitata locutione usurpasse Matthæum et Marcum, aut quod unus maxime tanquam sciens et qui eum viderat affirmabat. Cæteri autem secuti ejus fidem, Petrum simul arguebant. Unde duos evangelistas compendio pluralem numerum posuisse, alios autem duos eum solum significare voluisse qui præcipuus in hoc erat.

Nam et loquela tua manifestum te facit. (Venant.) Non quod alia lingua Galilæi atque alia loquerentur Hierosolymitæ, qui utriusque fuerunt Hebræi, sed quod unaquæque provincia, et regio suas habendo proprietates, vernaculum loquendi sonum vitare non possit. Unde in Actibus apostolorum, cum hi quibus Spiritus sanctus insederat, omnium gentium linguis loquerentur, inter alios qui de diverso mundi chæate convenerant etiam qui habitabant Judæam mirantes dixisse referuntur: *Nonne ecce omnes isti qui loquuntur Galilæi sunt? et quomodo nos audivimus uniusquisque linguam nostram in qua nati sumus?* (Act. 11).

Tunc cepit detestari et jurare quia non nosset hominem. (Aug.) Quam noxia pravorum hominum colloquia, quæ coegerunt Petrum apostolum inter infideles negare Dominum, vel hominem se nosse, quem inter condiscipulos jam Dei Filium fuerat confessus. (MAUR.) Nota quod primum respondet: *Nescio quid dicis.* Secundo cum juramento negat se nosse hominem. Tertio tunc cœpit detestari, et jurare quod non novisset hominem. Perseverare enim in peccato incrementum scelerum confert. Quia qui modica spernit incidit in majora (Eccl. xix).

Et continuo gallus cantavit. (Aug.) Galli autem tantum post tertiam negationem Petri secundum esse intelligimus, sicut Marcus expressit. Solet Scriptura sacra sæpe meritum causarum per statum designare temporum. Unde Petrum qui media nocte negavit ad galli cantum penituit. Qui etiam post resurrectionem diurna sub luce Dominum, quem ter negaverat, tertio se amare professus est: quia nimirum quod in tenebris oblivioni erravit et speratæ jam lucis rememorazione correxit, et ejusdem veræ lucis adepta præsentia, plene totum quidquid nutaverat erexit. Hunc opinor gallum aliquem doctorum intelligendum, qui nos jacentes excitans, et somnolentos increpans, dicat: *Evigilate, justi, et nolite peccare* (I Cor. xv). Quod enim Petrus ante primam

gallicinium negavit illos, significat qui Christum ante resurrectionem Deum esse non putaverunt ejus morte turbati. Quod vèro bis ante secundum galli cantum negavit, illos significasse credendum est, qui nunc in illo, vel secundum hominem vel secundum Deum in utraque substantia errant, et ideo veritatem negant. Primus enim galli cantus intelligitur capitis resurrectio, id est, ipsius Domini; secundus autem item ipsius Domini, sed in corpore Ecclesie universæ.

Et recordatus est Petrus verbi Jesu quod dixerat: Quia priusquam gallus cantet, ter me negabis. (Hieron.) In alio Evangelio legimus quia post negationem Petri et cantum galli, respexit Salvator Petrum, et intuitu suo eum ad amaras lacrymas provocavit (*Luc. xxii*). Nec fieri poterat ut in negationis tenebris permaneret, quem lux respexerat mundi. Mihi videtur illa respectio divinitus facta, ut ei veniret in mentem quoties jam negasset, et quid ei Dominus prædixisset, atque illa misericorditer Domino respiciente pœniteret eum, et salubriter fleret: sicut quotidie dicimus: Domine, respice me. Et respexit eum Dominus, qui de aliquo periculo, vel labore, divina misericordia liberatus est. Et sicut dictum est: *Respice, et, Exaudi me, et, Convertere, Domine, libera animam meam (Psal. vi)*, ita dictum arbitror: *Conversus Dominus respexit Petrum, et recordatus est Petrus verbi Domini.*

Et egressus foras, flevit amare. (Venant.) Respicente Domino Petrus ad cor reversus, maculam negationis lacrymis pœnitentiæ tergit. Quia non solum cum agitur pœnitentia, verum etiam ut agatur Dei misericordia necessaria est. Respicere namque ejus misereri est. Unde Psalmista: *Usquequo, inquit, exaltabitur inimicus meus, super me: Respice, et exaudi me, Domine Deus meus (Psal. xii)*, id est, miserere et adjuva. Quam nociva sane alloquia perfidorum Petrus inter Judæos vel hominem se nosse negavit, quem inter condiscipulos Dei Filium confessus erat. Sed nec in atrio Caiphæ retentus poterat agere pœnitentiam. Egredivit foras, ut ab impiorum concilio secretus, pavidæ negationis sordes liberis fletibus abluat. Ob hoc sicut apparet hæsitare permissus, ut in Ecclesie principe remedium pœnitentiæ conderetur, et nemo auderet de sua virtute confidere, quando mutabilitatis periculum nec beatus Petrus potuisset evadere. Dominus autem Jesus qui intra pontificale concilium solo corpore tenebatur, trepidationem discipuli foris positi, divino vidit intuitu et parentis animum mox ut respexit, erexit, et in fletus pœnitentiam incitavit.

. CAPUT XXVII.

Jesus Pilato traditur, Judas laqueo perit, et de tota Christi Domini passione.

[1.] *Mane autem factum consilium inierunt principes sacerdotum et seniores populi adversus Jesum, ut eum morti traderent. (Aug.)* Matthæus et Marcus contexerunt narrationem in his quæ cum Domino acta sunt usque ad mane, sed postea redierunt ad narrandam

A Petri negationem. Qua terminata redierunt iterum ad mane ut inde cætera contexerent, quosque perducerent quæ cum Domino acta erant. Mane ergo facto concilium nequam inierunt Judæi adversus Jesum, ut eum morti traderent. Unde se beatus vir abstulit de quo scriptum est: *Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum et in via peccatorum non stetit, et in cathedra pestilentie non sedit (Psal. i).*

Et vinctum adduxerunt eum, et tradiderunt Pontio Pilato præsidi. (Hieron.) Non solum ad Pilatum, sed etiam ad Herodem ductus est, ut uterque Domino illuderet. Et cerne sollicitudinem sacerdotum: in malo tota nocte vigilaverunt, ut homicidium facerent, et vinctum tradiderunt Pilato. Habebant enim hunc morem, ut quem adjudicassent morti, ligatum judici traderent. (RAB.) Attamen notandum quod non tunc primum ligaverunt eum, sed mox comprehensum nocte in horto, ut Joannes declarat, ligaverunt, et sic adduxerunt eum ad Annam primum.

Tunc videns Judas qui eum tradidit quod damnatus esset, pœnitentia ductus retulit triginta argenteos principibus sacerdotum et seniorum, dicens: Peccavi tradens sanguinem justum. (Hieron.) Avaritiæ magnitudinem impietatis pondus exclusit. Videns Judas Dominum adjudicatum morti pretium retulit sacerdotibus, quasi in potestate sua esset persecutorum mutare sententiam. Itaque licet mutaverit voluntatem suam, tamen voluntatis primæ exitum non mutavit. Si autem peccavit ille qui tradidit sanguinem justum, quanto magis peccaverunt, qui redemerant sanguinem justum, et offerendo pretium ad proditorem discipulum provocaverant? Qui diversas naturas conantur introducere, et dicunt Judam proditorem malæ fuisse naturæ, nec electionem apostolatus potuisse servare, respondeant quomodo mala natura egerit pœnitentiam.

At illi dixerunt: Quid ad nos? Tu videris. (Maur.) Quid ad nos, inquam, pertinet pretium acceptum? Tu illud probaveras, tu fac inde quod volueris. (Hieron.) Nihil quidem nefando proditori profuit egisse pœnitentiam, per quam scelus corrigere non potuit. Si quando sic frater peccat in fratrem, ut ei non dare valeat quod peccavit potest ei dimitti: si autem permanent opera, frustra voce assumitur pœnitentia. Hoc est quod in psalmo de eodem infelicissimo Juda dicitur: *Et oratio ejus fiat in peccatum (Psal. cviii)*, ut non solum emendare non quiverit proditoris nefas, sed ad prius scelus, etiam proprii homicidii crimen addiderit. Tale quid et Apostolus in secunda ad Corinthios Epistola loquitur: *Ne abundantiori tristitia absorbeatur frater (II Cor. ii).*

Et projectis argenteis in templo, recessit; et abiens laqueo se suspendit. (Maur.) Sicut pœnitentia Judæe infructuosa fuit, sic et oblatio reprohabilis; nihil enim illi profuit argentum projectum in templo, cum illum non absolvit a reatu, sed magis fecit noxium: scriptum est enim, *Oblatio impiorum abominabilis Domino quæ offertur ex scelere (Prov. xxi)*. Abiens

quoque laqueo se suspendit, ut se ostenderet cœlo A
terræque perosum; de quo poeta convenienter can-
nens ait:

Infelicem animam laqueo suspendit ab alto:
Lenior ira quidem tanto pro crimine culpæ,
Cunctorum cui nulla foret par pœna malorum
Exitus hic mortis, tamen et sublime cadaver
Ostendit populis, quanto de cœmine lapsus
Pridem discipulus, qui nunc reus alta relinquens
Sidera, tartareum descendit ad usque profundum.

Principes autem Sacerdotum acceptis triginta ar-
gentis dixerunt: Non licet eos in corbonam mittere
quia pretium sanguinis est. (Hieron.) Vere culicem
liquantes, et camelum glutientes. Si enim ideo non
mittunt pecuniam in corbonam, id est, in gazophy-
laciū et dona Dei, quia pretium sanguinis est, cur
ipse sanguis funditur?

Consilio autem inito, emerunt ex illis agrum figuli, B
in sepulturam peregrinorum. (Hilar.) Magnum hoc
est prophetiæ sacramentum, et in factis iniquitatis
miraculi plena meditatio. Figuli opus est de luto
vasa formare cujus in manu sit ex luto eodem, vas
aut ad ipsum opus, aut pulchrius reformare. Agrum
autem sæculum nuncupari, ipsius Domini nostri
verbis continetur. Christi ergo pretio sæculum emi-
tur, id est, universitas ejus acquiritur in sepulturam
peregrinorum atque inopum deputatur. Nihil hinc
pertinet ad Israel, et totus hic sæculi empti usus
alienus est, his videlicet qui in pretio sanguinis Christi
sepeliuntur, quo universa sunt empta: omnia enim
a Patre accepit quæ in cœlis et in terra sunt. Et ideo
hic ager figuli est, quia Dei omnia sunt cujus in manu
sit nos ut velit tanquam reformare. In hoc igitur agro
Christo commortui et sepulti, hujus peregrinationis
nostræ æternam requiem sortiemur.

Propter hoc vocatus est ager ille Haceldemah, hoc
est ager sanguinis usque in hodiernum diem. Illi qui-
dem fecerunt alia voluntate, ut æternum impietatis
sux relinquerent ex agri emptione monumentum.
Cæterum nos qui peregrini eramus a lege et pro-
phetis, prava eorum studia suscepimus in salutem
et in pretio sanguinis ejus requiescimus. Figuli autem
ager appellatur, quia figulus noster est Christus, ut
supra ostendimus.

Tunc impletum est quod dictum est per Jeremiam
prophetam, dicentem: Et acceperunt triginta ar-
gentes, pretium appretiati, quem appretiaverunt a filiis
Israel, et dederunt eos in agrum figuli, sicut constituit D
mihi Dominus. Hoc testimonium in Jeremia non in-
venitur, in Zacharia vero, qui pene ultimus duo-
decim prophetarum est, quædam similitudo fertur
(Zach. xi). Et quanquam sensus non multum discre-
pet, tamen et ordo et verba diversa sunt. (Aug.) Si
quis autem movetur, quod hoc testimonium non in-
venitur in scriptura Jeremiæ prophetæ, et ideo putat
fidei evangelistæ aliquid derogandum, primo nove-
rit non omnes codices Evangeliorum habere quod
per Jeremiam dictum sit, sed tantummodo per pro-
phetam. Possemus ergo dicere his potius codicibus
esse credendum, qui Jeremiæ nomen non habent.
Dictum est enim hoc per prophetam, sed Zachariam.

Unde putatur esse codices mendosos qui habent Je-
remiæ nomen, quia vel Zachariæ habere debuerunt,
vel nullius sicut quidam, sed tantum *per prophetam*
dicentem, qui utique intelligitur Zacharias. Sed uta-
tur ista defensione cui placet; mihi autem cur non
placeat, hæc causa est: quia et plures codices ha-
bent Jeremiæ nomen, et qui diligentius in Græcis
exemplaribus Evangelium consideraverunt, in anti-
quioribus Græcis ita se perhibent invenisse, et nulla
fuit causa cur adderetur hoc nomen, ut mendositas
fieret. Cur autem de nonnullis codicibus tolleretur,
fuit utique causa, ut hoc audax imperitia faceret,
cum turbaretur quæstione quod hoc testimonium
apud Jeremiam non inveniret. Quid ergo intelligen-
dum est, nisi hoc actum esse secretiore consilio
providentiæ Dei, qua mentes evangelistarum sunt
gubernatæ? Potuit enim fieri ut animo Matthæi
Evangelium conscribentis, pro Zacharia Jeremiæ
occurreret ut fieri solet. Quod tamen sine ulla dubi-
tatione emendaret, saltem ab aliis admonitus, qui
ipso adhuc in carne vivente hoc legere potuerunt,
nisi cogitaret recordationi suæ, quæ Spiritu sancto
regebatur, non frustra occurrisse aliud pro alio no-
men prophetæ, nisi quia Dominus hoc scribi con-
stituit. Cur autem ita constituerit Dominus, prima
illa causa utilissima debet facillime cogitari, etiam
sic esse insinuatam, ita omnes sanctos prophe-
tas uno spiritu locutos, mirabili inter se con-
sensione constare, ut hoc multo amplius sic, quam
si omnium omnia prophetarum uno unius ore di-
cerentur. Et ideo indubitanter accipi debere quæ-
cunque per eos Spiritus sanctus dixit, singula esse
omnium, et omnia singulorum. Cum igitur et quæ
dicta sunt per Jeremiam, tam sint Zachariæ quam
Jeremiæ, et quæ dicta sunt per Zachariam, tam sint
Jeremiæ quam Zachariæ, quid opus erat ut emen-
daret Matthæus, cum aliud pro alio sibi nomen oc-
currens a se scriptum relegisset, et non potius
sequens auctoritatem Spiritus sancti, a quo mentem
suam regi plus nobis ille utique sentiebat, ita hoc
scriptum relinqueret, sicut etiam admonendo con-
stituerat ei Dominus, ad informandos nos tantam
verborum suorum inter prophetas esse concordiam, ut
non absurde, imo congruentissime etiam Jeremiæ
deputarem quod per Zachariam dictum reperire-
mus? Si enim hodie quisquam volens alicujus verba
dictare, indicat nomen alterius a quo dicta sint, qui
tamen amicissimus et familiaritate conjunctissimus
illi cujus verba dicere voluit; et continuo recordatus
alium pro alio se dixisse, ita se colligat et corrigat,
ut tamen dicat: Bene dixi; quid aliud intuens, nisi
tantam inter ambos esse concordiam, inter illum
scilicet cujus verba dicere voluit, et alium cujus ei
nomen pro illius nomine occurrit, ut tale sit hoc
istum dixisse, quale si ille dixisset? quanto magis
hoc de prophetis sanctis intelligendum et maxime
commendandum fuit, ut omnium libros tanquam
unius unum librum acciperemus, in quo nulla rerum
discrepantia crederetur, sicut nulla inveniretur, et

in quo major esset constantia veritatis, quam si omnia illa unus homo quamlibet doctissimus loqueretur. Quod ergo hinc argumentum sumere conantur vel infideles vel imperiti homines, quasi ad ostendendam dissonantiam sanctorum evangelistarum, hoc potius debent assumere fideles, et docti ad ostendendam unitatem sanctorum etiam prophetarum. Est alia causa cur hoc nomen Jeremiæ in testimonio Zachariæ sic permanere permissum, vel potius Spiritus sancti auctoritate præceptum sit. Est apud Jeremiam, quod emerit agrum a filiis fratris sui, et dederit ei argentum, non quidem sub hoc nomine pretii quod positum est apud Zachariam, triginta argenteis, verumtamen agri emptio non est apud Zachariam. Quod autem prophetiam de triginta argenteis ad hoc interpretatus sit evangelista, quod modo de Domino completum est, ut hoc esset ejus pretium, manifestum est. Sed ad hoc pertinere etiam illud de agro empto, quod Jeremias dicit, hinc potuit mystice significari, ut non id Zachariæ nomen poneretur, qui dixit triginta argenteis, sed Jeremiæ, qui dixit de agro empto: ut lecto Evangelio atque invento nomine Jeremiæ, lecto autem Jeremia, et non invento testimonio de triginta argenteis, invento tamen agro empto, admoneatur lector utrumque conferre, et inde sensum enucleare prophetiæ, quomodo pertineat ad hoc quod in Domino impletum est. Nam illud quod subjecit huic testimonio Matthæus cum ait: *Quem apprehaverunt filii Israel, et dederunt eos in agrum figuli, sicut constituit mihi Dominus*, nec apud Zachariam, nec apud Jeremiam reperitur. Unde magis ex persona ipsius evangelistæ accipiendum est eleganter et mystice insertum, quia et hoc ex Domini revelatione cognoverit ad hanc rem, quæ de Christi pretio facta est, hujusmodi pertinere prophetiam. Liber quippe empti agri apud Jeremiam jubetur mitti in vas fictile, et emitur hic de pretio Domini ager figuli, et hoc ad sepulturam peregrinorum, tanquam ad permansionem quietis eorum cum in hoc sæculo peregrinantur, conspeliuntur Christo per baptismum. Nam et illam emptionem agri hoc significare, ait Jeremias: *Dicit Dominus: Quia erit permansio captivitali liberatorum in illa terra*. Sequitur Matthæus, et dicit:

Jesus autem stetit ante præsidem, et interrogavit eum præses dicens: Tu es rex Judæorum? Hunc locum manifestius in Luca reperimus explanatum. Ait enim sic: *Et surgens omnis multitudo eorum duxerunt illum ad Pilatum. Cæperunt autem accusare illum dicentes: Hunc invenimus subvertentem gentem nostram, et prohibentem tributa d. et Cæsari, et dicentem se Christum regem esse*. Et notandum quod duobus secundum Lucam Domino objectis, videlicet quod et tributa Cæsari dare prohiberet, et se Christum regem diceret, Pilatus vero de uno regi verbo interrogandum putavit. Potuit enim fieri ut illud Domini iudicium, quod ait: *Reddite Cæsari quæ Cæsaris sunt, et quæ Dei sunt Deo*, etiam Pilatum audisse contigerit. Ideoque causam hanc,

PATROL. CVII.

quasi apertum invidorum mendacium nihilli pendens, solum hoc quod nesciebat quæsitum dignum duxerit. (*Venant.*) Arguuntur impietatis Judæi, quod accusantes Salvatorem ne falso quidem aliquid verisimile quod ei objicere possint inveniunt; et ideo sicut Marcus dicit, convenientia eorum testimonia non erant.

Dicit ei Jesus: Tu dicis. Eodem verbo præsi, quo et principibus sacerdotum responderet, ut propria sententia condemnentur. Sicque ipse sermonem suum temperat, ut et verum dicat, et sermo ejus calumniæ non pateat. Sed aliquantum diversus sermo est, qui fuerat ad sacerdotem. Illi enim quærenti an ipse Christus esset, dixerat: *Tu dixisti*. (*Hilur.*) Hoc ideo quia lex omnis venturum Christum prædicaverat, respondetur tanquam de præteritis sacerdoti, quia semper venturum Christum ex lege ipse dixerat. Huic vero legis ignaro interroganti an ipse esset rex Judæorum dicitur: *Tu dicis*, quia per fidem præsentis confessionis salus gentium est. Et quod hoc de se, ille qui antea ignorabat loquatur, quod hi negant qui antea loquebantur.

Et cum accusaretur a principibus sacerdotum et senioribus nihil respondit. (*Hieron.*) Verum tamen nobis patientiæ præbeat exemplum, sicut ante verberatus, sic et modo accusatus silet ac reticet. Et attende quod Pilato, qui invitus ferebat sententiam, aliqua in parte responderit. Sacerdotibus autem et principibus respondere noluerit, indignosque suo sermone judicari.

Tunc dicit illi Pilatus: Non audis quanta adversum te dicunt testimonia. Et non respondit ei ad utrumque verbum, ita ut miraretur præses vehementer. Ethnicus quidem est, qui condemnat Jesum, sed causam refert in populum Judæorum. *Vide in quantis te accusant*. Jesus autem nihil respondere voluit, ne crimen diluens, dimitteretur a præside, et crucis utilitas differretur.

Per diem autem solemnem consueverat præses dimittere populo unum vincium quem voluissent. (*Maur.*) Hanc autem dimissionem solemnem, non imperialis legis sanctione Pilatus in usu habebat, sed annua gentis, cui per talia placere gaudebat, consuetudine devinctus.

Habebat autem tunc vincium insignem, qui dicebatur Barabbas. Hunc quippe vincium Lucas refert, *propter seditionem quamdam factam in civitate et homicidium missum in carcerem*. Iste in Evangelio quod scribitur juxta Hebræos, *filius magistri eorum* interpretatur.

Congregatis autem illis dixit Pilatus: Quem vultis dimittam vobis, Barabbam, an Jesum, qui dicitur Christus? Unde jam satis apparet quod id Marcus velit ostendere, dicendo regem Judæorum, quod Matthæus dicendo Christum: non enim dicebantur christi, nisi reges Judæorum.

Sciebat enim quod per invidiam tradidissent eum. Offerebat eis optionem Pilatus dimittendi utrum vellet latronem an Jesum, non dubitans Jesum potius

eligendum, sciens eum propter invidiam traditum. A ligitur causa crucis manifeste invidia est. Quæ esset ipsa invidia evangelista Joannes declarat dicens: *Ecce totus mundus post eum vadit; si dimittamus eum, sic omnes credent in eum* (Joan. xii).

Sedente autem illo pro tribunali, misit ad illum uxor ejus dicens: Nihil tibi et justo illi. Multa enim passa sum hodie per visum propter eum. Sedente autem illo, inquit, pro tribunali, id est, in tribunali. Tribunal enim sedes est judicium, sicut solium regum, et cathedra doctorum. Misit ad illum uxor ejus dicens: Nihil tibi et justo illi, et reliqua. In visionibus quoque et somniis gentilis viri uxor hoc intellexit, quod Judæi vigilantes, nec credere, neque intelligere voluerunt. (Hieron.) Et nota quod gentibus sæpe a Deo somnia revelentur, et quod in Pilato et uxore ejus justum Dominum contentibus gentilibus populi testimonium sit. In muliere autem species plebis gentilium est, quæ jam fidelis eum, cum quo conversabatur, incredulum populum ad Christi fidem advocat. Quæ quia ipsa multum sit passa pro Christo in eandem gloriam futuram illum cum quo conversabatur, insinuat. Hac enim vice, non ante, se intellexit diabolus per Christi mortem nudandum et spolia humani generis sive in mundo, sive apud tartara amissurum. Et ideo salagebat per mulierem per quam spolia mortis invaserat, Christum eripere de manibus Judæorum, ne per illius mortem ipse amitteret mortis imperium.

Principes autem sacerdotum et seniores persuaserunt populis ut peterent Barabbam, Jesum vero perderent. (MAUR.) Hoc est quod alibi Dominus per prophetam ait: *Quia egressa est iniquitas a senibus judicibus qui videbantur regere populum* (Dan. xii). Et item: *Popule, inquit, meus, exactores tui te spoliaverunt* (Isa. iii). Ergo qui debuerunt docere plebem legem et justitias Domini, ipsi seduxerunt eos ducentes per invia, et non in via, et causa fuerunt eis ruinæ. *Respondens autem præses ait illis: Quem vultis vobis de duobus dimitti: at illi dixerunt: Barabbam.* Ilæret Judæis usque hodie sua petitio quam tanto labore impetrarunt. Quia enim data sibi optione, pro Jesu latronem, pro Salvatore interfecitorem, pro datore vitæ elegerunt ademptorem, merito salutem perdidit et vitam. Et latrocinii sese ac seditionibus in tantum subdiderunt, ut et patriam regnumque suum, quod plus Christo amavere, perdidit, et hactenus eam quam vendidere sive animæ seu corporis libertatem, recipere non meruerint.

Dicit illis Pilatus: Quid igitur faciam de Jesu qui dicitur Christus? Et dicunt omnes: Crucifigatur. Ait illis præses: Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant dicentes: Crucifigatur. Multas liberandi Salvatorem occasiones dedit. Primum latronem justo conferens, deinde inferens: *Quid igitur faciam de Jesu, qui dicitur Christus?* hoc est, qui rex vester est; cunque responderent, *crucifigatur*, non statim acquievit juxta suggestionem uxoris, quæ mandaverat: *Nihil*

tibi sit et justo illi: ipse quoque respondens: Quid enim mali fecit? Hoc dicendo Pilatus absolvit Jesum. At illi magis clamabant dicentes, Crucifigatur, ut impletur quod in vigesimo primo psalmo dixerat: Circumdederunt me canes multi, congregatio malignorum obsedit me. Et illud Jeremiæ: Facta est mihi hæreditas mea sicut leo in silva: dederunt super me vocem suam (Jer. xii). Isaiæ quoque in hac sententia congruente: *Expectavi ut facerent judicium, fecerunt iniquitatem, et justitiam, et ecce clamor* (Isa. v). [Aug.] Quanta perfidorum crudelitas, quæ non solum occidere innocentem, sed et pessimo genere mortis occidere, hoc est, crucifigere desiderat. Pendentes enim in ligno crucifixi, clavis ad lignum pedibus manibusque confixi producta morte necabantur, et diu videbatur in cruce, non quia longior vita eligebatur, sed quia mors ipsa protendebatur, ne dolor citius finiretur. Verum ipse de morte pessima occidit omnem mortem; pessima enim erat non intelligentibus Judæis, nam a Domino electa erat. Ipsam enim crucem suam signum habiturus, erat ipsam crucem de diabolo superato tanquam tropæum in frontibus fidelium positurus, ut diceret Apostolus: *Mihi autem absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi per quem mihi mundus crucifixus est, et ego mundo* (Gal. vi).

Videns autem Pilatus, quia nihil proficeret, sed magis tumultus feret, accepta aqua lavit manus coram populo dicens: Innocens ego sum a sanguine justis hujus, vos videritis. Pilatus accepit aquam juxta illud propheticum: *Lavabo inter innocentes manus meas* (Psal. xxv), ut in lavacro manuum ejus gentilium opera purgarentur, et ab impietate Judæorum qui clamaverunt: *Crucifige eum, nos alienos faceret quodammodo contestans et dicens: Ego quidem innocentem volui liberare; sed quoniam seditio oritur, et rebellionis mihi contra Caesarem crimen impingitur, innocens ego sum a sanguine justis hujus. Judex qui cogitur contra Dominum ferre sententiam, non damnat oblatum, sed arguit offerentes, justum esse pronuntians, qui crucifigendus est. Vos, inquit, videritis, ego minister sum legum, vestra vox sanguinem fundit. Sed nunquid Deum judicem falebant, quod fecit Pilatus, in eo ipso quod fecit aliquantum particeps fuit, sed in comparatione multo ipse innocentior. Institit enim quantum potuit ut illum eorum manibus liberaret. Sequitur:*

Et respondens universus populus dixit: Sanguis ejus super nos et super filios nostros. Perseverat usque in præsentem diem hæc imprecatio super Judæos, et sanguis Domini non auferetur ab eis. Unde per Isaiam loquitur: Si levaveritis ad me manus, non exaudiam vos. Manus enim vestræ sanguine plene sunt (Isa. i). Optimam hæreditatem Judæi filii reliquerunt, dicentes: *Sanguis ejus, et cætera.*

Tunc dimisit illis Barabbam. (Venant.) Latro seditiosus et homicidiorum auctor dimissus est populo Judæorum, id est, diabolus: qui jam olim patria lucis ob culpam superbiæ depulsus, et in tenebrarum

fuerau carcerem missus. Atque ideo Judæi pacem habere non possunt, quia seditionum principem, quam Dominum eligere maluerunt. Quia vero Barabbas *filius patris*, vel *magistri eorum* interpretatur, potest Antichristi typum gerere, quem illi quibus dicitur: *Vos ex patre diabolo estis* (Joan. viii), vero Dei Filio sunt prælaturi. Filii autem diaboli Antichristus non ab ipso nascendo, sed, sicut cæteri peccatores, illum imitahdo, vocatur.

Jesum autem flagellatum tradidit eis, ut crucifigeretur. Quærat eruditus lector quomodo sibi conveniat, Pilatum lavisse manus suas, et dixisse: *Innocens ego sum a sanguine justi hujus*, et postea flagellatum tradidisse Jesum ut crucifigeretur. (RAB.) Sed sciendum Romanis eum legibus ministrasse, quibus factum est ut qui crucifigeretur prius flagellis verberaretur. Jesus autem flagellatus non ab alio quam ab ipso Pilato intelligendus est. Scribit namque aperte Joannes: *Clamaverunt rursus omnes dicentes: Non hunc, sed Barabbam. Erat autem Barabbas latro. Tunc ergo apprehendit Pilatus Jesum, et flagellavit.* Ac deinde subjungit: *Et milites plectentes coronam de spinis imposuerunt capiti ejus, et cætera.* Quod quidem ideo fecisse atque ideo credendus est militibus eum illudendum tradidisse, ut satiati pœnis et opprobriis ejus Judæi, mortem ejus ultra sitire desisterent. Hoc autem factum est, ut quia scriptum est: *Multa flagella peccatorum* (Psal. xxxi), illo flagellato nos a verberibus liberaremur, dicente Scriptura: *Flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo* (Psal. xc). Mystice autem Pilatus, qui interpretatur *os malleatoris*, significat diabolum, qui secundum prophetam malleus est universæ terræ, per quem Dominus vascula sua in ministerii usum formanda percutit, cum electos suos variis tentationibus probare permittit. Quem et novissime Dominus conterit, quia extremo judicio in æterna damnatione confringit.

[III.] *Tunc milites præsidis suscipientes Jesum in prætorio, congregaverunt ad eum universam cohortem, et exuentes eum, chlamydem coccineam circumdederunt ei, et plectentes coronam de spinis posuerunt super caput ejus, et arundinem in dextera ejus, et genu flexo ante eum illudebant dicentes: Ave, rex Judæorum.* Milites quidem, quia rex Judæorum fuerat appellatus, et hoc ei scribæ et sacerdotes crimen objecerant, quod sibi in populo Israel usurparet imperium, illudentes hoc faciunt, ut nudatum pristinis vestibus, induant chlamydem coccineam pro purpura, qua reges veteres utebantur, et pro diademate ponant ei coronam spineam, pro sceptro regali dent calamum, et adorent quasi regem. Nos autem hæc omnia intelligamus mystice. Quomodo enim Caiphas dixit: *Oportet unum hominem mori pro omnibus*, nesciens quid diceret, sic et isti quocunque fecerunt, licet alia mente fecerint, tamen nobis qui credimus sacramenta tribuebant. In chlamyde coccinea, opera gentium cruenta sustentat. In corona spinea, maledictum solvit antiquum. In

calamo, venenata occidit animalia; sive calamum tenebat in manu, ut sacrilegium scriberet Judæorum. Notandum autem quod Marcus in eodem loco narrationis ita dicit: *Milites autem duxerunt eum intro in atrium prætorii, et convocant totam cohortem, et induunt purpuram, et imponunt ei plectentes spineam coronam, et cæperunt salutare eum dicentes: Ave, rex Judæorum, et percutiebant caput ejus arundine, et conspuiebant eum, et ponentes genua adorabant eum.* Ubi intelligitur quod Matthæus dicit: *Chlamydem coccineam circumdederunt ei*, hoc Marcus dixisse indutum purpura. Pro regia enim purpura chlamys illa coccinea ab illudentibus adhibita erat, et est rubra quædam purpura cocco similissima. Potest etiam fieri ut purpuram etiam Marcus commemoraverit, quam chlamys habebat, quamvis esset coccinea. (Venant.) Mystice ergo in purpura qua indutus est Dominus, ipsa ejus caro quam passionibus objecit insinuat. De qua præmissa dixerat prophetia: *Quare ergo rubrum est indumentum tuum, et vestimenta tua quasi calcantium in torculari* (Isa. lxiij). In corona vero quam portabat spinea, nostrorum susceptio peccatorum, pro qua mortalis fieri dignatus est, ostenditur. Juxta quod præcursor ipsius testimonium ei perhibens, ait: *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi.* Namque spinas in significatione peccatorum poni solere testatur ipse Dominus, qui protoplasto in peccatum prolapsus dicebat: *Terra tua spinas et tribulos germinabit tibi* (Gen. iii). Quod est aperte dicere: *Conscientia tua punctiones tibi, et aculeos vitiorum procreare non desistet.* Quod vero juxta Evangelium Lucæ Dominus apud Herodem alba veste induitur, in cæteris vero evangelistis a militibus Pilati sub coccineo sive purpureo habitu illusus esse perhibetur, collata utraque narratione, in uno innocentia et castitas assumptæ humanitatis, in altero autem veritas passionis, per quam ad gloriam regni immortalis esset perventurus, exprimitur. Sicut enim purpura colorem sanguinis qui pro nobis effusus est imitatur, ita et habitum regni quod post passionem intravit, nobisque intrandum patefecit, insinuat. Verum quia dixit Apostolus: *Quotquot enim in Christo baptizati estis, Christum induistis* (Gal. iii), et Isaias Domino de electis omnibus inquit: *His velut ornamento vestieris* (Isa. xliix), potest in hoc utroque Domini habitu, inimicorum quidem sententia probroso, sed ipsius Domini electione gloriosissimo, omnis electorum ejus multitudo quæ in martyres venerandos, et cæteram fidelium plebem distinguitur, aptissime designari. Alba etenim veste induitur, cum munda justorum confessione circumdatur. Purpura sive cocco vestitur, cum in triumpho victoriosorum martyrum gloriatur.

Et expuentes in eum, acceperunt arundinem, et percutiebant caput ejus. Hæc tunc fecere milites Pilati, hæc usque hodie faciunt hæretici et pagani, milites utique diaboli: quia enim caput Christi Deus, caput ejus percutiunt, qui eum Deum esse verum denegant. Et quia per arundinem Scriptura

solet confici, quasi arundine caput Christi feriunt, qui a divinitati illius contradicentes, errorem suum confirmare auctoritate sacræ Scripturæ conantur. Spunt in faciem ejus, qui ejus præsentiam gratiæ verbis exsecrandis ex interna cæcæ mentis iusania conceptis respuunt, et Jesum Christum in carne denegant venisse. Et quidem milites eum, quasi qui Deum se ipse falso dixisset, illudentes adorabant. Sed sunt hodie, quod est gravioris vesaniæ, qui eum certa fide ut Deum verum adorant, sed perversis actibus mox verba ejus quasi fabulosa despiciunt, ac promissa regni illius temporalibus illecebris longe postponunt.

Et postquam illuserunt ei, exierunt eum chlamydem, et induerunt eum vestimentis ejus, et duxerunt eum ut crucifigerent. (*Hieron.*) Quando flagellatur Jesus, et conspuitur et irridetur, non habet propria vestimenta, sed ea quæ propter peccata nostra sumpserat. Cum autem crucifigeretur et illusionis atque irrisionis pompa præterierat, tunc pristinas vestes recipit, et proprium assumit ornatum, statimque elementa turbantur, et creatori testimonium dant creaturæ.

[IV.] *Exeuntes autem invenerunt hominem Cyrenæum venientem obviam sibi nomine Simonem. Hunc angariaverunt ut tolleret crucem ejus.* Cavendum ne cui videatur contrarium quod Joannes scribit ipsum Dominum sibi crucem portasse. Cæteri vero evangelistæ hunc Simonem Cyrenæum eam bajulasse referunt. Primo namque a Domino portata, ac deinde Simoni, quem exeuntes forte obvium habuerunt, portanda imposita est. Et hoc congruo satis ordine mysterii, quia nimirum ipse passus est pro nobis relinquens nobis exemplum, ut sequamur vestigia ejus. Et quod Simon iste non Hierosolymita, sed Cyrenæus esse perhibetur (Cyrene enim Libyæ civitas est, ut in Actibus apostolorum legimus (*Act. 11*), recte per eum populi gentium designantur: qui quondam peregrini et hospites testamentorum, nunc obediendi cives sunt et domestici Dei; et sicut alibi dicitur: *Hæredes autem Dei, cohæredes autem Christi* (*Eph. 11*). Unde apte Simon *obediens*, Cyrene *hæres* interpretatur. Nec prætereundum quod idem Simon de villa venisse refertur. Villa enim Græcæ *πᾶρος* dicitur, unde paganos appellamus eos, quos a civitate Dei alienos, et quasi urbanæ conversationis esse videmus expertes. Sed de pago Simon egrediens, crucem portat post Jesum, cum populus nationum paganis ritibus derelictis, vestigia Dominicæ passionis obedienter amplectitur. (*Hieron.*) Nec fortuitum, sed figuratum et mysticum fuit, ut Judæis in Christum sævitibus, ad compatiendum ei peregrinus occurreret, dicente Apostolo, *si compatiatur, et conregnabimus*, ut sacratissimo Salvatoris opprobrium, non Hebræus quisquam nec Israelita, sed alienigena subderetur. Per hanc enim translationem, a circumcisione ad præputium, a filiis carnalibus ad filios spirituales, immaculata agni propitatio, et omnium sacramentorum plenitudo transibat.

Et venerunt in locum qui dicitur Golgotha, quod est Calvariæ locus. Golgotha namque Syrum nomen est,

non Hebræum, et interpretatur *Calvariæ*. Est autem ipse locus in Helia ad septentrionalem plagam montis Sion: et Calvariæ non ob calvitium primi hominis, quem ibi quidam errantes sepultum frustra suspicantur, sed ob decollationem reorum atque damnatorum dicitur. Adam vero non in Jerusalem sepultum, sed juxta Arbæ et Hebron, in Moysis volumine legimus (*Gen. xxiii*). Exeuntes ergo a prætorio Pilati venerunt in locum qui dicitur Golgotha, quia extra urbem et foris portam tunc fuerunt loca in quibus truncabantur capita damnatorum, et inde Calvariæ, id est, decollatorum sumpsere nomen. Propterea autem ibi crucifixus est Dominus, ut ubi prius erat area damnatorum, erigerentur vexilla martyrii. Et quomodo pro nobis maledictum crucis factus est, et flagellatus, et crucifixus, sic pro omnium salute quasi noxius inter noxios crucifigitur (*RAB.*) Moralem quoque sacrosanctæ crucis figuram describit Apostolus, ubi ait: *In charitate radicati et fundati et ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis quæ sit latitudo, et longitudo, altitudo, et profundum, cognoscere etiam supereminentem scientiæ charitatem Christi* (*Eph. 111*). [*Aug.*] In latitudine quippe bona opera charitatis significat; in longitudine, perseverantiam sanctæ conversationis usque in finem; in altitudine, spem cælestium præmiorum; in profundo, inscrutabilia judicia Dei. Unde ista gratia in homines venit, et hæc ista coaptantur sacramento crucis, ut in latitudine accipiatur transversum lignum quo extenduntur manus, propter operum significationem; in longitudine ab ipso usque in terram, ubi totum corpus crucifixum stare videtur; quod significat persistere, hoc est, longanimiter permanere; in altitudine, ab ipso transverso ligno sursum versus quod ad caput eminet, propter speculationem supernorum, ne illa opera bona atque in eis perseverantia propter beneficia Dei, terrena ac temporalia facienda credantur, sed potius propter illud, quod desuper sempiternum sperat fides quæ per dilectionem operatur; in profundo autem pars illa ligni quæ in terræ abdita defixa latet, sed inde consurgit illud omne quod eminet, sicut ex occulta Dei voluntate vocatur homo ad participationem tantæ gratiæ, alius sic, alius autem sic. Supereminentem vero scientiæ charitatem Christi, eam profecto ubi pax illa est quæ præcellit omnem intellectum.

Et dederunt ei vinum bibere cum felle mixtum. Et cum gustasset, noluit bibere. Deus loquitur ad Hierusalem: *Ego te plantavi vineam meam veram, quomodo facta es in amaritudinem vitis alienæ* (*Isa. v*)? Amara vitis amarum vinum fecit, quo propinat Domino Jesu, ut impleatur quod scriptum est: *Dederunt in cibum meum fel, et in siti mea potaverunt me aceto* (*Psal. lxxviii*). Quod autem dicitur: *Cum gustasset, noluit bibere*, hoc indicat quod gustaverit quidem pro nobis mortis amaritudinem, sed tertia die resurrexerit. (*Aug.*) Quod enim ait Marcus: *Non accepit*, intelligitur non accepit ut biberet. Gustavit autem sicut Matthæus testis est, ut quod idem Matthæus ait: *Noluit bibere*, hoc Marcus dixerit.

Non accepit, tacuerit autem quod gustaverit. Sed et hoc quod Marcus ait myrrhatum vinum, intelligendum est Matthæum dixisse cum felle mixtum. Fel quippe pro amaritudine posuit, et myrrhatum enim vinum amarissimum est: quanquam fieri possit ut et felle et myrrha vinum amarissimum redderent.

*Postquam autem crucifixerunt eum, dividerunt vestimenta ejus sortem mittentes. Joannes autem distinctius hoc explicat quemadmodum gestum sit. Milites ergo, inquit, cum crucifixissent eum, acceperunt vestimenta ejus et fecerunt quatuor partes unicuique militi partem et tunicam. Erat autem tunica inconsutilis, desuper contexta per totum. Dixerunt ergo ad invicem: Non scindamus eam sed sortiamur de illa cujus sit, ut Scriptura impleretur dicens, Partiti sunt vestimenta mea sibi, et tu vestimenta mea miserunt sortem (Joan. xix). Quadripartita autem vestis Domini quadripartitam ejus figuravit Ecclesiam, toto scilicet, qui quatuor partibus constat, terrarum orbe diffusam, et omnibus eisdem partibus æqualiter, id est concorditer distributam. Tunica vero illa sortita omnium partium significat unitatem, quæ charitatis vinculo continetur. Si enim charitas juxta Apostolum, et supereminentiorem habet viam et supereminet scientiæ et super omnia præcepta est, merito vestis qua significatur, desuper contexta perhibetur. In sorte autem quid nisi gratia Dei commendata est. Sic quippe una ad omnes pervenit, cum sors omnibus placuit, quia et Dei gratia in unitate ad omnes pervenit. Et cum sors mittitur, non personæ cujusque vel meritis, sed occulto Dei judicio conceditur, et quia, sicut Apostolus dicit: *Vetus homo noster simul crucifixus est cruci cum illo ut evacuetur corpus peccati, ut ultra non serviamus (Rom. vi):* quandiu id agunt opera nostra ut evacuetur corpus peccati, quandiu exterior homo corrumpitur, ut interior renovetur de die in diem, tempus est crucis. Hæc sunt etiam bona opera quidem tamen adhuc laboriosa, quorum mercès requies est. Sed ideo dicitur *spe gaudentes*, ut requiem futuram cum hilaritate in laboribus opperiamur. Hanc hilaritatem significat, sicut supra diximus, crucis latitudo in transverso ligno, ubi figuntur manus. Per manus enim opera intelligimus, per latitudinem hilaritatem operantis, quia tristitia facit angustias. Per altitudinem autem cui caput adjungitur, expectatio retributionis de sublimi justitia Dei, qui reddet unicuique secundum opera sua. His quidem qui secundum tolerantiam boni operis gloriam, et honorem, et incorruptionem querentibus vitam æternam. Itaque etiam longitudo qua totum corpus extenditur, ipsam tolerantiam significat. Unde longanimes dicuntur qui tolerant. Profundum autem quod terræ infixum est secretum sacramenti præfiguratur.*

Et sedentes servabant eum. Diligentia militum et sacerdotum nobis proficit, ut major et apertior resurgentis virtus appareat.

Et imposuerunt super caput ejus causam ipsius scriptam: Hic est Jesus rex Judæorum. (Maur.) Nullam aliam causam Judæi interfectionis Christi inve-

*nerunt, nisi quod rex Judæorum esset. Unde non ipsi quidem, sed Pilatus hanc scriptionem fecit; sicut et Joannes manifestus narrat dicens: *Scriptis autem et titulum Pilatus, et posuit super crucem. Erat autem scriptum: Jesus Nazarenus, rex Judæorum. Hunc titulum multi legerunt Judæorum, quia prope civitatem erat locus ubi crucifixus est Jesus. Et erat scriptum Hebraice, Græce et Latine. Dicebant ergo Pilato pontifices Judæorum: Noli scribere, rex Judæorum, sed, quia ipse dixit: rex sum Judæorum. Respondit Pilatus: Quod scripsi, scripsi. Hinc ergo apparet Judæos hunc titulum non confecisse, qui Jesum accusabant, et invidentes scribi regem prohibebant; sed Pilatum, qui gentilis populi in conscriptione et confirmatione tituli typice confessionem præfigurabat. (Rab.) Pulchre autem titulus qui Christum regem te-
tetur, non infra, sed supra crucem ponitur, quia licet in cruce pro nobis hominis infirmitate dolebat, super crucem tamen regis majestate fulgebat. Qui apte etiam quia rex simul et sacerdos est, cum eximiam Patri suæ carnis hostiam in altari crucis offerret, regis quoque qua præditus erat titulo dignitatem præterdit, ut cunctis legere, hoc est, audire et credere volentibus innotescat quia suum per crucem non perdidit, sed confirmaverit potius et corroboraverit imperium. Unde et Apostolus cum ignominiam crucis descripsisset adjunxit: *Propter quod Deus exaltavit illum, et donavit illi nomen quod est super omne bonum (Phil. ii)*, et cætera. Nam quod hoc nomen Hebraice, Græce et Latine scriptum erat, hoc est, quod idem Apostolus subsecutus annectit: *Et omnis lingua confiteatur quia Jesus Christus in gloria est Dei Patris. (Aug.)* Quantum vero ad litteram hæc tres linguæ ibi præ cæteris eminebant, Hebræa propter Judæos in lege gloriantes, Græca propter gentium sapientes, Latina propter Romanos, multis ac pene omnibus jam tunc gentibus impetrantes. (Venant.) Velint nolint ergo Judæi, omne mundi regnum, omnis mundana sapientia, omnia divinæ legis sacramenta testantur quia Jesus rex Judæorum est, hoc est, imperator credentium et confitentium Deus.**

*Tunc crucifixi sunt cum eo duo latrones, unus a dextris, et unus a sinistris. Latrones qui cum Domino sunt hinc inde crucifixi significant eos qui sub fide et confessione Christi, vel agonem martyrii, vel quælibet continentiæ arctioris instituta subeunt. Sed quicumque hæc pro æterna solum cœlestique gloria gerunt, hi profecto dextri latronis merito ac fide designantur. At qui sive humanæ laudis, seu quilibet minus digna intentione mundo abrenuntiant, non immerito blasphematoris ac sinistri latronis mentem imitantur et actus. De quibus dicit Apostolus: *Si tradidero corpus meum ut ardeam, si dederò omnes facultates meas in cibos pauperum, si alia plura aut pietatis opera facere, aut dona gratiæ spiritalis accepisse videar, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest (I Cor. xiii).* Beati autem qui sua propter Dominum aut propter Evangelium relinquunt. *Beati**

qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.

Prætereuntes autem blasphemabant eum, moventes capita sua, et dicentes: Vah qui destruis templum Dei, et in triduo illud reedificas, salva te ipsum; si Filius Dei es, descende de cruce. (MAUR.) Quia prætergredebantur viam, in vero itinere Scripturarum ambulare volebant. Movebant capita, quia jam ante moverant pedes, et non stabant super petram. Sicut enim claudicabant gressu oprum, ita et mutabiles erant mente, et vacillabant sermone. De quibus scriptum est in psalmo: Omnes qui videbant me, aspernabantur me. Locuti sunt labiis, et moverunt caput. Speravit in Domino, eripiat eum, salvum faciat eum quoniam vult eum (Psal. xxi). Id ipsum insultans incondita voce fatuus populus, quod falsi testes ante in domo principis sacerdotum conflexerant, quando templi destructionem et reedificationem illi objecerant qui Dominum templi non intelligebant, Filium Dei tentando de cruce descendere jubebant, qui nec Patrem Deum, nec Filium, veraciter in fide et religione habebant. Omnis enim, ut Joannes ait, qui negat Filium nec Patrem habet (I Joan. ii). Qui autem confitetur Filium et Patrem, Si Filius Dei es, inquam, descende de cruce. (Greg.) Si enim tunc de cruce descenderet, nimirum insultantibus cedens, virtutem nobis patientiæ non demonstraret. Sed expectavit paululum, toleravit opprobria, irrisiones sustinuit, servavit patientiam, distulit admirationem. Et qui de cruce descendere noluit, de sepulcro surrexit. Plus igitur fuit de sepulcro resurgere, quam de cruce descendere. Plus fuit mortem resurgendo destruere, quam vitam descendendo servare. Sed cum Judæi hunc ad insultationes suas de cruce descendere minime cererent, cum morientem viderint, eum se viciasse crediderunt, nomen illius se quasi exstinxisse gavisi sunt. Sed ecce de morte nomen ejus per mundum crevit, ex qua hunc infidelis turba exstinxisse se credidit. Et quæ gaudebat occisum, dolet mortuum, quia hunc ad suam gloriam cognoscit pervenisse per penam.

Similiter et principes sacerdotum illudentes cum scribis et senioribus dicebant: alios salvos fecit, se ipsum non potest salvum facere. (Venant.) Etiam nolentes contentur scribæ et pontifices, quod alios salvos fecit. Itaque eos propria condemnat sententia. Qui enim alios salvos fecit, utique si vellet se ipsum salvare poterat.

Si rex Israel est descendat nunc de cruce, et credemus ei. Confidit in Deo. (RAB.) Fraudulenta promissio. Quid est plus de cruce adhuc viventem descendere, an de sepulcro mortuum resurgere? Surrexit et non creditis. Ergo etiam si de cruce descenderit, non creditis.

Liberet eum nunc si vult. Dixit enim: Quia Dei Filius sum. O cæce et stulte grex sacerdotum, scribarum et seniorum. Nunquid impossibile est ei de parvo ligni stipite descendere, qui descendit a cœlorum arce; aut nunquid tua vincla illum possunt

stringere, quem cœli aut cœli cœlorum non possunt capere.

Id ipsum autem et latrones, et qui crucifixi erant cum eo improperebant ei. (Aug.) Quomodo qui cum eo crucifixi erant improperebant ei, quandoquidem unus eorum improperebat secundum Lucæ testimonium, alter et compescuit eum, et in Deum credidit, nisi intelligamus Matthæum et Marcum breviter perstringentes hoc loco pluralem numerum pro singulari posuisse, sicut in Epistola ad Hebræos legimus pluraliter dictum: Clauserunt ora leonum (Heb. xi), cum solus Daniel significari intelligatur. Et pluraliter dictum, secti sunt, cum de solo Isaia tradatur. Quid autem usitatius, verbi gratia, quam ut dicat aliquis: Et rustici mihi insultant etiam si unus insultet. Tunc enim esset contrarium quod Lucas de uno manifestavit, si illi dixissent ambos latrones conviciatos Domino, tamen posset sub numero plurali unus intelligi. Cum vero dictum est latrones, vel qui cum eo crucifixi erant, nec additum est ambo, non solum si ambo fecissent posset hoc dici, sed etiam quia unus hoc fecit, potuit usitato locutionis modo per pluralem numerum significari. (Venant.) Quod vero Luca testante unus latro Dominum blasphemavit dicens: Si tu es Christus, salvum fac te ipsum et nos, alter vero et illum digna invectione redarguit, et Dominum fideli supplicatione precatur dicens: Domine, memento mei cum veneris in regnum tuum (Luc. xxiii), usque hodie hæc geri in Ecclesia videmus, cum mundanis tacti afflictionibus fuerint veri simul et falsi Christiani. Ille quidem qui ficta mente Dominicæ passionis sacramenta gestant, ad præsentis vitæ gaudia cupiunt liberari a Domino, at qui simplici intentione cum Apostolo non gloriantur, nisi in cruce Domini nostri, ita potius a præsentibus ærumnis optant erui, ut spiritum suum in manus sui commendent auctoris, unaque cum ipso regni cœlestis desiderant esse participes. Unde bene ille, qui fide dubia Dominum precabatur, funditus est contemptus a Domino, neque ulla responsione dignus habitus. At vero preces illius qui æternam a se salutem quærebat, pia mox Dominus exauditione suscipere dignatus est, quia nimirum quicumque in tribulationibus positi, temporalia tantum a Domino solatia requirunt, a temporalibus se pariter et æternis gaudiis privant. Qui autem veraciter bona patriæ cœlestis suspirant, ad hæc absque ulla dubietate Christo miserante perveniunt. Potest et in duobus latronibus uterque populus et gentium et Judæorum significari, quia primum quidem uterque populus Dominum blasphemavit, quando pariter Judæi et gentes in mortem Domini consenserunt. Postea vero signorum magnitudine alter exterritus egit pœnitentiam, et usque hodie Judæos increpat blasphemantes.

[V.] A sexta autem hora tenebræ factæ sunt super universam terram. (Hieron.) Qui scripserunt contra Evangelia, suspicantur eclipsin solis, quod certis statutisque temporibus accidere solet, discipulos

Christi ob imperitiam super resurrectionem Domini interpretatos, cum defectus solis nunquam nisi ortu lunæ fieri soleat. Nulli autem dubium est Paschæ tempore lunam fuisse plenissimam. Et ne forsitan videretur umbra terræ, vel orbis vel lunæ, soli obsitus breves et ferrugineas fecisse tenebras, trium horarum spatium ponitur, ut omnis causantium occasio tolleretur. Et hoc factum reor, ut compleatur prophetia dicens: *Occubuit sol meridie, et contenebrabitur super terram in die lux (Amos. viii)*. Et in alio loco occubuit sol cum adhuc media esset dies; videturque mihi clarissimum lumen mundi, hoc est luminare majus retraxisse radios suos, ne aut pendente videret Dominum, aut impii blasphemantes sua luce fruerentur. (RAB.) Et notandum quod Dominus sexta hora, hoc est recessuro a centro mundi sole, crucifixus sit. Diluculo autem, hoc est oriente jam sole, resurrectionis suæ mysteria celebravit. Statu enim temporis signavit quod effectu operis exhibuit. Quia mortuus est propter peccata nostra, et surrexit propter justificationem nostram. Nam de Adam peccante scriptum est, quod audierit vocem Domini Dei deambulantis in paradiso ad auram post meridiem (*Gen. iii*). Post meridiem, namque inclinata luce fidei. Ad auram vero, refrigerante fervore charitatis. Deambulans autem audiebatur quia ab homine peccante recesserat. Rationis igitur imo divinæ pietatis ordo posebat, ut eodem temporis articulo quo tunc Adæ prævaricanti occluserat, nunc latroni Dominus poenitenti januam paradisi reseraret, et qua hora prius Adam peccando mortem huic mundo invexit, eadem hora secundus Adam mortem moriendo destrueret. (*Aug.*) Nec prætereundum quod sunt qui arbitrentur hora quidem tertia Dominum crucifixum, a sexta autem hora tenebras factas usque ad nonam, ut consumptæ intelligantur tres horæ, ex quo crucifixus est usque ad tenebras factas. Et posset quidem hoc rectissime intelligi, nisi Joannes diceret hora quasi sexta Pilatum rediisse pro tribunali in loco qui dicitur Lithostrotos, Hebraice autem Gabbatha. Sequitur enim *parasceve Paschæ hora quasi sexta, et dicit Judæis: Ecce rex vester, etc.* Si igitur hora quasi sexta Pilato sedente pro tribunali traditus est crucifigendus Judæis, quomodo hora tertia crucifixus est, sicut verba non intelligentes quidam putaverunt. Jam certe dixerat Marcus, *Et crucifigentes eum dividerunt vestimenta ejus*. Si ergo ejus rei gestæ tempus voluit commemorare, sufficeret dicere: *Erat autem hora tertia; ut quid adjuvit, Et crucifixerunt eum?* nisi quia voluit aliquid recapitulando significare, quod quæsitum inveniretur, cum Scriptura ipsa illis temporibus legeretur, quibus universæ Ecclesiæ notum erat qua hora Dominus ligno suspensus est: unde posset hujus vel error corrigi, vel mendacium refutari. Sed quia sciebat a militibus Dominum crucifixum non a Judæis, occulte ostendere voluit eos magis crucifixisse qui clamaverunt ut crucifigeretur, quam illos qui ministerium principii suo se-

condum suum officium præbuerunt. Intelligitur ergo fuisse hora tertia cum clamaverunt Judæi ut Dominus crucifigeretur. Et veracissime demonstratur tunc eos crucifixisse quando clamaverunt maxime quia volebant videri se hoc fecisse, et propterea eum Pilato tradiderant: quod eorum verba satis indicant secundum Joannem. Quod ergo maxime videri se fecisse volebant, hoc eos hora tertia fecisse Marcus ostendit, verissime judicans magis fuisse Domini necatricem linguam Judæorum quam militum manus.

Et circa horam nonam clamavit Jesus voce magna: Heli, Heli, Lamasabathani, hoc est, Deus meus, Deus meus, ut quid me dereliquisti? Principio vicesimi primi psalmi abusus est, illud quod in medio versiculi legitur, *Respice in me*, superfluum est. Legitur enim in Hebræo, *Deus meus, Deus meus, quare me dereliquisti*. (RAB.) Nec mireris verborum humilitatem, querimonias derelicti, cum formam servi sciens, scandalum crucis videas. Sicut enim esurire, et sitire, et fatigari, non erant propria divinitatis, sed corporales passiones, ita et quia dicitur, *Ut quid me dereliquisti?* corporalis vocis erat proprium, quia solet secundum naturam corpus nullatenus velle a sibi conjuncta vita fraudari. Licet enim et ipse Salvator dicebat hoc, sed proprie ostendebat corporis fragilitatem, manens virtus et sapientia Dei. (*Aug.*) Ut homo ergo loquitur, in eos circumferens motus quod in periculis positi a Deo nos deseri putamus: ut homo turbatur, ut homo flet, ut homo crucifigitur. Quomodo enim Pater deserere potuit Filium in passione, cum inseparabiles sint in natura sicut ipse Filius testatur. *Qui me misit mecum est, nec me dereliquit (Jou. viii)*. Non ergo deseri a Patre potuit Filius, quia Pater et Filius non derelinquunt sperantes in se. Humana enim natura propter peccatum derelicta fuerat, et deserta a Deo. Sed quia Filius factus est noster advocatus et causidicus, ideo quorum suscepit naturam eorum deplorat miseriam. Ipsa enim natura quam ille susceperat, derelicta fuerat a Patre, non Filius, qui una cum Patre est. Ostenditque quantum flere debeant qui peccant, quando sic flevit qui nunquam peccavit. Et ostendit quam patientes et sperantes debeant esse inter flagella, qui peccatores sunt, quando ipse ad immortalitatem non nisi per mortem transivit.

Quidam autem illic stantes et audientes dicebant: Eliam vocat iste. Non omnes, sed quidam quos arbitror milites fuisse Romanos, non intelligentes sermonis Hebraici proprietatem, sed eo quod dixit *Eli, Eli*, putantes Eliam ab eo invocatum. Sin autem Judæos qui hoc dixerint intelligere volueris, et hoc more sibi solito faciunt ut Dominum imbecillitate infament, qui Eliæ auxilium deprecetur.

Et continuo currens unus ex eis acceptam spongiam implevit aceto, et imposuit arundini, et dabat ei bibere. (RAB.) Quam ob causam Domino acetum sit potui datum Joannes ostendit plenius dicens: *Postea sciens Jesus quia jam omnia consummata sunt, ut*

consummaretur Scriptura dicit, *Sitio. Vas ergo positum erat aceto plenum. Illi autem spongiam plenam aceto hyssopo circumponentes, obtulerunt ori ejus.* (Aug.) Vidit ergo quoniam consummata sunt omnia quæ oportebat ut fierent antequam acciperet acetum et traderet spiritum; atque ut hoc etiam consummaretur quod ait: *Et in siti potaverunt me aceto* (Psal. lxxviii). *Sitio*, inquit, tanquam hoc diceret: Hoc minus fecistis, date quod estis: Judæi quippe ipsi erant acetum, degenerantes a vino patriarcharum et prophetarum, tanquam de pleno vase de iniquitate mundi hujus impleti, cor habentes velut spongiam cavernosis quodammodo atque tortuosis latibulis fraudulentum. Hyssopum cui circumposuerunt spongiam aceto plenam quoniam herba est humilis et pectus purgat, ipsius Christi humilitatem congruenter accipiens quam circumdederunt, et se circumvenisse putaverunt. Unde et illud in psalmo: *Asperges me hyssopo, et mundabor* (Psal. l.), Christi namque humilitate mundamur. Quia nisi humiliasset semetipsum factus obediens Patri usque ad mortem crucis, non utique sanguis ejus in peccatorum remissionem, hoc est in nostram mundationem fuisset effusus. Per arundinem vero cui imposita est spongia Scriptura significatur, quæ implebatur hoc facto. Sicut enim lingua dicitur vel Græca, vel Latina, vel alia quælibet sonum significans qui lingua promitur, sic arundo dici potest littera quæ arundine scribitur; sed significantius sonos vocis humanæ usitatissime dicimus linguas. Scripturam vero arundinem dici quo minus usitatum, eo magis est mystice figuratum.

Cæteri vero dicebant: Sine, videamus an veniat Elias liberans eum. Quia prave sonum vocis Dominicæ intelligebant, ideo inaniter adventum Eliæ expectabant. Deum ergo quem sermone Hebraico Salvator invocabat, inseparabiliter secum semper habebat.

Jesus autem iterum clamans voce magna emisit spiritum. (Venant.) Quid hac voce magna dixerit Dominus Lucas aperte designat: *Pater, in manus tuas commendo spiritum meum. Et hæc, inquit, dicens expiravit* (Psal. xxx). Quod vero scribit Joannes quod cum accepisset Jesus acetum, dixit: *Consummatum est, et inclinato capite tradidit spiritum*: inter illud quod ait: *Consummatum est*, et illud: *Inclinato capite tradidit spiritum*, emissa est illa vox magna quam tacuit Joannes, cæteri autem tres commemoraverunt. Quod autem dicit, *Emisit spiritum*, ostendit divinæ potestatis esse emittere spiritum, ut ipse quoque dixerat: *Nemo potest tollere animam meam a me, sed ego pono eam a me, et rursum accipiam eam* (Joan. x).

[VII.] *Et ecce velum templi scissum est in duas partes, a summo usque deorsum.* Josephus quoque refert virtutes angelicas præsidēs quondam templi tunc pariter conclamasse: *Transeamus ab his sedibus.* Scinditur velum templi, ut arca testamenti, et omnia legis sacramenta quæ tegebantur appareant, at-

que ad populum transeant nationum. Ante etenim dictum fuerat: *Notus in Judea Deus, in Israel magnum nomen ejus.* Nunc autem: *Exaltare super cælos, Deus, et super omnem*, inquit, *terram gloria tua* (Psal. lxxv). Et in Evangelio prius dixit: *In vinum gentium ne abieritis*; post passionem vero suam: *Euntes, inquit, docete omnes gentes.*

Et terra mota est, et petra scissæ sunt, et monumenta aperta sunt. Nulli dubium est quid significet juxta litteram magnitudo signorum, ut crucifixum scilicet Dominum suum, et cælum et terrena omnia demonstrarent. Sed mihi videtur terræ motus et reliqua typum ferre gentium, quod pristinis errorum vitis, et cordis emollita duritia, qui prius similes erant tumulis mortuorum, postea agnoverunt Creatorem. Aliter *terra mota est* pendentem Dominum suum ferre non sustinens. *Petra scissæ sunt* ut indicarent duritiam Judæorum, qui præsentem Dei Filium intelligere noluerunt. *Et monumenta aperta sunt* in signum futuræ resurrectionis.

Et multa corpora sanctorum qui dormierant resurrexerunt, et exeuntes de monumentis post resurrectionem ejus venerunt in sanctam civitatem, et multis apparuerunt. Ad testimonium ergo Dominicæ resurrectionis multa corpora sanctorum resurrexerunt, ut Dominum videlicet Jesum ostenderent resurgentem, et tamen cum monumenta aperta sunt, non ante resurrexerunt quam Dominus resurgeret, ut esset primogenitus resurrectionis ex mortuis. Qui enim resurgente Domino resurrexerunt a mortuis, etiam ad cælos ascendente simul ascendisse credendi sunt. Neque ulla ratione illorum temeritati fides accommodanda, qui eos postea reversos in cinerem ac de novo in monumentis quæ pridie patefacta sunt, ab eis quibus paulo ante vivi apparuerunt, more mortuorum putant quidam esse conclusos. Sanctam hanc civitatem in qua visi sunt resurgentes, aut Hierosolymam cœlestem intelligamus, aut hanc terrenam, quæ ante sancta fuerat. Sicut et Matthæus appellatur publicanus non quod et apostolus adhuc permaneat publicanus, sed quod pristinum vocabulum teneat. Sancta appellatur civitas Hierusalem propter templum, et sancta sanctorum, et ob distinctionem aliarum urbium, in quibus idola colebantur. Quando vero dicitur, *Apparuerunt multis*, ostenditur non generalis fuisse resurrectio quæ omnibus apparet, sed specialis ad plurimos, ut hi viderent qui cernere merebantur.

Centurio autem et qui cum eo erant custodientes Jesum viso terræ motu, et his quæ fiebant, timuerunt valde, dicentes: Vere Filius Dei erat iste. In alio Evangelio post terræ motum manifestior causa miraculi centurionis exponitur, quod cum vidisset eum spiritum dimisisse dixerit: *Vere Filius Dei erat iste.* Nullus enim habet potestatem dimittendi spiritum, nisi ille qui animarum conditor est. Spiritum autem in hoc loco pro anima intelligamus, seu quod spiritale et vitale corpus faciat, seu quod animæ ipsius substantia spiritus sit, juxta illud quod scriptum est.

Auferes spiritum eorum et deficient (Psal. ciii). Et hoc considerandum quod centurio ante crucem in ipso scandalo passionis vere Dei Filium confiteatur, et Arius in Ecclesia prædicat creaturam. Sinulque perpendendum quod non solus centurio glorificavit Deum, sed et milites qui cum eo erant custodientes Jesum, viso terræ motu et his quæ fiebant, timuerunt valde, dicentes : *Vere Dei Filius est iste.* Quanta ergo cæcitas Judæorum, qui tot per Dominum virtutibus factis, tantis in morte ejus apparentibus signis, credere respuerunt et insensibiliores gentilibus Dominum glorificare vel timere contempserunt. Unde merito per centurionem fides Ecclesiæ designatur, quæ velo mysteriorum cælestium per mortem Domini reserato, continuo Jesum et vere justum hominem, et vere Dei Filium synagoga tacente confirmat. Nam et ipsa summa centenaria, quæ inflexu digitorum sicut supra memoratum est, de sinistra transit in dexteram Ecclesiæ, sacramentis et fidei aptissime congruit, cui pro lege Evangelium creditum, pro terræ divitiis regnum cælorum est promissum.

Erant autem ibi mulieres multæ a longe quæ secutæ erant Jesum a Galilæa ministrantes ei. Consuetudinis autem Judaicæ fuit, nec ducebatur in culpam more gentis antiquo, ut mulieres de substantia sua victum atque vestitum præceptoribus ministrarent. Hoc quia scandalum facere poterat in nationibus, Paulus abjecisse se memorat dicens : *Nunquid non habemus potestatem sorores mulieres circumducendi sicut et cæteri apostoli faciunt (I Cor. ix).* Ministrabant autem Domino de substantia sua, ut meteret eorum carnalia, cujus illæ metebant spiritualia. Non quo indigeret cibus Dominus creaturarum, sed ut typum ostenderet magistrorum, quod victu atque vestitu ex discipulis deberent esse contenti. Sed videamus quales comites habuerit.

Inter quas erat Maria Magdalene, et Maria Jacobi, et Joseph mater, et mater filiorum Zebedæi. Maria Magdalena a qua septem dæmonia ejecerat, et Maria Jacobi, et Joseph mater, matertera sua, soror Mariæ matris Domini, et mater filiorum Zebedæi, quæ quoque paulo ante regnum liberis postularat, et aliæ quas in cæteris Evangelis legimus. Nunc ergo quomodo intelligitur eadem Maria Magdalene, et a longe stetisse cum aliis mulieribus sicut Matthæus et Lucas dicunt, et juxta crucem fuisse sicut Joannes dicit, nisi quia in tanto intervallo erant, ut et juxta dici possent, quia in conspectu ejus præsto aderant, et a longe in comparatione turbæ, propinquius circumstantis centurioni et militibus? Possumus etiam intelligere quod illæ, quæ simul aderant cum Matre Domini, postquam eam discipulo commendavit, abire jam cœperant, ut a densitate turbæ se exuerent, et cætera quæ facta sunt longius futuerentur, ut cæteri evangelistæ, qui post mortem Domini eas commemoraverunt, jam longe stantes commemorarent. Sequitur Matthæus :

[VIII.] *Cum sero autem factum esset, venit quidam*

homo dives ab Arimathia nomine Joseph, qui et ipse discipulus erat Jesu. (Hieron.) Dives refertur, non de jactantia scriptoris, qui virum nobilem atque ditissimum referat Jesu fuisse discipulum, sed ut ostendat causam quare a Pilato corpus Jesu potuerit impetrare. Pauperes enim et ignoti non poterant ad Pilatum præsidem Romanæ potestatis accedere, et crucifixi corpus impetrare. (Rab.) In alio Evangelio Joseph iste appellatus est *decurio*, quod sit de ordine curiæ, et officium curiæ administret. Qui etiam curialis a procurando munera civilia solet appellari. Arimathia autem, ipsa est Ramathaim civitas Helcanæ, et Samuelis, in regione Thamnitica juxta Diospolim.

Hic accessit ad Pilatum, et petiit corpus Jesu. Tunc jussit Pilatus reddi corpus. Magnæ quidem Joseph iste dignitatis ad sæculum, sed majoris apud Deum meriti fuisse laudatur. Talem namque existere decebat eum, qui corpus Domini sepeliret, qui et per justitiam meritorum tali ministerio dignus esset, et per nobilitatem potentiæ sæcularis facultatem posset obtinere ministrandi. Non enim quilibet ignotus aut mediocris ad præsidem accedere, et crucifixi corpus poterat impetrare.

Et accepto corpore Joseph involvit illud in sindone munda. (Hieron.) Et ex simplici sepultura Domini ambitio divitum condemnatur, qui ne in tumulis quidem possunt carere divitiis. Possumus autem juxta intelligentiam spiritalem hoc sentire, quod corpus Domini non auro, non gemmis, et serico, sed linteamine puro obvolvendum sit. Quanquam et hoc significet, quod ille in sindone munda involvat Jesum, qui pura eum mente susceperit. (Rab.) Hinc Ecclesiæ mos obtinuit, ut sacrificium altaris non in serico, neque in panno tincto, sed in lino terreno celebretur, sicut corpus est Domini in sindone munda sepultum, juxta quod in Gestis Pontificalibus a beato papa Sylvestro legimus esse statutum.

Et posuit illud in monumento suo novo, quod exciderat in petra, et advolvit saxum magnum ad ostium monumenti, et abiit. In novo ponitur monumento, ne post resurrectionem cæteris corporibus remanentibus surrexisse alius fingeretur. Potest autem et novum sepulcrum Mariæ virginis uterum demonstrare, saxumque ostio appositum, et saxum magnum illud ostendere, quod non absque auxilio plurimorum potuisset sepulcrum reserari. De monumento Domini ferunt qui nostra ætate Hierosolymis fuere, quod domus fuerit rotunda, de subjacente rupe excisa, tantæ altitudinis, ut intus consistens homo vix manu extenta culmen possit attingere; quæ habet introitum ab oriente, cui lapis ille magnus advolutus atque impositus est; in cujus monumenti parte aquilonali sepulcrum ipsum, hoc est locus Dominici corporis de eadem petra factus est, septem habens pedes longitudinis, trium vero palmarum mensura cætero pavimento altius eminens. Qui videlicet locus non desuper, sed a latere meridiano per totum patulus, unde corpus inferebatur. Color autem ejusdem monumenti

ac loculi rubicundo et albo dicitur esse permistus.

Erat autem ibi Maria Magdalene, et altera Maria sedentes juxta sepulcrum. In Luca legimus quia stabant omnes noti ejus a longe, et mulieres quæ secutæ erant eum (Luc. xxiii). His ergo notis Jesu post depositum ejus corpus ad sua remeantibus, solæ mulieres quæ arctius amabant funus subsequutæ, quomodo poneretur inspicere curabant, ut ei tempore congruo munus possent devotionis offerre. Perseverant in officio expectantes quod promiserat suis, et ideo meruerunt primæ videre resurrectionem. Sed et hæcenus sanctæ mulieres die Parasceves, id est præparationis, idem faciunt, cum animæ humiles et quo majoris sibi consciæ fragilitatis, eo majori Salvatoris amore ferventes, passionis ejus vestigiis in hoc sæculo, quo requies est præparanda, futura diligenter obsequuntur, et si forte valeant imitari pia curiositate quo ordi: e sit eadem passio completa perpendunt.

Alterâ autem die quæ est post Parasceven. Parasceve vero, ut diximus, Græcè et Latine præparatio dicitur. Quo nomine Judæi qui inter Græcos morabantur, sextam sabbati appellabant, eo quod in illo ea quæ requiei sabbati necessaria essent, præparare solerent, juxta hoc quod de manna quondam præceptum est, *Sexta autem die colligitis duplum*, etc. (Exod. xvi). Quia ergo sexta die homo factus, et tota est mundi creatura perfecta, septima autem conditor ab opere suo requievit, unde et hanc sabbatum, id est requiem, voluit appellari, recte Saluator eadem sexta die crucifixus, humanæ restorationis implevit arcanum. Ideoque cum accepisset acetum, dixit: *Consummatum est*, hoc est, sextæ diei, quod pro mundi refectione suscepti, jam totum est opus expletum. Sabbato autem in sepulcro requiescens resurrectionis, quæ octava die ventura erat, expectabat eventum. Ubi nostræ simul devotionis ac beatæ retributionis præluet exemplum, quos in hac quidem sexta sæculi ætate pro Domino pati, et velut mundo necesse est crucifigi. In septima vero ætate, id est, cum lethi quis debitum solvit, corpora quidem in tumulis, animas autem secreta in pace cum Domino manere. Et post bona oportet opera quiescere, donec octava tandem veniente ætate, etiam corpora ipsa resurrectione glorificata cum animabus simul incorruptionem æternæ hærelitatis accipiant. Unde pulchre septima dies in Genesi vesperam habuisse non legitur. Quia requies animarum quæ illo in sæculo nunc est non ullo consumenda mœrore, sed pleniore gaudia futuræ est resurrectionis adaugenda.

Convenerunt principes sacerdotum et Pharisæi ad Pilatum dicentes: Domine, recordati sumus, quia seductor ille dixit adhuc vivens: Post tres dies resurgam. Ipsum autem triduum, quo Dominus mortuus est et resurrexit, nisi isto loquendi modo, quo a parte totum dici solet, recte intelligi non potest. Ipse quippe ait: *Sicut enim Jonas fuit in ventre ceti tribus diebus et tribus noctibus, sic erit et Filius hominis in corde terræ*

A *tribus diebus et tribus noctibus (Matth. xii)*. Restat ergo ut illo Scripturarum usitatissimo loquendi modo, quo a parte totum intelligitur, inveniamus extremam diem tempus parasceves, quo crucifixus est et sepultus, et ex ipsa extrema parte totum diem cum sua nocte, qui jam peractus fuerat, accipiamus. Medium vero, id est sabbati diem, non a parte, sed integre totum. Tertium rursus a parte sua prima, id est, a nocte totum cum suo diurno tempore: et sic triduum erit.

Jube ergo custodiri sepulcrum usque in diem tertium, ne forte veniant discipuli ejus, et furentur eum, et dicant plebi: Surrexit a mortuis; et erit novissimus error pejor priore. Principes ergo sacerdotum et Pharisæi cum senioribus Judæorum, licet immensum facinus in nece Domini perpétraverint, tamen non sufficit eis, nisi etiam post mortem ejus conceptæ nequitæ virus in pravis consiliis et fraude exercent, et venenatis linguis famam ejus lacrent, quem innocentem sciebant. Seductorem eum vocant, discipulos ejus furti arguunt, et quod ipsi erant, de aliis suspicantur. Mystice autem sicut Caiphias ignorans ante prophetizabat, dicens: *Expediit unum hominem mori pro populo, ut non tota gens pereat*, sicut modo in nomine seductorum, et furto discipulorum, idem sacerdotes et Pharisæi verum vaticinantur. Seductor enim erat Christus, non ut illi arbitrantur a veritate in errorem mittens, sed a falsitate ad veritatem, ab infidelitate ad fidem, a vitiiis ad virtutes monitis trahens, et a morte sibi obsequentes ad vitam ducens. Quia sicut diabolus mediator est ad mortem homines seducendo, ita et Christus mediator est ad vitam, mundum Deo reconciliando. Discipuli quoque Salvatoris fures spiritualiter erant, non quod per fraudem aliqua a justis possessoribus auferrent, sed quia a contemptoribus et ingratis ea quæ sibi a pio conditore oblata fuerant accipienda, et utenda, scripta videlicet Novi et Veteris Testamenti, cum ipsi ea spernerent, per justum judicium ablata, in usus Ecclesiæ conferebant, et Salvatorem qui eis promissus, et missus fuerat, illis nocte dormitantibus, hoc est, infidelitate torpentibus, abstulerant, et gentibus credendum tradebant. Unde et ipse Saluator in Evangelio Judæis ait: *Auferetur a vobis regnum Dei, et dabitur genti facienti fructus ejus (Matth. xxi)*. Et in Actibus apostolorum Paulus et Barnabas Judæis rebellantibus et contradicentibus Evangelio Christi, dixerunt: *Vobis oportebat recipere verbum Dei, sed quia nolulistis, et indignos vos judicastis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes (Act. xiii)*. Pejor quippe erit error novissimus, secundum sententiam Judæorum, errore priore, quia vere illis pejor infidelitas resurrectionis quam crudelitas crucis, pejor contemptus pœnitentiæ quam error ignorantæ.

longe est Galilææ, ut uno die ab eis utroque loco videri non posset, et Lucas et Joannes satis dilucide

Hæc desunt aliquot folia, quæ etiam ob militum petulantiam perierunt. EDITOR COLONIENSIS.

manifestant, ipso die resurrectionis ejus visum esse Dominum in Jerusalem. Primum a Maria Magdalene ad monumentum, quando ei desideranti pedes ejus amplecti dictum est, *Noli me tangere*. Deinde eidem et alii Mariæ a monumento currentibus nuntiatum discipulis quæ ab angelis de peracta ejus resurrectione didicerant: De quibus scriptum est, *Quia accesserunt, et tenuerunt pedes ejus, et adoraverunt eum*. Apparuit autem et ipso die advesperascente, duobus euntibus in castellum Emmaus, qui eum ad hospitium vocantes in panis fractione cognoverunt. Apparuit et Petro. Quod si evangelista quando vel ubi factum sit minime designaverit, tamen quia factum sit non tacet scribens, quia cum præfati duo discipuli, cognito Domino in Emmaus, statim rediissent Hierusalem, et invenerint congregatos undecim, et eos qui cum ipsis erant dicentes: *Quia surrexit Dominus vere, et apparuit Simoni, ac inde subjungit: Et ipsi narrabant quæ gesta erant in via, et quomodo cognoverunt eum in fractione panis (Luc. xxiv); statimque annuetat quintam ejus apparitionem, ita incipiens: Dum hæc autem loquerentur, ipse Jesus stetit in medio eorum et dicit eis: Pax vobis, ego sum, nolite timere*. Nunc jam quæramus quare specialiter se in Galilæam præcessurum, et ibi a discipulis videndum prædixit, cum neque ibi solum neque ibi primum fuerit visus. (Aug.) Videamus ergo cujus mysterii gratia secundum Matthæum et Marcum resurgens Dominus ita mandaverit: *Præcedam vos in Galilæam, ibi me videbitis*. Quod et si completum est, tamen post multa completum est, cum sic mandatum sit, quanquam sine præjudicio necessitatis, ut aut hoc solum, aut hoc primum expectaretur fieri debuisset. Procul dubio quoniam vox est ista non Evangelistæ narrantis quod ita factum sit, sed angeli ex mandato Domini et ipsius postea Domini, evangelistæ autem narrantis, sed quod ita ab angelo, et a Domino dictum sit, prophetice dictum accipiendum est. Galilæa namque interpretatur vel *transmigrationis* vel *revelatio*. Prius itaque secundum transmigrationis significationem, quid aliud occurrit intelligendum, *Præcedet vos in Galilæam, ibi eum videbitis, sicut dixit vobis*, nisi quia Christi gratia de populo Israel transmigrationis erat ad gentes? Quibus apostoli prædicantes Evangelium nullo modo crederentur, nisi eis ipse Dominus viam in cordibus hominum præpararet. Et hoc intelligimus: *Præcedet vos in Galilæam*. Quod autem gaudentes mirarentur, disruptis et evictis difficultatibus, aperiri sibi ostium in Domino per illuminationem fidelium, hoc intelligitur, *Ibi eum videbitis*, id est, ibi membra ejus invenietis, ibi vivum corpus ejus in eis qui vos susceperint agnoscetis. Secundum illud autem quod Galilæa interpretatur *revelatio*, non jam in forma servi intelligendum est, sed in illa in qua æqualis est Patri. Quam promisit apud Joannem dilectoribus suis, cum diceret: *Et ego diligam eum et ostendam meipsum illi (Joan. xiv)*. Non utique secundum id quod jam videbant, et quod etiam resurgens cum cicatricibus non solum videndum, sed

etiam tangendum postmodum ostendit, sed secundum illam ineffabilem lucem, qua illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, secundum quam lucet in tenebris, et tenebræ cum non comprehenderunt. Illuc nos præcessit unde ad nos veniens non recessit, et quo nos præcedens non deseruit. Illa erit revelatio tanquam vera Galilæa, cum similes ei erimus, ibi eum videbimus sicuti est. Ipsa erit etiam beatior transmigrationis ex isto sæculo in illam æternitatem, si ejus præcepta sic amplectamur, ut ad ejus dexteram segregari mereamur. Tunc enim ibunt sinistri in combustionem æternam, justi autem in vitam æternam. Hinc illuc transmigrabunt, et ibi eum videbunt, quomodo non vident impii. Tollitur enim impius, ut non videat claritatem Domini, et impii lumen non videbunt. *Hæc est autem*, inquit, *vita æterna ut cognoscant te verum Deum, et quem misisti Jesum Christum (Joan. xvii)*. Sicut in illa æternitate cognoscitur, quo servos perducet per formam servi, ut liberi contemplantur formam Domini.

Quæ cum abiissent, ecce quidam de custodibus venerunt in civitatem, et nuntiaverunt principibus sacerdotum omnia quæ facta fuerant. (Maur.) Simplex animi qualitas, et indocta hominum rusticitas, sæpe veritatem rei, ut est, sine fraude manifestat. At contra versuta malignitas, et exercitata pravæ mentis nequitia, dolos versando falsitatem verisimilibus verbis, pro ipso vero commendare decernat, sibi que in assensum plures convertere et coadunare festinat. Quod sequens sententia ita ostendit.

[III.] *Et congregati cum senioribus, consilio accepto, pecuniam copiosam dederunt militibus dicentes: Dicitis quia discipuli ejus nocte venerunt, et furati sunt eum vobis dormientibus. (Aug.)* Miracula facta sunt talia circa sepulcrum ut ea ipsi milites, qui custodes advenerant, testes fierent si vellent vera nuntiare, sed avaritia illa, quæ captivavit discipulum comitem Christi, captivavit et milites custodes sepulcri. *Damus vobis, inquit, pecuniam, et dicitis quia vobis dormientibus venerunt discipuli ejus, et abstulerunt eum*. Quid est quod dixisti, o infelix astutia, tantumne deseris lucem consilii pietatis, et in profunda versutia demergeris, ut hoc dicas: *Dicitis quia vobis dormientibus venerunt discipuli ejus, et abstulerunt eum!* Dormientes testes adhibes, verè tu ipse obdormisti non sacerdos, sed parricida qui scrutanda talia defecisti. Si dormiebant, quomodo videre potuerunt? si nihil videntur, quomodo testes erunt? Defecerunt in ipso effectu consiliorum suorum, quando quod voluerunt implere non potuerunt. Sequitur:

Et si hoc auditum fuerit a præside, nos suadebimus ei, et securos vos faciemus. Custodes miraculum confitentur, ad urbem conciti redeunt, nuntiant principibus sacerdotum quæ viderant, quæ facta conspexerant. Illi qui debuerant converti ad penitentiam et Jesum quærere surgentem, perseverant in malitia, et pecunias quæ ad usus templi datæ fuerant, vertunt in redemptionem mendacii, sicut ante triginta argenteos Judæ dederant proditori. Omnes igitur qui stip

templi, et his quæ conferuntur ad usus ecclesiæ abutuntur in aliis rebus, quibus suam expleant voluptatem, similes sunt scribarum et sacerdotum redimentium mendacium et sanguinem Salvatoris.

At illi, *accepta pecunia, fecerunt sicut erant docti.* (MAUR.) O pestis maligna, et semper bonis animis detestanda avaritia, quid illesum, quid inconcussum dimittis? Tu primum hominem perdidisti; tu genus humanum confundisti; tu fratres unanimes in prælia armasti; tu pacificos discordes fecisti; tu discipulum comitem Christi de apostolatu præcipitasti; tu militem custodem sepulcri captivasti, et errorem nequissimum introduxisti, et gentem antiquam, et quondam nobilissimam seduxisti. Unde et sequitur:

Et divulgatum est verbum istud apud Judæos usque in hodiernum diem. Hactenus quidem error iste manet apud Judæos. Et sicut sanguis reatus, quem sibi posterisque suis ipsi imprecabantur, gravi sarcina peccatorum illos premit, ita emptio mendacii, per quod resurrectionis denegant veritatem, reatu eos constringit perpetuo, respuentes Christum et expectantes Antichristum, ut qui vili pretio vendiderunt veritatem, erroris in capite suo apprehendant universitatem.

Undecim vero discipuli in Galilæam abierunt, in montem ubi constituerat illis Jesus. (Beda.) Non vacat a mysterio quod Dominus in Galilæa post resurrectionem, vel quod in monte discipulis apparuit, ut significaret quia corpus quod de communi humani generis terra nascendo susceperat, resurgendo jam super terrena omnia sublevatum, cœlesti virtute induerit. In monte apparuit ut admoneret fideles, si illic celsitudinem resurrectionis ejus cupiunt videre, hic ab infirmis respiciantur ad superna desideria transire. Nomen vero Galilææ, quid mysterii salutaris contineat, crebra Patrum expositione notissimum est. Sed non abs re est sæpius verbo repetere, quod semper necesse est animo retinere. Galilæa quippe *transmigrationis facta, vel revelatio* dicitur. Utraque autem interpretatio nominis ad unum finem respicit, siquidem supra jam legimus dixisse angelum mulieribus: *Ite, dicite discipulis ejus quia surrexit; et ecce præcedet vos in Galilæam, ibi eum videbitis.* Et nunc evangelista narrante cognovimus quod abierunt discipuli Salvatoris in Galilæam, et videntes eum adoraverunt. Quid est ergo quod Jesus præcedit discipulos in Galilæam, ut videatur ab eis, sequuntur illi et videntes eum adorant? nisi quia surrexit Christus a mortuis, primitiæ dormientium. Sequuntur autem hi qui sunt Christi, et ipsi in suo ordine ad vitam de morte transmigrant, ibique eum videntes adorant, quia in specie suæ divinitatis contemplantes, sine fine collaudant. Cui visioni congruit illud quod Galilæa etiam revelatio interpretatur. Tunc enim revelata facie sicut Apostolus testatur, *gloriam Domini speculantes in eamdem imaginem transformamur* (II Cor. III), quicumque modo revelamus ad eum viam nostram, ejusque vestigia sequimur fide non ficta. Sequitur:

Et videntes eum adoraverunt. Quidam autem dubitaverunt. Si quærimus unde dubitaverunt, qui videntes Dominum adoraverunt, nulla magis causa occurrit, quam ea cujus Lucas meminuit, cum ipso resurrectionis suæ die discipulis eum apparuisse narrat: *Conturbati vero, inquit, et conterriti existimabant se spiritum videre.* Videntes ergo Dominum cognoscunt. Et quia hunc esse Deum didicerant, dimissis in terram vultibus adorant. Sed inerat mentibus eorum non contemnenda dubietas, quia se non corpus in quo passus est resuscitatum, sed spiritum quem finita passione tradidit solum videre putabant. Unde confestim magister pius, et eos qui jam crediderunt in fide confortat, et illos qui adhuc dubitaverunt ad fidei gratiam convocat, omnibus scilicet intimans ad quantam gloriæ magnificentiam assumpta pro hominibus et morti data humanitas resurgendo pervenerit.

Et accedens Jesus locutus est eis dicens: Data est mihi omnis potestas in cælo et in terra. Non enim hæc de cœterna Patri divinitate, sed de assumpta loquitur humanitate. Quam suscipiendo minoratus est paulo minus ab angelis, et in qua resurgendo a mortuis gloria et honore coronatus est, et constitutus super opera manuum Patris, omniaque subjecta sub pedibus ejus. Inter quæ omnia etiam mors ipsa, quæ ei ad tempus prævalere visa est, ejus pedibus substrata est. Quod ergo Psalmista de Domino resurgente a mortuis ait Patri, *Omnia subjecti sub pedibus ejus* (Psal. VIII), hoc est utique, quod resurgens ipse Dominus ait discipulis: *Data est mihi omnis potestas in cælo et in terra.* Et quidem etiam priusquam a morte resurgeret, noverant angelicæ in cælo virtutes jure se sulditas homini, quem a suo conditore specialiter assumptum esse videbant. Sed cæci in terra homines dedignabantur ei subijci, quem communi secum mortalitate cognoverant indutum. Contemnebant ejus virtutem in miraculis intelligere divinam, cui infirmitatem in passionibus inesse cernebant humanam. Propter quod benigne mediator ipse Dei et hominum, etiam hominibus in terra notum fieri volens, quia data sit ei omnis potestas in cælo et in terra, quatenus et ipsi cum angelis in cælo vitam possent habere perennem, misit et doctores qui cunctis per orbem nationibus suum Evangelium prædicarent.

Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, docentes eos servare omnia quæcunque mandavi vobis. Rectissimus autem ordo prædicandi, et modernis quoque prædicatoribus Ecclesiæ diligentissime sectandus, ut primo quidem doceatur auditor, deinde fidei sacramentis imbuatur, deinde ad servanda Dei mandata ex tempore liberius instituat. Quia non potest fieri ut corpus baptismi recipiat sacramentum, nisi ante anima fidei susceperit veritatem. Cum neque indoctus quisque et ignarus Christianæ fidei potest ejusdem sacramentis abluere, neque lavacro

baptismi a peccatis emundari sufficit, si non post A
baptisma studeat quisque bonis operibus insistere. Prius ergo docere gentes, id est, scientia veritatis institueri, ac sic baptizare præcipit, quia et *sine fide impossibile est placere Deo (Hebr. xi)*; et *nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei (Joan. iv)*. Ad extremum vero subjungit, *Docentes eos servare omnia quæcunque mandavi vobis*. Ac ne putemus levia esse quæ jussa sunt, et pauca addidit: *Omnia quæcunque mandavi vobis, ut quicumque crediderint, qui in Trinitate fuerunt baptizati, omnia faciant quæ præcepta sunt: quia sicut corpus sine spiritu mortuum est, ita et fides sine operibus mortua est (Jac. ii)*. Quanta autem merces piæ conversationis, quale pignus futuræ beatitudinis, etiam in præsentī fideles maneat, B
subsequenter insinuat dicens:

Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi. Libet autem conferre huic testimonio quod Marcus ait: *Et Dominus quidem postquam locutus est assumptus est in cælum, et sedit ad dexteram Dei (Marc. xvi)*. Quia enim ipse Deus et homo est, assumptus est in cælum humanitate, quam de terra suscepit, manet cum sanctis in terra divinitate, qua terram pariter implet et cælum. Manet autem omnibus diebus usque ad consummationem sæculi. Ex quo intelligitur quod usque ad finem sæculi non sunt defuturi in mundo, qui divina mansione et inhabitatione sint digni. Nec dubitandum eos post hujus sæculi certamina manere cum Christo in regno, qui in sæculo certantes Christum in sui cordis hospicio meruerunt habere mansorem. Notandum interea, quod præsens ubique divina majestas aliter adest electis suis, aliter adest reprobis. Adest enim reprobis potentia naturæ incomprehensibilis, qua omnia cognoscit novissima et antiqua, intelligit cogitationes a longe, et omnes vias singulorum prævidet. Adest electis gratia piæ protectionis, qua illos specialiter per præsentia dona, vel flagella quasi filios pater erudit, atque ad possessionem futuræ hæreditatis erudiendo provehit. Adest electis ut scriptum est: *Juxta est Dominus his qui tribulatio sunt corde, et humiles spiritu salvabit (Psal. xxxiii)*. Adest reprobis, ut promissum est: *Vultus autem Domini super facientes mala, ut perdat de terra memoriam eorum (Ibid.)*. Unde necesse est ut semper operibus nequam paveant mali, quorum etiam cogitationes singulæ conspectui districti judicis patent. Semper in operatione justitiæ, et in his quæ propter justitiam patiuntur gaudeant boni, quibus *Deum diligentibus omnia cooperantur in bonum (Rom. viii)*, et in quacunque tribulatione positus nunquam ejus pietas abest: cui canitur in psalmo: *Tibi enim derelictus est pauper, pupillo tu eris adjutor: contere brachium peccatorum et maligni (Psal. xix)*. Quam pietatis suæ præsentiam non tantum nobis verbo promisit, sed et evidentibus designavit indicis, cum post resurrectionem suam discipulis, sæpius usque ad diem qua cælos petit apparuit, eorumque animos

admonendo, increpando, Spiritus sancti donum tribuendo, roboravit. E quibus quidem apparitionibus decem solummodo in evangelistarum scriptis invenimus, sed plures fuisse docet Apostolus dicens: *Et resurrexit tertia die secundum Scripturas, et visus est Cephræ, et post hæc undecim, deinde visus est plus quam quingentis fratribus simul, deinde visus est Jacobo, deinde apostolis omnibus, novissime autem omnium tanquam abortivo visus est et mihi*. Quibus enim locis vel temporibus factæ sunt visiones, quas commemorat, ignoramus. Tamen acimus quia quod sibi novissime visum esse Dominum confirmat, post ascensionem ejus factum est: vel quando illum de cælo alloquens, de persecutore Ecclesiæ doctorem fecit; vel quando in paradysum et tertium cælum raptus, *audivit arcana verba, quæ non licet homini loqui (II Cor. xii)*, et sicut alibi dicit mysterium Evangelii, quod ab homine non accepit, per revelationem Jesu Christi didicit. Decies vero visum, ut diximus, post resurrectionem Dominum, Evangeliorum nobis et Actuum apostolorum prodit historia. Ubi ipso resurrectionis suæ die quinquies apparuisse legitur. Primo quidem Mariæ Magdalænæ flenti ad monumentum. Deinde eidem Mariæ, et alteri ejusdem nominis feminæ, regredientibus a monumento nuntiare discipulis, quæ ibi compererant occurrens apparuit. Tertio Simoni Petro. Quarto Cleophæ et socio ejus, cum quibus ipse gradiens in Emmaus ibidem in panis fractione cognitus est; qui mox reversi Hierosolymam invenerunt discipulos loquentes: *Quia surrexit Dominus vere, et apparuit Simoni*. Nam plenius alibi quando Simoni apparuerit non legitur. Quinto apparuit eis in eodem loco januis clausis, ubi abierat Thomas. Sexto post dies octo quando erat et cum eis Thomas. Septimo piscantibus ad mare Tiberiadis. Octavo in monte Galileæ, quod hodierna lectione audivimus. Nonno recumbentibus illis undecim apparuit, die quo ascendit in cælum. Decimo viderunt eum ipsa die non jam in terra positum, sed elevatum in aera, cælosque petentem, dicentibus sibi angelis: *Sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in cælum (Act. i)*. Hac ergo frequentia corporalis suæ manifestationis ostendere voluit Dominus, ut diximus, in omni loco se bonorum desideris divinitus esse præsentem. Apparuit namque ad monumentum lugentibus: aderit et nobis absentis ejus recordatione salubriter contristatis. Occurrit revertentibus a monumento, ut agnita resurrectionis gaudia prædicarent: aderit et nobis dum dona quæ novimus proximis fideliter annuntiare gaudemus. Apparuit in fractione panis his qui eum peregrinum esse putantes, ad hospitium vocaverunt. Aderit et nobis et cum peregrinis et pauperibus quæcunque possumus bona libenter impendimus; in fractione panis, cum sacramenta corporis ejus, videlicet panis, vivificata ac simplici conscientia sumimus. Apparuit in abdito de sua resurrectione loquentibus: adest et nobis modo ejus dono idem agentibus, aderit nobis

semper, cum ab extrinsecis operibus ad tempus vacantes, de ejus gratia locuturi convenimus. Apparuit, cum foribus clausis intus Judæorum metu residerent. Apparuit cum minorato eodem metu apertis eum gressibus in montis vertice quærerent. Aduit quondam confortaturus suo Spiritu Ecclesiam, cum ab infidelibus premeretur, et ad publicum venire ac dilatari prohiberetur: adest eidem et nunc cum inclinato ad fidem culmine regali terror quieuit persecutionis, et omnis mundi sublimitas apostolicis est subdita vestigiis. Apparuit piscantibus, eosque apparens divinis adjuvit beneficiis: aderit et nobis, cum necessaria vite temporalis recta intentione curamus, justisque nostris laboribus subsidium suæ pietatis subjungit. Apparuit recumbenti-

bus; aderit et nobis cum juxta apostoli monita sive manducamus, sive bibimus, sive aliud quid ægimus, omnia in gloriam Dei facimus. Apparuit primo in Judæa, deinde in Galilæa, post hæc rursum in Judæa, die quo ascendit in cælum: aderat Ecclesie cum primum solius Judææ terminis clauderetur; adest modo cum, Judæis ob culpam perfidie derelictis, transmigravit ad gentes, aderit in futuro, cum ante finem sæculi revertetur ad Judæam, et sicut Apostolus ait: *Intrante gentium multitudine, sic omnis Israel salvus erit* (Rom. xi). Novissime illis apparuit ascendens in cælum: aderit et nobis ut eum post mortem sequi mereamur in cælos, si ante mortem eum in Bethaniam, unde ascendit, id est, in domum obedientie, sequi curamus.

ORDO RERUM

QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR.

RABANUS MAURUS FULDENSIS ABBAS ET MOGUNTINUS ARCHIEPISCOPUS.	
AD OPERA B. RABANI MAURI PROLEGOMENA.	Col. 9
B. RABANI MAURI ELOGIUM HISTORICUM, AUCTORE MABILLONIO.	9
CAPUT PRIMUM. — Rabani nomina, patria, parentes, natiuitatis tempus.	9
CAP. II. — Monastica professio et diaconatus, studia sub Alcuino, condiscipuli.	12
CAP. III. — Fuldensis scholæ regimen, celebritas, alii præceptores, Rabani discipuli et successor in docendo.	15
CAP. IV. — Sacerdotium, vexatio, iter Jerosolymitanum.	14
CAP. V. — Abbatibus munus, res gestæ, regiminis abdicatio.	17
CAP. VI. — Archiepiscopalis dignitas, archiepiscopi gesta.	22
CAP. VII. — Scribendi studium, reverentia erga Patres.	25
CAP. VIII. — Zelus pro fide et pro integritate morum, auctoritas, humilitas.	27
CAP. IX. — Mors et ætas, sepultura et epitaphium, eulogia, eulogia et memoria.	29
CAP. X. — Judicium de ejus scriptis et doctrina.	32
B. RABANI MAURI VITA, AUCTORE RUDOLFO SCHOLASTICO EJUS DISCIPULO.	39
Observationes præviæ.	39
Præfatio auctoris.	41
Incipit Vita.	42
B. RABANI MAURI VITA ALTERA, AUCTORE TRITHEMIO.	67
Epistola dedicatoria.	67
Incipit Vita.	71
Liber primus.	71
Liber secundus.	86
Liber tertius.	97
EJUSDEM VITÆ COMPENDIUM.	105
DE RABANO ILLUSTRIVM SCRIPTURUM TESTIMONIA ET ELOGIA.	107
IN RABANI OPERA FABRICII NOTITIA BIBLIOGRAPHICA.	127
CATALOGUS OPERVM RABANI MAURI IN SEX TOMIS EDITIONIS COLVENERII COMPREHENSORUM.	151
B. RABANI MAURI OPERVM OMNIUM PARS PRIMA. — SCRIPTA AB IPSO JAM ABBATE EDITA.	153
DE LAUDIBUS SANCTÆ CRUCIS LIBRI DUO.	133
VARIORVM ENCOMIA DE HOC OPERE.	133
INTERCESSIO ALBINI PRO MAURO.	137
COMMENDATIO PAPÆ.	139
DE IMAGINE CÆSARIS.	141
Declaratio figuræ.	143
INCIPIT PROLOGUS.	143
PRÆFATIO.	147
LIBER PRIMUS.	149
FIGURA PRIMA. — De imagine Christi in modum crucis brachia sua expandentis, et de nominibus ejus ad divinam seu ad humanam naturam pertinentibus.	149
Declaratio figuræ.	151
FIGURA II. — De crucis figura, quæ intra tetragonum est scripta, et omnia se comprehendere manifestat.	155
Declaratio figuræ.	157
FIGURA III. — De novem ordinibus angelorum, et de nominibus eorum in crucis figura dispositis.	159
Declaratio figuræ.	161
FIGURA IV. — De cherubin et seraphin in crucem scriptis et significatione eorum.	163
Declaratio figuræ.	165
FIGURA V. — De quatuor figuris tetragonis circa crucem positæ, et spirituali edificio domus Dei.	167
Declaratio figuræ.	169
FIGURA VI. — De quatuor virtutibus principalibus quomodo ad crucem pertineant, et quod omnium virtutum fructus per ipsam nobis collati sunt.	171
Declaratio figuræ.	173
FIGURA VII. — De quatuor elementis, de quatuor vicissitudinibus temporum, de quatuor plagis mundi, et de quatuor quadrantibus naturalis diei, quomodo omnia in cruce ordinantur et in ipsa sanctificantur.	175
Declaratio figuræ.	177
FIGURA VIII. — De mensibus duodecim, de duodecim signis, atque duodecim ventis, et de apostolorum prædicatione, deque cæteris mysteriis duodenarii numeri quæ in cruce ostenduntur.	179
Declaratio figuræ.	181
FIGURA IX. — De diebus anni in quatuor hexagonis et monade comprehensis, et de bissextili incremento quomodo in specie sanctæ crucis adornentur et consecrantur.	183
Declaratio figuræ.	185
FIGURA X. — De numero septuagenario et sacramentis ejus, quomodo cruci conveniant.	187
Declaratio figuræ.	189
FIGURA XI. — De quinque libris mosaicis, quomodo per crucem innoventur exponitur.	191
Declaratio figuræ.	193
FIGURA XII. — De nomine Adam protoplasti, quomodo secundum Adam significet, et ejus passionem demonstrat.	195
Declaratio figuræ.	197
FIGURA XIII. — De diebus conceptionis Christi in utero Virginis quatuor crucibus demonstratis, hoc est CCLXXVI et ejus numeri significatione.	199
Declaratio figuræ.	201
FIGURA XIV. — De annis ab exordio mundi usque in annum passionis Christi, in notis Græcarum litterarum se-	